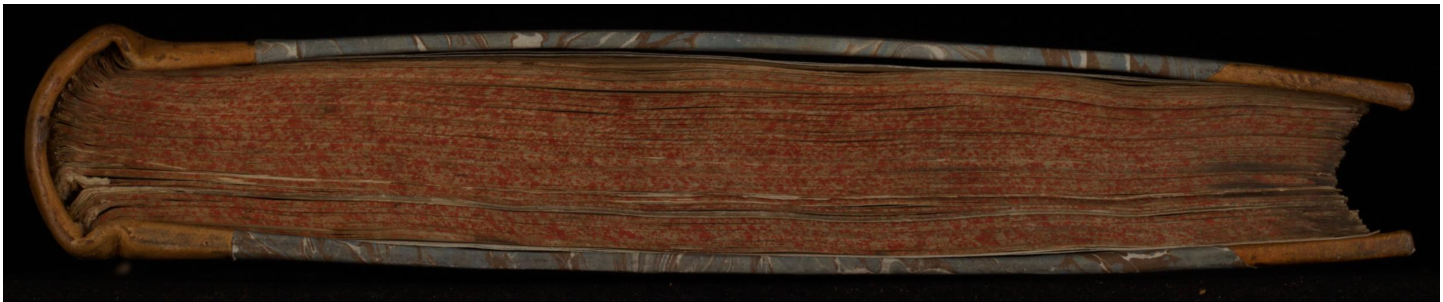
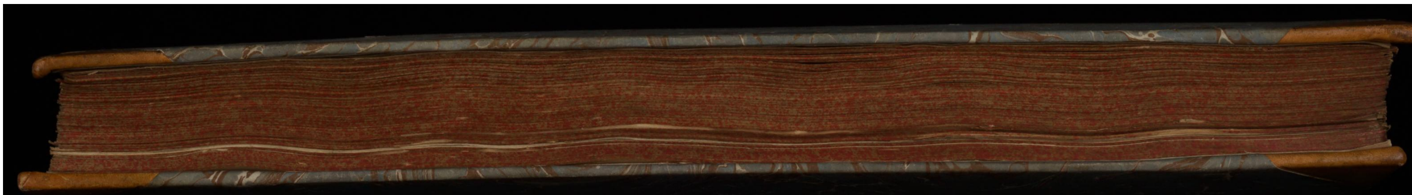

SCRIBONIUS
LARGUS
CELSUS
1529

1398

CELSUS
C

In pt 1 ff 127-130 are between 120 & 121
No sig ¶6 [blank?] (thus Norman 429)

In pt 2 ff 1-6 are between ff 12 & 13

sig **4 has dedicatory epistle
(Norman 429 says blank)

Leonicenus (+ 1524)

Paulus Jovius – Elogia doct. virorum, pp. 132 + J.

Item.

Polybus de salubri victus ratione
Apuleius de viribus herbarum
Benivenius de abditis morborum causis
Abumeron Avenzoar.
Nic. Leoniceni opuscula.

Plinio, admirabilis industriae scriptori, conditori naturalis historiae suae aetatis doctissimo, Nic. Leonicenus proavorum memoria consummatissimus Medicus & adsertor solidae doctrinae inter primos, Graecarum literarum cognitionem ademit. quod etsi aegerrime ferat Scaliger, dictumque adeo nolit, acerrimam Plinij defensionem moliens tribus ad Fr. Verlunianum epistolis, tamen ὁ πρῶτος λυτροῦ περιγίνεται
Reinesius. var. lect. l.3. c.V.

Dici vix potest quantum & quoties non satis exacta linguae Graecae peritia Plinium falsa & inconcinna de plerisque herbis pronunciare adegerit. Salmasius de homonymis hyles iatricae. qui non pauca ex hoc ipso Leoniceno videtur hausisse in in eo tractatu cui titulum fecit de Plinio judicium

Scriptor quem Leonicenus Plinij patronum passim nominat & proscindit videtur esse Pandulphus Collenutius qui Plinianam defensionem molitus est. impress. Ferrar. 1511. in 4 & secundo tomo

Herbarij Othon. Brunfelsij:

AVRELII CORNELII CELSI DE RE medica libri octo, inter Latinos eius professionis autores facilè principis: ad ueterum & recentiũ exemplarium fidem, necnon doctorum hominum iudicium, summa diligentia excusi.

Accessit huic thesaurus uerius, quàm liber, SCRIBONII LARGI, titulo Compositionũ Medicamentorum: nunc primùm tineis, & blattis ereptus, industria IOANNIS RVELLII doctoris disertissimi.

PARISIIS apud Christianum Vuechel, sub scuto Basiliensi.

M. D. XXIX.

DIONYSIUS

CLEOPATRA

CAVTVM EST EX NVTV REGIO VT NE QVIS ALIVS OCTO
HOS CORNELII CELSI DE RE MEDICA LIBROS, ET
ITEM SCRIBONII LARGI LIBRVM DE COMPO=
SITIONE MEDICAMENTORVM INTRA
PROXIMVM QVINQVENNIVM,
VEL EXCVDAT VEL DI=
VENDAT: VT LIQVET
EX REGIO DIPLO=
MATE.

INDEX OMNIUM, QUAE IN CELSO continentur. Numerus primus foliū, alter paginas, tertius lineas tibi indicabit.

A

D

F

I

L

M

Q

FINIS

¶Hippocratis iusiurandum.

TEstor Apollinem medicum, & Aesculapium, Hygiam'q;, & Panatiam Aesculapij filias, & deos ac deas omnes, me, quantum in me erit, & quantum ingenium meum valebit, hæc omnia obseruaturum quæ hoc iureiurando atque his tabellis continentur. Tributurum me præceptori meo à quo hanc artem edoctus sum, non minus quàm parēti à quo sum genitus, vitam'q; cū eo communicaturum. Res omnes quas illi necessarias esse intelligam pro viribus meis sumministraturum: progeniem eius, fratrum loco habiturum: hanc artem sine mercede, & sine pactionibus edocturum. Præcepta omnia liberè & fideliter traditurum, meis & præceptoris mei liberis cęterisque discipulis, qui se legibus medicinæ adstrinxerit atque iurati fuerint, alij præterea nemini. In curandis ægrotis pro viribus, & pro ingenio meo rebus necessarijs vsurum, nemini ægritudinem dilaturum, nihil per iniuriam facturū. Rogatum mortale venenum nemini daturū, neque id cuiq̄ consulturum, neq; mulieri prægnanti ad interficiendū cōceptum fœtum potionem porrecturum: vitam meam atq; artem meam puram atq; integram seruaturum: laborātes lapillo haudquaq̄ excisurum, sed expertis huius artis hoc negocium permissurum: quācunque domum ingressus fuero, duntaxat liberandis ægrotis operam daturum, omnem iniuriā, omnem corruptelam, omne genus turpitudinis, res etiā venereas sponte mea euitaturum, siue muliebria corpora curauero, siue virilia, siue hominis liberi, siue serui: quæ inter curandum vel videro, vel audiero, vel etiam extra curam in vita hominum cognouero, quæ reticenda esse intelligam, nemini aperturum, sed intemeratam taciturnitatem seruaturum.

Præsens igitur iusiurandum integrè atq; incorruptè seruanti mihi omnia tam in vita q̄ in arte mea prospera fœlicia'q; succedāt, & gloria in æternum parata sit: transgredienti verò atque periuro, contraria omnia eueniant.

REVERENDO DOMINO D. IOANNI Oliuerio diui Medardi Sueßionensis antistiti meritißimo, Simon Siluius typographus, annum optat felicißimũ.

COGITANTI mihi, antistes amplissime, cuiusnam potißimum auspicijs ex typographia nostra in manus hominum exiret Cornelius Celsus, unus tu occurris, cuius autoritati & præsidio quicquid nuncupatur, ab omni iniuria tutum est: ut qui multa opera & propensione rei literariæ faueas, prorsusq; erga honestißimæ cuiusque artis professores Mœcenatem quendam, uel parentem potius agere soleas. Quare boni consules, pater ornatißime, si hic mihi licere putem, ut candidis lectoribus ostendam quàm non temerè, nec inconsultò, è multis unum te deligo, cui uel quiduis à prælo nostro, etiam paruum, & minimi precij dedicem. Nam quicquid illustrem uirũ reddere solet tum admirabilẽ, tum amabilem: quicquid esse potest, quod sibi à principibus uiris optant & expetunt inferiores, id uniuersum in te benignißimus omnium largitor Deus sic infudit, ut nesciam, utrum te, heroëm ne, an potius numen quoddam terrestre uocitem. Alias in alijs suspicimus dotes, alias requirimus: ut mira fuit Catonis illius Censoris grauitas morum, & seueritas, at eiusdem quanta inhumanitatis nota? Cui non celebrata Numæ religio? Et tamen quàm ridicula & impia fuerit superstitio, documento post tot annos tandẽ fuit, quòd sub Ianiculo, in agro L. Petilij scribæ, dum cultores altius molirentur terram, reperti in lapidea arca illius non integri modò libri, sed & recentißima specie, ipsi lecti & expensi Senatusconsulto in ignem coniecti sunt. Demosthenis apud Græcos, & Tullij apud Romanos eloquentia propè in miraculum cessit. Cæterum in uiris adeò illustribus, quot quantaq; uitia? Nec esse uideo, quur Traiani clementiam iustitiamq; tantopere mihi commendent, quando crudelitatis suæ & hic in Christianos homines documenta dedit. Quosdam uulgus miratur tantùm ob natalium claritudinem: quin & regina illa Carthaginiensium Dido, apud Poëtam, Tu ne ille (inquit) Aeneas, quem Dardanio Anchisæ alma Venus genuit? At te qui norit, ornatißime præsul, à quibus non laudet? qui omnia in te contemplabitur, quæso, quid non suspiciet, quid non ducet magnum? Tum quid notare poterit uel tantillum? Primùm quod attinet ad generis nobilitatem, Patritius natus es, è consulari & senatoria gente, unde in omni æuo petita est uera nobilitas. Nec mihi iactet sanguinarius miles fumosas imagines suas. Præclarum est pro patria fortiter egisse, sed ualeat illa tam solennis nobilitas, quæ cæde parta sit; nisi fortè bellum sine cæde geritur, & nullum est scælus, hominem iugulare ob inanẽ mundi gloriam, aut id genus aliud, quem anteà fortaße nunquam cognoris. Cedant, cedant arma togæ. Quãtò pax antecellit bello, tantò diuinarum humanarumq; rerum periti homines, qui consilio & prudentia Rempub. gubernant, & omnium utilitati & honori rectè consulunt, iura dicunt, bonos tuentur & prouehunt, intemperantes continent in officio, animaduertunt in noxios & perniciosos homines; tenent deniq; ac moderantur soli nauis clauum in orbe, quasi procellosißimo mari & periculosißimo, ut citra illorum operã mortalium res nulla ratione starent. Tantò, inquam, hi cæteris quàmlibet audacibus belligeratoribus anteferendi sunt. Præclarè M. Tullius, Non uiribus, inquit, aut uelocitatibus, aut celeritate corporum res magnæ geruntur; sed consilio, sententia, & autoritate. Et parum prodessent arma foris, nisi esset cõsilium domi. Quàm illustre ergo genus tuũ, reuerẽde pater, in quo nõ Senatores modò, sed & Senatorũ præsides fuerunt? Nam illud uobis ceu hæreditarium est, Iuris utriusque absolutam tum cognitionem, tum actionem in numerato habere: unde tu, quod rarißimum est & summè inusitatum, à puero in cœnobio, & religionis claustro uersatus, in tantum uirum euasisti, ut dignus habeare, qui omnium consensu, consilijs ciuitates regas, & iudicijs emẽdes: nec minus te dos sapientiæ uitæ sanctitati coniuncta commẽdat, spectabilemq; reddit. Nonne hoc ipsum eò admirabilius est, quò rarius usu uenit? Nam ferè tenera & docilis ætas eorum qui sub religionis (ut sic dicam) iugum missi sunt, in alio quouis, quàm in literarum studio occupari solet, & insumi. At tibi non sola contigit diuinarum & humanarum legum peritia, quin non facilè discerni potest, quæ præstantium linguarum tibi insita, & quæ genuina sit. Græcam & nostrã Mineruam pulchrè amplexus; Hebraïcã sermonis angulos etiã penetrare studes felicißimè. Acri & singulari ingenio excellẽs,

facilis in excogitando, & ad deprehendẽdum promptus. Non fefellit tua adolescentis egregia indoles, quæ nemini non maxima pollicebatur, & summam expectationem apud omnes concitabat. Habent, quod sperabant de te homines, absolutum pietatis, sapientiæ: breuiter, omnis uirtutis exemplar. Quid tuorum morum elegantia suauius, mellitius? Et uirtutum experimentis conspicabilis, earum uestigia ubique impressisti. Non iure hæc demirentur omnes, & Deum glorificent, cui accepta, quemadmodum tu facis, ferenda sunt omnia? Hæc quidem pauca sunt, ex his, propter quæ nulli non es admirationi. Agè nunc, quid in te comperiũt boni & studiosi omnes cuiusuis ordinis, quo adducuntur ut te non prædicent solùm ac celebrent (quod nusquam non faciunt, quicunq; pietatem tuam norunt) sed deament etiam & obseruent? Humanissimum esse aliquid oportet. An quòd sis aduersus nulli, & cunctis affabilis? Hoc quidem plurimum mouet, sed non uniuersum est. Equidem uerè Christiani partes existimo, nemini aduersari, nisi aut diuinam maiestatem lædenti, aut proximum uiolãti. Id quod cũ ut Christianum decet, sedulò facias, uirorũ pientissime, cũ unius domini DEI gloriam & regnũ ubiq; quæras, & fratres in CHRISTO tuearis, nec usquam sinas esse desertos: contrà, facilè dissimules iniurias & offensiones quæcunque ad te pertineant, quid esse possit, quo traharis in odium uel inuidiam cuiusquam? nisi est fortè (ut malignus est mundus) qui spontè tam malus sit, ut uirtutem ægrè patiatur. Porrò quiuis etiamnum hoc nomine plurimi fiunt, & amandi uidentur, quòd amicis exorabiles se præbeant, & inimicis placabiles. Itaq; quantum colenda est amplitudo tua, qui cum in eo sis fastigio, ut ulcisci uel pro lubidine queas, si qui fortè lacessant, ita te compares, ut infinito potius habeas omnem admittere iniuriam, quàm ullam, uel minimam inferre? Nec dubium, quin si ita incideret, charitatis officio peruinceres, quisquis quæreret tibi incommodare, aut alioqui etiam in te malè adfectus esset: consultò fecisse uidetur natura parens, quæ nomen tibi indidit ab oliua. Nam tu pacis es, & Christianæ charitatis tenacißimus, ut si quis alius. Accedit, quòd nullum reijcias quanuis miserum & tenuẽ. Itaq; nemo unquam abs te non lætus, non confirmatus, aut uoti compos & (ut sic dicam) planè contentus abiuit. Nam quorsum addam de affabilitate, quando nemine clam est, celsitudinem tuam ea modestia & humanitate excellere, ut pauperrimo cuiq; quotidie tui conueniendi copiam facias, & puerum etiam, ubi opus esset, colloquio dignarere? Trepidat quisquam ad personæ sublimitatem quã sustines, bono animo esse iubes. Eget tui inops, etiam media nocte præstò ades. Iã, quid dicam de liberalitate, beneficentia, hospitalitate, quid breuiter de omnibus charitatis officijs? Quod genus hominum tibi non obstrictum est? Quis ordo tibi non debet? Quot captiui miserè perijssent, si non opem ipse tulisses? Quot impiè uincti, liberati sunt opera tua? Quot uindicati à calumnijs? seruati ab iniuria, erepti ab oppreßione, fauore tuo? Quot destituti auxilio, per te ius suum obtinuerunt? Heus, quid ago? maris arenam numerem? Quis non humanitatem & beneficentiã tuam in summa, si cupit, experitur? Iã ad te uelut numen quoddã undiq; uenitur, tuaq; domus quasi asylum est aut portus tutissimus. O fœlicem hominem, & prorsus diuinum. Nã de egentibus quid attinet meminisse, quos tuis facultatibus alis? Quid opus etiã memorare, quàm paternè tractes cœnobitas tuos, q̃ prudẽter & piè in eos beneficia collocas? Quàm magnificè in ecclesia tua, collapsa restituis? quàm omni ex parte omnia sarta tectaq; habes? quàm sanctè CHRISTI & pauperum bona administras, cũ hac fama impulsi adeò celebres religiosorum uirorum conuentus te sibi pastorem & dominum optãt, & toties eligunt? Iã uerò egregij artifices, & quicunq; excellunt in arte aliqua, optãt ualde, ut principes sua uti uelint industria: quàm igitur tui sunt studiosi, cum ad alium nullum fœlicius accedere possint, aut magis in rem suam? Sed hic nihil opus est uerbis. Ego igitur, quem tua celsitudo famulorum tuorũ albo dignata est adscribere, ad te accessi: tuæ pietati & me & mea qualiacũq; obtuli. Gratias ago, uirorũ optime, q. huius animuli propensionem boni consulueris: ac tibi citra intermissionem precor felicitatem, sed in annos Nestoreos; quoniã tã necessarius es in hoc orbe pauperibus & bonis, quàm quod maximè necessariũ. Demosthene altero opus esset, qui uellet de laudibus tuis pro dignitate dicere. Nam hoc omnino supra uires meas est: immensæ sunt, innumeræq;, & nimis pauca de illis dicta sunt à nobis: tũ quòd epistolaris angustia non patiebatur longius euagari, tum quòd ueritus sum ne dum singulares & diuinas dotes tuas oratione sustinere conarer, ingenij culpa detererem. Hoc enim maximè in caussa fuit ut uela complicarem, funemq; reducerem. Dominus DEVS noster IESVS CHRISTVS te diu seruet incolumem. E typographia nostra. Anno M.D.XXVIII. pridie Calendas Ianuarias.

ARTIVM AVRELII CORNELII Celsi Liber primus incipit.

VT alimenta sanis corporibus agricultura, sic sanitatem
ægris medicina promittit. Hęc nusquam quidem non
est. Siquidem etiam imperitissimæ gẽtes herbas, alia'q;
prompta in auxilium vulnerum, morborúmque noue/
runt. Verũtamen apud Græcos aliquãto magis, quàm
in cæteris nationibus exculta est. ac ne apud hos quidem
à prima origine: sed paucis ante nos sæculis: vtpote cum vetustissimis autor
10 Aesculapi9 celebretur. Qui quoniam adhuc rudem, & vulgarem hãc sci/
entiam paulo subtilius excoluit, in deorum numerum receptus est. Huius
deinde duo filij Podalirius & Machaon bello troiano ducem Agamenno/
nem secuti, non mediocrem opem commilitonibus suis attulerunt. Quos
tamen Homerus non in pestilentia, neque in varijs generibus morborum
aliquid attulisse auxilij, sed vulneribus tantummodo ferro & medicamẽtis
mederi solitos esse, proposuit. Ex quo apparet has parteis medicinæ solas
ab his esse tentatas: eas'que esse vetustissimas. Eodémque autore disci po/
test, morbos tum ad iram deorum immortalium relatos esse: & ab ijsdem
opem posci solitam. Verique simile est inter nonnulla auxilia aduersæ va/
20 letudinis, plerunq; tamen eam bonam contigisse ob bonos mores: quos neq;
desidia, neq; luxuria vitiarant. Siquidem hęc duo corpora prius in Græcia,
deinde apud nos adflixerũt. Ideo'que multiplex ista medicina, neq; olim,
neq; apud alias gentes necessaria, vix aliquos ex bonis ad senectutis princi/
pia perducit. Ergo etiam post eos, de quibus retuli, nonnulli clari viri me/
dicinam exercuerunt, donec maiore studio literarum disciplina agitari cœ=
pit: quæ vt animo pręcipue omnium necessaria, sic corpori inimica est. Pri=
mo'que medendi scientia, sapientiæ pars habebatur: vt & morborum cu/
ratio, & rerum naturæ contemplatio, sub ijsdem autoribus nata sit. Scilicet
his hãc maxime requirentibus, qui corporum suorum robora, inquieta co/
30 gitatione, nocturna'que vigilia minuerant. Ideoque multos ex sapientiæ
professoribus peritos eius fuisse accepimus. Clarissimos vero ex his Pytha/
goram, & Empedoclem, & Democritum. Huius autem (vt quidã credi/
derunt) discipulus Hippocrates Cous, primus quidem ex omnibus memo
ria dignus, ab studio sapientiæ disciplinam hanc separauit: vir & arte, & fa=
cũdia insignis. Post quem Diocles Caristius. deide Praxagoras, & Chry/
sippus. tum Herophilus & Erasistratus sic artem hanc exercuerũt, vt etiã
in diuersas curãdi vias processerit. Iisdémq; tẽporibus in treis parteis medi
cina diuisa est. vt vna esset quæ victu, altera quæ medicamentis, tertia quę
manu mederetur. Primã Διαιτητικὴν, secũdã φαρμακευτικὴν, tertiã χειρουργικὴν,
40 Græci nominauerunt. Eius autem, quæ victu morbos curat, longe cla/

 rissimi

rissimi autores, etiã altius quædã agitare conati: rerũ quoq; naturæ sibi cognitionẽ vẽdicauerũt, tãq̃ sine ea trũca & debilis medicina esset. Post quos Serapion, primus omnium nihil hanc rationalem disciplinam pertinere ad medicinam professus, in vsu & experimentis eam posuit. Quem Apollonius & Glaucias, & aliquanto pòst Heraclides Tarentinus, & aliqui non mediocres viri secuti, ex ipsa professione se Empiricos appellauerunt. Sic in duas parteis ea quoque, quæ victu curat, medicina diuisa est: alijs rationalem artem: alijs vsum tantum sibi vendicantibus: nullo vero quicq̃ post eos, qui supra comprehensi sunt, agitãte, nisi quod acceperat: donec Asclepiades medendi rationem ex magna parte mutauit. Ex cuius successoribus 10 Themison nuper ipse quoq; quædam in senectute deflexit. Et per hos quidem maxime viros salutaris ista nobis professio increuit. Quoniam autem ex tribus medicinæ partibus vt difficillima, sic etiam clarissima est ea, quæ morbis medetur, ante omnia de hac dicendum est. Et quia prima in eo dissensio est, quod alij sibi experimentorum tantummodo notitiam necessariã esse contendunt: alij, nisi corporum rerúmq; ratione cõperta, non satis potentem vsum esse proponunt, indicãdum est, quæ maxime ex vtraq; parte dicãtur: quo facilius nostra quoq; opinio interponi possit. Igitur hi qui rationalem medicinam profitentur, hæc necessaria esse proponũt: abditarũ, & morbos continentium causarum notitiam: deinde euidentium, post hæc 20 etiam naturalium actionũ: nouissime partium interiorum. Abditas causas vocant, in quibus requiritur ex quibus principijs nostra corpora sint: quid sequundam, quid aduersam valetudinem faciat. Neq; enim credunt posse eum scire, quomodo morbos curare conueniat, qui, vnde hi sint, ignoret. Neq; esse dubiũ, quin alia curatione opus sit, si ex quatuor principijs vel superans aliquid, vel deficiens aduersam valetudinem creat, vt quidam ex sapientiæ professoribus dixerunt. alia si in humidis omne vitium est: vt Herophilo visum est. alia si in spiritu, vt Hippocrati. alia si sanguis ĩ eas venas, quæ spiritui accommodatæ sunt, trãsfunditur: & inflammationem, quam Græci φλεγμονὴν nominant, excitat: ea'que inflammatio talem motum 30 efficit, qualis in febre est, vt Erasistrato placuit. alia si manantia corpusculi per inuisibilia foramina subsistendo iter claudunt: vt Asclepiades contendit. Eum vero rectè curaturum, quem prima origo causæ non fefellerit. Neq; vero inficiantur experimẽta quoq; esse necessaria: sed ne ad hęc quidem aditum fieri potuisse, nisi ab aliqua ratione contendunt. Non enim quidlibet antiquiores viros ægris inculcasse, sed cogitasse quid maxiẽ conueniret, & id vsu explorasse, quod antè cõiectura aliqua duxisset. Neq; interesse an nunc iam plęraq; explorata sint: si à consilio tamen cœperunt. Et id quidem in multis ita se habere. Sępe vero etiam noua incidere genera morborum, in quibus nihil adhuc vsus ostenderit. Et ideo necessarium sit 40

animaduertere

animaduertere vnde ea cœperit: sine quo nemo mortalium reperire possit, cur hoc quàm illo potius vtatur. Et ob hæc quidem in obscuro positas causas persequuntur. Euidētes vero has appellant, in quibus quærūt initium morbi calor attulerit an frigus, fames an satietas, & quæ similia sunt. Occursurum enim vitio dicunt eum qui originem non ignoraret. Naturales vero corporis actiones appellant, per quas spiritum trahimus & emittim9, cibum potionémque & assumimus, & coquimus. Itémque per quas eadē hæc in omnes membrorū parteis degeruntur. Tum requirunt etiā quare venę nostrę modo submittant se, modo attollant. quæ ratio somni, quæ vi
10 giliæ sit. Sine quorum notitia neminem putant vel occurrere, vel mederi morbis inter hæc nascentibus posse. Ex quibus quàm maximè pertinere ad rem cōcoctio videtur. Huic potissimū insistunt & duce alij Erasistrato adteri cibum in ventre contendunt. alij Plistonico Praxagorę discipulo putrescere. alij credūt Hippocrati per calorē cibos cōcoqui. Accedúntq; Asclepiadis æmuli, qui omnia ista vana & superuacua esse proponunt. Nihil enim cōcoqui, sed crudam materiam sicut assumpta est in corp9 omne deduci. Et hæc quidem inter eos parum constant. Illud vero conuenit: alium dandum cibum laborantibus: si hoc, alium: si illud, verum est. Nam si terit intus, eum querēdum esse qui facillimè teri possit. Si putrescit: eum in quo
20 hoc expeditissimum est. Si calor concoquit, eum qui maximè calorem moueat. At nihil ex his esse quærēdum, si nihil concoquitur. Ea vero sumēda quæ maximè manent qualia assumpta sunt. Eadémque ratione cum spiritus grauis est, cum somnus aut vigilia vrgēt, eum mederi posse arbitrantur qui prius illa ipsa qualiter eueniant perceperit. Præter hæc cum in interioribus partibus, & dolores, & morborum varia genera nascantur: neminem putāt his adhibere posse remedia, quæ ipse ignoret. Necessarium ergo esse incidere corpora mortuorum eorúmque viscera atq; intestina scrutari. Lōgéque optimè fecisse Herophilum & Erasistratum qui nocentes homines à regibus ex carcere acceptos, viuos inciderint. Considerarintq; etiam
30 spiritu remanente, ea quæ natura antè clausisset: eorúmque posituram, colorem, figuram, magnitudinem, ordinem, duritiem, mollitiē, liuores, contractum, processus deinde singulorum & recessus, & siue quid inseritur alteri: siue quid partē alterius in se recipit. Neque enim cum dolor intus incidit, scire quid doleat eum, qui qua parte quodq; viscus intestinúmve sit, nō cognouerit. Neque curari id quod ęgrum est posse ab eo, qui quid sit, ignoret. Et cum per vulnus alicuius viscera patefacta sunt: eum qui sanę cuiusquam colorem partis ignoret, nescire quid integrum, quid corruptum sit. Ita ne succurrere quidem posse corruptis. Aptiúsque extrinsecus imponi remedia, compertis interiorum & sedibus & figuris: cognita' q; eorum ma
40 gnitudine. Similésq; omnia, quæ posita sunt, rationes habere. Neque esse

crudele sicut plerique proponunt hominum nocentium & horum quoque paucorum, supplicijs remedia populis innocentibus sæculorum omnium quæri. Contrà hi, qui se empiricos ab experientia nominant, euidentes quidem causas vt necessarias amplectuntur. Obscurarum vero causarum & naturalium actionum quæstionem ideo superuacuam esse contendunt: quoniam incomprehensibilis natura sit. Non posse vero comprehendi, pa= tere ex eorum, qui de his disputarunt, discordia. Cum de ista re, neque in= ter sapientiæ professores, neq; inter ipsos medicos conueniat. Cur enim po tius aliquis Hippocrati credat, quàm Herophilo, Cur huic potius, quàm Asclepiadi: Si rationes sequi velit, omnium posse videri non improbabiles. 10
Si curationes, ab omnibus his ægros productos esse ad sanitatem. Ita neq; disputationi, neq; auctoritati cuiusquam fidem derogari oportuisse. Etiã sapientiæ studiosos maximos medicos esse, si ratiocinatio hoc faceret. nũc illis verba superesse, deesse medẽdi sciẽtiã. Differre quoq; pro natura loco= rum genera medicinæ: & aliud opus esse Romæ: aliud in Aegypto: aliud in Gallia. Quod si morbos eæ causæ facerẽt, quæ vbiq; eædem essent: re= media quoq; vbique eadem esse debuissent. Sæpe etiã causas apparere, vt= puta lippitudinis, vulneris: neq; ex his patere medicinã. Quòd si scientiam hanc nõ subijciat euidens causa: multo minus eã posse subijcere, quę in du bio est. Cum igitur illa incerta, incõprehensibilis sit: à certis potius & ex= 20
ploratis petendum esse pręsidium. id est his, qui experientia in ipsis curati= onibus docuerit: sicut in cæteris omnibus artibus. Nam ne agricolam qui= dem, aut gubernatorem disputatione, sed vsu fieri. At nihil istas cogitatio nes ad medicinã pertinere: eo quoq; disci, quòd qui diuerso de his senserit, ad eandem tamen sanitatem homines perduxerint. Id eñi fecisse: quia non ab obscuris causis, neq; à naturalibus actiõib⁹, quę apud eos diuersæ erãt, sed ab experimentis, prout cuique responderant, medendi vias traxerint. Ne inter initia quidem ab istis quæstionibus deductam esse medicinam, sed ab experimentis. Aegrorum enim, qui sine medicis erant, alios propter auiditatem primis diebus protinus cibum assumpsisse: alios propter fastidi 30
um abstinuisse: leuatúmque magis eorum morbum esse, qui abstinuerãt. Itémque alios in ipsa febre aliquid edisse: alios paulo ãte eam: alios post re/ missionem eius: optimè deinde his cessisse, qui post finem febris id fecerit. Eadémque ratione, alios inter principia protinus vsos esse cibo pleniore: a= lios exiguo: grauiorésq; eos factos, qui se implerent. Hæc, similiaque cum quotidie inciderent, diligentes homines notasse quæ plerúnque melius responderent: deinde ægrotantibus ea præcipere cœpisse. Sic medicinam ortam, subinde aliorum salute: aliorum interitu perniciosa discernentem à salutaribus. Repertis deĩde medicinę iam remedijs, homines de rationib⁹ eorum disserere cœpisse: nec post rationem medicinam esse inuentam, sed 40
post

post inuentã medicinã, rationẽ esse quęsitã. Requiritur etiã, si ratio idẽ doceat quod experiẽtia: an aliud. Si idẽ, supuacuã esse. Si aliud, esse contrariã. Primo tamẽ remedia explorãda summa cura fuisse. nũc vero iã explorata esse: neq; vlla, aut noua genera morborũ reperiri, aut nouã desiderare medicinã. Quòd si iã incidat mali gen9 aliquod ignotũ: nõ ideo tamẽ fore medico de rebus cogitandũ obscuris, sed eum protinus visurum, cui morbo id proximum sit: tentaturúmque remedia similia istis, quæ vicino malo sępe succurrerint, & per eius similitudinem opem reperturum. Neque enim se dicere cõsilio medicum non egere, & irrationabile animal hanc artẽ posse

10 præstare: sed has latentium rerum coniecturas ad rem non pertinere: quia non intersit, quid morbum faciat, sed quid tollat. Neque ad rem pertineat quomodo, sed quàm id optimè digeratur. Siue hac de causa concoctio incidat, siue de illa: & siue concoctio sit illa, siue tãtum digestio. Neque quęrendum esse quomodo spiremus: sed quid grauem tardúmque spiritũ expediat. Neque quid venas moueat, sed quid quæ que motus genera significent. Hæc autem cognosci experimentis, & in omnibus eiusmodi cogitationibus in vtramque partem disseri posse. Itaquè ingenium & facũdiã vincere, morbos autem non eloquentia, sed remedijs curari. Quæ si quis elinguis, vsu discreta bene norit: hunc aliquanto maiorem medicum futu

20 rum, quàm si sine vsu linguam suam excoluerit. Atque ea quidẽ, de quibus dictum est, superuacua esse tantummodo. Id vero quod restat etiam crudele: viuorum hominum aluum, atque præcordia incidi, & salutis humanæ præsidem artem non solum pestem alicui, sed hanc etiam atrocissimam inferre: cum præsertim ex his, quæ tanta violentia quærantur, alia non possint omnino cognosci: alia possint etiam sine scelere. Nam colorẽ, liuorem, mollitiem, duritiem, similia que omnia non esse talia inciso corpore qualia integro fuerint: quia cum corporibus inuiolata sunt. hęc tamẽ metu, dolore, inedia, cruditate, lassitudine, mille alijs mediocribus affectibus sępe mutẽtur: multo magis verisimile est interiora, quibus maior mol

30 lities, lux ipsa noua sit, sub grauissimis vulneribus, & ipsa trucidatione mutari. Neque quicquam esse stulti9, quàm quale quidque viuo homine est, tale existimare esse moriente, imò iam mortuo. Nam vterum quidem, qui minus ad rem pertineat, spirante homine posse diduci? Simulat que vero ferrum ad præcordia accessit, & discissum transuersum septum est, quod membrana quadam superiores parteis ab inferioribus diducit (Διάφραγμα Græci vocant) hominem protinus animam amittere. Ita demum mortui præcordia, & viscus omne in conspectũ latrocinãtis medici dari, quod necesse sit tale esse, quale mortui sit: non quale viui fuit. Itaquè consequi medicum, vt hominem crudeliter iugulet: non vt sciat qualia viui viscera

40 habeamus. Si quid tamen sit, quod adhuc spirante homine cõspectui sub=

ijciatur: id sæpe casum offerre curantibus. Interdum enim gladiatorem in harena, vel militem in acie, vel viatorem à latronibus exceptum sic vulnerari, vt eius interior aliqua pars aperiatur: & in alio alia sita: ita sedem, positum, ordinem, figuram, similiaque cognoscere prudentem medicum non cædem, sed sanitatem molientem: idque per misericordiam discere, quod alij dira crudelitate cognouerint. Ob hoc ne mortuorum quidem lacerationem necessariam esse. Quæ & si non crudelis, tamen fœda sit: cum aliter plæraque in mortuis se habeant. Quantum vero in viuis cognosci potest, ipsa curatio ostẽdat. Cũ hæc per multa volumina, ꝑ quæ magnę cõtẽtiõis disputationes à medicis sæpe tractata sint, atque tractentur: subijciendum est, quæ proxima vero videri possint. Ea neque addicta alterutri opinioni sunt, neque ab vtraque nimium abhorrẽtia, media quodammodo inter diuersas sententias. Quod in plurimis contentionibus deprehendere licet sine ambitione verum scrutantibus, vt in hac ipsa re. Nam quæ demũ causæ, vel sequũdam valetudinem præstent, vel morbos excitent, quomodo spirit9, aut cibus vel detrahatur, vel digeratur: ne sapiẽtiæ quidẽ professores scientia cõprehendunt, sed coniectura persequuntur. Cuius autẽ rei nõ est certa notitia, eius opinio certũ reperire remediũ non potest. Verúmque est ad ipsam curandi rationem nihil plus conferre, q̃ experientiã. Quanq̃ igitur multa sint ad ipsas artes propriè non pertinentia, tamen eas adiuuat excitãdo artificis ingeniũ. Itaq; ista quoq; naturę rerũ cõtẽplatio, q̃uis nõ faciat medicũ aptiorẽ, tamen medicinę reddit profectũ. Veriq; simile est, & Hippocratẽ, & Erasistratũ, & quicũq; alij nõ cõtenti sint febres & vlcera agitare: rerum quoq; naturã ex aliqua parte scrutati sunt, non ideo quidem medicos fuisse, verũ ideo quoq; maiores medicos extitisse. Ratione verò opus est ipsi medicinę, & si non inter obscuras causas, neque inter naturales actiones, tamen sępe. Est enim hęc ars coniecturalis: neque respõdet ei plerunque non solum coniectura, sed etiam experientia. Et interdum non febris, non cibus, non somnus subsequitur sicut assueuit. Rarius, sed aliquando morbus quoque ipse nouus est, quem nõ incidere, manifestè falsum est: cum ætate nostra quædam ex naturalibus partibus carne prolapsa & arente, intra paucas horas expiauerit. Sic vt nobilissimi medici, neque genus mali, neque remedium inuenerint. Quos ego nihil tentasse iudico: quia nemo in splendida persona periclitari coniectura sua voluerit, ne occidisse, nisi seruasset, videretur. Veri tamen simile est, potuisse aliquid cogitare detracta tali verecundia, & fortasse responsurum fuisse id quod aliquis esset expertus. Ad quod medicinę genus neque semper similitudo aliquid confert, & si quando confert, tamen idipsum rationale est inter multa similia genera & morborum & remediorum cogitare: quo potissimum medicamento sit vtẽdum. Cũ igitur talis res incidit, medicus aliquid oportet inueniat, quod

non

non vtique fortasse, sed sæpius tamen etiam respondeat. Petet autem no=
uum quoque consilium non ab rebus latentibus (istæ enim dubiæ & incer
tæ sunt) sed ab his quæ explorari possunt: id est, euidētibus causis. Interest
enī fatigatio morbū, an sitis, an frigus, an calor, an vigilia, an fames fecerit:
an cibi, vinique abundantia, an intemperantia libidinis. Neque ignorare
hunc oportet, quæ sit ægri natura: humidum magis, an magis siccum cor=
pus eius sit: validi nerui, an infirmi: frequēs aduersa valetudo an rara: ea quę
cū est, vehemēs esse soleat, an leuis: breuis, an longa. Quod is vitæ genus sit
secutus, laboriosum, an quietum: cum luxu, an cū frugalitate. Ex his enim
10 similibúsque sæpe curandi noua ratio ducenda est. Quamuis ne hęc qui=
dem sic præteriri debent, quasi nullam controuersiam recipiant. Nam &
Erasistratus non ex his fieri morbos dixit: quoniam & alij & ijdē aliàs, post
ista non febricitarent: & quidam medici sæculi nostri sub autore, vt ipsi vi=
deri volunt, Themisone contendunt nullius causæ notitiam quicquam ad
curationes pertinere: satisque esse quędam communia morborum intueri.
Siquidem horum tria genera esse: vnum adstrictum, alterum fluens, terti=
um mixtum. Nam modo parum excernere ægros, modo nimium, modo
alia parte parum, alia nimium. Hæc autem genera morborum, modo acu=
ta esse, modo longa: & modo increscere, modo consistere: modo minui con=
20 sueuerunt. Cognito igitur eo quod ex istis est, si corpus adstrictum est, di/
gerendum esse: si profluuio laborat, continendum: si mixtum vitiū habet,
occurrendum subinde vehementiori malo. & aliter acutis morbis meden/
dum, aliter vetustis: aliter increscentibus, aliter subsistentibus: aliter iam ad
sanitatem inclinantibus. Horum obseruationem, medicinam esse, quā ita
finiunt, vt quasi viam quandam, quam μέθοδον Gręci nominant, eorúmq;
quę in morbis communia sunt, contemplatricem esse contendunt: ac neq;
rationalibus se, neque experimenta tantū spectantibus annumerari volūt:
cum ab illis eo nomine dissentiant, quòd in coniectura rerum latentium vo
lunt esse medicinam ab his eò, quòd parum artis esse in obseruatione expe/
30 rimentorum credunt. Quod ad Erasistratum pertinet, primum ipsa euidē
tia eius opinioni repugnat: quia raro nisi post horum aliquid morbus venit.
Deinde non sequitur, vt quod alium nō afficit, aut eundem aliàs, id ne alteri
quidem: aut eidem tempore alio noceat. Possunt enim quædā subesse cor/
pori, vel ex infirmitate eius, vel ex aliquo affectu, quæ vel in alio non sunt,
vel in hoc aliàs non fuerunt: eaque per se non tanta vi cōcitāt morbum, ta=
men obnoxium magis alijs iniurijs corpus efficiunt. Quòd si contempla/
tionem rerum naturæ, quam temerè medici sibi vendicant, satis compre/
hendisset, etiam illud scisset, nihil omnino ob vnam causam fieri, sed id ꝑ
causa apprehendi, quod contulisse plurimum videtur. Potest autem id dū
40 solum est non mouere, quod iunctum alijs maximè mouet. Accedit ad hęc

quod ne ipse quidem Erasistratus, qui transfuso in arterias sanguine febrē fieri dicit, id'q; nimis repleto corpore incidere repperit: cur ex duob⁹ æquē repletis alter in morbū īciderit, alter ōni periculo vacarit, quod quotidie fi eri apparet, non discreuerit. Ex quo disci potest, vt vera sit illa trāsfusio: tamen illam non per se, cum plenum corpus est, fieri: sed cum horum aliquid accesserit. Themisonis vero ęmuli, si perpetua quę promittunt habent, magis etiam quàm vlli rationales sunt. Neq; enim si quis non omnia tenet quę rationalis alius probat, protinus alio nouo nomine artis indiget. Si modo, quod primum est, non memoriæ soli, sed rationi quoque insistit. Si vero, quod proprius est, vix vlla perpetua pręcepta medicinalis ars recipit: idem sunt quod hi, quos experimenta sola sustinēt. Eò magis quoniam si cōpresserit aliquem morbus an fugerit, quilibet etiā imperitissimus videt. Quid autem compressum corpus resoluat, quod solutum teneat, si à ratione tractatum est, rationalis est medicus. Si vt ei qui se rationalem negat, confiteri necesse est: ab experientia empiricus est. Ita apud eū morbi cognitio extra artem: medicina infra vsum est. Neq; adiectum quicquam empiricorum professioni, sed demptum est: quoniam illi multa circunspiciunt, hi tātū facillima & non plus quàm vulgaria. Nam & hi qui & pecoribus ac iumentis medētur, cū propria cuiusque ex multis animalibus nosse non possunt; communibus tantummodo insistunt. Et exteræ gentes cum subtilem medicinæ rationem non nouerint, communia tantum vident. Et qui amplè valetudinarios nutriunt, quia singulis summa cura consulere non sustinēt, ad communia ista confugiunt. Neque Hercules istud & antiqui medici nescierunt, sed his contenti nō fuerunt. Ergo etiam vetustissimus autor Hippocrates dixit mederi oportere & cōmunia & propria intuētem. Ac ne isti quidem ipsi intra suam professionem consistere vllo modo possunt. Siquidem & compressorum, & fluentium morborum genera diuersa sunt: faciliúsque id in his quę fluunt, inspici potest. Aliud est enim sanguinem, aliud bilem, aliud cibum vomere: aliud deiectionibus, aliud torminibus laborare: aliud sudore digeri, aliud tabe consumi. Atque in parteis quoq; humor erumpit, vt in oculos aurésq;. Quo periculo nullum humanum membrū vacat. Nihil autem horum sic, vt aliud, curatur. Ita protin⁹ in his à communi fluentis morbi contemplatione, ad propriam medicina descendit. Atque in hac quoque rursus alia proprietatis notitia sæpe necessaria est: quia non eadem omnibus etiam in similibus casibus opitulantur. Siquidē certæ quędā res sunt: quæ in pluribus vētrē aut astringūt, aut resoluūt. Inueniuntur tamen in quibus aliter atq; in cæteris idē eueniat. In his ergo cōmuniū inspectio contraria est: propriorum tantum salutaris. Et causę quoq; æstimatio sæpe morbum soluit. Ergo etiam ingeniosissimus sęculi nostri medicus, quem nuper vidimus, Cassius febricitāti cuidam, & magna siti affecto,

cto,cum poſt ebrietatem eum premi cœpiſſe cognoſceret, aquam frigidã
ingeſſit. Qua ille epota,cũ vini vim miſcendo fregiſſet: ꝓtinus febrẽ ſom
no & ſudore diſcuſſit. Quod auxiliũ medicus opportunè ꝓuidit:nõ ex eo
quod aut ſtrictũ corpus erat, aut fluebat:ſed ex cauſa,quæ antè præceſſe=
rat. Eſtq́; etiã ꝓprium aliquid & loci, & temporis iſtis quoq; auctoribus,
qui cum diſputãt,quẽadmodum ſanis hominibus agẽdum ſit,pręcipiũt,
vt grauibus aut locis,aut temporibus magis vitetur frigus,ęſtus, ſacietas,
labor,libido,magiſq; vt cõquieſcat hiſdem aut locis, aut tẽporibꝰ. ſi quis
grauitatem corporis ſentit:ac neq; vomitu ſtomachũ,neq; purgatiõe aluũ
10 ſolicitet. Quæ vera quidẽ ſunt: à cõmunibus tamen ad quædã ꝓpria de=
ſcendunt:niſi perſuadere nobis volunt,ſanis quidẽ cõſiderandũ eſſe,quod
cæ lum,quod tempus anni ſit:ęgris vero non eſſe. Quibus tãto magis om
nis obſeruatio neceſſaria eſt,quanto magis obnoxia offenſis infirmitas eſt.
Quinetiam morborum in hiſdem hominibus alię atq; alię ꝓprietates ſũt:
& qui ſequũdis aliquãdo fruſtra curatꝰ eſt,contrarijs ſæpe reſtituitur. Plu
rimaq́; in blãdo cibo diſcrimina reperiũtur. Ex quibus cõtentus vno ero.
Nam famem facilius fert adoleſcens,quàm puer:faciliꝰ in denſo cęlo,quã
in tenui:facilius in hyeme,quàm æſtate:facilius vno cibo, q̃ prãdio quoq;
aſſuetus: facilius inexercitatus,quã exercitatus homo ſuſtinet. Sæpe autẽ
20 in eo magis neceſſaria cibi feſtinatio eſt,qui minꝰ inediam tolerat. Ob quę
conijtio eum qui propria nõ nouit, communia tantum intueri debere:eũ=
que qui noſſe propria poteſt:illa quidẽ nõ oportere negligere,ſed his quo=
que inſiſtere. Ideoq́; cum par ſcientia ſit , vtiliorem tamen medicum eſſe
amicum, q̃ extraneum. Igitur vt ad ꝓpoſitum meum redeã,rationalẽ qui
dem puto medicinam eſſe debere:inſtrui vero ab euidentibus cauſis,obſcu
ris omnibus non à cogitatiõe artificis,ſed ab ipſa arte reiectis. Incidere autẽ
viuorum corpora, & crudele, & ſuperuacuum eſt. mortuorum corpora di=
ſcentibus neceſſarium. Nam poſitum & ordinem noſſe debent. Quæ ca=
dauera melius quã viuus & vulneratus homo repręſentant , Sed & cætera
30 quę modo in viuis cognoſci poſſunt,in ipſis curationibus vulneratorũ pau
lo tardius,ſed aliquando mitius vſus ipſe mõſtrauit. His propoſitis,primũ
dicam quemadmodum ſanos agere conueniat : tum ad ea tranſibo , quæ
ad morbos,curationéſque eorum pertinebunt.

Caput primum quemadmodum ſanos agere conueniat.

SAnus homo qui & bene valet, & ſuæ ſpontis eſt, nullis obligare ſe legibus debet: ac neque medico, neque iatra= lipta egere. Hũc oportet varium habere vitę genus: mo do ruri eſſe, modo in vrbe: ſæpiúſque in agro, nauigare, venari, quieſcere interdum: ſed frequentius ſe exercere. Siquidem ignauia corpus hebetat: labor firmat: illa ma= turam ſenectutem: hic longam adoleſcentiam reddit. Prodeſt etiam inter= dum balneo, interdum aquis frigidis vti: modo vngi, modo idipſum negli= gere. nullum cibi genus fugere, quo populus vtatur: interdum in conuiuio eſſe, interdum ab eo ſe retrahere: modo plus iuſto, modo non amplius aſſu= mere. bis die poti⁹, quàm ſemel cibum capere, & ſemper quamplurimum: dummodo hunc cõcoquat. Sed vt huius generis exercitationes, cibiq; ne= ceſſarij ſunt, ſic athletici, ſuperuacui. Nam & intermiſſus propter ciuiles aliquas neceſſitates ordo exercitationis, corpus affligit: & ea corpora quæ more eorum repleta ſunt, celerrimè & ſeneſcunt & ægrotant. Concubitus vero neque nimis concupiſcendus, neque nimis pertimeſcẽdus eſt. Rarus corpus excitat: frequens ſoluit. Cum autem frequens non numerò ſit, ſed natura: ratione ætatis & corporis ſcire licet eum non inutilem eſſe, quem corporis neq; languor, neq; dolor ſequitur. Idem interdiu peior eſt: noctu tutior. ita tamen ſi neq; illum cibus, neq; hunc cum vigilia labor ſtatim ſe= quitur. Hæc firmis ſeruanda ſunt: cauendúmq; ne in ſequũda valetudine, aduerſæ præſidia cõſumantur.

Quæ ſtomacho imbecillis ſeruanda ſint. Caput. II.

ET imbecillis ſtomacho, quo in numero magna pars vrbanorum, omnéſque penè cupidi literarum ſunt, obſeruatio maior neceſſa ria eſt: vt quod vel corporis, vel loci, vel ſtudij ratio detrahit, cu= ra reſtituat. Ex his igitur qui bene concoxit, manè tutò ſurget: qui parum quieſcere debet: & ſi manè ſurgendi neceſſitas fuerit, redormire. Qui non cõcoxit, ex toto cõquieſcere, ac neque labori ſe, neque exercitatiõi, neque negotio credere. Qui crudum ſine præcordiorum dolore ructat, is ex in= teruallo aquam frigidam bibere, & ſe nihilo minus cõtinere. Habitare ve= ro ædificio lucido perflatum æſtiuum hibernũ ſolem habente: cauere me= ridianum ſolem: matutinum & veſpertinum frigus: itémque auras flumi num atque ſtagnorum: miniméque nubilo cælo ſoli aperienti ſe commit= tere, ne modo frigus, modo calor moueat. Quæ res maximè grauedines deſtillationéſque concitat. Magis vero grauibus locis iſta ſeruãda ſunt, in quibus etiam peſtilentiam faciũt. Scire autem licet integrum corpus eſſe, cũ cotidie manè vrina alba, dein ruffa eſt. Illud cõcoquere, hoc concoxiſſe ſignificat. Vbi experrectus eſt aliquis, paulum intermittere: deinde, niſi

hyems est, fouere os multa aqua frigida debet: longis diebus meridiari potius ante cibum: sin minus, post eum. per hyemem potissimum totis noctibus conquiescere. Sin lucubrandum est, non post cibũ id facere, sed post concoctionem. Quẽ interdiu vel domestica, vel ciuilia officia tenuerunt, huic tempus aliquod seruandum curationi corporis sui est. Prima aũt eius curatio exercitatio est, quæ semper antecedere cibũ debet: in eo qui minus laborauit, & bene cõcoxit, ãplior: in eo qui fatigat⁹ est, & minus cõcoxit, remissior. Cõmodè vero exercent, clara lectio, arma, pila, cursus, ãbulatio. Atq; hæc nõ vtiq; plana cõmodior est: Siquidẽ melius ascensus quoq; & 10 descẽsus cũ quadã varietate corpus moueat: nisi tamen id per q̃ imbecillũ est. Melior autẽ est sub dio, q̃ in porticu: melior si caput patitur in sole, q̃ in vmbra: melior in vmbra, q̃ parietes aut viridaria efficiũt, q̃ quæ tecto subest: melior recta, q̃ flexuosa. Exercitationis autem plerunq; finis esse debet sudor: aut certe lassitudo, quę citra fatigationẽ sit: idq; ipsum modo minus, modo magis faciendum est. Ac ne his quidem athletarum exẽplo, vel certa esse lex, vel immodic⁹ esse labor debet. Exercitationẽ recte sequitur modo vnctio vel in sole, vel ad ignem: modo balineum: sed conclaui quàm maxiẽ & alto, & lucido, & spacioso. Ex his vero neutrum sępe fieri oportet: sed sępius alterutrum pro corporis natura. Post hæc paulum conquiescere opus 20 est. Vbi ad cibum vẽtum est, sępe inutilis nimia satietas: sępe inutilis nimia abstinentia: sæpe, si qua intemperantia subest, durior est in potione quàm in esca. Cibus à salsamentis, oleribus, similibúsque rebus, melius incipit. Tum caro assumẽda est, quę assa optima, aut elixa est. Condita omnia duabus de causis inutilia sunt: quoniã & plus propter dulcedinem assumitur: & quod modo par est, tamen ægrius concoquitur. Secunda mensa bono stomacho nihil nocet: in imbecillo coacescit. Si quis itaq; hoc parũ valet, palmulas, pomaq;, & similia, melius primo cibo assumit. Post multas potiones, quę aliquantum sitim excesserũt, nihil edendũ est. post satietatem nihil agẽdum. Vbi expletus est aliquis, facilius concoquit: sic quicquid assumpsit, potione 30 aquæ frigidę includit: tum paulisper inuigilat: deinde bene dormit. Si quis interdiu se iplebit, post cibũ neq; frigori, neq; ęstui, neq; labori se debet committere. Neq; enim tam facile hęc inani corpore quàm repleto nocent. Si quibus de causis futura inedia est, labor omnis vitandus est.

Obseruationes quędam, prout res nouę accidunt, & corporum genera, & sexus, & ætates, & tempora anni sunt.

Caput tertium.

VT que hęc quidem penè perpetua sunt. Quasdã autem obseruationes desiderãt & nouę res, et corporũ genera, & sexus, & ętates, & tẽpora anni. Nam neq; ex salubri loco in grauem, neq; ex graui 40 in salubrem transitus satis tutus est. Ex salubri in grauem prima hyeme: ex graui

graui, in eum qui salubris est, prima æstate transire melius est. Neq; vero ex multa fame, nimia satietas: neque ex nimia satietate fames idonea est. Periclitatúrque & qui semel, & qui bis die cibum incontinenter contra consuetudinem assumit. Item neq; ex nimio labore subitum ocium, neq; ex nimio ocio subit⁹ labor sine graui noxa est. Ergo quum quis mutare aliquid volet, paulatim debebit assuescere. Omnem etiam laborem facilius vel puer, vel senex, quàm insuet⁹ homo sustinet. Atq; ideo quoq; nimis ociosa vita vtilis non est: quia potest incidere laboris necessitas. Si quando tamen insuetus aliquis laborauit, aut multo plus quàm solet: etiã is qui assueuit. huic ieiuno dormiendum est: multo magis si etiam os amarum est, vel oculi caligãt, aut venter perturbatur. Tum enim non dormiẽdum tantummodo ieiuno est, sed etiam in posterum diem permanẽdum, nisi cito id quies sustulit. Quod si factum est, surgere oportet, & lentè paululum ambulare. At si somni necessitas nõ fuit, quia modice magis aliquis laborauit, tamen ingredi aliquid eodem modo debet. Communia deinde omnibus sunt post fatigationem cibum sumpturis, vbi paulum ambulauerũt. si balneum nõ est, calido loco, vel in sole, vel ad ignem vngi, atq; sudare. si est, ante omnia in tepidario residere: deinde vbi paulum conquieuerunt, intrare & descendere in soliũ: tum multo oleo vngi, leniterque perfricari, iterum in solium descendere. Post hæc, os aqua calida fouere: deĩde frigida. Balneum his feruens idoneum nõ est. Ergo si nimiũ alicui fatigato penè febris est, huic abũdè est loco tepido demittere se inguinib⁹ tenus in aquã calidam, cui paulum olei adiectum, deinde totũ quidem corpus, maxime tamẽ eas parteis, quę in aqua fuerũt, leniter perfricare ex oleo, cui vinum & paulum contriti salis sit adiectum. Post hęc omnibus fatigatis aptũ est cibum sumere, eo'q; humido vti: aqua, vel certe diluta potione esse contentos: maximéq; ea quæ moueat vrinam. Illud quoq; nosse oportet, quòd ex labore sudanti frigida potio perniciosissima est: atq; etiam, quũ sudor se remisit, itinere fatigatis iutilis. A balineo quoq; venientibus Asclepiades inutilem eam iudicauit. Quod in his verũ est, quibus aluus facilè, nec tutò resoluitur, quiq; facile inhorrescunt: perpetuum in omnibus non est, quum potius naturale sit potione æstuantem stomachum refrigerari, frigentem calefieri. Quod ita præcipio, vt tamen fatear, ne ex hac quidem causa sudanti adhuc frigidum bibẽdum esse. Solet etiam prodesse post varium cibum, frequentésq; dilutas potiones, vomitus: & postero die longa quies: deinde modica exercitatio. Si assidua fatigatio vrget, inuicem modo aqua, modo vinum bibendum est: raro'q; balneo vtẽdum. Leuat'q; lassitudinem etiã laboris mutatio: eúmq;, quem nouum genus eiusdem laboris pressit, id quod in cõsuetudine est, reficit. Fatigato cotidianum cubile tutissimum est: insolitum cõtrà, lassat. Quod enim cõtra consuetudinem est, nocet: seu molle, seu durum est. Propriè quædam ad eũ pertinent,

pertinent, qui ambulando fatigatur. Hunc reficit in ipso quoq; itinere frequens frictio. Post iter, primum sedile, deinde vnctio: tum calida aqua in balneo magis superiores parteis, quàm īferiores foueat. Si quis vero exustus in sole est, huic in balneū protinus eundum est: perfunden dúmq; oleo corpus & caput: deinde in solium bene calidū descendendum est: tum multa aqua per caput infundēda prius calida: deīde frigida. At ei qui perfrixit, opus est in balneo primum inuoluto sedere, donec insudet: tum vngi: deīde lauari: cibum modicum, deinde potiones meracas assumere. Is vero qui nauigauit, & nausea press9 est, si multā bilē euomuit, vel abstinere cibo debet,
10 vel paulum aliquid assumere. Si pituitam acidam effudit, vtiq; sumere cibum: sed assueto leuiorem. si sine vomitu nausea fuit, vel abstinere, vel post cibum vomere. Qui vero toto die, vel in vehiculo, vel in spectaculis sedit, huic nihil currēdum, sed lentè ambulandum est. Lēta quoq; in balneo mora, dein cœna exigua prodesse consueuerunt. Si quis in balneo æstuat, reficit hunc ore exceptum, & in eo retentum acetum. Si id non est, eodē modo frigida aqua assumpta. Ante omnia autem norit quisque naturam sui corporis: quoniam alij graciles, alij obesi sunt, alij calidi, alij frigidiores: alij humidi, alij sicci: alios astricta, alios resoluta alu9 exercet. Raro quisq̄ nō aliquam partem corporis imbecillam habet. Tenuis vero homo implere se de
20 bet, plenus extenuare, calidus refrigerare, frigidus calefacere, madēs siccare, siccus madefacere. Itémque aluū firmare is cui fusa: soluere is, cui astricta est. Succurrendúmque semper parti maximè laboranti est. Implet autē corpus modica exercitatio, frequentior quies, & si post prandium est balneum, contracta aluus, modicum frigus hyeme, somnus & plenus, & non nimis longus, molle cubile, animi securitas, assumpta per cibos & potiōes maximè dulcia & pinguia, cibus & frequentior, & quantus plenissimus potest concoqui. Extenuat corpus aqua calida si quis in eam descendit, magisque si salsa est, in ieiunio balneum, inurens sol, & omnis calor, cura, vigilia, somnus nimium vel breuis, vel longus, lectus per æstatem terra, hyeme durum
30 cubile, cursus, multa ambulatio, omnisque vehemens exercitatio, vomit9, deiectio, acidæ res & austerę, & semel die assumptæ epulę, & vini non per frigidi ieiuno potio in consuetudinem adducta. Cum vero inter extenuantia posuerim vomitum & deiectionem, de his quoque propriè quædam dicenda sunt. Eiectum esse ab Asclepiade vomitum in eo volumine, quod de tuenda sanitate composuit, video: neque reprehendo, si offensus eorum est consuetudine, qui cotidie eijciendo vorandi facultatem moliuntur. Paulo etiam longius processit: idem purgationes quoque eodem volumine expulit, Et sunt hæ perniciosæ, si nimis valentibus medicamentis fiunt, Sed hęc tamen submouenda esse non est perpetuum: quia corporū, temporúmque
40 ratio potest ea facere necessaria, dum & modo, & non nisi cum opus est, ad=

hibeantur. Ergo ille quoque ipse, si quid iam corruptũ esset, expelli debere, confessus est. Ita non ex toto res condemnanda est, sed esse eius etiam plu/res causæ possunt: éstque in ea quædam paulo subtilior obseruatio adhibenda. Vomitus vtilior est hyeme, quàm æstate. Nam tum & pituitæ plus, & capitis grauitas maior subest. Inutilis est gracilibus, & imbecillum stoma=chum habentibus. Vtilis est plenis & biliosis omnibus, si vel nimium se re=plerunt, vel parum concoxerunt. Nam siue plus est, quàm quod concoqui possit, periclitari ne corrumpatur, non oportet. Si vero corruptum est: nihil commodius est, quàm id, qua via primum expelli potest, eijcere. Itaquè vbi amari ructus cum dolore & grauitate præcordiorum sunt, ad hunc proti/nus confugiendum est. Item prodest ei, cui pectus æstuat, & frequens sali/ua, vel nausea est: aut cui sonant aures, aut madēt oculi, aut os amarum est. Similitérque ei, qui vel cælum, vel locum mutat: ij'sque quibus, si per plu=res dies non vomuerunt, dolor pręcordia infestat. Neque ignoro inter hęc præcipi quietem, quæ non semper contingere potest agendi necessitatem habentibus: nec in omnibus idem facit. Itaquè istud luxuriæ causa fieri nō oportere confiteor. Interdum valetudinis causa recte fieri experimētis credo. Commoneo tamen ne quis, qui valere & senescere volet, hoc cotidianũ habeat. Qui vomere post cibum volet, si ex facili facit, aquam tantum te=pidam ante debet assumere: si difficilius, aquæ, vel salis, vel mellis paulum adijcere. At qui manè vomiturus est, antè bibere mulsum, vel isopum: aut esse radiculam debet: deinde aquam tepidam, vt suprà scriptũ est, bibere. Cætera quę antiqui medici præceperunt, stomachũ omnia infestant. Post vomitum, si stomachus infirmus est, paulum cibi, sed huius idonei, gustandum: & aquæ frigidę cyathi treis bibendi sunt. Si autē vomitus fauces ex=asperauit, qui vomuit, si manè id fecit, ambulare debet: tum vngi, deinde cęnare. Si post cęnam, postero die lauari, & in balneo sudare. hinc ꝓximus cibus mediocris vtilior est, isque esse debet cum pane hesterno: vino auste/ro meraco, & carne assa, cibisq; omnibus quàm siccissimis. Qui vomere bis in mense vult, melius consulet, si biduo continuarit, quàm si post quintumdecimum diem vomuerit: nisi hæc mora grauitatem pectori facient. Deiectio autem medicamento quoque petenda est, vbi venter suppressus parum reddit: ex eo'que inflammationes, caligines, capitis dolores, alia'q; superioris partis mala increscunt. quid enim inter hæc adiuuare possunt quies & inedia, quæ per illas maxime eueniunt? Qui eijcere volet, primũ cibis vinisq; vtetur his, quæ hoc pręstant. Dehinc si parum illa proficient, aloen sumat. Sed purgatiōes quoq;, vt interdum necessarię sunt, sic vbi frequētes sunt, periculum afferunt. Assuescit enim non ali corpus, & ob hoc infirmum erit: cum omnibus morbis obnoxia maximè infirmitas sit. Ca/lefacit autem vnctio, aqua salsa, magisque si calida est, omnia salsa, amara, carnosa,

carnosa: si post cibum est balneum, vinum austerum. Refrigerat in ieiunio & balneũ, & somnus, nisi nimis longus est: & omnia acida, aqua quàm frigidissima. oleum si aquę misceatur. Humidum autem corpus efficit labor maior quàm ex consuetudine: frequens balneum, cibus plenior, multa potio: post hæc ambulatio & vigilia. Per se quoque ambulatio multa, & vehemẽs, & matutina exercitatio, & nõ protinus cibus adiectus: ea genera escæ quæ veniunt ex locis frigidis & pluuijs & irriguis. Cõtrà siccat modica exercitatio, fames, vnctio sine aqua, calor, sol modicus, frigida aqua, cib⁹ exercitationi statim subiectus, & is ipse ex siccis & æstuosis locis veniens. Al-
10 uum astringit labor, sedile, creta figuralis corpori illita, cibus imminutus, & is ipse semel die assumptus ab eo qui bis solet: exigua potio, néque adhibita, nisi cum cibi quis quãtum assumpturus est, cepit: post cibum quies. Contrà soluit aucta ambulatio, atq; esca: post motus qui post cibũ est, subinde potiones cibo immixtæ. Illud quoq; scire oportet, quod ventrem vomitus solutum comprimit: compressum soluit. Itémq; cõprimit is vomitus, qui statim post cibum est: soluit is qui tardè superuenit. Quod ad ætates vero pertinet, inediam facillimè sustinent mediæ ætates: minus iuuenes: minimè pueri & senectute confecti. Quo minus fert facile quisq;, eo sępius debet cibum assumere: maximéq; eo eget qui increscit. Calida laua-
20 tio & pueris, & senibus apta est. Vinum dilutius pueris, senibus meracius: neutri ætati quæ inflationes mouent. Iuuenum minus quæ assumant, & quomodo curentur, interest. Quibus iuuenibus fluxit aluus, plærunq; in senectute contrahitur. quibus in adolescentia fuerit astricta, sæpe in senectute soluitur. Melior est autem in iuuene fusior: in senectute astrictior. Tempus quoq; anni cõsiderare oportet. Hyeme plus esse cõuenit: minus, sed meracius bibere: multo pane vti, carne potius elixa, modicè oleribus: semel die cibum capere, nisi nimis venter astrictus est. Si prandet aliquis, vtilius est exiguũ aliquid & ipsum siccũ sine carne, sine potiõe sumere. Eo tẽpore anni calidis omnibus potius vtendũ est, vel calorem mouentibus.
30 Venus tum non æquè perniciosa est. At vere paulum cibo demendum: adijciendúmq; potioni: sed dilutius tamen bibendum est, magis carne vtẽdum, magis oleribus: transeundum paulatim ad assa ab elixis. Venus eo tẽpore anni tutissima est. Aestate vero & potiõe, & cibo corpus sępius eget. Ideo prandere quoq; commodum est. Eo tempore aptissima sunt & caro, & olus, potio quàm dilutissima, vt sitim tollat, nec corpus incendat: frigida lauatio, caro assa, frigidi cibi, vel qui refrigerent. Vt sæpius autem cibo vtendum, sic exiguo est. Per autumnum propter cæli varietatem periculũ maximum est. Itaq; neq; sine veste, neq; sine calciamentis prodire oportet: præcipuéq; diebus frigidioribus: neq; sub dio nocte dormire, aut certe be-
40 ne operiri. Cibo vero iã paulo pleniore vti licet: minus, sed meraci⁹ bibere.

Poma nocere quidam putant, quæ immodice toto die plerunq; sic assumũtur, ne quid ex densiore cibo remittatur. Ita non hæc, sed consumatio omnium nocet. Ex quibus in nullo tamen minus quàm in his noxa est. Sed his vti non sæpius quàm alio cibo conuenit. Denique aliquid densiori cibo cum hic accedit, necessarium est demi. Neq; æstate vero, neq; autũno vtilis venus est. Tolerabilior tamen per autumnum. æstate in totũ si fieri potest abstinendum.

De his, qui aliqua parte corporis laborant: & primum de his, quibus caput infirmum est. Caput. IIII.

PRoximum est vt de his dicam, qui parteis aliquas corporis imbecillas habent. Cui caput infirmum est, is si bene concoxerit, leniter perfricare id manè manibus debet. nũquam id, si fieri potest, veste velare, aut ad cutem tonderi. Vtileq; lunam vitare, maximéque ante ipsum lunę, solisq; concursum, sed nusquam post cibum progredi. Si cui capilli sunt, eos cotidie pectere. multum ambulare, sed, si licet, neq; sub tecto neq; in sole. Vbiq; autem vitare solis ardorem, maximéq; post cibum & vinum, potius vngi, quàm lauari: nũquam ad flammam vngi, interdum ad prunam. Si in balneum venit, sub veste primum paulum in tepidario insudare, ibi vngi: tum transire in calidarium: vbi sudabit, in soliũ non descendere, sed multa calida aqua per caput se totum perfundere: tũ tepida, dein frigida, diutiúsq; ea caput, quàm cęteras parteis perfundere: deinde id aliquandiu perfricare: nouissimè detergere & vngere. Capiti nihil æque prodest atq; aqua frigida. Itaq; is cui hoc infirmum est, per æstatem id bene largo canali cotidie debet aliquãdiu subijcere. Semper autem, etiam si sine balneo vnctus est, neque totum corpus refrigerare sustinet, caput tamen aqua frigida perfundere. Sed cum cæteras parteis attingi nolit, demittere id ne ad ceruices aqua descendat, eam'q; ne quid oculis, aliisve partibus noceat, defluẽtem subinde manibus ad os regere. Huic modicus cibus necessarius est, quem facile concoquat, isque si ieiunio caput læditur, assumendus etiã medio die est. Si non læditur, semel potius. Bibere huic assidue vinum dilutum, leue, quàm aquam magis expedit: vt cum caput grauius esse cœperit, sit quò confugiat: eiq; ex toto neq; vinum, neq; aqua semper vtilia sunt: medicamentum vtrũq; est, cum inuicem assumitur. Scribere, legere, voce contendere huic opus non est vtiq; post cænam, postq̃ nec cogitatio quidẽ ei satis tuta est: maximè tamen vomitus alienus est.

De his qui lippitudine, grauedine, destillatione, tonsillisq; laborant. Caput. V.

NEque vero his solis, quos capitis imbecillitas torquet, vsus aquę frigidæ prodest, sed his etiã, quos assidue lippitudines, grauedines, destillationes, tonsilléq; male habent. His autem nõ caput tantũ cotidie

cotidie perfundẽdum est, sed os quoq; multa frigida aqua fouendum est. Præcipuéq; omnibus quibus hoc vtile auxilium est, eo vtendũ est, vbi grauius cælum austri reddiderunt. Cun'q; omnibus inutilis sit post cibum aut contentio, aut cogitatio animi: tum his pręcipuè, qui vel capitis, vel arterię dolores habere consueuerunt, vel quoslibet alios oris affectus. Vitari etiã grauedines, destillationésq; possunt, si quàm minimè eum, qui his opportunus est, aerem, vel loca, aquas' que mutet, si caput in sole protegit ne incendatur, néve subitum ex repentino nubilo frigus id moueat. Si post concoctionem ieiunus caput radit. Si post cibum neque legit, neq; scribit.

10 Ad solutam aluũ remedia. Caput. VI.

QVem vero frequenter cita aluus exercet, huic opus est pila, similibúsq; superiores parteis exercere: dum ieiunus est ambulare, vitare solis nimium ardorem, continua balnea, vngi citra sudorem: non vti cibis varijs, miniméq; virulentis, aut leguminibus, oleribúsve his quæ celeriter descendũt. omnia deniq; fugere quę tardè concoquntur. Venatio, duriq; pisces, & ex domesticis animalibus assa caro maximè iuuant. Nũquam vinũ salsum bibere expedit, ne tenue quidem aut dulce, sed austerum & plenius, neq; idipsum peruetus. Si mulso vti volet, id ex decocto melle faciendũ est. Si frigidæ potiones ventrem eius non turbant, his vtendum potissimum est. Si quid offensæ in cæna sensit, vomere debet, idque
20 postero quoq; die facere, tertio modici põderis panem ex vino esse, adiecta vua vel olea, vel ex defruto, similibúsque alijs: deinde ad consuetudinẽ redire. Semper autem post cibum conquiescere, ac neq; intendere animum, neq; ambulatione quamuis leui dimoueri.

Remedia ad cœli dolorem. Caput. VII.

ET si laxius intestinum dolere consueuit, quod κῶλον nominant, cum id nihil nisi genus inflationis sit, id agendũ tst, vt concoquat aliquis: vt lectione & alijs generibus exerceatur: vtaeur balneo calido, cibis quoq; & potiõibus calidis: deniq; omnimodo frigus euitet. Item
30 dulcia omnia, legumina' que & quicquid inflare consueuit.

Quæ agenda sint stomacho laborantibus. Caput. VIII.

SI quis vero stomacho laborat, legere clarè debet: post lectionem ambulare: tũ pila, vel armis, alio' ve quo genere, quo superior pars mouetur, exerceri. Non aquam, sed vinum calidum bibere ieiunus. Tum cibum bis die assumere: sic tamen vt facile concoquat. Vti vino tenui & austero: & post cibum frigidis potionibus potius. Stomachum aũt infirmum indicant, pallor, macies, præcordiorum dolor, nausea & nolentium vomitus, in ieiuno dolor capitis. Quę in quo nõ sunt, is firmi stomachi est. Neq; credendum vtiq; nostris est, qui cũ in aduersa valetudine vi-
40 num, aut frigidam aquam concupierunt, delitiarum patrocinium in accu-

ſationem non merentis ſtomachi habent. At qui tardè concoquũt, & quorum ideo præcordia inflantur, qui ve propter ardorem aliquem noctu ſitire conſueuerunt, antequam cõquieſcant, duos tréſve cyathos per tenuem fiſtulam bibãt. Prodeſt etiam aduerſus tardam concoctionem clarè legere: deinde ambulare: tum vel vngi, vel lauari aſſidue: vinum frigidum bibere, & poſt cibũ magnã potionẽ ſumere: ſed vt ſuprà dixi per ſiphonẽ, deinde omnes potiones aqua frigida includere. Cui vero cibus aceſcit, is ante eum bibere aquam egelidam debet & vomere. At is cui ex hoc frequens deiectio incidit, quotiens aluus ei conſtiterit, frigida potiõe potiſſimũ vtatur.

Quid obſeruandum ſit dolore neruorum laborantibus. Caput. IX. 10

SI cui vero dolere nerui ſolẽt, quod in podagra, chiragra' ve eſſe cõſueuit, huic quantum fieri poteſt, exercendũ id eſt quod affectũ eſt, obijciendúmq; labori, & frigori, niſi cum dolor increuit. Sub dio quies optima eſt. Venus ſemper inimica eſt. Concoctio, ſicuti in omnibus corporis affectibus, neceſſaria eſt. Cruditas enim id maximè lædit: & quoties offenſum corpus eſt, viciosa pars maximè ſentit. Vt concoctio autem omnibus vitijs occurrit, ſic rurſus alijs frigus, alijs calor. Quæ ſequi quiſque pro habitu corporis ſui debet. Frigus inimicum eſt ſeni, tenui, vulneri, pręcordijs, inteſtinis, veſicę, auribus, coxis, ſcapulis, naturalibus, oſſibus, dentibus, neruis, vuluæ, cerebro. Idem ſummam cutem facit pallidã, 20 aridam, duram, nigram. Ex hoc horrores, tremoréſque naſcũtur. At prodeſt iuuenibus & omnibus plenis: rectior' q; mens eſt, & melius concoquitur, vbi frigus quidem eſt, ſed cauetur. Aqua vero frigida infuſa præter quàm capiti etiã ſtomacho prodeſt. Itẽ articulorũ doloribus, qui ſunt ſine vlceribus, item rubicundis nimis hominibus, ſi dolore vacant. Calor autẽ adiuuat oĩa, quæ frigus infeſtat. item lippientes, ſi nec dolor, nec lachrimę ſunt. Neruos quoq; qui contrahuntur, præcipuéque ea vlcera, quæ ex frigore ſunt. Idem corporis colorem bonũ facit: vrinam mouet. Si nimius eſt, corpus effœminat, neruos emollit, ſtomachum ſoluit. Minimè verò aut frigus, aut calor tuta ſunt, vbi ſubita inſuetis ſunt. Nam frigus lateris dolores, 30 alia' q; vitia: frigida aqua ſtrumas excitat. Calor concoctionem prohibet: ſomnum aufert, ſudorem digerit, obnoxium morbis peſtilentibus corpus efficit.

Obſeruatio in peſtilentia. Caput. X.

ESt etiam obſeruatio neceſſaria, qua quis in peſtilentia vtatur adhuc integer, cum tamen ſecurus eſſe non poſſit. Tum igitur oportet peregrinari, nauigare. Vbi id non licet, geſtari, ambulare ſub dio ante æſtum leniter, eodémque modo vngi, & vt ſuprà comprehenſum eſt, vitare fatigationem, cruditatem, frigus, calorem, libidinem, multo' que magis ſe cõtinere, ſi qua grauitas in corpore eſt, tum neq; manè ſurgendũ, 40

neq;

neque pedibus nudis ambulandum est, miniméque post cibum aut balne/um, neq; ieiuno, neq; cænato vomendum est. Neque mouenda aluus: atque etiam si per se mota est, comprimenda est, Abstinendum potius si plenius corpus est. Itémque vitandum balneum, sudor, meridianus somnus vtiq;, si cibus quoque antecessit: qui tamen semel die tũc commodius assumitur: insuper etiam modicus, ne cruditatem moueat. Alternis diebus inuicẽ modo aqua, modo vinũ bibendum est. Quibus seruatis, ex reliqua victus consuetudine quàm minimũ mutari debet. Cum vero hæc in omni pestilentia facienda sunt, tum in ea maximè, quam austri excitarint. Atque etiam peregrinantibus eadem necessaria sunt, vbi graui tempore anni discesserũt ex suis sedibus: vel vbi in graues regiones venerũt. Ac si cætera res aliqua prohibebit, vtiq; abstinere debebit. Atque ita ab vino ad aquam, ab hac ad vinum, eo qui supra positus est modo, transitus ei esse.

ARTIVM AVRELII CORNELII CELSI libri primi finis. Incipit secundus de signis & communibus auxilijs.

INstantis aũt aduersæ valetudinis signa complura sunt. In quibus explicandis, nõ dubitabo autoritate antiquorum virorum vti, maximéq; Hippocratis: cum recentiores quoque medici, quamuis quædam in curationibus mutarint, tamen hæc illum optimè præsagisse fateantur. Sed antequam dico quibus præcedentibus morborum timor subsit, non alienum videtur exponere: quæ tempora anni, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora maximè tuta, vel periculis oportuna sint: quod genus aduersæ valetudinis in quoque timeri maximè possit. Non quo non omni tempore, in omni tempestatum genere omnis ætatis, omnis habitus hominum per omnia genera morborum & ægrotent & moriantur, sed quòd frequentius tamen quædam eueniant. Ideoq; vtile est scire vnumquemque quid, & quando maximè caueat.

QVAE ANNI TEMPORA, QVAE TEMpestatum genera, quæ parteis ætatis, qualia corpora vel tuta vel morbis oportuna sint: & quod valetudinis genus in quoq; timeri possit.

CAPVT PRIMVM.

IGitur ſaluberrimũ ver eſt: ꝓxima deinde ab hoc hyems: periculoſior æſtas. Autũnus lõgè periculoſiſſimus. Ex tẽpeſtatibus vero optimę æquales ſunt: ſiue frigidæ, ſiue calidę. peſſimę, q̃ variãt maxĩè. Quò fit vt autũnus plurimos opprimat. Nã ferè meridianis temporibus calor: nocturnis atq; matutinis, ſimúlq; etiam veſpertinis frigus eſt. Corpus ergo & æſtate, & ſubinde meridianis caloribus relaxatum, ſubito frigore excipitur. Sed vt eo tempore id maximè fit, ſic quandocunq; euenit, noxium eſt. Vbi ęqualitas autem eſt, tamen ſaluberrimi ſunt ſereni dies: meliores pluuij, quàm tantum nebuloſi aut nubili: optimíque hyeme, qui omni vento vacant: æſtate quibus fauonij perflant. Si genus aliud ventorũ eſt, ſalubriores ſeptentrionales q̃ ſubſolani vel auſtri ſunt. Sic tamen, vt in hæc interdum regionum ſorte mutentur. Nam ferè ventus vbique à mediterraneis regionibus veniens, ſalubris: à mari, grauis eſt. Neq; ſolum in bono tempeſtatum habitu certior valetudo eſt: ſed priores morbi quoq;, ſi qui inciderunt, leuiores ſunt, & prõptius finiuntur. Peſſimum ergo cælũ eſt, quod ægrum fecit, adeò vt in id quoque genus, quod natura peius eſt in hoc ſtatu, ſalubris mutatio ſit. At ætas media tutiſſima eſt, quę neque iuuẽtę calore, neque ſenectutis frigore infeſtatur. Longis morbis ſenectus: acutis adoleſcentia magis patet. Corpus autem habiliſſimum quadratum eſt: neque gracile, neque obeſum. Nam longa ſtatura vt in iuuenta decora eſt, ſic matura ſenectute conficitur. Gracile corpus, infirmum. obeſum, hebes eſt. Vere tamen maxime quæcunque humoris motu nouantur, in metu eſſe conſueuerunt. Ergo tũ lippitudines, puſtulæ, profuſio ſanguinis, abſceſſus corporis, quæ ἀποςήματα Græci nominant, bilis atra, quam μελαγχολίαν appellant: inſania, morbus comitialis, angina, grauedines, deſtillationes oriri ſolent. Hi quoque morbi, qui in articulis, neruíſque modo vrgẽt, modo quieſcunt, tũ maximè & inchoantur & repetunt. At æſtas non quidem vacat pleriſque ab his morbis, ſed adijcit febres, vel continuas, vel ardentes, vel tertianas: vomitus, alui deiectiões, auricularum dolores, vlcera oris, cãcros & in cęteris quidẽ partibus, ſed maxĩè obſcœnis, & quicquid ſudore hominẽ reſoluit. Vix quicq̃ ex his in autũnũ nõ incidit: ſed oriuntur eo quoque tẽpore febres incertę: lienis dolor, aqua ĩter cutẽ, tabes, quã Græci φθίσιν nominant: vrinæ difficultas, quam ςραγγουρίαν appellant: tenuioris inteſtini morbus, quem εἰλεὸν nominãt. Fit item leuitas inteſtinorum, quę λειεντερία vocatur: coxæ dolores, morbi comitiales. Idémque tempus & diutinis malis fatigatos, & ab ęſtate tantum proxima preſſos interimit: & alijs nouis morbis conficit, & quoſdam longiſſimos implicat, maximéque quartanis: quæ per hyemem quoque exerceant. Neque aliud magis tempus peſtilentiæ patet, cuiuſcunque ea generis eſt, quamuis varijs rationibus

nib9 nocet. Hyems autem capitis dolores, tussim, & quicquid in faucibus, in lateribus, in visceribus mali cōtrahitur, irritat. Ex tempestatibus, Aquilo tussim mouet, fauces exasperat, ventrē astringit, vrinam supprimit, horrores excitat: item dolores lateris & pectoris. Sanū tamen corpus spissat, & mobilius atque expeditius reddit. Auster aures hebetat, sensus tardat, capitis dolores mouet, aluum soluit, totum corpus efficit hebes, humidum, languidum. Cæteri venti quo vel huic, vel illi propriores sint, eo magis vicinos his, illisve affectus faciūt. Denique omnis calor, & iecur, & lienem inflat: mentem hebetat, vt anima deficiat, vt sanguis prorumpat, efficit. Fri-
10 gus modo neruorum distentionem: modo rigorem infert. illud σπασμὸς, id est conuulsio: hoc autem τέτανος Græca voce nominatur: nigritiem in vlceribus, horrorem in febribus excitat. In siccitatibus acutæ febres, lippitudines, tormina, vrinæ difficultas, articulorum dolores oriuntur. Per imbres longæ febres, alui deiectiones, angina, cancri, morbi comitiales, resolutio neruorum, quam παράλυσιν Græci nominant. Neque solum interest quales dies sit: sed etiā quales āte precesserint. Si hyems sicca septemtrionales ventos habuit, ver autem austros, & pluuias exhibet, ferè subeūt lippitudines, tormina, febres, maximéque in mollioribus corporibus: ideo'q; pręcipue in mulieribus. Si vero austri, pluuiæ' que hyemem occuparunt: ver autem &
20 frigidum & siccum est, grauidę quidem fœminę, quibus tum adest partus abortu periclitantur. Hæ vero quę gignunt, imbecillos, vixq; vitales edūt. Cæteros lippitudo arida: & si seniores sunt, grauedines atque destillationes malè habent. At si à prima hyeme austri ad vltimum ver continuarunt, laterum dolores & insania febricitantium, quam φρένησιν appellant, quàm celerrimè rapiunt. Vbi vero calor à primo vere orsus, æstatem quoque similē exhibet, necesse est multum sudorem in febribus subsequi. At si sicca æstas aquilones habuit, autumno vero imbres, austrique sunt, tota hyeme, quæ proxima est, tussis, destillatio, raucitas: in quibusdam etiam tabes oriūtur. Sin autem autumnus quoque æquè siccus iisdem aquilonibus perflatur,
30 omnibus quidem mollioribus corporibus, inter quæ muliebria esse proposui, sequūda valetudo contingit. Durioribus vero instare possunt & aridæ lippitudines: & febres partim acutæ, partim longę: & hi morbi, qui ex atra bile nascuntur. Quod ad ætates vero pertinet, pueri, proximique his, vere optimè valent, & æstate prima tutissimi sunt. Senes ęstate, & autumni prima parte. Iuuenes hyeme: quiq; inter iuuentam senectutémque sunt. inimicior senibus hyems: æstas adolescentibus est. Tū si qua imbecillitas oritur, proximum est vt infantes, teneros'que adhuc pueros serpentia vlcera oris, quæ ἄφθας Græci nominant, vomitus, nocturnæ vigiliæ, auriū humor, circa vmbilicum inflammationes exerceant. Propriè etiam dentientiū gin-
40 giuarum exulcerationes, distētiones neruorum, febriculæ, alui deiectiōes,

maximéq;

maximéque caninis dentibus orientibus malè habẽt. Quę pericula plenis-simi cuiusque sunt, & cui maximè venter astrictus est. At ubi ætas paulũ processit, glandulæ & vertebrarum, quæ in spina sunt, aliquæ inclinatio-nes: strumæ, verrucarum quædam genera dolẽtia (ἀκροχόρδονας Græci appellant) & plura alia tubercula oriũtur. Incipiente vero iam pube, ex iis-dem multæ & longæ febres: sanguinis ex naribus cursus. Maximéque oĩs pueritia primum circa quadragesimum diem: deinde septimo mense, tum septimo anno: postea circa pubertatem periclitatur. Si qua etiã genera mor borum in infantem inciderunt, ac neque pubertate, neque primis coitibus, neq; in fœmina primis menstruis finita sunt, ferè longa sunt. Sæpius tamẽ morbi pueriles, qui diutius manserunt, terminantur. Adolescentia morbis acutis, item comitialibus, tabiq; maximè obiecta est: feréque iuuenes sunt, qui sanguinem expuunt. Post hanc ætatem laterum & pulmonis dolores: letharg⁹, cholera, insania, sanguinis per quędam etiam velut ora venarum, (αἱμοῤῥοίδας Gręci appellant) profusio. In senectute spiritus & vrinę dif ficultas, grauedo articulorum, & renum dolores, neruorum resolutiones, malus corporis habitus (καχεξίαν Græci appellant) nocturnæ vigilię, vi-tia longiora aurium, oculorum, etiam narium, præcipuéque soluta aluus: quę sequuntur hanc tormina, vel leuitas intestinorum, cætera'que fusi vẽ-tris mala. Præter hęc graciles, tabes, deiectiones, destillationes: item visce-rum & laterum dolores fatigant. Obesi plerunq; acutis morbis, & difficul tate spirandi strangulantur: subito'que sæpe moriuntur. Quod in corpore tenuiore vix euenit.

De signis aduersæ valetudinis futuræ. Caput. II.

ANte aduersam autem valetudinem, vt suprà dixi, quædam notę oriuntur: quarum omnium commune est, aliter se corpus habere atq; consueuit: neq; in peius tantum, sed etiam in melius. Ergo si plenior aliquis, & speciosior, & coloratior factus est: suspecta habere bona sua debet. Quæ quia neq; in eodem habitu subsistere, neq; vltrà progredi possunt: ferè retro quasi ruina quadam reuoluuntur. Peius tamen signum est, vbi aliquis contra consuetudinem emacuit, & calorẽ decorémque ami-sit: quoniã in his quæ superant, est quod morbus demat. in his quæ desunt, non est quod ipsum morbũ ferat. Præter hæc protinus timeri debet, si gra uiora membra sunt, si crebra vlcera oriuntur, si corpus supra consuetudinẽ incaluit, si grauior somnus pressit, si tumultuosa somnia fuerunt, si sæpius expergiscitur aliquis quàm assueuit, deinde iterũ soporatur: si corpus dor-mientis circa parteis aliquas contra consuetudinem insudat: maximéq; cir-ca pect⁹, aut ceruices, aut crura, vel genua, vel coxas. Itẽ si marcet animus: si loqui & moueri piget, si corpus torpet, si dolor præcordiorum est, aut to-tius pectoris, aut in plurimis venis capitis, si saliuæ plenum est os, si oculi cũ dolore

dolore vertuntur, si tempora astricta sunt, si membra inhorrescunt, si spiritus grauior est, si circa frontem intentæ venæ mouentur, si frequentes oscitationes, si genua quasi fatigata sunt, totúmve corpus lassitudinem sentit. Ex quibus sæpe plura nunquam non aliqua febrem antecedunt. In primis tamen illud considerandum est: Nunquid sæpius horum aliquid eueniat, ac neq; ideo corporis vlla difficultas subsequatur. Sunt enim quædam proprietates hominum, sine quarum notitia nō facile quicquam in futurū præsagiri potest. Facile itaq; securus est in his aliquis, quæ sæpe sine periculo euasit. Ille solicitari debet, cui hęc noua sunt, aut qui ista nunq̄ sine custo-
10 dia sui tuta habuit.

Quæ bona in ægrotantibus signa sint. Caput. III.

VBi vero febris aliquem occupat, scire licet non periclitari si in latus aut dextrum, aut sinistrum, vt ipsi visum est cubat, cruribus paulum reductis: qui ferè sani quoq; iacentis habitus est, si facilè conuertitur, si noctu dormit. Si interdiu vigilat, si ex facili spirat, si non cōflictatur, si circa vmbilicum & pubem cutis plana est: si præcordia eius sine vllo sensu doloris æqualiter mollia in vtraq; parte sunt. Quod si paulo tumidiora sunt, sed tamen digitis cedunt & non dolent: hæc valetudo, vt spacium aliquod habebit, sic tuta erit. Corpus quoq; quod æqualiter mol-
20 le & calidum est, quod' que æqualiter totum insudat, & cuius febricula eo sudore finitur, securitatem pollicetur: quando iam ad sanitatem venit corpus. Sternutamentum etiam inter bona inditia est. Et cupiditas cibi vel à primo seruata, vel etiam post fastidium orta. Neq; terrere debet ea febris, quę eodem die finita est: ac ne ea quidem, quæ quamuis longiore tempore euanuit, tamen ante alteram accessionem ex toto quieuit, sicut corpus integrum quod ἐλικρινὲς Græci vocant, fieret. Si quis autem incidit vomitus, mixtus esse & bile, & pituita debet: & in vrina subsidere albū, leue, æquale: sic vt etiam si quæ quasi nubeculæ innatarint, in imum deferantur. At venter ei qui à periculo tutus est, reddit modo mollia figurata eodem ferè
30 tempore, quo sequunda valetudine assueuit: modo conuenientia his que assumuntur. peior cita aluus est: sed ne hæc quidem terrere protinus debet, si matutinis temporibus coacta magis est: aut si procedente tempore paulatim contrahitur, & ruffa est: neq; fæditate odoris similem aluū sani hominis excedit. Ac lumbricos quoq; aliquos sub fine morbi descendisse nihil nocet. Si inflammatio in superioribus partibus dolorem, tumorémque fecit, bonum signū est. Sonus ventris inde ad inferiores parteis euolutus, magisq; etiam si sine difficultate cum stercore excessit.

Mala signa ægrotantium. Caput. IIII.

Contra grauis morbi periculum est, vbi supinus æger iacet porrectis manibus & crurib9. Vbi residere vult in ipso acuti morbi impetu: pręcipuéque pulmonibus laborantibus. Vbi nocturna vigilia premitur: etiam si interdiu somnus accedit. Ex quo tamen peior est, qui inter quartam horam & noctem est, quàm qui matutino tempore ad quartam. Pessimum tamen est, si somnus neque noctu neq; interdiu accedit. Id enim ferè sine continuo dolore esse non potest. Aequè vero signum malum est etiam somno vltra debitum vrgeri: peiúsq; quo magis se sopor interdiu, noctúq; continuat. Mali etiam morbi testimoniũ est vehementer & crebro spirare, à sexto die cœpisse inhorrescere, pus expuere, vix excreare, dolorem habere continuum, difficulter ferre morbum, iactare brachia & crura, sine voluntate lachrimare, habere humorem glutinosum dẽtibus inhærentem, cutem circa vmbilicum & pubem macram, præcordia inflãmata, dolentia, dura, tumida, intenta, magisq; si hæc, dextra parte, quã sinistra sunt, periculosissimum tamen est, si venæ quoq; ibi vehementer agitantur. Mali etiam morbi signum est, nimis celeriter emacrescere: caput & pedes, manúsque calidas habere, ventre & lateribus frigentibus, aut frigidas extremas parteis acuto morbo vrgẽte: aut post sudorem inhorrescere, aut post vomitum singultum esse: vel rubere oculos: aut post cupiditatem cibi, post've longas febres hunc fastidire, aut multum sudare, maximéque frigido sudore: aut habere sudores non per totum corpus æquales: quiq; febrem non finiant, & eas febres, quæ cotidie tempore eodem reuertantur, quæ've semper pares accessiones habeant, neq; tertio quoque die leuentur: quæ've continuent, vel per accessiones increscant, per discessiones tantum molliantur: nec vnquam integrum corpus dimittant. Pessimum est, si ne leuatur quidem febris, sed æquè concitata continuant. Periculosum est etiã post arquatum morbum febrem oriri, vtiq; si præcordia dextra parte dura manserũt, ac dolentibus his leua. Nulla acuta febris leuiter terrere nos debet. Neque vnq̃ in acuta febre, vt à somno non est terribilis neruorũ distentio. Timere etiam ex somno mali morbi est. Itémque in prima febre protinus mentem esse turbatam, membrúmve aliquod esse resolutum. Ex quo casu quamuis vita redditur, tamen id ferè membrum debilitatur. Vomit9 etiam periculosus est sinceræ pituitæ vel bilis: peior'que si viridis aut niger est. At mala vrina est in qua subsidunt subrubra aut liuida: deterior in qua quasi fila quædam tenuia, atq; alba: pessima ex his si tanquam ex furfurib9 factas nubeculas repręsentat. Diluta quoque atque alba vitiosa est, sed in phreneticis maximè. Aluus aũt mala est ex toto suppressa. Periculosa etiã quæ inter febres fluens conquiescere hominem in cubili non patitur: vtiq; si quod descẽdit, est perliquidum, aut albidum, aut pallidum, aut spumãs. Præter hæc periculum ostendit id quod excernitur si est exiguum, glutinosum:

10 20 30 40

leue, album, idémque subpallidum: vel si est aut liuidum, aut biliosum, aut cruentum, aut peioris odoris, quàm ex consuetudine. Malũ est etiã, quod post longas febres sincerum est.

De signis longę valetudinis. Caput. V.

POst hæc inditia notum est longum morbum fieri. Sic enim necesse est, nisi occidit. Neque vitæ alia spes in malis magnis est, quàm vt impetum morbi trahendo aliquis effugiat: porrigatúrque in id tempus quod curationi locum præstet. Protinus tamen signa quędã sunt, ex quibus colligere possumus morbum & si non interemerit, longius tamẽ
10 tempus habiturum. Vbi frigidus sudor inter febres non acutas circa caput tantũ, & ceruices oritur: aut vbi febre non quiescente corpus insudat. Aut vbi corpus modò frigidũ, modò calidum est, & color alius ex alio fit. Aut vbi quod inter febres aliqua parte abscessit, ad sanitatem non peruenit. At vbi æger pro spatio parum emacrescit. Item si vrina modo liquida & pura est, modo habet quædam subsidentia leuia, atque alba rubra've sunt, quæ in ea subsidunt: aut si quasdam quasi maculas repræsentat, aut si bullulas excitat.

De inditijs mortis. Caput. VI.

SEd inter hęc quidem proposito metu spes tamen superest. Ad vl
20 tima vero iam ventũ esse testantur, nares acutæ, collapsa tempora, oculi concaui, frigidę languidę que aures, & imis partibus leniter versæ: cutis circa frontem dura & intenta, color aut niger, aut perpallidus: multo'que magis si ita hæc sunt, vt neque vigilia præcesserit, neque ventris resolutio, neque inedia. Ex quibus causis interdum hæc species oritur, sed vno die finitur. Itaq; diutius durãs mortis index est. Si vero in morbo vetere iam triduo talis est, in propinquo mors est: magisq; si præter hęc oculi quoque lumen refugiunt & illachrimant: quæ'que in his alba esse debent, rubescunt, atque in hisdem venulæ pallent: pituita'que in his innatãs nouissimè angulis inhærescit: alterq; ex his minor est: hique aut vehemen-
30 ter subsederunt, aut facti tumidiores sunt: pérq; somnum palpebræ non cõmittuntur, sed inter has ex albo oculorum aliquid apparet: neque id fluens aluus expressit: eędémq; palpebræ pallent, & idem pallor labra & nares decolorat. Eadẽq; labra, & nares, oculiq;, & palpebræ, & supercilia, aliqua've ex his peruertuntur: isque propter imbecillitatem iam non audit, aut non videt, eadem mors denunciatur. Vbi ægri supini cubant, hisque genua cõtracta sunt. Vbi deorsum ad pedes subinde delabitur. Vbi brachia & crura nudat, & inęquabiliter dispergit: neq; his calor subest. Vbi hiat, vbi assidue dormit, vbi is qui mentis suæ non est, neque id facere sanus solet, dentibus stridet. Vbi vlcus quod aut antè, aut in ipso morbo natum est, aridũ & aut
40 pallidum, aut liuidum factum est. Illa quoque mortis inditia sunt: vngues,

digitiq; pallidi, frigidus spiritus: aut si manibus quis in febre, & acuto mor bo, vel insania, pulmonisve dolore vel capitis, in veste floccos legit, fimbrias'ue diducit: vel in adiūcto pariete si qua minuta eminent, carpit. Dolores etiā circa coxas, & inferiores ꝑteis orti, si ad viscera trāsierūt, subito'q; desi erūt, mortē subesse testātur: magisq; si alia quoq; signa accesserunt. Neq; is seruari potest, qui sine vllo timore febricitās subitò strāgulatur: aut deuo rare saliuā suam nō potest. Cuive in eodē febris corporisque habitu ceruix conuertitur: sic vt deuorare æquè nihil possit. Aut cui simul & continua fe bris, & vltima corporis infirmitas est. Aut cui febre æquè non quiescente exterior pars friget: iterior sic calet, vt etiā sitim faciat. Aut qui febre æquē non quiescēte, simul & delirio & spirādi difficultate vexatur. Aut qui epo to veratro, exceptus distētiōe neruorū est. Aut qui ebrius obmutuit. Is enī febre adiecta, neruorum distentione consumitur: nisi aut febris accessit, aut eo tempore, quo ebrietas solui debet, loqui cœpit. Mulier quoque grauida acuto morbo facilè consumitur, & is cui somnus dolorem auget, & cui protinus in recenti morbo bilis atra, vel infra, vel supra se ostendit: cuive alte rutrum modo se prompsit, cum iam longo morbo corpus eius esset & extenuatum & affectum, sputū etiam biliosum, & purulentū: siue separatim ista, siue mixta proueniunt, interitus periculum ostendunt. Ac si circa septi mum diem tale esse cœpit, proximum est, vt is circa quartumdecimum di em decedat: nisi alia signa meliora, peiora've accesserint. Quæ quò leuiora grauiora've subsecuta sunt, eò vel seriorem mortem, vel maturiorē denun ciant. Sudor quoque frigidus in acuta febre pestiferus est: atq; in omni mor bo vomitus, qui varius & multorum colorum est: pręcipuéque si malus in hoc odor est. Ac sanguinem quoque in febre vomuisse pestiferum est. Vrina vero rubra & tenuis in magna cruditate esse consueuit, & sæpe antequā spacio maturescat, hominem rapit. Itaq; si talis diutius permanet, periculū mortis ostendit. Pessima tamen est, præcipuéque mortifera, nigra, crassa, mali odoris. Atq; in viris quidem & mulieribus talis deterrima est. In pueris verò, quę tenuis & diluta est. Aluus quoq; varia pestifera est, quæ strigmentum, sanguinem, bilem viridem, aliquid modò diuersis temporibus, modò simul, & in mixtura quadam, discreta tamen repræsentat. Sed hæc quidem potest paulò diutius trahere. In præcipiti verò iam esse denūciat, quæ liquida: eadémque vel nigra, vel pallida, vel pinguis est: vtiq; si magna fœditas odoris accessit. Illud interrogari me posse ab aliquo scio. Si certa futurę mortis inditia sunt, quomodo interdū deserti à medicis conualescāt, quosdam'que fama prodierit in ipsis funeribus reuixisse. Quin etiam vir iure magni nominis Democritus, ne finitæ quidem vitæ satis certas notas esse proposuit, quibus medici credidissent, adeò illud non reliquit vt certa aliqua signa futurę mortis essent. Aduersus quos, ne dicā illud quidē quod

in vicino

in vicino sępe quędam notę positę non bonos, sed imperitos medicos deci=
piunt, quod Asclepiades funeri obuius intellexit quendam viuere qui esse
rebatur, ne protinus crimen artis esset si quod professoris sit: illa tamen mo
deratius subijciam. Coniecturalem artem esse medicinam, rationémq; con
iecturæ talem esse, vt cum sępius aliquando responderit, interdum tamen
fallat nos. Si quid itaque vix in millesimo corpore aliquando decipit, id no=
tam non habet: cum per innumerabiles homines respondeat. Idque non in
his tantum, quę pestifera sunt, dico: sed in his quoq;, quę salutaria. Siquidē
etiam spes interdū frustratur, & moritur aliquis, de quo medicus securus
10 primò fuit. Quæque medendi causa reperta sunt, nonnūquam in peius ali
quid conuertunt. Neque id euitare humana imbecillitas in tanta varietate
corporum potest. Sed est tamen medicinę fides, quæ multò sæpius, pérque
multò plures ægros prodest. Neque tamen ignorare oportet in acutis mor=
bis fallaces magis notas esse & salutis, & mortis.

De notis quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit. Caput. VII.

SEd quū proposuerim signa quæ in omni aduersa valetudine cō=
munia esse consueuerunt, ea quoque transibo, vt quas aliquis in
singulis morborum generibus habere possit notas, indicem. quę=
20 dam autē sunt quæ ante febres: quædā quæ inter eas quid aut intus sit, aut
venturum sit, ostendunt. Ante febres, si caput graue est, aut ex somno ocu
li caligant, aut frequentia sternutamenta sunt: circa caput aliquis pituitæ
impetus timeri potest. Si sanguis, aut calor abundat, proximum est, vt ali=
qua parte profluuium sanguinis fiat. Si sine causa quis emacrescit, ne in ma
lum habitum corpus eius recidat, metus est. Si præcordia dolent, aut inflā=
matio grauis est, aut non toto die concocta fertur vrina, cruditatē esse ma=
nifestū est. Quibus diu color sine morbo regio malus est, hi vel capitis do=
loribus conflictantur, vel terram edunt. Qui diu habent faciem pallidam
& tumidam, aut capite, aut visceribus, aut aluo laborant. Si in continua fe
30 bre puero venter nihil reddit, mutatúrque ei color, nec somnus accedit, plo
rat' que is assidue: metuenda neruorum distentio est. Frequens aūt destilla
tio in corpore tenui, longo' que tabem timidam esse testatur. Vbi pluribus
diebus non descendit aluus, docet aut subitam deiectionem, aut febriculā
instare, Vbi pedes turgēt, longę deiectiones sunt. Vbi dolor in imo ventre
& coxis est, aqua inter cutem instat. Sed hoc morbi genus ab ilibus oriri so=
let. Idem propositum periculum est his, quibus volūtas desidēdi est, ven=
ter nihil reddit, nisi & ægrè, & durum: tumor in pedibus est, idémque mo=
do dextra, modo sinistra parte ventris inuicem oritur atq; finitur. sed à ie=
cinore id malum proficisci videtur. Eiusdem morbi nota est: vbi circa vm=
40 bilicum intestina torquentur (στροφόι Græci nominant) coxæ' que dolores

manent: eaq; neq; tempore, neq; remedijs soluũtur. Calor autẽ articulorũ prout in pedibus, manibus, aut alia qualibet parte sic est, vt eo loco nerui cõtrahãtur: aut si id membrũ ex leui causa fatigatũ æque frigido calidóq; offenditur, podagram chiragrã ve, vel eius articuli in quo id sentitur, morbum futurum esse denunciat. Quibus in pueritia sanguis ex naribus fluxit, dein fluere desijt, hi vel capitis doloribus conflictẽtur necesse est, vel in articulis aliquas exulcerationes graues habeant, vel aliquo morbo etiã debilitentur. Quibus fœminis menstrua non proueniunt, necesse est capitis acerbissimi dolores sint: vel quælibet alia pars morbo infestetur. Eadémq; his pericula sunt quibus articulorum vitia: dolores, tumorésque sine podagra, similibúsque morbis oriuntur & desinunt. Vtiq; si sępe tempora ijsdẽ dolent: noctúq; corpora insudant: si frons prurit, lippitudinis metus est. Si mulier à partu vehementes dolores habet, neque alia præterea signa mala sunt: circa vigesimum diem aut sanguis per nares erumpet, aut in inferioribus partibus aliquid abscedet. Quicunque etiam dolorem ingentẽ circa tempora & frontem habebit, is alterutra ratione eum finiet: magisque si iuuenis erit, per sanguinis profusionem: si senior, per suppurationem. Febris autem quæ subitò, sine ratione, sine bonis signis finita est, ferè reuertitur. Cui fauces sanguine & interdiu, & noctu replentur, sic vt neq; capitis dolores, neq; præcordiorum, neque tussis, neq; vomitus, neq; febricula præcesserit: huius aut in naribus, aut in faucibus vlcus reperietur. Si mulieri ex inguine febricula orta est, neq; causa apparet, vlcus in vulua est. Vrina autem crassa ex qua quod desidet albũ est, significat circa articulos, aut circa viscera dolorem, metúmque morbi esse. Eadem viridis aut viscerum dolorem, tumorémq; cum aliquo periculo subesse, aut certe corpus integrũ non esse testatur. At si sanguis aut pus in vrina est, vel vesica, vel renes exulcerati sunt, Si hæc crassa caruncu las quasdam exiguas quasi capillos habet: aut si bullat, & male olet, & interdum quasi harenam, interdum quasi sanguinẽ trahit, dolent autem coxæ: quęque inter has supérque pubem sunt: & accedunt frequentes ructus: interdum vomitus biliosus, extremæq; parteis frigescunt: vrinæ crebra cupiditas, sed magna difficultas est: & quod inde excretum est, aquæ simile vel ruffum, vel pallidum est, paulum tamen in eo leuamenti est. aluus vero cum multo spiritu redditur, vtique in renibus vitium est. Aut si paulatim destillat: vel si sanguis per hanc editur, & in eo quædam cruenta concreta sunt: idque ipsum cum difficultate redditur, & circa pubem inferiores parteis dolent: in eadem vesica vitium est. Calculosi vero his inditijs cognoscuntur. Difficulter vrina redditur: paulatimque interdum etiam sine voluntate destillat. Eadem harenosa est: nonnunquã aut sanguis, aut cruentũ, aut purulentũ aliquid cũ ea excernitur. Eamque quidam promptius recti, quidam resupinati, maximéque hi qui grandes

calculos habent: quidam etiam inclinati reddunt: colémque extendendo, dolorem leuant. Grauitatis quoque cuiusdam in ea parte sensus est: atq; ea cursu, omnique motu augentur. Quidam etiam cũ torquentur, pedes inter se subinde mutatis vicibus implicant. Fœminæ vero oras naturalium suorũ manibus admotis scabere crebro coguntur. Nonnunquam si digitũ admouerunt, vbi vesicæ ceruicem is vrget, calculum sentiunt. At qui spumantem sanguinem excreant, his in pulmone vitium est. Mulieri grauidæ sine modo fusa aluus elidere partum potest. Eidem si lac ex mammis profluit, imbecillum est quod intus gerit. Durę mammæ sanũ illud esse testã-
10 tur. Frequens singultus, & præter consuetudinem continuus, iecur inflammatum esse significat. Si tumores super vlcera subitò esse desierunt: idq; à tergo incidit, vel distentio neruorum, vel rigor timeri potest. At si à priore parte id euenit, vel lateris acutus dolor, vel insania expectanda est. Interdum etiam huiusmodi casum, quę tutissima inter hęc est, profusio alui sequitur. Si ora venarum sanguinem solita fũdere subito suppressa sunt, aut aqua inter cutem, aut tabes sequitur. Eadem tabes subit si in lateris dolore orta suppuratio, intra quadraginta dies purgari non potuit. At si longa tristitia cum longo timore & vigilia est, atrę bilis morbus subest. Quibus sępe ex narib9 fluit sanguis, his aut lienis tumet, aut capitis dolores sũt, quos
20 sequitur vt quædam ante oculos tanquam imagines obuersentur. At quibus magni lienes sunt, gingiuę his malę sunt, & os olet: aut sanguis aliqua parte ꝓrũpit. Quorũ si nihil euenit, necesse est in cruribus mala vlcera, & ex his nigræ cicatrices fiant. Quibus causa doloris, neq; sensus eius est, his mens labat. Si in ventrem sanguis confluxit, ibi in pus vertitur. Si à coxis & ab inferioribus partibus dolor in pectus transit, neque vllum signũ malum accessit, suppurationis eo loco periculũ est. Quibus sine febre aliqua ex parte dolor, aut prurigo cũ rubore, aut calore est: ibi aliquid suppurat. Vrina quoque quæ in homine sano parum liquida est, circa aures futuram aliquam suppurationem esse denũciat. Hæc vero cum sine febre quoq; vel
30 latentium, vel futurarũ rerũ notas habeant, multo certiora sunt vbi febris accessit: atq; etiam aliorũ morborum tum signa nascuntur. Ergo protinus insania timenda est, vbi expeditior alicuius, q̃ sani fuit sermo est: subitáq; loquacitas orta est, & hæc ipsa solito audacior: aut vbi rarò quis & vehemẽter spirat: venásq; concitatas habet præcordijs duris & tumentibus. Oculorum quoq; frequens motus, & in capitis dolore offusæ oculis tenebræ: vel nullo dolore substante somnus ereptus: continuatáque nocte & die vigilia: vel prostratum contra consuetudinem corpus in ventrem, sic, vt ipsius alui dolor id non cœperit. Item robusto adhuc corpore insolitus dentiũ stridor, insanię signa sunt. Si quid etiam abscessit anteq̃ suppuraret, manen
40 te adhuc corpore insolita febre subsedit, periculum affert primum furoris,

deinde interitus. Auris quoq; dolor acutus, cum febre continua vehementique sepe mentem turbat: & ex eo casu iuniores, interdum intra septimum diem moriuntur: seniores tardius: quoniam neq; æquè magnas febres experiuntur, neque æquè insaniunt: ita sustinent dum his affectus intus versatur. Suffusæ quoque sanguine mulieris mammæ, furorem venturũ esse testantur. Quibus autem longæ febres sunt, his aut abscessus aliquis, aut articulorum dolores erũt. Quorum faucibus in febre eliditur spiritus, instat his neruorum distentio. Si angina subito finita est, in pulmonem id malum transit: idque sæpe intra septimũ diem occidit. Quod nisi incidat, sequitur, vt aliqua parte suppuret. Deinde post alui longam resolutionẽ, tormina. Post hæc intestinorum leuitas oritur. Post nimias destillationes, tabes: post lateris dolores, vitia pulmonũ: post hæc, insania. Post magnos feruores corporis, neruorum rigor, aut distentio. Vbi caput vulneratum est, delirium. Vbi vigilia torsit, neruorum distentio. Vbi vehementer venæ super vlcera mouentur, sanguinis profluuium erit. Suppuratio vero pluribus morbis excitatur. Nam si longę febres sine dolore, sine manifesta causa remanent, in aliquam partem id malum incumbit, in iunioribus tamen: nam in senioribus ex eiusmodi morbo quartana ferè nascitur. Eadem suppuratio fit, si præcordia dura dolentia ante vigesimum diem hominem non sustulerunt: neq; sanguis ex naribus fluxit: maximéq; in adolescentibus vtiq; si inter principia aut oculorum caligo, aut capitis dolores fuerunt: sed cum inferioribus partibus aliquid abscessit. Aut si præcordia tumorem mollem habent, neq; habere intra sexaginta dies desinũt, hærétque per omne id tẽpus febris. Sed tum in superioribus partibus fit abscessus: ac si inter ipsa vlcera non fuit, circa aures erumpit. Cumq; omnis longus tumor ad suppurationem ferè spectet, magis eò tendit is, qui in præcordijs, q̃ is qui in vẽtre est. is qui supra vmbilicum: q̃ is qui infrà est. Si lassitudinis etiam sensus in febre est, vel in maxillis, vel in articulis aliquid abscedit. Interdum quoque vrina tenuis & cruda sic diu fertur, vt alia salutaria signa sint. Ex quo eo casu plerunq; infra transuersum septum, quod διάφραγμα Gręci vocãt, fit abscessus. Dolor autem pulmonis si neq; per sputa, neq; per cucurbitulas, neq; per sanguinis detractionem, neq; per victus rationem finitus est, vomicas aliquas interdum excitat aut circa vigesimũ diem, aut circa quadragesimum, nonnunquam etiam circa sexagesimum. numerabimus autem ab eo die, quo primũ febricitauit aliquis, aut inhorruit, aut grauitatem eius partis sensit. Sed hæ vomicæ modo à pulmone, modo à contraria parte nascuntur. Quod suppurat ab ea parte quam afficit, dolorem, inflammationémq; concitat ipsum calidius est: & si in partem sanam aliquis decubuit, onerare eam ex pondere aliquo videtur. Omnis etiam suppuratio quæ nõdum oculis patet sic deprehendi potest. Si febris non dimittit, ea que inter-

diu

diu leuior est, noctu increscit: multus sudor oritur, cupiditas tussiendi est, & penè nihil in tussi excreatur: oculi caui sunt, malæ rubent, venæ sub lingua inalbescunt, in manibus fiunt adunci vngues, digiti, maximéque summi, pallent, in pedibus tumores sunt, spiritus difficilius trahitur, cibi fastidium est, pustulæ toto corpore oriuntur. Quod si protinus initio dolor, & tussis fuit, & spiritus difficultas: vomica vel ante vel circa vigesimum diẽ erumpet. Si serius ista cœperint, necesse est quidem increscant: sed quò minus cito affecerint, eò tardius soluentur. Solent etiam in graui morbo pedes cum digitis vnguibúsq; nigrescere. Quod si non est mors consecuta, & reliquum corpus inualuit, pedes tamen decidunt.

Quæ notæ in quoque morbi genere vel spem, vel pericula ostendant. Caput. VIII.

SEquitur, vt in quoq; morbi genere proprias notas explicem, quæ vel spem, vel periculum ostendant. Ex vesica dolente si purulenta vrina processit, inq; ea leue, & album subsedit, metũ detrahit. In pulmonis morbo si sputo ipse leuatur dolor, quamuis id purulẽtum est, tamen æger facilè spirat, facilè excreat, morbum ipsum nõ difficulter fert, potest ei sequũda valetudo contingere. Neq; inter initia terreri conuenit, si protinus sputum mixtum est ruffo quodam & sanguine, dũmodo statim edatur. Laterum dolores suppuratiõe facta, deinde intra quadragesimum diem purgata, finiuntur. Si in iecinore vomica est, & ex ea fertur pus purũ & albũ, salus ei facilis. Id enĩ malũ in tunica est. Ex suppuratiõibus verò hę tolerabiles sunt, quę in exteriorẽ partẽ ferũtur & acuunť. Et ex his quę intus procedũt, hę leuiores, quę cõtra se cutẽ nõ afficiũt: eã'q; & sine dolore esse, & eiusdẽ coloris, cuius reliquæ ptes sunt, sinũt esse. Pus quoq; quacũque parte erũpit, si est leue, albũ, & vnius coloris, sine vllo metu est: & quo effuso febris protinus conquieuit: desierúntque vrgere cibi fastidium & potionis desiderium: si quãdo etiam suppuratio descendit in crura, sputúmq; eiusdem factum pro ruffo purulentum est, periculi minus est. At in tabe eius qui saluus futurus est, sputum esse debet album, æquale totum, eiusdémq; coloris sine pituita: eique etiam simile esse oportet si quid in nares à capite destillat. Lõge optimũ est febrẽ omnino nõ esse: secũdũ est, tantulũ esse, vt neq; cibũ impediat, neq; crebram sitim faciat. Aluus in hac valetudine ea tuta est, quæ cotidie coacta, eá'q; conuenientia his quæ assumũtur reddit. Corpus id quod minimè tenue, maximéq; lati pectoris atq; fœtosi est: cuiúsque cartilago exigua & carnosa est. Super tabem si mulieri quoq; suppressa menstrua fuerunt, & circa pectus, atque scapulas dolor mansit, subitó'q; sanguis erupit, leuari morbus solet. Nam & tussis minuitur, & sitis atque febriculæ desinũt. Sed iisdem ferè nisi redit sanguis, vomica erũpit: quæ quò cruentior, eò melior est. Aqua aũt inter cutem minimè terribilis est,

bilis est, quæ nullo antecedēte morbo cœpit: deinde quę longo morbo superuenit. Vtique si firma viscera sunt, si spiritus facilis, si nullus dolor, si sine calore corpus est, æqualiterque in extremis partibus macrum est: si venter mollis, si nulla tussis, nulla sitis, si lingua ne per somnū quidē inarescit, si cibi cupiditas est, si venter medicamentis mouetur, si per se excernit mollia & figurata, si extenuatur, si vrina & vini mutatione, & epotis aliquibus medicamentis mutatur. Si corpus sine lassitudine est, & morbum facilè sustinet: siquidem in quo omnia hæc sunt, is ex toto tutus est, in quo plura ex his sunt, is in bona spe est. Articulorū verò vitia vt podagræ chiragræ'q; si iuuenes tentarunt, neq; callum induxerunt, solui possunt: maximéq; tormínibus leniuntur, & ex quocunque modo venter fluit. Item morbus comitialis ante pubertatē ortus non ægrè finitur: & in quo ab vna parte corporis venientis accessionis sensus incipit, optimū est à manibus pedibúsve initium fieri: deinde à lateribus: pessimum inter hæc à capite. Atque in his quoque ea maximè prosunt, quæ per deiectiones excernuntur. Ipsa autem deiectio sine vlla noxa est, quę sine febre est, si celeriter desinit, si contracto ventre nullus motus eius sentitur, si extremā aluū spiritus sequitur. Acria quidem tormina periculosa non sunt, si sanguis & strigmenta descendūt, dum febris cæteræ'que accessiones huius morbi adsint: adeo vt etiam grauida mulier non solum reseruari possit, sed etiam partum reseruare. Prodéstque in hoc morbo si iam ætate aliquis processit. Contra intestinorum leuitas facilius à teneris ætatibus depellitur: vtique si ferri vrina & ali cibo corpus incipit. Eadem ætas prodest & in coxæ dolore & humerorum, & in omni resolutione neruorum. Ex quibus coxa si sine torpore est, si leuiter friget, quamuis magnos dolores habet: tamen & facilè, & maturè sanatur: resolutúmq; membrum si nihilominus aliter fieri sanum potest. oris resolutio etiam aluo cita finitur. Omnisq; deiectio lippienti prodest. At varix ortus, vel per ora venarum subita profusio sanguinis', vel tormina, insaniam tollūt. Humerorum dolores, qui ad scapulas vel manus tendunt, vomitu atrę bilis soluuntur. Et quisquis dolor deorsum tendit, sanabilior est. Singultus sternutamento finitur. Longas deiectiones supprimit vomitus. mulier sanguinem vomens profusis menstruis liberatur. Quę menstruis non purgatur, si sanguinē ex naribus fudit, omni periculo vacat. Quæ locis laborat, aut difficulter partū edit, sternutamento leuatur, æstiua quartana ferè breuis est cui calor & tremor est, saluti deliriū est. Lienosis bona tormina sunt. Deniq; ipsa febris, quod maximè mirum videri potest, sæpe præsidio est. Nam & præcordiorum dolores, si sine inflammatione sunt, finit: & in iecinoris dolore succurrit: & neruorum distentionem rigorémque, si postea cœpit, ex toto tollit. & ex difficultate vrinæ morbum tenuioris intestini ortū, si vrinam per calorem mouet, leuat. At dolores capitis: quibus oculorum

caligo,

caligo, & rubor cum quadam frontis prurigine accedunt, sanguinis profusionem vel fortuita, vel etiam petita summouentur. Si capitis ac frontis dolores ex vento, vel frigore, aut æstu sunt, grauedine & sternutamentis finiuntur. Febrem autem ardentem, quam Græci καυσώδη vocant: subitus horror exoluit. Si in febre aures obtusæ sunt, si sanguis è naribus fluxit, aut venter resolutus est, illud malum desinit ex toto. Nihil plus aduersus surditatē q̄ biliosa aluus potest. Quibus in fistula vrinæ vti minuti abscessus, quos θύματα Græci vocant, esse cœperunt, ijs vbi pus ea parte profluxit, sanitas redditur. Ex quibus cum pleraq; per se proueniant, scire licet interea quoq;
10 quę ars adhibet, naturam plurimum posse. Contra si caput febre continenti dolet, neq; quicquam reddit, malum atque mortiferum est: maximéque id periculum est pueris à septimo anno ad quartumdecimum. In pulmonis morbo si sputum primis diebus non fuit, deinde à septimo die cœpit, & vltra septimum mansit, periculosum est. Quantó que magis mixtos, neq; inter se diductos colores habet, tātò deterius. Et tamē nihil peius est quàm sincerum id edi: siue ruffum est, siue cruentum: siue albū, siue glutinosum: siue pallidum, siue spumans: nigrum tamen pessimum est. In eodem morbo periculosa sunt tussis, destillatio: etiam, quod aliàs salutare habetur, sternutamentum. Periculosissimúmq; est si hæc secuta subita deiectio est. Fe-
20 rè verò qui in pulmonis, eadem in lateris doloribus & mitiora signa, & asperiora esse consueuerunt. Ex iecinore si pus cruentum exit, mortiferum est. At ex suppurationibus hæ pessimæ sunt, quę intus tendūt, sic vt exteriorem quoq; cutem decolorent. Ex his deinde, quę in exteriorem partē prorūpunt, quę maximę, quæ' que planissimę sunt. Quod si ne rupta quidem vomica, vel pure extrinsecus emisso febris quieuit, aut quamuis quieuerit, tamen repetit. Item si sitis est, si cibi fastidium, si venter liquidus, si pus est liuidum & pallidum, si nihil æger excreat, nisi pituitam spumantem: periculum certum est. Atq; ex his quidem suppurationibus, quas pulmonum morbi concitarunt, ferè senes moriuntur: ex cęteris iuniores. At in tabe spu-
30 tum mixtum purulentum, febris assidua, quæ & cibi tempora eripit, & siti affligit, in corpore tenui periculum subesse testatur. Si quis etiam in eo morbo diutius traxit, vbi capilli fluūt, vbi vrina quædam araneis similia subsidentia ostendit, atq; in his odor fœdus est, maximéq; vbi post hæc orta deiectio est, protinus moritur. Vtique si tempus autūni est, quo ferè qui cætera parte anni traxerunt, resoluūtur. Item pus expuisse in hoc morbo, deinde ex toto spuere desisse, mortiferū est. Solent etiam in adolescētibus ex eo morbo vomicæ, fistulæ' que oriri: quæ non facilè sanescunt, nisi simulta signa bonę valetudinis subsecuta sunt. Ex reliquis verò minimè facilè sanantur virgines: aut hæ mulieres, quibus super tabem menstrua suppressa
40 sunt. Cui verò sano subitus dolor capitis ortus est, dein somnus oppressit,

sic vt stertat, neque expergiscatur, intra septimum diem pereundũ est: magis si eum aluus cita non antecesserit, si palpebræ dormientis non coeunt, si album oculorum apparet. Quos tamen ita mors sequitur, si id malũ nõ est febre discussum. At aqua inter cutem si ex acuto morbo cœpit, ad sanitatem rarò perducitur: vtique si contraria his, quę supra posita sunt, subsequuntur. Aequè in ea quoque tussis spem tollit. Item si sanguis sursum deorsúmque erupit, & aqua medium corpus impleuit. Quibusdam etiam in hoc morbo tumores oriuntur, deinde desinunt, deinde rursus assurgunt. Hi quidem tutiores sunt, quàm qui supra comprehẽsi sunt, si attendũtur. Sed ferè fiducia sequundæ valetudinis opprimuntur. Illud iure aliquis mirabitur, quomodo quędam simul & affligunt nostra corpora, & parte aliqua tueantur. Nam siue aqua inter cutem quem impleuit, siue in magno abscessũ multum puris coijt, simul id omne effudisse ęquè mortiferum est: ac si quis sani corporis vulnere factus exanguis est. Articuli verò qui sic dolent, vt super eos ex callo quædam tubercula innata sunt, nunquam liberantur. quæ'que eorum vitia vel in senectute cœperunt, vel in senectutem ab adolescentia peruenerunt, vt aliquando leniri possunt: sic nunquam ex toto finiuntur. Morbus quoque comitialis post annum quintum & vigesimum ortus ægrè curatur: multo'que ægrius his qui post quadragesimum annum cœpit: adeò vt in ea ętate aliquid in natura spei vix quicquã in medicina sit. In eodem morbo si simul totũ corpus afficitur, neq; ante in partibus aliquis venientis mali sensus est, sed homo ex improuiso concidit, cuiuscunq; is ætatis est, vix sanescit. Si vero aut mens læsa est, aut neruorum facta resolutio, medicinę locus non est. Deiectionibus quoque, si febris accessit, si inflammatio iecinoris, aut præcordiorum, aut ventris, si inmodica sitis, si longius tempus, si aluus varia, si cum dolore est, etiam mortis periculũ subest: maximéque si inter hæc tormina vetera esse cœperunt. Is'q; morbus maximè pueros absumit vsq; ad annum decimum. Cęteræ ætates facilius sustinent. Mulier quoque grauida eiusmodi casu rapi potest: atque etiã si ipsa conualuit, partum tamen perdit. Quin etiam tormina ab atra bile orsa mortifera sunt. aut si sub his, extenuato iã corpore, subitò nigra alu⁹ profluxit, aut intestinorum leuitas. Periculosior est, si frequẽs deiectio est. Si venter omnibus horis, & cum somno, & sine hoc profluit. Si similiter noctu & interdiu. Si quod excernitur aut crudum est, aut nigrum, & præter id etiam leue & mali odoris sit. si sitis vrget, si post potionem vrina nõ redditur: quod euenit quia tunc liquor omnis non in vesicam, sed intestina descendit. si os exulceratur, si rubet facies, & quasi maculis quibusdam colorum omnium distinguitur, si venter est quasi fermentatus, pinguis, atq; rugosus, si & cibi cupiditas non est. Inter quæ cũ euidens mors sit, multo euidentior est, si iam longum quoq; id vitium est: maximè etiam si in corpore senili

ſenili eſt. ſi verò in tenuiore inteſt ino morbus eſt, vomitus, ſingultus, neruorum diſtentio, delirium, mala ſunt. At in morbo arquato durum fieri iecur perniciosiſſimum eſt. Quos lienis male habet, ſi tormina prehenderũt, deinde inuerſa ſunt: vel in aquam inter cutem, vel inteſtinorũ leuitatem, vix vlla medicina periculo ſubtrahit. Morbus inteſtini tenuioris, niſi reſolutus eſt, intra ſeptimũ diem occidit. Mulier ex partu ſi cum febre, vehementibus etiam & aſſiduis capitis doloribus premitur, in periculo mortis eſt. ſi dolor atq; inflãmatio eſt in his partibus, quibus viſcera cõtinẽtur, frequẽter ſpirare in ſignum malũ eſt. Si ſine cauſa longus dolor capitis eſt, & ceruices ac ſcapulas tranſit: rurſúsque in caput reuertitur, aut à capite ad ceruices ſcapulaſ'que peruenit, pernicioſus eſt: niſi vomicã aliquã excitauit, ſic, vt pus extuſſiretur. aut niſi ſanguis ex aliqua parte prorupit, aut niſi in capite multa prurigo, toto've corpore puſtulæ ortæ ſunt. Aequè magnũ malum eſt vbi torpor atq; prurigo peruagantur, modò per totum caput, modò in parte: aut ſenſus alicuius ibi quaſi frigoris eſt: ea'q; ad ſummam quoque linguam perueniunt. Et cũ in iiſdem abſceſſibus auxilium ſit, eò difficilior ſanitas eſt, quò minus ſæpe ſub his malis illi ſubſequuntur. In coxæ verò doloribus ſi vehemens torpor eſt, frigeſcitq; crus & coxa: aluus niſi coacta non reddit, idq; quod excernitur mucoſum eſt, iam'q; ætas eius hominis quadrageſimum annum exceſſit, is morbus erit longiſſimus, miniméque annuus: neq; finiri poterit, niſi aut vere, aut autumno. Difficilis æquè curatio eſt in eadem ætate vbi humerorũ dolor, vel ad manus peruenit, vel ad ſcapulas tendit, torporémque & dolorem creat, neq; bilis vomitu leuatur. Quacunq; verò parte corporis membrum aliquod reſolutum eſt, ſi neque mouetur & emacreſcit, in priſtinum habitum non reuertitur: eo'q; minus quò vetuſtius id vitium eſt, & quò magis in corpore ſenili eſt. Omniq; reſolutioni neruorum ad medicinam non idonea tempora ſunt, hyems, & autumnus. aliquid ſeparatim pòſt, vere & ęſtate. Is'q; morbus mediocris vix ſanatur. vehemens ſanari non poteſt. Omnis etiam dolor minùs medicinæ patet, qui ſurſum procedit. Mulieri grauidæ, ſi ſubitò mammæ emacruerunt, abortus periculũ eſt. Quæ neq; peperit, neq; grauida eſt, ſi lac habet, à menſtruis defecta eſt. Quartana æſtiua breuis, autũnalis ferè longa eſt: maximéq; quæ cœpit hyeme appropinquante. ſi ſanguis profluxit, deinde ſecuta eſſe dementia cũ diſtentione neruorum, periculũ mortis eſt. Itémq; ſi medicamentis purgatum, & adhuc inanem neruorum diſtentio oppreſſit: aut ſi in magno dolore extremæ parteis frigent. Neq; is ad vitam redit, qui ex ſuſpendio ſpumante ore detractus eſt. Aluus nigra ſanguini atro ſimilis repentina, ſiue cũ febre, ſiue etiam ſine hac eſt, pernicioſa eſt.

De morborum curationibus.
Caput. IX.

Ognitis inditijs, quæ nos vel spe consolentur, vel metu terreant, ad curationes morborum transeundum est. Ex his quædam communes sunt, quędam proprię. Cōmunes, quę pluribus morbis opitulantur. Proprię, quæ singulis. Antè de communibus dicam. Ex quibus tamen quędam non ægros solùm, sed sanos quoque sustinent. quædam in aduersa tātū valetudine adhibētur. Omne vero auxiliū corporis, aut demit aliquā materiā, aut adijcit: aut euocat, aut reprimit: aut refrigerat, aut calefacit: simúlq; aut durat, aut mollit. Quædam non vno modo tantum, sed etiam duobus inter se non contrarijs adiuuant. Demitur materia sanguinis detractione, cucurbitula, deiectione, functione, vomitu, pestatiōe, 10 omnique exercitatiōe, corporis abstinētia, sudore. De quibus ꝓtinus dicā.

De sanguinis detractione. Caput. X.

Anguinem, incisa vena, mitti nouum non est. Sed nullum penē morbum esse, in quo nō mittatur, nouum est. Item mitti iunioribus & fœminis vterū non gerentibus, vetus est. In pueris verò idem experiri, & in senioribus, & in grauidis quoq; mulieribus, vetus non est: siquidē antiqui primam, vltimam' que ætatem sustinere non posse hoc auxilij genus iudicabant: persuaserant' q; sibi mulierem grauidam, quæ ita curata esset, abortum esse facturam. Postea verò vsus ostendit nihil ex his esse perpetuum: alias' que potiones, obseruationes adhibendas esse: ad quas 20 dirigi curantis consilium debeat. Interest enim non quæ ætas sit, neq; quid in corpore intus geratur, sed quæ vires sint. Ergo si iuuenis imbecillus est: aut si mulier, quę grauida non est, parū valet, malè sanguis emittitur. Emoritur enī vis, si qua supererat hoc modo erepta est. At firmus puer, & robustus senex, & grauida mulier valēs, tuto curātur. Maximè tamē in his medicus imperitus falli potest: quia ferè minus roboris illis ætatibus subest. Mulierique prægnāti post curationem quoque viribus opus est, non tantū ad se, sed etiam ad partum sustinendum. Non quicquid autem intentionē animi, aut prudentiam exigit, protinus faciendum est: cum pręcipua in hoc ars sit, quæ non annos numeret, neq; conceptionem solam videat, sed vires 30 æstimet: & ex eo colligat, possit nec ne superesse quod vel puerum, vel senē, vel in vna muliere quod duo corpora simul sustineat. Interest enim inter valens corpus & obesum: inter tenue & infirmum. Tenuioribus magis sanguis, plenioribus magis caro album dat. Faciliùs itaque illi detractionē eiusmodi sustinent: celeriúsq; ea si nimiū est pinguis aliquis affligit. Ideo' q; vis corporis melius ex venis quàm ex ipsa specie æstimatur. Neque enim solum hæc consideranda sunt, sed etiam morbi genus quod sit. Vtrum superans an deficiens materia læserit. Corruptum corpus sit, an integrū. Nā si materia vel deest, vel integra est, istud alienum est. At si vel copia sui malè habet, vel corrupta est, nullo modo melius succurritur. Ergo vehemens 40 febris

febris vbi rubet corpus, plenæ que venæ tument, sanguinis detractionem requirit. Item viscerum, morbi, neruorúmque resolutio, & rigor, & distentio, quicquid deniq; fauces difficultate spiritus strangulat, quicquid subitò supprimit vocem, quisquis intolerabilis dolor est, & quacunque de causa ruptum aliquid intus atque collisum est. Item malus corporis habitus, omnésq; acuti morbi, qui modo (vt supra dixi) non infirmitate, sed onere nocent. Fieri tamen potest, vt morbus quidem id desideret, corpus autem vix posse videatur. Sed si nullum tamen apparet aliud auxiliũ periturúsq; sit qui laborat, nisi temeraria quoque via fuerit adiutus, in hoc statu, boni
10 medici est ostendere, quàm nulla spes sine sanguinis detractione sit: faterique quantus in hac ipsa re metus sit. Et tum demum si exigetur, sanguinẽ mittere. De quo dubitari in eiusmodi re non oportet. Satiùs est enim anceps auxilium experiri, quàm nullum. Id q; maximè fieri debet, vbi nerui resoluti sunt, vbi subitò aliquis obmutuit, vbi angina strangulatur, vbi prioris febris accessio penè confecit, parémque subsequi verisimile est: neq; eandem videntur sustinere ægri vires posse. Cum sit autem minimè crudo sanguis mittendus: tamen ne id quidem perpetuum est. Neq; enim semper cõcoctionem res expectat. Ergo si ex superiore parte aliquis decidit, si cõtusus est, si ex aliquo subito casu sanguinem vomit, quamuis paulò ante sum-
20 psit cibũ, tamẽ protinus ei demenda materia est: ne si subsederit, corpus affligat. Idémque etiam in alijs casibus repentinis qui strangulabunt, dictũ erit. At si morbi ratio patietur, tum demum nulla cruditatis suspectione remanente id fiet. Ideo que ei rei videtur aptissimus aduersæ valetudinis dies, secundus aut tertius. Sed vt aliquando etiam primo die sanguinẽ mittere necesse est, sic nunquam vtile post diem quartum est: cum iam spatio ipso, materia & exhausta est, & corpus corrumpit: vt detractio imbecillũ id facere possit, non possit integrũ. Quod si vehemens febris vrget, in ipso impetu eius sanguinem mittere, hominem iugulare est. Expectanda ergo remissio est, si non decrescit: sed crescere desijt, neq; speratur remissio: tunc
30 quoq; quamuis peior, sola tamen occasio non omittenda est. Ferè etiam ista medicina vbi necessaria est, in biduum diuidenda est. Satiùs est enim in primum, leuare ægrũ, deinde perpurgare: quàm simul omni vi effusa fortasse præcipitare. Quod si in cura quoque aquæ, quæ inter cutem est ita respõdet, quanto magis necesse est in sanguine respondeat? Mitti verò is debet, si totius corporis causa fit ex brachio: si partis alicuius, ex ea ipsa parte, aut certe quàm proxima: quia non vbique mitti potest, sed in temporibus, in brachijs, iuxta talos. Neque ignoro quosdam dicere quàm longissimè sanguinem inde vbi lædit, esse mittendum. Sic enim auerti materiæ cursum: at illo modo in id ipsum quod grauat euocari. Sed id ipsum falsum est. Pro-
40 ximũ enim locum primo exhaurit. Ex vlterioribus autem eatenus sanguis

ſequitur, quatenus emittitur vbi is ſuppreſſus eſt: quia non trahitur, ne venit quidem. Videtur tamen vſus ipſe docuiſſe, ſi caput fractum eſt, ex brachio potius ſanguinem mittendum eſſe. Si quod in humero vitium eſt, ex altero brachio: credo, quia ſi quid parum ceſſerit, oportuniores hæ parteis iniuriæ ſunt, quæ iam malè habent. Auertitur quoque interdum ſanguis: vbi alia parte prorũpens, alia emittitur. Deſinit enim fluere quà volumus, inde obiectis quę prohibeant, alio dato itinere. Mittere autem ſanguinem, cum ſit expeditiſſimum, vſum habent, tum ignaro difficillimum eſt. Iũcta enim eſt vena arterijs: his nerui. Ita ſi neruũ ſcalpellus attigit, ſequitur neruorum diſtentio: ea quæ hominem crudeliter conſumit. At arteria inciſa, 10 neq; coit, neq; ſaneſcit, interdum etiam vt ſanguis vehementer erumpat, efficit. Ipſius quoque venæ, ſi fortè præciſa eſt, capita comprimuntur: neq; ſanguinem emittunt. At ſi timidè ſcalpellus demittitur, ſummam cutem lacerat: neq; venam incidit. Nonnũquam etiam ea latet: neq; facilè reperitur. Ita multæ res id difficile inſcio faciunt, quod perito facillimũ eſt. Incidenda ad medium vena eſt: ex qua cum ſanguis erumpit, colorem eius habitúmque oportet attendere. Nam ſi his craſſus & niger eſt, vitioſus eſt. Ideo'q; vtiliter effundit. Si rubet & pellucet: integer eſt. Ea'q; miſſio ſanguinis adeò non prodeſt: vt etiam noceat, protinúsq; is ſupprimendus eſt. Sed id euenire nõ poteſt, ſub eo medico, qui ſcit ex quali corpore ſãguis mit 20 tendus ſit. Illud magis fieri ſolet: vt æquè niger aſſiduè ac primo die profluat. Quod q̃uis ita eſt, tamẽ ſi iã ſatis fluxit, ſupprimẽdus eſt. Sẽpérque antè finis faciendus eſt, quàm anima deficiat. Deligãdúmq; brachium, ſuper impoſito expreſſo ex aqua frigida penicillo: & poſtero die aduerſo medio digito, non autem ſcalpello, vena ferienda: vt recẽs coitus eius reſoluatur, iterúmque ſanguinem fundat. Siue autem primo, ſiue ſecundo die ſanguis, qui craſſus & niger initio fluxerat, & rubere, & pellucere, cœpit: ſatis materię detractũ eſt: atq; quod ſupereſt, ſincerũ eſt. Ideo'q; protinus brachiũ deligandũ: habẽdúmq; ita eſt, donec valens cicatricula ſit: quæ celerrimè in vena confirmatur. 30

De ſanguinis detractione per cucurbitulas. Caput. XI.

CVcurbitularum verò duo genera ſunt: ęneum, & corneum. Aenea altera parte patet, altera clauſa eſt. Cornea altera parte æque patẽs, altera foramẽ habet exiguũ. In æneã, linamentũ ardens cõijcitur: ac ſic os eius corpori aptatur, imprimitúrque: donec inhæreat. Cornea, per ſe corpori imponitur: deinde vbi ea parte qua exiguum foramen eſt, ore ſpiritus adductus eſt: ſupérque cera cauum id clauſum eſt, æquè inhæreſcit. Vtra'q; non ex his tantũ materiæ generibus, ſed etiã ex quolibet alio rectè fit. At ſi cætera defecerũt, caliculus, quoq; aut pultarius oris cõpreſſioris, ei rei commodè aptatur. Vbi inhæſit, ſi conciſa antè ſcalpello cutis eſt, ſan- 40 guinem

guinẽ extrahit: si integra est, spiritũ. Ergo vbi materia quæ intus est, lædit illo modo. Vbi inflatio, hoc imponi solet. Vsus autem cucurbitulæ, præcipuus est: vbi non in toto corpore, sed in parte aliqua vitium est: quam exhauriri ad confirmandum valetudinem satis est. Id'que ipsum testimoniũ est: etiam scalpello sanguinem, vbi membro succuritur, ab ea potissimum parte, quę iam læsa est, esse mittendum: quod nemo cucurbitulam diuersę parti imponit: nisi cũ profusionem sanguinis eò auertit: sed ei ipsi quæ dolet quæ'que liberanda est. Opus etiam esse cucurbitula potest in morbis lõgis: quamuis iam & ijs spacium aliquod accessit: siue corrupta materia, siue spiritu malè habẽte. In acutis quo'que quibusdam si & leuari corpus debet, & ex vena sanguinem mitti, vires non patiũtur. Id'que auxilium vt minus vehemens, ita magis tutum. Neq; vnquam periculosum est etiam, si in medio febris impetu, etiam si in cruditate adhibetur. Ideo'que vbi sanguinem mitti opus est, si incisa vena, præceps periculum est: aut si in parte corporis etiam vitiũ est, huc potius confugiendũ est. Cũ eo tamen vt sciamus, hic vt nullũ periculum, ita leuius præsidiũ esse: nec posse vehementi malo, nisi æquè vehemens auxiliũ succurrere.

De deiectione. Caput. XII.

DEiectionem autem antiqui varijs medicamentis, crebra'que alui ductione, in omnibus ferè morbis moliebantur: dabãt'que aut nigrum veratrum, aut filiculam, aut squamam æris (quam λέπιδα χάλκου Græci vocãt) aut lactucę marinę lac: cuius gutta pãni adiecta abũdè purgat. aut lac, vel asininum, vel bubulum, vel caprinum: eiq; salis paulũ adijciebant, decoquebant'q; id: & sublatis his, quæ coierant: quod quasi serũ supererat, bibere cogebant. Sed medicamenta stomachũ ferè lædũt. Ideo'q; omnibus catharticis aloe miscenda est. Aluus si vehementiùs fluit, aut sæpius ducitur, hominem infirmat. Ergo nunquam in aduersa valetudine, medicamentũ eius rei causa rectè datur: nisi vbi is morbus sine febre est. Vt cum veratrum nigrum, aut atra bile vexatis, aut cum tristitia insanientibus, aut his quorum nerui parte aliqua resoluti sunt, datur. At vbi febres sunt, satius est eius rei causa cibos potionésque assumere: qui simul & alãt, & ventrem molliant. Súntque valetudinis genera: quibus ex lacte purgatio conuenit. Plerunque verò aluus potius ducẽda est, quod ab Asclepiade quo'que sic temperatum, vt tamen seruatum sit. video plærunque seculo nostro præteriri. Est autem ea moderatio, quam is secutus videtur, aptissima: vt neq; sæpe ea medicina tentetur, & tamen semel sumptum vel bis, non omittatur. Si caput graue est, si oculi caligant, si morbus maioris intestini est (quod Gręci κῶλον nominant) si in imo ventre, aut in coxa dolores sunt. si in stomachum quędam biliosa concurrunt, vel etiam pituita, eò se, humoréve aliquis aquę similis cõfert, si spiritus difficilius redditur: si nihil

per se venter excernit, vtiquè si iuxta quoque stercus est, & intus remanet, aut si stercoris odorem nihil deijciens, æger ex spiritu suo sentit, aut si corruptū est quod excernitur, aut si prima inedia febrem nō sustulit, aut si sanguinē mitti, cum opus sit, vires non patiuntur: tempúsve eius rei pręterijt, aut si multū ante morbū aliquis portauit. aut si is qui sæpe, vel sponte, vel casu, purgatus est, subitò habet aluū suppressam. Seruanda verò illa sunt: ne ante diem tertium ducatur, ne vlla cruditate substante, ne in corpore infirmo, diúque in aduersa valetudine exhausto, neue in eo, cui satis aluus reddit cotidie, quíve eam liquidam habebit, ne in ipso accessionis impetu, quia quod tum infusum est, aluo continetur: regestúmque in caput multò grauius periculum efficit. Pridie verò abstinere debet æger, vt aptus tali curationi sit. Eodem die ante aliquot horas aquam calidam bibere, vt superiores eius parteis madescant. tum inijcienda aluus est, si leui medicina contenti sumus: pura aqua, si paulò valentiori: mulsa, si leni ex aqua in qua fœnū græcum, vel ptisana, vel malua decocta sit. Si reprimendi causa, ex verbenis. acris autem est marina aqua, vel alia sale adiecto: atq; vtraque decocta commodior est. Acrior fit adiectio, vel oleo, vel nitro, vel melle quoq;. Si acrior est, eò plus extrahit: sed minus facilè sustinetur. Id quod infunditur, neque frigidum esse oportet, neq; calidum: ne alterutro modo lædat. Cum infusum est, quantū fieri potest, continere se in lectulo debet æger: ne primę cupiditati deiectionis protinus cedere. Vbi necesse est, tum demū desidere. Feréque eo modo dempta materia, superioribus partibus leuatis morbum ipsum mollit. Cum verò quotiens res coegit, desidēdo aliquis se exhausit, paulisper debet couquiescere: & ne vires deficiant, vtique eo die cibum assumere, qui plenior an exiguus sit dandus, ex ratione eius accessionis, quæ expectabitur, an in metu non erit, æstimare oportebit.

De vomitu. Caput. XIII.

AT vomitus vt in secunda quoq; valetudine sæpe necessarius biliosis est, sic etiam in his morbis, quos bilis cōcitauit. Ergo omnibus, qui ante febres horrore & tremore vexātur: omnibus, qui colera laborant: omnibus etiam, cum quadam hilaritate insanientibus: & comitiali quoque morbo oppressis: necessarius est. Sed si acutus morbus est, sicut in colera, si febris est, vt inter horrores: asperiorib9 medicamētis opus non est. sicut in deiectionibus quoq; supra dictū est. satisq; est ea vomitus causa sumi: quę sanis quoq; sumēda esse proposui. At vbi longi, valentésq; morbi sine febre sunt: vt comitialis, aut insania, veratro quoque albo vtendum est. Id neque hyeme, neque æstate rectè datur: optimè vere, tolerabiliter autumno. Quisquis daturus erit, id agere antè debet: vt accepturi corpus humidius sit. Illud scire oportet, omne eiusmodi medicamentū, quod potui datur, non semper ęgris prodesse: semper sanis nocere.

De

De frictione. Coput.XIIII.

DE frictione verò, & gestatione adeo multa Asclepiades tãquam inuentor eius posuit: quod in eo volumine, quod communiũ auxiliorum scripsit, cum trium tantum faceret mentionem: huius & equi, & gestationis: tamen maximam partẽ in hoc consumpserit. Oportet aũt neq; recẽtiores viros in his fraudare: quę vel repererũt, vel rectè secuti sunt. & tamẽ ea, quæ apud antiquiores aliquos posita sunt, auctoribus suis reddere. Neque dubitari potest, quin latius quidem, & dilucidius vbi, & quomodo frictione vtendũ esset, Asclepiades præceperit: nihil tamen
10 repererit, quod non à vetustissimo autore Hippocrate paucis verbis comprehẽsum sit. qui dixit, frictione si vehemẽs sit, durari corpus: si lenis, molliri: si multa, minui: si modica, impleri. Sequitur ergo vt tũ vtẽdum sit, cũ aut astringendum corpus sit, quod fluens est. aut molliendum quod induruit: aut digerendum in eo quod copia nocet, aut alendum id quod tenue, & infirmum est. Quas tamen species, si quis curiosiùs æstimet, quod iam ad medicum non pertinet, faciliè ĩtelliget omnes ex vna causa pendere quę demit. Nam & astringitur aliquid eo dempto, quod interpositum vt id laxaretur, effecerat. & mollitur eo detracto, quod duritiem creabat: & impletur non ipsa frictione, sed eo cibo, qui vsq; ad cutem digestione quadam
20 relaxatam penetrat. Diuersarum verò rerũ in modo causa est. Inter vnctionem autem, & frictionem multũ interest. Vngi enim leniterque pertractari corpus, etiam in acutis & recentibus morbis oportet: in remissione tamen & ante cibum. Longa verò frictione vti, neque in acutis morbis, neq; in crescentibus conuenit: præter quàm cum phreneticis somnus ea queritur. Amat autem auxilium hoc valetudo longa, & iam à primo impetu inclinata. Neque ignoro quosdam dicere, omne auxilium necessariũ esse increscentibus morbis: non cum iam per se finiuntur. Quod nõ ita se habet. Potest enim morbus, etiam qui per se finem habiturus est, citius tamẽ adhibito auxilio tolli. quod duabus de causis necessarium est: vt & quàm pri-
30 mum bona valetudo contingat, & ne morbus qui remanet, iterum quauis leui de causa exasperetur. Potest enĩ morbus minus grauis esse, quàm fuerit: neque ideo tamen solui, sed reliquis quibusdam inhærere: quas admotum aliquod auxilium discutit. Sed vt leuata quoque aduersa valetudine rectè frictio adhibetur, sic nunquam adhibenda est febre increscente. Verum si fieri poterit, cum ex toto corpus ea vacabit, minus certè cum ea remiserit. Eodem autem modo in tutis corporibus esse debet: vt cũ infirmus aliquis implendus modò est in partibus: aut quia ipsius eius membri imbecillitas id requirit, aut quia alterius. Nã & capitis longos dolores ipsius frictio leuat. Non in impetu tamen doloris & membrum aliquod resolutum
40 ipsius frictione confirmatur. Longè tamen sępius aliud perfricandum est,

cum aliud dolet: maximéque cum à summis aut à medijs partibus corporis, euocare materiã volumus: ideó q; extremas parteis perfricamus. Neque audiendi sunt, qui numero finiũt, quotiens aliquis perfricandus sit. Id enim ex viribus hominis colligẽdum est. Et si is perinfirmus est, potest satis esse quinquagies: si robustior, potest ducenties esse faciendum. Inter vtrunque deinde, prout vires sunt. Quò fit vt etiam minùs sæpe in muliere, quàm in viro: minùs sæpe in puero vel sene, quàm in iuuene manus dimouendæ sint. Deniq; si certa membra perfricantur, multa valentíque frictiõe opus est. Nam neque totum corpus infirmari cito per partem potest: & opus est quàm plurimum materiæ digeri: siue id ipsum membrum siue per id aliud 10 leuamus. At vbi totius corporis imbecillitas, hanc curationem per totũ id exigit, breuior esse debet & lenior, vt tantummodo summam cutem emolliat: quò facilius capax ex recẽti cibo nouę materię fiat. In malis iam ægrũ esse testatur, vbi exterior pars corporis friget: interior, cũ siti calet: vt supra posui. Sed tunc quoque vnicum in frictione pręsidiũ est, quæ si calorem in cutem euocauit, potest alicui medicinę locum facere.

De gestatione. Caput. XV.

Gestatio quóque longis etiam, & inclinatis morbis aptissima est. Vtilisque est & his corporibus, quæ iam ex toto febre carent, sed adhuc exerceri p se nõ possunt: & his quibus lentę morborũ reliquiæ remanent: neq; aliter elidũtur. Asclepiades etiã in recenti, vehementique febre, præcipuéque ardente, ad discutiendam eam, gestatione dixit vtendum esse. Sed id periculosè fit: meliúsq; quiete eiusmodi impetus sustinetur. Si quis tamen experiri volet, sic experiatur: si lingua non erit aspera, si nullus tumor, nulla duricies, nullꝰ dolor visceribus aut capiti, aut pręcordijs suberit. Et ex toto nunquam gestari corpus dolens debet: siue id in toto, siue in parte est: nisi tamen solis neruis dolentibus. neq; vnquam in recenti febre, sed in remissione eius. Genera autem gestationis plura sunt adhibenda: quæ sunt & pro viribus cuiúsque & pro opibus, ne aut imbecillũ hominem nimis digerant, aut humili obsint. Gestationũ lenissima est naui, vel in portu, vel in flumine, vehementior in alto mari naui vel lectica aut scamno, acrior vehiculo. Atque hæc ipsa, & intendi & leniri possunt: 30 si nihil horũ est, suspendi lectus debet & moueri. si ne id quidem est, at certè vni pedi lecti funiculus subijciẽdus est: atq; ita lectus huc & illuc manu impellendus. Et leuia quidem genera exercitationis, infirmissimis conueniũt. Valẽtiora verò, his qui iã pluribus diebus febre liberati sunt, aut ijs qui grauiũ morborũ initia sic sentiunt, vt adhuc febre vacent. Quod & in tabe, & in stomachi vitijs, & cum aqua cutem subijt, & interdũ in morbo regio fit. Aut vbi quidam morbi, qualis comitialis, qualis ĩsania sine febre: quamuis diu manet. In quibus affectibus ea quóque genera exercitationũ 40

necessaria sunt, quæ comprehendimus eo loco: quo quemadmodum sani, neque firmi homines se gererent, præcepimus.

De abstinentia. Caput. XVI.

ABstinentię verò duo genera sunt: Alterũ vbi nihil assumit æger, Alterum vbi non nisi quod oportet. Initia morborum primũ famem, sitimque desiderant: ipsi deinde morbi, moderationem: vt neque aliud quàm expedit, neq; eius ipsius nimium sumatur. Neq; enim cõuenit iuxta inediam protinus, sacietatem esse. Quod si sanis quoq; corporibus inutile est, vbi aliqua necessitas famem fecit: quantò inutilius est, in corpore etiã ægro? Neq; vlla res magis adiuuat laborantẽ, q̃ tẽpestiua abstinentia. Intemperantes homines apud nos ipsi cibi tẽpora curãtibus dãt. Rursus alij tempora medicis pro dono remittunt, sibi ipsis modum vendicant. Liberaliter agere se credunt qui cętera illorum arbitrio relinquunt, in genere cibi liberi sunt: quasi queratur quid medico liceat, nõ quid ægro salutare sit. Cui vehementer nocet: quotiens in eius, quod assumitur vel tempore, vel modo, vel genere peccatur.

De sudore. Caput. XVII.

SVdor etiã duobus modis elicitur: aut sicco calore, aut balneo. Siccus calor est, & harenæ calidæ & laconici, & clibani, & quarũdã naturalium sudationes, vbi e terra profusus calidus vapor ædificio includitur: sicut super baias in murtetis habemus. Pręter hęc sole quoq; & exercitatione is mouetur. Vtilia q; hæc genera sunt, quotiens humor intus nocet: isq; digerendus est. Ac neruorum quoq; quędam vitia sic optimè curantur: sed cætera infirmis possunt conuenire. solet exercitatio tantum robustioribus, qui tamen sine febre, vel initio morbi, vel etiam grauibus morbis tenentur. Cauendum autem est, ne quid horum vel in febre vel cruditate tentetur. At balnei duplex vsus est. Nam modò discussis febribus, initium cibi plenioris, viniq; firmioris valetudini facit, modò febrem ipsam tollit: fereq; adhibetur vbi summam cutem relaxari, euocariq; corruptum humorem & habitum corporis mutari expedit. Antiqui timidius eo vtebantur, Asclepiades audacius. Neq; terrere autem ea res, si tempestiua est, debet: & ante tempus nocet. Quisquis febre liberatus est, simul atq; ea vno die non accessit, eo qui proximus est post tempus accessionis, tuto lauari potest. At si circuitũ habere ea febris solita est, sic vt tertio quarto ve die reuertatur: quandocunq; non accessit, balneum tutum est. Manentibus verò adhuc febribus, si hæ sunt quæ lentæ, lienésque iamdiu malè habent: rectè medicina ista tentatur. Cũ eo tamen ne præcordia dura sint, neue ea tumeant, neue lingua aspera sit, neue aut in medio corpore, aut in capite vllus dolor sit: neue tum febris increscat. At in his quidem febribus, quæ certum circuitum habent, duo balnei tempora sunt: alterum ante horrorem,

alterum febre finita. In his verò, qui lentis febriculis diu detinentur: cum aut ex toto recessit accessio, aut si id non solet certè lenita est: iamq; corpus tam integrum est, quàm maximè esse in eo genere valetudinis solet, imbecillus homo iturus in balneum vitare debet, ne antè, frigus aliquod experiatur. Vbi in balneum venit, paulisper resistere: experirique num tempora astringantur, & an sudor aliquis oriatur. Illud si incidit, hoc nō secutū est, inutile eo die balneū est: perungēdus est is leniter & referendus est: vitandúmq; omni modo frigus, & abstinentia vtendum. At si temporibus integris, primum ibi, deinde alibi sudor incipit: fouendum os aqua calida, tum in solio desidendum est: atq; ibi quoq; videndum, nū sub primo contactu aquæ calidæ summa cutis inhorrescat. quod vix tamen fieri potest: si priora rectè accesserūt. Certū id autem signū inutilis balnei est. Antè verò, an postea quàm in aquam calidam se dimittat aliquis, perūgi debeat, ex ratione valetudinis suę cognoscat. Ferè tamē, nisi vbi nominatim vt postea fiat id præcipietur, moto sudore leuiter corp⁹ pungēdū deide in aquā calidā demittēdū est. Atq; hic quoq; habēda viriū ratio est. Neq; cōmittēdū vt per æstū anima deficiat, sed maturi⁹ is auferēdus, curioséq; in vestimētis inuoluendus est: vt neq; ad eum frigus aspiret: & ibi quoque antequā aliquid assumat, insudet. Fomenta quoque calida sunt: milium, sal, harena: quodlibet eorum calefactum & in linteum coniectum. Si minore vi opus est, etiam solum linteum. At si maiore, extincti, inuolutiq; panniculis, & sic circundati. Quin etiam calido oleo replentur vtriculi: & in vasa fictilia, ad similitudinē, quas lenticulas vocant, aqua cōijcitur, & sal sicco linteo excipitur: demittitúrq; in aquam bene calidam, tū super id membrum, quod fouendū est, collocatur: iuxta'q; ignem ferramenta duo sunt capitibus paulò latioribus: alterúmque ex his demittitur in eum salem, & aqua supèr leuiter aspergitur. Vbi frigere cœpit, ad ignem refertur: & idem in altero fit: deinde inuicem in vtroq;. inter quę descēdit salsus & calidus succus, qui cōtractis aliquo morbo neruis, opitulatur. His omnibus cōmune est digerere id, quod vel præcordia onerat, vel fauces strangulat, vel in aliquo membro nocet. Quando autem quo'que vtendum sit, in ipsis morborum generibus dicetur.

(Margin line numbers: 10, 20, 30)

Qui cibi, potionésve, aut valentis, aut mediæ, aut imbecillę materię sint. Caput. XVIII.

CVm de his dictum sit, quæ detrahendo iuuant, ad ea veniēdum est, quę nos alunt: id est cibum & potionem. hęc autē non omnium tantum morborum, sed etiam sequùndæ valetudinis communia præsidia sunt. Pertinétq; ad rem omnium, proprietates nosse: primum vt sani sciant quomodo his vtantur, deinde vt exequentibus nobis morborum curationem, liceat species rerum, quæ assidue necessarię erunt,

(Margin line number: 40)

erũt, subijcere. Neq; necesse est subinde singulas eas nominare. Scire igitur oportet omnia legumina, quæ'que ex frumentis panificia sunt, generis va lentissimi esse. Id valentissimum voco, in quo plurimum alimẽti est. Item omne animal quadrupes dominatum, omnem grãdem feram: quales sunt capræ, ceruus, aper, onager: omnem grandem auem, quales sunt anser, & pauo, & grus: omnes beluas marinas, ex quibus cœtus est, quę'que his pa= res sunt. Item mel & caseum. quò minùs mirum est. opus pistorium, valen tissimum esse: quod ex frumento, adipe, melle, caseo constat. In media verò materia, numerari ex oleribus debere ea, quorum radices, vel bulbos assu= 10 mimus. Ex quadrupedibus, leporem, aues omnes à minimis ad phœnico= pterum. item pisces omnes, qui salem non patiuntur, solidíve saliũtur. Im becillissimam verò materiam esse omnem caulẽ oleris, & quicquid in cau liculo nascitur: qualis est cucurbita, & cucumis, & capparis: omnia poma, oleas, cochleas: itémq; conchilia. Sed quamuis hæc ita discreta sunt, tamen etiam quæ sub eadem specie sunt, magna discrimina recipiunt: alia'q; res, alia vel valentior est vel infirmior. Si quidem plus alimenti est in carne, q̃ in vllo alio. Firmius est triticum, quàm milium: idipsum, quàm hordeum: & ex tritico firmissima siligo, deinde simila: deĩde cui nihil ademptum est (quod αὐτόπυρον Greci vocãt) ĩfirmior est. ex simila, deinde cum polline in= 20 firmissimus cibarius panis. Ex leguminibus verò, valentior faba, vel len/ ticula, quàm pisum. Ex oleribus valentior rapa, napíque & omnes bulbi, in quibus cepam quo'que & allium numero, quàm pastinaca: vel quæ spe= cialiter, radicula appellaẽ. Item firmior brassica, & beta, & porrum: quàm lactuca, vel cucurbita, vel asparagus. At ex fructibus surculorum, valenti= ores vuę, ficus, nuces, palmulæ: quàm quæ poma propriẽ nominãtur. Atq; ex his ipsis firmiora, quę succosa, quàm quę frigida sunt. itémq; ex his aui= bus, quę in media specie sunt, valẽtior ea quæ pedibus, quàm quæ volatu magis nititur: & ex his quæ volatu fidunt, firmiores sunt, quæ grandiores aues, quàm quæ minutæ sunt: vt ficedula, & turdus. Atq; eæ quoque, quę 30 in aqua degunt, leuiorem cibum præstant, quàm quæ natandi scientiã nõ habẽt. Inter domesticas verò quadrupedes, leuissima suilla est: grauissima, bubula. Itémque ex feris, quò maius quodq; animal, eò robustior ex eo ci/ bus est. Pisciũq; eorũ, qui ex media materia sunt, quibus maximè vtimur tamen, grauissimi sunt ex quibus salsamenta quo'q; fieri possunt, qualis la certus est. deinde qui quamuis teneriores, tamen duri sunt: vt aurata, cor/ uus, scarus, oculata: tũ plani, post quos etiam leuiores lupi, mulliq;, & post hos omnes saxatiles. Neque verò in generibus rerum tantummodo discri= men est, sed etiam in ipsis, quod & ætate sit, & membro, & solo, & cælo, & habitu: nam quadrupes animal omne si lactans est, minus alimenti pręstat. 40 Itẽ quò tenerior pullus cohortalis est. In piscibus quoque media ætas, quę nondum

nondum summam magnitudinem impleuit. Deinde ex eodem suæ vngulæ, rostrum, aures, cerebellum ex agno, hedo' ve cum petiolis totum caput aliquanto quàm cetera membra leuiora sunt: adeo vt in media materia poni possint. Ex auibus colla, à læue rectè infirmis annumerãtur. Quod ad solum verò pertinet, frumentum quoq; valentiùs est collinum, quàm campestre: leuior piscis inter saxa editus, quàm in harena: leuior in harena, q̃ in limo. Quò fit, vt ex stagno, vel lacu, vel flumine eadem genera grauiora sint. Leuior' que qui in alto, quàm qui in vado vixit. Omne etiam færum animal domestico leuius, & quodcunque humido cælo, q̃ quod sicco natum est. Deinde eadem omnia pinguia, quàm macra: recentia, quàm salsa: noua, quàm vetusta plus alimenti habent. Tum res eadem magis alit iurulenta, quàm assa: magis assa, quàm elixa. Ouum durum valentissimæ materiæ est: molle vel sorbile, imbecillissimæ. Cúmque panificia omnia firmissima sint, elota tamen quædam genera frumenti: vt alica, oriza, ptisana, vel ex hisdem facta sorbitio, vel pulticula. Et aqua quoque madens panis, imbecillissimis annumerari potest. Ex potionibus verò quæcũque ex frumento facta est, itémque lac, mulsum, defrutum, passum, vinũ aut dulce, aut vehemens, aut mustum, aut magnę vetustatis, valentissimi generis est. At acetum, & id vinum, quod paucorum annorum, vel austerum, vel pingue est, in media materia est. Ideo' q; infirmis nunquam generis alterius dari debet. Aqua omnium imbecillissima est: firmior' q; ex frumento potio est, quo firmius fuit ipsum frumẽtum. firmior ex eo vino quod bono solo, quàm quod tenui, quod' que tẽperato cęlo, quàm quod aut nimis humido, aut nimis sicco, nimiúmq; aut frigido, aut calido natũ est. Mulsũ quò plus mellis habet, defrutũ quò magis ĩcoctũ est, passum quò ex sicciore vua est, eò valẽtius est. Aqua leuissima pluuialis est, deĩde fõtana: tũ ex flumine, tũ ex puteo: post hæc ex niue, aut glacie. grauior his ex lacu: grauissima ex palude. Facilis etiam & necessaria cognitio est naturam eius requirentibus. Nam leuis, pondere apparet, & ex his quæ pondere pares sunt: eò melior quæq; est, quò celeriùs & calefit & frigescit: quoq; celeriùs ex ea legumina percoquũtur. Ferè verò sequitur, vt quò valentior quæ' que materia est, eò minus facilè concoquatur: sed si concocta est, plus alat. Itaq; vtendum est materiæ genere pro viribus: modúsque omnibus pro genere sumendus. Ergo imbecillis hominibus, rebus infirmissimis opus est. Mediocriter firmos media materia optimè sustinet: & robustis apta validissima est. Plus deinde aliquis assumere ex leuioribus potest: magis in his, quæ valentissima sunt, temperare sibi debet.

Quæ natura ac proprietas cuiusque rei sit qua vescimur. Caput. XIX

Neq;

NEque hæc sola discrimina sunt, sed etiam aliæ res boni succi, aliæ mali sunt: quas εὐχύλους: vel κακοχύλους Greci vocāt. Aliç lenes, aliç acres, aliç crassiorem pituitam in nobis faciunt, aliç tenuiorē, aliç idoneæ sunt stomacho, aliæ alienæ sunt. Itémq; aliæ inflant, aliç ab hoc absunt. aliç calefaciunt, aliç refrigerant. aliæ facilè in stomacho arescunt, aliç non facilè intus corrumpuntur. aliç mouent aluum, aliæ supprimunt. aliæ citant vrinam, aliç tardant. Quædam somnum mouent, quædam sensus excitant. Quæ omnia ideo noscenda sunt, quoniam aliud aliter vel corpori, vel valetudini conuenit.

10 Quç res boni succi sint. Caput. XX.

BOni succi sunt, triticum, siligo, alica, oriza, amilum. Item & lenes sunt, & stomacho aptç, & calefaciunt, tragum, ptisana, lac, caseus mollis, omnis venatio, omnes aues, quæ ex media materia sunt. Ex maioribus quoque hæ, quas suprà nominauimus. Medij inter teneros durosq; pisces, vt mullus & lupus, verna, lactuca, vrtica, malua, cucumis, cucurbita, ouum sorbile, portulaca, cocleæ, palmulæ. ex pomis quodcunq; neq; acerbum, neque acidum est. Vinum dulce, vel lene, passum, defrutū, oleæ quæ ex his duobus in alterutro seruatæ sunt, vuluæ, rostra, trūculiq;. In summa omnis pinguis caro, omnis glutinosa, omne iecur.

20 Quæ res mali succi sint. Caput. XXI.

MAli verò succi sunt milium, panicum, hordeum, legumina, caro domestica permacra, omnisque caro salsa, omne salsamentum, garum, vetus caseus, cicer, radicula, rapa, napi, bulbi, brassica, magisque etiam cima eius, asparagus, beta, cucumis, porrum, eruca, nasturciū, thimum, nepeta, saturia, hisopum, ruta, anetū, feniculū, cuminū, anesum, lapatium, sinapi, & alliū, cepa, lienes, renes, ītestina, pomū quodcūq; acidum vel acerbum est, acida, acetū, omnia acria, acerba, oleū, pisces quoq; saxatiles, omnésq; qui ex tenerrimo genere sunt, aut hi qui rursus nimiū duri, virosique sunt: vt ferè quos stagna, lacus, limosive riui fuerunt: quive

30 in nimiam magnitudinem excesserunt.

Quæ res lenes: quæve acres sint. Caput. XXII.

LEne s autem sunt, sorbitiones, pulticula, laganum, amilum, ptisana, pinguis caro, & quçcunq; glutinosa est. Quod ferè quidem in omni, quç domestica sit, præcipuè tamen in vngulis, trunculisq; suum: in petiolis, capitulisque hedorum, & vitulorum, & agnorum: omnibúsq; cerebellis. item si qui propriè bulbi nominantur, lac, defrutum, passum, nuclei pinei: acria sunt omnia nimis austera, omnia acida, omnia salsa: & mel quidem in quo melius est, eò magis. Item allium, cepa, eruca, ruta, nasturciū, cucumis, beta, brassica, asparagus, sinapi, radicula, intubus, ocy-

40 mum, lactuca, maximaque olerum pars.

Quç

Quę res crassiorem, quæ've tenuiorem pituitam faciunt. Caput. XXIII.

CRassiorem autem pituitam faciunt, oua sorbilia, halica, oriza, amilum, ptisana, lac bulbi, omnia'que ferè glutinosa. Extenuant eandē omnia salsa atq; acria & acida.

Quæ res stomacho idoneæ sunt. Caput. XXIIII.

STomacho autem aptissima sunt, quæcunque austera sunt: etiam quæ acida sunt, quæ'que contacta sale modico sunt. Item panis sine fermento, & elota alica, vel oriza, vel ptisana, oīs auis, omnis venatio, atq; vtraque vel assa vel elixa. Ex domesticis animalibus bubula. Si quid ex cęteris sumitur, macrum potius, quàm pingue. Ex sue vngulæ, rostra, aures, vulueque steriles. Ex oleribus intubus, lactuca, pastinaca, cucurbita elixa, siser. Ex pomis cerasium, morum, sorbum, pirū fragile, quale crustuminū vel meuianum est. Item pira quæ reponuntur tarentina atque signina. Malū orbiculatum, aut scaudianum, vel amerinum, vel cotoneū, vel punicum. Absinthiū, murices, purpuræ, cochleæ. Vuæ ex olla, molle ouum, palmulæ, nuclei pinei, oleæ albæ ex dura muria, eędem aceto intinctæ, vel nigrę, quæ in arbore bene permaturuerunt: vel quę in passo, defruto've seruatæ sunt. Vinum austerum, licet iam asperum sit, item resinatū, duri ex media materia pisces, ostrea, pectines, murices, purpuræ, cochleæ, cibi, potionésq; vel frigidę, vel feruentes, absinthium.

Quæ res alienæ stomacho sunt. Caput. XXV.

ALiena verò stomacho sunt omnia tepida, omnia salsa, omnia iurulenta, prædulcia, omnia pinguia, sorbitio, panis fermentatus: itēque vel ex milio, vel ex hordeo, oleum, radices olerum, & quodcunque olus ex oleo, garo've estur, mel, mulsum, defrutum, passum, lac, oīs caseus, vua recens, ficus & viridis & arida, legumina omnia quæ'que inflare consueuerunt. Item thymū, nepeta, satureia, hyssopū, nasturcium, lapatium, lapsanum iuglandes. Ex his autem intelligi potest non quicquid boni succi est, protinus stomacho conuenire, neque quicquid stomacho cōuenit, protinus boni succi esse.

Quę inflant aut inflationem leuant. Caput. XXVI.

INflāt autem omnia ferè legumina, omnia pinguia, omnia dulcia, omnia iurulenta, mustum, atque etiam id vinum, cui nihil adhuc ętatis accessit. Ex oleribus alliū, cepa, brassica, omnésque radices, excepto sisere, & pastinaca, bulbi, ficus etiam aridæ: sed magis virides, vuę recētes, nuces omnes, exceptis nucleis pineis, lac, omnisq; caseus: quicquid deinde subcrudum aliquis assumpsit. Minima inflatio fit ex venatione, aucupio, piscibus, pomis, oleis, cōchilijs, ouis vel mollib⁹, vel sorbilibus, vino vetere. Feniculum verò & anetum inflationes etiam leuant.

Quæ

Quæ res aut calefaciunt, aut refrigerant. Caput. XXVII.

AT calefaciunt piper, sal, caro omnis iurulenta, allium, cepa, ficus arida, salsamentum, vinum, & quò meracius est, eò magis. Refrigerant olera, quorum crudi caules assumuntur, vt intubus & lactuca. Item coriandrum, cucumis, elixa cucurbita, beta, mora, cerasia, mala austera, pira fragilia, caro elixa, præcipuéque acetum, siue cibus ex eo, siue potio assumitur.

Quæ res intus facilè vitiantur, vel minimè corrumpuntur. Caput. XXVIII.

10 FAcilè autem intus corrumpuntur, panis fermentatus & quisquis alius, quàm ex tritico est, lac, mel, ideó que lactantia atque omne pistorium opus, teneri pisces, ostrea, olera, caseus & recens & vetus, crassa vel tenera caro, vinum dulce, mulsum, defrutum, passum, quicquid deinde vel iurulentũ est, vel nimis dulce, vel nimis tenue. At minimè intus vitiantur, panis sine fermento, aues, & eæ potius duriores, aurati pisces, neq; solum aurata pura, aut scarus, sed etiam lolligo, locusta, polypus. Item bubula, omnísque dura caro, eadémq; aptior est si macra, si salsa est, omniá que salsamenta, cochleę, murices, purpurę, vinum austerum, vel resinatum.

20 Quę res aluum mouent. Caput. XXIX.

AT aluum mouẽt, panis fermentatus, magisq; si cibarius, vel hordeaceus est, brassica si subcruda est, lactuca, anetum, nasturcium, ocymum, vrtica, portulaca, radicula, capparis, alliũ, cepa, malua, lapathium, beta, asparagus, cucurbita, cerasia, mora, vua omnia mitia, ficus etiam arida, sed magis viridis, vuę recentes pingues, minutę aues, cochleę, garũ, salsamenta, ostrea, pelorides, echini, musculi: & omnes ferè conchulę, maximéque ius earum, saxatiles, & omnes teneri pisces, sepiarum atramentum: si qua caro assumitur pinguis eadem, vel iurulenta, vel elixa, aues quæ natant, mel crudum, lac, lactãtia omnia, mulsum, vinum dulce, vel salsum, 30 aqua, tenera omnia, tepida, dulcia, pinguia, elixa, iurulẽta, salsa, diluta.

Quæ res aluum constringant, Caput. XXX.

COntra astringũt, panis ex siligine, vel ex simila, magis si sine fermento est, magis etiam si vstus est: intenditúrque vis eius etiam si bis coquitur. Pulticula vel ex alica, vel ex pannico, vel ex milio, itémque ex hisdem sorbitio, & magis si hæc antè fricta sunt. Lenticula, cui vel beta, vel intubus, vel ambubeia, vel plantago adiecta est: magisque etiam si illa antè fricta est per se, etiam intubus vel ex plantagine vel ambubeia fricta, minuta olera, brassica bis decocta, dura oua, magisq; si assa sunt, minutæ aues, merula, palumbus, magisq; si posco decoctus est, 40 graues omnes aues, quæ magis currunt, quàm volant: lepus, caprea: iecur

ex his, quæ seuum habent, maximéque bubulum, ac seuum ipsum, caseus, qui vehementior vetustate fit, vel ea mutatione, quam in caseo transmarino videmus: aut si recens est ex melle, mulso' ve decoctus. Item mel coctũ, pira immatura, sorba, magisque ea, quæ torminalia vocantur, mala cydonia & punica, oleę vel albæ, vel permaturæ, myrta, palmulæ, purpurę, murices, vinum resinatum vel asperum: item meracum, acetũ, mulsum quod inferbuit: item defrutum, passum, aqua vel tepida, vel præfrigida, dura, id est ea quæ tardè putrescit, ideo' q; pluuia potissimum: omnia dura, macra, austera, aspera, tosta, & in eadem carne assa potiùs quàm elixa.

Quę res vrinam mouent. Caput. XXXI. 10

Vrinam autem mouent, quæcunque in horto nascentia boni odoris sunt: vt apium, ruta, anetum, ocymũ, mẽta, hyssopũ, anesum, coriãdrum, nasturcium, eruca, feniculum. Pręter hęc asparagus, capparis, nepeta, thymum, satureia, lapsanum, pastinaca, magisq; agrestis, radicula, siser, cepa. Ex venatione maximè lepus, vinum tenue, piper & rotundum & longum, sinapi, absinthium, nuclei pinei.

Quę res somnum mouent, aut sensus excitant. Caput. XXXII.

Somno verò aptũ est papauer, lactuca, maximéque æstiua, cuius cauliculus iam lacte repletus est: morum, porrũ. Sensus excitant nepeta, thymum, satureia, hyssopum, præcipuéque puleium, ruta, & cepa. 20

Quæ res corpus aut erodant, aut reprimant, aut refrigerent, aut calefaciant, aut durent, aut emolliãt. Caput. XXXIII.

Euocare verò materiam multa admodum possunt. Sed ea quę ex peregrinis medicamẽtis maximè constant, aliisque magis, quàm quibus ratione victus succurritur, opitulantur, in præsentia differam. Ponam ea verò, quæ prompta & his morbis, de quibus protinus dicturus sum, apta, corpus erodunt: & sic eo quod mali est, extrahunt. Habent autẽ hanc facultatem semina erucæ, nacturcij radiculę, præcipuè tamẽ omnium sinapi. Salis quoque & fici eadem vis est. Leniter verò simul & reprimũt, & molliunt lana succida vel aceto, vel vino, quo oleum adiectum est. Contritæ palmulæ, furfures in salsa aqua, vel aceto decoctæ. At simul reprimũt & refrigerãt, herba muralis παρθένιον vel περδίκιον appellãt: serpillum, puleiũ, ocymũ, herba sanguinalis, quam Gręci πολύγονον vocãt, portulaca, papaueris folia, capreoliq; visum, coriandri folia, hyoscyamũ, muscus, siser, apium, solanum, quam στρύχνον Gręci vocant, brassicæ folia, intubus, plantago, feniculi semen, contrita pira vel mala: præcipuéque cydonia, lenticula, aqua frigida, maximéque pluuialis, vinum, acetum, & ex horum aliquo magis, madens vel panis, vel farina, vel spongia, vel cinis, vel lana succida, vel etiam linteolum, creta cimolia, gipsum, melinum, myrteum 30 40

teum,rosa,acerbum oleum,verbenarum contusa cũ teneris caulibus folia, cuius generis sunt olea,cupressus,myrtus,lentiscus,tamaris, ligustrũ, rosa,rubus, laurus,hedera,punicum malum. Sine frigore autem reprimunt cocta mala cydonia,malicorium,aqua calida,in qua verbenæ coctæ sunt, quas supra proposui,puluis vel ex fece vini, vel ex myrti folijs, amaræ nuces.Calefacit verò ex qualibet farina cataplasma,siue ex tritici, siue ex farris,siue hordei,siue herui,vel lolij,vel milij,vel panici,vel lenticulæ,vel fabæ,vel lupini,vel lini,vel fœni græci,vbi ea deferbuit,calida'que imposita est. Valentior tamẽ ad id,omnis farina est ex mulso, q̃ ex aqua cocta. Præterea ciprinum,irinum,medulla, adeps ex felle iuncta oleo, magisq; si vetus est,sal,nitrum,git,piper,quinquefolium, feréque quæ vehementer & reprimunt,& refrigerant. Durant quę calefaciunt,& digerunt, & emolliunt. Pręcipuéque ad emolliendum potest cataplasma ex lini vel fœni gręci semine. His autem omnibus & simplicibus,& permixtis variè medici vtũtur,vt magis quid quisque persuaserit sibi appareat, quàm quid euidenter compererit.

LIBER SECVNDVS FINIT.

ARTIVM AVRELII CORNELII CELSI LIBER TERTIVS INCIPIT.

De morborũ generibus. Caput. I.

PRouisis omnibus quæ pertinẽt ad vniuersa genera morborum,ad singulorum curationes veniam. Hos autem in duas species Gręci diuiserunt: alios'que ex his acutos, alios longos esse dixerunt. Ideo'que quoniam non semper eodem modo respõdebant,eosdem alij inter acutos, alij inter longos retulerunt. Ex quo plura eorum genera esse manifestum est. Quidam enim breues vtique sunt,qui cito vel tollunt hominem,vel ipsi cito finiuntur, Quidam longi,sub quibus neque sanitas in propinquo,neq; exitium est. Tertiúmque genus eorũ est,qui modò acuti, modò longi sunt. Idque non in febribus tantummodo, in quibus frequentissimum est,sed in alijs quoque fit. Atque etiam præter hos quartum est,quod neq; acutum dici potest,quia non perimit: neq; vtique longũ,quia si occurritur,facilè sanatur. Ego cum de singulis dicã, cuius quisque generis sit,indicabo. Diuidã autẽ omnes in eos,qui in totis corporibus consistere videntur: & eos qui oriuntur in partibus. Incipiam à prioribus, pauca de omnibus pręfatus. In nullo quidem morbo minus fortuna sibi vẽdicare,quã ars potest: vtpote cum repugnante natura, nihil medicina proficiat. Magis tamen ignoscendum medico est parum proficienti in acutis morbis,

morbis, quàm in lōgis. Hic enim breue ſpatium eſt, intra quod, ſi quod auxilium non profuit, æger extinguitur. Ibi & deliberationi, & mutatiōi remediorū tempus patet: adeò, vt raro, ſi inter initia medicus acceſſit, obſequens æger ſine illius vitio pereat. Longus tamē morbus cum penitus inſedit, quod ad difficultatē pertinet, acuto par eſt. Et acutus quidē, quò vetuſtior eſt: lōgus autē, quò recētior, eò facilius curatur. Alterū illud ignorari non oportet, quod non omnibus ægris eadem auxilia conueniunt. Ex quo incidit, vt alia atq; alia ſummi autores quaſi ſola vindicauerint: prout cuiq; ceſſerant. Oportet itaque vbi aliquid nō reſpondet, non tanti putare autorem, quanti ægrū: & experiri aliud atque aliud. Sic tamen, vt in acutis morbis citò mutetur quod nihil prodeſt, in longis, quos tempus vt facit, ſic etiā ſoluit, non ſtatim condemnetur, ſi quid non ſtatim profuit. Minus verò remoueatur, ſi quid paulum ſaltem iuuat: quia profectus tempore expletur.

Quomodo morbi cognoſcantur, & an increſcant, an conſiſtant, an minuantur, & qua ratione ab initio qui lāguere incipit curari debeat. Caput. II.

PRotinus aūt inter initia ſcire facile eſt, quis acutus morbus, quis longus ſit: non in his ſolis, in quibus ſemper ita ſe habet, ſed in his etiam in quibus variat. Nam vbi ſine intermiſſionibus acceſſionū dolore graui vrgētur, acutus morbus eſt. Vbi lenti dolores, lentę́ve febres ſunt, & ſpacia inter acceſſiones porriguntur, accedúntque ea ſigna, quę in priore volumine expoſita ſunt: lōgum hunc futurum eſſe manifeſtum eſt. Videndum etiam eſt, morbus an increſcat, an conſiſtat, an minuatur: quia quædam remedia increſcentibus morbis, plura inclinantibus conueniunt. Eáque quę decreſcentibus apta ſunt, vbi acutus increſcens vrget, in remiſſionibus potius experienda ſunt. Increſcit autem morbus dū grauiores dolores, acceſſionéſque veniunt: hǽque & antequam proximè reuertuntur, & poſtea deſinunt. Atque in longis quoque morbis etiam tales notas non habētibus ſcire licet increſcere, ſi ſomnus incertus eſt, ſi deterior cōcoctio, ſi fœdiores deiectiones, ſi tardior ſenſus, ſi pigrior mens, ſi percurrit corpus frigus, aut calor, ſi id magis pallet. Ea verò quę contraria his ſunt, decedētis eius notæ ſunt. Præter hęc, in acutis morbis ſerius æger alendus eſt: nec niſi iā inclinatis, vt primo dempta materia impetum frangat. In lōgis maturiùs, vt ſuſtinere ſpatium aduenturi mali poſſit. Ac ſi quando is nō in toto corpore, ſed in parte eſt: magis tamen ad rem pertinet vim totius corporis molliri, quàm propriè partes ægrę ſanentur. Multum etiam intereſt ab initio quis rectè curatus ſit, an perperam: quia curatio minus his prodeſt, in quibus aſſiduè fruſtrà fuit. Si quis temerè habitus adhuc ītegris viribus viuit, admota curatiōe mometo reſtituitur. Sed cū ab his cœperim, quę notas quaſdā futurę aduerſę valetudinis exhibent, curationū quoq; pricipiū ab animaduerſione

ab animaduersiõe eiusdẽ tẽporis faciã. Igit̃ si quid ex his, quę proposita sũt incidit, omnium optima sunt, quies & abstinentia. Si quid bibendũ, aqua. Id'que interdum vno die fieri satis est. Interdum si terrentia manẽt, biduo: proximéq; abstinere etiã: sumendus est cibus exiguus, bibenda aqua, postera die etiam vinum: deinde inuicem alternis diebus, modò aqua, modò vinum: donec omnis causæ metus finiatur. Per hæc enim sępe instans grauis morbus discutitur. Plurimique falluntur dũ se primo die protinus sublaturos languorem, aut exercitatione, aut balneo, aut coacta deiectiõe, aut vomitu, aut sudationibus, aut vino sperant. Non quò non interdum id incidat, aut non decipiat, sed quò sæpius fallat: sola'q; abstinentia sine vllo periculo medeatur. Cum præsertim etiam pro modo terroris moderari liceat, & si leuiora inditia fuerunt, satis sit à vino tantum abstinere, quod subtractum plusq̃ si cibo aliquid dematur, adiuuat. si paulò grauiora, facilè sit nõ aquam tantum bibere, sed etiam cibo carnem subtrahere. interdum panis quoque minus, quàm pro consuetudine assumere: humido'que cibo esse cõtentũ, & olere potissimum. Satisque sit tum ex toto à cibo, à vino, ab omni motu corporis abstinere, cum vehementes notę irruerunt. Neque dubium est quin vix quisquam, qui nõ dissimulauit, sed per hæc maturè morbo occurrit, ægrotet.

De febrium generibus. Caput. III.

ATq; hæc quidẽ sanis faciẽda sunt, tãtũ causam metuẽtibus. sequitur verò curatio febriũ, qđ & in toto corpore, & vulgare maximè morbi genus est. Ex his vna cotidiana, altera tertiana, tertia quartana est. Interdum etiam longiore circuitu quędam redeũt. Sed id rarò euenit. In prioribus & morbi sunt, & medicina. At quartanę quidem simpliciores sunt. Incipiunt ferè ab horrore, deinde calor erumpit, finita'q; febre biduum integrum est: ita quarto die reuertitur. Tertianarum verò duo genera sunt. Alterum eodem modo quo quartana & incipiens, & desinẽs: illo tantũ interposito discrimine, quod vnũ diẽ pręstat ĩtegrũ, tertio redit. Alterũ lõgè perniciosi9, quod tertio quidẽ die reuertit̃, ex octo aũt & quadraginta horis ferè sex & triginta per accessionem occupat. interdũ etiam vel minus vel plus: neque ex toto in remissione desistit, sed tantum leuius est. Id genus plęrique medici hemitritęon appellant. Cotidianæ verò variæ sunt & multiplices. Aliæ à frigore, Aliæ protinus à calore incipiũt: Aliæ ab horrore. Frigus voco vbi extremę parteis membrorũ inalgescũt: horrorem vbi totum corpus intremit. Rursus aliæ sic desinunt, vt ex toto sequatur integritas: aliæ sic vt aliquantum quidem minuatur ex febre, nihilominus tamen quędam reliquiæ remaneant, donec altera accessio accedat: ac sæpe aliæ vix quicquam aut nihil remittant, sed ita vt cotinuẽt. Deinde aliæ feruorem ingentem habent, aliæ tollerabilem, aliæ cotidie pares

 fiunt,

fiunt, alię impares, atque inuicem altero die leniores, altero vehemētiores: aliæ tempore eodem postridie reuertuntur, alię vel serius vel celerius, alię diem noctémque accessionē & decessionem implent: alię minus, alię plus: aliæ cum decedunt sudorem mouent, aliæ non mouent: atq; aliàs per sudorem ad integritatem venitur, aliàs corpus tantū imbecillius redditur. Accessiones etiam non singulę singulis diebus fiunt, modò binæ pluresve cōcurrunt. Ex quo sæpe euenit, vt cotidie plures accessiones, remissionésque sint. Sic tamen vt vnaquæque alicui priori respondeat. Interdum verò accessiones quoque confunduntur sic, vt notari neque tempora earum, neq; spatia possint. Neque verum est quod dicitur à quibusdam, nullam non febrem inordinatam esse: nisi aut ex vomica, aut ex inflammatione, aut ex vlcere. Facilior enim semper curatio foret, si hoc verum esset. Sed quod euidentes causæ faciunt, facere etiam abditæ possunt. Neque de re, sed de verbo controuersiam mouent. Qui cum aliter, alitérque in eodem morbo febres accedāt, non easdem inordinatè redire, sed alias alias'que subinde oriri dicunt. Quod tamen ad curandi rationem nihil pertineret: etiam si verè diceretur. Tempora quoq; remissionum modò liberalia, modò vix vlla sunt.

De curationum diuersis generibus. Caput. IIII.

ET febrium quidem ratio maximè talis est. Curationum verò diuersa genera sunt: prout autores aliquos habēt. Asclepiades officiū esse medici dicit & vt tutò, vt celeriter, & vt iucūdè curet. Id votū est, sed fere periculosa esse nimium & festinatio, & voluptas solet. Qua vero moderatione vtendum sit, vt quantum fieri potest omnia ista contingant: prima semper habita salute in ipsis partibus curationum considerandū erit. Et ante omnia queritur, primis diebus æger qua ratione cōtinendus sit? Antiqui, medicamentis quibusdam datis, cōcoctionem moliebantur, eò quòd cruditatem maxime horrebant. deinde eā materiam, quæ lædere videbatur ducendo, sæpius aluū subtrahebant. Asclepiades medicamenta sustulit: aluū non totiens, sed ferè tamen in omni morbo subduxit. Febre verò ipsa pręcipue se ad remediū eius vti professus est. Conuellendas enim vires ægri putauit: luce, vigilia, siti ingenti, sic, vt ne os quidem primis diebus elui sineret. Quò magis falluntur, qui per omnia iucundam eius disciplinam esse contendunt. His enim vlterioribus quidem diebus cubantis etiam luxuriæ subscripsit: primis verò tortoris vicem exhibuit. Ego autem medicamentorum dari potiones, & aluum duci nō nisi rarò debere, concedo. Et id non ideo tamen agendum, vt ægri vires conuellantur, existimo: quoniam & ex imbecillitate summum periculum est. Minui ergo tantum materiam superantem oportet: quæ naturaliter digeritur, vbi nihil noui accedit. Itaque abstinendus à cibo primis diebus est. in luce habendus æger: nisi infirmus dum interdiu est. quoniam corpus

ista

ista quoque digerit: isque cubare quàm maximo cōclaui debet. Quod ad sitim verò, somnúmque pertinet: moderandum est, vt interdum vigilet: noctu, si fieri potest, conquiescat. Ac neq; potet, neque nimium siti crucietur. Os etiam eius elui potest, vbi & siccum est, & ipsi fœtet: quamuis id tempus aptum potioni non est. Commodéque Erasistratus dixit sępe inferiore parte humorem non requirēte, os & fauces requirere: neq; ad rē malè haberi ægrum pertinere. Ac primo quidem sic tenendus est. Optimū verò medicamentum est, oportunè cibus datus: qui quando primo dari debeat, queritur. Plerique ex antiquis tardè dabant, sæpe quinto die, sæpe sexto: &
10 id fortasse vel in Asia, vel in Aegypto cęli ratio patit. Asclepiades vbi ęgrū triduo per omnia fatigarat, quarto die cibo destinabat. At Themison nup non quando cœpisset febris, sed quando desisset, aut certè leuata esset, considerabat: & ab illo tempore expectato die tertio, si nō accesserat febris, statim, si accesserat vbi ea vel desierat, vel si assiduè inhęrebat, si certè se inclinauerat, cibum dabat. Nihil autem horum vtiq; perpetuum est. Nā potest prio die primus cibus dādus esse, potest secūdo, potest tertio, potest nō nisi quarto, aut quito: potest post vnā accessionē, potest post duas, potest post plures. Refert enim qualis morbus sit, quale corpus, quale cęlū, quæ ætas, quod tempus anni: minimeque in rebus multū inter se differētibus, quod
20 intermittendum non est, perpetuum esse præceptum temporis potest. In morbo qui plus viriū aufert, celerius cibus dādus est: itémq; ex eo cęlo, quo magis digerit. Ob quam causam in Africa nullo die æger abstineri rectè videtur. Maturius etiam puero, quàm iuueni: ęstate, quàm hyeme dari debet. Vnum illud est, semper quod vbique seruandum est: vt ægri vires subinde assidens medicus inspiciat, & quādiu supererunt, abstinentia pugnet: si imbecillitatem vereri cœperit, cibo subueniat. Id enim eius officium est, vt ægrum neq; superuacua materia oneret, neque imbecillitatē fame prodat. Itaque apud Erasistratum quoq; inuenio, qui quamuis parum docuit quando venter, quando corpus ipsum exinaniretur, dicēdo tamen hęc esse
30 visenda, & tum cibum dandum, cum corpori deberetur: satis ostendit dū vires superessent, dari non oportere: ne deficerent, consulendū esse. Ex his autem intelligi potest ab vno medico multos non posse curari: eúmq; si artifex est, idoneum esse qui nō multum ab ægro recedit: sed qui quæstui seruiunt, quoniam is maior ex populo est, libenter amplectuntur ea pręcepta, quę sedulitatē nō exigūt, vt in hac ipsa re: facile est enim dies vel accessiones numerare his quoque, qui ægrum rarò vident. Ille assideat necesse est: qui, quod solum opus est, visurus est, quando nimis imbecillus futurus sit: nisi cibum acceperit. In pluribus tamen ad initium cibi, dies quartus aptissimus esse consueuit. Est autem alia etiam de diebus ipsis dubitatio: quoniā
40 antiqui potissimum impares sequebantur, eosque tanquam tunc de ægris

 iudicaretur

iudicaretur κρίσιμος nominabāt. In his erat dies tertius, quītus, septimus, nonus, vndecimus, quartusdecimus, vnus & vicesimus: ita vt sūma potentia septimo, deinde quartodecimo, deinde vni & vicesimo daretur. Igitur sic ægros nutriebāt, vt dierum imparium accessiones expectarent: deinde postea cibum quasi leuioribus accessionibus instantibus darent. adeo vt Hippocrates si alio die febris desisset, recidiuam timere sit solitus. Id Asclepiades iure vt vanum repudiauit: neque in vllo die, quia par, impar ve esset, his vel maius vel minus periculum esse dixit. Interdum enim peiores dies pares fiunt: & oportunius post eorum accessiones cibus datur. Nōnunquā etiam in ipso morbo, dierum ratio mutatur: fitque grauior, qui remissior esse consueuerat. atq; ipse quartusdecimus par est: in quo esse magnam vim antiqui fatebantur. Qui cum octauum primi naturam habere contenderent, vt ab eo secūdus septenarius numerus inciperet, ipsi sibi repugnabāt: non octauū, neq; decimum, neq; duodecimum diem sumendum, quasi potētiorē. Plus enī tribuebāt nono, & vndecimo. Quod cū fecissent sine vlla ꝓbabili ratiōe, ab vndecio nō ad tertiūdecimū sed ad quartūdecimū trāsiebant. Est etiam apud Hippocratē: & quē septimus dies liberaturus sit, quartū esse grauissimum. Ita, illo quoq; autore, in die pari & grauior febris esse potest, & certa futuri nota. Atque idem alio loco quartū quenque diē, vt in vtrunque efficacissimum apprehendit, id est quartum, septimum, vndecimum, quartumdecimum, decimumseptimum: in quo & ab impari ad paris nūeri rationē trāsit, & ne hoc quidē propositū cōseruauit cū, à septio die vndecimus, non quartus sed quintus sit. adeo apparet quacunque ratione ad numerum respeximus, nihil ratiōis sub illo quidem autore reperiri. Verum in his quidem antiquos tūc celebres ad modū Pytagorici numeri fefellerunt: cum hic quoq; medicus non numerare dies debeat, sed ipsas accessiones intueri: & ex his coniectare quando dandus cibus sit. Illud autem magis ad rem pertinet scire, tum oporteat dari cum iam bene venę cōquieuerunt, aut etiam num manentibus reliquijs febriū. Antiqui enim quàm integerrimis corporibus alimentum offerebāt. Asclepiades inclinata quidē febre, sed adhuc tamen vna hærente. In quo vanam rationem secutus est: non quo non sit interdum maturius cibus dandus, si maturè timetur altera accessio: sed quo scilicet quàm sanissimo dari debeat. Minus enim corrumpitur, quod integro corpori infertur. Neq; tamen verum est quod Themisoni videbatur, si duabus horis integer futurus esset æger: satius esse tūc dare, vt ab integro corpore potissimum diduceretur. Nam si diduci tam celeriter posset, id esset optimum. Sed cum hoc, breue tempus non prestet, satius esse principia cibi à decedente febre, quàm reliquias ab incipiēte excipi. ita si longius tempus secundum est, quàm integerrimo dandus est: si breue, etiam antequam ex toto integer fiat. Quo loco verò integritas est,

eodem

eodē est remissio: quæ maximè in febre cōtinua potest esse. Atq; hic quoq; quęritur, vtrum tot horæ expectandæ sint, quot febrem habuerunt: an satis sit primam partem earū præteriri, vt ægris iucūdius insidat, quibus interdum nō vacat: Tutissimum est autem antè, totius accessiōis tēpus præterire: quamuis vbi longa febris fuit, potest indulgeri ægro maturius: dū tamen antè minimè pars dimidia prætereatur. Id'q; non in ea sola febre, de qua proximè dictum est, sed in omnibus ita seruandum est.

De febrium speciebus, & singularum curationibus, & primo quando cibus febricitantibus dandus sit. Caput. V.

10 HAec magis per omnia genera febrium perpetua sunt: nunc ad singulas earum species descendam. Igitur si semel tantum accessit, deinde desijt, ea'que vel ex inguine, vel ex lassitudine, vel ex estu, alia've simili re fuit, sic, vt iterior nulla causa metum fecerit, postero die cū tēpus accessionis ita trāsijt, vt nihil moueret, cibus dari potest. At si ex alto calor venit, & grauitas vel capitis, vel præcordiorum secuta est, neq; apparet quid corpus confuderit, quamuis vnam accessionem secuta integritas est, tamē, quia tertiana timeri potest, expectādus est dies tertius: & vbi accessionis tēpus præterijt, cibus dādus est, sed exiguus: quia quartana quoq; timeri potest. Et die quarto demum, si corpus integrum est, eo cū fiducia 20 vtendū. Si verò postero, tertio've, aut quarto die secuta febris est, scire licet morbum esse. Sed tertianarū quartanarúmque, quarū & certus circuitus est, & finis integer est, & quia liberaliter quieta tempora sunt, expeditior ratio est. de quibus suo loco dicam. Nunc vero eas explicabo, quæ cotidie vrgent. Igitur tertio quoque die cibus ægro commodissimè datur: vt alter febrem minuat, alter viribus subueniat. Sed his dari debet, si quotidiana febris est, quę ex toto desinat: simulatq; corpus integrum factum est, si quāuis non accessiones, febres tamen iunguntur: & cotidie quidem increscūt, sed sine integritate tamen remittunt, cùm corpus ita se habet, vt maior remissio non expectetur. Si altero die grauior, altero leuior accessio est post 30 grauiorem. Ferè verò grauiorem accessionē leuior nox sequitur. quò fit vt grauiorem accessionem nox quoq; tristior antecedat. At si continuatur febris, neq; leuior vnquam fit, & dari cibum necesse est: quando dari debeat, magna dissentio est. Quidam, quia ferè remissius matutinū tempus ęgris est, tunc putant dandum. Quod si respondet, nō quia manè est, sed quia remissio est ægro, dari debet. Si verò ne tunc quidem vlla requies ægris est, hoc ipso peius id tempus est, quòd cum sua natura melius esse debeat, morbi vitio non est, simúlq; insequitur tempus meridianum: à quo cum omnis æger ferè peior fiat, timeri potest, ne ille magis etiam quàm ex consuetudine vrgeatur. Igitur alij vespere tali ægro cibum dant. Sed cum eo tempo 40 re ferè pessimi sint, qui ægrotant, verendū est, ne si quid tunc mouerimus,

fiat

fiat aliquid asperius. Ob hæc ad mediam noctem decurro, id est finito iam grauissimo tempore, eodémque longissimè distante: secuturis verò antelucanis horis, quibus omnes ferè maximè dormiunt: deinde matutino tempore, quod natura sua leuissimum est. Si verò febres vagæ sunt, quia verendum est, ne cibum statim subsequantur, quandocunque quis ex accessione leuatus est, tunc debet assumere. At si plures accessiones eodem die veniũt, considerare oportet, pares ne per omnia sint: quod vix fieri potest, an impares. Si per omnia pares sint, post eam potius accessionem cibus dari debet: quæ non inter meridiem & vesperem desinit. Si impares sunt, considerandum est, quo distent. Nam si altera grauior, altera leuior est, post grauiorẽ dari debet: si altera longior, altera breuior, post longiorem: si altera grauior, altera leuior est, cõsiderandũ est, vtra magis affligat, illa vi, an hęc tẽpore, & post eam dandus est. Sed planè plurimum interest, quantæ, qualésq; inter eas remissiones sint. Nam si post alteram febrem motio manet, post alteram integrum corpus est, integro corpore, cibo tempus aptius est. Si semper febricula manet, sed alterum tamen longius tempus remissionis est, id potius eligendum est: adeo vt vbi accessiones cõtinuantur, protinus inclinata priore, dandus cibus sit. Etenim perpetuum est, ad quod omne consilium dirigi potest: cibum quàm maximè semper ab accessione futura reducere, & hoc saluo dare, quàm integerrimo corpori. Quod nõ inter duas tãtum, sed etiam inter plures accessiones seruabitur. Sed cum sit aptissimum, tertio quoque die cibum dare, tamen si corpus infirmum est, cotidie dandus est, multo'que magis si continentes febres sine remissione sunt: quantò magis corpus affligunt. aut si duę plurésve accessiones eodem die veniunt. Quæ res efficit, vt & à primo die protinus cibus dari cotidie debeat. Si protinus venæ conciderunt, & sæpius eodem die, si inter plures accessiões, subinde vis corpori deest. Illud tamen in his seruandum est, vt post eas febres minus cibi detur: post quas, si per corpus liceret, omnino nõ daretur. Cum verò febris instet, incipiat, augeatur, consistat, decedat, deinde in decessione consistat, aut finiatur, scire licet, optimum cibo tempus esse febre finita: deinde cum decessio eius consistit, tertium si necesse est, quãdocunque decedit: cętera omnia periculosa esse. Si tamen propter infirmitatẽ necessitas vrget, satius esse, consistente iam incremento febris, aliquid offerre, quàm increscente. Satius esse instante, quàm incipiente: cum eo tamen vt nullo tempore is qui deficit, non sit sustinendus. Neque hercule satis est, ipsas tãtum febres medicum intueri, sed etiam totius corporis habitum, & ad eum dirigere curationem: seu supersunt vires, seu desunt, seu quidã mali affectus interueniunt. Cum verò semper ægros securos agere conueniat, vt corpore tantum, non etiã animo laborent, tum præcipuè vbi cibũ sumpserunt. Itaque si qua sunt quæ exaspera tura eorum animos sunt, optimũ

est

est eadem ægrotantium notitiæ subtrahere. Si id fieri non potest, sustinere tamen post cibum vsq; somni tempus: & cũ experrecti sunt, tũ exponere.

Quãdo potiones febricitantibus dari expediat. Caput. VI.

Sed de cibo facilior quidem cum ægris ratio est: quorum sępe stomachus hũc respuit, etiã si mẽs cõcupiscit. De potione verò ingẽs pugna est: eo' que magis, quò maior febris est. Hęc enim sitim accendit: & tum maximè aquam exigit, cum illa periculosissima est. Sed docendus æger est, vbi febris quieuerit, protinus sitim quoque quieturã: longiorémque accessionem fore, si quod ei datum fuerit alimentum. Ita cele/
10 rius eum desinere sitire, qui non bibit. Necesse est tamen quantò facilius etiam sani famem, quàm sitim sustinent: tantò magis ægris in potione, q̃ in cibo indulgere. Sed primo quidẽ die nullus humor dari debet: nisi subitò sic venæ conciderunt, vt cibus quoque dari debeat. Secundo verò, cęterisq; etiam quibus cibus non dabitur, tamen si magna sitis vrgebit, potio dari potest. Ac ne illud quidem ab Heraclide Tarentino dictum ratione caret: vbi aut bilis ægrum, aut cruditas male habet: expedire quoq; per medicas potiones misceri nouam materiam corruptæ. Illud videndum est, vt qualia tempora cibo leguntur, talia potioni quoque: vbi sine illo datur, deligantur: aut cũ ægrũ dormire cupiemus. Quod ferè sitis prohibet. Satis autem
20 conuenit cum omnibus febricitantibus nimius humor alienus sit, tũ præcipuè esse fœminis, quę ex partu in febres inciderunt. Sed cum tempora cibo potionique, febris & remissionis ratio det, nõ est expeditissimum scire, quando æger febricitet, quando melior sit, quãdo deficiat. Sine quibus dispensari illa non possunt. Venis enim maximè credimus fallacissimæ rei: quia sæpe istæ leniores, celerioresve sunt, & ætate, & sexu, & corporum natura. Et plerunque satis sano corpore si stomachus infirmus est, nonnunq̃ etiã incipiẽte febre subeũt & quiescũt: vt ĩbecillus is videri possit: cui facilè adhuc grauis istat accessio. Cõtrà, sępe eas cõcitat, & resoluit sol, & balneum, & exercitatio, & metus, & ira, & quilibet alius animi affectus. Adeò
30 vt cum primum medicus venit, solicitudo ægri dubitantis quomodo ille se habere videatur, eas moueat. ob quam causam periti medici est, nõ protinus vt venit, apprehendere manu brachiũ. Sed primũ residere hilari vultu, percunctariq; quemadmodum se habeat: & si quis eius metus est, eum probabili sermone lenire: tum deinde eius corpori manũ admouere. Quas venas autem conspectus medici mouet, quàm facilè mille res turbant. Altera res est, cui credimus, calor æquè fallax. Nã hic quoque excitatur ęstu, labore, somno, metu, solicitudine. Igitur intueri quidẽ oĩa etiã ista oportet. Sed his non omnia credere: ac protinus quidem scire non febricitare eum, cuius venę naturaliter ordinatæ sunt, tepor' q; talis est, qualis esse sanis so/
40 let. Non protinus autem sub calore motũq; febrem sese concipere, sed ita, si summã

si summa quoque arida inęqualiter cutis est, si calor & in fronte est, & imis
præcordijs oritur, si spiritus ex naribus cum feruore prorũpit, si color, aut
rubore, aut pallore nouo mutatus est, si oculi graues, aut persicci, aut subhu
midi sunt, si sudor cum fit, inæqualis est, si venæ non æquis interuallis mo
uentur. Ob quã causam medicus, neq; in tenebris, neque à capite ęgri debet
residere, sed illustri loco aduersus eũ, vt oẽs notas ex vultu quoq; cubantis
illustri loco percipiat. Vbi verò febris fuit atq; decreuit, expectari oportet,
num tempora, partésve corporis aliæ paulum madescant: quę sudorẽ ven
turum esse testentur. At si qua nota est, tunc demum dare potui calidam
aquam: cuius salubris effectus est, si sudorem per omnia membra diffũdit. 10
Huius autem rei causa continere æger sub veste satis multa manus debet:
eadémque crura pedésque contegere, qua malè plerique ægros in ipso im=
petu febris, pessiméque vbi ardens ea est, malè habent. Si sudare corpus cœ
pit, linteum tepefacere oportet: paulatímque singula membra detergere.
At vbi sudor omnis finitus est, aut si is nõ venit, vbi quàm maximè potuit,
idoneus esse cibo æger videtur, sub veste leniter vngendus est, tũ detergen
dus, deinde ei cibus dandus. His autem febricitantibus humidus est aptissi
mus, aut humori certe quàm proximus: vtiq; ex materia quàm leuissima,
maximéque sorbitio: ea que si magnę febres fuerunt, quàm tenuissima esse
debet. Mel quoq; despumatum huic rectè adijcitur, quo corpus magis nu= 20
triatur: sed id, si stomachum offendit, superuacuum est: sicut ipsa quoque
sorbitio. Dari verò inuicem eius potest, vel intrita ex aqua calida, vel alica
elota: si firmus est stomachus: & cõpressa aluus ex aqua mulsa: si vel ille lan
guet vel hæc profluit, ex pusca. Et primo quidem cibo ita satis est: secũdo
verò aliquid adijci potest, ex eodem tamen genere materiæ, vel olus, vel cõ
chilium, vel pomum. Et dum febres quidem increscunt, hic solus idoneus
cibus est. Vbi verò aut desinunt, aut leuantur, semper quidem incipiendũ
est ab aliquo ex materia leuissima: adijciendum verò aliquid ex media, ra/
tione habita subinde, & virium hominis, & morbi. Ponendi verò ægro va=
rij cibi, sicut Asclepiades pręcepit: tũ demũ sunt, vbi fastidio vrgetur, neq; 30
satis vires sufficiunt, vt paulum ex singulis degustando, famem vitet. At si
neque vis neque cupiditas deest, nulla varietate solicitãdus ęger est, ne plus
assumat, quàm concoquat. Neq; verum est, quod ab ea dicitur, facilius con
coqui cibos varios: educuntur enim facilius. Ad concoctionem autẽ mate
rię genus, & modus pertinẽt. Neque inter magnos dolores, neque increscẽ
te morbo tutum est ægrum cibo impleri: sed vbi inclinata iam in melius va
letudo est. Sũt aliæ quoq; obseruationes in febribus necessariæ: atq; id quo=
q; videndum est, quod quidam solum pręcipiunt, an astrictum corpus sit,
an profluat. Quorum alterum strangulat quod continet, alterum digerit:
nam si astrictum est, ducenda aluus est, mouẽda vrina, eliciẽdus omni mo 40
do sudor.

do sudor. In hoc genere morborum sanguinem etiam misisse, concussisse vehemẽtibus gestationibus corpus, in lumine habuisse, imperasse famem, sitim, vigiliam prodest. Vtile est etiam ducere in balneum, prius dimittere in solium, tum vngere, iterum ad solium redire, multa'que aqua fouere inguina, interdum etiam oleum in solio cum aqua calida miscere, vti cibo rarius & serius tenui, simplici, molli, calido, exiguo, maximéq; oleribus, qualia sunt, lapatium, vrtica, malua: vel iure etiam concharũ, musculorúmve, aut locustarum, neq; danda caro nisi elixa est. At potio esse debet magis liberalis, & ante cibum, & post hunc, & cum hoc vltra quàm sitis coget. Po-
10 teritque à balneo etiam piuguius, aut dulcius dari vinũ. poterit semel aut bis interponi græcum falsum. Contrà verò si corpus profluet, sudor coercẽdus, quies habenda erit: tenebris somnisq;, quando velit, vtendũ: nõ nisi leui gestatione corpus agitandum, & pro genere mali subueniendum.
Nam si venter fluit, aut si stomachus non continet, vbi febris decreuit, liberaliter oportet aquam tepidã potui dare, & vomere cogere: nisi aut fauces, aut præcordia, aut latus dolet, aut vetus morbus est. Si verò sudor exercet, duranda cutis est, vel nitro, vel sale: quę cum oleo miscentur. At si leuius id vitium est, oleo corpus vngendum est: si vehementius, rosa, vel melino, vel myrteo: cui vinum austerum sit adiectũ. Quisquis autem fluore æger est,
20 quum venit in balneum, prius vngendus, deinde in soliũ dimittendus est. Si in cute vitium est, frigida quoq;, quàm calida aqua melius vtetur. Vbi ad cibum ventum est, dari debet is valens, frigidus, siccus, simplex, qui quàm minimè corrumpi possit: panis tostus, caro assa, vinum asperum, vel certè subausterum: si venter profluit, calidũm: si sudores nocẽt, vomitúsq; sunt, frigidum.

Quomodo pestilentes febres cũrari debeant. Caput. VII

DEsiderat etiam propriam animaduersionem in febribus, pestilẽtię casus. In hac minimè vtile est, aut fame, aut medicamẽtis vti, aut ducere aluum. Si vires sinunt, sanguinem mittere optimum
30 est: præcipuéque si cum dolore febris est. Si id parum tutum est, vbi febris aut tenuata, aut leuata est, vomitu pectus purgare. Sed in hoc maturius, quàm in alijs morbis, ducere in balneum opus est: vinum calidum & meracius dare, & omnia glutinosa. Inter quæ quoque, carnem generis eiusdem. Nam quò celerius eiusmodi tempestates corripiunt, eò maturius auxilia, etiã cum quadam temeritate rapienda sunt. Quod si puer est, qui laborat, neque tantum robur eius est, vt sanguis mitti possit, siti ei vtendum est: ducenda aluus vel aqua, vel ptisanæ cremore: tum demũ, is leuibus cibis nutriendus. Et ex toto, non sic pueri, vt viri curari debent. Ergo, vt in alio quoq; genere morborum, parcius in his agendum est. Non facilè sanguinem mit-
40 tere, non facilè ducere aluum, non cruciare vigilia, faméve, aut nimia siti,

non vino curare satis conuenit. Vomitus, post febrem eliciēdus est: deinde dandus cibus ex leuissimis, tum is dormiat: postero quoque die si febris ma net, abstineatur. Tertio ad similem cibum redeat. Dandaq; opera est, quan tum fieri potest, vt inter oportunam abstinētiam, cibosque oportunos ob= missis cæteris nutriatur. Si verò ardens febris extorret, nulla medicamēti danda potio est: sed in ipsis accessionibus oleo, & aqua refrigerādus est, quæ miscenda manu sunt, donec albescant: & conclaui tenendus, quò multum, & purum aërem trahere possit: neque multis vestimentis strangulandus, sed admodum leuibus tātum velandus est. Possunt etiam super stomachū imponi folia vitis, in aqua frigida tincta. Ac ne siti quidem nimia vexādus est, alendus maturius est, id est à die tertio, & ante cibum iisdem perūgen= dus. Si pituita in stomacho coiit, inclinata iam accessione, vomere cogēdus est: & tunc dandum frigidum olus, aut pomum ex his, quæ stomacho con ueniunt. Si siccus manet stomachus, ꝓtinus vel ptisanę, vel alicę, vel orizę cremor dādus est, cum quo recens adeps cocta sit. Cum verò in summo in= cremento morbus est, vtique non ante diem quartū, magna siti anteceden te, frigida aqua copiosè pręstanda est, vt bibat etiam vltra satietatem: & cū iam venter, & præcordia vltra modum repleta, satisque refrigerata sunt, vomere debet. Quidam ne vomitum quidem exigunt: sed ipsa aqua frigi/ da tantum ad satietatem data, pro medicamento vtuntur. Vbi vtrumlibet factum est, multa veste operiēdus est, & collocandus, vt dormiat. Feréque post longam sitim, & vigiliam, post multam satietatem, post infractum ca lorem, plenus somnus venit, per quem ingens sudor effunditur, idq; præ/ sentissimum auxilium est. Sed in his tamen, in quibus pręter ardorē, nulli dolores, nullus pręcordiorum tumor, nihil prohibens, vel in thorace, vel in pulmone, vel in faucibus, nō vlcus, nō defectio, nō deiectio, nō profluuiū alui fuit. Si quis autem in huiusmodi febre leuiter tussit, is neque vehemēti siti conflictatur, neque bibere aquam frigidam debet: sed eo modo curan/ dus est, quo in cæteris febribus præcipitur.

Curatio semitertianæ febris, quæ hemitritæos dicitur. Caput. VIII.

AT vbi id genus tertianæ est, quod hemitritæon medici appellāt, magna cura opus est, ne id fallat. Habet enim plærunq; frequen= tiores accessiones, decessionésque, vt aliud morbi genus videri possit: porrigítque febris inter horas vigintiquatuor & vigintisex: vt quod idem est, non idem esse videatur. Et magnopere necessarium est, neq; dari cibum, nisi in ea remissione, quæ vera est: & vbi ea venit, protinus dari: plu= rimique sub alterutro curantis errore, subitò moriuntur. ac nisi magnopere aliqua res prohibet, inter initia sanguis mitti debet: tum dari cibus, qui ne= que incitet febrem, & tamen longum eius spatium sustineat.

Curatio lentarum febrium.
Caput. IX.

NOnnunquam etiam lentæ febres, sine vlla remissione, corpus te/nēt: ac neque cibo, neq; vlli remedio locus est. In hoc casu medici cura esse debet, vt morbū mutet. Fortasse enim curationi oportu nior fiet. Sæpe igitur ex aqua frigida, cui oleum sit adiectum, corpus eius pertractandum est: quoniam interdum sic euenit, vt horror oriatur, & fiat initiū quoddam noui motus: éxq; eo cum magis corpus incaluit, sequatur etiam remissio. In his frictio quoque, ex oleo, & sale, vtilis videtur. at si diu
10 frigus est, & torpor, & iactatio corporis, non alienum est, in ipsa febre, dare mulsi tres aut quatuor cyathos: vel cum cibo vinum bene dilutum. Intenditur enim sæpe ex eo febris: & maior ortus calor, simul, & priora mala tollit, & spem remissionis, in ea curatione ostendit. Neque hercules ista curatio noua est: qua nūc, quidam traditos sibi ęgros, qui sub cautioribus me/dicis trahebantur, interdum contrarijs remedijs sanant. Siquidē apud an/tiquos quoque ante Erophilum, & Erasistratum, maximéque post Hippocratem, fuit Petro quidam, qui febricitantē hominem, vbi acceperat, mul tis vestimentis operiebat: vt simul calorem ingentem, sitimque excitaret. Deinde, vbi paulum remitti cœperat febris, aquam frigidam potui dabat:
20 ac si mouerat sudorem, explicuisse se ęgrum indicabat. si nō mouerat, plus etiā aquę frigidę ingerebat, & tū vomere cogebat. Si alterutro modo febre liberauerat, ꝓtinus suillā assā, & vinū homini dabat. Si nō liberauerat, decoquebat aquā sale adiecto, eā'q; bibere cogebat: vt mouēdo vētrē purgaret. Et intra hæc, omnis eius medicina erat. Ea'que non minus grata fuit hi, s quos Hippocratis successores nō refecerāt. quā nūc est his, quos Ero/phili, vel Erasistrati æmuli, diu tractos non expedierunt. Neq; ideo tamē, non est temeraria ista medicina: quia plures, si protinus à principijs excepit, interemit. Sed cū eadem omnibus cōuenire non possint, ferè quos ratio nō restituit, temeritas adiuuat. Ideo'q; eiusmodi medici, melius alienos ęgros,
30 quàm suos nutriunt. Sed est circūspecti quoque hominis, & nouare inter/dum, & augere morbum, & febres accēdere: quia curationem, vbi id quod est, non recipit, potest recipere id quod futurum est.

Remedia in febribus, ad capitis dolorem, & præcordiorum inflammationem, & ariditatem, & scabritiem linguæ. Caput. X.

COnsiderandū etiam est, febres ne solæ sint, an alia his quoq; mala accedant: id est, num caput doleat, num lingua aspera, num prę/cordia intenta sint. Si capitis dolores sunt, rosam cum aceto mi/cere opor tet, & in id ingerere: deinde habere duo pittatia, quæ latitudinē
40 frontis, longitudinémque æquent. Ex his inuicem, alterum in aceto, & ro=

 sa habere

ſa habere, alterum in frõte, aut intinctam iiſdem lanam, ſuccidã imponere. Si acetum offendit, pura roſa vtendum eſt. Si roſa ipſa lædit, oleo acerbo. ſi iſta parum iuuant, teri poterit, vel iris arida, vel nuces amaræ, vel quælibet herba, ex refrigerantibus. Quorum quidlibet, ex aceto impoſitum, dolorẽ minuit: ſed magis aliud in alio. Iuuat etiã panis cum papauere iniectus, vel cum roſa, ceruſſa, ſpuma've argenti. Olfacere quoque, vel ſerpillũ, vel ane/tum, non alienum eſt. At ſi in pręcordijs inflammatio, & dolor eſt, primò, ſuper imponenda ſunt cataplaſmata reprimẽtia, ne ſi calidiora fuerint, plus eò materiæ concurrat. Deinde, vbi primo inflammatio ſe remiſit, tunc de/mum ad calida, & humida veniendum eſt: vt ea, quæ remanſerint, diſcuti=ant. Notæ verò inflammationis ſunt quatuor: rubor, & tumor cum calore, & dolore. Quò magis errauit Eraſiſtratus, qui febrem nullã ſine hac eſſe, dixit. Ergo, ſi ſine inflammatione dolor eſt, nihil imponendum eſt. Hunc enim, ſtatim ipſa febris ſoluit. At ſi neq; inflammatio, neq; febris, ſed tan/tum præcordiorum dolor eſt, protinus calidis, & ſiccis fomentis vti licet. Si verò lingua ſicca eſt, & ſcabra, detergenda primum penicillo eſt, ex aqua calida. Deinde, vngenda mixtis inter ſe roſa, & melle. Mel purgat, roſa re/primit; ſimúlque ſicceſcere non ſinit. At ſi ſcabra non eſt, ſed arida, vbi pe/nicillo deterſa eſt, vngi roſa debet: cui cæræ ſit paulum adiectum

Remedia contra frigus, quod febrem præcedit. Caput. XI.

SOlet etiam, ante febres eſſe frigus, idq; vel moleſtiſſimum mor/bi genus eſt. Vbi id expectatur, omni potione prohibendus æger eſt. Hæc enim paulò antè data, multum malo adijcit. Item matu rius veſte multa tegendus eſt, admouenda partibus his, pro quibus metui/mus, ſicca, & calida fomentatio: ſic ne ſtatim vehementiſſimi calores inci/piant, ſed paulatim increſcant. Perfricandæ quoq; eæ parteis, manibus vn=ctis, ex vetere oleo ſunt: eique adijciendum aliquid, ex calefaciẽtibus. Con tentique medici quidam, vna frictione etiam, ex quolibet oleo ſunt. In ha rum febrium remiſſionibus, nonnulli tres, aut quatuor ſorbitiõis cyathos, etiam nunc non manẽte febre, dant. Deinde, ea bene finita, reſtituunt ſto/machum cibo frigido, & leni. Ego tum hoc puto tentandum, cum parum cibus ſemel, & poſt febrem datus prodeſt. Sed curioſe perſpiciendum eſt, ne tempus remiſſionis decipiat. Sæpe enim in hoc quoque genere valetudi=nis, iam minui febris videtur, & rurſus intenditur. Itaque ei remiſſioni cre dendum eſt, quæ etiam immoratur, & iactationem, fœtorémque quendã oris (quem ὄζην Græci vocant) minuit. Illud ſatis cõuenit, ſi cotidie pares acceſſiones ſunt, cotidie paruum cibum dandum: ſi impares, poſt grauiorẽ cibum: poſt leuiorem, aquam mulſam.

Curatio horroris in febribus.

Caput. XII.

Horror

HOrror autem, eas ferè febres antecedit, quę certum habent circuitum, & ex toto remittuntur. Ideo'que tutissimę sunt, maximè quę curationes admittũt. Nam vbi incerta tempora sunt, neque alui ductio, neque balineum, neque vinũ, neque medicamentũ aliud, rectè datur. incertum est enim, quando febris vẽtura sit: ita fieri potest, vt si subitò venerit, summa in eo pernicies sit, quod auxilij causa sit inuentum. Nihilq; aliud fieri potest, quàm vt primis diebus, bene abstineat æger: deinde sub decessu febris eius, quę grauissima est, cibum sumat. at vbi certus circuitus est, facilius omnia illa tẽtãtur: quia facilius proponere nobis, & accessi-
10 onum, & decessionũ vices possumus. In his autem, cum veterauerũt vtilis fames non est. Primis tantummodo diebus, ea pugnandũ est, deinde diuidẽda curatio est: & ãtè horror, tũ febris discutiẽda. Igitur cũ primũ aliquis inhorruit, & ex horrore incaluit, dare ei oportet potui tepidã aquam, subsalsam, & vomere eum cogere: nam ferè talis horror, ab his oritur, quæ biliosa in stomacho resederunt. Idem faciendum est, si proximo quoque circuitu, æquè cessit: sæpe enim sic discutitur. iam'que quod genus febris sit, scire licet. Itaque sub expectatione proximè accessionis, quæ instare tertia potest, deducendus in balneum est: danda'q; opera est, vt per tempus horroris, in solio sit. Si ibi quoque senserit, nihilominus idem sub expectatiõe
20 accessionis quartæ, faciat: siquidem eo quoque modo, sæpe id discutitur: si nec balneum quidem profuit, ante accessionem allium edat, aut bibat calidam aquam cum pipere: siquidem ea quoque assumpta, calorem mouent, qui horrorem non admittit. Deinde eo modo, quo in frigore pręceptũ est, antequam inhorrescere possit, operiatur. Fomentisque se protinus validioribus, totum corpus circundare conuenit: maximẽque inuolutis extinctis testis & titionibus. Si nihilominus horror perruperit, multo oleo calefacto inter ipsa vestimenta perfundatur: cui æquè ex calefacientibus, aliquid sit adiectum: adhibeatúrque frictio, quantam is sustinere poterit: maximéq; in manibus, & pedibus, & spiritum ipse contineat: neq; desistẽdum est etiã
30 si horror est. Sępe enim pertinacia iuuantis, malum corporis vincit. Si quid euomuit, danda aqua tepida, iterúmque vomere cogendus est: vtendúmq; eisdem est, donec horror finiatur. Sed pręter hęc, ducenda aluus est, si tardius horror quiescet: siquidem id quoque exonerato corpori prodest. Vltima quoque post hęc, auxilia sunt, gestatio, & frictio. Cibus autẽ, in eiusmodi morbis maximè dandus est, qui mollem aluum præstet. Caro glutinosa, vinum, cum dabitur, austerum.

Curatio cotidianæ febris. Caput. XIII.

HAec ad omnes circuitus febriũ pertinent: discernendæ tamen singulæ sunt, sicut rationem habent dissimilem. si cotidiana est, tri-
40 duo primo, magnopere abstinere oportet: tum cibis altero quoq;

die

die vti. Si res inueterauerit, post febrem experiri balneum, & vinum, magisque si horrore sublato hęc superest.

Curatio tertianæ febris. Caput. XIIII.

SI tertiana verò, quæ ex toto intermittit, aut quartana est, medijs diebus, & ambulationibus vti oportet, alijsque exercitationibus, & vnctionibus. quidam ex antiquioribus medicis Cleophantus, in hoc genere morborum, multo ante accessionem caput ęgri multa calida aqua perfundebat, deinde vinum dabat. Quod quamuis pleraq; eius viri præcepta secutus est Asclepiades, rectè tamen præterijt. Est enim anceps. Ipse, si tertiana febris est, tertio die post accessionem, dicit aluum duci oportere: quinto post horrorem, vomitum elicere, deinde post febrem, sicuti illi mos erat, adhuc calidis dare cibum & vinum. Sexto die in lectulo detineri: sic enim fore, ne septimo die febris accedat. Id sępe fieri posse, verisimile est. Tutius tamen est, vt hoc ipso ordine vtamur. Tria remedia, vomitus, alui ductionis, vini potus per triduum, id est die tertio, & quinto, & septimo tentare: nec vinum nisi post accessionem die septimo bibat. Si vero primis diebus discussus morbus non est, inciditque in vetustatem, quo die febris expectabitur, in lectulo se contineat, post febrem perfricetur: tum cibo assumpto bibat aquam. postero die, quo cibo vacat, & ab exercitatione, vnctioneq;, aqua tantum contentus, conquiescat. Et id quidem optimũ est. Si vero imbecillitas vrgebit, & post febrem vinum, & medio die paulũ cibi debebit assumere.

Curatio quartanæ febris. Caput. XV.

EAdem in quartana facienda sunt. Sed cum hæc tardè admodum finiatur, nisi primis diebus discussa est, diligentius ab initio præcipiendum est, quid in ea debeat fieri. Igitur, si cui cũ horrore febris accessit, eaq; desijt, eodem die, & postero, tertioque cõtinere se debet, & aquam tantummodo calidam primo die post febrem sumere: biduo proximo quantum fieri potest, ne hanc quidem. si quarto die cum horrore febris reuertitur, vomere sicut ante præceptum est, deinde post febrem modicum cibum sumere: vini quadrantem. Postero, tertioque die abstinere: aqua tantummodo calida, si sitis est, assumpta: septimo die balneo frigus præuenire, abstinere, continere se debet, & aqua tantummodo calida si sitiet, ac tũ ita septimo die balneo frigus præuenire: si febris redierit, ducere aluũ. vbi ex eo corpus conquieuerit, inunctione vehementer perfricari, eodem modo sumere cibum, & vinum, biduo proximo se abstinere, frictione seruata: decimo die, rursus balneum experiri: si postea febris accessit, æquè perfricari, vinum copiosius bibere: ac si proximum est, quies tot dierum, & abstinentia cum cæteris quæ præcipiuntur, febrem tollant. Si verò nihilominus remanet, aliud ex toto sequẽdum est curationis genus: idq; agẽdũ,

vt quod

vt quod diu sustinendum est, corpus facilè sustineat. Quò minus etiam cu ratio probari Heraclidis Tarẽtini debet, qui primis diebus ducendã aluũ, deinde abstinendum vsq; in septimum diem dixit. Quod vt sustinere ali/ quis possit, tamen etiam febre liberatus, vix refectioni valebit. Adeò si fe= bris sæpius accesserit, concidet. Igitur si tertiodecimo die morbus remane bit, balineum neq; ante febrem, neq; post eam tentandum erit: nisi interdũ iam horrore discusso. Horror ipse, per eadem quæ supra præscripta sunt, expugnandus. Deinde post febrem debet vngi, & vehementer perfricari: cibum & validum, & fortiter assumere, vino vti quantum libebit. postero
10 die cum satis quieuerit, ambulare, exerceri, vngi, perfricari fortiter, cibum accipere sine vino, tertio die abstinere. Quo die verò febrẽ expectabit, antè surgere & exerceri: daréque operam non oportet, vt in ipsam exercitationẽ tempus febris incurrat: sic enim sæpe illa discutitur. At si in opere occupa/ uit, tum demũ se recipere. In eiusmodi valetudine medicamenta sunt: oleũ, frictio, exercitatio, cibus, vinum. Si venter astrictus est, soluendus est. Sed hæc facilè validiores faciunt, si imbecillitas occupauit, pro exercitatione gestatio est. Si ne hanc quidem sustinet, adhibenda tamen frictio est: si hæc quoq; vehemens onerat, intra quietem, & vnctionem, & cibum sustinẽdũ est: danda'q; opera est, ne qua cruditas in cotidianam id malũ vertat. Nam
20 quartana neminẽ iugulat: sed si ex ea facta cotidiana est, in malis æger est. Quod tamen nisi culpa vel ægri, vel curantis, nonnunquam fit.

Curatio duarum quartanarum. Caput, XVI.

At si duæ quartanæ sunt, neq; hæ, quas proposui, exercitationes adhiberi possunt, aut ex toto quiescere opus est, aut si id difficile est, leuiter ambulare, considere diligenter inuolutis pedibus, & capite. Quotiẽs febris accessit & desijt, cibum modicum sumere, & vinũ: reliquo tempore, nisi imbecillitas vrget, abstinere. Aut si duæ febres penè iunguntur, post vtranq; cibum sumere. Deinde vacuo tempore, & moueri aliquid, & post vnctionem cibo vti. Cum verò vetus quartana rarò, nisi ve
30 re soluatur, vtique eo tempore attendendum est, ne quid fiat quod valetu= dinem impediat. Prodéstque in vetere quartana, mutare subinde victus genus, à vino ad aquam, ab aqua ad vinum, à lenibus cibis, ad acres, ab acri= bus ad lenes transire, esse radicem, deinde vomere, iuréve pulli gallinacei ventrem resoluere, oleum ad frictiones adijcere, calefacientia ante accessi= onem sorbere, vel aceti cyathos duos, vel vnum sinapis cum tribus greci vi ni salsi, vel mixta paribus portionibus, & aqua diluta, piper, castoreũ, laser, myrram. Per hęc enim, similia'q; corpus agitandum est: vt moueatur ex eo statu, quo detinetur. Si febris quieuit, diu meminisse eius diei cõuenit: eo'q; vitare frigus, calorem, cruditatem, lassitudinẽ. Facilè enim reuertitur, nisi
40 à sano quoq; aliquandiu timetur.

Curatio cotidianæ febris, quæ ex quartana facta sit. Caput. XVII.

AT si ex quartana cotidiana facta est, cum id vitio inciderit, per biduum abstinere oportet, frictione vti, aquã tantũmodo vesperi potui dare: tertio die sæpe fit, ne febris accedat, sed siue fuit, siue non fuit, cibus post accessionis tempus est dandus. at si manet, per biduum abstinentia, quanta maximè imperari corpori potest fricatiõe cotidie vtendum est.

De tribus insaniæ generibus, & primo de eius curatione, quæ à Grecis φρένιτισ dicitur. Caput. XVIII.

ET febriũ quidẽ ratio exposita est. Supersunt verò alij coporis affectus, qui huic superueniunt: ex quibus eos, qui certis partibus assignari non possunt, protinus iungam. Incipiam ab insania: primam'que huius ipsius partem aggrediar, quę & acuta, & in febre est: Gręci φρένιτιν appellant. Illud ante omnia scire oportet, interdum in accessiõe ægros desipere, & loqui aliena. Quod non quidem leue est, neque incidere potest, nisi in febre vehementi, non tamen æquè pestiferum est. Nam plærunque breue esse consueuit, leuato'que accessionis impetu protinus mens redit. Neq; id genus morbi remediũ aliud desiderat, quàm quod in curanda febre præceptum est. Phrenitis verò tunc demum est, cum cõtinua dementia esse incipit: aut cum æger quamuis adhuc sapiat, tamen quasdam vanas imagines accipit: perfecta est, vbi mens illis imaginibus addicta est. Eius autem plura genera sunt: si quidẽ ex phreneticis alij hilares, alij tristes sunt, alij facilius continentur, & intra verba desipiunt, alij consurgũt & violenter quędã manu faciũt, atq; ex his ipsis, alij nihil nisi impetu peccãt, alij etiam artes adhibent, summam'que speciem sanitatis in captandis maiorũ operum occasionibus præbent: sed exitu deprehenduntur. Ex his autem, eos qui intra verba desipiunt, aut leuiter etiam manu peccant, onerare asperioribus coercitionibus superuacuum est. Eos verò qui violentius se gerũt, vincire conuenit: ne vel alteri, vel sibi noceant. Neque credendũ est, si vinctus aliquis dum leuari vinculis cupit, sanum iam se fingat, quamuis prudenter & miserabiliter loquatur: quoniam is dolus insanientis est. Ferè verò antiqui tales ægros in tenebris habebant, eò quòd eis contrarium esset exterreri: & ad quietem animi tenebras ipsas conferre aliquid, iudicabant. At Asclepiades tanquam tenebris ipsis terrentibus, in lumine habẽdos esse dixit, neutrum tamen perpetuum est: Alium enim lux, alium tenebræ magis turbant: reperiunturque in quibus nullum discrimen deprehendi, vel hoc, vel illo modo possit. Optimum itaque est vtrũque experiri: & habere eum, qui tenebras horret, in luce: eum qui lucem, in tenebris. At vbi nullũ tale discrimen est, æger si vires habet, loco lucido: si non habet, obscuro continẽdus est. Remedia verò adhibere, vbi maximè furor vrget, superuacuũ est

est: simul enim febris quoq; increscit. Itaque tũ nihil nisi continendus æger est. Vbi vero res patitur, festinanter subueniendũ est. Asclepiades perinde esse dixit his sanguinem mitti, ac si trucidentur: rationem hanc sequutus, quod neq; insania esset, nisi febre intenta: neq; sanguis, nisi in remissiõe eius rectè mitteretur. Sed ipse in his, somnum multa frictione quęsiuit: cum & intentio febris somnum impediat, & frictio nõ nisi in remissione eius vtilis sit. Itaq; hoc quoque auxilium debuit præterire. Quid igitur est? Multa in præcipiti periculo rectè fiunt, aliàs omittenda. Et continuata quoq; febris habet tempora, quibus & si non remittit, non tamen crescit. Est'que hoc
10 vt non optimum, sic tamen secundum remedij tẽpus. Quod si vires ægri patiuntur, sanguis quoque mitti debet. Nec minus deliberari potest, an aluus ducenda sit, tũ interposito die conuenit caput ad cutẽ tondere, deinde aqua fouere in qua verbenæ aliquæ decoctæ sint, vel ex reprimẽtibus, aut prius fouere, deinde tondere, & iterum fouere: ac nouissimè rosa caput, naresque implere, offerre etiam naribus rutam, ex aceto contritam, mouere sternutamenta medicamentis in id efficacibus. Quæ tamen facienda sunt in his, quibus vires non desunt. Si tamẽ imbecillitas est, rosa tantum caput, adiecto serpillo, similique vel aliquo madefaciẽdum est. Vtiles etiã in quibuscunque viribus herbæ duæ sunt, solanum & muralis: simul ex vtraque
20 succo expresso caput impleatur. cum se febris remiserit, frictione vtendum est: parcius tamẽ in his, qui nimis hilares quàm in his qui nimis tristes sũt. Aduersus omnium autem sic insanientium animos, gerere se pro cuiusque natura, necessarium est. Quorundam enim vani metus leuandi sunt: sicut in homine prædiuite famem timente incidit, cui subinde falsæ hęreditates nunciabantur. quorundam audacia coercenda est, sicut in his fit, in quibus continendis plagæ quoque adhibentur: quorundam etiam intempestiuus risus, & obiurgatione, & minis prohibendus est: quorundam discutiendæ tristes cogitationes. Ad quod symphonię, & cymbala, strepitúsque proficiunt. Sæpius tamen assentiendum, quàm repugnandum est: paulatimq;,
30 & non euidenter ab his, quæ stultè dicentur, ad meliora mẽs eius abducẽda est. Interdum etiam elicienda ipsius intentio, vt fit in hominibus studiosis literarum, quibus liber legitur: aut rectè si delectantur, aut perperam, si id ipsum eos offendit. Emendando enim, conuertere animum incipiunt. Quin etiam recitare si qua meminerunt, cogendi sunt. Ad cibum quoq;, quosdam non desiderantes, deduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocauerunt. Omnibus verò sic affectis, somnus & difficilis, & præcipuè necessarius est. Sub hoc enim plęriq; sanescunt. Prodest ad id, atq; etiam ad mentem ipsam componendam, crocinum vnguentum cum irino in caput datum. Si nihilominus vigilant hi, quidam somnum moliuntur, potui dando
40 aquam, in qua papauer, aut hyoscyamos decocta sit: alij mandragorę mala

puluino

pulaino subijciunt: alij vel amomũ, vel sicamini lachrymã, fronti inducũt. Hoc nomen apud medicos reperio. Sed cum Græci morum συκάμινον appellant, mori nulla lachryma est: sic vero significatur lachryma arboris in Aegypto nascẽtis, quàm ibi συκόμορον appellant. Plurimi decoctis papaueris corticibus, ex ea aqua subinde spongia os, & caput fouent. Asclepiades ea superuacua esse dixit: quoniam in lethargum sæpe compellerẽtẽ Præcipit autem vt primo die à cibo, potione, somno abstineretur, vesper. ei daretur potui aqua: tunc frictio admoueretur lenis, ita vt ne manũ quidem qui fricaret, vehementer imprimeret: postero deinde die, hisdem omnibus factis, vespere ei daretur sorbitio, & aqua, rursúsque frictio adhibe- 10 retur. Per hanc enim nos cõsecuturos, vt somnus accedat. Id interdũ fit & quidem adeo, vt illo consitente, nimia frictio etiã lethargi periculũ afferat. Sed si sic somnus non accessit, tum demum illis medicamentis accersendus est, habita scilicet eadem moderatione, quæ hic quoq; necessaria est: ne quẽ obdormire volumus, excitare postea non possimus. Confert etiam aliquid ad somnum, saliens iuxta cadens, vel gestatio post cibum, & noctu, maximéque suspensi lecti motus. Neq; alienum est, si neq; sanguis antè missus est, neque mens constat, neque somnus accedit, occipitio inciso cucurbitulam admouere. Quæ quia leuat morbum, potest etiam somnũ facere. Moderatio autem in cibo quoque adhibenda est. Nam neque implendus æger 20 est, ne insaniat. neque ieiunio vtique vexandus est, ne imbecillitate in cardiacum recidat. Opus est autem cibo infirmo, maximéque sorbitione, potione aquæ mulsæ; cuius ternos cyathos bis hyeme, quater æstate, dedisse satis est. Alterum genus insaniæ est, quod spacium longius recipit: quia ferè sine febre incipit, leues deinde febriculas excitat, & consistit in tristitia: quam videtur bilis atra contrahere. In hac, vtilis detractio sanguinis est. Si quid hanc prohibet, prima est abstinentia, secũda per aluum veratrum, vomitúmque purgatio: post vtrũlibet adhibenda bis die frictio est. Si magis valet, frequens etiam exercitatio. In ieiunio vomitus, cibus sine vino dandus ex media materia est: quam quotiens posuero, scire licet etiam ex infir 30 missima dari posse, dum ne illa sola quis vtatur: valentissima tantũmodo esse remouenda. præter hæc seruanda aluus est quàm tenerrima. remouẽdi terrores, & potius bona spes afferenda. quærenda delectatio ex fabulis ludisque, quibus maxime capi sanus assueuerat. Laudãda, si qua sunt ipsius opera, & ante oculos eius ponenda. Leuiter obiurgandi vana tristitia. subinde admonendus in his ipsis rebus, quæ solicitant, cur non potius letitiæ, quàm solicitudinis causa sit. Si febris quoq; accessit, sicut aliæ febres curãda est. Tertium insanię genus est ex his longissimum, adeò vt vitam ipsam non impediat: quod robusti corporis esse cõsueuit. Huius autem ipsius, species duæ sunt. Nam quidam imaginibus, non mente falluntur: qualem in- 40

ſanientem Aiacem, vel Oreſtem poetarum fabulæ ferunt. quidam animo deſipiunt. Si imagines fallunt, ante omnia videndum eſt, triſtes an hilares ſint. In triſtitia, nigrum veratrum, deiectiõis cauſa: in hilaritate, album, ad vomitum excitandum, dari debet. Id' que ſi in potione nõ accepit, pani ad/ ijciendũ eſt, quo facilius fallat. Nam ſi bene ſe purgauerit, ex magna parte morbũ leuabit. Ergo etiã ſi ſemel datum veratrum, parũ profecerit, inter= poſito tempore, iterum dari debet. Neque ignorare oportet, leuiorem eſſe morbum cum riſu, quàm ſeriò inſanientium. Illud quoque perpetuum eſt in omnibus morbis, vbi ab inferiore parte purgandus aliquis eſt, ventrem 10 eius antè ſoluendum eſſe: vbi à ſuperiore, comprimendum. Si verò conſili= um inſanientem fallit, tormentis quibuſdam optime curatur. Vbi perperã aliquid dixit, aut fecit, fame, vinculis, plagis coercendus eſt. Cogendus eſt, & attendere, & ediſcere aliquid, & meminiſſe. Sic enim fiet, vt paulatim metu cogatur conſiderare quid faciat. Subitò etiam terreri, & expaueſcere in hoc morbo prodeſt. Et ferè quicquid animum vehementer perturbat. Poteſt enim quædam fieri mutatio, cum ab eo ſtatu mens in quo fuerat, abducta eſt. Intereſt etiam ſi ipſe ſine cauſa ſubinde rideat, an mœſtus di= miſſúsque ſit. nã demens hilaritas terroribus his, de quibus ſupra dixi, me= lius curatur. ſi nimia triſtitia eſt, prodeſt lenis, & multa bis die frictio. Item 20 per caput aqua frigida infuſa, demiſſúmque corpus in aquam, & oleũ. Illa communia ſunt, inſanientes vehementer exerceri debere, multa frictione vti: neq; pinguem carnem, neq; vinum aſſumere. cibis vti poſt purgationẽ ex media materia q̃ leuiſſimis. nõ oportere eſſe, vel ſolos, vel inter ignotos, vel inter eos, quos aut contemnant, aut negligant. mutare debere regiones, & ſi mẽs redit, annua peregrinatione eſſe iactandos. Raro, ſed aliquãdo ta mẽ ex metu delyrium naſcitur. Quod genus inſanientium, ſpecie, ſimiliq; victus genere curandum eſt: præterquam quod in hoc inſaniẽ genere ſolo, rectè vinum datur.

Cardiaci morbi curatio. Caput. XIX

30 HVic morbo præcipuè contrarium eſt id genus, quod καρδιακὸν à Græcis nominatur: quamuis ſæpe ad eum phrenetici tranſeunt. Si quidem mens in illis labat, in hoc conſtat. Id autem nihil aliud eſt, quàm nimia imbecillitas corporis: quod ſtomacho languẽtem immo/ dico ſudore digeritur. Licétq; protinus ſcire id eſſe, vbi venarum exigui, im becilliq; pulſus ſunt. Sudor autem ſupra conſuetudinem, & modo, & tem= pore ex toto thorace, & ceruicibus, atq; etiã capite prorũpit: pedibus tãtũ/ modo, & cruribus ſiccioribus, atq; frigentibus. At vbi id morbi genus eſt, curatio prima eſt, ſupra pręcordia imponere, quę reprimant cataplaſmata: ſecunda, ſudorẽ prohibere. Id pręſtat acerbum oleum vel roſa, vel melinũ, 40 aut myrteum. Quorum aliquo, corpus leuiter perungendum, cæratúmq; ex aliquo

ex aliquo horum, tum imponendum est. Si sudor vincit, delinendus homo est vel gypso, vel argenti spuma, vel cimolia creta, vel etiam subinde horũ puluere respergendus. Idem pręstat puluis ex contritis aridi myrti, vel rubi folijs, aut ex austeri, & boni vini arida fece. Plura'q; similia sunt, quæ si desunt, satis vtilis est quilibet ex via puluis iniectus. Super hæc verò quò minus corpus insudet, leui veste debet esse cõtectus, loco non calido, fenestris patentibus, sic vt perflatus quoque aliquis accedat. Tertium auxilium est imbecillitati iacentis, vino, cibo'que succurrere. Cibus nõ multus quidem, sed sæpe tamen nocte ac die dandus est: vt nutriat, neq; oneret. Is esse debet ex infirmissima materia, & stomacho aptus. Nisi aũt necesse est, ad vinum festinare non oportet. Si verẽdum est, ne deficiat, tum & intrica ex hoc, & hoc ipsum austerum quidem, sed tamen tenue meracum. Egelidũ subide, & liberaliter dandum est adiecta polenta, si modo is æger parum cibi assumit. Id'que vinum esse debet, neq; nullarum virium, neq; ingentiũ, recteq; tota die, & nocte vel tres heminas ęger bibet. Si vastiꝰ corpus est, plus etiã. Si cibum non accipit, perunctum antè perfundere aqua frigida conuenit, & tum dare. Quod si stomachus resolutus parum cõtinet, & ante cibum, & post eũ spõtè vomere oportet: rursúsq; post vomitũ, cibum sumere. Si ne id quidem manserit, sorbere vini cyathum, interposita'que hora, sumere alterũ: si id quoq; stomachus reddiderit, totũ corpus bulbis cõtritis, superillinendum est. Qui vbi inaruerunt, efficiunt, vt vinum in stomacho contineatur: éxq; eo toti corpori calor, venisq; vis redeat. Vltimũ auxiliũ est, in aluum, ptisanę, vel alicæ cremorem ex inferioribus partibus inijcere: si quidem id quoq; vires tuetur. Neq; alienum est: naribus quoque æstuantis admouere quod reficiat: id est rosam & vinũ. Et si qua in extremis partibus frigent, vnctis & calidis manibus fouere. Per quæ si cõsequi potuimus, vt & sudoris impetus minuatur, & vita prorogetur: incipit iã tẽpus ipsum esse præsidio, vbi in tuto esse videtur: verendum tamen est, ne ad eandem imbecillitatem cito recidat. Itaque vino tantum remoto, cotidie validiorẽ cibum debet assumere, donec satis virium corpori redeat.

De lethargo & eius curatione. Caput. XX.

ALter quoq; morbus est, aliter phrenetico contrarius. In illo difficilis somnus, prompta ad omnem audaciam mens est. At in hoc, marcor, & inexpugnabilis penè dormiendi necessitas, lethargum Græci nominãt. atq; id quoq; genus acutũ est, & nisi succurritur celeriter, iugulat. Hos ægros quidam subinde excitare nituntur admotis his per quę sternutamẽta euocantur, & his, quę odore fœdo mouẽt. qualis est pix cruda, lana succida, piper, veratrum, castoreum, acetum, alliũ, cepa, iuxta etiã galbanũ incendunt, aut pilos, aut cornu ceruinũ. Si nõ est, quodlibet aliud Hęc enim cum comburuntur, odorem fœdum mouẽt. Tharrias verò quidam accessionis

dam accessionis esse id malum dixit, leuarique cum ea decessit. Itaq; eos, qui subinde excitant sine vsu, malè habere. Interest autem in decessiõe expergiscatur æger, an cum febris non leuetur, aut leuata quoq; ea somnus vrgeat. Nam si expergiscitur, adhibere ei vt sopito superuacuum est. Neq; enim vigilando melior fit, sed per se, si melior est, vigilat. Si vero continens ei somnus est, vtiq; excitandus est: sed his temporibus, quibus febris leuissima est: vt & excernat aliquid, & sumat. Excitat autẽ validissimè, repente aqua frigida infusa post remissionem. Itaq; perũctum oleo multo corpus, tribus aut quatuor amphoris totum per caput perfundendum est. Sed hoc vtemur, si ęqualis ęgro spiritus erit: si mollia pręcordia. Sin aliter hæc erũt, ea potiora, quæ suprà cõprehensa sunt. Et, quod ad somnũ quidẽ pertinet, commodissima hæc ratio est. Medendi autem causa caput radendum: deinde postea fouendum est aqua, in qua laurus, aut ruta decocta sit. Altero die imponẽdum castoreum, aut ruta ex aceto contrita, aut lauri baccæ, aut hedera cum rosa & aceto. Præcipueq; proficit, & ad excitandum hominẽ, naribus admotum, & ad morbum ipsum depellendum, capiti frontive impositum sinapi. Gestatio etiam in hoc morbo prodest: maximéq; opportunè cibus datus, id est in remissione, quãta maxima inueniri poterit. Aptissima sorbitio est, donec morbus decrescere incipiat, sic, vt si cotidie grauis accessio est, hæc cotidie detur. Si alternis, post grauiorem, sorbitio: post lęuiorem, mulsa aqua. Vinum quoq; cum tempestiuo cibo datum, non mediocriter adiuuat. Quòd si post longas febres eiusmodi torpor corpori accessit, cætera eadem seruanda sunt. Ante accessionem aũt tribus, quatuor' ve horis castoreum (si venter astrictus est) mixtum cum scamonea: si non est, per seipsum cum aqua dandum est. Si præcordia mollia sunt, cibis vtendũ est plenioribus. Si dura, in ijsdem sorbitionibus subsistendũ, imponẽdúmq; est præcordijs, quod simul & reprimat & emolliat.

De aqua inter cutẽ, hoc est hydropico morbo. Caput. XXI.

SEd hic quidem acutus est morbus. Lõgus verò fieri potest eorũ, quos aqua inter cutem malè habet, nisi primis diebus discussus est: ὑδρῶπα Græci vocant. Atq; eius tres species sunt. Nam modò ventre vehementer intento creber intus ex motu spiritus sonus est. Modò corpus inæquale est, tumoribus aliter, alitérq; per totum id oriẽtibus. Modò intus in vnũ aqua cõtrahitur, & moto corpore ita mouetur, vt impetus eius conspici possit. Primum τυμπανίτην: secundum λευκοφλεγματίαν, vel ὑποσάρκα: tertium ἀσκίτην Græci nominant. Communis tamen est humoris nimia abundantia, ob quam ne vlcera quidem in his ęgris facilè sanescunt. Sępe verò hoc malum per se incipit: sæpe alteri vetusto morbo, maximéq; quartanæ superuenit. Facilius in seruis quàm in liberis tollitur: quia cum desideret famem, sitim, mille alia tædia, longam' q; patientiam, prompti⁹

his ſuccurritur, qui facile coguntur, quàm quibus inutilis libertas eſt. Sed
ne hi quidem, qui ſub alio ſunt, ſi ex toto ſibi temperare non poſſunt, ad
ſalutem perducuntur. Ideo' que non ignobilis medicus Chryſippi diſcipu=
lus apud Antigonum regem, amicum quendam eius notæ intemperātiæ,
mediocriter eo morbo implicitum negauit poſſe ſanari. Cúmq; alter medi=
cus Epirotes Philippus ſe ſanaturum polliceretur, reſpondit illum ad mor
bum ægri reſpicere, ſe ad animum. Neque eum res fefellit. Ille enim cum
ſumma diligentia non medici tantummodo, ſed etiam regis cuſtodiretur,
tamen malagmata ſua deuorando, bibēdo' que ſuam vrinam, in exitium ſe
præcipitauit. Inter initia tamē non difficilima curatio eſt, ſi imperata ſunt
corpori, quies, ſitis, inedia. At ſi malum inueterauerit, non ſine magna mo/
leſtia diſcutitur. Metrodorum tamen Epicuri diſcipulum referunt, cū hoc
morbo tentaretur, neq; æquo animo ferret neceſſariam ſitim, vbi diu abſti
nuerat, bibere ſolitum, deide euomere. Quod ſi redditur quicquid receptū
eſt, multū tædio demit: ſi à ſtomacho retentum eſt, morbū auget. Ideo' q;
in quolibet tentandum non eſt. Sed ſi febris quoque eſt, hæc in primis ſub=
mouenda eſt per eas rationes, per quas huic ſuccurri poſſe propoſitum eſt.
Si ſine febre æger eſt, tū demū ad ea veniendū eſt, quæ ipſi morbo mederi
ſolent. Atque hic quoq; quæcunq; ſpecies eſt, ſi nondum nimis occupauit,
iiſdem auxiliis opus eſt. Multum ambulandum: currendum aliquando eſt.
Superiores maximè parteis ſic perfricandæ, vt ſpiritum ipſum contineat.
Euocandus eſt ſudor, non exercitatione tantummodo, ſed etiam in harena
calida, vel laconico, vel clibano, ſimilibúſque aliis: maximéque vtiles natu=
rales, & ſiccę ſudationes ſunt, quales ſuper Baias habemus in myrtetis: bal
neum, atque omnis humor alienus eſt. Ieiuno rectè catapotia dantur, facta
ex abſynthii duabus, myrrhę tertia parte. Cibus eſſe debet ex media quidē
materia, ſed tamen generis durioris. Potio non vltrà dāda eſt, quàm vt vi=
tam ſuſtineat: optima' que eſt, quæ vrinā mouet. Sed idipſum tamen mol/
liri cibo quàm medicamento, melius eſt. Si tamen res coget, ex his aliquid,
quæ id præſtent, erit decoquendum, ea' q; aqua potui danda. Videntur aūt
hanc facultatem habere, iris, nardum, crocum, cinamum, amomū, caſſia,
myrrha, balſamum, galbanum, ladanum, ænanthe, panace, cardamomū,
hebenus, cupreſſi ſemen, vua tyminia, quam σαφίδ'αγρίαν Gręci nominant,
abrotanum, roſæ folia, acorum, amarę nuces, tragoriganum, ſtyrax, coſtū,
iunci quadrati, & rotundi ſemen, illud κυπῤῥον χοῖνον hoc, Græci vocant.
quæ quoties poſuero, non quæ hic naſcuntur, ſed quæ inter aromata affe
runtur ſignificabo. Primò tamen quæ leuiſſima ex his ſunt, id eſt roſæ fo=
lia, vel nardi ſpica, tentanda ſunt. Vinum quoq; vtile eſt & auſterum, ſed q̄
tenuiſſimum. Commodum eſt etiam lino cotidie ventrem metiri, & qua
comprehendit aluum, notam imponere: poſtero die videre, ſi plenius corp⁹

ſit, an extenuetur. Id enim, quod tenuatur, medicinam ſentit. Neq; alienū
eſt metiri & potionē eius, & vrinā. Nam ſi plus humoris excernitur, quàm
aſſumitur, ita demū ſecundę valetudinis ſpes eſt. Aſclepiades in eo qui ex
quartana in hydropa deciderat, ſe abſtinentia bidui, & frictione vſum, ter=
tio die, iam & febre & aqua liberato, cibum & vinum dediſſe, memoriæ
ꝑdidit. Hactenꝰ cōmuniter de omni ſpecie dici poteſt. Si vehemētiꝰ ma=
lū eſt diducēda ratio curādi eſt. Ergo ſi inflāmatio & ex ea dolor creber eſt,
vtilis quotidianus, aut alterno quoq; die poſt cibum, vomitus eſt. Fomētis
ſiccis, calidiſque vtendum eſt. Si per hæc dolor nō finitur, neceſſariæ ſunt
10 ſine ferro cucurbitulæ. Si ne per has quidem tormentum tollitur, incidēda
cutis eſt, & tum his vtendum. Vltimum auxilium eſt, ſi cucurbitulæ nihil
profuerūt, per aluum infundere copioſe aquam calidam, eam'que recipere.
Quin etiam cotidie ter, quatérve opus eſt vti frictione vehemēti, cū oleo,
& quibuſdam calefacientibus. Sed in hac frictione à ventre abſtinendum
eſt. Imponendum verò in eum crebrius ſinapi, donec cutem erodat, ferra/
mentiſque candentibus pluribus locis venter exulcerandus eſt, & ſeruāda
vlcera diutius. Vtiliter etiam ſcilla cocta delinitur cutis: ſed diu poſt has in=
flammationes abſtinendum eſt ab omnibus inflātibus. At ſi id vitium eſt,
cui λευκοφλεγματία nomen eſt, eas partes quę tumēt ſubijcere ſoli oportet:
20 ſed non nimium, ne febricula incidat: ſi is vehementior eſt, caput velandū
eſt, vtendúmque frictione, madefactis tantum manibus aqua, cui ſal, & ni
trum, & olei paulùm ſit adiectum: ſic, vt aut pueriles aut muliebres manus
adhibeantur, quò mollior earum tactus ſit. Id'que ſi vires patiuntur, ante
meridiē, tota hora: poſt meridiem, ſemihora fieri oportet. Vtilia etiam ſunt
cataplaſmata, quæ reprimūt, maximéq;, ſi corpora teneriora ſunt. Incidē=
dum quoq; eſt ſuper talum quatuor ferè digitis, ex parte interiore, qua per
aliquot dies frequens humor feratur, atq; ipſos tumores īcidere altis plagis
oportet. Concutiendúmque multa geſtatiōe corpus eſt, atque vbi inductæ
vulneribus cicatrices ſunt, adijciendum & exercitationibus eſt, & cibis, do=
30 nec corpus ad priſtinum habitū reuertatur. Cibus valens eſſe debet, & glu
tinoſus: maximéque caro. Vinum (ſi per ſtomachum licet) dulciꝰ. Sed ita,
vt inuicem biduo triduo've, modò aqua, modò id bibatur. Prodeſt etiam
lactucę marinæ, quæ grandis iuxta mare naſcitur, ſemen, cum a qua potui
datum. Si valens eſt qui id accipit, ei ſcilla cocta, ſicut ſupra dixi, delinitur,
autoréſq; multi ſunt, īflatis veſicis, pulſandos tumores eſſe. Si verò id mor=
bi genus eſt, quo in vterum multa aqua contrahitur, ambulare, ſed magis
modicè oportet: malagma, quod digerat, impoſitum habere, id'que ipſum,
ſuperimpoſito triplici panno, faſcia, non nimium tamen, vehemēter aſtrin
gere. Quod à Tharria profectum, ſeruatum eſſe à pluribus video.
40 Si iecur, aut lienem affectum eſſe manifeſtum eſt, ficum pinguem contu/

ſam adiecto melle, ſuperponere. Si per talia auxilia venter non ſiccatur, ſed humor nihilominus abūdat, celeriore via ſuccurrere: vt is per vētrē ipſum emittatur. Neque ignoro, Eraſiſtrato diſplicuiſſe hanc curandi viam: morbum enim hunc iecinoris putauit, ideoque ita illum eſſe ſanādū, fruſtraq; aquam emitti, quæ, vitiato illo, ſubinde naſcatur. Sed primum, non huius viſceris vnius, hoc vitium eſt: nam ſplene affecto, & in totius corporis malo habitu fit: deinde, vt inde cœperit, tamen aqua, niſi emittitur, quæ contra naturam ibi ſubſiſtit, & iecinori, & cæteris inferioribus partibus nocet. Conuenitque corpus nihilominus eſſe curandum: neque enim ſanat emiſſus humor, ſed medicinæ locum facit, quam intus incluſus impedit. Ac ne illud quidem in controuerſiam venit, quin non omnes, in hoc morbo, ſic curari poſſint: ſed iuuenes robuſti, qui vel ex toto carent febre, vel certè ſatis liberales intermiſſiones habent. Nam, quorum ſtomachus corruptus eſt, quive ex atra bile huc deciderunt, quique malum corporis habitum habēt, idonei huic curationi non ſunt. Cibus autem, quo die primum humor emiſſus eſt, ſuperuacuus eſt: niſi, ſi vires deſunt. Inſequentibus diebus, & his vinum meracius quidem, ſed non ita multum dari debet: paulatimque euocandus ęger eſt ad exercitationes, frictiones, ſolem, ſudationes, nauigationes, & idoneos cibos, donec ex toto cōualeſcat. Balneum rarū res amat: frequentiorem in ieiuno vomitum. Si æſtas eſt, in mari natare commodū eſt. Vbi conualuit aliquis diu, tamen alienus ei Veneris vſus eſt.

De tabe, & eius ſpeciebus, & curationibus. Caput. XXII.

Diutius ſępe, & periculoſius, tabes eos male habet, quos iuaſit. Atq; huius quoque plures ſpecies ſunt. Vna eſt qua corpus non alitur, & naturaliter ſemper aliquibus decedentibus, nullis verò in eorū locū ſubeuntibus, ſumma macies oritur, & niſi occurritur, tollit: ἀτροφίαν hanc Græci vocāt. Ea, duabus ferè de cauſis, incidere conſueuit. Aut enim, nimio timore aliquis minꝰ, aut auiditate nimia, plus quàm debet, aſſumit: ita vel quod deeſt, infirmat: vel quod ſuperat, corrumpitur. Altera ſpecies eſt, quam Græci καχεξίαν appellant, vbi malus corporis habitus eſt, ideoque omnia alimenta corrumpuntur. Quod ferè fit, cum longo morbo vitiata corpora, etiam ſi illo vacant, refectionem tamen non accipiunt: aut, cū malis medicamentis corpus affectum eſt: aut, cum diu neceſſaria defuerunt: aut, cū inuſitatos, & inutiles cibos aliquis adſumpſit, aliquidue ſimile incidit. Huic præter tabem, illud quoq; nonnunquam accidere ſolet, vt per aſſiduas puſtulas, aut vlcera, ſumma cutis exaſperetur, vel aliquæ corporis partes intumeſcant. Tertia eſt, longéque periculoſiſſima ſpecies, quam Gręci φθίσιν nominauerunt. Oritur ferè à capite: inde in pulmonem deſtillat: huic exulceratio accedit: ex hac febricula leuis fit, quę etiam cum quieuit, tamen & repetit. Frequens tuſſis eſt, pus excreatur, interdū cruētū aliquid

Quicquid excreatum est, si in ignem impositum est, mali odoris est. Itaq; qui de morbo dubitant, hac nota vtuntur. Cũ hæc genera tabis sint, animaduertere primum oportet, quid sit, in quo laboratur. Deĩde, si tantũmodo non ali corpus apparet, causam eius attendere, &, si cibi minus aliquis quã debet assumit, adijcere, sed paulatim: ne, si corpus insuetum subita multitudine onerauerit, concoctionẽ impediat. Si verò plus iusto quis assumere solitus est, abstinere vno die: deinde ab exiguo cibo incipere, cotidie adijcere, donec ad iustum modum perueniat. Præter hæc conuenit ambulare locis quàm minime frigidis, sole vitato, per manus quoque exerceri. Si infir-
10 mior est, gestari, vngi, perfricari (si potest) maxime per seipsum, sæpius eodem die, & ante cibum, & post eum, sic vt interdnm oleo quædam adijciantur calefacientia, donec insudet. Prodéstque ieiuno prætendere per multas partes cutem, & attrahere, vt relaxetur: aut, posita resina, & abducta subinde, idem facere. Vtile est etiam interdum balneum, sed post cibũ exiguum. Atq; in ipso solio rectè cibi aliquid assumitur: aut, si sine hoc frictio fuit, post eam protinus. Cibi verò esse debẽt ex his, qui facilè concoquũtur, qui maximè alunt. Ergo, vini quoq;, sed austeri, necessarius vsus est: mouenda vrina. At si malus corporis habitus est, primum, abstinendum est, deinde aluus ducenda: tum, paulatim cibi dandi, adiectis exercitationibus, vn-
20 ctionibus, frictionibus. Vtilius his frequens balneum est, sed ieiunis, etiam vsque ad sudorem. Cibis verò opus est copiosis, varijs, boni succi, quiq; etiã minus facile corrumpantur, vino austero. Si nihil reliqua proficiũt, sanguis mittendus est, sed paulatim, cotidiéque pluribus diebus: cum eo, vt cætera quoq; eodẽ modo seruẽtur. Quod si mali plus est, & vera phthisis est, inter initia protinus occurrere, necessarium est. Neque enim facilè hic morbus, cum inueterauerit, euincitur. Opus est, si vires patiuntur, longa nauigatiõe cæli mutatione, sic, vt densius, quam id est, ex quo discedit æger, petatur. Ideóq; aptissimè Alexandriam ex Italia itur. Feréque id posse inter principia corpus pati debet, cum hic morbus, ætate firmissima maxime oriatur:
30 id est, ab anno duodecimo ad annum quintum & trigesimum. Si id imbecillitas non sinit, naue, tamen non longe, gestari commodissimum est. Si nauigationem aliqua res prohibet, lectica, vel alio modo corpus dimouendũ est: tum à negotijs abstinendum est, omnibúsq; rebus, quę solicitare animũ possunt: somno indulgendum, cauendæ destilationes: ne, si quid cura leuaret, exasperent: & ob id vitanda cruditas, simúlque sol & frigus. Os obtegendum, fauces velandæ, tussicula suis remedijs finiẽda, &, quãdiu quidẽ febricula incursat, huic interdum abstinẽtia, interdum etiam tempestiuis cibis medendum. Eóque tempore bibenda aqua. Lac quoq;, quod in capitis doloribus, & in acutis febribus, & per eas facta nimia siti, siue præcordia
40 tument, siue biliosa vrina est, siue sanguis fluxit, pro veneno est: in phthisi

[Marginal manuscript note: Lat in phthisi tamen dari possit]

tamẽ, sicut in omnibus longis, difficilibúsque febriculis, rectè dari potest. Quod si febris, aut nondum incursat, aut iam remisit, recurrendum est ad modicas exercitationes: maximéque ambulationes, item lenes frictiones. Balneum alienum est. Cibus esse debet primò acer: vt allium, porrum, idq; ipsum ex aceto, vel ex eodem intubus, ocimum, lactuca. Dein lenis, vt sorbitio ex ptisana, vel ex alica, vel ex amylo, lacte adiecto. Idem oriza quoq;, & si nihil aliud est, far præstat. Tũ inuicem, modò his cibis: modo illis vtendum est. Adijciẽda'q; quædã ex media materia, præcipuéq; vel ex apruna, cerebellum, vel pisciculus, & his similia. Farina etiam cum seuo ouillo, caprino've mixta, deinde incocta, pro medicamento est: vinum assumi debet leue, austerum. Hactenus non magna mole pugnatur. Si vehementior noxa est, ac neque febricula, neque tussis quiescit, tenuarique corpus apparet, validioribus auxilijs opus est. Exulcerãdus est ferro candenti, vno loco sub mento, altero in gutture, duobus ad mammam vtrãque, item sub imis ossibus scapularũ, quas ὠμοπλάτας græci vocãt, sic, ne sanescere vlcera sinamus, nisi tussi finita. Cui per se quoq; medendum esse, manifestum est. Tũc ter, quatérque die, vehementer extremæ partes perfricandæ, thorax leui manu pertractãdus, post cibum intermittenda hora, & perfricanda crura, brachia'que. Interpositis denis diebus, demittendus est æger in solium, in quo sit aqua calida, & oleum: cæteris diebus bibenda aqua, tum & vinum: si tussis non est potui frigidum dandum: si æstas est, egelidum. Vtile est etiam cibos, in remissionibus, cotidie dari: frictiones, gestationésque similiter adhiberi: itemq;, acria, quarto, aut quinto die sumere: interdũ herbam sanguinalem ex aceto, vel plantagine, esse. Medicamẽtum etiã est, vel plantaginis succus per se, vel marubium, ex melle concoctum: ita vt illius cyathus sorbeatur, huius cochleare plenum paulatim delingatur: vel inter se mixta, & incocta resinæ terebinthinæ pars dimidia. butyri & mellis pars altera. Pręcipua tamen ex his omnibus sunt victus, vehiculum, & nauis, & sorbitio. Aluus cita vtique vitanda est. Vomitus, in hoc morbo, si frequens est, perniciosus est, maximéque sanguinis. Qui meliusculus esse cœpit, adijcere debet exercitationes, frictiones, cibos, deinde, ipse se, suppresso spiritu, perfricare: diu abstinere à vino, balneo, Venere.

¶De comitialis morbi curationibus. Caput. XXIII.

INter notissimos morbos est etiã is, qui comitialis, vel maior, nominatur. Homo subito cõcidit: ex ore, spumæ mouẽtur: deinde, interposito tẽpore, ad se redit, & per se ipsum cõsurgit. Id genus, sępius viros, quam fœminas, occupat: ac solet quidem etiam longum esse, vsq; ad mortis diem, & vitæ non periculosum. Interdũ tamen, cum recens est, hominem consumit, & sępe eum, si remedia non sustulerunt: in pueris, Veneris, in puellis, menstruorũ initium tollit: modo cum distentione membrorum,

rum, aut neruorum, prolabitur aliquis, modo sine illa quidem. Hos quoq;, iisdem quibus lethargicos, excitare conatur, quod admodum superuacuũ est, &, quia ne lethargicus quidem ijs sanatur, &, quia cum possit ille nunquam expergisci atque ita fame interire, hic ad se vtique reuertitur. Vbi cõcidit aliquis, si nulla neruorum distentio accessit, vtiq; sanguis mitti debet. Si accessit, non vtique mittendus est, nisi alia quoque hortatur. Necessariũ autẽ est ducere aluum, vel nigro veratro purgare, vel vtrũque facere, si vires patiuntur: tunc caput tundere, oleo'q;, & aceto perungere, cibum post diem tertiũ, simul cum transit hora, qua concidit, dare. Neque sorbitiones
10 autẽ his, alij'q; molles, & faciles cibi, neque caro, miniméq; suilla conuenit, sed mediæ materiæ. Nam & viribus opus est, & cruditates cauendæ sunt, cum quibus fugere oportet solem, balneum, ignem, omnia'q; calefacientia: item frigus, vinum, Venerem, loci pręcipitis conspectum, omniũ'q; terrẽtium, vomitũ, lassitudinẽ, solicitudines, negocia omnia. Vbi tertio die cibus datus est, intermittere quartũ, & invicem alterũ quẽq;, eadem hora cibi seruata, donec quatuordecim dies transeant. quos vbi morbus excessit, acuti vim deposuit. At si manet, curãdus iam vt longus est. Quòd si non, quo die primum id incidit, medicus accessit, sed is qui cadere consueuit ei tarditus est, protinns eo genere victus habito, qui supra comprehẽsus est,
20 expectandus est dies, quo prolabatur: vtendum'q; tum, vel sanguinis missione, vel ductione alui, vel nigro veratro, sicut præceptũ est. Insequẽtibus deinde diebus per eos cibos quos proposui, vitatis omnibus quæ cauẽda dixi, nutriendus. Si per hæc morbus finitus non fuerit, confugiendũ erit ad album veratrũ, ac ter quoq; aut quater eo vtendũ, non ita multis interpositis diebus: sic tamen ne iterum vnquam sumat, nisi conciderit. Medijs autẽ diebus vires eius erunt nutriendæ, quibusdam, pręter ea quæ scripta sunt, adiectis. Vbi mane experrectus est, corpus eius leuiter ex oleo vetere, cum capite, excepto ventre, permulceatur: tum ambulatione quã maxime lõga, & recta vtatur: post ambulationẽ loco tepido, vehemẽter & diu, ac nõ mi-
30 nus ducẽties, nisi infirmus erit, perfricetur: deinde per caput multa aqua frigida perfundatur, paulum cibi assumat, conquiescat, rursus ante noctem ambulatione vtatur: iterũ vehementer perfricetur, sic vt neq; venter, neq; caput cõtingatur: post hæc cœnet, iterpositisq; tribus aut quatuor diebus, vno aut altero acria assumat. Si ne per hæc quidem fuerit liberatus, caput radatur, vngatur oleo vetere, adiecto aceto & nitro, perfundatur aqua salsa, bibat ieiunus ex aqua castoreum, nulla aqua, nisi decocta, potionis causa vtatur. Quidã iugulati gladiatoris calido sanguine epoto, tali morbo se liberarunt. Apud quos miserum auxilium, tolerabile miserius malum fecit. Quod ad medicũ vero pertinet, vltimũ est, iuxta talum, ex vtroque crure
40 paulum sanguinis mittere, occipitiũ incidere, & cucurbitulas admouere,

ferro candente in occipitio quoque & infrà, qua summa vertebra cũ capite cõmittitur, adurere duob⁹ locis, vt per ea pernitiosus humor euadat. Quibus si finitũ malum non fuerit, prope est, vt perpetuũ sit. Ad leuandũ id, tãtũmodo vtẽdũ erit exercitatione multa, frictiõe, cibisq; his qui supra cõprehensi sunt, pręcipuéq; vitanda omnia, quæ ne fierent excepimus.

¶ De regij morbi curatione. Caput. XXIIII.

AEque notus est morbus, quem interdũ arquatũ, interdũ regium nominãt. Quẽ Hippocrates ait, si post septimũ diem febricitãte ægro superuenit, tutũ esse, mollibus tantũmodo præcordijs substantibus. Diocles ex toto, si post febrem oritur, etiã prodesse: si post hunc febris, occidere. Color aũt eũ morbum detegit, maxime oculorũ, in quibus quod album esse debet, fit luteũ. Solétque accedere & sitis, & dolor capitis, & frequens singultus, & præcordiorum dextra parte durities, & vbi corporis vehemẽs motus est, spiritus difficultas, membrorúmq; resolutio, atq; vbi diutius manet morbus, totum corpus cum pallore quodã inalbescit. Primo die abstinere ægrum oportet, secundo ducere aluum: tum si febris est, eam victus genere discutere. Si non est, scamoneam potui dare: vel cum aqua betam albã contritã, vel cum aqua mulsa nuces amaras, absynthiũ, anysum, sic vt pars huius minima sit. Asclepiades aquã quoq; salsam, & quidẽ per biduum, purgationis causa bibere cogebat, ijs quæ vrinã mouent, reiectis. Quidã superioribus omissis, per hęc, & per eos cibos, qui extenuant, idem se consequi dicunt. Ego vbique si satis virium est, validiora: si parum, imbecillia auxilia præfero. Si purgatio fuit, post eam triduo, primò modice cibũ oportere assumere ex media materia, & vinũ bibere græcum, salsum, vt resolutio vẽtris maneat: tum altero triduo validiores cibos & carnis quoque aliquid esse, intra aquã manere: deinde ad superius genus victus reuerti, cum eo, vt magis satietur, omisso gręco vino, bibere integrũ austerum, atq; ita per hæc variare, vt interdum acres quoq; cibos interponat, interdũ ad salsum vinum redeat. Per omne vero tempus vtendum est exercitatione, frictione: si hyems est, balneo: si æstas, frigidis natationibus: lecto etiam & conclaui cultiore clauso loco vti, ludis, lasciuia, per quę mens exhilaretur. Ob quę regius morbus dictus videtur. Malagma quoq; quod digerat super pręcordia datum, prodest, vel arida ibi ficus imposita, si iecur aut lienis affectus est.

¶ De elephantiæ curatione. Caput. XXV.

IGnotus autem penè in italia, frequẽtissimus in quibusdã regionibus, is morbus est, quem ἐλεφαντίαν Græci vocãt, isque longis annumeratur. Totum corpus afficitur, ita vt ossa quoq; vitiari dicãtur. Sũma pars corporis crebras maculas, crebrosq; tumores habet. Rubor harum paulatim in atrum colorẽ conuertitur. Summa cutis inæqualiter crassa,

crassa, tenuis, dura, mollisque, quasi squamis quibusdã exasperatur, corpus emacrescit, os, suræ, pedes intumescũt. Vbi vetus morbus est, digiti in manibus pedibúsq; sub tumore condũtur, febricula oritur, quæ facile tot malis obrutum hominẽ cõsumit. Protinus ergo inter initia sanguis per biduũ mitti debet, aut nigro veratro venter solui, adhibẽda tum, quanta sustineri potest, inedia est, paulũ deide vires reficiendæ, & ducenda aluus. Post hęc, vbi corpus leuatum est, vtẽdum est exercitatione, præcipueq; cursu, sudor primum labore ipsius corporis, deinde etiam siccis sudationibus euocãdus: frictio adhibenda, moderandúmq; inter hæc, vt vires conseruẽtur: balneũ rarũ esse debet. Cibus sine pinguibus, sine glutinosis, sine inflantibus. Vinũ pręterquam primis diebus, rectè datur. Corpus contrita plantago, & illita, optimè tueri videtur.

¶ De attonitis & eorum curatione. Caput. XXVI.

ATtonitos quoque raro videmus, quorũ & corpus & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo, ἀποπληξίαν hũc Gręci appellant. His sanguis mittendus est. Veratro quoq; albo, vel alui ductione vtendum. Tum adhibendæ frictiones, & ex media materia, minime pingues cibi, quidam etiam acres, & à vino abstinendum.

¶ De resolutione neruorum, quæ apoplexia vel paralysis dicitur. Caput. XXVII.

AT resolutio neruorum, frequens vbiq; morbus est. Sed interdum tota corpora, interdum partes infestat. Veteres autores illud apoplexian, hoc paralysin nominauerunt. Nunc vtrũq; paralysin appellari video. Solent autem, qui per omnia membra vehementer resoluti sunt, celeriter rapi, ac si correcti non sunt, diutius quidem viuũt, sed raro tamen ad sanitatem perueniunt: & plerúmque miserum spiritum trahũt, memoria quoq; amissa. In ꝑtibus verò nũq̃ acutus, sæpe longus, ferè sanabilis morbus est. Si omnia membra vehementer resoluta sunt, sanguinis detractio, vel occidit, vel liberat. Aliud curationis genus, vix vnquam sanitatẽ restituit, sæpe mortem tantum differt, vitam interim infestat. Post sanguinis missionem, si non redit & motus & mens, nihil spei superest. Si redit, sanitas quoque prospicitur. At vbi pars resoluta est, proderit malo corporis, vel sanguis missus, vel aluus ducta. Cætera eadem in vtroq; casu facienda sunt. Siquidem vitare pręcipue conuenit frigus, paulatimque ad exercitationes reuertendum est, sic, vt ingrediatur ipse protinus, si potest. Si id crurum imbecillitas prohibet, vel gestetur, vel motu lecti concutiatur, tum id membrum, quod deficiet, si potest, per se: si minus, per alium moueatur, & vi quadã ad consuetudinẽ suã redeat. Prodest etiam torpentibus mẽbris summam cutẽ exasperasse, vel vrticis cæsam, vel imposito sinapi: sic vt vbi rubere cœperit corpus, hæc remoueantur. Scilla quoq; contrita, bulbique

contriti

contriti cum thure rectè imponuntur. Neque alienum est, resina cutẽ tertio quoque die diutius vellere, pluribus etiam locis, aliquando sine ferro cucurbitulas admouere. Vnctioni verò aptissimũ est vetus oleum, vel nitrum aceto & oleo mixtum. Quin etiam fouere aqua calida marina, vel si ea non est, tamen salsa, magnopere necessarium est. At si quo loco, vel naturales, vel etiam manu factæ tales natationes sunt, ijs potissimum vtendum est, præcipuéque in his agitanda membra, quæ maxime deficiunt. Si id nõ est, balneum tamen prodest. Cibus esse debet ex media materia, maximéque ex venatione: potio, sine vino, aquæ calidæ. Si tamen vetus morbus est, interponi quarto vel quinto die purgationis causa, vinum græcũ salsum prodest. Post cœnam vtilis vomitus est. Interdum verò etiã neruorum dolor oriri solet. In hoc casu, non oportet vomere, non medicamentis vrinã mouere, non sine exercitatione, sudores, vt quidã præcipiunt, expedit. Bibenda aqua est, bis die. In lectulo leniter satis diu corpus perfricandum est. Deinde retento spiritu, ab ipsa exercitatione potius, superiores partes mouendæ, balneo rarò vtendum, mutandum subinde peregrinationibus cœlũ. Si dolor est, ea ipsa pars sine oleo, nitro ex aqua perungenda est: deide inuoluenda, & subijcienda pruna lenis & sulphur, atq; id ita suffumigãdum, idque aliquandiu faciendum. Sed ieiuno, cum bene iam concoxerit, cucurbitulæ quoque sæpe dolenti parti admouendę sunt, pulsandúsq; leuiter inflatis vesicis bubulis is locus est. Vtile est etiam seuum miscere cũ hyoscyami, & vrticæ contritis seminibus, sic, vt omnium par modus sit, idque imponere, fouere aqua in qua sulphur decoctum sit. Vtriculi quoque rectè imponuntur, aqua calida repleti, aut bitumen cum ordeacea farina mixtum: atq; in ipso potissimum dolore vtendum gestatione vehementi est. Quod in alijs doloribus pessimum est. Tremor autem neruorum æque vomitu, medicamentisque vrinam mouentibus intenditur. Inimica etiam habet balnea, assas'que sudationes, bibenda aqua est, acri ambulatione vtendum. Item vnctionibus, frictionibúsq;, maximè per seipsum, pila, similibúsque superiores partes dimouendæ, cibo quolibet vtendum, dummodo concoctioni vtiq; studeatur. Secundum cibum, curis abstinendum. Rarissima Venere vtendum est. Si quando quis in eam prolapsus est, tum oleo leuiter diúque, in lectulo perfricari manibus puerilibus poti9, quàm virilibus debet. Suppurationes autem, quæ in aliqua interiori parte oriuntur, vbi notæ fuerint, primum id agere oportet, per ea cataplasmata quæ reprimunt, ne coitus inutilis materiæ fiat. Deinde, si hæc victa sunt, per ea malagmata q̃ digerunt, dissipentur. Quod si consecuti non sumus sequitur vt euocetur, deinde vt maturescat, omnis tunc vomicæ finis est, vt rumpatur. Indiciúmque est, pus vel aluo, vel ore redditum, sed nihil facere oportet, quo minus quicquid est puris excedat. Vtẽdum maxime sorbitionibus est & aqua

calida:

calida. Vbi pus ferri desijt, transeundum ad faciles quidem, sed tamen validiores & frigidos cibos, frigidam'que aquam: sic, vt ab egelidis tamen initium fiat: primo'que cum melle quædam edenda, vt nuclei pinei, vel græcæ nuces, vel auellanæ. Postea submouendum id ipsum, quo maturius induci cicatrix possit. Medicamentum eo tẽpore vlceri est, succus assumptus vel porri, vel marubij, & omni cibo porrum ipsum adiectum. Oportebit autem vti in his partibus quæ nõ afficientur, frictionibus: item ambulationibus lenibus. Vitandúmque erit ne vel luctando, vel currendo, vel alia ratione, sanescentia vlcera exasperentur. In hoc enim morbo perniciosus, 10 ideo'que omnimodo cauendus sanguinis vomitus est.

¶ARTIVM AVRELII CORNELII CELSI LIBER QVARTVS INCIPIT.

¶De humani corporis interioribus sedibus. Caput.I.

HActenus reperiuntur ea genera morborum, quæ in totis corporibus ita sunt, vt ijs certę sedes assignari nõ possint. Nunc de his dicam quę sunt in partibus. Facilius autem 20 omnium interiorum morbi, curationésque in notitiam venient, si prius eorum sedes breuiter ostendero. Caput igitur, ea'que quæ in ore sunt non lingua tantummodo palato'que terminantur, sed etiam quatenus oculis nostris exposita sunt, in dextra sinistra'que circa guttur venæ grandes, quæ sphagitides nominant̃, itémque arteriæ (quas carotidas vocant) sursum procedentes vltra aures feruntur. Atque in ipsis ceruicibus glandulæ positæ sunt, quæ interdum cum dolore intumescunt. Deinde duo itinera incipiunt: alterum asperam arteriam nominant: alterum stomachum. Arteria exterior ad pulmonem: stomachus interior ad vẽtriculum fertur. Illa spiritum, hic cibum recipit: 30 quibus cum diuersæ viæ sint, qua coeunt exigua in arteria sub ipsis faucib9 lingua est: quæ cum spiramus, attollitur: cum cibũ potionémque assumimus, arteriam claudit. Ipsa autem arteria dura & cartilaginosa in gutture assurgit: cæteris partibus residet. Constat ex circulis quibusdam compositis ad imaginẽ earum vertebrarum, quæ in spina sunt: ita tamen vt ex pte exteriore aspera, ex interiore stomachi modò lęuis sit: ea'que descendẽs ad præcordia cum pulmone committitur. Is spongiosus, ideo'que spiritus capax, & à tergo spinæ ipsi iunctus in duas fibras vngulæ bubulæ modo diuiditur. Huic cor annexum est natura musculosum in pectore sub sinisteriore mãma situm, duos'que quasi vẽtriculos habet. At sub corde atq; pul 40 mone transuersum ex valida membrana septũ est, quod à pręcordijs vterũ

diducit æque neruosum, multis etiam venis per id discurrentibus à supe=
riore parte non solum intestina, sed iecur quoq; lienémq; discernit. Hęc vi=
scera proxima, sed infrà tamen posita dextra sinistra'q; sunt. Iecur à dextra
parte sub præcordijs ab ipso septo orsum intrinsecus cauum, extrinsecus
gibbum, quod prominens leuiter ventriculo insidet, & in quatuor fibras di
uiditur. Ex inferiore verò parte ei fel ihęret: at lienis sinistra nō eidē septo,
sed intestino innexus est: natura mollis & rarus, lōgitudinis crassitudinisq;
modicæ, isque paulum à costarum regione in vterum excedens ex maxia
parte sub his cōditur: atq; hęc quidem iuncta sunt. Renes verò diuersi, qui
lumbis summis coxis inhærent à parte earum resimi, ab altera rotūdi: qui
& venosi sunt, & ventriculos habent, & tunicis super conteguntur, ac visce
rum quidem hę sedes sunt. Stomachus verò, qui intestinorum principium
est, neruosus, septus à septimæ spinæ vertebra incipit, ac circa pręcordia cū
ventriculo committitur. Ventriculus autem qui receptaculum cibi est, cō=
stat ex duobus tergoribus: isque inter lienem & iecur positus est, vtroq; ex
his paulum super eum ingrediente. Súntque etiam membranulæ tenues,
per quas inter se omnia ista connectuntur: iunguntúrq; ei septo, quod trā=
uersum esse suprà posui. Inde ima ventriculi pars paulum in dexteriorem
partem conuersa, in summum intestinum coartatur. Hanc iuncturam πυ=
λωρὸν Græci vocant: quoniam portæ modo in inferiores parteis ea quæ ex=
creturi sumus, remittit. Ab ea ieiunum intestinum incipit, non ita implici=
tum: cui tale vocabulum est, quia nunquam quod accipit continet, sed pro=
tinus in inferiores parteis transmittit. Inde tenue intestinum est in sinus ve
hementer implicitum. Orbes verò eius per membranulas singuli cum infe
rioribus connectuntur, qui in dexteriorem partem cōuersi, & è regione de=
xterioris coxæ finiti, superiores tamen partes magis complent. Deinde id
intestinū cum crassiore altero transuerso committitur, quod à dextra par=
te incipiens, in sinisteriorem peruium & lōgum est: in dexteriorem nō est:
ideo'que cæcum nominatur. At id quod peruium est, latè fusum atque si=
nuatum, minúsq; quàm superiora intestina neruosum, ab vtraq; parte huc
atque illuc volutum, magis tamen sinisteriores, inferiorésque partes tenēs,
contingit iecur atque ventriculum. Ac deinde cum quibusdam membra=
nulis à sinistro rene venientibus iungitur, atque hic dextra recuruatum in
imo dirigitur qua excernit, ideo'que ibi rectum intestinū nominatur. Con
tegit verò vniuersa hæc omentum ex interiore parte læue & strictum, ex
superiore mollius: cui adeps quoq; inascitur, quæ sensu sicut cerebrū quoq;
& medulla caret. At à renibus singulæ venę colore albæ ad vesicam ferun=
tur, οὐρητῆρας Græci vocāt, quòd per eas inde descendentem vrinam in vesi=
cam destillare concipiunt. Vesica autem in ipso sinu neruosa & duplex, cer
uice plena atque carnosa iūgitur per venas cum intestino, eo'que osse, quod

pubi

pubi subest. Ipsa soluta atque liberior est, aliter in viris atque in fœminis po
sita. Nam in viris iuxta rectum intestinum est potius in sinistram partem
inclinata. In fœminis super genitale earum posita est, superq; elapsa ab ipsa
vulua sustinetur. Tum in masculis iter vrinæ spaciosius, & compressius, à
ceruice huius descēdit ad colē. In fœminis breuius & plenius, super vuluæ
ceruicē se ostēdit.. Vulua aūt in virginibus quidē admodum exigua est. In
mulieribus verò nisi vbi grauidæ sunt, non multò maior, q̄ vt manu com=
prehēdatur. Ea recta cōtinuata'q; ceruice, quē canalē vocāt, cōtra mediā
aluū orsa, inde paulū ad dexteriorē coxā cōuertitur: deinde super rectū in=
testinū progressa, ilijs fœminæ latera sua innectit. Ipsa aūt ilia inter coxas
& pubem imo vētre posita sunt, à quibus ac pube abdomen sursum versus
ad precordia puenit: ab exteriore parte, euidēti cute: ab interiori, læui mē/
brana inclusum, quæ omento iūgitur, περιτόναιον aūt à Græcis nominatur.

¶ De curationibus morborū qui nascūtur à capite, & primò de eius dolore,
deinde de morbo, qui circa faciē nascitur, tū de linguæ resolutione,
postremò de destillatōne ac grauedine. Caput. ij.

HIs veluti in conspectū quendā quatenus scire curanti necessariū
est adductis, remedia singularū laborantiū partiū exequar, orsus
à capite, sub quo noīe nūc significo eā partē, quæ capillo tegitur.
Nam oculorum, aurium, , dentium dolor, & si quis similis est, aliàs erit ex=
plicandus. In capite autem interdum acutus & pestifer morbus est, quē κε=
φαλαίαν Greci vocāt. Cuius notę sunt: horror calidus, neruorū resolutio, ocu
lorum caligo, mentis alienatio, vomitus, sic vt vox supprimatur: vel sangui
nis ex narib9 cursus, sic vt corp9 frigescat, anima deficiat. Pręter hęc dolor
intolerabilis maximè circa tēpora vel occipitiū. Interdū aūt in capite lōga
imbecillitas, sed neq; grauis, neq; periculosa per hoīs ætatē est. Interdū gra
uior dolor sed breuis: neq; tamē mortiferus, qui vel vino, vel cruditate, vel
frigore, vel igne, aut sole cōtrahitur. Hique omnes dolores modò in febre,
modò sine hac sunt, modò in toto capite, modò in parte: iterdū sic, vt oris
quoq; proximā partē excruciēt. Pręter hęc etiā inuenit' genus quod potest
longū esse, vbi humor cutem inflat, ea'q; intumescit, & premēti digito ce=
dit, ὑδροκέφαλον Græci appellant. Ex his, id quod secundo loco positum est,
dum leue est, qua sit ratione curandum dixi, cum persequerer ea, quæ sa/
ni homines in imbecillitate partis alicuius facere deberent. Quæ vero au/
xilia sint capitis vbi cum febre dolor est, eo loco explicitum est, quo febriū
curatio exposita est. Nunc de cæteris dicendum est. Ex quibus id quod a=
cutum est, & id quod supra consuetudinem intenditur idq; quod ex subi/
ta causa, & si non pestiferum tamē vehemens est, primam curationem ha/
bet, qua sanguis mittatur. Sed id, nisi intolerabilis est dolor, superuacuum
est. Satiúsq; est abstinere à cibo, si fieri potest, etiam à potione. Si non potest

aquam bibere. Si postero die dolor remanet, aluum ducere, sternutamenta euocare, nihil assumere, nisi aquam: sæpe enim dies vnus aut alter totum dolorem hac ratione discutit, vtique si ex vino vel cruditate origo est. Si verò in his auxilij parũ est, tonderi oportet ad cutẽ: deinde considerandum est, quæ causa dolorem excitarit: si calor, aqua frigida multa perfundere caput expedit, spongiã concauam imponere subinde in aqua frigida expressam, vngere rosa & aceto: vel potius his tinctam lanam succidam imponere, aliáq; refrigerãtia cataplasmata. At si frigus nocuit, caput oportet perfundere aqua calida marina, vel certè salsa, aut in qua laurus decocta sit: tũ caput vehemẽter perfricare: deinde calido oleo implere, veste velare. Quidam etiam id deuinciunt. Alij ceruicalibus vestimentisque onerant, & sic leuantur: alios calida cataplasmata adiuuant. Ergo etiã vbi causa incognita est, videre oportet refrigerantia magis, an calefaciẽtia leniant: & his vti, quæ experimentum approbarit. At si parum causa discernitur, perfũdere caput, primùm aqua calida sicut suprà præceptum est, vel salsa, vel ex lauro decocta: tum frigida posca. Illa in omni vetusto capitis dolore communia sunt: sternutamenta excitare, inferiores parteis vehementer perfricare, gargarizare his quæ saliuam mouent, cucurbitulas temporibus & occipitio admouere, sanguinem ex naribus detrahere, resina subinde tempora p̃uellere, & imposito sinapi exulcerare ea quę male habent, antè linteolo subiecto, ne vehementer arrodat: candentibus ferramentis vbi dolor est vlcera excitare, cibum semper modicum cum aqua sumere: vbi leuatus est dolor, in balineum ire: ibi multa aqua prius calida, deinde frigida per caput perfundi. Si discussus ex toto dolor est, etiam ad vinum reuertendũ: sed postea semper antequã quicq̃ aliud, aquã bibere. Dissimile est id genus, quod humorem in caput contrahit. In hoc tonderi ad cutem necessarium est: deĩde imponere sinapi, sic vt exulceret. Si id parũ profluit, scalpello vtendum est. Illa cum hydropicis communia sunt: vt exerceatur, insudet, vehementer perfricetur, cibis potionibúsque vtatur, vrinam præcipuè mouentibus.

¶ De morbo qui circa faciem nascitur, quem Græci κυνικὸν σπασμὸν vocant.

Circa faciem verò morbus innascitur, quem Græci κυνικὸν σπασμὸν nominãt. Is cũ acuta ferè febre oritur. Os cũ motu quodam peruertitur, ideóq; nihil aliud est quàm distentio oris. Accedit crebra coloris in facie, totóq; corpore mutatio. Somnus in promptu est. In hoc sanguinem mittere, optimum est. Si finitum eo malũ non est, ducere aluum: si ne sic quidem discussum est, albo veratro vomitum mouere. Præter hæc necessarium est vitare solẽ, lassitudinẽ, vinum: si discussum id his non est, vtendum est cursu, frictione in eo quod lęsum est leni & multa: in reliquis partibus breuiore, sed vehementi: prodest etiam mouere sternutamenta,

tamẽta, caput radere, idq; perfundere aqua calida vel marina, vel certè salsa, sic vt ei quoq; sulphur adijciatur: post perfusionem, iterum perfricari: sinapi manducare, eodémque tempore affectis oris partibus cæratum, integris idem sinapi donec arrodat imponere. Cibus aptissimus ex media materia est.

De resolutione linguę.

AT si lingua resoluta est, quod interdũ per se, interdũ ex morbo aliquo fit, sic vt sermo hominis nõ explicet̃, oportet gargarizare ex aqua in qua vel thymũ, vel hyssopũ, vel nepeta decocta sit: aquã bibere: caput & os, & ea quę sub mento sunt, & ceruicem vehemẽter perfri=
10 care, lasere linguam ipsam linere, manducare quæ sunt acerrima, id est sinapi, allium, cepam, magna vi luctari vt verba exprimantur, exerceri reten to spiritu, caput sæpe aqua frigida perfundere, nonnunquam multam esse radiculam, deinde vomere.

¶ De destillatione ac grauedine.

DEstillat autem humor ex capite interdum in nares, quod lene est: interdum in fauces, quod peius est: interdum etiam in pulmonẽ quod pessimum est. Si ĩ nares destillat, tenuis per has pituita profluit, caput leuiter dolet, grauitas eius sentitur, frequentia sternutamenta sunt. Si in fauces, has exasperat, tussiculam mouet: si in pulmonem, præter
20 sternutamenta & tussim, est etiam capitis grauitas, lassitudo, sitis, æstus, biliosa vrina. Aliud autem quàmuis non multum distãs malum grauedo est. Hæc nares claudit, vocem obtundit, tussim siccam mouet, sub eadem salsa est saliua, sonant aures, venæ mouentur in capite, turbida vrina est. Hæc omnia κορύζας Hippocrates nominat. Nunc video apud Græcos in grauedine hoc nomen seruari, destillationes καταςαγμοὺς appellari. Hæc autem & breuia, & si neglecta sunt longa esse consueuerũt. Nihil pestiferum est, nisi quod pulmonem exulcerauit. Vbi aliquid eiusmodi sensimus, protinus abstinere à sole, balneo, vino, Venere, debemus. Inter quę vnctione & assueto cibo nihilominus vti licet: ambulatione tantum acri, sed recta vtẽdum est,
30 & post eam caput atq; os suprà quinquagies perfricandum. Raro'que fit, vt si biduo, vel certe triduo nobis temperauimus, id vitiũ nõ leuetur. Quo leuato, si in destillatione crassa facta pituita est, vel in grauedine nares magis pallent, balneo vtendum est, multa'que aqua, prius calida, pòst egelida fouendum os, capútque: deinde cum cibo pleniore vinum bibendum: at si æquè tenuis die quarto pituita est, vel nares æquè clausę vidẽtur, assumendũ est vinũ amineum austerum: deinde rursus biduo aqua: post quę ad balneum, & ad cõsuetudinem reuertendum est. Neq; tamen illis ipsis diebus, quibus aliqua omittenda sunt, expedit tanquam ęgros agere: sed cętera oĩa quasi sanis facienda sunt, præterquam si diutius aliquem & vehementius
40 ista solicitare consuerunt: huic enim quędam curiosior obseruatio necessa=

ria est. Igitur huic si in nares vel in fauces destillauit, præter ea quæ suprà retuli, protinus primis diebus multum ambulandum est, perfricandæ vehemẽter inferiores partes, leuior frictio adhibẽda thoraci erit, leuior capiti, demenda assueto cibo pars dimidia, sumẽda oua, amylum, similia'q; quæ pituitam faciunt crassiorem. Siti quanta maxima sustineri potest, pugnandum est. Vbi per hec idoneus aliquis balneo factus, eo'que vsus est, adijciendus est cibo pisciculus aut caro: sic tamẽ, ne protinus iustus modus cibi sumatur. Vino meraco copiosius vtendum est. At si in pulmonem quoq; destillat, multo'que magis & ambulatione & frictione opus est: eadémq; adhibita ratione in cibis, si non satis illi proficiunt, acrioribus vtẽdum est: magis somno indulgendum, abstinendúmque à negocijs omnibus: aliquãdo, sed serius, & balneũ tentandum. In grauedine autem primo die quiescere, neque esse, neq; bibere: caput velare: fauces lana circundare: postero die surgere: diu abstinere à potione, aut, si res coegerit, non vltra heminam aquæ assumere. Tertio die panis non ita multum ex parte interiore cum pisciculo, vel leni carne sumere, aquam bibere. Si quis sibi temperare non potuerit quo minus pleniore victu vtatur, vomere. Vbi in balneum ventũ est, multa aqua calida caput & os fouere vsque ad sudorem: tum ad vinum redire. Post quæ vix fieri potest, vt idem incommodum maneat: sed si manserit, vtẽdum erit cibis frigidis, aridis, leuibus, humore quàm minimo: seruatis frictionibus, exercitationibúsque, quæ in omni tali genere valetudinis necessariæ sunt.

¶De ceruicis morbis curationibúsque. Caput. III.

A Capite transitus ad ceruicem est, quæ grauibus admodum morbis obnoxia est: neq; tamen alius importunior acutior'que morbus est, quàm is qui quodam rigore neruorum, modò caput scapulis, modò mentum pectori annectit, modo rectam & immobilem ceruicem intendit. Priorem Græci ὀπισθότονον, insequentem ἐμπροσθότονον, vltimum τέτανον appellant: quamuis minus subtiliter, quidam indiscretis his nominibus vtuntur. Ea sæpe intra quartum diem tollũt. Si hũc euaserũt, sine periculo sunt. Omnia eadem ratione curantur, idque cõuenit. Sed Asclepiades vtique mittendum sanguinem credidit, quod quidam vitãdum esse dixerunt: eo quod maximè tum corpus calore egeret, isque esset in sanguine. Verũ hoc quidem falsũ est. Neq; enĩ natura sanguinis est, vt vtiq; caleat: sed ex his, quę in homine sũt, hic celerrimè vel calescit, vel refrigescit. Mitti vero ne debeat, ex his intelligi potest, quæ de sanguinis missione precepta sunt. Vtiq; autem recte datur castoreum, & cum hoc piper uel laser. Deinde opus est fomento humido & calido. Itaq; pleriq; aqua calida multa ceruices subinde perfundunt. Id in præsentia leuat: sed oportuniores neruos frigori reddit, quod vtiq; vitandum est. Vtilius igitur est cerato liquido

do primùm ceruicem perungere: deīde admouere vesicas bubulas, vel vtriculos oleo calido repletos, vel ex farina calidum cataplasma, vel piper rotūdum cum fico contusum. Vtilissimum tamen est humido sale fouere, quod quomodo fieret iam ostendi. Vbi eorum aliquid factum est, admouere ad ignem, vel si ęstas est, in sole ęgrum oportet, maximè q; oleo vetere: si id nō est, syriaco: si ne id quidem est, adipe quàm vetustissima ceruicem, & scapulas, & spinas perfricare. Frictio cum omnib9 in homine vertebris utilis sit, tum ijs præcipuè quæ in collo sunt, ergo die nocte que, interpositis tamen quibusdam temporibus, hoc remedio vtendum est. Dum id intermittitur, 10 imponendum malagma aliquod ex calefacientibus. Cauendum verò præcipuè frigus: ideo q; in eo cōclaui, ī quo cubabit ęger, ignis continu9 esse debebit, maximéq; tempore antelucano, quo præcipuè frigus intēditur. Neq; inutile erit caput attōsum habere, id q; irino vel cyprino calido madefacere, & superimposito pileo velare: nonnunquā etiam in calidum oleum totum descendere, vel in aquam calidam, in qua fœnum gręcum decoctum sit, & adiecta olei pars tertia. Aluus quoq; ducta, sæpe superiores partes resoluit. Si verò etiam vehementius dolor creuit, admouendæ ceruicibus cucurbitulæ sunt, sic vt cutis incidatur: eædem aut ferramētis, aut sinapi adurendæ. Vbi leuatus est dolor, moueri q; ceruix cepit, scire licet cedere reme 20 dijs morbum. Sed diu vitandus cibus, quisquis mandendus est. Sorbitionibus vtendum, item que ouis sorbilibus, aut à pullis mollibus ius aliquod assumendum. Id si bene processerit, iam que ex toto rectè se habere ceruices videbuntur, incipiendum erit à pulticula, vel intrita bene madida. Celerius tamen etiam panis mandendus, quàm vinum gustandum: siquidem huius vsus præcipuè periculosus, ideo que in longum tempus differendus est.

¶De faucium morbis ac curationibus, & primum de angina, deinde de difficultate spirandi, vltimò de tussi. Caput iiij.

30 VT hoc autem morbi genus circa totam ceruicem, sic alterū æquè pestiferum acutúmque in faucibus esse consueuit, nostri anginā vocant: apud Græcos nomen prout species est. Interdum enim neq; rubor neque tumor vllus apparet, sed corpus aridum est, vix spiritus trahitur, membra soluūtur, id συνάγχη vocant. Interdum lingua faucésq; cum rubore intumescunt, vox nihil significat, oculi vertuntur, facies pallet, singultúsque est, id ὡς συνάγχη vocatur. Illa cōmunia sunt, æger non cibum deuorare, non potionē potest, spiritus eius includitur. Lenius est vbi tumor tantum modo & rubor est, cætera non sequuntur, id παρασυνάγχη appellant. Quicquid est, si vires patiuntur, sanguis mittendus est: si nō abundat, secundum est, ducere aluum. Cucurbitula quoq; rectē sub mento 40

& circa fauces admouetur, vt id quod strangulat, euocet. Opus est deinde
fomentis humidis: nam sicca spiritum elidunt. Ergo admouere spongias
oportet, quæ melius in calidum oleum, quàm in calidam aquam subinde
demittuntur. Efficacissimúsque est salis calidi succus. Tum commodum
est hyssopum vel nepeta vel thymum vel absynthiũ vel etiã furfures, aut
ficus aridas, aut mulsam aquam decoquere, eaq; gargarizare: post hæc pa=
latum vngere vel felle taurino, vel eo medicamẽto, quod ex moris est: pol=
line etiam piperis id recte respergitur. Sed si per hæc parum proficitur, vl
timum est incidere satis altis plagis sub ipsis maxillis supra collum, & in
palato citra vuã vel eas venas, quæ sub lingua sunt: vt per ea vulnera mor
bus erũpat. Quibus si non fuerit æger adiutus, scire licet, malo victũ esse.
Si verò his morbus leuat9 est, ianque fauces & cibum, & spiritum capiũt,
facilis ad bonã valetudinem recursus est. Atq; interdum natura quoq; ad=
iuuat, si ex angustiore sede vitium transit in latiorem. Itaque rubore & tu/
more in præcordijs orto, scire licet fauces liberari. Quicquid autem eas le
uauit, incipiendum est ab humidis, maximeq; aqua mulsa decocta: deinde
assumendi molles & non acres cibi sunt, donec fauces ad pristinum habitũ
reuertantur. Vulgò audio si quis pullũ hirundinis ederit, angina toto ãno
non periclitari, seruatumque eum ex sale, cum hic morbus vrget, cõburi,
carboneque eius contritum, in aquam mulsam, quæ potui datur infricari,
& prodesse. Id cum idoneos autores ex populo habeat, neq; habere quic/
quam periculi possit, q̃uis in monumentis medicorum non legerim, tamẽ
inserendum huic operi meo credidi.

De difficultate spirandi.

Est etiã circa fauces malũ, quod apud grçcos aliud atq; aliud nomẽ
habet, prout se intendit. Omne in difficultate spirandi consistit.
Sed hæc dum modica est, neque ex toto strangulat, δυσπνοια ap
pellatur. Cum vehementior est, vt spirare æger sine sono & anhelatione
non possit, ἄσθμα. Cum accessit id quoque, ne nisi recta ceruice spiritus tra/
hatur, ὀρθόπνοια. Ex quib9 id quod primum est potest diutius trahi. Duo in=
sequentia, acuta esse consuerunt. His communia sunt: ꝙ propter angusti/
as, per quas spiritus euadit, sibilũ elidit: dolor in pectore præcordijsq; est:
interdũ etiã in scapulis, isq; modo decidit, modo reuertitur: ad hæc tussicu
la accedit. Auxilium est, nisi aliquid prohibet, in sanguinis detractiõe. Ne=
que id satis est, sed lacte quoq; venter soluendus est. Liquanda aluus, inter=
dum etiam ducenda, quibus extenuatum corpus incipit spiritum trahere
commodius. Caput autem etiam in lecto sublime habendum est: thorax
fomentis, cataplasmatisq; calidis, aut siccis, aut etiam humidis adiuuandus
est: & postea vel malagma superimponẽdũ vel certe cæratum ex cyprino,
vel irino vnguento. Sumenda deinde ieiuno potui mulsa aqua, cum qua vel
hyssopus cocta, vel contrita capparis radix sit. Datur etiam vtiliter aut ni/

trũ, aut nasturciũ album frictum: deinde contritũ & cum melle mixtum, simulq; cõcoquãtur mel, galbanum, resina terebinthina, & vbi coierũt, ex his quod fabæ magnitudinem habet cotidie sub lingua liquatur, aut sulphuris ignem non experti. P. ⚹. & quadrans abrotani. P. ⚹. in vini cyatho teruntur, id'que tepefactum sorbetur. Est etiam nõ vana opinio, vulpinum iecur vbi siccum & aridum factum est, contundi oportere, polentã'q; ex eo potioni aspergi, vel eiusdem pulmonem quàm recentissimum assum, sed sine ferro coctum, edendum esse. Præter hæc sorbitionibus & lenibus cibis vtendum est, interdum vino tenui austero, nonnunquã vomi-
10 tu. Prosunt etiam quæcunque vrinam augent, sed nihil magis quã ambulatio lenta, penè vsque ad lassitudinem: frictio multa præcipue inferiorum partium vel in sole, vel ad ignem, & per se ipsum, & per alios vsque ad sudorem. In interiore vero faucium parte, interdum exulceratio esse consueuit. In hac plerique extrinsecus cataplasmatis calidis fomentisq; humidis vtũtur. Volunt etiam vaporem calidum ore recipi, per quẽ molliores alij partes eas fieri dicunt, oportunioresque vitio iam hærenti. Sed si bene sic vitari morbus potest, tuta illa præsidia. Si metus eius est, superuacua sunt. Vtique autem perfricare fauces periculosum est: exulcerat enim, neque vtilia sunt, quæ vrinæ mouendæ sunt apta: quia possunt dum trãseunt ibi quoq;
20 pituitam extenuare, quam supprimi melius est. Asclepiades multarum rerum, quas ipsi quoque secuti sumus, autor bonus, acetum ait q̃ acerrimũ esse sorbẽdum: hoc.n. sine vlla noxa comprimi vlcera. Sed id supprimere sanguinem potest, vlcera ipsa sanare nõ potest. Melius huic rei licitum est. Quod idem quoque æque probat, vel porri, vel marrubij succ9, vel nuces græcę cũ tragachanto contritæ, & cum passo mixtæ: vel lini semen contritum, & cum dulci vino mixtum: exercitatio quoque ambulandi, currẽdiq; necessaria est. Frictio à pectore vehemens toti inferiori parti adhibenda. Cibi vero esse debent neque nimium acres, neque asperi, mel, lenticula, tragum, lac, ptisana, pinguis quoque caro: præcipue' que porrum, & quic-
30 quid cum hoc mixtum est. Potionis quàm minimum esse conuenit. Aqua dari potest, vel pura, vel in qua malum cotoneum palmulę' ve decoctæ sũt, gargarizationes quoque lenes: sin hæ parum proficiunt, reprimẽtes vtiles sunt. Hoc genus neque acutum est, & potest esse non longum: curationem tamen maturam, ne vehementer & diu lædat, desiderat.

De tussi.

TVssis verò ferè ꝓpter fauciũ exulceratiõẽ molesta est, quæ multis modis contrahitur. Itaque illis restitutis, vet9 finitur. Solet tamen interdum per se quoq; male habere, & vix cum ipsa facta est eliditur: ac modò arida est, modò pituitam citat. Oportet hyssopum altero
40 quoq; die bibere: spiritu retento currere, sed minimè in puluere, ac lectiõe

vti vehementi, quę primò impedit à tussi, pòst eam vincit: tum ambulare: deinde per manus quoq; exerceri, & pectus diu perfricare. Post hæc quàm pinguissimæ ficus vncias tres supra prunas incoctas, esse. Præter hæc si humida est, prosunt frictiones validæ cum quibusdam calefacientibus, sic, vt caput quoq; siccum vehementer perfricetur. Item cucurbitulę pectori admotæ, sinapi ex parte exteriore faucibus impositum donec leuiter exulceret: potio ex menta nucibúsque græcis & amilo, primóque assumptus panis aridus: deinde aliquis cibus lenis. At si sicca tussis est, cum ea vehementissimè vrget, adiuuat vini austeri cyathus assumptus: dum ne amplius id interposito tempore aliquo quàm ter aut quater fiat. Itē laseris quàm optimi paulum deuorare opus est, porri vel marrubij succum assumere, scillam delingere, acetum ex ea vel certè acre sorbere, aut cum spica allij cōtriti duos vini cyathos. Vtilis etiam in omni tussi est peregrinatio, nauigatio lōga, loca maritima, natationes. Cibus interdum mollis, vt malua, vt vrtica: interdum acer, vt lac cum allio coctum, sorbitiōes quibus laser sit adiectum, aut in quibus porrum incoctum tabuerit, ouum sorbile sulphure adiecto, potus primùm aqua calida: deinde in vicem alijs diebus hæc, alijs vinum.
Magis terreri potest aliquis cum sanguinem expuit. Sed id modò minus, modò plus periculi habet. Exit enim modò ex gīgiuis, modò ex ore: & quidem ex hoc interdum etiam copiosè, sed sine tussi, sine vlcere, sine gingiuarum vllo vitio: ita vt nihil excreetur. Verum vt ex naribus, sic ex ore aliquando prorumpit. Atque interdū sanguis profluit: interdū simile aquæ quiddam, in qua caro recens lota est. Nonnunquam autē is à summis faucibus fertur, modò exulcerata ea parte, modò nō exulcerata: sed, aut ore venæ alicuius adaperto, aut tuberculis quibusdam natis, ex his sanguine erūpēte. Quod vbi incidit, neq; lædit potio aut cibus, neque quicquam aut ex vlcere excreatur. Aliquando gutture & arterijs exulceratis, frequēs tussis sanguinem quoq; extundit. Interdum etiam fieri solet, vt aut ex pulmone, aut ex pectore, aut ex latere, aut ex iecinore feratur. Sæpe fœminæ quibus sanguis per menstrua non respondet, hunc expuunt: autorésque medici fuerunt, vel exesa parte aliqua sanguinem exire vel rupta, vel ore alicuius venæ patefacto. Primā διάβρωσιν, secundā ῥηγμοχασμὸν, tertiā ἀναστόμωσιν appellant. Vltima minimè nocet, prima grauissimè. Ac sæpe quidem euenit, vti sanguinem pus sequatur: interdum autem qui sanguinē ipsum suppressit, satis ad valetudinē profuit. Sed si secuta vlcera sunt, si pus, si tussis est, ꝓut sedes ipsa est, ita varia & periculosa genera morborum sunt. Si verò sanguis tantum fluit, expeditius & remediū & finis est. Neque ignorare oportet, eis quibus fluere sanguis solet, aut quib⁹ spina dolet, coxęve, aut post cursum vehementem vel ambulationem (dum febris absit) nō esse inutile sanguinis mediocre profluuium: idque per vrinam redditum, ipsam quoq; lassitudinem

dinem soluere. Ac ne in eo quidem terribile esse, qui ex superiore loco decidit: si tamen in eius vrina nihil nouabit. Neque vomitum huius afferre periculum etiam cum repetit, si ante confirmare & implere corpus licuit: & ex toto nullũ nocere, qui in corpore robusto neq; nimius est, neque tussim aut calorem mouet. Hæc pertinẽt ad vniuersum. Nũc ad ea loca quæ proposui veniam. Si ex gingiuis exit, portulacam manducasse satis est: si ex ore, continuisse eo merum vinum: si parũ id proficit, acetum: si inter hęc quoq; grauiter erumpit (quia hominem cõsumere potest) commodissimum est, impetum eius, admota occipitio cucurbitula, sic, vt cutis quoq; incidatur, 10 auertere. Si id mulieri cui mẽstrua nõ feruntur euenit, eandem cucurbitulam incisis inguinibus eius admouere. At si ex faucibus, interioribúsve partibus processit, & metus maior est, & cura maior adhibẽda: sanguis mittendus est, & si nihilominus ex ore processit, iterum tertió que cotidie paulum aliquid: protinus autem debet sorbere vel acetum, vel etiam cũ thure plantaginis aut porri succum: imponendá que extrinsecus supra id quod dolet lana succida ex aceto est, & id spongia subinde refrigerandum. Erasistratus horum crura quoque, & femora, brachiá que pluribus locis deligabat: id Asclepiades adeò non prodesse, vt etiam inimicum esset, proposuit. Sed id sæpe commodè respondere experimenta testantur. Neque tamen pluribus 20 locis deligari necesse est, sed sat est infra inguina & super talos summos que humeros, etiam brachia. Tũ si febris vrget, dãda est sorbitio, & potui aqua in qua aliquid ex his quę aluum astringunt decoctum sit: at, si abest febris, vel elota alica, vel panis ex aqua frigida, & molle quoque ouum dari potest: potui, vel idem quod suprà scriptum est, vel vinum dulce, vel aqua frigida: sed sic bibendum erit, vt sciamus huic morbo sitim prodesse: præter hæc necessaria sunt: quies, securitas, silentium. Caput huius quoq; cubãtis sublime esse debet, rectéque tõdetur, Facies sæpe aqua frigida fouenda est. At inimica sunt: vinum, balneum, Venus, in cibo oleum, acria omnia: item calida fomenta, conclaue calidum & inclusum, multa vestimẽta corpori in- 30 iecta, etiam fricationes vbi benè etiam sanguis conquieuit. Tum verò incipiendum à brachijs cruribúsque: à thorace abstinendum. In hoc casu, per hyemem locis maritimis, per æstatem mediterraneis opus est.

¶De stomachi morbis & curationibus. Caput. V.

FAucibus subest stomachus, in quo plura longa vitia incidere cõsuerunt. Nam modò ingens calor, modò inflatio hunc, modò inflammatio, modò exulceratio afficit. Interdum pituita, ĩterdum bilis oritur, frequentissimúmque est eius malum quo resoluitur: neque vlla re magis aut afficitur, aut corpus afficit. Vt diuersa aũt vitia eius, sic etiam remedia sunt. Vbi exæstuat, aceto cum rosa extrinsecus subinde fouendus 40 est, imponendúsque puluis cum oleo, & ea cataplasmata, quæ simul & re/

primunt

primunt & molliunt. Potui, nisi quid obstat, gelida aqua præstanda. Si inflatio est, prosunt admotæ cucurbitulæ, neq; incidere cutẽ necesse est: prosunt sicca & calida fomenta: sed nõ vehemẽtissima. Interponẽda abstinentia est. Vtilis i ieiuno potio est absynthij, aut hyssopi, aut rutę. Exercitatio primò lenis, deinde maior adhibenda est, maximéque quæ superiores parteis moueat: quod genus in omnibus stomachi vitijs aptissimum est. Post exercitationem opus est vnctione, frictiõe, balneo quoq; nõnũq̃ sed rarius: interdum alui ductione. Cibis deinde calidis, neq; inflantibus, eodémque modo calidis potionibus: primò aquæ, pòst vbi resedit inflatio, vini austeri. Illud quoq; in omnibus stomachi vitijs præcipiendum est, vt quo modo se quisque æger refecerit, eo vt sanus vtatur: nam redit huic imbecillitas sua, nisi ijsdẽ defenditur bona valetudo, quibus reddita est. At si inflammatio aliqua est, quam fere tumor & dolor sequitur, prima sunt: quies, & abstinentia, lana sulphurata circundata, in ieiuno absynthium. Si ardor stomachum vrget, aceto cum rosa subinde fouendus est: deinde cibis quidem vtendum est modicis. Imponenda verò extrinsecus quæ simul & reprimunt, & molliunt: deinde his detractis vtendum calidis ex farina cataplasmatis, quę reliquias digerant. Interdum aluus ducenda. Adhibẽda exercitatio, & cibus plenior. At si exulceratio stomachum infestat, eadẽ ferè facienda sunt, quę in faucibus exulceratis præcepta sunt. Exercitatio, frictio inferiorum partium adhibenda. Adhibendi lenes & glutinosi cibi: sed citra satietatẽ. Oĩa acria, atq; acida remouenda. Vino, si febris nõ est, dulci, aut si id inflat, certè leni vtendum: sed neq; præfrigido, neq; nimis calido. Si verò pituita stomachus impletur, necessarius modò in ieiunio, modò post cibum vomitus est. Vtilis exercitatio, gestatio, nauigatio, frictio. Nihil edendũ, bibendũq; nisi calidum: vitatis tantum his, quæ pituitam contrahere consuerunt. Molestius est, si stomachus bile vitiosus est. Solent autem hi qui sic tentantᷣ interpositis quibusdam diebus hanc, & quidem (quod pessimum est) atrã vomere. His rectè aluus ducitur, potiones ex absynthio dantur: necessaria gestatio, nauigatio, &, si fieri potest, ex nausea vomitus: vitãda cruditas: sumendi cibi faciles & stomacho non alieni, vinum austerum. Vulgatissimũ verò pessimúmque stomachi vitium est resolutio: id est cum cibi nõ tenax est, solétq; desinere ali corpus, ac sic tabe cõsumi. Huic generi inutilissimũ balineum est. Lectiones exercitationésque superioris partis, necessariæ: itẽ vnctiones frictionésque: hic perfundi frigida, atq; in eadem natare: canalibus eiusdem subijcere etiam stomachum ipsum, & magis etiam à scapulis id quod contra stomachum est. Consistere in frigidis, medicatisque fontibus, quales cutiliarum subcutiliarũq; sunt, salutare est. Cibi quoq; assumendi sunt frigidi, qui potius difficulter coquuntur, quàm facile vitiãtur. Ergo plerique qui nihil aliud concoquere possunt, bubulam coquũt. Ex quo collígi

colligi poteſt, neque auem, neque venationem, neq; piſcem dari debere, niſi generis durioris. Potui quidem aptiſſimum eſt vinum frigidum, vel certè bene calidum meracum, potiſſimùm rheticum vel allobrogicum, aliúdve quod & auſterum, & reſina conditum eſt: ſi id non eſt, quàm aſperrimum: maximéque ſigninum. Si cibus non continetur, danda aqua: & eliciendus plenior vomitus eſt: iterúmque dandus cibus: & tum admouendæ duobus intra ſtomachum digitis cucurbitulæ, ibique duabus aut tribus horis continendæ ſunt. Si ſimul & vomitus & dolor eſt, imponenda ſupra ſtomachũ eſt lana ſuccida, vel ſpongia ex aceto, vel cataplaſma quod refrigeret. Per-
10 fricanda verò non diu, ſed vehementer brachia & crura, & calefacienda. Si plus doloris eſt, infra præcordia quatuor digitis cucurbitula vtendum eſt: protinus dandus panis ex poſca frigida. Si non cõtinuit, poſt vomitum lene aliquid ex his, quæ non aliena ſtomacho ſint. Si ne id quidem tenuit, ſinguli cyathi vini, ſingulis interpoſitis horis, donec ſtomachus conſiſtat. Valens etiam medicamentum eſt radiculæ ſuccus: valentius acidi punici mali compari modo ſucci, qui ex dulci punico malo eſt, adiecto etiam intubi ſucco & menta, ſed huius minima parte: quibus tantundẽ, quantum in his omnibus eſt, aquæ frigidæ quàm optimè miſcetur: id enim plus quàm vinum ad comprimendum ſtomachum poteſt: ſupprimendus autem vomit9
20 eſt, qui per ſe venit: ſic, ſi nauſea eſt. Sed ſi coacuit intus cibus aut cõputruit, quorum vtrumlibet ructus oſtendit, eijciendus eſt: protinúsq; cibis aſſumptis iiſdem, quos proximè poſui, ſtomachus reſtituendus. Vbi ſublatus eſt præſens metus, ad ea redeundum eſt, quæ ſuprà præcepta ſunt.

¶ De laterum doloribus. Caput. VI.

STomachus lateribus cingitur, atque in his quoque vehementes dolores eſſe conſuerunt: & initium vel ex frigore, vel ex ictu, vel ex nimio curſu, vel ex morbo eſt. Sed interdum id malũ intra dolorem eſt, iſque modò tardè, modò celeriter ſoluitur: interdum ad pernitiẽ quoque procedit, oriturq; acutus morbus, qui πλευριτικὸς à Gręcis nominat̃.
30 Huic dolori lateris, febris & tuſſis accedit: & per hanc excreatur, ſi tolerabilis morbus eſt, pituita: ſi grauis, ſanguis. Interdum etiam ſicca tuſſis eſt, quę nihil emolitur. Idque primo vitio grauius, ſecũdo tolerabilius eſt. Remedium verò eſt magni & recentis doloris, ſanguis miſſus. At ſiue leuior, ſiue vetuſtior caſus eſt, vel ſuperuacuum, vel ſerum id auxilium eſt: confugiẽdúmque ad cucurbitulas eſt, antè ſumma cute inciſa. Rectè etiam ſinapi ex aceto ſuper pectus imponitur, donec vlcera puſtulaſque excitet: & tum medicamentũ, quod humorẽ illuc citet. Pręter hęc circũdare primũ oportet latus ipſum lana ſulphurata: deinde cum paulũ inflammatio ſe remiſit, ſiccis & calidis fomẽtis vti. Ab his tranſitus ad malagmata eſt. Si ve-
40 tuſtior dolor remanet, nouiſſimè reſina impoſita diſcutitur. Vtendũ cibis,

potionibúsq;

potionibúsque calidis, vitandum frigus. Inter hæc tamen non alienum & extremas parteis oleo, & sulphure perfricare. Si leuata tussis est, leni lectiõe vti: iam'que & acres cibos, & vinum meracius assumere. Quæ à medicis præcipiuntur, vt tamen sine his rusticos nostros epota ex aqua, herba tri/xago satis adiuuet. Hæc in omni lateris dolore communia sunt: plus nego-cij est, si acutus quoque morbus is factus est. In hoc præter ea quæ suprà posita sunt, hæc animaduertenda sunt: vt cibus sit quàm maximè tenuis & le-nis, præcipuéque sorbitio, ea'que ex ptisana potissimum, aut ius in quo porrus cum pullo gallinaceo coctus sit: idque non nisi tertio quoque die detur, si tamen per vires licebit: potio verò aqua mulsa, in qua hyssopum aut ruta decocta sit. Quæ quibus temporibus danda sint, ex ratione vel adiectę, vel leuatæ febris apparebit, sic, vt in remissione quàm maxima dent: cum eo tamen, vt sciamus non esse eius generis tussi aridas fauces cõmittendas: sępe enim vbi nihil est quod excreatur, continuatur & strãgulat. Ob quam causam dixi etiam peius id genus esse tussis, quòd nihil quàm pituitam moueret. Sed hic vinum sorbere, vt suprà præcepimus, morbus ipse non patitur: in vicem eius cremor ptisanę sumẽdus est. Vt his autem in ipso morbi feruore sustinendus æger est, sic, vbi paulum is se remisit, alimenta pleniora, & vini quoq; aliquid dari potest: dum nihil detur, quod aut refrigeret corpus, aut fauces asperet. Si in refectiõe quoque manserit tussis, intermittere oportebit vno die, postero'que, cum cibo vini paulo plus assumere. Atque incipiente quoque tussi, tum non erit alienum (vt suprà quoque positũ est) vini cyathos sorbere. Sed in hoc genere valetudinis dulce, vel certè lene cõmodius est. Si malum inueterauit, athletico victu corpus firmandum est.

¶ De viscerum morbis, & primò de pulmone, deide de iecinore, tũ de liene, postremò de renibus. Caput. vij.

A Compagine verò corporis ad viscera transeundum est, & impri/mis ad pulmonem veniendum, ex quo vehemens & acutus morbus oritur, quem περιπνευματικὸν Græci vocant. Eius hæc conditio est: Pulmo totus afficitur, Hũc casum eius subsequitur tussis, bilem vel pus trahẽs, præcordiorum totiúsque pectoris grauitas, spiritus difficultas, magnę febres, cõtinua vigilia, cibi fastidiũ, tabes. Id genus morbi plus periculi quàm doloris habet. Oportet si satis validę vires sunt, sanguinem mittere: si minores, cucurbitulas sine ferro pręcordijs admouere. Tum, si satis valet, gestando ægrum, digerere: si parum, intra domum tamen dimouere. Poti/onem autem hyssopi dare, cui ficus arida sit incocta: aut aquam mulsam, in qua vel hyssopum, vel ruta decocta sit. Frictione vti diutissimè in scapulis, proximè ab his in brachijs, & pedibus, & cruribus, leuiter contra pulmonẽ, idque bis cotidie facere: quod ad cibum verò pertinet, huic nec salsis opus est, neque acribus, neq; amaris, neq; aluum astringentibus, sed paulo leuio-ribus.

ribus. Ergo primis diebus danda est sorbitio ptisanæ, vel alicæ, vel orizæ, cũ qua recẽs adeps cocta sit. Cum hac sorbile ouum, nuclei pinei ex melle, panis, vel elota alica, ex aqua mulsa: potui deinde non solum pura aqua, sed etiam mulsa egelida, aut si æstas est, etiam frigida: nisi quid obstat. Hęc aũt altero quoq; die increscente morbo dare, satis est. Vbi in incremẽto cõstitit, quantum res patitur, ab omnibus abstinendũ est, præterquam aqua egelida. Si vires desunt, adiuuandæ sunt aqua mulsa, prosuntque aduersus dolores imposita calida fomenta: vel ea, quæ simul & reprimunt, & emolliunt. Prodest impositus super pectus sal bene contritus, cũ cerato mixtus:
10 quia leuiter cutem erodit, eo' que impetum materiæ, quo pulmo vexatur, enecat. Vtile etiam aliquod malagma est, ex his quæ materiã trahũt. Neq; alienum est dum premit morbus, clausis fenestris ægrum continere. Vbi paulum leuatus est, ter aut quater die, fenestris aliquantò apertis, paruum aerem recipere. Deĩde in refectione pluribus diebus à vino abstinere: gestatione, frictione vti: sorbitiõibus, & prioribus cibis adijcere: ex oleribus porrum, ex carne vngulas & summa trunculorum, atque pisciculos: sic, vt diu nihil lene & molle sumatur.

De iecinoris morbo & curatione. Caput octauum.

ALterius quoq; visceris morbus idest iecinoris, ęquè modò longus,
20 modò acutus esse consueuit, ἡπατικὸν Græci vocant. Dextra parte sub præcordijs vehemens dolor est, idẽ' que ad latus dextrum, & ad iugulum humerũ' q; partis eiusdem peruenit: nõnunquam manus quoq; dextra torquetur, horror calidus est. Vbi malè est, bilis euomitur: interdũ singultus propè strangulat. Et hæc quidem acuti morbi signa sunt: longioris verò, vbi suppuratio in iecinore est, dolor' q; modò finitur, modò intenditur: dextra parte præcordia dura sunt, & tument: post cibum maior difficultas est. Accedit maxillarum quędam resolutio: vbi inueterauit malũ, vẽter & crura, pedésq; intumescunt: pectus, atque humeri, circa' que iugulum vtrunq; extenuatur. Initiò sanguinem mittere optimum est: tum vẽ-
30 ter soluendus est, si non potest aliter, per nigrum veratrum: imponenda extrinsecus cataplasmata, primum quæ reprimant: deinde calida quæ deducãt: quibus rectè iris vel absynthium adijcitur, post hæc malagma. Dandę verò sorbitiones sunt: omnésque cibi & calidi, & qui non multum alant, & ferè qui pulmonis quoque dolori conueniunt: prætérq; eos qui vrinã mouent, potionésque ad id efficaces. Vtilia in hoc morbo sunt thymum, satureia, hyssopum, nepeta, amylum, sisamum, lauri baccæ, pini flos, herba sãguinalis, mẽta, ex malo cotoneo medium, columbæ iecur recens & crudũ. Ex quibus quædã per se sic esse, quædã adijcere vel sorbitioni, vel potioni licet: sic tamẽ vt pcè assumanť. Neq; alienũ est absynthiũ cõtritũ ex melle
40 & pipere, eiúsq; catapotiũ cotidie deuorare: abstinendũ vtiq; est ab omni-

bus frigidis: neque enim res ulla magis iecur lædit. Frictionibus utendum in extremis partibus: vitandus omnis labor: omnis vehementior motus: ne spiritus quidem diutius cōtinendus est. Ira, trepidatio, pondus, ictus, cursus, inimica sunt. Perfusio corporis multa prodest ex aqua, si hyems est, calida: si æstas, tepida. Item liberalis unctio, & in balneo sudor. Si verò iecur vomica laborat, eadem facienda sunt, quæ in cæteris interioribus suppurationibus. Quidam etiā contrà id scalpello aperiunt: ipsā vomicā adurūt.

De lienis morbo, & curatione. Caput nonum.

At lienis ubi affectus est, intumescit: simúlq; cum eo pars sinistra: ea'q; dura est, & prementi renititur: vēter intētus est: aliquis etiā cruribus tumor est. Vlcera aut omnino nō sanescūt, aut certè cicatricē vix recipiūt. In itēta āmbulatione, cursúq; dolor, & quędā difficultas est. Hoc vitiū quies auget, Itaq; exercitatiōe & labore opus est: habita tamē ratione, ne febre mixta, si nimium processerit, excitetur. Vnctiones, frictionésque, & sudores necessarij sunt. Dulcia omnia, inimica sunt. Item lac & caseus, Acida autem maximè conueniūt. Ergo acetum acre per se sorbere, & magis etiam quod scilla conditum est, expedit. Edenda sunt salsamēta, vel oleę ex muria dura, tinctę in aceto lactucæ: intubiq; & betę ex eodem: ex sinapi asparagus, armoracia, pastinaca, vngulæ, rostra, aues macræ, eiusdem generis venatio. Potui verò ieiuno dari debet absynthium īcoctū: at post cibum aqua à ferrario fabro, in qua candens ferrum subinde tinctū sit. Hęc enī vel præcipuè lienē coercet: quod animaduersum est in his animalibus, quæ apud hos fabros educata, exiguos lienes habent: potest etiam dari vinum tenue, austerū, omnia'q; in cibis & potionibus, quæ vrinæ mouendę sunt: præcipuéque ad id valet vel trifolij semen, vel cuminum, vel apiū, vel serpillū, vel cytisus, vel portulaca, vel nepeta, vel thymum, vel hyssopum, vel satureia: hæc enim inde cōmodissimè vidētur humorem deducere. Lienis quoque bubulus vtiliter esui datur: pręcipuéq; eruca & nasturcium lienem extenuant, Imponenda quoque extrinsecus sunt quę leuent. Fit ex vnguento & palmulis, quod μυξοβάλανον Græci vocant. Fit ex lini & nasturcij semine, cui vinum & oleum adijcitur. Fit ex cupresso viridi, & arida ficu. Fit ex sinapi cui seui hircini à renibus quarta pars pōderis adijcitur: teritúrq; ī sale, & ꝓtinus imponit̄: multisq; modis huic rei cappari aptū est: nā & ipsum cū cibo assumere, & muriā eius cū aceto sorbere, cōmodū est. Quin etiā extrinsecus radicē cōtritā, vel corticē eius cū furfuribus, aut ipsum cappari cū melle cōtritū, imponere expedit, Malagmata quoq; huic rei aptantur.

De renum morbis, & curationibus. Caput. X.

At renes, vbi affecti sunt, diu malè habēt. Peius est, si frequēs biliosus vomitus accedit. Oportet cōquiescere, cubare molliter, soluere aluum: si aliter non respondet, etiam ducere: sæpe desidere in aqua

aqua calida:neque cibum, neque potionem frigidam assumere: abstinere ab omnibus salsis,acribus, acidis pomis: bibere liberaliter: adijcere modò cibo,modò potioni piper,porrum,ferulã,album papauer. Quæ maximè inde vrinam mouere consuerũt. Auxilio quoque his exulceratis sunt,si adhuc vlcera purganda sunt:cucumeris semina detractis corticibus sexaginta:nuclei ex pinu syluestri duodecim:anesi,quod tribus digitis sumi possit: croci paululũ:contrita,& in duas mulsi potiones diuisa. Si verò dolor tantũ leuandus est,eiusdem cucumeris semina triginta,ijdem nuclei viginti,nuces græcę quinq;,croci paululũ:contrita,& cum lacte potui data. At super quoque rectè quædam malagmata inijciuntur,maximéq; ea,quæ humori extrahendo sunt.

De intestinorum morbis,& primò de cholera. Caput.xj.

A Visceribus ad intestina veniendum est,quę sunt & acutis,& lõgis morbis obnoxia. Primò æquè facienda mentio est choleræ: quia commune id stomachi,atq; intestinorum vitium videri potest. Nam simul & deiectio,& vomitus est,prætérque hæc inflatio est,intestina torquentur,bilis suprà,infra'que erumpit:primũ aquæ similis, deinde vt in ea recens caro lota esse videatur,interdum alba,nõnunquam nigra,vel varia. Ergo eo nomine morbũ hunc χολέραν Græci nominarũt:prętér ea verò quæ suprà comprænensa sunt,sæpe etiam crura manúsque contrahuntur,vrget sitis,anima deficit:quibus concurrentibus,non mirũ est, si subito quis moritur. Neque tamen vlli morbo minori momento succurritur. Protinus ergo vbi ista cœperunt, aquæ tepidæ quàm plurimum bibere opertet,& vomere. Vix vnquam sine vomitu sequitur:sed etiam si nõ incidit,miscuisse tamẽ nouã materiam corruptæ, prodest:pars'que sanitatis est vomitum esse suppressum:si id incidit,protinus ab omni potione abstinendum est. Si verò tormina sunt, oportet frigidis, & humidis fomentis stomachum fouere:vel,si vẽter dolet,ijsdem egelidis:sic vt venter ipse mediocriter calentibus iuuetur. Quòd si vehementer & vomitus,& deiectio, & sitis vexant,& adhuc subcruda sunt quæ vomuntur,nondum vino maturum tempus est. Aqua,neq; ea ipsa frigida, sed potius egelida danda est, admouendúmque naribus est pulegium ex aceto, vel polẽta vino aspersa, vel mẽta,si nondum matura est. At cũ discussa cruditas est,tum magis verendũ est ne anima deficiat. Ergo tum confugiendum est ad vinum. Id esse oportet tenue,odoratum, cum aqua frigida mixtum: vel polenta adiecta, vel melle quoq;,assumere expedit:quotiésq; aliquid aut stomach9,aut vẽter effudit,toties per hęc vires restituere. Erasistratus primò trib9 vini guttis, aut quinis aspergendam potionem esse dixit: deinde paulatim merum adijciẽdum. Is si & ab initio vinum dedit,& metum cruditatis secutus est, nõ sine causa fecit. Si vehementem infirmitatem adiuuari posse tribus gut-

tis putauit, errauit. At si inanis est homo, & crura eius contrahuntur, interponenda potio absynthij est. Si extremæ partes corporis frigent, vngendæ sunt calido oleo, cui ceræ paulum sit adiectum: calidisque fomentis nutriendæ. Si ne sub his quidem quies facta est, extrinsecus contra ventriculum ipsum cucurbitula admouēda est, aut sinapi superimponendum. Vbi is cōstitit, dormire oportet: postero die vtiq; à potione abstinere, die tertio in balneum ire, paulatim se cibo reficere: somno, quisquis facile acquiescit: itē q; lassitudine, & frigore. Si post suppressam choleram febricula manet, aluū duci necessarium est: tum cibis, vinoque vtēdum est: sed hic quidem morbus & acutus est, & inter intestina, stomachúmque versatur: sic vt cuius potissimùm partis sit, non facilè dici possit. 10

¶De cœliaco ventriculi morbo. Caput.xij.

IN ipsius verò ventriculi porta consistit is, qui & longus esse consueuit, κοιλιακὸς à Græcis nominatur. Sub hoc venter indurescit, dolorq; eius est. Aluus nihil reddit, ac ne spiritum quidem trāsmittit. Extremæ partes frigescunt. Difficulter spiritus redditur. Commodissimū est, īter initia calida cataplasmata toto vētri imponere, vt dolorem leniant: post cibum vomere: atque ita ventrem exinanire. Proximis deinde diebus cucurbitulas sine ferro ventri, & coxis admouere. Ventrem ipsum liquare dato lacte, & vino salso frigido. Si tempus anni patitur, etiam viridibus ficis: sic tamen ne quis aut cibus, aut humor vniuersus detur, sed paulatim. Ergo per interualla temporis sat est cyathos binos, ternosue sumere, & cibum pro portione huius: cōmodéque facit cyatho lactis cyathus aquę mixtus, & sic datus. Cibique inflantes, & acres vtiliores sunt, adeo vt lacti quoq; rectē contritum allium adijciatur: procedente verò tempore opus est gestari, maximéque nauigare, perfricari ter aut quater die, sic vt nitrū oleo misceatur: perfundi aqua calida post cibum: deinde sinapi imponere per oīa membra, excepto capite, donec arrodatur, & rubeat: maximéque si corpus durum, & virile est: paulatim deinde faciendus est transitus ad ea, quę ventrem comprimūt. Assa caro danda, valēs, & quæ non facilè corrumpatur: potui verò pluuialis aqua decocta: sed quæ per binos, ternosue cyathos bibatur. Si vetus vitium est, oportet laser quàm optimum ad piperis magnitudinem deuorare: altero quoque die vinum, vel aquam bibere: interdum interposito cibo singulos vini cyathos sorbere: ex inferiori parte infundere pluuialem egelidam aquā, maximéque si dolor in imis partibus remanet. 20 30

¶De tenuioris intestini morbo. Caput.xiij.

INter ipsa verò intestina consistunt duo morbi, quorum alter in tenuiore, alter in pleniore est. Prior acutus est: insequens esse longus potest. Diocles Carystius tenuioris intestini morbū χόρδαψον, plenioris εἰλεὸν nominauit. A plerisque video nūc illum priorem εἰλεὸν, hūc 40

χόρδιον

χόρδιον nominari. Sed prior modò supra vmbilicum, modò sub vmbilico dolorem mouet. Fit ex alterutro loco inflammatio, nec aluus, nec spiritus infrà transmittitur: si superior pars affecta est, cibus: si inferior, stercus per os redditur: si vtrumlibet vetus est, adijcitur periculo vomitus biliosus, mali odoris: aut varius, aut niger. Remedium est sanguinē mittere, vel cucurbitulas pluribus locis admouere, non vbiq; cute incisa: id enim duobus, aut tribus locis satis est: ex cęteris spiritum euocare, abunde est. Tum animaduertere oportet, quo loco malum sit: solet enim contra id tumere. Et si supra vmbilicum est, alui ductio vtilis non est. Si infrà est, aluum ducere (vt 10 Erasistrato placuit) optimum est: & sæpe id auxilij satis est. Ducitur autem percolato ptisanæ cremore cum oleo & melle, sic vt pręter ea nihil adijciat. Si nihil tumet, duas manus imponere oportet supra summum vētrem, paulatimq; deducere. Inuenietur eni mali locus, qui necesse est renitatur: & ex eodem deliberari poterit, ducenda nec ne aluus sit. Illa communia sunt: calida cataplasmata admouere, eaque imponere à mãmis vsque ad inguina, & spinam: ac sæpe mutare, brachia, cruraque perfricare, demittere totum hominem in calidum oleum. Si dolor nō quiescit, etiam in aluum ex parte inferiore treis, aut quatuor cyathos calidi olei dare. Vbi per hæc consecuti sumus, vt iã ex inferiore parte spiritus transmittatur, offerre potui mulsum 20 tepidum non multum. Nam antè magna cura vitandum est, ne quid bibat: si id commodè cessit, adijcere sorbitionem. Vbi dolor, & febricula quierūt, tum demum vti cibo pleniore: sed neq; inflãte, neq; duro, neque valido, ne intestina adhuc imbecilla lædantur: potui verò nihil præterquam puram aquam. Nam siue quid vinolētum, siue acidum est, id huic morbo alienum est. Ac postea quoq; vitare oportet balneum, ambulationem, gestationem, cæterosque corporis motus. Nam facilè id malum redire consueuit: & siue cum frigus subit, siue aliqua iactatio, nisi bene iam confirmatis intestinis, reuertitur.

¶De morbo intestini plenioris. Caput. xiiij.

30 IS autē morbus, qui intestino pleniore est, in ea maximè parte est, quam cæcam esse proposui. Vehemens inflatio, vehementes dolores dextra magis parte: intestinū quod verti videtur, propè spiritum elidit. In plærisque post frigora, cruditatésque oritur: deinde quiescit, & per ætatem sæpe repetens sic cruciat, vt vitę spacio nihil demat. Vbi is dolor cœpit, admouere sicca, & calida fomenta oportet: sed primò lenta, deinde validiora, simúlque frictiones ad extremas parteis, id est crura, brachiaque materiam reuocare. Si discussum non est, qua dolet cucurbitulas sine ferro defigere. Est etiam medicamentum eius rei causa comparatum, quod κολικὸν nominatur. Id se reperisse Cassius gloriabatur. Magis prodest 40 potui datū, sed impositum quoque extrinsecus, digerendo spiritum, dolorē

leuat. Nisi finito verò tormẽto, rectè neque cibus, neque potio assumitur. Quo victu sit vtendum, qui hoc genere tentantur, iam mihi dictum est. Confectio medicamenti, quod κολικὸν nominatur, ex his cõstat: costi, anesi, castorei, singulorum. p. ✕. iij. petroselini. p. denariorum. iij. piperis lõgi & rotũdi, myrrę, nardi, singulorum. p. ✕. j. Quę melle excipiũtur: id autem & deuorari potest, & ex aqua calida sumi.

De torminibus intestinorum. Caput. xv.

PRoxima his inter intestinorum mala, tormina esse consuerunt, δυσεντερία Græcè vocatur: intus intestina exulcerãtur. Ex his cruor manat. Isq; modò cum stercore aliquo semper liquido, modò cum quibusdam quasi muccosis excernitur: iterdum simul quædam carnosa descendunt. Frequens deijciendi cupiditas, dolorque in ano est. Cum eodem dolore exiguũ aliquid emittitur. Atque eo quoque tormentũ intẽditur. Idq; post tẽpus aliquod leuatur, exiguaq; requies est, somnus interpellatur, febricula oritur: longoque tempore id malũ cũ inueterauerit, aut tollit hominem, aut etiam (si finitur) excruciat. Oportet in primis cõquiescere. Siquidem omnis agitatio exulcerat: deinde ieiunũ sorbere vini cyathum, cui contrita radix quinquefolij sit adiecta: imponere cataplasmata super ventrẽ quæ reprimũt, quod in superioribus ventris morbis non expedit: quotiésque desidit, subluere aqua calida, ĩ qua decoctæ verbenę sint: portulacam vel coctam, vel ex dura muria edisse, cibos, potionésque eas, quæ astringunt aluum. Si vetustior morbus est, ex inferioribus partib9 tepidũ infundere, vel ptisanæ cremorem, vel lac, vel adipem liquatã, vel medullam ceruinam, vel oleum, vel cum rosa butyrũ, vel cum eadem album crudũ ex ouis: vel aquam, in qua lini semen decoctum sit: vel, si somnus nõ accedit, vitellos cũ aqua, in qua rosæ floris folia cocta sint. Leuãt enim dolorem hæc, & mitiora vlcera efficiunt: maximéq; vtilia sunt, si cibi quoque secutũ fastidiũ est. Themison muria dura quàm asperrima sic vtendũ memoriæ prodidit. Cibi verò esse debent qui leniter ventrem distringant, & ea quæ vrinam moueant. Si ea consecuta sunt in aliam partem humorem auertendo, prosunt: si non sunt consecuta, noxã augent. Itaque nisi in quib9 promptè id facere cõsuerunt, non sunt adhibenda. Potui si febricula est, aqua pura calida, vel ea, quæ ipsa quoque astringat, dari debet: si non est, vinum lene austerum. Si pluribus diebus nihil remedia alia iuuerunt, vetúsq; iam vitium est, aquæ bene frigidæ potio assumpta, vlcera astrĩgit, & initiũ secundę valetudinis facit. Sed vbi venter suppressus est, protinus ad calidã potionem reuertendum est. Solet autẽ interdum etiam putris sanies, pessimique odoris descendere, solet purus sanguis profluere: si superius vitium est, aluus aqua mulsa duci debet: tunc deinde eadem infundi, quæ suprà comprehensa sunt. Valénsque est etiam aduersus cancerem intestinorum

minij gleba, cum salis hemina contrita. Si minus, mixta his aqua in aluum datur. At si sanguis profluit, cibi potionésque esse debent, quæ astringant.

De læuitate intestinorum. Caput. xvj.

EX torminibus interdum intestinorum læuitas oritur, quæ continere nihil possunt: & quicquid assumptũ est, imperfectum protinus reddunt. Id interdum ægros trahit, interdum præcipitat. In hoc vtique adhibere oportet comprimentia, quo facilius tenẽdi aliquid itestinis vis sit. Ergo & super pectus ponetur sinapi, exulcerata'q; cute, malagma, quod humorem euocet, & ex verbenis decoctis aqua desidat: & cibos potionésque assumat, quæ aluum astringũt, & frigidis vtetur perfusionib9. Oportet tamen prospicere, ne simul his omnibus admotis, vitiũ cõtrarium per immodicas inflationes oriatur. Paulatim ergo firmari intestina debebunt, aliquibus cotidie adiectis. Et cum in omni fluore ventris, tũ in hoc præcipuè necessarium est, non quoties libet desidere, sed quoties necesse est: vt hæc ipsa mora in consuetudinem ferendi oneris intestina deducat. Alterũ quoq; quod æquè ad omnes similes affect9 ꝑtinet, in hoc maximè seruandum est: vt (cum pleraque vtilia insuauia sint, qualis est plãtago, & rubi, & quicquid mali corio mixtum est) ea potissimũ ex his dentur, quæ maximè æger volet. Deĩde si omnia ista fastidiet, ad excitandã cibi cupiditatem interponatur aliquid minus vtile, sed magis gratum. Exercitationes, frictiones huic quoque morbo necessariȩ sunt: & cum his sol, ignis, balneum, vomitus (vt Hippocrati visum est) etiam albo veratro (si cætera parum proficient) euocatus.

De lumbricis aluum occupantibus. Caput. xvij.

NOnnunq̃ aũt lumbrici quoq; occupant aluũ: hiq; modò ex inferioribus ꝑtibus, modò fœdius ore reddunt. Atq; interdũ latos eos, qui peiores sunt, interdũ teretes videmus. Si lati sunt, aqua potui dari debet, in qua lupinũ aut cortex mori decoctus sit: aut cui adiectũ sit cõtritũ vel hyssopũ, vel piperis acetabulũ, scamoneæ paulũ. Vel etiam pridie cũ multum alliũ ederit, vomat. Postero'q; die mali punici tenues radiculas colligat, quantum manu comprehendet: eas'q; contusas in aquæ tribus sextarijs decoquat, donec tertia pars supersit. Huc adijciat nitri paulum, & ieiunus bibat. Interpositis deinde tribus horis, duas potiones sumat, aut aquȩ, vel muriȩ durȩ, sic adiectȩ: tum desidat, subiecta calida aqua in pelue. Si verò teretes sunt, qui pueros maximè exercent, & eadem dari possunt & quædam leuiora: vt contritum semen vrticæ, aut brassicæ, aut cumini cũ aqua: vel menta cum eadem, vel absynthium decoctum, vel hyssopum ex aqua mulsa, vel nasturcij semen cum aceto contritum. Edisse etiam & lupinum, & allium prodest, vel maluæ oleum subter dedisse.

De tenesmo intestinorum morbo. Caput. xviij.

Est aũt aliud leuius omnibus proximis, de quibus suprà dictũ est, quod τηνεσμὸν Græci vocant: id neque acutis, neq; longis morbis annumerari debet: cum & facilè tollatur, neq; vnq̃ per se iugulet: in hoc æquè atq; in torminibus frequens desidendi cupiditas est, æquè dolor vbi aliquid excernitur. Descẽdunt autẽ pituitæ, nucisque similia, interdum etiam leuiter subcruenta: sed his interponuntur nonnũquam ex cibo quoq; rectè coacta: desidere oportet in aqua calida, sæpiúsque ipsum manu nutrire, cui plura medicamenta idonea sunt, butyrum cum rosa, aggatia ex aceto liquata, emplastrum id, quod τετραφάρμακον Græci vocant, rosa liquatum, alumen lana circũdatum, & ita appositũ: eadémque ex inferiore parte indita, quæ torminum auxilia sunt, eadem verbenæ decoctæ, vt inferiores partes foueantur: alternis verò diebus aqua, alternis leue, & austerum vinũ bibẽdum est. Potio esse debet egelida, & frigida: proprior ratio victus talis, qualem in tormina suprà præcepimus.

¶De ventris fluxu, & curatione. Caput. xix.

Leuior etiam dum recens deiectio est, vbi & liquida aluus, & sæpius quàm ex cõsuetudine fertur: atque interdum tolerabilis dolor est, interdum grauissimus, idque peius est: sed vno die fluere aluum sæpe pro valetudine est, atq; etiam pluribus, dum febris absit, & intra septimum diẽ id cõquiescat. Purgatur enim corpus, & quod intus læsurum erat, vtiliter effunditur: verùm spacium periculosum est. Interdum enim tormina, ac febriculas excitat, virésque cõsumit: primo die quiescere satis est, neq; impetum ventris prohibere: si per se desiit, balneo vti, paulum cibi capere: si mansit, abstinere non solum à cibo, sed etiã à potione. Postero die si nihilominus liquida aluus est, æquè conquiescere, paulũ astringentis cibi sumere, tertio die in balneum ire, vehementer omnia præter ventrem perfricare, ad ignem lumbos, scapulas'que admouere: cibis vti, sed vẽtrem contrahentibus, vino non multum meraco. Si postero quoq; die fluet, plus edisse: sed vomere etiam ex toto, donec conquiescat. Contra sitim, fame, vomitu niti. Vix enim fieri potest, vt post hãc animaduersionem aluus non contrahatur. Alia via est vbi velis supprimere: Cœnare, deinde vomere, postero die in lecto conquiescere, vesperè vngi sed leniter: deinde panis circa selibram ex vino amineo mero sumere: tum assum aliquid, maximéq; auẽ: & postea vinum idem bibere aqua pluuiali mixtum: idque vsque quintum diem facere, iterúmq; vomere. Frigidam autem assiduè potionem esse debere, contra priores autores Asclepiades affirmauit, & quidem quàm frigidissimam. Ego experimentis quẽque in se, credere debere existimo calida potius, an frigida vtatur. Interdũ aũt euenit, vt id pluribus diebus neglectum, curari difficilius possit. A vomitu oportet incipere, deĩde postero die vesperè, tepido loco vngi, cibum modicũ assumere, vinum meracũ quàm asperrimum,

asperrimum, impositam super ventrem habere cum cerato rutam. In hoc autem affectu corporis neque ambulatione, neque frictione opus est: vehiculo sedisse, vel magis etiam equo, prodest. Neque enim vlla res magis intestina confirmat. Si verò etiam medicamentis vtendum est, aptissimum est id, quod ex pomis fit. Vindemię tempore in grande vas coniicięda sunt pira, atque mala syluestria: si ea non sunt, pira tarentina viridia, vel signina, mala scandiana, vel amerina, myrapia: hisque adijciēda sunt cotonea, & cũ ipsis corticibus suis punica, sorba, & (quibus magis vtimur) etiã torminalia, sic vt hæc tertiã ollę partem teneant: tũ deinde ea musto implenda est,
10 coquendũ'que id, donec omnia, quæ indita sunt, liquata in vnitatem quãdam coeant. Id gustui non insuaue est, & quandocunque opus est, assumptum leuiter, sine vlla stomachi noxa ventrem tenet: duo, aut tria cochlearia vno die sumpsisse, satis est. Alterũ valentius est genus, myrti baccas legere, ex his vinũ exprimere: id decoquere, vt decima pars remaneat, eiúsq; cyathum sorbere. Tertium quod quandocũque fieri potest, malum punicũ excauare: exemptisque omnibus seminibus, membranas quæ inter ea fuerũt iterũ coniicere, tum infundere cruda oua, rudicula'que miscere: deide malum ipsum super prunam imponere, quod dum humor intus est, non aduritur. Vbi siccum esse cœpit, remouere oportet, extractúmque cochle=
20 ari, quod intus est edisse. Aliquibus adiectis, maius momentũ habet. Itaq; etiam in piperatum coniicitur, miscetúrque cum sale, & pipere: est quid ex his edendum: est pulticula etiam, cum qua paulum ex fauo vetere coctum sit: & lenticula cum malo corio cocta, rubíque cacumina in aqua decocta, & ex oleo, atq; aceto assumpta, efficacia sunt: atque ea aqua, in qua vel palmulæ, vel malum cotoneum, vel arida sorba, vel rubi decocti sunt, potata. Quod genus significo, quoties potionem dandã esse dico, quæ astringat. Tritici quoque hemina in vino amineo austero decoquitur, idque triticum ieiuno, ac sitienti datur: supérque id vinum id sorbetur, quod iure valentissimis medicamentis ãnumerari potest: atque etiam potui datur vinũ signi=
30 num, vel resinatum austerum, vel quodlibet austerum. Contunditúrq; cũ corticibus, seminibúsque suis punicũ malum: vino'q; tali miscetur: idq; vel merũ sorbet aliquis, vel bibit mixtum: sed medicamentis vti nisi in vehementibus malis, superuacuum est.

De vuluæ morbo, & curationibus. Caput. XX.

EX vulua quoque fœminis vehemẽs malum nascitur, proximéq; ab stomacho vel afficitur hæc, vel corpus afficit. Interdum etiã sic exanimat, vt tãquam comitiali morbo prosternat. Distat tamẽ hic casus eo, quòd neque oculi vertuntur, nec spumæ profluunt, nec nerui distenduntur, sopor tantum est: idque quibusdã fœminis crebrò reuertẽs,
40 perpetuum est. Vbi incidit, si satis virium est, sanguis missus adiuuat. Si parũ

rũ est, cucurbitulæ tamẽ defigẽdæ sunt in inguinibus. Si diutius aut iacet, aut alioqui iacere consueuit, admouere oportet naribus, extinctum ex lucerna linamentum: vel aliud ex his, quæ fœdioris esse odoris retuli, quod mulierem excitet. Idémque aquæ quoq; frigidæ perfusio efficit, adiuuat'q; ruta contrita cum melle, vel ex cyprino ceratum, vel quodlibet calidum, & humidũ cataplasma naturalibus pubetenus impositũ. Inter hæc etiã perfricare coxas, & poplites oportet. Deinde vbi ad se redit, circuncidendum vinum est in totum annũ, etiamsi casus idẽ non reuertitur. Frictione cotidie vtendum totius quidem corporis, precipuè verò ventris, & poplitum. Cibus ex media materia dandus. Sinapi super imũ ventrem tertio quoq;, aut quarto die imponendũ, donec corpus rubeat. Si durities manet, mollire commodè videtur solanum in lac demissum, deinde contritum: & cæra alba, atque medulla ceruina cum irino, aut seuum taurinum, vel caprinum cum rosa mixtum. Dãdum potui etiam vel castoreum est, vel git, vel anethum. Si parum pura est, purgatur iũco quadrato: si verò vulua exulcerata est, cæratum ex rosa fiet: & recens suilla adeps, & ex ouis album misceatur, idque apponatur: vel album ex ouo cum rosa mixtum, adiecto, quò facilius consistat, cõtritę rosę puluere. Dolens verò ea sulphure suffumigari debet. At si purgatio nimia mulieri nocet, remedio sunt cucurbitulæ cute incisa inguinibus, vel etiam sub mammis admotæ: si maligna purgatio est, subijcienda sunt coeuntia. Id faciunt etiam albæ oliuæ, & nigrum papauer cum melle assumptum, & gummi cum trito semine apij liquatum, & cum cyatho passi datum. Præter hæc in omnibus vesicę doloribus idoneę potiones sunt, quæ ex odoribus fiunt: idest spica nardi, croco, cinnamo, casia, similibúsque. Idémque etiam decocta lentiscus prestat: si tamẽ intolerabilis dolor est, & sanguis profluit, etiam sanguinis detractio apta est: aut certè coxis admotæ cucurbitulæ, cute incisa. At cum vrina super potionum modũ etiam sine dolore profluẽs, maciem, & periculum facit, si tenuis est, opus est exercitatione, & frictione: maximéque in sole, vel ad ignem. Balneum rarum esse debet, neq; longa in eo mora, cibus comprimens. Vinum austerũ meracum, per æstatem frigidum, per hyemen egelidum: sed tãtum, quantũ minimum sit. Infinita, aluus quoque vel ducẽda, vel lacte purgãda est. Si crassa vrina est, vehementior esse debet & exercitatio, & frictio: longior in balneo mora: cibis opus est teneris: vinũ idem. In vtro'que morbo vitanda omnia sunt, quę vrinam mouere consuerunt.

De nimia profusione seminis ex naturalibus. Caput. XXI.

Est etiam circa naturalia vitium, nimia profusio seminis: quod sine Venere, sine nocturnis imaginibus sic fertur, vt ĩterposito spacio, tabe hominem cõsumat. In hoc affectu salutares sunt vehemẽtes frictiones, perfusiones, natationésque quàm frigidissimæ: neque cibi, nec

potio

nisi frigida assumpta. Vitare autē oportet cruditates: omnia inflantia: nihil ex his assumere, quæ cōtrahere semen videntur: qualia sunt, siligo, simila, oua, alica, amylum, omnis caro glutinosa, piper, eruca, bulbi, nuclei pinei. Neque alienum est fouere inferiores parteis aqua decocta ex verbenis comprimentibus: ex iisdem aliqua cataplasmata imo ventri, inguinibúsque circundare: præcipuéque ex aceto rutam vitare, & ne supinus obdormiat.

¶De coxarum morbis, & curationibus. Caput. XXII.

SVperest vt ad extremas parteis corporis veniā, quæ articulis inter se conseruntur: initium à coxis faciam. Harum ingens dolor esse consueuit: isque hominem sæpe debilitat, & quosdam non dimittit. Eóque id genus difficilimè curatur, quòd ferè post longos morbos vis pestifera huc se inclinat: quæ vt illas parteis liberat, sic hanc ipsam quoq; affectam prehendit. Fouendum primùm aqua calida est: deinde vtēdum calidis cataplasmatis. Maximè prodesse videtur aut cum hordeacea farina, aut cū ficu ex aqua decocta mixtus capparis cortex cōcisus, vel lolij farina ex vino diluto cocta, & mixta cum acida fęce: quę, quia refrigescunt, imponere noctu malagmata commodius est. Inulæ quoque radix contusa, & ex vino austero postea cocta, & latè super coxam imposita, inter valentissima auxilia est. Si ista non soluerunt, sale calido & humido vtendum est. Si ne sic quidem finitus dolor est, aut tumor ei accedit: icisa cute, admouendę sunt cucurbitulæ: mouenda vrina. Aluus si compressa est, ducenda. Vltimum est, & ĩ veteribus quoq; morbis efficacissimum, tribus aut quatuor locis super coxam, cutem candentibus ferramētis exulcerare. Sed frictione quoque vtendum est, maximè in sole, & eodem die sæpius: quo facilius ea, quæ coeundo nocuerunt, dirigantur. Eaque si nulla exulceratio est, etiam ipsis coxis, sicut & cæteris partibus adhibenda est. Cum verò sæpe aliquid exulcerandum candenti ferramento sit, vt materia inutilis euocetur, illud perpetuum est, non vt primum fieri potest huius generis vlcera sanare, sed ea trahere, donec id vitium, cui per hæc opitulantur, conquiescant.

¶De genuum doloribus, & cura. Caput. xxiij.

COxis proxima genua sunt, in quibus ipsis nonnunquā dolor esse consueuit. In iisdem autem cataplasmatis, cucurbitulísque præsidium est: sicut etiam cū in humeris, aliisue commissuris dolor aliquis exortus est. Equitare ei, cui genua dolent, inimicissimum omnium est. Omnes autem eiusmodi dolores vbi inueterauerunt, vix citra vstionem finiuntur.

De articulorum doloribus in manibus, pedibúsq;. Caput. XXIIII.

IN manibus pedibúsque articulorum vitia frequentiora, longioráq; sunt, quæ in podagris, chiragrísue esse consuerunt. Ea rarò vel castratos, vel pueros ante fœminę coitū, vel mulieres, nisi qui bus

bus menstrua suppressa sunt, tentant. Vbi sentiri cœperunt, sanguis mittē
dus est. Id enim iter initia statim factum, sæpe annuā, nonnunquā perpe/
tuam valetudinem totam pręstat. Quidam etiam, cum asinino locio epoto
se eluissent, in perpetuum hoc malum euaserunt. Quidam cum toto anno
à vino mulso, Venere sibi temperassent, securitatem totius vitæ consecuti
sunt. Id'que vtique post primum dolorem seruandum est, etiam si quieuit.
Quod si iam consuetudo eius facta est, potest quidem aliquis esse securior
his tēporibus, quibus dolor se remisit. Maiorem verò curam adhibere de/
bēt hi, quibus id reuertitur. Quod ferè vere, autūno've fieri solet. Cū verò
dolor non vrget, manu gestari debet: deinde ferri, inambulatione leui se di= 10
mouere: & si podagra est, īterpositis temporibus exiguis inuicem modò se=
dere, modò ambulare: tū anteq̄ cibū capiat, sine balneo loco calido leuiter
perfricari, sudare, perfundi aqua egelida: deinde cibū sumere ex media ma=
teria, interpositis rebus vrinam mouentibus: quotiésque plenior est, euo/
mere. Vbi dolor vehemēs vrget, interest sine tumore is sit, an tumor cū ca
lore, an tumor iam etiam obcaluerit. Nam si tumor nullus est, calidis fo/
mētis opus est. Aquam marinam, vel muriam duram feruefacere oportet:
deinde in peluem conijcere: & cum iam homo pati potest, pedes demittere,
supérque pallam dare, & vestimento tegere: paulatim deinde iuxta labrum
ipsum ex eadem aqua leuiter infundere, ne calor intus destituat: ac deinde 20
noctu cataplasmata calefaciētia imponere, maximéque hibisci radicem ex
vino coctā: sin verò tumor, calo'rque est, vtiliora sunt refrigerantia, recté=
que in aqua quàm frigidissima articuli continentur: sed neque cotidie, neq;
diu fit, ne nerui lędātur. Imponendum verò est, eruca plātago, cataplasma
quod refrigeret. Neque tamen in hoc cotidie diu permanendum: sed ad ea
transeundum, quæ sic reprimunt, vt emolliant. Si maior est dolor, papaue=
ris cortices in vino coquendi, miscendique cum cærato sunt, quod ex rosa
factum sit. Vel cæræ, & adipis suillæ tantundem vnà liquandum, deinde
his vinum miscendum. atque vbi quod ex eo impositum est corticis incalu=
it, detrahendum, & subinde imponendum aliud est. Si verò tumores etiam 30
obcaluerunt, & dolent, leuat spōgia: quę imposita subīde, ex oleo, vel aceto,
vel aqua frigida exprimitur: aut pari portione inter se mixta, pix, cęra, alu=
men. Sunt etiam plura idonea manibus, pedibúsque malagmata. Quòd si
nihil superimponi patitur, id quod sine tumore est fouere oportet spōgia:
quæ in aquam calidam demittatur, in qua vel papaueris cortex, vel cucu=
meris syluestris radix decocta sit: tum inducere articulis crocum cum suc=
co papaueris, & ouillo lacte. At si tumor est, fouere quidem debet aqua cō/
gelida, in qua lētiscus, verbena, alia've ex reprimentibus decocta sint: iduci
verò medicamentum ex nucibus amaris cum aceto tritis, aut ex cerusa, cui
cōtritæ herbæ muralis succus sit adiectus. Lapis etiam qui carnem exedit, 40

quem

quem σαρκοφάγον Græci vocãt, excisus sic vt pedes capiat, demissos eos cum dolent, retentos'que ibi leuare consueuit. Ex quo in Asia lapidi Asio gratia est. Vbi dolor, & inflammatio se remiserũt, quod intra dies quadraginta fit, nisi vitium hominis accessit, modicis exercitationibus, abstinẽtia, vnctionibus lenibus vtendum est: sic, vt etiam acopo, vel liquido cęrato cyprino articuli perfricẽtur. Equitare podagricis quoq; alienum est. Quibus verò articulorũ dolor certis temporibus reuertitur, hos antè & curioso victu cauere oportet, ne inutilis materia corpori supersit, & crebriore vomitu: & si quis ex corpore metus est, vel alui ductione vti, vel lacte purgari. Quod Erasistratus i podagricis expulit, ne in inferiores parteis factus cursus pedes repleret: cum euidens sit omni purgatione non superiora tantummodo, sed etiam inferiora exinaniri. Ex quocũque autem morbo quis inualescit, si tardè confirmat, vigilare prima luce debet, nihilominus in lecto conquiescere: circa tertiam horam leuiter vnctis manibus corpus permulcere. Deinde delectationis causa quantum iuuat ambulare, circũcisa omni negociosa cogitatione, vel actione: tũ gestari diu, multa fricatione vti, loca, cœlum, cibos sæpe mutare. Vbi triduo, quatriduo've vinum bibit, vno, aut etiã altero die interponere aquam. Per hæc enim fiet, ne in vitia tabem inferentia incidat, & vt maturè vires suas recipiat. Cum ex toto verò conualuerit, periculosè vitę genus subitò mutabit, & iordinatè aget. Paulatim ergo debebit omissis his legibus, eò transire vt arbitrio suo viuat.

LIBRI QVARTI FINIS.

ARTIVM AVRELII CORNELII CELSI LIBER QVINTVS INCIPIT.

DIxi de his malis corporis, quibus victus ratio maxiè subuenit. Nũc transeundum est ad eam medicinæ partem, quę magis medicamentis pugnat. His multum antiqui autores tribuerũt, & Erasistratus, & hi qui se empiricos nominauerunt: præcipuè tamen Erophilus, deductique ab illo viri: adeò vt nullũ morbi genus sine his curarent. Multa'que etiam de facultatibus medicamentorũ memoriæ prodiderunt: qualia sunt vel Zenonis, vel Andræ, vel Apollonij, qui Mys cognominatus est. Horum autem vsum ex magna parte Asclepiades nõ sine causa sustulit: & cum omnia ferè medicamenta stomachum lædant, malique succi sint, ad ipsius victus rationem potius omnem curam suam trãstulit. Verũ vt illud in plęrisque morbis vtilius est, sic multa admodum corporibus nostris incidere consuerunt, quæ sine medicamẽtis ad sanitatem peruenire nõ possunt. Illud ante omnia scire conuenit, quòd omnes medicinæ partes ita

innexæ sunt, vt ex toto separari non possint: sed ab eo nomen trahāt, à quo plurimum petunt. Ergo vt illa quæ victu curat, aliquando medicamentū adhibet: & illa quæ pręcipuè medicamētis pugnat, adhibere etiam rationē victus debet, quæ multum admodum in omnibus malis corporis proficit. Sed cum omnia medicamenta proprias facultates habeant, ac sæpe simplicia opitulentur, sæpe mixta, non alienū videtur antè proponere & nomina, & vires, & mixturas eorū: quò minor ipsius curationis ex sequentibus mora sit.

De simplicibus facultatibus quarūcunque rerum, ex quibus medicamēta fiunt: & primò de his quę sanguinem supprimunt. 10

Caput. I.

SAnguinem supprimunt: atramentum sutorium, quod Græci χάλκανθον appellant, chalcitis, acacia, & ex aqua lyciū, thus, aloe, gummi, plūbum combustū, porrū, herba sanguinalis, creta vel cimolia, vel figularis, mysi, frigida aqua, vinū, acetum, alumen, melinum, squama & ferri, & æris: atq; huius quoque duæ species sunt, alia tantum æris, alia rubri æris.

Quæ vulnus glutinent. Caput. II.

GLutinant vulnus: myrrha, thus, gummi, præcipuéque acanthinū psylleum, tragacātha, cardamomum, bulbi, lini semen, nasturciū, oui albū, gluten, ichthyocolla, vitis alba, cōtusæ cum testis suis cochleæ, mel coctū, 20 spōgia vel ex aqua frigida, vel ex vino, vel ex aceto expressa, ex iisdem lana succida: si leuis plaga est, etiam aranea, alumen & scissile (quod σχιςὸν vocatur) & liquidum, melinum, auripigmentū, ærugo, chalcitis, atramentū sutorium.

Quæ concoquant, & moueant pus. Caput. III.

COncoquunt & mouent pus: nardū, myrrha, costus, balsamū, galbanū, propolis, styrax, thuris & fuligo, & cortex, bitumē, pix, sulphur, resina, seuum, adeps, oleum.

Quæ aperiant vulnera. Caput. iiij.

VVlnera aperiunt tanquā ora in corporibus, quod σόμα Græcè dicitur: 30 cinnamomum, balsamum, panaces, iuncus quadratus, pulegiū, flos albæ violæ, bdelliū, galbanum, resina terebinthina, & pinea, propolis, oleū vetus, piper, pyretrū, chamępitys, vua taminia, sulphur, alumē, rutę semē.

Quæ purgent. Caput. V.

PVrgant: erugo, auripigmentum, quod ἀρσενικὸν a Grecis nominatur. Huic autem & sandaracæ in omnia, eadem vis: sed validior est squama æris, pumex, iris, balsamum, styrax, thus, thuris cortex, resina & pinea, & terebinthina liquida, œnanthe, lacerti stercus, sanguis columbæ, & palumbi, & hirundinis, ammoniacum, bdellium, quod in omnia, idem quod ammoniacum potest: sed valentius est abrotonum, ficus arida, coccum Gnidium, 40 scobis

scobis eboris,omphacium,radicula , coagulum , sed maximè leporinũ:cui eadem, quæ cæteris coagulis facultas.Sed vbique validior est:fel , vitellus crudus,cornu ceruinum,glutẽ taurinũ,mel crudum,misyos,chalcitis,crocum,vua taminia,abrotanum,spuma argẽti, galla,squama æris, lapis hæmatites,minium, costum, sulphur, pix cruda , seuum,adeps, oleum, ruta, porrum,lenticula,eruum.

Quæ rodant. Caput sextum.

RO dunt,alumen liquidum,sed magis rotundum,ærugo,chalcitis mysi,squama æris,sed magis rubri,æs combustum,sandaraca,miniũ Synopicum,galla,balsamum,myrrha,thuris cortex, galbanum, resina terebinthina humida,piper vtrũq;:sed rotundum magis, cardamomum,auripigmentum,calx,nitrũ,& spuma eius,apij semẽ, narcissi radix, omphacium,alcyonium,oleum ex amaris nucibus,allium,mel crudum,vinum,lẽtiscus,squama ferri,fel taurinum,scamonea,vua taminia , cinnamomum, styrax,cicutæ semen,resina,narcissi semen,fel,nuces amaræ,oleũ'q; earũ, atramentum sutorium,chrysocolla,veratrum,cinis.

Quæ exedant corpus. Caput septimum.

EXedunt corpus:acaciæ succus,hebenus,ærugo,squama æris,chysocolla,cinis Cyprius,nitrum,cadmia,spuma argenti, hypocystis , diphryges,sal,auripigmentum,sulphur,cicuta,sandaraca,salamãdra,alcyonium, æris flos,chalcitis,atramentum sutorium,ochra,calx,acetũ,galla, alumẽ, lac caprifici , vel lactucæ marinæ , quæ τιθύμαλλος à Græcis nominatur: alcyonium,fel,thuris fuligo,spodium,lenticula,mel,oleę folia,marrubiũ, lapis hæmatites & Phrygius & Asius,& scissilis,mysi,vinum,acetum.

Quæ adurant. Caput octauum.

ADurunt:auripigmentum,atramentum sutorium,chalcitis,mysi,ærugo,calx,charta combusta,sal,squama æris,fex combusta,myrrha,stercus & lacerti,& columbę,& palumbi,& hirundinis:piper,coccum Gnidium,allium,diphryges,lac vtrunque,quod proximo capite suprà comprehensum est:veratrũ & album,& nigrum,cantharides,corallium,pyretrũ, thus,salamandra,eruca,sandaraca,vua taminia,chrysocolla,ochra,alumẽ, scissile,ouillum stercus,ænanthe.

Quæ crustas vlceribus inducant. Caput nonum.

EAdem ferè crustas vlceribus tanquam igne adustis inducunt:sed pręcipuè chalcitis,vtique si cocta est,flos æris,ærugo,auripigmentum,mysi & id quoque magis coctum.

Quę crustas vlceribus resoluant. Caput decimum.

CRustas verò has resoluit farina triticea cum ruta,vel porro,aut lẽticula,cui mellis aliquid adiectum est.

Quæ discutiant ea,quæ in aliqua parte corporis coierũt. Caput xj.

AD discutienda verò ea, quæ in corporis parte aliqua coierunt, maximè possunt, abrotonũ, helenium, amaracus, alba viola, mel, liliũ, sampsucus Cyprius, lac, sertula Campana, serpyllum, cupressus, cedrus, iris, viola purpurea, narcissus, rosa, crocum, passum, iuncus quadratus, nardum, cinnamomum, casia, ammoniacum, cæra, resina, vua taminia, spuma argenti, styrax, ficus arida, tragoriganus, lini & narcissi semen, bitumen, sordes ex gymnasio, pyrites lapis, aut molaris, crudus vitellus, amarę nuces, sulphur.

Quæ euocent & educant. Caput duodecimum.

EVocat & educit: ladanum, alumen rotundum, hebenus, lini semẽ, omphacium, fel, chalcitis, bdellium, resina terebithina & pinea, propolis, ficus arida decocta, stercus columbæ, pumex, farina lolij grossi in aqua cocti, elaterium, lauri baccæ, nitrum, sal.

Quæ asperata leuent. Caput. xiij.

LEuat id, quod exasperatum est: spodium, hebenus, gummi, oui album, lac, tragacanthum.

Quæ carnem nutriant & vlcus impleant. Caput. xiiij.

CArnem alit, & vlcus implet: resina, pinea, ochra actice: mel, asteriace, cęra, butyrum.

Quæ molliant. Caput. XV.

MOlliunt: æs combustum, terra Erythria, nitrum, papaueris lachryma, ammoniacum, bdellium, cæra, seuum, adeps, oleum, ficus arida, sesamum, sertula Campana, narcissi & radix & semen, rosæ folia, coagulum, vitellus crudus, amaræ nuces, medulla omnis, stibi, pix, cochlea cocta, cicutę semen, plumbi recrementũ: σκωρίαν μολύβδου Gręci vocãt: panaces, cardamomum, galbanum, resina, vua taminia, styrax, iris, balsamum, sordes ex gymnasio, sulphur, butyrum, ruta.

Quæ cutem purgent. Caput. xvj.

CVtem purgat mel: sed magis, si est cum galla, vel eruo, vel lẽticula, vel marrubio, vel iride, vel ruta, vel nitro, vel ęrugine.

De mixturis simplicium rerũ, & de ratione ponderum, & quid malagma, & emplastrum, & pastillus inter se differant. Caput. xvij.

EX positis simplicibus facultatibus, dicendum est quemadmodum misceantur, quę ex his fiant. Miscentur autẽ variè: neque huius vllus modus est, cum ex simplicibus alia demantur, alia adijciantur: ijsdem seruatis, ponderum ratio mutetur. Ita cum facultatũ materia non ita multiplex sit, inumerabilia mixturarum genera sunt: quæ comprehendi si possent, tamẽ esset superuacuum. Nam & ijdem affectus ĩtra paucas compositiones sũt, & mutare eas, cuilibet (cognitis facultatibus) facile est. Itaque contentus his ero, quas accepi velut nobilissimas. In hoc autem volumine eas explicabo,

bo, quæ vel desiderari in prioribus potuerunt, vel ad eas curationes perti/nent, quas protinus hic comprehendam: sic vt tamen quæ magis cõmunia sunt, simul iungam. Si qua singulis, vel etiam paruis accommodata sunt, in ipsorum locum differam. Sed & antea sciri volo, in vncia põdus denariorũ septem esse. Vnius deĩde denarij põdus diuidi à me in sex parteis, id est, sex vncias: vt idem in vncia denarij habeam, quod Græci habent in eo, quem ὄβολον appellant. Id ad nostra pondera relatum, paulò plus dimidio scrupulo facit. Malagmata verò, atque emplastra pastillique, quos τροχίσκους Græ/ci vocant, cum plurima eadem habeant, differunt eo, quòd malagmata ma-

10 ximè ex floribus eorũ que etiam surculis: emplastra, pastillique magis ex quibusdam metallicis fiunt: deinde malagmata cõtusa abunde mollescũt: nam super integram cutem inijciuntur. Laboriosè verò conteruntur ea ex quibus emplastra, pastillique fiunt: ne lędant vulnera cum imposita sunt. Inter emplastrum autem, & pastillum hoc interest: quòd emplastrum vti= que liquati aliquid accipit: in pastillo tantum arida medicamẽta aliquo hu more iunguntur. Tum emplastrum hoc modo fit: arida medicamenta per se teruntur: deinde mixtis his instillatur aut acetum, aut si quis alius nõ pi/guis humor accessurus est: & ea rursus ex eo teruntur. Ea verò quæ liquari possunt, ad ignem simul liquantur: & si quid olei misceri debet, tum infũ/

20 ditur. Interdum etiam aridum aliquid ex oleo prius coquitur. Vbi facta sunt quæ separatim fieri debuerunt, in vnum omnia miscẽtur. At pastilli hæc ratio est: arida medicamenta contrita humore nõ pingui, aut vino vel aceto coquũtur: & rursus cocta, inarescunt. Atq; vbi vtendum est, eiusdẽ generis humore diluuntur: tum emplastrum imponitur: pastillis illinitur, aut alicui molliori: aut cærato miscetur.

De malagmatis. Cap. xviij.

Malagma aduersum calidas podagras.

HIs cognitis primùm malagmata subijciam: quę ferè non sunt refrige/randi, sed calefaciendi causa reperta. Est tamẽ quod refrigerare possit, ad calidas podagras aptũ. Habet gallæ & immaturę, & alterius, coriandri

30 seminis, cicutæ, lachrymę aridæ, gummi, singulorum plenum acetabulũ: cærati eloti, quod πεπλυμένον Græci vocant, selibram. Reliqua ferè calefa/ciunt. Sed quędam digerunt materiam, quædam extrahũt: quæ ἐπισπαστικὰ vocãtur: plera' que certis magis partibus membrorum accommodata sunt.

Malagma ad materiam extrahendam.

SI materia extrahenda est, vt in hydropico, in lateris dolore, in incipiente abscessu: in suppuratione quoq; mediocri aptum est id, quod habet resi= næ aridę, nitri, ammoniaci, galbani, singulorum. p. ✳. cęræ. p. ✳. Aut in quo hæc sunt: æruginis rasę, thuris, singulorum. p. ✳. ij. ammoniaci salis. p. ✳. vj. squamæ æris, cęræ, singulorũ. p. ✳. viij. resinæ aridæ. p. ✳. xij.

40 aceti cyathus. Idem præstat cumini farina cum struthio, & melle. p. ✳. ij.

denarius septem ... nost. ... De pondere

vncia denarij continet ...

Malagma ad iecur dolens.

SI iecur dolet, id in quo est balsami lachrymę. p°. ⚹. xij. costi, cinamomi, casiæ, corticis myrrhę, croci, iunci rotundi, balsami seminis, iridis Illiricæ, cardamomi, amomi, nardi, singulorũ. p°. ⚹. xvj. Quibus adijcitur nardinum vnguentũ, donec cerati crassitudo sit: & huius quidem recẽtis, vsus est. Si verò seruandum est, resinæ terebinthinę. p°. ⚹. xvj. cæræ. p°. ⚹. x. ex vino leni contunduntur.

Malagma ad lienem.

AT si lienis torquet, glandis, quã βάλανον Græci vocant, cortex, & nitrũ paribus portionibus cõtundũtur, resperguntúrque aceto quàm acerrimo. Vbi cærati crassitudinem habet, linteo antea in aqua frigida madefacto, illinitur, & sic imponitur, suprà que farina hordeacea inijcitur: sed manere ibi non amplius sex horis debet, ne lienem consumat. Satiúsque est id bis, aut ter fieri. Cõmunem autem & iecinori, & lieni, & abscessibus, & strumæ, parotidibus, articulis: calcibus quoque suppurantibus, aut aliter dolentibus, etiam concoctioni ventris Lysias cõposuit ex hyssopi, panacis, styracis, galbani, resinæ, singulorũ. p°. ⚹. ij. ammoniaci, bdellij, cæræ, seui taurini, iridis aridæ. p°. ⚹. ij. cachryos acetabulo, piperis granis quadragita. Quæ contrita, irino vnguento temperantur.

Malagma ad laterum dolores.

AD laterũ aũt dolores cõpositio est Apollophanis, in qua sunt resinæ terebĩthinę, thuris fuliginis, singulorũ. p°. ⚹. iiij. bdellij, ãmoniaci, iridis, seui vitulini, aut caprini, à renib⁹ sicci, singulorũ. p°. ⚹. iiij. Hęc aũt eadem omnẽ dolorẽ leuant, dura emolliunt, mediocriter calefaciũt. Ad idem latus Andreæ quoq; malagma est, quod etiam resoluit, educit humorem, pus maturat: vbi id maturum est, cutem rumpit: ad cicatricem perducit, prodest impositum minutis, maioribúsque abscessibus, itẽ articulis: ideóq; & coxis, & pedibus dolẽtib⁹. Itẽ si quid in corpore collisum est, reficit: pręcordia quoq; dura, & inflata emollit, ossa extrahit: ad oĩa deniq; valet, quæ adiuuare calor potest: id habet cæræ. p°. ⚹. xj. visci sycamini, quã aliàs sycomorum vocant, lachrymę, singulorum. p°. ⚹. j. piperis & rotundi, & longi, ammoniaci, thymiamatis, bdellij, iridis Illiricę, cardamomi, amomi, xilobalsami, thuris masculi, myrrhæ, resinæ aridæ, singulorũ. p°. ⚹. x. pyretri, cocci Gnidij, spumæ nitri, salis ammoniaci, aristolochiæ Creticæ, radicis ex cucumere agresti, resinæ terebinthinæ liquidę, singulorum. p°. ⚹. xx. quibus adijcitur vnguenti irini, quantum satis est ad ea mollienda, atque cogenda.

¶ Malagmata ad resoluenda quæ astricta sunt: & mollienda quæ dura sunt: & dirigenda quæ coeunt.

PRęcipuum verò est ad resoluenda quæ astricta sunt: molliẽda quæ dura sunt: digerenda quæ coeunt id, quod ad Polyarchum autorem refertur.

Habet

Habet iūci quadrati, cardamomi, thuris fuliginis, amomi, cæræ, resinæ liquidæ pares portiones. Aliud malagma ad eadem.

ALiud ad eadem Nilei, croci magmatis, quod quasi recrementum eius est. p. ✳. iiij. ammoniaci, thymiamatis, cæræ, singulorum. p. ✳. xx. ex quibus duo priora ex aceto teruntur, cæra cū rosa liquatur, & tū omnia iunguntur. Malagma Moschi ad molliendum.

PRopriè etiam dura mollit id, quod Moschi esse dicitur. Habet galbani vnciam, thuris fuliginis. p. ✳. iij. cæræ, ammoniaci, thymiamatis trientes, picis aridæ. p. ✳. iij. aceti heminas treis.

10 Malagma Medi ad digerenda quæ coeunt.

FErtur etiā ad digerenda quæ coeunt sub autore Medo, quod habet cærę p. ✳. iij. panacis. p. ✳. semis: squamę æris, aluminis rotundi, item scissilis, singulorum. p. ✳. j. plumbi combusti. p. ✳. j. & semis.

Malagma Panthemi ad eadem.

AD eadem Panthemus vtebatur calcis. p. ✳. semis. sinapis contriti: itē fœni Gręci, aluminis, singulorū. p. ✳. j. seui bubuli. p. ✳. iij. & semis.

Malagma ad strumas.

AD strumam multa malagmata iuenio. Credo autem quò Peius id malum est, minúsque facilè discutitur, eò plura esse tentata: quæ in per-20 sonis variè responderunt. Andreas autor est, vt hęc misceantur, vrticæ seminis. p. ✳. j. piperis rotundi, bdellij, galbani, āmoniaci. thymiamatis, resinæ aridæ: singulorum. p. ✳. iiij. resinę liquidę. cæræ, pyretri, piperis lōgi, lactucæ marinę seminis, sulphuris ignem non experti: quod apyron vocat, fecis aridę, aceti, spumę nitri, salis ammoniaci, sinapis, cardamomi, radicis ex cucumeris syluestri, resinæ, singulorum. p. ✳. viij. Quæ ex leni vino contunduntur. Aliud malagma ad idem valens.

EXpeditius ad idem fit, quod habet visci, felini stercoris, resinę, sulphuris ignem non experti pares portiones. Et in quo est sulphuris. p. ✳. j. lapidis quem pyriten vocant. p. ✳. iiij. cumini acetabulum. Item in quo est la-30 pidis eiusdē pars vna, sulphuris duę partes, resinæ terebinthinę partes tres.

Malagma ad strumam & phymata.

ARabis autem cuiusdam est ad strumā, & orientia tubercula, quæ phymata vocātur: quod hęc digerit. Habet myrrhæ, salis āmoniaci, thuris, resinę & liquidę & aridę, croci magmatis, cęrę, singulorum. p. ✳. j. lapidis eius, quem pyriten vocant. p. ✳. iiij. quibus quidam adijciunt, sulphuris. p. ✳. ij. Malagma ad strumam, & tubera, & carcinodas.

EST etiam proficiens in struma: & in his tuberibus, quæ difficiliter concoquntur: & in his, quę carcinodę vocantur: quod ex his cōstat, sulphuris. p. ✳. ij. nitri. p. ✳. iiij. myrrhæ. p. ✳. vj. fuliginis thuris. p. ✳. semis. 40 salis ammoniaci. p. ✳. iij. cæræ. p. ✳. j.

Malagma Protarchi ad parotidas, & fauum, & mala vlcera.

PRotarchus autem ad parotidas, eaque tubercula, quæ melicera, id est, fa-
ui vel phymata nominantur: item mala vlcera, pumicis, resinæ pineę li-
quidæ, thuris fuliginis, spumæ nitri, iridis, singulorũ. p. ✳. viij. cũ cæræ.
p. ✳. ix. miscebat, hisque olei cyathum, & dimidium adijciebat.

Malagma aduersus panum, & phymata.

AT aduersus panum tum primùm orientem, quod φύγεθλον Græci vo-
cant, & omne tuberculum, quod phyma nominatur, miscetur ochra,
quę Attica nominatur cũ duabus partibus similæ, iisque cõtunditur: sub-
inde mel instillatur, donec malagmatis crassitudo sit. 10

Malagma aduersus phymata.

DIscutit etiam omne tuberculum, quod phyma vocatur, id, quod habet
calcis, nitri spumę, piperis rotundi, singulorum. p. ✳. j. galbani. p. ✳.
ij. salis. p. ✳. iiij. quę excipiuntur cærato ex rosa facto.

Malagma ad supprimendum omne quod abscedit.

SVpprimitque omne quod abscedit id, in quo est galbani, fabę fresę, sin-
gulorum. p. ✳. j. myrrhę, thuris, ex radice capparis corticis, singulorum
p. ✳. iiij. Satisque omnia abscedentia digerit murex combustus, & bene
contritus aceto subinde adiecto.

Malagma ad sanguinem supprimendum, & phymata. 20

AT si satis sanguis subit, rectè imponitur quod aduersus phymata quo-
que potest. Constat ex his, bdellij, styracis, ammoniaci, galbani, resi-
næ & aridę, & liquidę pineę. Item ex lentisci, thuris, iridis, singulorum. p.
✳. ij. Malagma ad carcinodas, & phymata lenienda.

CArcinodę verò & phymata commodè his leniũtur, galbani, visci, am-
moniaci, resinę terebĩthinę ĩ singulis. p. ✳. j. seui taurini. p. ✳. semis: fe-
cis combustæ quàm maxima portione: dum id siccius non faciat, quàm
esse malagma oportet.

Malagma ad liuorem faciei contusæ.

QVòd si facie contusa liuor subcruentus est, hæc compositio, nocte & 30
die imposita, tollit. Aristolochiæ, thapsiæ, singulorũ. p. ✳. ij. bdellij,
styracis, ammoniaci, thymiamatis, galbani, resinæ aridæ, & ex lentisco li-
quidæ, thuris masculi, iridis Illiricæ, cæræ, singulorũ. p. ✳. iiij. Idẽ faba
quoq; imposita perficit. Malagmata stomachica ad aperiendum.

SVnt etiam quædam malagmata, quæ στομαχικὰ Græci vocant: quoniam
aperiendi vim habent. Quale est, quod ex his constat: piperis longi, spu
mæ nitri, singulorum. p. ✳. ij. erisimi, p. ✳. iiij. quæ cum melle miscẽtur.
Idoneaque etiam strumæ aperiendæ sunt eius generis. Vehementiúsque
ex his est id, quod habet calcis. p. ✳. iiij. piperis grana sex, nitri, cæræ, sin-
gulorum. p. ✳. x. mellis. p. ✳. iij. olei heminam. 40

Miconis malagma ad resoluendum aperiendúmque, ac purgandum.

MIconis quoq; est quod resoluit, aperit, purgat. Habet alcyonium, sulphur, nitrũ, pumicẽ paribus portionibus: quibus tantum picis, & cærę adijcitur, vt fiat cerati crassitudo. Malagma ad ossa, & neruos.

AD ossa autem Aristogenis, fit ex his, sulphuris. p. ⚹. j. resinæ terebinthinæ, nitri spumæ, & ex scilla partis interioris, plumbi eloti, singulorum, p. ⚹. ij. thuris fuliginis. p. ⚹. viij. ficus aridæ quàm pinguissimę, seui taurini, singulorũ. p. ⚹. viij. cerę. p. ⚹. xj. iridis Macedonicæ. p. ⚹. vj. sesami fricti acetabulũ, maximéq; neruis, & articulis malagma cõuenit.

Malagma Euticlei ad articulos, & ad omnem dolorem.

IGitur Euticlei est & ad articulos, & ad omnem dolorem, & ad vesicæ, & ad recenti cicatrice contractos articulos: quas ἀγκύλας Græci nominant: quod habet fuliginis, thuris acetabulũ, resinę tantundem, galbani sine surculis sescunciam, ammoniaci, bdellij, singulorum. p. ⚹. iij. cærę. p. ⚹. semis. Aliud item fit, quod habet iridis, ammoniaci, galbani, nitri, singulorum. p. ⚹. xiiij. resinæ liquidæ. p. ⚹. vj. cæræ. p. ⚹. xvj.

Malagma Sosagorę ad dolores articulorum.

AD dolores articulorum Sosagorę, plumbi cõbusti, papaueris lachrymę, corticis hyoscyami, styracis, peucedani, seui, resinę, cerę pares portiões.

Chrysippi malagma ad idem valens.

CHrysippi: resinę liquidę, sandaracę, piperis, singulorũ. p. ⚹. xij. quibus cærę paulum adijcitur.

Ctesiphontis malagma ad idem valens, & ad parotidas, & phymata, & strumam.

CTesiphontis, ceræ Creticę, resinę terebinthinæ, nitri quàm ruberrimi, singulorum. p. ⚹. semis. olei cyathi tres. Sed id nitrum antè per triduũ instillata aqua teritur, & cũ sextario eius incoquitur, donec omnis humor cõsumatur. Potest verò ea compositio etiam ad parotidas, phymata, strumam, omnémque coitum humoris emoliendum.

Malagma ad articulos.

AD articulos fici quoque aridi, partem nepetę mixtam, vel vuam taminiam sine seminibus cum pulegio rectè aliquis imponit.

Malagma Aristonis aduersus podagras, & recentia phymata, & omneis dolores.

EAdem podagrę pręsidio sunt. Sed ad eam fit Aristonis quoq;, quod habet, nardi, cynnamomi, casię, chamęleontis, iunci rotundi, singulorum p. ⚹. viij. seui caprini ex irino liquati. p. ⚹. xx. iridis. p. ⚹. j. quę in aceto q̃ acerrimo iacere per. xx. dies debet. Idẽ autem etiam recentia phymata, dolorésque omnes discutit.

Theoseni malagma ad pedum dolores.

At

AT theosenus ad pedũ dolores, seui à renibus partem tertiã, salis parteis duas miscebat, ijs'que membranulam illitam imponebat: tũ supèr inijciebat ammoniacum, thymiama in aceto liquatum.

Numenij malagma ad podagram, cæteros'que articulos induratos.

AT Numenius podagram, cæteros'que articulos induratos hoc molliebat: abrotani, rosæ aridæ, papaueris lachrymæ, singulorum. p̄. ⚹. iij. resinæ terebinthinæ. p̄. ⚹. iiij. thuris, spumæ nitri, singulorum. p̄. ⚹. viij. iridis, aristolochiæ, singulorum. p̄. ⚹. xij. cæræ. p̄. ⚹. iij. quibus adijcitur cedri cyathus vnus, olei laurini cyathi tres, olei acerbi sextarius.

Dexij malagma, si quando callus in articulis increuit. 10

SI quando autem in articulis callus increuit, Dexius docuit imponere calcis. p̄. ⚹. iiij. cęrussę. p̄. ⚹. viij. resinæ pineę. p̄. ⚹. xx. piperis grana. p̄. ⚹. xx. cęrę. p̄. ⚹. ij. Quibus dũ contundũtur, hemina vini lenis instillať.

De emplastris. Caput decimumnonum.

EX emplastris autem nulla maiorem vsum pręstant, quàm quę cruentis protinus vulneribus inijciũtur: ἔναιμα, Græci vocant. Hęc enim reprimunt inflammationem, nisi magna vis eam cogit: atque illius quoque impetum minuunt: tum glutinant vulnera quę id patiuntur: cicatricem hisdẽ inducunt. Constant autem ex medicamentis non pinguibus, ideo'que alipenæ nominantur. 20

Barbarum emplastrum nigrum, quod cruentis protinus vulneribus inijcitur.

OPtimum ex his est, quod Barbarum vocatur. Habet æruginis rasæ. p̄. ⚹. xij. spumę argenti. p̄. ⚹. xx. aluminis, picis aridę, resinę pineę aridæ, singulorum. p̄. ⚹. j. quibus adijciuntur olei, & aceti singulæ heminæ.

Choacon emplastrum nigrum, ad idem valens.

ALterum ad idem, quod Choacon vocãt, habet spumæ argenti. p̄. ⚹. c. resinę aridę tantundem. Sed spuma prius ex tribus olei heminis coquitur. His duobus emplastris color niger est, qui ferè talis fit ex pice, atq; resina. At ex bitumine nigerrimus: ex ęrugine, aut ęris squama, viridis: ex minio ruber: ex cerussa, albus. 30

Basilicon emplastrum nigrum ad idem.

PAucæ admodum compositiones sunt, in quibus aliquid misturæ varietas nouat. Ergo id quoque nigrum est, quod Basilicon nominatur. Habet panacis. p̄. ⚹. j. galbani. p̄. ⚹. ij. picis, & resinæ, singulorum. p̄. ⚹. x. olei dimidium cyathum.

Smaragdinum emplastrum ad idem.

AT quod peruiride est, Smaragdinum appellatur, in quo sunt resinæ pineæ. p̄. ⚹. iij. cæræ. p̄. ⚹. j. æruginis. p̄. ⚹. semis, thuris fuliginis. p̄. ⚹. ij. olei tantundem, & aceti, quo fuligo & ærugo in vnum cogantur.

Emplastrum ruffum ad idem. 40

Est etiam coloris ferè ruffi, quod celeriter ad cicatricem vulnera perducere videtur. Habet thuris. p. ✳. j. resinæ. p. ✳. ij. squamæ æris. p. ✳. iij. spumæ argenti. p. ✳. xx. cæræ. p. ✳. c. olei heminam.

ῥαγοκολλητικὸν emplastrum ad idem.

PRæterea est, quod ῥαγοκολλητικὸν à glutinando vocant. Constat ex his: bituminis, aluminis scissilis. p. ✳. iiij. spumę argenti. p. ✳. iiij. & olei veteris hemina.

Cephalicum emplastrum Philotæ, capiti conueniens.

PRæterea sunt quędam generis eiusdem, quę quia capitibus fractis maximè conueniunt, κεφαλικὰ à Græcis nominātur. Philotæ compositio 10 habet terræ Erythriæ, chalcitidis, singulorū. p. ✳. iiij. myrrhæ. æris combusti. p. ✳. x. ichthyocollæ. p. ✳. vj. æruginis rasæ, aluminis rotundi, misyos crudi, aristolochię, singulorum. p. ✳. viij. squamę ęris. p. ✳. xx. thuris masculi. p. ✳. ij. cęræ. p. ✳. j. rosę, & olei acerbi ternos cyathos, aceti quantum satis est, dum arida ex eo conteruntur.

Emplastrum viride ad idem valens.

ALiud ad idem viride: ęris cōbusti, squamę æris, myrrhę, ichthyocollę, singulorū. p. ✳. vj. mysios crudi, æruginis rasæ, aristolochiæ, aluminis rotūdi, singulorū, p. ✳, viij. cęrę. p. ✳ vj. olei hemina, aceti q̄d satis sit.

Tetrapharmacum emplastrum ad pus mouendum.

20 PVri autem mouendo non aliud melius, quàm quod expeditissimum est, τετραφάρμακον à Græcis nominatur: habet pares portiones cęrę, picis, resinę, seui taurini: si id non est, vitulini.

Enneapharmacum emplastrum ad pus mouendum, & ad purgādū.

ALterum ad idem ἐννεαφάρμακον nominatur, quod magis purgat: constat ex nouem rebus: cęra, melle, seuo, resina, myrrha, rosa, medulla vel ceruina, vel vitulina, vel bubula, hyssopo, butyro. Quorum ipsorum quoque pondera paria miscentur. Sunt autem quędam emplastra, quibus vtriusque rei facultas est: quæ si singula habenda sunt, meliora sunt. Sed in copia reijcienda sunt: his potius adhibitis, quæ propriè id quod eo tempore 30 opus est, consequuntur. Exempli causa duo proponam.

Attalum emplastrum ad vulnera.

ESt igitur ad vulnera Attalum: quod habet squamę æris. p. ✳. xvj. fuliginis. p. ✳. xv. ammoniaci tantundem, resinę terebinthinæ liquidæ p. ✳. xxv. seui taurini tantundem, aceti heminas tres, olei sextarium.

Iudęi emplastrum fracto capiti accommodatum.

AT inter ea, quę fracto capiti accommodantur, habent quidam id quod ad autorem Iudęum refertur. Constat ex his: salis. p. ✳. iiij. squamæ æris rubri, æris combusti, singulorū. p. ✳. xij. ammoniaci, thymiamatis, thuris fulginis, resinæ Colophoniacę, cęrę, seui vitulini curati, singulorū, 40 p. ✳. xx. aceti sesquicyathum, olei minus cyathum. τεθεραπευμένα Græci

appellant

appellant, quæ curata vocant: cum ex seuo puta omnes membranulæ dili/
genter exemptę sunt, ex alio medicamento.

διὰ δαφνίδων emplastrum ad extrahendum.

SVnt etiam quædam emplastra nobilia ad extrahendum. Quę ipsa quo=
que ἐπισπαστικὰ nominãtur. Quale est quod quia lauri baccas habet διὰ
δαφνίδων appellatur: in eo est resinæ terebinthinæ. p. ✳. x. nitri, cæræ, picis
aridæ, baccarũ lauri, singulorum. p. ✳. xx. olei paulum. Quoties aut bac=
cam, aut nucem, aut simile aliquid posuero, scire oportebit, antequam ex/
pendatur, ei summam pelliculam esse demendam.

Aliud διὰ δαφνίδων ad extrahendum, & pus mouendum.

ALiud eo nomine, quod puri quoq; mouendo est: seui vitulini, ammo/
niaci, thymiamatis, picis, cæræ, nitri, baccarũ lauri, resinæ aridæ, ari/
stolochiæ, pyretri pares portiones.

Philocratis emplastrum ad extrahendum, & pus mouendum.

PRæter has est Philocratis, quod habet salis ammoniaci. p. ✳. vij. aristo=
lochiæ. p. ✳. viij. cęrę, resinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, singulorũ.
p. ✳. xv. spumæ argenti. p. ✳. xxxij. Quibus vt pus quoque moueant,
iridis. p. ✳. iiij. & galbani. p. ✳. vj. adijciuntur.

Rhypodes emplastrum ad extrahendum.

OPtimum tamen ad extrahendum est id, quod à similitudine sordium
ῥυπῶδες Græci appellant. Habet myrrhæ, croci, iridis, propolis, bdel=
lij, capitulorum punici mali, aluminis & scissilis, & rotũdi, mysi, chalcitis,
atramẽti sutorij cocti, panacis, salis ammoniaci, visci, singulorũ. p. ✳. iiij.
aristolochiæ. p. ✳. viij. squamæ æris. p. ✳. xvj. resinæ terebinthinæ. p.
✳. lxxvj. cerę, & seui vel taurini, vel hircini. p. ✳. c.

Emplastrum Hecatęi ad extrahendum.

HEcatæo quoq; autore emplastrum generis eiusdem fit ex his: galbani.
p. ✳. ij. fuliginis thuris. p. ✳. iiij. picis. p. ✳. vj. cæræ, & resinæ tere/
binthinæ. singulorum. p. ✳. viij. quibus paulũ irini vnguenti miscetur.

Alexandrinum emplastrum viride ad extrahendum.

VAlénsque ad idem emplastrum viride alexandrinum est. Habet alu=
minis scissilis. p. ✳. viij. salis ammoniaci. p. ✳. viij. iij. squamæ æris.
p. ✳. xvj. myrrhę, thuris, singulorum. p. xviij. cęræ. p. ✳. cl. resinę Colo=
phoniacæ, aut pineæ. p. ✳. cc. olei heminam, aceti sextarium.

De emplastris exedentibus.

QVædam autem sunt emplastra exedẽtia, quæ σηπτὰ Gręci vocant: qua=
le est id quod habet resinę terebinthinæ, fuliginis thuris, singulorum.
p. ✳. iij. squamę ęris. p. ✳. j. ladani. p. ✳. ij. aluminis tãtundẽ, spumę ar/
genti. p. ✳. iiij.

Emplastrum quod exest corpus, & ossa resoluit, &
supercrescentem carnem coercet.

Exest

Exest etiã vehementer corpus, atq; ossa quoq; resoluit, & supercrescentẽ carnẽ coercet id, quod habet spumę argẽti, squamæ æris, vncias singulas: nitri ignẽ nõ experti, lapidis Asij, aristolochię. p°. sextantes. cęrę, resinę terebinthinę, thuris, olei veteris, atramenti sutorij, salis ammoniaci. p°. ⚹. semis: ęruginis rasę. p°. ⚹. bessem. aceti scillitici heminã, vini aminæi tantundem.

Emplastra aduersus morsus, & alia recentiora vulnera.

SVnt etiam aduersus morsus quędam accommodata: quale est Diogenis nigrum, quod habet bituminis, cęrę, resinę pineę aridę, singulorum. p°. 10 ⚹. xx. spumę argẽti. p°. ⚹. c. olei sextarium. Aut in quo sunt squamę eris. p°. ⚹. iiij. cerussæ, & ęruginis passæ, singulorũ. p°. ⚹. viij. ammoniaci. p°. ⚹. xij. cęrę, resinæ pineę, singulorum. p°. ⚹. xxv. spumę argenti. p°. ⚹. c. olei sextarius. Aut in quo sunt squamæ æris. p°. ⚹. xiiij. galbani. p°. vj. cerussę, & eruginis rasę, singulorũ. p°. ⚹. viij. cæræ, resinæ pineæ, singulorũ. p°. ⚹. lv. ex quibus spuma argenti concoquitur.

Ethesium emplastrum rubrum ad idem valens.

RVbrum quoque emplastrum quod Ethesium vocatur huc aptũ est. Habet resinę terebithine. p°. ⚹. ij. galbani. p°. ⚹. iiij. minij synopici. p°. ⚹. vj. thuris fuliginis. p°. ⚹. vj. cæræ. p°. ⚹. viij. spumæ argẽti. p°. ⚹. lvj. 20 olei veteris heminam.

Aliud emplastum ad idem valens.

ITem id quod ex his constat: squamę æris, thuris fulginis, singulorum. p°. ⚹. iiij. galbani. p°. ⚹. vj. salis ammoniaci. p°. ⚹. xij. iij. cæræ. p°. ⚹. xxv. olei tribus heminis. Hæc aũt alijs quoq; recentioribus vulneribus rectè imponuntur

Leuca emplastra non grauibus vulneribus accommodata, & maximè senilibus.

SVnt enim alba lenia: λευκὰ Græci vocant, ferè nõ grauibus vulneribus accommodata, precipuéque senilibus. Quale est quod habet cerussæ. p°. ⚹. xxxij. seui vitulini curati, & cæræ, singulorũ. p°. ⚹. lviij. olei heminas 30 tres, ex quibus ea cerussa coquitur.

Elephantinum emplastrum.

ALiud quod habet cerussæ. p°. ⚹. cæræ. p°. ⚹. xxxv. olei heminam, aquæ sextarium. Quæ quotiens adijciuntur cerussæ, vel spumæ argenti, scire licet illa ex his coquenda esse. Est autem ea percandida compositio, quæ suprà posita est: ideóque Elephantina nominatur.

Lenia emplastra.

LEnia quoque quędam emplastra sunt, quas λιπαρὰς ferè Gręci nominant: vt id quod habet minij. p°. ⚹. iiij. spumæ argenti. p°. ⚹. xxv. cæræ, & adipis suillæ, singulorum. p°. ⚹. xxvij. vitellos quatuor.

40 Emplastrum lene.

ALia compositio generis eiusdẽ: cæræ, resinę terebinthinę, singulorum. p. ✳. vj. cerussę. p. ✳. viij. spumæ argẽti, plumbi recrementi, σκωρίαν μολύβδου Græci vocant, singulorum. p. ✳. xx. cicini olei, & myrti, singulorum heminæ. Archagathi emplastrum lene.

TErtia quę ad autorẽ archagathũ refertur: mysi cocti, æris cõbusti, singulorum. p. ✳. iiij. cerussæ coctæ. p. ✳. viij. resinæ terebinthinæ. p. ✳. x. spumæ argenti. p. ✳. vj.

Emplastra eiusdem generis ad leniendum apta.

ETiamnum generis eiusdem: spumæ argenti, cærę, adipis suillæ, singulorum. p. ✳. xxvij. vitelli cocti quatuor, rosæ hemina. Aut cærati ex oleo myrteo facti partes tres, adipis suillæ pars quarta, paulum ex plumbi recremento. Aut spumæ argenti selibra ex olei hemina, & aquę marinę altera, cocta donec bullire desierit: cui paulum cæræ sit adiectum, aut pares portiones cerę, seui, stibi, spumę argenti, cerussæ.

De pastillis, & primò de his qui ad recentia vulnera glutinãda, sanãdaque apti sunt. Caput vigesimum.

PAstilli quoque facultates diuersas habent. Sunt enim ad recentia vulnera glutinanda, sanãdaque apti. Qualis est qui habet chalcitis, mysi, spumæ nitri, floris ęris, gallę, aluminis scissilis modicè cocti, singulorum. p. ✳. j. ęris combusti, capitulorum mali punici, singulorum. p. ✳. iij. Hunc oportet diluere aceto, sic vbi vulnus glutinandum est illinere. At si neruosus aut musculosus is locus est, commodius est cærato miscere, sic, vt illius octo partes, nona huius sit.

Alius pastillus ad glutinanda vulnera.

ALius ad idem constat ex his: bituminis, aluminis scissilis, singulorum. p. ✳. j. æris cõbusti. p. ✳. iiij. spumæ argenti. p. ✳. xj. olei sextario.

De Sphragide pastillo, quem Polybius confecit ad glutinandum vulnus.

SEd longè Polybij celeberrimus est, σφραγὶς autem nominatur, qui habet aluminis scissilis. p. ✳. j. iij. atramẽti sutorij. p. ✳. ij. myrrhę. p. ✳. v. aloes tantundem, capitulorum punici mali, fellis taurini, singulorum. p. ✳. vj. Quæ contrita vino austero excipiuntur.

Pastillus ad vlcera sordida, & nigritiem in auribus, naribus, & in obscœnis partibus, inflammationésque eorum.

AD vlcera sordida, & nigritiem in auribus, naribus, obscœnis partibus, inflammationésque eorum: chrysocollę. p. ✳. j. atramenti sutorij, aluminis scissilis, singulorum. p. ✳. ij. halicacabi corticis. p. ✳. iiij. minij. p. ✳. vj. spumæ argenti. p. ✳. xij. cerussę. p. ✳. xvj. Quę ex aceto & cogũtur, & vbi vtendum est, diluuntur.

Pastillus Andronis ad vuam inflammatam, ad naturalia sordida,

et iam

et iam cancro laborantia.

ANdronis verò est ad vuam inflammatam, ad naturalia sordida etiam cancro laborantia: gallæ, atramenti sutorij, myrrhæ, singulorũ. p̄. ⚹. j. aristolochiæ, aluminis scissilis, singulorum. p̄. ⚹. ij. capitulorum punici mali. p̄. ⚹. xxv. ex passo coactorum, & (cum vsus exigit) aceto vel vino dilutorum: prout valentius aut lenius vitium est, cui medendum est.

Pastillus ad fissa ani, vel ora venarum fundentia sanguinem, vel cancrum.

PRoprie autem ad ani fissa, vel ora venarũ fundentia sanguinem, vel cancrum: æruginis. p̄. ⚹. ij. myrrhæ. p̄. ⚹. xij. stibis, lachrymæ papaueris, acaciæ, singulorum. p̄. ⚹. xvj. Quæ ex vino & teruntur, & in ipso vsu deliquãtur. Pastillus ad expellendum calculum cum vrina.

EXpellere autem ex vesica cum vrina calculum videtur hęc compositio: casiæ, croci, myrrhę, costi, nardi, cinnamomi, dulcis radicis, balsami, hyperici pares portiones conteruntur: deinde vinum lene instillatur, & pastilli fiunt, qui singuli habeant. p̄. ⚹. iii. hique singuli cotidie manè ieiuno dantur. De pessis. Caput vigesimumprimum.

HAec tria cõpositionũ genera: id est quæ in malagmatis, pastillis, emplastrisque sunt, maximum, præcipuéque varium vsum præstãt. Sed alia quoque vtilia sunt, vt ea quæ fœminis subijciuntur (πέσσους Græci vocant) Eorum hæc proprietas est: Medicamẽta composita molli lana excipiũtur, ea'que lana naturalibus conditur.

Ad sanguinem euocandum.

AD sanguinem autem euocãdum, cauneis duabus adijcitur nitri. p̄. ⚹. j. aut allij semen conteritur, adijcitur myrrhę paululum, & vnguẽto susino miscetur, aut cucumeris syluestris pars interior ex lacte muliebri diluitur. Ad vuluam molliendam.

AD vuluam molliendam, oui vitellus, & fœnum Grecum, & rosa, & crocum temperãtur. Aut elaterij. p̄. ⚹. iij. salis tantundem, vuę taminię. p̄. ⚹. vi. melle excipiuntur.

Alia pessi compositio, ad idem valens.

AVt Boetho authore, croci, resinę terebinthinę, singulorum. p̄. ⚹. iiii. myrrhæ. p̄. ⚹. iij. rosæ. p̄. ⚹. j. seui vitulini. p̄. ⚹. iij. cæræ. p̄. ⚹. ij. miscentur. Ad inflammationes vuluæ, Numenij pessus.

OPtima autem aduersus inflammationes vuluæ Numenij compositio est, quæ habet croci. p̄. ⚹. iij. cæræ. p̄. ⚹. j. butyri. p̄. ⚹. viij. adipis anserinę. p̄. ⚹. xij. vitellos coctos duos, rosę minus cyatho.

Ad eijciendum è vulua infantem mortuum.

SI verò infans intus decessit, quo facilius eijciatur, malicoriũ ex aqua terendum, eo'que vtendum est.

Si mulier vitio locorum concidit, qua curatione vtendum sit.

SI concidere vitio locorum mulier solet, cochleæ cum testis suis combu/rendæ, conterendæ'que, deinde his mel adijciendum est. Si non comprehendit, adeps leonina ex rosa mollienda est.

De medicamentis quibus aridis vtimur. Caput. XXII.

Ad carnem supercrescentem exedendam.

QUædam misturæ medicamentorum sunt, quibus aridis neque coactis vtimur: sic vt inspergamus, aut cum aliquo liquido mista illinamus: quale est ad carnem supercrescentem exedendam, quod habet squamæ, fuliginis thuris, singulorum. p. ⚹. j. æruginis. p. ⚹. ij. Hęc autem eadem cū melle purgant vlcera, cū cæra implent. Mysi quoq; & galla, si paribus por/tionibus misceantur, corpus consumunt: ea'que vel arida inspergere licet, vel, excepta cadmia, illinere. 10

Ad putrem carnem continendam, ne vltra serpat, eam'que leniter exedendam plures compositiones.

PVtrem verò carnem continet, neq; vltra serpere patitur, & leniter exest, mel, vel cum lenticula, vel cum marrubio, vel cū oleæ folijs, antè ex vi/no decoctis. Itē sertula Campana in mulso cocta, deinde contrita: aut calx cum cærato, aut amaræ nuces cū allio: sic vt huius pars tertia sit, paulúmq; his croci adijciatur. Aut quod habet spumæ argēti. p. ⚹. vj. cornu bubuli cōbusti. p. ⚹. xij. olei myrtei, & vini cyathos ternos. Aut quod ex his constat: floris punici mali, atramenti sutorij, aloes, singulorum. p. ⚹. ij. aluminis scissilis, thuris, singulorum. p. ⚹. iiij. gallæ. p. ⚹. viij. aristolochiæ. p. ⚹. x. Vehementius idem facit etiam adurendo auripigmentum cum chalcitide & nitro, aut calce, aut charta combusta. Item sal cū aceto. Vel ea cōpositio quæ habet chalcitidis, capitulorum punici mali, aloes, singulorum. p. ⚹. ij. aluminis scissilis, thuris, singulorū. p. ⚹. iiii. gallæ. p. ⚹. viii. aristolochiæ. p. ⚹. x. mellis, quantum satis sit ad ea cogenda. Vel cātharides p. ⚹. i. sulphuris. p. ⚹. i. lolii. p. ⚹. iii. Quibus adiicit̃ picis liquidę quantum satis est: adiungēdum mel chalcitis quoq; cum resina, & ruta mista, aut cum eadem resina diphryges, aut vua taminia cum pice liquida. Idem verò possunt feces vini combustæ, & calcis, & nitri pares portiones: vel aluminis scissilis. p. ⚹. xxxiii. thuris, sandaracę, nitri, singulorū. p. ⚹. j. gallæ. p. ⚹. viii. aristolochię. p. ⚹. x. mellis quātū satis est. 20 30

Hieræ cōpositio.

ESt etiam Hieræ compositio, quæ habet myrrhæ, chalcitidis, singulorum. p. ⚹. ii. aloes, thuris, aluminis scissilis, singulorum. p. ⚹. iiii. aristolochiæ, gallæ immaturæ, singulorum. p. ⚹. viii. mali corii contriti. p. ⚹. xx.

Iudæi compositio.

EST & Iudęi, in qua sunt calcis partes duæ, nitri q̃ ruberrimi pars tertia: quæ vrina impuberis pueri cogūtur, donec strigmēti crassitudo sit. Sed subide is locus, cui id illinit̃, madefaciēdus est.

Iollæ compositio. 40

AT Iollas, chartæ combustæ, sandaracæ, singulorum. p̃. *.j. calcis. p̃. *.ii. auripigmenti tantundem miscebat.

Ad sanguinis profluuia vel ex membrana cerebri, vel alijs locis: & ad cancrum, & ad inducendam cicatricem, & ad coercendã carnem crescentem.

SI verò ex membrana, quæ super cerebrum est, profluit sanguis, vitellus combustus & cõtritus inspergi debet. Si alio loco sanguinis profluuium est, auripigmenti, squamæ ęris, singulorum. p̃. *.j. sandaracæ. p̃. *. ii. marmoris cocti. p̃. *.iiii. inspergi debẽt. Eadem cãcro quoq; obsistũt. Ad inducendam cicatricem: squamæ æris, thuris fuliginis, singulorum p̃. *.ii. calcis. p̃. *.iiii. Eadem increscentem quoque carnem coercent.

Timęi compositio ad ignem sacrum, vel cancrum.

TImęus autem ad ignem sacrum vel ad cancrum his vtebatur: myrrhæ p̃. *.ii. thuris, atramenti sutorii, singulorum. p̃. *.iii. sandaracæ, auripigmenti, squamæ æris, singulorum. p̃. *.iiii. gallę. p̃. *.vi. cærussæ cõbustæ. p̃. *.viii. Eadẽ vel arida inspersa, vel melle excepta idẽ pręstãt.

Ad sternutamenta excitanda.

STernutamenta verò vel albo veratro, vel struthio coniecto in nares excitantur: vel his mixtis, piperis, veratri albi, singulorum. p̃. *.iii. castorei p̃. *.i. spumæ nitri. p̃. *.ii. struthii. p̃. *.viii.

Gargarizationes quibus fieri debeant.

GArgarizationes autem aut leuandi causa fiũt, aut reprimẽdi, aut euocãdi. Leuãt: lac, cremor vel ptisanæ, vel furfurum. Reprimit aqua, in qua vel lenticula, vel rosa, vel rubus, vel cotoneum malum, vel palmulæ decoctæ sunt. Euocant: sinapi, piper.

De antidotis, & quibus malis opitulentur. Caput. xxiii.

ANtidota rarò, sed præcipuè interdum necessaria sunt: quia grauissimis casibus opitulantur. Ea rectè quidem dãtur collisis corporibus vel per ictus, vel vbi ex alto deciderunt: vel in viscerũ, laterum, faucium, interiorũ'que partium doloribus. Maximè autem desideranda sunt aduersus venena vel per morsus, vel per cibos, aut potiones nostris corporibus inserta.

Compositio Antidoti.

VNum est, quod habet lachrymæ papaueris. p̃. *. iii. acori, malobatri p̃. *.v. iridis Illiricæ, gummi, singulorũ. p̃. *.ii. anesi. p̃. *.iii. nardi Gallici, foliorum rosę aridorum, cardamomi, singulorum. p̃. *.iiii. petroselini. p̃. *.iiii. iii. terfolii. p̃. *.v. casiæ nigræ, silis, bdellii, balsami, seminis piperis albi, singulorum. p̃. *.iii. styracis. p̃. *.v. iii. myrrhę, opoponacis, nardi Syri, thuris masculi, hypocistidis succi, singulorum. p̃. *. vi. castorei. p̃. *.vi. costi, piperis albi, galbani, resinæ terebinthinæ, croci, floris iunci rotundi, singulorum. p̃. *.vi. iii. dulcis radicis. p̃. *. viii. iii. Quæ melle vel passo excipiuntur.

Aliud antidotũ Ambrosia noiatũ, quod Zopirus Ptolemęo regi cõposuit.

ALterum quod Zopirus regi Ptolemæo dicitur composuisse, atque Ambrosiam nominasse, ex his constat: Costi, thuris masculi, singulorum. p. ✳. v. piperis albi. p. ✳. iii. floris iunci rotundi. p. ✳. ii. cynnamomi. p. ✳. iii. casiæ nigrę. p. ✳. iiii. croci Cilicij. p. ✳. iiii. iij. myrrhę quã stacten nominat. p. ✳. v. nardi Indici. p. ✳. viii. Quę singula contrita, melle cocto excipiũtur. Deinde vbi vtendum est, id quod Aegyptię fabę magnitudinem impleat in potione vini diluitur.

Antidotum Mithridatis.

NObilissimum autem est Mithridatis, quod cotidie sumendo, rex ille dicitur aduersus venenorum pericula tutum corpus suum reddidisse. In quo hæc sunt: costi. p. ✳. iii. acori. p. ✳. v. hyperici, cumini, sagapeni, acaciæ succi, iridis Illiricę, cardamomi, singulorũ. p. ✳. ii. anesi. p. ✳. iii. nardi gallici, gentianæ radicis, aridorum rosæ foliorum, singulorum. p. ✳. iiii. papaueris lachrymæ, petroselini, singulorum. p. ✳. iiii. iii. casiæ, silis, lolii, piperis longi, singulorum. p. ✳. vi. styracis. p. ✳. iii. castorei, thuris, hypocistidis succi, myrrhæ, opoponacis, singulorum. p. ✳. vi. malobathri folii. p. ✳. vi. floris iunci rotundi, resinę terebinthinæ, galbani, dauci cretici seminis, singulorum. p. ✳. v. iii. nardi, opobalsami, singulorum. p. ✳. vi. iii. thlapsis. p. ✳. v. xxxiii. radicis ponticæ. p. ✳. vii. croci, zinziberis, cynnamomi, singulorum. p. ✳. viii. iii. Hæc contrita melle excipiuntur, & aduersus venenum, quod magnitudinem nucis Græcæ impleat, ex vino datur. In cæteris autẽ affectibus corporis pro modo eorũ, vel quod Aegyptiæ fabæ, vel quod erui magnitudinem impleat, satis est.

De Acopis. Caput. XXIIII. Acopum neruis vtile.

ACopa quoq; vtilia neruis sunt. Quale est quod habet floris iunci rotũdi. p. ✳. ii. xxii. costi, iunci quadrati, lauri baccarum, ammoniaci, cardamomi, singulorum. p. ✳. iiii. ii. myrrhæ, æris combusti, singulorum. p. ✳. vij. iridis Illiricæ, cæræ, singulorum. p. ✳. iiii. alexandrini calami. iunci rotũdi, aspalathi, xylobalsami, singulorum. p. ✳. xviii. seui. p. ✳. i. vnguenti irini cyathum. Acopum Elæodes neruis vtile.

ALterum quod ἐλαιώδες vocant, hoc modo fit: cęræ. p. ✳. ij. olei tantundem, resinæ terebinthinæ ad nucis iuglandis magnitudinem simul incoquũtur: deinde infusa in mortario terũtur, instillatúrque subinde quàm optimi mellis acetabulum, tum irini vnguenti, & rosæ terni cyathi.

Enchrista ad vlcera purganda & implenda.

Εγχριστα autẽ Græci vocant liquida quæ illinũtur. Quale est quod fit ad vlcera purganda, & implenda: maximè inter neruos, paribus portionibus inter se mistis, butyri, medullę vitulinę, adipis anserinę, cærę, mellis, resinæ terebinthinæ, rosæ, olei cilicini. Quæ separatim omnia liquantur, deinde

deinde liquida miscentur, & tum simul teruntur. Et hoc quidem magis purgat, magis verò emollit, si pro rosa cyprus infunditur.

Ad sacrum ignem.

AD sacrum ignem spumæ argenti. p°. ⚹. vi. cornu bubuli combusti. p°. ⚹. ii. conteruntur, adiicitúrque inuicem vinum, & id quod specialiter sil vocatur, & myrteum, donec vtriusque terni cyathi conficiantur.

De catapotijs. Caput. XXV.

Catapotium ad somnum accersendum, & leuationem doloris, & simul ad coquendum.

10 CAtapotia quoq; multa sunt, varijs' que de causis fiunt. Ἀνώδυνα vocant, quæ somno dolorem leuãt. Quibus vti, nisi nimia necessitas vrget, alienum est. Sunt enim ex vehementibus medicamentis & stomacho alienis. Potest tamen etiam ad concoquendum, quod habet papaueris lachrymæ, galbani, singulorum. p°. ⚹. i. myrrhæ, castorei, piperis, singulorum. p°. ⚹. ij. Ex quibus quod erui magnitudinem habet, satis est deuorasse.

Catopotium valentius, ad somnum.

ALterum stomacho peius, ad somnum valentius ex his fit, mandragoræ p°. ⚹. iii. apij seminis, itẽ hyoscyami seminis, singulorũ. p°. ⚹. iiij. Quę ex vino teruntur. Vinum autem eiusdem magnitudinis, quæ suprà posita

20 est, abundè est sumpsisse.

Catapotium ad plurimos dolores per somnum leniendos.

SIue autem capitis dolores, siue vlcera, siue lippitudo, siue dentes, siue spiritus difficultas, siue intestinorum tormenta, siue inflammatio vuluę est, siue coxa, siue iecur, aut lienis, aut latus torquet, siue vitio locorum aliqua prolabitur, & obmutescit, occurrit dolori per quietem eiusmodi catapotiũ: Silis, acori, rutæ syluestris seminis, singulorũ. p°. ⚹. i. castorei, cinnamomi, singulorum. p°. ⚹. ii. papaueris lachrymæ, panacis, radicis mandragoræ, malorum aridorum, iunci rotundi floris, singulorum. p°. ⚹. ij. piperis grana. lvj. Hæc per se contrita, rursus instillato subinde passo, simul omnia te-

30 runtur, donec crassitudo sordium fiat. Ex eo paulũ aut deuoratur, aut aqua diluitur, & potui datur.

Catapotium aliud ad multa valens.

QVin etiam syluestris papaueris, cum iam ad excipiendam lachrymam maturum est, manipulus qui manu comprehẽdi potest, in vas demittitur: & superinfunditur aqua, quæ id contegat, atque ita coquitur. Vbi iã bene manipulus is coctus est, ibidem expressus proiicitur: & cũ eo humore, passi pari mensura miscetur: inferuétq; donec crassitudinem sordiũ habeat. Cum infrixit, catopotia ex eo fiũt, ad nostrę fabę magnitudinem, habéntque vsum multiplicem. Nam & somnum faciunt vel per se assumpta, vel ex aqua data: & aurium dolores leuant, adiectis exiguo modo rutę suc-

40 co, ac passi. Et tormina supprimũt ex vino liquata, & inflammationẽ vul-

uæ coercent mixta cerato ex rosa facto, cum paulum his croci quoque accessit: & ex aqua fronti inducta, pituitam in oculos decurrentem tenent.

Catapotium ad inducendum somnum, quod vulua dolens prohibuit.

ITem si vulua dolens somnum prohibuit, croci. p°. ✳. ii. anesi, myrrhę, singulorum. p°. ✳. i. papaueris lachrymæ. p°. ✳. iiii. cicutæ seminis. p°. ✳. viii. miscentur, excipiunturq; vino vetere: & quod lupini magnitudinē habet, in tribus cyathis aquæ diluitur. Id tamen in febre periculose datur.

Ad iecur sanandum.

AD sanandum iecur, nitri. p°. ✳. iii. croci, myrrhę, nardi Gallici, singulorum. p°. ✳. i. melle excipiuntur, datur que quod Aegiptię fabę magnitudinem habeat.

Ad finiendos dolores lateris.

AD lateris dolores finiendos, piperis, aristolochiæ, myrrhæ pares portiones.

Ad thoracis dolores finiendos.

AD thoracis, nardi. p°. ✳. i. thuris, casiæ, singulorum. p°. ✳. iii. myrrhę, cinnamomi, singulorum. p°. ✳. vi. croci. p°. ✳. viii. resinæ terebinthinę quadrans, mellis heminę tres.

Catapotium Athenionis ad tussim.

AD tussim Athenionis: myrrhæ, piperis, singulorum. p°. ✳. i. castorei, papaueris lachrymæ, singulorum. p°. ✳. i. Quæ separatim cōtusa, postea iunguntur, & ad magnitudinem fabæ nostræ bina catipotia mane, bina noctu dormituro dantur.

Catapotium Heraclidis Tarentini ad tussim, & somnum.

SI tussis somnum prohibet, ad vtrun'q; Heraclidis Tarentini, croci. p°. ✳. i. cynnamomi, castorei, papaueris lachrymæ, singulorum. p°. ✳. i. myrrhæ, piperis longi, costi, galbani, singulorum. p°. ✳. iii.

Catapotium ad purganda vlcera in faucibus tussientibus.

QVòd si purganda sunt vlcera in faucibus tussiētibus, panacis, myrrhę, resinę terebithinę, singulorū. p°. ✳. v. galbani. p°. ✳. iij. hyssopi. p°. ✳. iii. conterenda sunt, hisque hemina mellis adiiciēda, & quod digito excipi potest, deuorandum est.

Colicæ Cassii Medici.

Colicę verò Cassii ex his constat, croci, anisi, castorei, singulorum. p°. ✳. iii. petroselini. p°. ✳. iiii. piperis & longi & rotundi, singulorum. p°. ✳. v. papaueris lachrymæ, iunci rotūdi, myrrhæ, nardi, singulorum. p°. ✳. vj. Quę melle excipiuntur. Id autē & deuorari potest, & ex aqua calida sumi.

Ad infantem mortuum, aut secundas expellendas.

INfantem verò mortuum, aut secūdas, expellit aquæ potio, cui salis ammoniaci. p°. ✳. i. aut cui dictami Cretici. p°. ✳. i. adiectum est.

Loborantibus ex partu quid dari debeat.

EX partu laborantibus erisimum ex vino tepido ieiunē dari debet.

Ad adiuuandam vocem.

VOcem adiuuat thuris.p°.✳.i.in duobus cyathis vini datum.

Aduersus difficultatem vrinæ.

ADuersus vrinæ difficultatem: piperis longi, castorei, myrrhæ, galbani, papaueris lachrymę, croci, costi, vnciæ singulæ: styracis, resinæ terebinthinæ.p°. sextantes: mel, absinthij cyathus. Ex quibus ad magnitudinē fabæ Aegyptiæ & manè, & cœnato dari debet.

Arteriaces compositio quomodo fiat.

10 ARteriace verò hoc modo fit: casiæ, iridis, cinnamomi, nardi, myrrhę, thuris, singulorum.p°.✳.i.croci.p°.✳.i. piperis grana.xxx. ex passi tribus sextariis decoquuntur: donec mellis crassitudo his fiat. Aut croci, myrrhæ, thuris, singulorum.p°.✳.i.coniiciuntur in passi eundem modū, eodē'q; modo decoquūtur. Aut eiusdē passi heminæ tres vsq; eò coquūtur, donec extracta inde gutta indurescat, & adiicitur tritæ casiæ.p°.✳.i.

De quinque generibus noxarum corporis, & primò de vulneribus quæ maximè per tela inferuntur. Caput vigesimumsextum.

CVm facultates medicamentorum proposuerim, genera, in quibus noxa corpori est, proponam. Ea quinque sunt. Cum quid extrinsecus læsit:
20 vt in vulneribus. Cum quid intra seipsum corruptum est: vt in cancro. Cū quid innatum est: vt in vesica calculus. Cum quid increuit: vt vena quæ intumescens in varicem conuertitur. Cum quid deest: vt cum curta pars aliqua est. Ex his alia sunt, in quibus plus medicamēta: alia, in quibus plus manus proficit. Ergo dilatis his, quę pręcipuè scalpellum & manum postulāt, nunc de his dicam, quæ maximè medicamentis egent. Diuidā autem hanc quoque curandi partem sicut priorem. Et antè dicam, quæ in quamlibet partem corporis incidunt. Tum de his, quæ certas parteis infestant. Incipiā à vulneribus. In his autem ante omnia scire medicus debet, quæ insanabilia sint, quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Est enim pru-
30 dentis hominis primùm eum qui seruari non potest, non attingere: nec subire speciem eius vt occisi, quem sors ipsius peremit. Deinde vbi grauis metus sine certa tamen desperatione est, indicare necessariis periclitantis in difficili rem esse: ne si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse se videatur. Sed vt hæc prudenti viro conueniunt, sic rursus histrionis est: paruam rem attollere, quò plus præstitisse videatur. Obligarique æquum est confessione promptæ rei: quò curiosius etiam circunspiciat, ne quod per se exiguum est, maius curātis negligentia fiat.

Quæ vulnera insanabilia sint.

SEruari non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui iecinoris
40 portæ, cui in spina medulla percussa est: cuiq; aut pulmo medius, aut ie-

iunũ, aut tenuius intestinũ, aut ventriculus, aut renes vulnerati sunt: cuive circa fauces grandes venæ, vel arteriæ pręcisæ sunt.

Quæ vulnera difficilem curationem habeant.

VIx aũt ad sanitatem perueniunt, quibus vlla parte pulmo, aut iecinoris crassum, aut membrana quæ continet cerebrum, aut lienis, aut vulua, aut vesica, aut vllum intestinum, aut septum transuersum vulneratum est. Hi quoque in præcipiti sunt, in quibus vsque ad grandes, intus'que conditas venas in alis vel poplitibus mucro descendit. Periculosa etiam vulnera sunt, vbicunque venæ maiores sunt: quoniam exhaurire hominem profusione sanguinis possunt. Id'q; euenit non in alis tantum, atque poplitibus: sed etiam in his venis, quę ad anum, testiculos'que perueniunt. Præter hæc malum vulnus est, quodcunque in alis, vel fœminibus, vel inanibus locis, vel in articuls, vel inter digitos est. Item quodcunque, musculum, aut neruum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem lęsit.

Quæ vulnera tutiorem habeant curationem.

TVtissimum omnium quod in carne est: & hæc quidem loco vel peiora, vel meliora sunt. Modo verò periculum facit, quodcũq; magnum est.

Obseruationes quędam & ętatis, & corporis, & vitæ, & temporis in vulneribus.

ALiquid etiam in vulneris genere, figura'q; est. Nam peius est quod etiã collisum, quàm quod tãtum discissum est: adeo vt acuto quoq;, quàm retuso telo vulnerari commodius sit. Peius etiam vulnus est, ex quo aliquid excisum est, ex quo've caro alia parte abscissa, alia dependet. Pessima'q; plaga in orbem est: tutissima quæ lineæ modo recta est. Quò deinde propius huic, illive figurę vulnus est, eò vel deterius, vel tolerabilius est. Quin etiã confert aliquid & ætas, & corpus, & vitę propositum, & anni tempus: quia facilius sanescit puer vel adolescẽs, q̃ senior: valens, q̃ infirmus: neq; nimis tenuis neq; nimis plenus, q̃ si alterum ex his est: integri habitus, quàm corrupti: exercitatus, quàm iners: sobrius & temperans, quàm vino venerique deditus. Oportunissimúmq; curationi tempus vernum est: aut certè neque feruens, neq; frigidum: si quidem vulnera & nimius calor, & nimium frigus infestant: maximè tamẽ horum varietas, ideo'q; perniciosissimus autũnus est. Sed pleraque ex vulneribus oculis subiecta sunt: quorũdã ipsæ sedes indices sunt, quas alio loco demonstrauimus, cum positus interiorum partium ostẽdimus. Veruntamen quia quædam vicina sunt, interest quoque vulnus in summa parte sit, an penitus penetrauerit: necessarium est notas subiicere, per quas quid intus actum sit scire possimus: & ex quibus vel spes, vel desperatio oritur.

Signa percussi cordis.

IGitur corde percusso, sanguis multus fertur, venæ languescunt, color pallidissimus, sudores frigidi, malique odoris tãquam in rotato corpore oriuntur:

untur:extremiſque partibus frigidis,matura mors ſequitur.

Signa pulmonis icti.

PVlmone icto,ſpirandi difficultas eſt: ſanguis ex ore ſpumans, ex plaga ruber,ſimúlq; etiam ſpiritus cum ſono fertur: in vulnus inclinari iuuat: quidam ſine ratione conſurgunt. Multi ſi in ipſum vulnus inclinati ſunt, loquuntur:ſi in aliam partem, obmuteſcunt.

Signa iecinoris vulnerati.

IEcinoris autem vulnerati notæ ſunt:multus ſub dextra parte præcordiorum profuſus ſanguis:ad ſpinam reducta præcordia:in ventrem cubandi dulcedo:punctiones,dolorésque vſque ad iugulum,iunctū'q; ei latus ſcapularum,os intentum. Quibus nōnunquam etiam bilioſus vomitus accedit.

Signa percuſſorum renum.

REnibus verò percuſſis,dolor ad inguina teſticulo'ſque deſcendit:difficulter vrina redditur,ea'que aut eſt cruenta,aut cruor fertur.

Signa vulnerati lienis.

AT liene icto,ſanguis niger à ſiniſtra parte prorumpit: pręcordia cū ventriculo ab eadem parte indureſcunt:ſitis ingens oritur:dolor ad iugulum,ſicut iecinore vulnerato venit.

Signa percuſſæ vuluæ.

AT cum vulua percuſſa eſt,dolor inguinibus,& coxis, & femoribus eſt. Sāguinis pars per vulnus,pars per naturale deſcendit:vomitus bilis inſequitur. Quædam obmuteſcunt: quędam mente labuntur: quædam ſui compotes,neruorum,oculorúmque dolore vrgeri ſe confitentur: morientésq; tandem,quæ corde vulnerato patiuntur.

Signa percuſſi cerebri,vel membranæ eius.

SIn cerebrū,membrana've eius vulnus accepit,ſanguis per nares,quibuſdam etiā per aures exit:feréque bilis vomitus inſequitur. Quorundam ſenſus obtundūtur,appellatiq; ignorant. Quorundā trux vultus eſt: quorundam oculi quaſi reſoluti, huc atque illuc mouentur. Feréque tertio, vel quinto die deliriū accedit. Multorum etiam nerui diſtendūtur. Ante mortem autem plerique faſcias,quibus caput deligatum eſt,lacerant: ac nudū vulnus frigori obijciunt.

Signa percuſſi ſtomachi.

VBi ſtomachus autem percuſſus eſt, ſingultus,& bilis vomitus īſequitur. Si quid cibi vel potionis aſſumptum eſt,id redditur cito:venarum motus elāgueſcūt:ſudores tenues oriunř,per quos extremę ꝑtes frigeſcūt.

Signa ieiuni inteſtini,& ventriculi vulnerati,& aliorū inteſtinorum.

COmmunes verò ieiuni inteſtini, & ventriculi vulnerati notæ ſunt. Nā cibus,& potio per vulnus exeunt:præcordia indureſcunt. Nonnunquā bilis per os redditur. Inteſtino tantum ſedes inferior eſt. Cætera inteſtina icta vel ſtercus,vel odorem eius exhibent.

Signa percuſſæ medullæ,quæ in ſpina eſt.

Medulla

MEdulla verò quæ in spina est discussa, nerui resoluuntur, aut disten/duntur, sensus intercidit: interposito tempore aliquo, sine volũtate inferi ores partes vel semen, vel vrinam, vel etiam stercus excernunt.

Signa septi transuersi percussi.

AT si septum transuersum percussum est, præcordia sursum cõtrahuntur, spina dolet, spiritus rarus est, sanguis spumans fertur.

Signa vesicæ vulneratæ.

VEsica verò vulnerata, dolent inguina. Quod super pubẽ est, intẽditur: pro vrina sanguis, aut ex ipso vulnere vrina descendit: stomachus afficitur. Itaque aut bilem vomũt, aut singultiunt: frigus, & ex eo mors sequitur 10

De sanguine, & sanie, & pure, & eorum speciebus: quandoque meliora, deteriora ve sint.

HIs cognitis, etiam nũc quædam alia noscenda sunt, ad omnia vulnera vlcera que, de quibus dicturi sumus, pertinentia. Ex his autem erit sanguis, sanies, pus. Sanguis õnibus notus est. Sanies est tenuior hoc, variè crassa, & glutinosa, & colorata. Pus crassissimũ, albidissimúmque, glutinosius & sanguine, & sanie. Exit autem sanguis ex vulnere recẽti, aut iã sanescente. Sanies est inter vtrunq; tempus. Pus ex vlcere iam ad sanitatẽ spectãte. Rursus & sanies, & pus, quasdam species Græcis nominibus distinctas habent. Est enim quædam sanies, quæ vel ἰχὼρ, vel μελικηρία nominatur. Est 20 pus, quod ἐλαιώδης adpellatur. ἰχὼρ tenuis, subalbidus ex malo vlcere exit, maximéque vbi neruo læso inflammatio secuta est. μελικηρία crassior, & glutinosior, subalbida, mellíque albo subsimilis fertur. Hæc quoque ex malis vlceribus, vbi nerui circa articulos læsi sunt, & inter hęc loca maximè ex genibus. ἐλαιώδης tenue, subalbidũ, quasi vnctũ colore, atq; pinguitudine, oleo albo non dissimile, adparet in magnis vlceribus sanescentibus. Malus autem est sanguis nimium aut tenuis, aut crassus: colore vel liuidus, vel niger: aut pituita mistus, aut varius. Optimus calidus, rubẽs, modicè crassus, non glutinosus. Itaque protinus eius vulneris expedita magis curatio est, ex quo sanguis bonus fluxit. Itémque postea spes in his maior est, ex 30 quibus melioris generis quę que proueniunt, Sanies igitur mala est, multa, nimis tenuis, liuida: aut pallida, aut nigra, aut glutinosa, aut mali odoris: aut quæ & ipsum vlcus, & iunctam ei cutem erodit. Melior non multa, modicè crassa, subrubicunda, aut subalbida. ἰχὼρ autem peior est multus, crassus, subliuidus, aut subpallidus, glutinosus, ater, calidus, mali odoris. Tolerabilior est subalbidus, qui cætera omnia contraria prioribus habet. Meliceria autem mala est, multa, & percrassa: melior quę & tenuior, & minus copiosa est. Pus inter hæc optimum est. Sed id quoque peius est, multum, tenue, dilutum: magisque si ab initio tale est. Itémquę si colore sero simile, si pallidum, si liuidum, si feculentum est. Præter hæc si malè olet, nisi tamen 40

locus hunc odorem excitat. Melius est, quò minus est, quò crassius, quò albidius. Itémque si leue est, si nihil olet, si æquale est: modo tamē conuenire & magnitudini vulneris, & tempori debet. Nam plus ex maiore, plus nōdū solutis inflāmationibus naturaliter fertur. Elęodes quoq; peius est multū, & parū pingue: quò minus etiā, quo' q; idipsum pinguius, eò melius est.

Curatio aduersus profusionem sanguinis in vulneribus.

QVibus exploratis, vbi aliquis ictus est, qui seruari potest, protin⁹ prospicienda duo sunt: ne sanguinis profusio, néve inflammatio interimat. Si profusionem timemus, quod ex sede vulneris, & magnitudine eius, & ex impetu ruentis sanguinis intelligi potest, siccis linamentis vulnus implendum est: supra' que imponenda spongia, ex aqua frigida expressa, ac manu supèr comprimenda. Si parum sic sanguis conquiescit, sæpius linamēta mutanda sunt. Et si sicca parum valent, aceto madefacienda sunt. Id vehemens ad sanguinem supprimendum est. Ideo' que quidā id vulneri infundunt. Sed alius rursus metus subest: ne nimis valenter ibi retenta materia magnam inflammationem postea moueat. Quæ res efficit vt neque rodētibus medicamentis, neq; adurentibus, & ob id ipsum inducētibus crustā, sit vtēdum: quanuis plera' que ex his sanguinem supprimunt. Sed si semel, ad ea decurritur potius, quę mitius idem efficiunt. Quòd si illa quoq; profluuio vincūtur, venæ quę sanguinem fundunt apprehendendæ: circa' que id quod ictum est, duobus locis deligandæ, intercidendæ' que sunt: vt & in se ipsæ coeant, & nihilominus ora præclusa habeant. Vbi ne id quidem res patitur, possunt ferro cādenti aduri. Sed etiam satis multo sanguine effuso ex eo loco, quo neq; neruus, neque musculus est: vtputa in fronte, vel superiore capitis parte, commodissimum tamen est cucurbitulam admouere à diuersa parte: vt illuc sanguinis cursus reuocetur.

Curationes aduersus vulnerum inflammationem.

ET aduersus profusionem quidem in his auxiliū est. Aduersus inflammationem aūt, in ipso sanguinis cursu. Ea timeri potest, vbi læsum est vel os, vel neruus, vel cartilago, vel musculus: aut vbi parum sanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo quoties quid tale erit, sanguinem maturè supprimere nō oportebit, sed pati fluere, dum tutum erit: adeò vt si parum fluxisse videbitur, mitti quoq; ex brachio debeat: vtiq; si corpus iuuenile, & robustū, & exercitatum est: multo' q; magis, si id vulnus ebrietas præcessit. Quòd si musculus læsus videbitur, præcidendus erit. Nam percussus, mortiferus est: præcisus, sanitatem recipit.

De glutinatione vulnerum.

SAnguine autem vel suppresso (si minus erumpit) vel exhausto (si per se parum fluxit) longè optimum est vulnus glutinari. Potest autem id vel quod in cute, vel etiam in carne est, si nihil ei prę-

terea mali accedit. Poteſt caro alia parte dependens, alia inhærens: ſi tamẽ etiamnum integra eſt, & coniunctione corporis fouetur. In his verò quæ glutinantur duplex curatio eſt. Nã ſi plaga in molli parte eſt, ſui debet: maximéque ſi diſciſſa auris ima eſt, vel imus naſus, vel frõs, vel bucca, vel palpebra, vel labrum: vel circa guttur cutis, vel venter. Si verò in carne vulnus eſt, hiat'que, neq; in vnum orę facilè attrahuntur, ſutura quidem aliena eſt: ĩponẽdæ verò fibulę ſunt (ἀγκτῆρας Gręci nominãt) quę oras, paulũ tamẽ, cõtrahunt, quò minus lata poſtea cicatrix ſit. Ex his autem colligi poteſt, id quoq; quod alia parte dependens, alia inhærebit (ſi alienatum adhuc nõ eſt) ſuturã, an fibulam poſtulet. Ex quibus neutra ãtè debet imponi, quàm intus vulnus purgatum eſt: ne quid ibi concreti ſanguinis relinquatur. Id enim & in pus vertitur, & inflammationẽ mouet, & glutinari vulnus prohibet. Ne linamentum quidem, quod ſupprimendi ſanguinis cauſa inditũ eſt, inibi relinquendum eſt: nam id quoq; inflammat. Comprehendi verò ſutura vel fibula non cutem tantum, ſed aliquid etiam ex carne, vbi ſuberit hęc, oportebit: quò valentius hæreat, neq; cutem abrumpat. Vtraque optima eſt ex acia molli non nimis torta, quò mitius corpori inſidat. Vtraque neque nimis rara, neq; nimis crebra inijcienda eſt. Si nimis rara eſt, non continet. Si nimis crebra eſt, vehementer afficit: quia quò ſæpius acus corpus tranſiuit, quo'que plura loca iniectum vinculum mordet, eò maiores inflammationes oriũtur, magíſque æſtate. Neutra etiam vim vllam deſiderat: ſed eatenus vtilis eſt, qua cutis ducentem quaſi ſua ſponte ſubſequitur. Ferè tamen fibulæ latius vulnus eſſe patiuntur. Sutura oras iungit, quæ ne ipſę quidem inter ſe contingere ex toto debẽt: vt ſi quid intus humoris concreuerit, ſit qua emanet. Si quod vulnus neutrum horum recipit, id tamen purgari debet: deinde omni vulneri primò imponenda eſt ſpongia ex aceto expreſſa: ſi ſuſtinere aliquis aceti vim non poteſt, vino vtendum eſt. Leuis plaga iuuatur etiam, ſi ex aqua frigida expreſſa ſpongia imponitur. Sed ea quocunque modo impoſita, dum madet, prodeſt. Itaque vt inhæreſcat, non eſt committendum. Licétq; ſine peregrinis, & cõquiſitis, & compoſitis medicamentis vulnus curare. Sed ſi quis huic parũ confidit, imponere medicamentum debet, quod ſine ſeuo compoſitum ſit ex his, quæ cruentis vulneribus apta eſſe propoſui. Maximéq;, ſi caro eſt, barbarum: ſi nerui vel cartilago, vel aliquid ex eminentibus, quales aures, vel labra ſunt, Polybij ſphragidem. Alexandrinum quoque viride neruis idoneum eſt, eminentibúſque partibus ea, quam Gręci ῥάπτουσαν vocant. Solet etiam colliſo corpore exigua parte findi cutis. Quod vbi incidit, non alienum eſt ſcalpello latius aperire: niſi muſculi neruique iuxtà ſint, quos incidi non expedit. Vbi ſatis diductum eſt, medicamentum imponendum eſt. At ſi id quod colliſum eſt, quamuis parum diductum eſt, latius tamen aperiri propter neruos,

aut muſculos non licet, adhibenda ſunt ea, quæ humorē leniter extrahant, præcipuéque ex his id, quod rhypodes vocari propoſui. Non alienū eſt, etiā vbicunque vulnus graue eſt impoſitum, quò id iuuetur, inſuper circundare lanam ſuccidā ex aceto, & oleo. Vel cataplaſma, ſi mollis is locus eſt, quod leniter reprimat. Si neruoſus aut muſculoſus, quod emolliat.

Quo modo vulnus ligari conueniat.

FAſcia verò ad vulnus deligandum lintea aptiſſima eſt, ea'que lata eſſe debet, vt ſemel iniecta non vulnus tantum, ſed paulū vtrinq; etiā oras eius cōprehendat. Si ab altera parte caro magis receſſit, ea melius attrahit. Si ęquè ab vtraq;, trāſuerſa cōprehēdere oras debet: aut ſi id vulneris ratio non patitur, media primū inijcienda eſt, & tum in vtrā/que partem ducatur. Sic autem deligāda eſt, vt & contineat, neque aſtrin/gat. Quod non continetur, elabitur. Quod nimis aſtrictum eſt, cancro periclitatur. Hyeme ſæpius faſcia circuire debet: æſtate quoties neceſſe eſt: tum extrema pars eius inferioribus acu aſſuenda eſt. Nam nodus vlcus lę=dit, niſi tamen longè eſt. Illo neminem decipi decet, vt propriam viſcerum curationem requirat: de quibus ſuprà poſui. Nam plaga ipſa curāda extri=ſecus vel ſutura, vel alio medicinæ genere eſt. In viſceribus nihil mouendū eſt, niſi aut ſi quid ex iecinore, aut liene, aut pulmone dūtaxat extremo de=pendeat, pręcidatur. Alioquin vulnus interius ea victus ratio, ea'que medi=camenta ſanabunt, quæ cuique viſceri conuenire ſuperiore libro propoſui.

De ratione victus & notis vulnerum, curationibus'que eorum.

HIs ita primò die ordinatis homo in lecto collocandus eſt, is'que ſi graue vulnus eſt, abſtinere quantum vires patiuntur ante inflam=mationem à cibo debet: bibere donec ſitim finiat aquam calidam: vel ſi æſtas eſt, neque febris neque dolor eſt, etiam frigidam. Adeo tamen nihil perpetuum eſt. Sed ſemper pro viribus corporis æſtimandum: vt im=becillitas etiam cibum protinus facere neceſſarium poſſit, tenuem ſcilicet & exiguum, qui tātum ſuſtineat. Multiq; etiam ex profluuio ſanguinis in/termorientes, ante vllam curationem vino reficiendi ſunt: quod alioqui in=imiciſſimum vulneri eſt. Nimis verò ītumeſcere vulnus, periculoſum: ni/hil intumeſcere, periculoſiſſimum eſt. Illud indicium eſt magnæ inflam/mationis: hoc emortui corporis. Protinúſq; ſi mens homini conſiſtit: ſi nul la febris acceſſit, ſcire licet, maturè vulnus ſanum fore. Ac ne febris quidē terrere debet, ſi in magno vulnere, dum inflammatio eſt, ꝑmanet. Illa per=nitioſa eſt, quæ vel leui vulneri ſuperuenit, vel vltra tempus inflammatio/nis durat, vel delirium mouet: vel ſi neruorum rigor, aut diſtentio, quæ ex vulnere orta eſt, eam non finit. Vomitus quoque bilioſus non voluntarius, vel protinus vt percuſſus eſt aliquis, vel dum inflammatio manet, malum ſignum eſt: in his duntaxat, quorum vel nerui, vel etiā neruoſi loci vulne=

rati sunt. Sponte tamen vomere non alienũ est: præcipuè his, quibus in cõ/suetudine fuit: sed neque protinus post cibum, neque iam inflammatione orta: neque cum in superioribus partibus plaga est. Biduo sic vulnere habito, tertio die id aperiendum, detergenda' que sanies ex aqua frigida est, eadẽ' q; rursus inijcienda sunt. Quinto iam die, quãta inflammatio futura est se ostendit. Quo die rursus detecto vulnere considerãdus color est. Quòd si liuidus, aut pallidus, aut varius, aut niger est, scire licet malum vulnus esse. Id' q; quandocunq; animaduersum est, terrere nos potest. Albũ, aut rubicundum esse vlcus, commodissimum est. Item cutis dura, crassa, dolẽs, periculum ostendit. Bona signa sunt vbi hæc sine dolore tenuis, & mollis est. Sed si glutinatur vulnus, aut leuiter itumuit, eadẽ sunt iponẽda, quę primò fuerunt. Si grauis inflammatio est, neq; glutinandi spes est, ea' q; pus moueant, aquę quoque calidę necessarius vsus est: vt & materiam digerat, & duritiem emolliat, & pus citet. Ea sic temperanda est, vt & manu contingenti iocunda sit: vsq; eò adhibẽda donec aliquid ex tumore minuisse, colorẽ' que vlceri magis naturalem reddidisse videatur: maximéque, si grãde vulnus est, tetrapharmacum: si in articulis, digitis, locis cartilaginosis, rhypodes. Post id fomentũ, si lata plaga non patet, imponi protinus emplastrũ debet: &, si latius hiat, illud emplastrum liquari ex irino vnguẽto oportet, eo' q; illita linamenta disponi per plagam: deinde emplastrum suprà dari, & super id succidã lanam: minúsq; etiam, quàm primò, fascię astrigẽdę sunt.

Curationes propriè articulorum.

PRopriè quędam in articulis visenda sunt, in quibus si præcisi nerui sunt, qui continebant, debilitas eius partis sequitur. Si id dubiũ est, & ex acuto telo plaga est, ea transuersa commodior est. Si ex retuso & graui est, nullum in figura discrimen est. At visendum est, pus supra articulum, an infra nascatur. Si sub eo nascitur, album' que & crassum diu fertur, neruum præcisum esse credibile est. Magis quoque, maiores dolores inflammationes' que quò maturius excitatæ sunt. Quàmuis autem non abscissus neruus est, tamen si circà tumor durus diu permanet, necesse est & diuturnum vlcus esse, & sano quoque eo tumorem permanere: futurum' q; est, vt tardè membrum id extendatur vel contrahatur, Maior tamẽ in extendendo mora est, vbi recuruato articulo curatio adhibita est, quàm in recuruando eo, quod rectum continuerimus. Collocari quoque membrum, quod ictum est, ratione certa debet. Si glutinandum est, vt superius sit: si in inflammatione est, vt in neutrã partem inclinatum sit. Si iam pus profluit, vt deuexum sit. Optimum etiã medicamẽtum quies est: moueri & ambulare, nisi sanis, alienum est. Minus tamen his est periculosum, qui in capite vel brachijs, quàm qui in inferioribus partibus vulnerati sunt. Miniméque ambulatio conuenit, fœmine, aut crure, aut pede laborante. Locus

cus in quo cubabit, tepidus esse debebit. Balneum quoque dum parũ vulnus purum est, inter res infestissimas est. Nam id & humidum, & sordidũ reddit, ex quibus ad cancrum transitus esse consueuit. Leuis frictio rectè adhibetur: sed his partibus, quæ longius absunt à vulnere.

Vulnus quomodo purgandum sit.

INflammatione finita vulnus purgandum est. Id optimè faciũt tincta in melle linamenta: supra' que id emplastrum, vel enneapharmacum dandum est. Tum demum verò purum vlcus est cum rubet: ac nimium neque siccum, neque humidum est. Ac quodcunq; sensu caret, quod non naturaliter sentit, quod nimium aut aridum, aut humidum est: quod aut pallidum, aut albidum, aut liuidum, aut nigrum est, id purum non est.

Quomodo vulnus implendum sit.

PVrgato, sequitur vt impleatur, iã' q; calida aqua eatenus necessaria est, vt sanies remoueatur. Lanę succidæ superuacuus vsus est. Lota melius circundatur. Ad implendum autem vulnus proficiunt quidem etiam medicamenta aliqua. Itaq; ea adhiberi non alienum est: vt butyrum cum rosa, exigua mellis parte, aut cũ eadẽ parte, aut cũ eadem rosa tetrapharmacum, aut ex rosa linamenta. Plus tamen proficit balneum rarum. Cibi boni succi, vitatis omnibus acribus: sed iam plenioribus. Nam & auis, & venatio, & suilla elixa dari potest. Vinum omnibus dum febris, dum inflammatio est, alienum est. Item' que vsque ad cicatricem, si nerui, musculive vulnerati sunt: etiam si altè caro, aut si plaga in summa cute generis tutioris est, potest non peruetus, modicè tamen datum, ad implendũ quoque proficere. Si quid molliendum est, quod in neruosis locis, musculosisque necessarium est, cærato quoque super vulnus vtendum est. At si caro supercreuit, modicè reprimit siccum linamentũ: vehementius squama æris. Si pus est, quod tolli opus est, adhibenda sunt etiamnũ vehemẽtiora quæ corpus exedant. Cicatricem post omnia hæc commodè inducit, lycium ex passo, aut lacte dilutum: vel etiam per se impositum siccũ linamentum.

De vlceribus, quæ extrinsecus per vulnera incidunt, curationibus' que eorum.

HIc ordo fœlicis curationis est. Sed quædam tamen periculosa incidere cõsuerunt. Interdum enim vetustas vlcus occupat, inducitúrque ei callus, & circùm oræ crassæ liuẽt: post quæ quicquid medicamentorum ingeritur, parum proficit: quod ferè negligenter curato vlceri superuenit. Interdum vel ex nimia inflammatione, vel ob æstus immodicos, vel ob nimia frigora, vel quia nimis vulnus astrictum est, vel quia corpus aut senile, aut mali habit9 est, cancer occupat. Id genus a Græcis diductum in species est: nostris vocabulis non est. Omnis autem cancer

non solum id corrumpit, quod occupauit, sed etiã serpit: deinde alijs alijsq; signis decernitur. Nam modò super inflammationem rubor vlcus ambit, isq; cum dolore procedit, ἐρυσίπελας Græci nominãt. Modò vlcus nigrũ est, quia caro eius corrupta est. Idque vehementius etiam putrescendo inten=ditur. Vbi vulnus humidum est, & ex nigro vlcere humor pallidus fertur, malique odoris est, carunculæ corruptæ. Interdum etiam nerui ac mẽbra=nę resoluuntur, specillúmq; demissum descendit, aut in latus, aut deorsum: eoque vitio nonnunquam os quoq; afficitur: modò oritur ea, quam Græci γάγγραιναν appellant. Priores in qualibet parte corporis fiunt. Hæc in pro/minentibus membris, id est inter vngues, & alas vel inguina: feréque in se/nibus, vel his quorum corpus mali habitus est. Caro ĩ vlcere vel nigra, vel liuida est, sed sicca & arida: proximaque cutis, plærunq; subnigris pustulis impletur: deinde ei proxima vel pallida vel liuida, feréque rugosa sine sensu est. Vlterior in inflammatione est, omniaque ea simul serpunt. Vlcus, in lo cum pustulosum. Pustulæ, in eum qui pallet aut liuet. Pallor aut liuor, in id quod inflammatum est. Inflammatio, in id quod integrum est, transit. In=ter hæc deinde febris acuta oritur, ingénsque sitis: quibusdam etiam deli=rium accedit: alij quamuis mentis suæ compotes sunt, balbutiendo tamen vix sensus suos ore explicant. Incipit affici stomachus. Fit fœdi spiritus ipse odoris. Atque initium eius quidem mali recipit curationem. Vbi verò pe/nitus insedit, insanabile est, plurimique sub frigido sudore moriuntur.

Curatio vlceris.

AC pericula quidem vulnerum hæc sunt. Vetus autem vlcus scal=pello incidendum est, excidendęque eius oræ, & quicquid super eas liuet, æquè incidendum. Si varicula intus est, quæ his sanari prohibet, ea quoq; excidenda. Deinde, vbi sanguis emissus, nouatúmq; vul nus est, eadem curatio adhibenda, quę in recẽtibus vulneribus exposita est. Si scalpello aliquis vti non vult, potest sanare id emplastrũ, quod ex ladano it: & cum vlcus sub eo exesum est, id quo cicatrix inducitur.

Curatio Erysipelarum.

ID autem quod Erysipelas vocari dixi, non solum vulneri super/uenire, sed sine hoc quoque oriri consueuit: atq; interdum pericu=lum maius affert, vtiq; si circa ceruices aut caput constitit. Opor=tet, si vires patiuntur, sanguinem mittere, deinde imponere simul reprimen tia, & refrigerantia, maximéque cerussam solani succo, aut cimoliam cretã aqua pluuiatili exceptã: aut ex eadem aqua subactam farinã cupresso ad/iecta, aut si tenerius corpus est, lenticulam. Quicquid impositum est, betæ folio contegendum est, & supèr linteolum frigida aqua madens imponen/dum. Si per se refrigerantia parum proderunt, miscenda erunt hoc modo, sulphuris. p. ✳. cerussæ & croci, singulorum. p. ✳. xx. eaque cum vino

conterenda

conterenda sunt, & id his illinendum: aut si durior locus est, solani folia cō=
trita, suillæ adipi miscenda sunt, & illita linteolo superinijcienda. At si ni=
grities est, neq; dum serpit, imponēda sunt, quæ carnem putrem lenius ex/
edant, repurgatúmque vlcus sic vt cætera nutriendum est. Si magis putre
est, iam'que procedit ac serpit, opus est vehementius erodentibus. Si ne hęc
quidem euincūt, aduri locus debet, donec ex eo nullus humor feratur: nam
quod sanum est, siccum est cum aduritur: post vstionem putris vlceris su=
perponenda sunt, quæ crustas à viuo resoluant, eas ἐσχάρας Gręci vocāt. Vbi
exciderunt purgandum vlcus maximè melle & resina est, sed alijs quoque
10 purgari potest, quibus purulenta curantur, eodémque modo ad sanitatem
perducendum est.

Curatio Gangrænæ.

GAngrænam verò, si nōdum planè tenet, sed adhuc incipit, curare
non difficilimum est, vtiq; in corpore iuuenili, & magis etiam si
musculi integri sunt, si nerui vel læsi non sunt, vel leuiter affecti
sunt, neque vllus manus articulus nudatus est, aut carnis in eo loco paulum
est: ideo'q; non multum, quod putresceret, fuit: consistitque eo loco vitiū,
quod maximè fieri in digito potest. In eiusmodi casu primū est, si vires pa/
tiuntur, sanguinem mittere. Deinde quicquid aridū est, & intentione qua=
20 dam proximum quoque locum malè habet, vsq; ad sanū corpus concidere.
Medicamenta verò, dum malum serpit, adhibenda nulla sunt, quæ pus mo
uere consuerunt, ideo'que ne aqua quidem calida. Grauia quoq;, quàmuis
reprimentia, aliena sunt. Sed his quàm leuissimis opus est, supérque ea quæ
inflammata sunt, vtendum est refrigerantibus. Si nihilo magis malum cō=
stitit, vri id, quod est inter integrum, ac vitiatum locum, debet. Pręcipuéq;
in hoc casu petendum, non à medicamentis solum, sed etiā à victus ratione
præsidium est. Neque enim id malum nisi corrupti vitiosique corporis est.
Ergo primò nisi imbecillitas prohibet, abstinentia vtendum. Deinde dāda
quæ per cibū potionémque aluū, ideo'que etiam corpus astringant, sed ea
30 leuia. Postea si vitium constitit, imponi super vulnus eadem debent, quæ in
putri vlcere pręscripta sunt. Ac tum quoque plenioribus cibis vti licebit ex
media materia, sic tamen vt non nisi aluū, corpúsque siccātibus: aqua verò
pluuiatili frigida: balneū (nisi iam certa fiducia redditę sanitatis est) alienū
est, siquidem emollitum in eo vulnus, cito rursus eodem malo afficitur. So=
lent verò nonnunquam nihil omnia auxilia proficere, ac nihilominus ser=
pere his cancer. Inter quæ miserum sed vnicum auxiliū est, vt cætera pars
corporis tuta sit, membrum quod paulatim emoritur, abscidere. Hæ gra=
uissimorum vulnerum curationes sunt. Sed ne illa quidem negligenda, vbi
integra cute interior pars collisa, aut vbi derasum, attritū've aliquid est: aut
40 vbi surculus corpori infixus est, aut vbi tenue, sed altum vulnus insedit. In

primo casu commodissimum est malicorium ex vino coquere, interiorem'q; eius partem conterere, & cærato miscere, ex rosa facto, idq; supponere: deinde vbi cutis ipsa exasperata est, inducere lene medicamentũ: quale λιπάρα, est. Deraso verò, detrito'que imponẽdũ est emplastrum tetrapharmacum, minuendúsque cibus, & vinum subtrahendum. Neque id, quia non habebit altiores ictus, contemnendum erit. Siquidem ex euismodi casibus sępe cancri fiunt. Quòd si leuius id erit, & in parte exigua, contenti esse poterimus eodem leni medicamẽto. Surculũ verò (si fieri potest) oportet vel manu, vel etiam ferramento eijcere. Si vel pręfractus est, vel altius descendit quàm vt ita fieri possit, medicamento euocandus est. Optimè autem educit superimposita arundinis radix: si tenera est, protinus cõtrita: si iam durior, antè in mulso decocta. Cui semper mel adijciendum est, aut aristolochia cum eodem melle. Pessima ex surculis arundo est, quia aspera est. Eadem'que offensa etiam in filice est. Sed vsu cognitum est, vtranque aduersus alteram medicamentum esse, si contrita superimposita est. Facit autem idem in omnibus surculis, quodcunque medicamentum extrahendi vim habet. Idem altis, tenuibúsque vulneribus aptissimum est. Priori rei Philocratis, huic Hecatæi emplastrum maximè conuenit.

Quomodo cicatrix vulneri inducenda, purganda'que sit.

VBi verò in quolibet vulnere ventum ad inducendum cicatricem est, quod perpurgatis iam repletisque vlceribus necessarium est, primùm ex aqua frigida linamentum, dum caro alitur: deinde cũ iam continenda est, siccum imponendum est, donec cicatrix inducatur. Tũ deligari supèr album plumbum oportet, quo & reprimitur cicatrix, & colorem maximè saño corpori similẽ, accipit. Idẽ radix syluestris cucumeris præstat. Idem compositio, quæ habet elaterij. p°. ⚹. j. spumę argẽti. p°. ⚹. ij. vnguenti pondo. p°. ⚹. iiij. Quæ excipiuntur resina terebinthina, donec emplastri crassitudo ex omnibus fiat. Ac nigras quoque cicatrices leniter purgant paribus portionibus mista: ærugo, plumbum elotum, eadémque rosa cocta: siue vngitur cicatrix, quod in facie fieri potest: siue id vt emplastrum imponitur, quod in alijs partibus commodius est. At si vel excreuit cicatrix, vel concaua est, stultum est, decoris caussa rursus & dolorẽ & medicinam sustinere. Alioqui res vtriq; succurri patitur. Si quidẽ vtraq; cicatrix exulcerari scalpello potest. Si medicamẽtum aliquis mauult, idem efficiunt compositiones hę, quæ corpus exedunt. Cute exulcerata, super eminentem carnem, exedentia medicamenta conijcienda sunt: super concauã, implentia, donec vtrunq; vlcus sanę cuti æquetur: & tũ cicatrix ĩducatur.

De vulneribus quæ per morsus inferuntur, eorúmque curationibus.

Caput. XXVII.

DIxi de his vulneribus, quæ maximè per tela inferuntur. Sequitur vt de his dicam, quæ morsu fiunt, interdum hominis, interdum simiæ, sæpe canis, nonnunquam ferorum animalium, aut serpẽtium. Omnis autem ferę morsus habet quoddã virus. Itaque si vehemens vulnus est, cucurbitula admouẽda est. Si leuius, protinus emplastrum inijciendum, pręcipuéq; Diogesi. Si id non est, quodlibet ex his, quæ aduersus morsus proposui. Si ea non sunt, viride Alexãdrinum. Si ne id quidem est, quodlibet non pingue ex his, quę recentibus vulneribus accommodantur. Sal quoque his, pręcipuéq; ei, quod canis fecit, medicamentum est, si ma-
10 nus vulneri imponitur, superque id duobus digitis verberatur: Exsaniat enim, ac salsamentum quoque rectè super id vulnus deligatur.

Curatio aduersus rabiosi canis morsum.

VTique autem si rabiosus canis fuit, cucurbitula virus eius extrahendum est. Deinde si locus neque neruosus, neque musculosus est, vulnus id adurendum est. Si vri non potest, sanguinem homini mitti non alienum est. Tum vsto quidem vulneri superimponenda, quæ cæteris vstis sunt. Ei verò quod expertum ignem non est, ea medicamenta, quæ vehementer exedunt. Postq; nullo nouo magisterio, sed iam suprapositio vlcus erit implendum, & ad sanitatem perducendum. Quidã
20 post rabiosi canis morsum protinus in balneum mittunt, ibique patiuntur desudare, dũ vires corporis sinunt, vlcere adaperto, quo magis ex eo quoq; virus destillet: deinde multo, meracoque vino excipiunt: quod omnibus venenis contrarium est. Idque cum ita per triduum factum est, tutus esse homo à periculo videtur. Solet autem ex eo vulnere, vbi parum occursum est, aquæ timor nasci, ὑδροφοβίαν Græci appellant. Miserrimum genus morbi, in quo simul æger & siti, & aquæ metu cruciatur. Quo oppressis in angusto spes est. Sed vnicum tamen remedium est, necopinantem in piscinã non antè ei prouisam proijcere. Et si natandi scientiã nõ habet, modò mersum bibere pati, modò attollere. Si habet, interdum deprimere, vt inuitus
30 quoq; aqua satietur. Sic enim simul & sitis, & aquę metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aqua frigida vexatum neruorũ distentio absumat. Id ne incidat, à piscina protinus in oleum calidũ demittendus est. Antidotum autem, præcipuè id quod primo loco posui: vbi id non est, aliud, si nondum æger aquam horret potui ex aqua dandum est: & si amaritudine offenditur, mel adijciendum est. Et si iam is morbus occupauit, per catapotia sumi potest.

Curationes communes aduersus omnes morsus serpẽtium.

SErpentium quoque morsus non nimium distantem curationem desiderant, quàmuis in ea multum antiqui variarunt, vt in singu-
40 la genera anguium, singula medẽdi genera pręciperent: atq; alijs, alia

alia. Sed in omnibus eadem maximè proficiunt. Igitur in primis super vulnus id membrum deligandum est: non tamen nimium vehemēter, ne torpeat. Dein venenum extrahendum est: id cucurbitula optimè facit. Neque alienū est, antè scalpello circa vulnus incidere, quò plus vitiati iā sanguinis extrahať. Si cucurbitula nō est, quod tamē vix īcidere potest, tū quodlibet simile vas, quod idē possit. Si ne id quidē est, homo adhibēdus est, qui vulnus exsugat. Neq; hercules scientiā pręcipuā habent hi, qui psylli nominātur, sed audaciam vsu ipso confirmatam. Nam venenum serpentis, vt quędam etiam venatoria venena, quibus Galli pręcipuè vtuntur, nō gustu, sed in vulnere nocent. Ideó q; colubra ipsa tutò estur, ictus eius occidit: & si stupente ea (quod per quædam medicamenta circulatores faciunt) in os digitum quis indidit, neque percussus est, nulla in ea saliua noxa est. Ergo quisquis exemplum psylli secutus, id vulnus exuxerit, & ipse tutus erit, & tutum hominem pręstabit. Illud ne intereat, antè debebit attendere: ne quod in gingiuis, palató ve, aliá ve parte oris vlcus habeat. Post hęc is homo loco calido collocandus est: sic vt id quod percussum erit in inferiorem partem inclinetur. Si neque qui exugat, neque cucurbitula est, sorbere oportet ius anserinum, vel ouillum, vel vitulinum, & vomere. Viuum autem gallinaceum pullum per medium diuidere, & protinus calidum super vulnus imponere: sic vt pars interior corpori iungatur. Facit id etiam hedus, agnúsve discissus, & calida eius caro statim super vulnus imposita. Emplastra quoque, quæ suprà compræhensa sunt. Aptissimúmq; est vel ephesium, vel id quod ei subiectum est. Præsénsque in aliquo antidoto præsidium est. Si id non est, necessarium est, exorbere potionem meri vini cū pipere: vel quodlibet aliud, quo calor mouendus est, ne humorem intus coire patiatur. Nā maxima pars venenorum frigore interimit. Omnia etiam vrinam mouentia, quia materiam extenuant, vtilia sunt.

Speciales curationes aduersus ictus serpentium, & primò aduersus ictum Aspidis.

HAec aduersus omnes ictus communia sunt. Vsus tamen ipse docuit, eum, quē Aspis percussit, acetū potius bibere debere. Quod demonstrasse dicitur casus cuiusdam pueri, qui cum ab hac ictus esset, & partim ob ipsum vulnus, parti ob īmodicos æstus siti premeretur: ac locis siccis alium humorem non reperiret, acetum quod forte secum habebat ebibit, & liberatus est. Credo quoniam id, quamuis refrigerādi vim habet, tamen habet etiam dissipandi. Quò fit vt terra respersa eo spumet. Eadem ergo vi verisimile est, spissescentem quoque intus humorem hominis ab eo discuti, & sic dari sanitatem.

Aduersus ictum scorpionis.

IN quibusdam etiam alijs serpentibus, certa quædam auxilia satis nota sunt. Nam scorpio sibi ipse pulcherrimum medicamentum est. Quidam contritum cum vino bibunt: quidam eodem modo contritum super vulnus imponunt: quidam super prunam eo imposito, vulnus suffumigant: vndique veste circundata, ne is fumus dilabatur: tum carbonem eius super vulnus deligant. Bibere autem oportet herbæ solaris, quam ἡλιοτρόπιον Græci vocant, semen, vel certè folia ex vino. Super vulnus verò etiam furfures ex aceto, vel ruta syluatica rectè imponitur, vel cũ melle sal tostus. Cognoui tamen medicos, qui ab scorpione ictis, nihil aliud
10 quàm ex brachio sanguinem miserunt.

Aduersus Aranei, & scorpionis ictum.

ET ad scorpionis autem, & ad Aranei ictum, allium cum ruta rectè miscetur, ex oleoque contritum superimponitur.

Aduersus Cerastis, & Dipsę, & Hæmorrhoidis ictum.

AT si Cerastes, aut Dipsas, aut Hęmorrhois percussit, asphodeli, quod Aegyptiæ fabæ magnitudinem æquet, arefactum, in duas potiones diuidendũ est: sic vt ei rutæ paulùm adijciatur. Trifolium quoq;, & metastrum, & cum aceto panaces ęquè proficiũt. Costúmque, & casia, & cinnamomum rectè per potionem assumuntur.

20 Aduersus Chelydri ictum, & Cerastis.

ADuersus Chelydri verò ictum, panaces, aut laser, quod sit scrupulorũ. p°. ⚹. ij. vel porri succus cũ hemina vini sumendus est, & edenda multa satureia. Imponendũ autem super vulnus stercus caprinum ex aceto coctũ, aut ex eodem hordeacea farina, aut ruta: vel nepeta cum sale contrita, melle adiecto. Quod in eo quoque vulnere, quod cerastes fecit, æquè valet.

Aduersus Phalangij ictum.

VBi verò phalangium nocuit, pręter eam curationem quæ manu redditur, sępe homo demittendus in solium est: dandusque ei myrrhę, & vuæ taminiæ par modus ex passi hemina: vel radiculæ semẽ, aut lolij radix
30 ex vino, & super vulnus furfures ex aceto cocti: imperandumque vt is conquiescat.

Aduersus ictus Italorum anguium, qui minus terribiles peregrinis sunt.

VErum hæc genera serpentium & peregrina, & aliquantò magis pestifera sunt: maximéque æstuosis locis gignuntur. Italia, frigidiorésque regiones hac quoque parte salubritatem habent, quòd minus terribiles angues edunt. Aduersus quos satis proficit herba betonica, vel cantabrica, vel centauriõ, vel argemonia, vel trixago, vel personina, vel marinæ pastinacæ singulæ, binęve tritæ, & cum vino potui datæ, & super vulnus impositæ. Illud ignorari non oportet: omnis serpẽtis ictum & ieiuni, & ieiuno magis
40 nocere. Ideoque pernitiosissimi sunt cum incubant. Vtilissimumque est,

ybi

vbi ex anguibus metus est, non antè ꝓgredi, quàm quis aliquid assumpsit.

Remedium generale aduersus omnia venena, vel in cibo, vel in potione assumpta.

NOn tam facile ijs opitulari est, qui venenum, vel in cibo, vel in potione sumpserunt. Primùm: quia non protinus sentiunt vt ab angue icti: ita ne succurrere quidem statim sibi possunt. Deinde: quia noxa non à cute, sed ab interioribus partibus incipit. Commodissimum est tamen vbi primùm sensit aliquis, protinus oleo multo epoto vomere. Deinde, vbi pręcordia exhausit, bibere antidotum. Si id non est, vel merum vinum.

Specialia remedia aduersus quædam venena, & primò aduersus cantharidas. 10

SVnt tamen quædam remedia propria aduersus quædam venena, maximéque leuiora. Nam si cantharidas aliquis ebibit, panaces cum lacte cõtusa, vel galbano, vino adiecto dari, vel lac per se debet.

Aduersus cicutam.

SI cicutā, vinum merum calidum cum ruta quamplurimum ingerēdum est: deinde is vomere cogendus. Postea'que laser ex vino dandum. Is'que si febre vacat, in calidum balneum mittēdus. Si non vacat, vngendus ex calefacientibus est. Post quę, quies ei necessaria est.

Aduersus hyoscyamum. 20

SI hyoscyamum, feruens mulsum bibendum est, aut quodlibet lac: maximè tamen asininum.

Aduersus cerussam.

SI cerussam, ius maluę, vel ius glandis ex vino contritę, maximè prosunt.

Aduersus sanguisugam si epota est, & lac quod intus coijt.

SI sanguisuga epota est, acetum cum sale bibendum est. Si lac intus coijt, aut passum, aut coagulum, aut cum aceto laser.

Aduersus fungos inutiles.

SI fungos inutiles quis assumpserit, radicula aut epota, aut cum sale & aceto edenda est. Ipsi verò hi & specie quidem discerni possunt ab vtilibus, & cocturæ genere idonei fieri. Nam siue ex oleo inferbuerunt, siue piri surculus cum his inferbuit, omni noxa vacant. 30

De adustis corporis locis, & quo modo curari debeant.

ADustis quoque locis extrinsecus vis infertur. Itaq; sequi videtur, vt de his dicam. Hæc autem optimè curantur folijs, aut lilij, aut linguæ caninæ, aut betæ in vetere vino, oleo'que decoctis. Quorum quodlibet protinus impositum ad sanitatem perducit. Sed diuidi quoque curatio potest in ea, quę mediocriter exedentia reprimentia'que, primò & pustulas prohibeant, & summam pelliculam exasperent. Deinde ea, quę lenia ad sanitatē perducant. Ex prioribus est lenticulæ cum melle farina, vel myrrha, vel vino: creta cimolia cum thuris cortice contrita, & aqua coacta: atq;, vbi vsus 40

necessitas

necessitas incidit, aceto diluta. Ex insequentibus quælibet lipara, sed ido/nea maximè est, quæ vel plũbi recrementũ, vel vitellos habet. Est etiam illa adustorum curatio: dum inflammatio est, impositã habere cum melle lẽticulam. Vbi ea declinauit, farinã cum ruta, vel porro, vel marrubio, donec crustæ cadãt. Tum eruũ cũ melle, aut irim, aut resinam terebinthinã, donec vlcus purum sit. Nouissimè siccum linamentum.

De interioribus vlceribus, quæ aliqua corporum parte corrupta, nascuntur. Caput. XXVIII.

De carbunculo, & eius curatione.

10 AB his quę extrinsecus incidũt, ad ea veniendum est, quæ interius corrupta aliqua corporum parte, nascũtur. Ex quibus non aliud carbunculo peius. Eius hæ notæ sunt, Rubor est, supérque eum non nimium pustulę eminent, maximè nigræ: interdum sublíuidę, aut pallidæ. In his sanies esse videtur, infrà color niger est. Ipsum corpus aridũ, & durius quàm naturaliter oportet. Circa quem quasi crusta est, ea'q; inflãmatione cingitur: neq; in eo loco leuari cutis potest, sed inferiori carni quasi affixa est. Somnus vrget, nonnũquam horror, aut febris oritur, aut vtrũq;. Id'que vitium subtèr actis quasi quibusdam radicibus serpit, interdum celerius, interdum tardius, suprà quoque procedens inalbescit: dein liuidum 20 fit, circúmque exiguæ pustulę oriuntur. Et si circa stomachũ faucésve incidit, subitò spiritum sępe elidit. Nihil melius est, quàm protinus adurere. Neque id graue est. Nam nõ sentit, quoniam ea caro mortua est. Finisque adurendi est, dum ex omni parte sensus doloris est. Tum deinde vulnus, sicut cætera adusta, curandum est. Sequitur enim sub medicamentis erodẽtibus crusta, vndique à viua carne diducta, quę trahit secum quicquid corruptum erat, purúsque iam sinus curari potest implentibus. At si in summa cute vitium est, possunt succurrere quędam vel exedentia tantum, vel etiã adurentia. Vis pro magnitudine adhibẽda est. Quodcũque verò medicamentum positum est, si satis proficiet, protinus à viua corruptam partem 30 resoluit. Certa'que esse fidutia potest, ferè vt vndique vitiosa caro excedat, qua huiúsce rei medicamen exest. Si id non fit, medicamẽtúmq; malo vincitur, vtique ad vstionem properandũ est. Sed in eiusmodi casu abstinendũ à cibo, à vino est. Aquam liberaliter bibere expedit. Magísque ea seruanda sunt, si febricula quoque accessit.

De carcinomate, & eius curatione.

NOn idem periculum καρκίνωμα affert, nisi imprudentia curantis agitatum est. Id vitium fit maximè in superioribus partibus, circa faciem, nares, aures, labra, mammas fœminarum. Et in iecore aũt, aut splene hoc nascitur. Circa locũ aliqua quasi pũcta sentiuntur, isq; 40 immobilis, inęqualis tumet, interdum etiam torpet. Circa eũ inflatæ venæ

quasi recuruantur, hæque pallent, aut liuent, nonnunquam etiam in quibusdam delitescũt. Tactúsque is locus, aliјs dolorem affert, in aliјs eum nõ habet. Et nonnunquam sine vlcere durior aut mollior est, quàm esse naturaliter debet: nonnunquam iјsdem omnibus vlcus accedit: interdúmq; nullam habet proprietatem: interdum simile his est, quæ vocant Græci κονδυλώματα, aspredine quadã, & magnitudine sua. Colorque eius ruber est, aut lenticulæ similis, neq; tutò fertur. Nam protinus aut resolutio neruorum, aut distentio insequitur. Sæpe homo ictus obtumescit, atq; eius anima deficit. Quibusdam etiam si idipsum pressum est, quæ circà sunt intenduntur, & intumescunt. Namque pessimum id genus est, feréque id primũ fit, quod κακοήθες à Græcis nominatur. Deinde ex eo id καρκίνωμα, quod sine vlcere est. Deide vlcus ex eo thymium. Tolli nihil nisi κακοήθες potest, reliqua curationibus iritantur. Et quò maior vis adhibita est, eò magis quidã vsi sunt medicamẽtis adurentibus. Quidam ferro adusserunt. Quidam scalpello exciderunt. Neque vlli vnquam medicina proficit. Sed adusta protinus cõcitata sunt, & increuerunt, donec occiderent. Excisa etiam post inductam cicatricem, tamen reuerterunt, & causam mortis attulerunt. Cum interim plerique nullam vim adhibendo, qua tollere id malum tentent, sed imponendo tantum lenia medicamenta, quæ quasi blandiantur, quò minus ad vltimam senectutem perueniant non prohibentur. Discedere autem cacoethes, quod curationem recipit, à carcinomate, quod nõ recipit, nemo scire potest, nisi tempore & experimento. Ergo vbi primùm vitium notatũ est, imponi debent medicamenta adurentia. Si leuatur malum, minuuntúrque eius indicia, procedere curatio potest, & ad scalpellũ, & ad vstionẽ. Si protinus iritatum est, scire licet iã carcinoma esse, remouendaque sunt omnia acria, omnia vehementia. Sed si sine vlcere is locus durus est, imponi ficum quàm pinguissimam, aut rhypodes emplastrũ, satis est. Si vlcus æquale est, cæratum ex rosa iniјciẽdum est, adiјciendúsque ei puluis ex contrita testa, ex qua faber ferrarius tingere candens ferrum solitus est. Si id nimium supercreuit, tẽtanda squama æris est, quę lenissima ex adurẽtibus est, eatenus ne quid eminere patiatur: sed ita, si nihil exacerbauit. Si minus, eodem cærato contenti esse debebimus.

De Theriomate, & eius curatione.

Est etiam vlcus, quod θηρίωμα Græci vocant. Id & per se nascitur, & iterdũ vlceri ex alia causa facto superuenit: color est vel liuidus vel niger: odor fœdus: multus, & mucci similis humor. Idipsum vlcus neque tactum, neque medicamentum sentit, prurigine tantum mouetur. At circà dolor est, & iflammatio. Interdum etiam febris oritur. Nonnunquam ex vlcere sanguis erumpit. At id quoque malũ serpit. Quę omnia sæpe intendũtur. Fitque ex his vlcus, quod ἕρπητα ἐσθιόμενον Græci

ci vocant, quia celeriter serpendo, penetrando'que, vsque ossa corpus vorat. Id vlcus inæquale est, cœno simile, inest'que multus humor glutinosus: odor intolerabilis, maior'que quàm pro modo vlceris inflammatio. Vtrūq; sicut omnis cancer, fit maximè in senibus, vel his, quorum corpora mali habitus sunt. Curatio vtriusque eadem est, sed in maiore malo magis necessaria. Ac primùm à victus ratione ordinandus est, vt quiescat in lectulo: vt primis diebus à cibo abstineat: aquā quàm plurimā assumat. Aluus quoq; ei ducatᷣ. Dein post inflāmationē cibum boni succi capiat, vitatis omnibus acribus: potionis quantū volet, sic vt interdiu quidem aqua cōtentus sit. In
10 cœna etiam vini austeri aliquid bibat. Non æquè tamen fame in his, quos Herpes vrgebit, atque his qui Therioma adhuc habebunt, vtendū erit. Et victus quidem talis necessarius est. Super vlcus verò inspergēda arida aloe, œnanthe est: & si parum proficiet, chalcitis. Ac si quis neruus exesa carne nudatus est, contegendus antè linteolo est, ne sub eo medicamēto aduratur. Si validioribus etiamnum remedijs opus est, ad eas compositiones veniedū est, quę vehementius adurunt. Quicquid autem inspergitur, auerso specillo infundi debet. Supèr dāda cū melle sunt vel linamenta, vel oleæ folia ex vino decocta, vel marrubium: ea'que linteolo cōtegenda in aqua frigida madefacto, dein bene expresso. Circa'que qua tumor ex inflammatione est, im
20 ponenda, quæ reprimant, cataplasmata. Si sub his nihil proficitur, ferro locus aduri debet: diligenter neruis, siqui apparent, ante contectis. Adustum vel medicamentis, vel ferro corpus primùm purgandum, deinde implēdū esse, apparere cuilibet ex prioribus potest.

De sacro igne, & eius curatione.

SAcer quoque ignis malis vlceribus annumerari debet. Eius duæ species sunt. Alterum est subrubicundum, aut mixtum rubore atque pallore, exasperatúmque per pustulas continuas: quarū nulla altera maior est, sed plurimę perexiguę. In his semper ferè pus, & sępe rubor cum calore est: serpitque id nonnunquam sanescente eo, quod primū
30 vitiatum est: nonnunquam etiam exulcerato, vbi ruptis pustulis vlcus cōtinuatur, humor'q; exit, qui esse inter saniem, & pus videri potest. Fit maximè in pectore, aut lateribus, aut eminentibus partibus, præcipueq; in plātis. Alterum autem est in summæ cutis exulceratione, sed sine altitudine, latum, subliuidum, inęqualiter tamen: medium'que sanescit, extremis procedentibus: ac sæpe id quod iam sanum videbitur, iterum exulceratur. At circà proxima cutis, quæ vitium receptura est, tumidior, & durior est, colorémque habet ex rubro subnigrum. Atque hoc quoque malo ferè corpora seniora tētātur, aut quæ mali habitus sunt: sed in cruribus maximè. Omnis autem sacer ignis, vt minimū periculum habet ex his quæ serpunt, sic pro
40 pè difficilimè tollitur. Medicamentum eius fortissimū est. Vno die febris.

quæ humorẽ noxiũ absumat. Cuius quò crassius & albidius est, eò periculi minus est. Prodest etiam infrà os vlcerum lædi, quò plus puris exeat: & id, quo ibi corruptum corpus est, extrahat: sed tamẽ si febricula accessit, absti/nentia, lectulo, alui ductione opus est. In omni verò sacro igni neq; lenibus, & glutinosis cibis, neque salsis, & acribus vtendum est, sed his quæ inter vtrun' que sunt: qualis est panis sine fermento, piscis, hedus, aues, excepto' q; apro omnis ferè venatio. Si nõ est febricula, & gestatio vtilis est, & ambulatio, & vinum austerum, & balneum. Atque in hoc quoque genere potio magis liberalis esse, quàm cibus debet. Ipsa autẽ vlcera si mediocriter serpunt, aqua calida: si vehementius, vino calido fouenda sunt. Deinde acu pustulæ quæcunque sunt aperiendæ. Tum imponenda ea, quæ putrem carnem exedãt. Vbi inflammatio sublata, vlcúsque purgatum est, imponi lene medicamentum debet. In altero autem genere possunt proficere mala cotonea in vino cocta, atque contrita. Potest emplastrum vel Hierę, vel tetrapharmacum, cui quinta pars thuris adiecta sit. Potest nigra hedera ex vino austero cocta. Ac si celeriter malum serpit, non aliud magis proficit. Purgato vlcere, quod in summa cute esse proposui, satis ad sanitatem eadem lenia medicamenta proficient.

De Chironio vlcere, & eius curatione.

CHironium autem vlcus adpellatur, quod & magnũ est, & habet oras duas callosas, tumentes. Exit sanies non multa, sed tenuis. Odor malus neq; ĩ vlcere, neq; in eius tumore est. Nulla ĩflãmatio, dolor modicus est, nihil serpit: ideo' que nullũ periculum adfert, sed non facilè sanescit. Interdum tenuis cicatrix inducitur, deinde iterum rumpitur, vlcúsq; renouatur, & maximè in pedibus & cruribus. Super id imponi debet, quod & lene aliquid, & vehemens, & reprimens habeat. Quale eius rei causa fit ex his, Squamæ æris, plũbi eloti cõbusti, singulorũ. p°. ⚹. iiij. Cadmiæ, ceræ, singulorũ. p°. ⚹. viij. rosæ quantũ satis est ad cærã simul cũ eis molliendam.

De vlceribus quę ex frigore in pedibus, & manibus oriuntur, & eorum curationibus.

FIunt etiam ex frigore hyberno vlcera, maximè in pueris, & pręcipuè pedibus, digitisque eorum: nonnunquam etiam in manibus. Rubor cum inflammatione mediocri est. Interdum pustulæ oriuntur: deinde exulceratio. Dolor autem modicus, prurigo maior est: nonnunquam humor exit, sed non multus, qui referre vel pus, vel saniem videtur. In primis multa calida aqua fouẽdũ est, in qua rapa decocta sint: aut si ea non sunt, aliquæ verbenæ ex reprimentibus. Si nondum adapertum vlcus, æs quàm maximè calidum quis pati potest, admouendũ est. Si iam exulceratio est, imponi debet alumen ęqua portione cum thure contritum, cũ

vino

vino adiecto: aut malicorium in aqua coctum, deinde contritum. Si summa detracta pellicula est, hic quoque melius lenia medicaméta proficiunt.

De struma, & eius curatione.

STruma quoque est tumor, in quo subtèr concreta quædam ex pure & sanguine, quasi glandulæ oriuntur. Quæ vel præcipuè fatigare medicos solent: quoniam & febres mouent, nec vnquam facilè maturescunt. Et siue ferro siue medicamentis curantur, plerun'q; iterũ iuxta cicatrices ipsas resurgũt, multo'q; pòst medicamento est opus. Quibus id quoque accedit, quòd longo spatio detinent. Nascuntur maximè in 10 ceruice: sed etiam in alis, & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoque fœminarũ se reperisse chirurgicus Meges autor est. Propter hæc & album veratrum rectè datur, atque etiam sępius, donec ea digerantur. Et medicamenta imponuntur, quæ humorem vel educant, vel dissipent: quorũ suprà mentio facta est. Adurentibus quoq; quidam vtũtur, quę exedũt, crusta'q; eum locum astringunt: tunc verò vt vlcus curant. Quæcunq; autem ratio curandi est, corpus puro vlcere exercendũ, atq; alendũ est: donec ad cicatricem perueniat. Quæ cum medici doceant, quorundam rusticorum experimento cognitum: quem struma malè habet, eũ, si anguem edit, liberari.

De furunculo, & eius curatione.

20 FVrunculus verò est tuberculum acutũ cum inflatione, & dolore: maximéq; vbi iam in pus vertitur. Qui vbi adapertus est, & exit, supèr apparet pars carnis in pus versa, pars corrupta, subalbida, subrubra, quem ventriculũ quidam furunculi nominant. In eo nullũ periculum est, etiam si nulla curatio adhibeatur. Maturescit enim per se, atq; erũpit. Sed dolor efficit, vt potior medicina sit, quæ maturius liberet. Proprium eius medicamentũ galbanũ est. Sed alia quoque suprà comprehensa sunt. Si cætera desunt, imponi debent primũ non pingue emplastrum, vt id reprimat: deinde si non repressit, quodlibet puri mouendo accomodatum. Si ne id quidem est, vel resina, vel fermẽtum. Expresso pure nulla vltrà cu- 30 ratio necessaria est.

De phymate, & eius curatione.

PHyma verò nominatur tuberculũ furũculo simile, sed rotũdius, & planius, sæpe etiam maius. Nã furunculus oui dimidij magnitudinem rarò explet, nunquam excedit. Phyma etiam latius patere consueuit, sed inflammatio dolor'q; sub eo minores sunt. Vbi euulsum est pus, eodem modo adparet ventriculus: quod in furunculo nõ inuenitur. Verùm omnis corrupta caro in pus vertitur. Id autem in pueris & sæpius nascitur, & facilius tollitur: i iuuenibus rarius oritur, & difficilius curatur. Vbi ætas indurauit, ne nascitur quidem. Quibus verò medicamẽtis discu- 40 teretur, suprà propositum est.

De Phygethlo, & eius curatione.

PHygethlon autem est tumor, nõ altus, sed latus, in quo quiddam pustulæ simile est. Dolor distentio'que vehemens est, & maior q̃ pro magnitudine tumoris, interdum etiã febricula: idque tardè maturescit, neq; magnopere in pus conuertitur. Fit maximè aut in vertice, aut in alis, aut in inguinibus. Panẽ ad similitudinem figuræ, nostri vocant. Atque idipsum quo medicamento tolleretur, suprà demonstraui. Sed cum omnes hi nihil nisi minuti abscessus sint, generale nomẽ trahit latius vitiũ ad suppurationem spectans. Id'que ferè fit aut post febres, aut post dolores partis alicuius: maximéque eos, qui ventrem infestarunt. Sæpiúsque oculis expositum est, siquidem latius aliquid intumescit ad similitudinem eius, quod phyma vocari proposui: rubétque cum calore, & paulopost etiam cũ duritia: magisque innocenter indolescit, & sitim vigiliam'que exprimit. Interdum tamen nihil horum in cute deprehendi potest, maximéque vbi altius pus mouetur. Sed cũ siti vigilia'que sentiuntur intus aliquæ punctiones: & quod de subito durius non est, melius est: & quamuis non rubet, coloris tamen aliter mutati est. Quæ signa iã pure oriente nascuntur. Tumor rubor'que multo antè incipiunt. Sed si locus mollis est, auertendus is materię adytus est per cataplasmata, quę simul & reprimũt, & refrigerant: qualia & alias, & pauloante in Erysipela proposui. Si iam durior est, ad ea veniendum est, quæ digerant, & resoluant: qualis est ficus arida, contusa: aut fex mista cũ cærato, quod ex adipe suilla coactum sit: aut cucumeris radix, cui ex farina duæ partes adiectæ sint, antè ex mulso decoctæ. Licet etiam miscere æquis portionibus ammoniacum, galbanum, propolim, viscũ: põdúsque adijcere myrrhæ dimidio minus, quàm in prioribus singulis erit. Atque emplastra quoque & malagmata idem efficiũt, quæ suprà explicui. Quod per hæc discussum non est, necesse est maturescat. Id'que quò celerius fiat, imponẽda est farina ordeacea, & aqua cocta rectè miscetur. Eadẽ autem hæc in minoribus quoque abscessibus, quorum nomina proprietatésque suprà reddidi, rectè fiunt. Eadémque omnium curatio, tantũ modo distat. Crudum est autem, in quo magis quasi venarum motus est, & grauitas, & ardor, & distentio, & dolor, & rubor, & durities. Et si maior abscessus est, horror aut etiam febricula permanet, penitúsque condita suppuratio. Si pro his quæ alibi cutis ostendit, pũctiones sunt, vbi ista se remiserũt, iam'que cutis prurit, & aut subliuida, aut subalbida est, matura suppuratio est: ea'que vbi vel per ipsa medicamenta, vel etiam ferro aperta est, pus debet emitti. Tum si qua in alis, vel inguinibus sunt, sine linamento nutriendа sunt. In cæteris quoque partibus, si vna plaga exigua est, si mediocris suppuratio fuit, si non altè penetrauit, si febris non est, si valet corpus, æquè linamẽta superuacua sunt. In reliquis, parcè tamen, nec nisi plaga est, imponi

poni debent. Commodè verò mel super linamenta, vel sine his imponitur lēticula ex melle: aut malicorium, ex vino coctum. Quę & per se, & mista, idonea sunt. Si qua circà duriora sunt, ad ea mollienda, vel malua contrita, vel fœni gręci, linive semen ex passo coctū, supèr dandū est. Quicquid deinde impositū est, nō astringi, sed modicè deligari debet. Illo neminem decipi decet, vt in hoc genere cærato vtatur. Cætera quæ pertinēt ad purgandum vlcus, ad implendum, ad cicatricem inducendam, conueniūt: quæ in vulneribus exposita sunt.

De fistulis, & earum generibus, & curationibus.

10 NOnnunquam autem ex eiusmodi abscessibus, & ex aliis vlcerum generibus fistulæ oriuntur. Id nomen est vlceri alto, angusto, calloso. Fit in omni ferè parte corporis, habet'que quædam in singulis locis propria: prius de communibus dicam. Genera igitur fistularum plura sunt. Siquidem aliæ breues sunt, aliæ altius penetrant, alię rectè intus feruntur: aliæ, multo'que plures transuersæ: aliæ simplices sunt, aliæ duplices, triplices've: ab vno ore intus orsæ, quæ tres fiunt, aut etiam in plures sinus diuiduntur: aliæ rectæ, aliæ flexæ, & tortuosæ sunt. Aliæ intra carnem desinunt. Aliæ ad ossa, aut cartilaginem penetrant: aut vbi neutrum horum subest, ad interiora perueniunt. Aliæ deinde facilè, aliæ cum
20 difficultate curantur. Atque etiam quædam insanabiles reperiuntur. Expedita curatio est in fistula simplici recenti intra carnem: adiuua'tque ipsum corpus, si iuuenile, si firmum est. Inimica, contraria his sunt. Item'q; si fistula os, vel cartilaginem, vel neruum, vel musculos lęsit: si articulum occupauit: si vel ad vesicam, vel ad pulmonem, vel ad vuluam, vel ad grandes venas, arterias've, vel ad inania: vt guttur, stomachum, thoracem penetrauit. Ad intestina quoque eam tendere semper periculosum, sępe pestiferum est. Quibus multum mali accedit, si corpus, vel ægrum, vel senile, vel mali habitus est. Ante omnia autem demitti specillum in fistulā conuenit: vt quò tēdat, & quàm altè perueniat, scire possimus. Simul etiam protinus
30 humida, an siccior sit: quod extracto specillo patet. Si verò os in vicino est, (id quod disci potest sic, iā nec ne eò fistula penetrauit) quatenus nocuerit, Nam si molle est, quod vltimo specillo contingitur, intra carnem adhuc vitium est. Si magis id renititur, ad os ventum est. Ibi deinde si labitur specillum, nondum caries est: si non labitur, sed æquali innititur, caries quidem, verum adhuc leuis est. Si inæquale quoq; & asperum subest, vehementius os exesum est. At cartilago vbi subhæsit, ipsa sedes docet, peruentúmque esse ad eam ex renixu patet. Sed ex his quidem colligūtur fistularum sedes, spacia, noxæ, Simplices verò hæ sint, an in plures partes diducantur, cognosci potest ex modo puris: cuius si plus fertur, quàm quod simplici spacio cō
40 uenit, plures sinus esse manifestum est. Cūq; ferè iuxtà sint caro, & neruus,

& aliqua neruosa: quales ferè tunicę, mēbranæq; sunt: genus quoq; puris docebit, nū plures sinus itus diuersa corporis genera perroserit. Siquidē ex carne pus leue, albū copiosius fert. At ex neruoso loco coloris quidē eiusdē, sed tenuius & minus. Ex neruo pigue, & oleo nō dissimile. Deniq; etiā corporis inquinatio docet, nū in plures parteis fistulę penetrarint: quia sępe cū quis aliter decubuit, aliterq; membrū collocauit, pus ferri, quod iā desierat, incipit: testatúr que non solum alium sinum esse ex quo descendat, sed etiā in aliam corporis partem eum tendere. Sed si & in carne & recēs & simplex est, ac neque rugosa neque caua sede, neque in articulo, sed in eo membro, quod per se immobile, nō nisi cū toto corpore mouetur, satis proficiet ēplastrum, quod recentibus vulneribus imponitur: dum habeat, vel salem, vel alumen, vel squamam æris, vel æruginem, vel ex metallis aliquid. Ex que eo collyrium fieri debet altera parte tenuius, altera paulò plenius. Id que ea parte qua tenuius est, altera antecedēte, demitti oportet in fistulam, donec sanguis purus se ostendat. Quæ in omnibus fistularum collyrijs perpetua sunt. Idem deinde emplastrum in linteolo superimponendum, supra que inijcienda spongia, in acetum antè demissa, soluique quinto die satis est. Genúsq; victus adhibendū est, quo carnē ali docui. At si longius à præcordijs fistula est, interuallo ieiunum radiculas edisse, deide vomere, necessarium est. Vetustate callosa fit fistula. Callus autē neminem fallit, quia durus est, & aut albus, aut pallidus. Sed tū validioribus medicamētis opus est. Quale est, quod habet papaueris lachrymæ. p. ✳. j. gummi. p. ✳. iij. cadmiæ. p. ✳. iiij. atramenti sutorij. p. ✳. viij. Ex quibus aqua coctis collyriū fit. Aut ī quo sunt gallę. p. ✳. æruginis, sandaracæ, aluminis Aegiptij, singulorū. p. ✳. j. atramenti sutorij cōbusti. p. ✳. ij. Aut quod constat ex chalcitide, & saxo calcis: quibus auripigmenti dimidio minus, quàm in singulis prioribus est, adijcitur: ea que melle cocto excipiuntur. Expeditissimum autē est ex præcepto Megetis, æruginis rasæ. p. ✳. ij. conterere: deinde ammoniaci, thymiamatis. p. ✳. ij. ex aceto liquare, eo que infuso ex ærugine colligere. Id q; ex primis medicamentis est. Sed vt hæc maximi effectus sunt, sic cui ista non adsunt, facilè tamen est callum quibuslibet adurentibus medicamentis prodere: aut quibus hæc maximè in effectu sunt erodere. Satiúsque est vel papyrum intortam, vel aliquid ex penicillo in modū collyrij astrictum eò illinere. Scilla quoque cocta & mista cum calce, callum exest. Si quando verò longior & transuersa fistula est, demisso specillo cōtra principium huius incidi, commodissimum est, & collyrium vtrunque demitti. At si duplicem esse fistulā, aut multiplicem existimamus: sic tamen vt breuis, intra que carnem sit, collyrio vti non debemus, quod vnam partem curet, reliquas omittat: sed eadem medicamenta arida in calamum scriptoriū coniscienda sunt, isque ori fistulæ aptandus, inspirandúmque, vt ea medicamenta

10 20 30 40

camẽta intus compellantur. Aut eadem ex vino liquanda. Vel si sordidior fistula est, ex mulso: si callosior, ex aceto sunt: atq; intus infundendũ, quicquid inditum est. Superponenda sunt quæ refrigerent & reprimant. Nam ferè quæ circa fistulam sunt, habent aliquid inflammationis. Neq; alienum est vbi quis resoluerit, antequam rursus alia medicamenta cōijciat, per oricularium clysterẽ fistulam eluere. Si plus puris fertur, vino. Si callus durior est, aceto. Si iam purgatur, mulso, vel aqua, in qua eruum coctum sit: sic vt huic quoque mellis paulùm adijciatur. Ferè verò fit, vt ea tunica quæ inter foramen, & integram carnem est, victa medicamentis tota exeat, infraque vlcus purum sit. Quod vbi contigit, imponenda glutinantia sunt, præcipuéque spongia melle cocto illita. Neque ignoro multis placuisse, linamentum in modum collyrij compositum, tinctum melle demitti. Sed celerius id glutinatur, quàm impletur. Neque verendum est, ne purum corpus puro corpori iunctum non coeat, adiectis quoque medicamentis ad id efficacibus: cum sæpe exulceratio digitorũ, nisi magna cura prospeximus, sanescendo in vnum eos iungat.

De Meliceria.

EST etiam vlceris genus, quod à faui similitudine μελικηρὶς à Grecis nominatur, idque duas species habet. Alterum subalbidũ furunculo simile, sed maius, & cum dolore maiore. Quod vbi maturescit, habet foramina per quę fertur humor glutinosus, & purulentus: nec tamen ad sanitatem peruenit. Si diuisum est, multò plus intus corrupti quàm in furunculo apparet, altiús que descendit. Raro fit nisi in scapulis. Alterũ est, minus super corpus eminens, durum, latum, subuiride, subpallidũ, magis exulceratum. Siquidem ad singulorum pilorum radices foramina sunt, per quæ fertur humor glutinosus subpallidus, crassitudinẽ mellis aut visci referẽs, interdum olei. Si inciditur, viridis intrà caro apparet. Dolor autem, & inflammatio ingens est: adeò vt acutam quoq; febrẽ mouere consuerint. Super id quod minus crebris foraminibus exasperatum est, rectè imponitur & ficus arida, & lini semen in mulso coctum: & emplastra, ac malagmata materiam educentia: aut quæ propriè huc pertinentia, suprà posui. Super alterũ, & ea medicamenta, & farina ex mulso cocta, sic vt ei dimidiũ resinę terebinthinæ misceatur, & ficus in mulso decocta: cui paulùm hyssopi contriti sit adiectum, & vuæ taminię pars quarta fico adiecta. Quòd si parum in vtrolibet genere medicamenta proficiunt, totum vlcus vsque ad sanam carnem excidi oportet, & vlcere ablato, super plagam medicamenta dãda sunt: primùm quæ pus citent, deinde quæ purgent, tum quę impleant.

De Acrochordone, & Thymio, & Myrmecijs, & Clauo, curationibúsque eorum.

Sunt

SVnt quædam verò verrucis similia, quorum diuersa nomina, vt vitia sunt. ἀκροχορδόνα Græci appellant, vbi sub cute coit aliquid durius, & interdũ paulò asperius, coloris eiusdem, infrà tenue, ad cutẽ latius: idq; modicũ est, quia rarò fabæ magnitudinẽ excedit. Vix vnũ tantum eodem tempore nascitur, sed ferè plura, maximéque in pueris: ea'q; nonnunquam subitò desinunt, nonnunquam mediocrem inflammationẽ excitant. Sunt quæ etiam in pus conuertuntur. At Thymion nominatur, quod super corpus quasi verrucula eminet, ad cutẽ tenue, suprà latius, subdurum, & in summo perasperum. Id'que summum colorem floris Thymi repræsentat, vnde ei nomen est, ibique facilè finditur, & cruentatur: nonnunquam aliquantum sanguinis fundit, feréque circa magnitudinem fabę ægyptiæ est, rarò maius, interdum perexiguum: modò vnum, modò autẽ plura nascuntur, vel in talis, vel palmis, vel inferioribus pedum partibus. Pessima tamen in obscœnis sunt, maximéque vbi sanguinem fundũt. Myrmecia autem vocãtur, humiliora Thymio, duriora'que, quæ radices altius exigunt, maioremque dolorem mouent: infrà lata, supèr autem tenuia, minus sanguinis mittunt: magnitudine vix vnquam lupini modũ excedunt. Nascuntur ea quoq;, aut in palmis, aut in inferioribus partibus pedum. Clauus autem nonnunquam quidẽ etiam alibi, sed in pedibus tamen maximè nascitur: præcipuè tamen ex contuso, quamuis interdum aliter: dolorémq; etiam, si nõ aliàs, tamen ingrediẽti mouet. Ex his Acrochordon, siue Thymiũ sæpe etiam per se finiuntur: & quò minora sunt, eò magis. Myrmecia, & Claui sine curatione vix vnquã desinũt. Acrochordon si excisa est, nullam radiculam reliquit, ideo'que ne renascitur quidem. Thymio, Clauo'q; excisis, subtèr rotunda radicula nascitur, quę penitus descendit ad carnem, ea'que relicta idem rursus exigit. Myrmecia latissimis radicibus inhærẽt, ideo'que ne excidi quidem sine vlceratione magna possunt. Clauũ subinde deradere commodissimũ est. Nam sine vlla vi sic emollescit, ac si sanguinis quoque aliquid emissum est, sæpe emoritur. Tollitur etiam, si quis eũ circumpurgat, deinde imponit resinam, cui miscuit pulueris paulùm, quem ex lapide molari contrito fecit. Cætera verò genera medicamentis adurẽda sunt. Alijs'q; id quod ex fece vini: myrmecijs id, quod ex alumine, & sandaraca fit, aptissimum. Sed ea, quæ circà sunt, folijs contegi debent, ne ipsa quoque exulcerentur. Deinde postea lẽticula imponi solet. Tollit Thymiũ etiam ficus in aqua cocta.

De pustularũ generibus, & earum curationibus.

AT pustulæ maximè vernis temporibus oriuntur. Earum plura genera sunt, nã modò circa totũ corpus partémve, aspredo quędam fit, similis his pustulis, quę ex vrtica, vel ex sudore nascunt. ἐξανθήματα Gręci vocãt: ea'q; modò rubent, modò colorẽ cutis nõ excedũt:

Nonnunquam plures, similes varis oriuntur, nonnũquam maiores pustulę liuidæ, aut pallidæ, aut nigræ: aut aliter naturali colore mutato, subéstque his humor. Vbi hæ ruptę sunt, infrà quasi exulcerata caro apparet, ἐλκώδης Grǽcè nominatur. Fiũt vel ex frigore, vel ex igni, vel ex medicamẽtis. Phyzacion autẽ paulò durior pustula est, subalbida, acuta, ex qua ipsa quod ex= primitur humidum est. Ex pustulis verò nonnunquã etiam vlcuscula sũt, aut aridiora, aut humidiora: & modò tantum cum prurigine, modò etiam cum inflammatione aut dolore. Exitque aut pus, aut sanies, aut vtrunque. Maxime'q; id euenit in ætate puerili: rarò in medio corpore: sæpe in eminẽ=
10 tibus partibus. Pessima pustula est, quæ ἐπινυκτίς vocatur. Ea colore vel sublíuida, vel subnigra, vel alba esse consueuit. Circa hanc autẽ vehemens inflammatio est, & cum adaperta est, reperitur intus exulceratio muccosa. Color est humori suo similis. Dolor ex ea supra magnitudinẽ eius est, neq; enim ea faba maior est. Atque hæc quoque oritur in eminẽtibus partibus, & ferè noctu. Vnde nomen quoque a Græcis ei ἐπινυκτὶς impositum est. In omni verò pustularum curatione primũ est, multum ambulare, atque ex= erceri. Si quid ista prohibet, gestari. Secũdum est, cibum minuere, abstinere ab omnibus acribus, & extenuãtibus: eadẽ'q; nutrices facere oportet, si la= ctens puer ita affectus est. Preter hæc is qui iam robustus est, si pustulę mi=
20 nutæ sunt, desudare in balneo debet: simul'que super eas nitrum ispergere, oleo'q; vinũ miscere, & sic vngi. Tum descẽdere in solium. Si nihil sic pro/ ficitur, aut si maius pustularum genus occupauit, imponenda lenticula est, detracta'q; pellicula ad medicamenta lenia transeundũ. Epinyctis post lẽ= ticulã rectè herba quoque sanguinali, vel viridi coriandro curatur. Vlcera ex pustulis facta tollit spuma argenti cum semine fœni græci mixta: sic vt his inuicem rosa, atq; intubi succus adijciatur, donec mellis crassitudo fiat. Propriè ad eas pustulas, quæ infantes malè habẽt, lapidis, quẽ pyritẽ vocãt. p°. ✳. viii. cũ quinquaginta amaris nucibus miscetur, adijciuntúrq; olei cya thi tres. Sed prius ungi ex cerussa pustulæ debent, tum hoc illini.

30 De Scabie, & eius curatione.

SCabies verò est, durior cutis rubicundior, ex qua pustulæ oriũtur, quædam humidiores, quędam sicciores. Exit ex quibusdã sanies, fitque ex his cõtinuata exulceratio pruriens, serpitq; in quibusdã citò. Atq; in alijs quidem ex toto desinit, in alijs verò certo tempore anni re= uertitur. Quò asperior est, quo'q; prurit magis, eò difficilius tollitur. Itaq; eam, quæ talis est ἀγρίαν (id est feram) Græci adpellant. In hac quoq; victus ratio eadem quæ suprà, necessaria est. Medicamẽtum autem ad incipientẽ hanc idoneum est, quod fit ex spodij, croci, æruginis, singulorum. p°. ✳. j. piperis albi, omphacij, singulorum. p°. ✳. j. cadmiæ. p°. ✳. viij. Aut vbi iã
40 exulceratio est, id quod fit ex sulphuris. p°. ✳. j. cęræ. p°. ✳. iiij. picis liquidę

hemina,

hemina, olei sextarijs duobus. Quæ simul incoquuntur, dum crassitudo mellis fiat. Est etiam quod ad Protarchum autorem refertur. Habet hoc farinæ lupinorum sextariū, nitri cyathos quatuor, picis liquidæ heminā, resinæ humidæ selibram, aceti cyathos tres. Crocum quoq;, lyciū, ærugo, myrrha, cinis, æquis portionibus rectè miscentur, & ex passo coquuntur. Id'q; omnem pituitam vbique sustinet. At si nihil aliud est, amurca ad tertiam partem decocta, vel sulphur pice liquida mixtum, sicut in pecoribus proposui, hominibus quoque scabie laborantibus opitulantur.

De impetiginis speciebus, & curationibus.

IMpetiginis verò species sunt quatuor. Minimè mala est, quæ similitudine scabiē repræsentat. Nam & rubet, & durior est: & exulcerata est, & roditur. Distat autem ab ea, quia magis exulcerata est, & varis similes pustulas habet: vidētur'q; esse in ea quasi bullulæ quædam, ex quibus interposito tempore squamulæ resoluūtur: certioribus'q; hoc temporibus reuertitur. Alterū genus peius est, simile papulæ ferè, sed asperius, rubicundius'q;, figuras varias habens. Squamulæ ex summa cute discedunt, roseo maior est, celerius & latius procedit, certioribus'q; etiam nōnunq̄ priori tēporib9 & fit, & desinit, Rubrica cognominatr. Tertia etiānū deterior est, nā & crassior est, & durior, & magis tumet: ī summa cute findit, & vehemētius rodit. Ipsa quoq; squamosa, sed nigra procedit: & latè, & tardè eminus serpit. In temporibus, aut oritur, aut desinit, neq; ex toto tollitur, Nigræ cognomen est. Quartū genus est, quod curationem omnino non recipit, distans colore: nam subalbidum est, & recenti cicatrici simile: squamulas'q; habet pallidas, quasdam subalbidas, quasdam lēticulæ similes: quibus demptis, nonnunquam profluit sanguis. Alioquin verò humor eius albidus est, cutis dura, atque fissa est, proceditq; latius. Hæc verò omnia maximè genera oriuntur in pedibus, & manibus: atq; vngues quoque infestant. Medicamentum non aliud valentius est, quàm quod ad scabiem quoque pertinere sub autore Protarcho retuli. Serapion autem nitri. p°. ⚹. ij. sulphuris. p°. ⚹. iiij. excipiebat resina copiosa, eo'que vtebatur.

De Papulis, & eius curatione.

PApularū verò duo genera sunt. Altera est in qua per minimas pustulas cutis exasperatur, & rubet, leuitérque roditur: medium habet pauxillò leuius, tardè serpit: idque vitium maximè rotundum incipit, eadémque ratione in orbem procedit. Altera autem est, quam ἀγρίαν id est feram, Græci adpellant. In qua similiter quidem sed magis cutis exasperatur, exulceratúrque: ac vehementius & roditur, & rubet: interdum etiā pilos remittit. Quæ minus rotunda est, difficilius sanescit: nisi sublata est, in impetiginem vertitur: sed leuis papula, etiā si ieiuna saliua cotidie defricatur, sanescit. Maior commodissimè murali herba tollitur, si sub ea de/

trita

trita est. Vt verò ad composita medicamenta veniamus, idem illud Protar
chi tantò valentius in his est, quātò minus in his vitij est. Alterum ad idem
Myronis: nitri rubri, thuris, singulorum. p°.✳.j. cantharidum purgatarū.
p°.✳.ij. sulphuris ignem non experti tantundem, resinæ terebinthinæ li/
quidæ. p°.✳.xx. farinę lolij semis, gith cyathos tres, picis crudæ vnum.

De vitiliginis speciebus, id est de Alpho, & Melane, & Leuce, & earum curatione.

Vitiligo quoque, quamuis per se nullum periculum adfert, tamen
fœda est, & ex malo corporis habitu fit. Eius tres species sūt. ἄλ=
φος vocatur, vbi color albus est, ferè subasper & non cōtinuus, vt
quędam quasi guttæ dispersę esse videantur. Interdū etiā latius, & cū qui=
busdam itermissionibus serpit. μέλας colore ab hoc differt, quia niger est, &
vmbræ similis. Cętera eadem sunt. λευκὴ habet quiddam simile Alpho, sed
magis albida est, & altius descendit: in ea que albi pili sunt, & lanugini simi=
les. Omnia hæc serpūt, sed in alijs celerius, in alijs tardius. Alphos & Melas
in quibusdam varijs temporibus & oriuntur, & desinunt. Leuce quem occu
pauit, non facilè dimittit. Priora curationem non difficilimam recipiunt,
vltimum vix vnquam sanescit: ac si quid ei vitio demptum est, tamen non
ex toto sanus color redditur. Vtrum autem aliquod horum sanabile sit, an
non sit, experimento facili colligitur. Incidi enim cutis debet, aut acu pūgi.
Si sanguis exit, quod ferè fit in duobus prioribus, remedio locus est. Si hu/
mor albidus, sanari non potest. Itaque ab hoc quidem abstinendum est. Su
per id verò, quod curationem recipit, imponenda lenticula mista cum sul/
phure & thure, sic vt ea contrita ex aceto sit. Aliud ad idem, quod ad Hire
næum autorem refertur, Alcyonium, nitrum, cuminum, fici folia arida pa
ribus portionibus cōtūdūtur, adiecto aceto. His in sole vitiligo perūgitur,
deinde non ita multò pòst, ne nimis erodatur, eluitur. Propriè quidem My=
rone autore eos, quos Alphos vocari dixi, hoc medicamento perungūt, sul=
phuris. p°.✳.ij. nitri. p°.✳.iiij. myrrhæ aridæ cōtritæ acetabulum miscēt:
deinde in balneo super vitiliginem inspergūt farinam ex faba, tū hæc in/
ducūt. Hi verò quos Melanas vocari dixi curantur, cū simul contrita sunt,
alcyonium, thus, hordeum, faba sine oleo, in balneo ante sudorem insper/
guntur, tum genus id vitiliginis defricatur.

ARTIVM AVRELII CORNELII CELSI LIBER QVINTVS FINIT.

ARTIVM AVRELII CORNELII CELSI LIBER SEXTVS.

De vitijs singularum corporis partium. Caput. I.

De capillis fluentibus.

DIxi de his vitijs, quæ per totum corpus oriẽtia, medicamentorum auxilia desyderant. Nũc ad ea veniam, quæ non nisi in singulis partibus incidere consuerunt, orsus à capite. In hoc igitur capillis fluentibus maximè quidem sæpe radendo succurritur. Adijcit enim vim quandam ad continendum, ladanum cum oleo mistum. Nunc de his capillis loquor, qui post morbum ferè fluũt. Nam quò minus caput qui- 10 busdam ætate nudetur, succurri nullo modo potest.

De Porrigine, & eius curatione. Caput secundũ.

POrrigo autem est, vbi inter pilos quædam quasi squamulæ surgunt, eæ'que à cute resoluuntur & interdum madent, multò sæpius siccę sunt. Id'que euenit modò sine vlcere, modò exulcerato loco: huic quoque modò malo odore, modò nullo accidente: fere'que id in capillo fit, rarius in barba: aliquãdo etiã in supercilio. Ac neque sine aliquo corporis vitio nascit̃, neq; ex toto iutile est. Nã bene integro capite, nõ exit. Vbi aliquod in eo vitiũ est, nõ incõmodum est, summã cutẽ potius subinde corrumpi, quã id quod nocet in aliã partem magis necessariam verti. Cõ- 20 modius est ergo subinde pectendo repurgare, quàm id ex toto prohibere. Si tamen ea res nimium offendit, quod humore sequente fieri potest, magis'que si id & mali odoris est, caput sæpe radendum est: dein id supèr adiuuandum aliquibus ex leuiter reprimentibus: quale est nitrum cum aceto, vel ladanum cum myrteo vino, vel myrobalanum cum vino. Si parum per hæc proficitur, vehementioribus vti licet: cum eo vt sciamus, vtique in recenti vitio id inutile esse.

De Sycosi, & eius curatione. Caput tertium.

ESt etiam vlcus, quod a fici similitudine συκωσις Grecis nominatur. Caro excrescit, & id quidẽ generale est. Sub eo verò duæ species sunt. Alterum vlcus durum & rotundũ est, alterum humidum, & inæquale. Ex duro exiguum quiddam, & glutinosum exit: ex humido plus, & mali odoris. Fit verò vtrun'que in his partibus, quæ pilis contegũtur. Sed id quidem quod callosum, & rotundum est, maximè in barba. Id verò quod humidum, præcipuè est in capillo. Super vtrunq; oportet imponere elaterium, aut lini semen contritum, & aqua coactum: aut ficum in aqua decoctam, aut emplastrum tetrapharmacum ex aceto subactum: terra quoque erythria ex aceto liquata, rectè illinitur.

De Areis & earum curationibus. Caput. IIII.

Arearum

AReарum quoque duo genera sunt. Commune vtrique est, quòd emortua summa pellicula pili primùm extenuantur, deinde excidunt: ac si ictus is locus est, sanguis exit liquidus, & mali odoris: increscit'q; vtrunque in alijs celeriter, in alijs tardè. Peius est quod densam cutẽ, & subpinguẽ, & ex toto glabram fecit: sed ea quæ ἀλωπεκία nominatur, sub qualibet figura dilatatur: fit & in capillo, & in barba. Id verò quod a serpentis similitudine ὀφίασις appellatur, incipit ab occipitio: duorum digitorum latitudinem nõ excedit: ad aures duobus capitibus serpit, quibusdam etiam ad frõtem: donec se duo capita in priorem partem committãt. Illud vitium in qualibet ætate est: hoc ferè infantibus. Illud vix vnquam sine curatione: hoc per se sæpe finitur. Quidam hæc genera arearum scalpello exasperant. Quidam illinunt adurentia ex oleo, maxime'que chartã combustam. Quidã resinam terebinthinam cum thapsia inducũt. Sed nihil melius est, quàm nouacula cotidie radere: qua cũ paulatim summa pellicula excisa est, adaperiuntur pilorum radiculæ. Neque antè oportet desistere, quàm frequẽtem pilum nasci apparuerit. Id autem, quod subinde raditur, illiniri atramento scriptorio satis est.

De Varis, & Lenticulis, & Ephelide, & eorum curationibus. Caput quintum.

PEnè ineptiæ sunt, curare Varos, & Lenticulas, & Ephelidas. Sed eripi tamen fœminis cura cultus sui non potest. Ex his autẽ quas suprà proposui, vari, lenticulæ'que vulgò notę sunt: quamuis rarior ea species est, quam φακὸν Græci vocant, cum sit ea lenticula rubicundior, & inæqualior. ἔφηλις verò a pleris'que ignoratur, quæ nihil est, nisi asperitas quędam, & durities mali coloris. Cætera non nisi in facie, lenticulæ etiam in alia parte nonnunquam nasci solent. De qua per se scribere alio loco, visum operæprecium non est. Sed vari commodissimè tolluntur imposita resina, cui non minus quàm ipsa est, aluminis scissilis, & paulũ mellis adiectum est. Lenticulam tollunt galbanum & nitrum, cum pares portiones habent: contrita'que ex aceto sunt, donec ad mellis crassitudinem venerint. His corpus illinendum, & interpositis pluribus horis manè eluẽdum est, oleo'q; leuiter vngendum. Ephelidem tollit resina, cui tertia pars salis fossilis, & paulum mellis adiectum est. Ad omnia verò ista atque etiã ad colorandas cicatrices potest ea compositio, quæ ad Tryphonem patrem autorem refertur. In ea pares portiones sunt myrobalani, magmatis, cretę cimoliæ subcerulæ, nucum amararum, farinæ hordei, atque erui, struthij albi, serulæ campanę seminis. Quæ omnia contrita, melle quàm amarissimo coquũtur, illitum'que à vespere vsque manè eluitur.

De oculorum morbis, curationibúsque eorum: & primò de his morbis, qui lenibus medicamentis curantur. Cap. VI.

SEd hæc quidem mediocria sunt. Ingentibus verò, & varijs casi/
bus oculi nostri patent. Qui cum magnam partem ad vitę simul
& vsum, & dulce dinē conferant, summa cura tuendi sunt. Pro=
tinus autem orta lippitudine quædam notæ sunt, ex quibus quod euentu=
rum sit, colligere possim⁹. Nam simul ac lachryma, & tumor, & crassa pi=
tuita cœperint, si ea pituita lachrymæ mixta est, & ea lachryma calida est:
pituita verò alba, & mollis, tumor non durus, longæ valetudinis metus nō
est. At si lachryma multa, & calida, pituitæ paulum, tumor modicus, idq;
in vno oculo est, longum id, sed sine periculo futurum est. Id'que lippitudi=
nis genus minimè cum dolore est, sed vix ante vigesimū diem tollitur: nō/ 10
nunquam per duos menses durat, sed quandoque finitur. Si pituita alba &
mollis esse incipit, lachrymę' que miscētur: aut si simul hæ vtrunq; oculum
inuaserunt, potest esse breuior, sed periculum vlcerum est. Pituita autē sic=
ca & arida, dolorem quidem mouet, sed maturius desinit, nisi quid exulce=
rauit. Tumor magnus si sine dolore est, & siccus, sine vllo periculo est. Si sic
cus quidem, sed cum dolore est, ferè exulcerat: & nonnunquam ex eo casu
fit, vt palpebra cum oculo glutinetur. Eiusdem exulcerationis timor in pal
pebris, pupillisve est, vbi super magnum dolorem lachrymę salsæ, calidę' q;
eunt: aut etiam si tumore infinito diu lachryma cū pituita profluit. Peius
etiam non est, vbi pituita calida, aut liuida est, lachryma calida, aut multa 20
profluit: caput calet, à temporibus ad oculos dolor peruenit, nocturna vi/
gilia vrget. Siquidem sub his oculus plerūque rumpit̃, votúmq; est, vt tan
tum exulceret̃. Intus ruptum oculum febricula iuuat. Si foras iam ruptus
procedit, sine auxilio est. Si de nigro aliquid albidum factum est, diu ma/
net. At si asperum crassum est, etiam post curationem vestigium aliquod
relinquit. Curari verò oculos sanguinis detractione, medicamēto, balneo,
vetustissimus autor Hippocrates memoriæ prodidit. Sed eorum tempora,
& causas parum explicuit. In quibus medicinæ summa est. Neque minus
inabstinentia, & alui ductione sæpe auxilij est. Hos igitur interdum inflā/
matio occupat, vbi cum tumore in his dolor est: sequitur' que pituitę cursus 30
nonnunquam copiosior vel acrior, nonnunquam vtraq; parte moderatior.
In eiusmodi casu prima omniū sunt, quies & abstinentia. Ergo primo die
loco obscuro cubare debet, sic vt à sermone quoq; abstineat. Nullum cibū
assumere: si fieri potest, ne aquam quidem: sin minus, certè quàm minimū
eius. Quòd si graues dolores sunt, commodius secundo die: si tamē res vr=
get, etiam primo sanguis mittendus est: vtiq; si in fronte venæ tument, si
firmo corpori materia superest. Si verò minor impetus minus acrem cura=
tionem requirit, aluum, sed non nisi secundo, tertio' ve die, duci oportet. At
modica inflammatio neutrum ex his auxilium desiderat. Satis' que est vti
quiete, & abstinentia. Neq; tamen in lippientibus longum ieiunium neces/ 40
sarium est,

sarium est, ne pituita tenuior atque acrior fiat. Sed secūdo die dari debet id quod leuissimum uideri potest ex his, quę pituitam faciunt crassiorē: qualia sunt oua sorbilia. Si minor vis vrget, pulticula quoq;, aut panis ex lacte. Insequentibus'que diebus quantum inflammationi detrahetur, tantum adijci cibis poterit, sed generis eiusdē: vtique vt nihil salsum, nihil acre, nihil ex his, quae extenuant, sumatur: nihil potui pręter aquā. Et victus quidem ratio talis, maximè necessaria est. Protinus autem primo die croci. p°. ⚹.j. & farinae candidae quàm tenuissimae. p°. ⚹.ij. excipere oportet oui albo, donec mellis crassitudinem habeat: idque in linteolum illinere, & frō
10 ti agglutinare: vt compressis venis, pituitae impetum cohibeat. Si crocum non est, thus idem facit. Linteolo an lana excipiatur, nihil iterest. Supèr inungi verò oculi debent, sic vt croci quantum tribus digitis comprehendi potest, sumatur: myrrhae, ad fabae: papaueris lachrymę, ad lenticulae magnitudinem: ea'q; cum passo conterātur, & speciilo super oculū inducant. Aliud ad idē. Myrrhę. p°. ⚹.j. mādragorę succi. p°. ⚹.ij. papaueris lachrymę. p°. ⚹.ij. foliorū rosę, cicutę seminis, singulorū. p°. ⚹.iiij. acacię. p°. ⚹. iiij. gūmi. p°. ⚹.viij. Et hęc quidē interdiu. Noctu verò, quò commodior quies veniat, nō alienū est superiponere cādidi panis iteriorē partē ex vino subactā. Nā & pituitā reprimit, & si quid lachrymę processit, absorbet, &
20 oculū glutinari nō patitur. Si graue id, & durū propter magnū oculorū dolorem videtur, oui & album, & vitellus, in vas defundendum est: adijciendum'que eò mulsi paulum, idque digito permiscēdū. Vbi facta vnitas est, demitti debet lana mollis bene carpta, quae id excipiat, super'q; oculos imponi. Ea res & leuis est, & refrigerando pituitam coercet: & non exarescit, & glutinari oculum non patitur. Farina quoq; hordeacea cocta, & cū malo cotoneo cocto mixta, cōmodè imponitur. Neq; ab ratione abhorret etiā penicillo potissimum vti expresso: si leuior impetus est, ex aqua: si maior, ex posca. Priora fascia deliganda sunt, ne per somnum cadāt, & hoc supèr imponi satis est, quia & reponi ab ipso commodè potest: & cum inaruit, iterū
30 madefaciendum est. Si tantum mali est, vt somnum diu prohibeat, eorum aliquid dandum est, quae ἀνώδυνα Graeci vocant. Satis'que est puero, quod erui: viro, quod fabae magnitudinem impleat. In ipsum verò oculum prio die, nisi modica inflāmatio est, nihil rectè cōijcitur. Saepe enim potius cōcitatur eo pituita, quàm minuitur. A secundo die graui quoq; lippitudini per indita medicamēta rectè succurritur, vbi vel iam sanguis missus, vel aluus ducta est: aut vbi neutrum necessarium esse, manifestum est.

De diuersis oculorum collyrijs.

MVlta autem multorúmque autorum collyria ad id apta sunt, nouisq; etiā nunc misturis temperari possunt, cum lenia medicamenta & modicè reprimentia, facilè & variè misceantur. Ergo nobilissima exequar.
40

Philonis collyrium.

EST igitur Philonis, quod habet cerussæ elotę, spodij, gummi, singulorũ. p°. ✳. j. papaueris lachrymæ combustæ. p°. ✳. j. Illud scire oportet, hic quoque omnia medicamenta, singula primùm per se teri: deinde mista, iterum: adiecta paulatim vel aqua, vel alio humore: gummi cũ quasdam alias facultates habeat, hoc maximè præstare, vt vbi collyria facta inaruerunt, glutinata sint, neq; frientur.

Dionysij collyrium.

DIonysij verò collyriũ est, papaueris lachrymę combustæ, donec tenerescat. p°. ✳. j. thuris cõbusti, gũmi, singulorũ. p°. ✳. ij. spodij. p°. ✳. iiij.

Cleonis collyrium.

CLeonis nobile admodum, papaueris lachrymæ frictæ. p°. ✳. j. croci. p°. ✳. j. gummi. p°. ✳. j. quibus, cum terũtur, adijcitur rosæ succus. Aliud eiusdẽ valentius, squamæ æris, quod σόμωμα, adpellãt. p°. ✳. j. croci. p°. ✳. ij. spodij. p°. ✳. iiij. plumbi & eloti, & combusti. p°. ✳. j. gũmi tantundem. Eius aliud quoq; ad idem est, maximè vbi multa pituita profluit. Castorei. p°. ✳. iij. aloes. p°. ✳. I. croci. p°. ✳. I. myrrhæ. p°. ✳. ij. lycij. p°. ✳. iij. cadmiæ curatæ. p°. ✳. viij. stibis tantundẽ, acaciæ succi. p°. ✳. xij. quod cum miscuit, liquidum in pixidula seruatur. Theodotus verò huic compositioni adiecit papaueris lachrymæ combustę. p°. ✳. æris cõbusti & eloti. p°. ✳. ij. nucleorum palmarum combustorum. p°. ✳. x. gummi. p°. ✳. xij.

Theodoti collyrium, Acharistum adpellatum.

AT ipsius Theodoti, quod à quibusdam ἀχάϱισον nominatur, eiusmodi est. Castorei, nardi indici, singulorum. p°. ✳. j. lycij. p°. ✳. papaueris lachrymæ tantundem, myrrhæ. p°. ✳. ij. croci, cerussæ elotæ, aloes, singulorum. p°. ✳. iij. cadmię, botryodis elotæ, æris combusti, singulorum. p°. ✳. viij. gummi. p°. ✳. xviij. acaciæ succi. p°. ✳. xx. stibis tantundem, quibus aqua pluuiatilis adijcitur.

Cythion, vel Tephrion collyrium.

PRæter hęc ex frequentissimis collyrijs est id, quod quidã Cythion, quidam à cinereo colore Tephrion adpellant, amyli, tragacanthæ, acaciæ succi, gummi, singulorũ. p°. ✳. j. papaueris lachrymæ. p°. ✳. ij. cerussę elotæ. p°. ✳. iiij. spumæ elotæ. p°. ✳. viij. quæ æquè ex aqua pluuiatili conteruntur.

Euelpidis collyrium, Trygodes nominatum.

EVelpides autẽ qui ætate nostra maximus fuit ocularius medicus, vtebatur eo, quod ipse cõposuerat, Trygodes nominabat. Castorei. p°. ✳. ij. lycij, nardi, papaueris lachrymæ, singulorum. p°. ✳. j. croci, myrrhæ, aloes, singulorum. p°. ✳. iiij. ęris combusti. p°. ✳. viij. cadmiæ, & stibis, singulorũ. p°. ✳. xij. acaciæ succi. p°. ✳. xxvj. gũmi tantũdem.

dem. Quò grauior verò quæ'que inflammatio est, eò magis leniri medicamentum debet, adiecto vel albo oui, vel muliebri lacte. At si neq; medicus, neq; medicamentum præsto est, sæpius vtrumlibet horum in oculis penicillo ad idipsum facto infusum, id malum lenit. Vbi verò aliquis releuatus est, iam'que cursus pituitæ constitit, reliquias fortasse leniores futuras discutiūt balneum & vinum. Igitur lauari debet leuiter, antè ex oleo perfricatus, diutiúsque in cruribus & fœminibus, multa'q; calida aqua fouere oculos: deinde per caput prius calida, tum egelida perfundi: à balneo cauere, ne quo frigore afflatúve lædatur: post hæc cibo paulò pleniore, quàm ex eorū
10 dierum consuetudine, vti: vitatis tamen omnibus pituitam extenuantibus. Vinum bibere lene, subausterum, modicè vetus, neq; effusè neque tumidè: vt neq; cruditas ex eo, & tamen somnus fiat, leniantúrque intus acria. Sed si quis in balneo sensit maiorem oculorum perturbationem quàm attulerat, quod incidere his solet, qui manente adhuc pituitæ cursu festinarunt, quā primum discedere debet: nihil eo die vini assumere, cibi minus etiam quàm pridie. Deinde cum primū satis pituita substitit, iterum ad vsum balnei redire. Solet tamen euenire nonnunquam siue tempestatum vitio, siue corporis, vt pluribus diebus neq; dolor, neq; inflammatio, & minimè pituitę cursus finiatur. Quod vbi incidit, iam'q; ipsa vetustate res matura est, ab his
20 eisdem auxilium petēdum est, id est, balneo ac vino. Hæc enim vt in recentibus malis aliena sunt, quia concitare ea possunt, & accendere, sic in veteribus quæ nullis alijs auxilijs cesserunt, admodum efficacia esse consuerunt. Videlicet hic quoque vt alibi, cū secunda vana fuerint, contrarijs adiuuantibus. Sed antè tonderi ad cutem conuenit. Deinde in balneo aqua calida q̄ plurima caput atq; oculos fouere: tum vtrūq; penicillo detergere, & vngere caput irino vnguento: continereq; in lectulo se, donec omnis calor qui conceptus est, finiatur: desinat'q; sudor, qui necessariò ī capite collectus est. Tū ad idem cibi vinique genus veniēdum est, sic vti potiones meracæ sint: obtegendúmque caput, & quiescendum. Sępe enim post hæc grauis somnus,
30 sæpe sudor, sæpe alui deiectio pituitæ cursum finit. Si leuatum malum est, quod aliquantò sæpius fit, per plures dies idem fieri oportet, donec ex toto sanitas restituatur. Si diebus eisdem aluus nihil reddit, ducenda est: quò magis superiores partes leuentur. Nonnunquam autem ingens inflammatio tanto impetu erumpit, vt oculos sua sede propellat, προόπτωσιν id (quoniā oculi procidunt) Græci adpellant. His vtique, si vires patiuntur, sanguinē mitti: si id fieri non potest, aluum duci, longiorémque inediam indici, necessarium est. Opus autē lenissimis medicamentis est, ideo'que Cleonis collyrio quidā quod ex duobus antè positum est, vtūtur. Sed optimū est Nilei, neq; de vllo magis inter omnes autores conuenit.

40 Nilei collyrium omnium optimum.

ID habet nardi indici, papaueris lachrymæ, singulorum. p. ⚹. gummi. p. ⚹. j. croci. p. ⚹. ij. foliorum rosæ recentium. p. ⚹. iiij. Quæ vel aqua pluuiatili, vel vino leni subaustero coguntur. Neque alienũ est malicorium, vel sertulã campanam ex vino coquere, deinde conterere: aut myrrham nigram cum rosæ folijs miscere, aut hyoscyami folia, cum oui cocti vitello: aut farinam cum acacię succo, vel passo, aut mulso. Quibus si folia quoque papaueris adijciuntur, aliquantò valentiora sunt. Horum aliquo pręparato, penicillo fouere oculos oportet, ex aqua calida expresso: in qua antè vel myrti, vel rosæ folia decocta sint. Deinde ex illis aliquid imponi. Pręter hæc ab occipitio incisa cute, cucurbitula admo 10 uenda est. Quòd si per hæc restitutus oculus in sedem suã nõ est, eodémq; modo prolapsus permanet, scire oportet, lumẽ esse amissum. Deĩde futurũ, vt inarescat is, aut in pus vertatur. Si suppuratio se ostẽdit, ab eo angulo qui propior tẽpori est, incidi oculus debet: vt effuso pure & inflãmatio, ac dolor finiatur, & intus tunicę residant, quò minus fœda postea facies sit. Vtendũ deinde vel eisdẽ collyrijs est ex lacte, aut ouo, vel croco, cui albũ oui misceatur. Ac si iduruit & sic emortuus est, ne in pus verteretur, quatenus fœdè prominebit, excidendum erit, sic vt hamo summa tunica apprehendatur infra id, deinde scalpellus incidat tantundem: medicamẽta erunt cõijcienda, donec omnis dolor finiatur. Ijsdẽ medicamentis in eo quoq; oculo vten 20 dum est, qui primùm procidit, deinde per plura loca fixus est.

De carbunculis oculorum, & eorum curatione.

SOlent etiam carbunculi ex inflammatione nasci, nonnunquam in ipsis oculis, nõnunquã in palpebris: & in his ipsis modò ab interiore, modò ab exteriore. In hoc casu aluus ducenda est, cibus minuendus, lac potui dandum, vt acria quæ læserunt, leniantur. Quod ad cataplasmata & medicamenta pertinet, his vtendum, quę aduersus inflammationes proposita sunt. Atq; hic quoq; Nilei collyrium optimum est, si tamẽ carbunculus in exteriore palpebræ parte est: ad cataplasmata aptissimum est lini semen, ex mulso coctum: aut si id non est, tritici farina eodem modo 30 cocta.

De pustulis oculorum, & curatione earum.

PVstulæ quoq; ex inflammationibus interdum oriuntur. Quod si inter initia protinus incidit, magis etiam seruãda sunt, quę de sanguine, & quiete suprà posui. Sin serius quàm vt sanguis mitti possit, aluus tamen ducenda est. Si id quoq; aliqua res inhibet, vtiq; victus ratio seruanda est. Medicamentis autem hic quoq; lenibus opus est, quale Nilei, quale Cleonis est.

Philetis collyrium, ad pustulas oculorum.

Id 40

HD quoque, quod Philetis vocatur, huic aptum est. Myrrhæ, papaueris lachrymæ, singulorũ. p°. ✳. j. plumbi eloti, terræ samiæ (quæ ἀστὴρ vocatur) tragacanthæ, singulorũ. p°. ✳. iiij. stibis cocti, amyli, singulorum. p°. ✳. vj. spodij eloti, cerussæ elotæ, singulorũ. p°. ✳. viij. Quę aqua pluuiatili excipiuntur. Vsus collyrij, vel ex ouo, vel ex lacte est.

De vlceribus oculorum, & eorum curatione: & de διὰ βαλάνου collyrio.

EX pustulis vlcera interdũ fiunt, eaque recentia æquè lenibus medicamentis nutrienda sunt: & ijsdẽ ferè quę suprà in pustulis posui. Fit quoque propriè ad hęc quod διὰ βαλάνου vocatur. Habet ęris combusti & eloti, papaueris lachrymæ frictæ, singulorũ. p°. ✳. j. spodij eloti, thuris, stibis cõbusti & eloti, myrrhæ, gummi, singulorum. p°. ✳. ij.

Curatio oculorum aliquo casu imminutorum.

EVenit etiam, vt oculi vel ambo, vel singuli, minores fiãt, quàm esse naturaliter debeant. Idque & acer pituitæ cursus in lippitudine efficit, & continuati fletus, & ictus parum bene curati. In his quoque ijsdem lenibus medicamentis ex muliebri lacte vtendum est. Cibis verò his qui maximè corpus alere, & implere consuerunt. Vitandaque omni modo causa, quæ lachrymas excitet, curaque domesticorum: quorum etiam si quid tale incidit, eius notitiæ subtrahendum: atque acria quoq; medicamenta, & acres cibi non alio magis nomine his nocent, quàm quòd lachrymas mouent.

De pediculis palpebrarum.

GEnus quoque vitij est, qui inter pilos palpebrarũ pediculi nascuntur. Id φθειρίασιν Græci nominãt. Quod cũ ex malo corporis habitu fiat, raro non vltrà procedit. Sed ferè tẽpore interposito, pituitę cursus acerrimus sequitur: exulceratisque vehementer oculis, aciem quoq; ipsam corrumpit. His aluus ducenda, caput ad cutem tondendum, diúque cotidie ieiunis perfricandum. His, ambulationibus, alijsq; exercitationibus diligenter vtendum: gargarizandúmq; ex mulso, in quo nepeta & pinguis ficus decocta sit: sæpe in balneo multa calida aqua fouendum caput. Vitandi acres cibi, lacte vinoque pingui vtendum: bibendúmq; liberalius quàm edendum est. Medicamenta verò intus quidem lenia danda sunt, ne quid acrioris pituitæ concitent. Super ipsos verò pediculos alia, quæ necare eos & prohibere ne similes nascantur, possint. Ad idipsum spumæ nitri. p°. ✳. j. sandaracæ. p°. ✳. j. vuæ taminię. p°. ✳. j. simul teruntur: adijcitúrque vetus oleum pari portione, atq; acetum, donec ei mellis crassitudo sit.

De oculorum grauioribus morbis, qui ex inflammationibus oriũtur, & validioribus medicamentis curantur: & de Andreæ collyrio, & de Diacerato.

Hactenus

HActenus oculorum morbi lenibus medicamentis nutriuntur. Genera deinde alia sunt, quæ diuersam curationē desyderant: feréq; ex inflammationibus nata sunt, sed finitis quoque his manentia. Atq; in primis in quibusdam perseuerat tenuis pituitę cursus, quibus aluus ab inferiore parte euocanda est, demendum aliquid ex cibo. Neq; alienum est illini frontem compositione Andreæ. Quæ habet gummi. p̄. ⚹. j. cerussæ, stibis, singulorum. p̄. ⚹. ij. spumę argenti & coctæ, & elotæ. p̄. ⚹. iiij. Sed ea spuma ex aqua pluuiatili coquitur, & arida hęc medicamenta ex succo myrti conteruntur. His illita fronte, cataplasma quoque superinijciendum est ex farina, quæ frigida aqua coacta sit: cuique aut acaciæ succus, aut cupressus adiecta sit. Cucurbitula quoq;, inciso vertice, rectè accōmodatur, aut ex temporibus sanguis emittitur. Inungi verò eo debet quod habet squamæ æris, papaueris lachrymæ, singulorū. p̄. ⚹. ceruini cornu cōbusti & eloti, plumbi eloti, gummi, singulorum. p̄. ⚹. iiij. thuris. p̄. ⚹. xij. Hoc collyriū, quia cornu habet, διὰ κέρατος nominatur. Quotiescunq; nō adijcio quod genus humoris adijciendum sit, aquam intelligi volo. 10

Memigmenon, Euelpidis collyrium.

ADidem Euelpidis, quod μεμιγμένον nominabat. In eo papaueris lachrymę, & albi piperis, singulæ vnciæ sunt, gūmi libra, æris cōbusti. p̄. ⚹. j. Inter has autem curationes, post itermissionem aliquam prosunt balneum & vinum. Cúmque omnibus lippientibus vitandi cibi sunt, qui extenuant, tum pręcipuè quibus tenuis humor diu fertur. Quòd si iam fastidium est eorum, que pituitam crassiorem reddunt, sicut in hoc genere materiæ maximè promptum est, confugiendū est ad ea, quæ quia ventrem, corpus quoq; astringunt. 20

De oculorum vlceribus supercrescentibus, sordidis, cauis, veteribus, & curationibus singulorum.

AT vlcera si cum inflammatione finita non sunt, aut supercrescētia, aut sordida, aut caua, aut certè vetera esse consuerunt. Ex his supercrescētia collyrio, quod Memigmenon vocatur, optimè reprimunt. Sordida purgantur & eodem, & eo, quod Smilion nominatur. 30

Smilion collyrium.

HAbet æruginis. p̄. ⚹. iiij. gummi tantundem, ammoniaci, minij sinopici, singulorum. p̄. ⚹. xvj. Quæ quidam ex aqua, quidam, quò vehementiora sint, ex aceto terunt.

Phynon collyrium Euelpidis.

IDquoque Euelpidis, quod Phynona adpellabat, huic vtile est. Croci. p̄. ⚹. j. papaueris lachrymæ, gummi, singulorum. p̄. ⚹. ij. æris combusti & eloti, myrrhę, singulorum. p̄. ⚹. iiij. piperis albi. p̄. ⚹. vj. Sed ante linitum hoc vngendum est. 40

Sphærion collyrium Euelpidis.

ID quoq; eiusdem, quod Sphærion nominabat, eodem valet. Lapidis hæmatitis eloti. p. ✳. ij. piperis grana sex, cadmiæ elotæ, myrrhæ, papaueris lachrymæ, singulorum. p. ✳. iij. croci. p. ✳. iiij. gummi. p. ✳. viij. Quæ cum vino aminæo conteruntur.

Liquidum Euelpidis collyrium.

LIquidum quoq; medicamētum ad idem componebat, in quo erant hęc, æruginis. p. ✳. minij combusti, atramenti sutorij, cinnamomi, singulorum. p. ✳. iij. croci, nardi, papaueris lachrymæ, singulorum. p. ✳. j. myrrhæ. p. ✳. ij. æris combusti. p. ✳. iij. cineris ex odoribus. p. ✳. iiij. piperis grana. xv. Hæc ex vino austero teruntur: deinde cum passi tribus heminis decoquuntur, donec corpus vnum fit. Id' que medicamentum vetustate efficacius fit.

De cauis oculorum vlceribus, & curationibus.

CAua verò vlcera commodissimè implent ex his quæ suprà posita sunt, Sphęrion & id quod Philetis vocatur. Idē Sphęrion vetustis vlceribus, & vix ad cicatricem venientibus optimè succurrit.

Hermonis collyrium.

ESt etiam collyrium quod cum ad plura valeat, plurimùm tamen proficere in his vlceribus videtur. Refertur ad Hermonem autorem, habet piperis longi. p. ✳. j. iij. albi. p. ✳. cinnamomi, costi, singulorum. p. ✳. j. atramenti sutorij, nardi, casiæ, castorei, singulorum. p. ✳. ij. gallæ. p. ✳. v. myrrhæ, croci, thuris, lycij, cerussæ, singulorum. p. ✳. viij. papaueris lachrymæ. p. ✳. xij. aloes, æris combusti, cadmiæ, singulorū. p. ✳. xvj. acaciæ, stibis, gummi, singulorum. p. ✳. xxv.

De cicatricibus oculorum, quæ ex vlceribus factæ sunt, & quomodo curari debeant: & de Asclepia & Canopite & Pyxino, collyrijs.

FActæ verò ex vlceribus cicatrices, duobus vitijs periclitantur, ne aut cauę, aut crassæ sint. Si cauæ sunt, potest eas implere id, quod sphærion vocari dixi, vel id quod Asclepias nominatur. Habet papaueris lachrymæ. p. ✳. ij. sagapeni, opoponacis, singulorum. p. ✳. iij. æruginis. p. ✳. iiij. cumini. p. ✳. viij. piperis. p. ✳. xij. cadmiæ elotæ, cerussæ, singulorū. p. ✳. xvj. At si crassę cicatrices sunt, extenuat vel Smiliō, vel Canopite collyriū, quod habet cinnamomi, acaciæ, singulorum. p. ✳. j. cadmiæ elotæ, croci, myrrhæ, papaueris lachrymæ, gummis, singulorum. p. ✳. ij. piperis albi, thuris, singulorum. p. ✳. iij. æris combusti. p. ✳. ix. cum aqua pluuiatili. Vel Euelpidis Pyxinum, quod ex his cōstat. Salis fossilis. p. ✳. iiij. ammoniaci thymiamatis. p. ✳. viij. papaueris lachrymæ. p. ✳. xij. cerussæ. p. ✳. xv. piperis albi, croci siculi, singulorum. p. ✳. lij. gummi. p. ✳. xiij. cadmiæ

miæ elotæ. p̃. ✳. ix. Maximè tollere cicatricem videtur id, quod habet gũmi. p̃. ✳. iij. æruginis. p̃. ✳. j. crocomagmatis. p̃. ✳. iiij.

De alio genere inflammationis oculorum.

EST etiam genus inflammationis, in qua si cui tument ac distendũtur cũ dolore oculi, sanguinem ex frõte emitti necessarium est, multaq́; aqua calida caput atq; oculos fouere: gargarizare ex lẽticula, vel ex fici cremore: inungi acribus medicamentis, quæ suprà comprehensa sunt: maximéque eo quod Sphærion nominatur, quod lapidem hæmatiten habet. Atq; alia quoque vtilia sunt, quæ ad extenuandam aspritudinem fiunt, de qua protinus dicam. Hanc autem inflammatio oculorum ferè sequitur, interdũ maior, interdum leuior: nõnunquã etiam ex aspritudine lippitudo fit, deinde aspritudinem ipsam auget: fitque ea in alijs breuis, in alijs longa, & quę vix vnquam finiatur. In hoc genere valetudinis quidam crassas durasq́ue palpebras, & ficulneo folio, & asperato specillo, & interdũ scalpello eradunt, versasq́ue cotidie medicamentis suffricãt. Quæ neq; in magna vetustaq́; aspritudine, neq; sæpe facienda sunt. Nam melius eodem ratione victus & idoneis medicamẽtis peruenitur. Ergo exercitationibus vtemur, & balneo frequẽtiore, multaq́ue oculorum palpebras aqua calida fouebimus. Cibos autem sumemus acres, & extenuantes.

Cæsarianum collyrium.

AT medicamentum id quod cæsarianum vocatur, habet atramenti sutorij. p̃. ✳. i. mysios. p̃. ✳. piperis albi. p̃. ✳. v. papaueris lachrymæ, gummi, singulorum. p̃. ✳. ij. cadmiæ lotę. p̃. ✳. iij. stibis. p̃. ✳. vj. Satisq; cõstat, hoc collyrium aduersus omne genus oculorum valetudinis idoneũ esse, exceptis his quæ lenibus nutriuntur.

Hieracis collyrium.

ID quoq; quod Hieracis nominatur ad aspritudinẽ potest. Habet mirrhæ. p̃. ✳. j. ammoniaci, thymiamatis. p̃. ✳. ij. æruginis rasæ. p̃. ✳. iiij. cum aqua pluuiatili. Ad idem idoneũ est etiã id quod Canopites est, & id quod Smilion vocatur, & id quod Pyxinum, & id quod Sphærion. Si composita medicamenta non adsunt, felle caprino, vel quàm optimo melle satis commodè aspritudo curatur.

De Xerophthalmia, genere aridæ lippitudinis.

EST etiam genus aridæ lippitudinis, ξηροφθαλμίαν Græci appellant. Neq; tument, neq; fluunt oculi: sed rubent tantum & cum dolore quodã grauescunt, & noctu prægraui pituita inhærescunt: quantoq́; minor generis huius impetus, tãtò finis minus expeditus est. In hoc vitio multum ambulare, multum exerceri, lauari sæpe, ibiq; desudare, multaq́; frictiõe vti necessarium est. Cibi neq; qui implent, neq; nimium acres apti sunt: sed inter hos medij. Manè vbi concoxisse manifestum est, non alienum est ex sinapi

gargarizare

gargarizare: tum deinde caput atque os diutius defricare

Rhinion collyrium

COllyrium verò aptissimum est, quod Rhiniō vocatur. Habet myrrhę. p. ✳. papaueris lachrymæ, acaciæ succi, piperis, gummi, singulorum. p. ✳. j. lapidis hæmatitis, lapidis phrygii, lycij, lapidis scissilis, singulorū. p. ✳. ij. æris cōbusti. p. ✳. iiij. Ac pyxinum quoq; eodem accōmodatū est.

Ad oculos scabros collyria.

SI verò scabri oculi sūt, quod maximè in angulis esse cōsueuit, potest prodesse Rhinion id, quod suprà positum est: potest similiter prodesse id, 10 quod habet æruginis rasę, piperis longi, papaueris lachrymæ, singulorum. p. ✳. ij. piperis albi, gummi, singulorum. p. ✳. iiij. cadmiæ lautæ, cerussę, singulorum. p. ✳. vj. Nullum tamen melius est quàm Euelpidis, quod Basilicō nominabat. Habet papaueris lachrymę, cerussę, lapidis Asii, singulorū. p. ✳. ij. gūmi. p. ✳. xiij. piperis albi. p. ✳. iiij. croci. p. ✳. vj. psorici. p. ✳. xiij. Nulla autem ꝑ se materia est, quę psoricū nominetur: sed chalcitidis aliquid, & cadmiæ dimidio plꝰ ex aceto simul cōterūtur: idq; in vas fictile additū, & cotectum ficulneis folijs sub terra reponitur: sublatúmque post dies viginti rursus teritur, & sic appellatur. Verū in basilico quoq; collyrio cōuenit, ad omnes affectus oculorum id esse idoneum, qui non leuibꝰ 20 medicamētis curātur. Vbi non sunt autem medicamenta cōposita, scabros angulos leuāt & mel & vinū: succurritq; & his, & aridæ lippitudini, si quis panē ex vino subactum super oculum imponit. Nam cū ferè sit humor aliquis, qui modò ipsum oculū, modò angulos aut palpebras exasperat, sic & si quid prodit humoris, extrahitur: & si quid iuxtà est, repellitur.

Ad caligationem oculorum, que propter lippitudinem oritur, remedia & collyria.

CAligare verò oculi nōnunquam ex lippitudine, nōnunquam etiam sine hac propter senectutem, imbecillitatémve aliam cōsueuerunt. Si ex reliquijs lippitudinis id vitium est, adiuuat collyrium, quod Asclepias nomi- 30 natur. Adiuuat id, quod ex croci magmate fit.

Διὰ κρόκου collyrium.

PRopriè etiam ad id componitur, quod διὰ κρόκου vocant. Habet piperis. p. ✳. j. croci cilicij, papaueris lachrymę, cerussæ, singulorum. p. ✳. ij. psorici, gummi, singulorum. p. ✳. iiij.

Ad caligationem oculorum, quæ propter senectutem, aut aliam imbecillitatem fit.

AT si ex senectute alia've imbecillitate id est, rectè inūgi potest, & melle quàm optimo & cyprino, & oleo vetere. Commodissimū tamen est, balsami partem vnam, & olei veteris, aut cyprini partes duas, mellis quàm 40 acerrimi partes tres miscere, Vtilia quoq; huic medicamenta sunt, quæ ad

caliginem proximè, quæ'q; ad extenuandas cicatrices suprà comprehensa sunt. Cuicunq; verò oculi caligabunt, huic opus erit multa ambulatione atq; exercitatione: frequenti balneo, vbi totum quidem corpus perfrican/dum est, precipuè tamen caput, & quidem irino, donec insudet: velandū'q; postea, nec detegendum antè, quàm sudor & calor domi conquieuerint. Tum cibis vtendum acribus, & extenuantibus: interpositisq; aliquibus diebus, ex sinapi gargarizandum.

De suffusione oculorum.

SVffusio quoque, quam Græci ὑπόχυσιν nominant, interdum oculi potentiæ, qua cernit, se opponit. Quod si inueterauerit, manu curandum est. Inter initia nonnunquam etiam certis obseruationibus discutitur. Sanguinem ex fronte vel naribus mittere, in tēporibus venas adurere, gargarizando pituitam euocare, suffumigare oculos acribus medicamētis, inungere expedit. Victus optimus est, qui pituitam extenuat

De resolutione oculorum, quæ paralysis dicitur.

AC ne resolutio quidem oculorum, quam παράλυσις Græci nominant, alio victus modo, vel alijs medicamētis curanda est. Exposuisse tantū genus vitij satis est. Igitur interdum euenit modò in altero oculo, modò in vtroq;, aut ex ictu aliquo, aut ex morbo comitiali, aut ex distētione neruorū qua vehementer oculus ipse concussus est, vt his neque quoquā intendi possit, nec ōnino cōsistat: sed huc illúcve sine ratione moueatur, ideo'que ne conspectum quidem rerum præstet.

De mydriasi oculorum.

NOn multùm ab hoc malo distat id, quod μυδρίασιν Græci vocant. Pupilla effunditur & dilatatur, aciésq; eius hebescit: ac penè difficilimè genus id ibecillitatis eliditur. In vtraq; verò, id est & Paralysi & Mydriasi, pugnandū est per eadem omnia, quæ in caligine oculorum præcepta sunt, paucis tantum mutatis: siquidem ad caput irino interdum acetum, interdum nitrum adijciendum est, melle inungi satis est. Quidam in posteriore vitio calidis aquis vsi, releuatiq;. Quidam sine vlla manifesta causa subitò obcæcati sunt. Ex quibus nonnulli cum aliquandiu nihil vidissent, repētina profusione alui lumen receperunt. Quo minus alienū videtur, ex recenti re, & interposito tēpore medicamentis quoq; moliri deiectiones, quę omnem noxiam materiam in inferiora depellant.

De imbecillitate oculorum.

PRæter hæc imbecillitas oculorum est, ex qua quidam interdiu satis, noctu nihil cernunt, quod in fœminā bene respōdentibus mēstruis non cadit. Sed sic laborantes inungi oportet sanguine iecinoris, maximè hircini: si minus, caprini: vbi id assum coquitur, excepto: atq; edi quoque ipsum iecur debet. Licet tamen etiam iisdem medicamentis nō inutiliter vti, quę vel ci-

catrices

catrices, vel aspritudinem extenuant: quidam contrito semine portulacæ, mel adijciũt, eatenus ne id ex specillo distillet, eo'q; inungunt. Exercitationibus, balneo, frictionibus, gargarizationib⁹ ijsdem, his quoq; vtẽdum est.

Ad oculos qui extrinsecus offenduntur, cum sanguine suffusi sunt.

ET hęc quidem in ipsis corporibus oriũtur. Extrinsecus verò interdum, si ictus oculum lædit, vt sanguis in eo suffundatur, nihil cõmodius est, quàm sanguine vel columbę, vel palumbi, vel hirundinis inungere. Neque id sine caussa fit, cum horum acies extrinsecus læsa interposito tempore in antiquum statum redeat, celeberriméq; hirundinis. Vnde etiam locus fa- 10 bulæ factus est, per parentes id herba restitui, quod per se sanescit. Eorum ergo sanguis nostros quoque oculos ab externo casu commodissimè tuetur hoc ordine, vt sit hirundinis optimus: deinde palũbi: minimè efficax colũbę & illi ipsi, & nobis. Supra percussum verò oculum ad inflãmationem leniendam, non est alienum imponere etiam cataplasmata. Sed ammoniacus vel quilibet alius quàm optimus teri debet: sic vt ei paulatim oleum adijciatur, donec crassitudo strigmenti fiat. Id deinde miscendum est cũ hordeacea farina, quæ ex mulso decocta sit. Facilè autem recognitis omnibus, quæ medici quoq; prodiderunt, apparere cuilibet potest, vix vllũ ex his, quę suprà comprætensa sunt, oculi vitium esse, quod non simplicibus quoque, & 20 promptis remedijs submoueri possit.

De aurium morbis, & curationibus. Caput. VII.

HActenus in oculis ea reperiuntur, in quibus medicamenta plurimum possint: ideo'que ad aures transeundum est, quarum vsum proximum à luminibus natura nobis dedit. Sed in his aliquantò maius periculum est: nam vitia oculorum intra ipsos nocẽt. Aurium inflãmationes dolorésque, interdum etiam ad dementiam mortémque præcipitant. Quò magis inter initia protinus succurrendum est, ne maiori periculo locus sit. Ergo vbi primùm dolorem aliquis sensit, abstinere & continere se debet. Postero die, si vehementius malum est, caput tondere, idque 30 irino vnguento calido perungere & operire. At magnus cum febre vigilia'que dolor exigit, vt sanguis quoq; mittatur. Si id aliquæ causæ prohibẽt, aluus soluenda est. Cataplasmata quoq; calida subinde mutata proficiunt, siue fœni græci, siue lini, siue alia farina ex mulso decocta est. Rectè etiam subinde admouentur spongię, ex aqua calida expressæ. Tum leuato dolore, ceratum circundari debet ex irino aut cyprino factum. In quibusdã tamen melius, quod ex rosa factum est proficit. Si vehemens inflammatio somnũ ex toto prohibet, adijci cataplasmati debent papaueris cortices fricti, atque contriti: sic vt ex his pars dimidia sit, ea'que tum simul ex passo misto decoquatur. In aurem verò infundere aliquod medicamentum oportet, quod 40 semper antè tepefieri conuenit, commodissiméq; per strigilem instillatur.

Vbi auris repleta est, supèr lana mollis addenda est, quę humorem intus cõtineat. Et hæc quidem communia sunt. Medicamentum verò est & rosæ, & radicum harundinum succus, & oleum in quo lumbrici cocti sunt, & humor ex amaris nucibus, aut ex nucleo mali persici expressus. Cõposita verò ad inflammationem dolorémque leniendum hęc ferè sunt, Castorei, papaueris lachrymæ pares portiones conteruntur, deinde adijcitur his passum. Vel papaueris lachrymæ, croci, myrrhæ par modus sic teritur, vt inuicem modò rosa, modò passum instilletur. Vel id quod amarum in ægyptia faba est conteritur, rosa adiecta. Quibus myrrhæ quoq; paulùm à quibusdã miscetur, vel papaueris lachrymę: aut thus cũ muliebri lacte, vel amararũ nucum cum rosæ succo. Vel castorei, myrrhæ, papaueris lachrymæ pares portiones cum passo. Vel croci. p°. ✳. j. myrrhæ, aluminis scissilis, singulorum. p°. ✳. iij. quibus, cum teruntur, paulatim miscentur passi cyathi tres, mellis minus cyatho. Id' que ex primis medicamentis est. Vel papaueris lachryma ex aceto. Licet etiam compositione vti Themisonis, quæ habet castorei, opoponacis, papaueris lachrymæ ex aceto, singulorũ. p°. ✳. ij. spumę lycij. p°. ✳. iiij. Quæ contrita passo excipiuntur, donec cerati crassitudinẽ habeant, atq; ita reponuntur. Vbi vsus requiritur, rursus idẽ medicamentum adiecto specillo teritur. Illud perpetuum est, quotiescũq; crassius medicamentũ est, quàm vt in aurem instillari possit, adijciendum eum esse humorem, ex quo id cõponi debet, donec satis liquidum sit. Si verò pus quoq; aures habent, rectè lycium per se infunditur, aut irinum vnguentum, aut porri succus cum melle, aut centaureæ succus cum passo, aut dulcis punici mali succus in ipsius cortice tepefactus, adiecta myrrhæ exigua parte. Rectè etiam miscentur myrrhæ, quam σακτὴν cognominant. p°. ✳. j. croci tantundem, nuces amaræ. xv. mellis sesquicyathus. Quæ contrita, cum vtendum est, in cortice punici mali tepefiant. Ea quoq; medicamenta, quæ oris exulcerati causa componuntur, æquè vlcera aurium sanãt. Quæ si vetustiora sunt, & multa sanies fluit, apta compositio est, quæ ad autorẽ Erasistratum refertur, piperis. p°. ✳. j. croci. p°. ✳. j. myrrhę, mysios cocti, singulorum. p°. ✳. ij. æris combusti. p°. ✳. ij. Hęc ex vino teruntur: deinde vbi inaruerunt, adijciuntur passi heminæ tres, & simul coquuntur. Cum vtendum est, adijcitur his mel & vinum. Est etiam Ptolomei chirurgi medicamentũ, quod habet lentisci. p°. ✳. j. gallæ. p°. ✳. j. omphacij. p°. ✳. j. succũ punici mali. Est Menophili validum admodum, quod ex his constat, piperis longi. p°. ✳. j. castorei. p°. ✳. ij. myrrhæ, croci, papaueris lachrymę, nardi syriaci, thuris, malicorij, ex ęgyptia faba partis interioris, nucum amararum, mellis quàm optimi, singulorum. p°. ✳. iiij. Quibus, cum teruntur, adijcitur acetum quàm acerrimum, donec crassitudo in his passi fiat. Est Cratonis, cinnamomi, casiæ, singulorum. p°. ✳. j. lycij, nardi, myrrhæ, singulorum.

gulorum. p̃. ✳. j. aloes. p̃. ✳. ij. mellis cyathi tres, vini sextarius. Ex quib9 vinum cum lycio decoquitur, deinde his alia miscentur. At si multum pu/ris, malúsque odor est, æruginis rasę, thuris, singulorum. p̃. ✳. ij. mellis cy athi duo, aceti quatuor simul incoquuntur. Vbi vtendum est, dulce vinum miscetur. Aut aluminis scissilis, papaueris lachrymæ, acaciæ succi par pon= dus miscetur: hisq; adijcitur hyoscyami succi dimidio minor quàm vnius ex superioribus portio, ea'que trita, ex vino diluũtur. Per se quoq; hyoscy/ ami succus satis proficit. Commune verò auxilium aduersus omnes auriũ casus, iam'que vsu comprobatum Asclepiades composuit. In eo sunt cin/
10 namomi, casiæ, singulorum. p̃. ✳. j. floris iunci rotundi, castorei albi, pipe= ris longi, amomi, myrobalani, singulorum scrupuli duo, thuris masculi, nar di syriaci, myrrhæ pinguis, croci, spumę nitri, singulorum. p̃. ✳. ij. Quæ separatim contrita, rursus mista ex aceto conteruntur, atq; ita condita, vbi vtendum est, aceto diluuntur. Eodem modo commune auxilium auribus laborantibus est, Polybij sphragis ex dulci vino liquata. Quæ compositio priore libello continetur. Quòd si & sanies profluit, & tumor est, non alie/ num est, misto vino per oricularium clysterem eluere: & tum ĩfundere vi= num austerum cum rosa mistum, cui spodij paulùm sit adiectũ, aut lyciũ cum lacte: aut herbæ sanguinalis succum cum rosa, aut mali punici succũ
20 cum exigua parte myrrhæ. Si sordida quoq; vlcera sunt, melius mulso elu= untur, & tum aliquod ex his, quæ suprà scripta sunt, quod mel habeat in/ funditur. Si magis pus profluit, & caput vtiq; tondendum est, & multa ca/ lida aqua perfundendum, & gargarizandum, & vsq; ad lassitudinem am= bulandum, & cibo modico vtendum est. Si cruor quoq; ex vlceribus appa/ ruit, lycium cum lacte debet infundi, vel aqua, ĩ qua rosa decocta sit: succo aut herbæ sanguinalis, aut acaciæ adiecto. Quòd si super vlcera caro incre uit, ea'que mali odoris sanguinem fundit, aqua tepida elui debet: tum infun di id, quod ex thure & ærugine, & aceto, & melle fit, aut mel cum ærugine incoctum. Squama quoq; æris cum sandaraca contrita, per fistulam rectè
30 instillatur.

Aduersus aurium vermes.

VBi verò vermes orti sunt, si iuxtà sunt, protrahẽdi oriculario spe/ cillo sunt. Si longius, medicamentis enecandi, cauendúmque ne postea nascantur. Ad vtrũq; proficit album veratrum cum aceto contritum. Elui quoq; aurem oportet vino, in quo marrubium decoctum sit. Sic emortui vermes in primam auris partem prouocabuntur, vnde faci/ limè educi possunt.

Ad compressa aurium foramina.

SIn foramẽ auris compressum est, & intus crassa sanies subest, mel quàm
40 optimum addendum est. Si id parum proficit, mellis cyatho & dimidio,

æruginis rasæ. p°. ⚹. ij. adijciendum est, incoquendúmque, & eo vtẽdum. Iris quoque cum melle idem perficit. Item mellis & rosæ scrupuli duo. Itẽ galbani. p°. ⚹. ij. myrrhæ cum melle, & fellis taurini, singulorum. p°. ⚹. ij. vini quantum satis est ad myrrham diluendam.

Ad grauem auditum.

VBi verò grauius aliquis audire cœpit (quod maximè post longos capitis dolores euenire consueuit) in primis aurem ipsam considerare oportet. Apparebit enim aut crusta qualis super vlcera innascitur, aut sordium coitus. Si crusta est, infundendum est aut oleum calidum, aut cũ melle ærugo, vel porri succus, aut cum mulso nitri paulùm. Atq; vbi crusta à corpore iam recedit, eluẽda auris aqua tepida est, quò facilius ea per se diducta, oriculario specillo protrahatur. Si sordes æquè molles sunt, eodem specillo eximendæ sunt. At si durę sunt, acetum & cũ eo nitri paululum inijciendum est. Cũq; emollitæ sunt, eodem modo elui aurẽ, purgariq; oportet. Quòd si capitis grauitas manet, attõdendum idem, & leniter, sed diu perfricandũ est: adiecto vel irino vel laureo oleo, sic vt vtrilibet paulum aceti misceatur: tum diu ambulandum, leniterq; post vnctionem aqua calida caput fouendum. Cibisq; vtendum ex imbecillissima, & media materia, magisq; assumendæ dilutæ potiones, nonnunquam gargarizandum est. Infundendum autem in aurem castoreum cũ aceto, & laureo oleo, & succo radiculæ corticis. Aut cucumeris agrestis succus, adiectis cõtritis rosę folijs. Immaturę quoq; vuæ succus cũ rosa instillatus, aduersus sorditatem satis proficit.

Ad sonitum aurium intra seipsas.

ALiud vitij genus est, vbi aures intra seipsas sonãt. Atq; hoc quoq; fit, ne externum sonum accipiant. Leuissimum est, vbi id ex grauedine est. Peius, vbi ex morbis, capitisve longis doloribus incidit. Pessimum, vbi magnis morbis venientibus, maximéque comitiali, prouenit. Si ex grauedine est, purgare aurem oportet, & spiritum cõtinere, donec inde humor aliquis expumet. Si ex morbo vel capitis dolore, quod ad exercitationem, frictionem, perfusionem, gargarizationémq; pertinet, eadem facienda sunt. Cibis non vtendũ nisi extenuantibus. In aurem dandus radiculæ succus cum rosa, vel cum succo radicis ex cucumere agresti, vel castoreũ ex aceto, & laureo oleo. Veratrum quoq; cum aceto conteritur, deinde melle cocto excipitur, & inde collyrium factũ in aurem demittitur. Si sine his cœpit, ideoq; nouo metu terret, in aurem dari debet castoreum cum aceto, vel irino, vel laureo oleo, aut huic mistum castoreum cum succo nucum amararum, aut myrrha & nitrum cum rosa & aceto. Plus tamen in hoc quoq; proficit victus ratio. Eadémque facienda sunt, quæ suprà comprehendi, cum maiori quoq; diligentia: & præterea donec his sonus finiatur, à vino abstinendum. Quòd si simul & sonus & inflãmatio est, laureum oleum coniecisse abunde

de'est, aut id quod ex amaris nucibus exprimitur: quibus quidam vel castoreum, vel myrrham miscent.

Ad ea, quæ in aurem inciderunt, extrahenda.

SOlet etiã interdũ in aurẽ aliquid incidere, vt calculus, aliquod'q; animal. Si pulex intus est, compellendum eò lanæ paulùm est, quò ipse is subit, & simul extrahitur. Si non est secutus, aliúdve animal est, specillum lana inuolutum in resinam quàm glutinosissimã, maximéq; terebinthinam demittendum: idque in aurem iniiciendum, ibique vertendum est: vtiq; enim comprehendet & eximet. Sin aliquid exanime est, spe-
10 cillo oriculario protrahendum est, aut hamulo retuso paulùm recuruato. Si ista nihil proficiunt, potest eodem modo resina protrahi. Sternutamenta quoq; admota id commodè elidunt, aut oriculario clystere aqua vehementer intus compulsa. Tabula quoque collocatur media inhærens capitibus, vtrinque pendentibus, supérque eam homo deligatur in id latus versus, cuius auris eo modo laborat, sic vt extra tabulam emineat. Tum malleo caput tabulę, quod à pedibus est, ferit: atq; ita cõcussa aure, id quod inest, excidit.

De narium morbis, & curationibus. Caput viii.

NAres verò intus exulceratas fouere oportet vapore aquæ calidę, id est spongia expressa atque admota. Fit & subiecto vase oris angu/
20 sti, calida aqua repleto. Post id fomẽtum illinenda vlcera sunt, aut plumbi recremento, aut cerussa. Aut argenti spumam cum quolibet horum aliquis conterit, eique dum teritur, inuicem vinum & oleum myrteum adiicit, donec mellis crassitudinem fecerit. Sin autem ea vlcera circa nares sunt, plurésque crustas & odorem fœdum habent, quod genus Gręci ὀζάιναν appellant, sciri quidem debet, vix ei malo posse succurri. Nihilo/minus tamen hæc tentari possunt, vt caput ad cutem tondeatur, assiduéq; vehementer perfricetur, multa calida aqua perfundatur, multa ei deambulatio sit, cibus modicus, neq; acer, neq; valentissimus. Tum in narem ipsam mel cũ exiguo modo resinę terebinthinæ coniiciatur, quod specillo quoque
30 inuoluto lana fit, attrahatúrq; spiritu is succus, donec in ore gustus eius sentiatur. Sub his enim crustæ resoluuntur, quæ tum per sternutamenta elidi debent. Puris vlceribus vapor aquæ calidæ subiiciendus est. Deinde adhibendum aut lycium ex vino dilutum, aut amurca, aut omphaciũ, aut mentæ, aut marrubij succus: aut atramentum sutorium, quod candens factum, deinde contritũ sit: aut interior scillæ pars contrita, sic vt horũ cuilibet mel adiiciatur. Cuius in cęteris admodũ exigua pars esse debet, in atramẽto sutorio tanta, vt ea mistura liquida fiat, cum scilla vtiq; pars maior: inuoluendúmque lana specillum est, & in eo medicamen intingendum, eo'q; vlcera implenda sunt. Rursúsq; linamentum inuolutum & oblongum eodẽ me-
40 dicamento illinendum, demittendúmque in narem est, & ab inferiore par-

te leniter deligandum. Id'que per hyemem & ver bis die, per æstatem & autumnum, ter die fieri debet. Interdum verò etiam in naribus carunculæ q̄dam, similes muliebribus mammis nascuntur, hæ'que imis partibus, quę carnosissimæ sunt, inhærent. Has curare oportet medicamentis adurentibus, sub quib⁹ ex toto consumūtur. πολυπος verò est carūcula, modò alba, modò subrubra, quæ nariū ossi inhæret, & modò ad labra pendens, narem implet, modò retrò per id foramen, quo spiritus à naribus ad fauces descendit adeo increscit, vti post vuam conspici possit, strangulat'q; hominē, maximè Austro aut Euro flante, ferèq; mollis est, raro dura: ea'que magis spiritū impedit, & nares dilatat, quæ ferè καρκινώδης est, itaque attingi nō debet. Illud aliud genus ferè quidem ferro curatur, interdū tamen inarescit, si addita in narem per linamentum aut penicillum ea compositio est, quę habet minij sinopici, chalcitidis, calcis, sandaracæ, singulorum. p°. ✳. j. atramenti utorij. p°. ✳. ij.

De dentium dolore & curationibus. Capput. IX.

IN dentium autem dolore, qui ipse quoq; maximis tormentis annumerari potest, vinum ex toto circuncidendum est. Cibo quoq; primò abstinendum, deinde eo modico mollique vtendū, ne mandentis dentes iritet: tū extrinsecus admouendus per spongiam vapor aquæ calidæ, imponendum'que ceratū ex cyprino aut irino factum, lana'que id comprehendendū, capútque velandū est. Quòd si grauior is dolor est, vtiliter & aluus ducitur, & calida cataplasmata super maxillas inijciuntur, & ore humor calidus cū medicamentis aliquibus continetur, sæpiúsque mutatur. Cuius rei causa & quinquefolij radix in vino misto coquitur, & hyoscyami radix, vel in posca, vel in vino misto coquitur, sic vt paulùm his salis adijciatur, & papaueris non nimiū: aridi cortices, & mandragoræ radix, eodem modo. Sed in his tribus vtiq; vitandū est, ne quod haustū erit deuoretur, Ex populo quoque alba, cortex radicis in hūc vsum in vino misto rectè coquitur, & in aceto cornu ceruini ramentū, & nepeta cū teda pingui: ac ficus item pinguis vel in mulso, vel in aceto & melle: ex quibus cum ficus decocta est, is humor percolatur. Specillum quoque lana inuolutum in calidū oleū demittitur, eo'que ipso dens fouetur. Quinetiam quædam quasi cataplasmata in dentem ipsum illinuntur. In quem vsum ex malo punico acido atque arido, malicorij pars interior cū pari portione & gallę, & pinei corticis conteritur, miscetúrque his miniū, ea'q; contrita aqua pluuiatili coquūtur. Aut panacis, papaueris lachrymę, peucedani, vuæ taminiæ sine seminibus, pares portiones conteruntur. Aut galbani partes tres, papaueris lachrymæ pars quarta. Quicquid dentibus admotū est, nihilominus supra maxillam ceratū, quale suprà posui esse debet, lana obtectū. Quidā etiam myrrhæ, cardamomi, singulorum. p°. ✳. j. croci, pyrethri, ficorum partes, singulorum.

ſingulorũ.p̃.✳.iiij.ſinapis.p̃.✳.viij. cõtrita linteolo illinũt,imponúntq; in humero partis eius qua dẽs dolet. Si is ſuperior eſt,à ſcapulis. Si inferior, à pectore. Id'que dolorem leuat,& cũ leuauit,protinus ſubmouendũ eſt. Si verò exeſus eſt dens,feſtinare ad eximendum eum, niſi res coegit, non eſt neceſſe. Sed cũ omnibus fomentis,quæ ſuprà poſita ſunt,adijciendæ quædam valentiores compoſitiones ſunt,quæ dolorem leuant,quales hæ ſunt. Habet autem papaueris lachrymæ.p̃.✳.j.piperis.p̃.✳.ij.pſoreos.p̃.✳.x.quæ contrita galbano excipiũtur,idque circundatur. Aut Menemachi maximè ad maxillares dentes,in qua ſunt croci.p̃.✳.j.cardamomi,thuris fuliginis,ficorũ partes, pyrethri,ſingulorum.p̃.✳.iiij.ſinapis.p̃.✳.viij. Quidam aũt immiſcent pyrethri,piperis,elaterij,ſingulorũ.p̃.✳.j.aluminis ſciſſilis,papaueris lachrymæ,vuæ taminiæ,ſulphuris ignem nõ expertí,bituminis,lauri baccarũ,ſinapis,ſingulorum.p̃.✳.ij. Quòd ſi dolor eximi eũ cogit,& piperis ſemen cortice liberatũ, & eodem modo bacca hederæ coniecta in id foramen,dentem findit, iſq; fortè ſtans excidet. Et plani piſcis quã paſtinacam noſtri,τρυγόνα Græci vocant,aculeus torretur,deinde conteritur,reſina'que excipitur,quæ denti circũdata,hunc ſoluit. Et alumen ſciſſile in id foramen coniectũ,dentem citat. Sed id tamen inuolutũ in lanula demitti commodius eſt,quia ſic dente ſeruato, dolorem leuat. Hæc à Medicis accepta ſunt. Sed agreſtiũ experimento cognitũ eſt,cũ dẽs dolet,herbam mentaſtrũ,cum ſuis radicibus velli debere,& in peluem conijci,ſupra'que aquam infundi, collocarique iuxtà ſedentem hominem vndique veſte contectum:tũ in peluem candentes ſilices demitti, ſic vt aqua tegantur,hominémque eum hiante ore vaporem excipere, vt ſuprà dictũ eſt,vndique incluſum. Nam & ſudor plurimus ſequitur,& per os continẽs pituita defluit: idque ſæpe longiorem, ſæpe annuam valetudinem bonam præſtat.

De Tonſillis,& earum cura. Caput.X.

SI verò tonſillæ ſine exulceratione per inflammationem intumuerunt,caput velandũ eſt extrinſecus,is locus vapore calido fouendus,multa ambulatione vtendũ,caput in lecto ſublime habẽdũ, gargarizandúmque eſt ex reprimentibus. Radix quoque ea quam dulcem appellant contuſa,& in paſſo mulſo've decocta,idẽ præſtat. Leniterq; quibuſdã medicamentis eas illini non alienũ eſt,quæ hoc modo fiũt. Ex malo punico dulci ſucc9 exprimitur,& eius ſextarius in leni igne coquitur,donec ei mellis craſſitudo fit:tum croci,myrrhæ,aluminis ſciſſilis, ſingulorũ.p̃.✳.ij.per ſe conteruntur,paulatimque his adijciũtur vini lenis cyathi duo, mellis vnus: deinde priori ſucco iſta miſcentur,& rurſus leniter incoquuntur. Aut eiuſdem ſucci ſextarius eodem modo coquitur,atque eadem ratione trita ei adijciuntur hæc, nardi.p̃.✳.omphacij.p̃.✳.j.cinnamomi,

myrrhę,

myrrhæ, casiæ, singulorum. p̃. ✳. j. Eadem autem hæc & auribus, & naribus purulentis accommodata sunt. Cibus quoque in hac valetudine lenis esse debet, ne exasperet. Quòd si tãta inflammatio est, vt spiritũ impediat, in lecto conquiescendum, à cibo abstinendum, neq; adsumendũ quicquam præter aquam calidã est. Aluus quoque ducenda est. Gargarizandũ ex fico & mulso. Illinendum mel, cũ omphacio. Intrinsecus admouendus, sed aliquantò diutius, vapor aquę calidæ, donec ea suppurent, & per se aperiantur. Si pure substante non rumpũtur hi tumores, incidendi sunt, deinde ex mulso calido gargarizandum ex fico. At si modicus quidem tumor & exulceratio est, furfurum cremori ad gargarizandum paulùm mellis adijciendum est, illinenda'que vlcera hoc medicamento: Passi quàmdulcissimi tres heminæ ad vnam coquuntur, tum adijcitur thuris. p̃. ✳. i. croci, myrrhæ, singulorũ. p̃. ✳. leniterque omnia rursus feruescunt. Vbi pura vlcera sunt, eodem furfurum cremore, vel lacte gargarizandum est. Atque hic quoque cibis lenibus opus est, quibus adijci dulce vinum potest. 10

De auris vlceribus, & curationibus: & quæ Antheræ sint. Caput. xi.

Vlcera autem oris, si cum inflammatione sunt, & parũ pura ac rubicunda sunt, optimè his medicamentis curantur, quæ suprà posita ex malis punicis fiunt. Continendúsque sæpe ore reprimens cremor est, cui paulùm mellis sit adiectum. Vtendũ ambulationibus, & nõ acri cibo. Simulatque verò pura vlcera esse cœperunt, lenis humor, interdũ etiam quàmoptima aqua ore continenda est. Prodéstque assumptum purũ vinũ, plenior'que cibus, dum acribus vacet. Inspergiq; vlcera debent alumine scissili, cui dimidio plus gallæ immaturę sit adiectũ. Si iam crustas habẽt quales in adustis esse consuerunt, adhibendæ sunt hæ compositiones, quas Græci ἀνθηρὰς nominãt. Iunci quadrati, myrrhæ, sandaracę, singulorum. p̃. ✳. iiij, aluminis pares portiones. Aut croci, myrrhæ, singulorum p̃. ✳. ij. iridis, aluminis scissilis, sandaracæ, singulorum. p̃. ✳. iiij. iũci quadrati. p̃. ✳. viij. Aut gallæ, myrrhæ, singulorum. p̃. ✳. ij. aluminis scissilis. p̃. ✳. ij. rosæ foliorum. p̃. ✳. iiij. Quidam autem croci. p̃. ✳. aluminis scissilis, myrrhę, singulorum. p̃. ✳. j. sandaracæ. p̃. ✳. ij. iunci quadrati. p̃. ✳. iiij, miscent. Priora arida insperguntur: hoc cum melle illinitur, neque vlceribus tantũ, sed etiam tonsillis. Verùm ea longè periculosissima vlcera sunt, quas ἄφθας Græci appellant, sed in pueris: hos enim sæpe consumunt. In viris & mulieribus, idem periculum non est. Hæc vlcera à gingiuis incipiũt, deinde palatum totúmque os occupant: tum ad vuam faucésq; descendũt. Quibus obsessis non facilè fit, vt puer conualescat. Ac miserius etiam est, si lactens adhuc infans est, quo minus imperari remedium aliquod potest. Sed in primis nutrix cogẽda est exerceri ambulationibus, hisq; operibus, q̃ superiores partes mouent. Mittenda in balneum, iubenda'q; ibi calida aqua 20 30 40

mammas

mãmas perfundere: tum alenda cibis lenib9, & his qui facilè non corrũpun tur. Potiões, si febriat puer, aquæ: si sine febre est, vini diluti. Ac si aluus nu trici substitit, ducenda est. Si pituita eius in os coit, vomere debet. Tum ipsa vlcera perungenda sunt melle, cui ros, quem syriacũ vocant, aut amaræ nu ces adiectæ sunt. Vel mixtis inter se rosæ folijs aridis, pineis nucleis, mẽtæ colliculo, melle. Vel eo medicamento, quod ex moris fit: quorũ succus eo= dem modo, quo punici mali, ad mellis crassitudinem coquitur: eadémque ratione ei crocum, myrrha, alumen, vinum, mel miscetur. Neq; quicquam dandum, ad quod humor euocari possit. Si verò iam firmior puer est, gar/
10 garizare debet his ferè, quæ suprà cõprehensa sunt. At si lenia medicamen ta in eo parum proficiunt, adhibenda sunt ea, quæ adurendo crustas vlceri= bus inducant: quale est scissile alumen, vel chalcitis, vel atramentum suto/ rium. Prodest etiam fames, & abstinẽtia quanta maxima imperari potest. Cibus debet esse lenis: ad purganda tamẽ vlcera, interdum caseus ex melle rectè datur.

De linguæ vlceribus. Caput. XII.

Linguę quoq; vlcera non alijs medicamẽtis egent, quàm quę prima parte superioris capitis exposita sunt. Sed quæ in latere eius nascuntur, diutissi mè durant. Videndúmque est, num contrà dens aliquis acutior sit, qui sa/
20 nescere sæpe vlcus eo loco non sinit, ideóq; limandus est.

De parodontidibus gingiuarum tuberculis, déque alijs vlceribus gingiuarum. Caput. XIII.

SOlent etiam interdum iuxta dentes in gingiuis tubercula quæ= dam oriri dolentia, παρωδοντίδας Græci appellant. Hęc initiò leniter sale contrito perfricare oportet, aut inter se mixtis, sale fossili, cõ= busto cupresso, nepeta: deide eluere os cremore lẽticulæ, & inter hæc hiare, donec pituitę satis ꝓfluat. In maiore verò inflãmatione ijsdẽ medicamẽtis vtendum est, quæ ad vlcera oris suprà posita sunt: & mollis linamenti pau= lùm inuoluendum aliqua compositione ex his, quas Antheras vocari dixi,
30 demittendúmq; id inter dentem & gingiuam: quòd si durior erit & id pro= hibebit, extrinsecus admouẽdus erit spongiæ vapor calidus, iponendúmq; ceratum. Si suppuratio se ostendet, diutius eo vapore vtendum erit, & con= tinendum ore calidum mulsum, in quo ficus decocta sit. Itémque subcru= dum incidendum, ne si diutius ibi pus permanserit, os lædat. Quòd si ma/ ior is tumor est, cõmodius totus excidiť, sic vt ex vtraq; parte dens libereť. Pure exempto, si leuis plaga est, satis est ore calidam aquam cõtinere, & ex= trinsecus fouere eodem vapore: si maior est, lenticulæ cremore: vti ijsdem medicamentis, quibus cætera vlcera oris curantur. Alia quoque vlcera in gingiuis plærũque oriuntur, quibus eadem, quę in reliquo ore, succurrunt.
40 Maximè tamen mandere ligustrũ oportet, succúmq; eum ore cõtinere. Fit etiam

etiam interdũ, vt ex gingiuæ vlcere, siue parodontis fuit, siue non fuit, di/uti⁹ pus feratur. Quod aut dẽte corrupto, aut fracto, vel aliter vitiato osse, maximéque id per fistulam venire consueuit. Vbi icidit, locus aperiendus, dens eximendus: testa ossis, si qua excessit, recidenda est: si quid vitiosi est, radendum. Post quæ quid fieri debeat, suprà in aliorum vlcerũ curatione comprehensum est. Si verò à dentibus gingiuæ recedunt, eędem Antheræ succurrunt. Vtile est etiam pira, aut mala non permatura mandere, & ore eum humorem continere. Idémque pręstare non acre acetum in ore retentum potest.

De Vuæ morbo, & curatione. Caput. xiiij.

VVæ vehemens inflãmatio terrere quoq; debet. Itaq; in hac & abstinentia necessaria est, & sanguis rectè mittitur, & si id aliqua res prohibet, aluus vtiliter ducitur, caput'q; super hæc velandum, & sublimius habendum est: tum aqua gargarizandum, in qua simul rubus & lenticula decocta sit. Illinenda autem ipsa vua vel omphacio, vel galla, vel alumine scissili, sic vt cuilibet eorũ mel adijciatur. Est etiam medicamentũ huic aptum, quod Andronium adpellatur. Constat ex his, alumine scissili, squama æris rubri, atramento sutorio, galla, myrrha, Misy. Quę per se cõtrita mista'q; rursus paulatim adiecto vino austero terũtur, donec his mellis crassitudo sit: vbi horum aliquo illita vua est, chelidonię quoq; succo per cochlear illita vua maximè prodest. Ferè multa pituita decurrit, cũ'que ea quieuit, ex vino calido gargarizãdum. Quòd si minor in ea inflammatio, laser terere, eiq; adijcere frigidam aquam satis est, eam'que aquam cochleario exceptam ipsi vuæ subijcere: ac mediocriter eam tumentẽ aqua quoq; frigida, eodem modo subiecta, reprimit. Ex eadem autẽ aqua gargarizandum quoq; est, quę vel cũ lasere, vel sine eo hac curatione vuæ subiecta est.

De Cancro oris. Caput. XV.

SI quando aũt vlcera oris Cancer inuasit, primum considerandum est, num malus corporis habitus sit, eiq; occurrendũ: deinde ipsa vlcera curanda. Quòd si in summa parte id vitiũ est, satis proficit anthera humido vlceri arida inspersa: sicciori cũ exigua parte mellis illita. Si paulò altius, chartæ combustæ partes duæ, auripigmenti pars vna. Si penitus malum descendit, chartæ combustæ partes tres, auripigmenti pars quarta. Aut pares portiones salis fricti, & iridis frictæ. Aut item pares portiones chalcitidis, calcis, auripigmenti. Necessarium aũt est linamentũ in rosa tingere, & supèr adurentia medicamẽta imponere, ne vicinum & sanũ locum lędant. Quidam etiam in acris aceti heminam frictũ salem conijciunt, donec tabescere desinat: deinde id acetum coquunt, donec exiccetur, eúmque salem contritum inspergunt. Quoties autem medicamentum inijcitur, & antè & pòst os diluendum est, vel cremore lenticulæ, vel aqua in

qua

qua aut eruũ, aut oleæ, aut verbenæ decoctę sint, sic vt cuilibet eorũ paulũ
mellis misceatur. Acetum quoque ex scilla retentũ ore, satis aduersus hæc
vlcera proficit. Ex aceto cocto sali, sicut suprà demonstratũ est, rursus mi=
xtum acetum. Sed & diu continere vtrumlibet, & id bis aut ter die facere,
prout vehemens malum est, necessariũ est. Quòd si puer est, cui id incidit,
specillum lana inuolutũ in medicamentum demittendũ est, & super vlcus
tenendũ: ne per imprudentiã adurentia deuoret. Et si dolor in gingiuis est,
mouentúrque aliqui dentes, refici eos oportet. Nam curationes vehemẽter
impediũt. Si nihil medicamenta proficient, vlcera erunt adurenda. Quod
10 tamen in labris ideo non est necessariũ, quoniam excidere commodius est.
Et id quidem æquè adustum atque excisum, sine ea curatione, quę corpori
manu adhibetur, impleri nõ potest. Gingiuarũ verò ossa, quæ hebetia sunt,
in perpetuũ vstione nudantur. Neq; enim postea caro increscit. Imponenda
tamẽ adustis lenticula est, donec sanitatem, qualis esse potest, recipiant.

De parotidibus, quæ sub auribus oriuntur. Caput. XVI.

HAec in capite ferè medicamentis egent. Sub ipsis verò auribus oriri παρω-
τίδες solẽt, modò in secũda valetudine ibi inflãmatiõe orta, modò post
longas febres, illuc impetu morbi cõuerso. Id abscessus genus est. Itaq; nul
lam nouam curationem desiderat. Animaduersionem tantũmodo hanc ha
20 bet necessariam, quia si sine morbo id intumuit, primũ reprimentiũ expe=
rimentum est. Si ex aduersa valetudine, illud inimicum est, maturarique &
quàmprimum aperiri commodius est.

De vmbelici prominentis curatione. Caput. xvij.

AD vmbilicos verò prominentes, ne manu ferro'q; vtendũ sit, antè ten=
tandum est, vt abstineant: aluus his ducatur, imponatúrq; super vmbi
licũ id, quod ex his constat. Cicutæ & fuliginis, singulorũ. p°. ⚹. j. cerussæ
elotæ. p°. ⚹. iiij. plũbi eloti. p°. ⚹. viij. ouis duobus, quibus etiam solani suc
cus adijcitur. Hoc dilutius impositũ esse oportet, & interim conquiescere
hominem, cibo modico vti, sic vt vitentur omnia inflantia.

30 De obscœnarum partium vitijs, & curationibus. Caput. xviij.

PRoxima sunt ea, quæ ad partes obscœnas pertinent, quarũ apud Gręcos
vocabula & tolerabilius se habent, & accepta iam vsu sunt, cũ omni ferè
Medicorum volumine atq; sermone iactenrur: apud nos fœdiora verba, ne
consuetudine quidem aliqua verecũdius loquentium commẽdata sunt: vt
difficilis hæc explanatio sit simul & pudorem, & artis pręcepta seruãtibus.
Neq; tamẽ ea res à scribendo deterrere me debuit. Primum, vt omnia quæ
salutaria accepi, comprehenderem: dein, quia in vulgus eorũ curatio etiam
præcipuè cognoscenda est, quæ inuitissimus quisq; alteri ostendit.

De colis morbis & curationibus.

IGitur si ex inflammatione coles intumuit, reduciq; summa cutis, aut rursus induci nō potest, multa calida aqua fouendus locus est. Vbi verò glans contecta est, oriculario quoq; clystere inter eam cutémq; calida aqua inserenda est. Si mollita sic & extenuata cutis, ducenti paruit, expeditior reliqua curatio est. Si tumor vicit, imponenda est, vel lenticula, vel marrubium, vel oleę folia ex vino cocta, sic vt cuilibet eorū, dum teritur, mellis paulùm adijciatur. Sursúmque coles ad ventrem deligandus est. Quod in omni curatione eius necessarium est. Isque homo continere se debet, & abstinere à cibo, & potione aquæ tātum à siti vindicari. Postero die rursus adhibendum ijsdem rationibus aquę fomentū est, & cū vi quoq; experiundū, an cutis sequatur. Eaque si non parebit, leuiter summo scalpello concidenda erit. Nam cum sanies profluxerit, extenuabitur is locus, & facilius cutis ducetur. Siue aūt hoc modo victa erit, siue vnquam repugnauerit, vlcera vel in cutis vlteriore parte, vel in glande vltraue eam in cole reperientur. Quæ necesse est, aut pura siccaue sint, aut humida, & purulēta. Si sicca sunt, primū aqua calida fouenda sūt: deinde imponendū lycium ex vino est, aut amurca cocta cum eodem, aut cum rosa butyrū. Si leuis his humor inest, vino eluēda sunt: tū butyri, & rosæ mollis paulùm, & resinę terebinthinæ pars quarta adijcienda est, eoq; vtendū. Aut si pus ex his profluit, ante omnia elui mulso calido debent. Tū imponi piperis. p. ✳. j. myrrhæ. p. ✳. ij. croci, mysios cocti, singulorū. p. ✳. ij. Quę ex vino austero coquūtur, donec mellis crassitudinem habeant. Eadē aūt cōpositio tonsillis, vuæ madenti, oris nariúmque vlceribus accommodata est. Aliud ad eam, piperis. p. ✳. j. myrrhæ. p. ✳. j. croci. p. ✳. ij. mysios. p. ✳. j. æris combusti. p. ✳. ij. Quæ primùm ex vino austero conteruntur, deinde vbi inaruerūt, iterum terūtur ex passi tribus cyathis, & incoquūtur, donec visci crassitudinem habeant. Aerugo quoque cum cocto melle, & ea quæ ad oris vlcera suprà comprehensa sunt curant. Aut Erasistrati compositio, aut Cratonis rectè super purulenta naturalia imponitur. Folia quoque oleę ex nouem cyathis vini coquuntur. His adijcitur aluminis scissilis. p. ✳. iiij. lycij. p. ✳. viij. mellis sesquicyathus. Ac si plus puris est, id medicamentū ex melle: si minus, ex vino diluitur. Illud perpetuum est, post curationem dum inflammatio manet, quale suprà positū est cataplasma suprà dare, & cotidie vlcera eadem ratione curare. Quòd si pus & multum, & cum malo odore cœpit profluere, elui cremore lenticulę debet, sic, vt ei mellis paulū adijciatur: aut oleæ, aut lentisci folia, vel marrubium decoquendū est, eoque humore eodem modo cum melle vtendū, imponendaque eadem, aut etiam omphaciū cum melle, aut id quod ex ęrugine & melle ad aures fit, aut compositio Andronis, aut anthera, sic, vt ei paulū mellis adijciatur. Quidā vlcera omnia, de quibus adhuc dictū est, lycio ex vino curāt. Si verò vlcus latius atq; altius

altius

altius serpit, eodem modo elui debet. Imponi verò, aut ærugo, aut omphacium cũ melle, aut Andronis compositio, aut marrubij, aut myrrhæ, aut croci, aluminis scissilis cocti, rosæ foliorum aridorum, gallæ, singulorum. p.⁊.j. minij sinopici. p.⁊.ij. Quæ per se singula primùm terũtur: deĩde iũcta iterum melle adiecto, donec liquidi cerati crassitudinem habeant: tũ in æneo vase leniter coquũtur, ne superfluant. Cũ iam guttæ indurescũt, vas ab igne remouetur, idq; medicamẽtũ tum (prout opus est) aut ex melle, aut ex vino liquat. Idem aũt per se etiam ad fistulas vtile est. Solet etiam interdũ ad neruos vlcus descendere, profluitq; pituita multa, sanies tenuis 10 maliq; odoris, nõ cocta, aut aquę similis ĩ qua caro recẽs lota est. Doloresq; is locus & pũctiones habet. Id genus quãuis inter purulẽta est, tamẽ lenib⁹ medicamẽtis curandũ est, quale est emplastrũ τετραφάρμακον ex rosa liquatũ, sic vt thuris quoque paulũ ei misceatur. Aut id quod ex butyro, rosa, resina, melle fit: suprà verò à me positum est. Præcipuéque id vlcus multa aqua calida fouendum est, velandúmque, neque frigori committendum. Interdũ autẽ per ipsa vlcera, coles sub cute exes⁹, sic vt glãs excidat. Sub quo casu cutis ipsa circuncidẽda est. Perpetuúmq; est, quoties glans, aut ex cole aliquid, vel excidit, vel abscinditur, hanc non esse seruandam, ne considat, vlceriq; agglutinetur, ac neque reduci possit postea, & fortasse fistulam quoq; vri- 20 næ cludat. Tubercula etiam, quæ φύματα Græci vocant, circa glandem oriuntur, quæ vel medicamentis vel ferro aduruntur, & cũ crustæ exciderũt, squama æris inspergitur, ne quid ibi rursus increscat.

De cancri, qui in cole nascitur, curatione.

HAec citra cancrum sunt, qui cum in reliquis partibus, tum in his quoq; vel præcipuè vlcera infestat. Incipit à nigritie, quæ si cutẽ occupauit, protinus specillũ subijciendum, ea que incidenda est: deinde oræ vulsella prehendendæ: tũ quicquid corruptũ est, excidendũ, sic vt ex integro quoq; paulũ demat, idque adurendũ. Quoties quid vstũ est, id quoq; sequitur: vt imponenda lenticula sit, deinde vbi crustę excide- 30 runt, vlcera sic vt alia curentur. At si cancer ipsum colem occupauit, insper genda aliqua sunt ex adurentibus, maximéq; id quod ex calce, chalcitide, auripigmento componitur. Si medicamenta vincuntur, hic quoq; scalpello quicquid corruptum est, sic vt aliquid etiam integri trahat, præcidi debet. Illud quoq; æquè perpetuũ est, exciso cãcro vulnus esse adurendũ. Sed siue ex medicamẽtis, siue ex ferro crustæ occalluerũt, magnum periculũ est, ne his decidentibus ex cole profusio sanguinis insequatur. Ergo longa quiete & immobili penè corpore opus est, donec ex ipso crustæ puræ leuiter resoluantur. At si vel volens aliquis, vel imprudens dum ingreditur immaturè crustas diduxit, & fluit sanguis, frigida aqua adhibenda est. Si hæc parũ va 40 let, decurrendũ est ad medicamenta, quę sanguinem supprimunt. Si ne hęc

quidem succurrũt, aduri diligenter & timidè debet, neq; vllo postea motu dandus eidem periculo locus est.

De phagedænæ in cole nascentis curatione.

NOnnunquam etiã id genus ibi cancri, quod φαγέδαινα, à Græcis nominatur, oriri solet, in quo minimè differendũ, sed protinus iisdẽ medicamentis occurrendũ est, & si parũ valent, ferro adurendũ. Quædam etiam nigrities est, quæ non sentitur & serpit, ac si sustinuimus, vsque ad vesicam tendit, neque succurri postea potest. Si in summa glande circa fistulam vrinæ est, prius in ea tenue specillũ demittendum est, ne claudatur: deinde id ferro adurendũ. Si verò altè penetrauit, quicquid occupatum est, præcidendũ est. Cæterũ eadem, quæ in aliis cãcris, facienda sunt. 10

De carbunculo, qui in cole nascitur.

OCcalescit etiam in cole interdum aliquid, idq; omni penè sensu caret, quod ipsum quoq; excidi debet. Carbũculus autem ibi natus, vt primùm apparet, oriculario clystere eluendus est. Deinde ipse quoque medicamentis vrendus, maximéque chalcitide cũ melle, aut ærugine cũ cocto melle, aut ouillo stercore fricto & cõtrito cũ eodẽ melle. Vbi is excidit, liquidis medicamẽtis vtendũ est, quæ ad ora vlceris cõponũtur.

De testiculorum morbis, & eorum curatione.

IN testiculis uerò, si qua inflãmatio sine ictu orta est, sanguis ex talo mittendus est, à cibo abstinendum, imponendum ex faba farina ex mulso cocta, cũ cumino contrito ex melle cocto. Aut contritum cuminum cũ cerato ex rosa facto. Aut lini semen frictum, cõtritum, & in mulso coctum, aut tritici farina ex mulso cocta cum cupresso, aut lilij radix contrita: aut si iidem induruerunt, imponi debet lini vel fœnigræci semen ex mulso coctum, aut ex cyprino ceratũ: aut simila ex vino contrita, cui paulùm croci sit adiectũ. Si vetustior iam durities est, maximè proficit cucumeris agrestis radix ex mulso cocta, deinde contrita. Si ex ictu tumẽt, sanguinem mitti necessarium est, magisque si etiam liuent. Imponendum verò vtrumlibet ex his, quę cum cumino componuntur, supraq; proposita sunt. Aut ea compositio, quæ habet nitri cocti. p. ✳. j. resinæ pineę, gũmi, singulorum. p. ✳. ij. vuæ taminię sine seminibus. p. ✳. iiij. mellis quantũ satis sit ad ea cogenda. Quòd si ex ictu testiculis aliquid desit, ferè pus quoque increscit: neque aliter succurri potest, q̃ si inciso scroto, & pus emissum, & ipse testiculus excisus est. 20 30

De Rhagadiis, & Condylomate, & Hæmorrhoidibus, aliisq; ani morbis, & curationibus eorum, & primò de Rhagadiis.

ANus quoq; multa tædij que plena mala recipit, nec in se multùm abhorrentes curationes habet. At primùm in eo sæpe, & quidem plurib9 locis, cutis exciditur, ῥαγάδια Greci vocãt. Id si recens est, 40

quiescere

quiescere homo debet, in aqua calida desidere. Columbina quoque oua coquenda sunt, & vbi induruerunt, purganda: deinde alterum iacere in aqua bene calida debet, altero calido foueri locus, sic vt inuicem vtroque aliquis vtatur. Tũ tetrapharmacum, aut rhypodes rosa diluendũ est, aut hyssopũ recens miscendũ cũ cerato liquido ex rosa facto. Aut eidem cerato liquido plumbũ elotum adijciendũ. Aut resinæ terebinthinæ myrrha, aut spumæ argenti vetus oleum. Et quolibet ex his id perũgendũ. Si quicquid læsum est, extrà est, neq; intus reconditum, eodem medicamento tinctũ linamentum superdandum est, & quicquid antè adhibuimus cerato cõtegendum.
10 In hoc autem casu neq; acribus cibis vtendum, neq; asperis, neque aluum cõprimentibus, ne aridum quidem quicquam satis vtile est, nisi admodũ paulùm. Liquida, lenia, pinguia, glutinosa meliora sũt. Vino leni vti nihil prohibet.

De condylomate.

Condyloma autem est tuberculum, quod ex quadam inflammatione nasci solet. Id vbi ortum est, quod ad quietem, cibos, potiónesq; pertinet, eadem seruari debent, quę proximè scripta sunt. Iisdem etiam ouis rectè tuberculum id fouetur. Sed desidere ãtè homo in aqua debet, in qua verbenæ decoctæ sunt ex reprimentibus. Tum
20 rectè imponitnr & lenticula cum exigua mellis parte, & sertula campana, ex vino cocta, & rubi folia contrita cum cerato ex rosa facto, & cum eodem cerato contritum vel cotoneum malũ, vel malicorij ex vino cocti pars interior, & chalcitis cocta atq; contrita, deinde hyssopo ac rosa excepta. Et ex ea cõpositione, quæ habet thuris. p̄. ⚹. j. aluminis scissilis. p̄. ⚹. ij. cerussę. p̄. ⚹. iij. spumæ argenti. p̄. ⚹. v. Quibus dum teruntur, inuicem rosa & vinum instillatur. Vinculum aũt ei loco linteolum, aut pãniculus quadratus est, qui ad duo capita duas ansas, ab altera verò parte totidem fascias habet, cunq; subiectus est, ansis ad ventrem datis à posteriore parte in eas adductæ fasciæ conijciuntur: atq; vbi artatæ sunt, dexteriori sinistra, sinisteriori dextra procedit, circundatæq; circa aluũ inter se nouissimè nodo deligantur. Sed si vetus condyloma iã induruit, neq; sub his curationibus desidit, aduri medicamento potest, quod ex his cõstat, æruginis. p̄. ⚹. ij. myrrhæ. p̄. ⚹. iiij. gummi. p̄. ⚹. viij. thuris. p̄. ⚹. xij. stibis, papaueris lachrymæ, acaciæ, singulorũ. p̄. ⚹. xvj. quo medicamento quidam etiam vlcera, de quibus proximè dixi, renouant. Si hoc parũ in cõdylomate proficit, adhiberi possunt etiam vehementius adurentia. Vbi consumptus est tumor, ad medicamenta lenia transeundum est.

De Hæmorrhoidibus.

Tertium autem vitium est, ora venarum tãquam ex capitulis quibusdã
40 surgentia, quæ sæpe sanguinem fundunt, αἱμοῤῥοΐδας Gręci vocant. Idq;

etiam in ore vuluæ fœminarum incidere consueuit. Atq; in quibusdam parum tutò supprimitur, qui sanguinis profluuio imbecilliores non fiunt. Habent enim purgationem hanc, non morbum. Ideo'que curati quidam cum sanguinis exitum non haberent, inclinata in præcordia ac viscera materia, subitis & grauissimis morbis correpti sunt. Si cui verò id nocet, is desidere in aqua ex verbenis debet: imponere maximè malicorium cũ aridis rosæ folijs contritum, aut ex his aliqua quæ sanguinem supprimunt. Solet autem oriri inflammatio, maximè vbi dura aluus eum locũ læsit. Tum in aqua dulci desidendum est, & id fouendum ouis, imponendi vitelli cũ rosæ folijs ex passo subactis: idque si intus est, digito illinendum: si extrà, super illitũ panniculum imponendum est. Ea quoque medicamenta, quæ recentibus scissuris posita sunt, hic idonea sunt. Cibis verò in hoc casu ijsdẽ, quibus in prioribus, vtendum est. Si ista parũ iuuant, solent imposita medicamenta aduretia, ea capitula absumere. Ac si iam vetustiora sunt, sub autore Dionysio inspergẽda sandaraca est, deinde imponendũ, quod ex his constat. Squamę æris, auripigmenti, singulorũ. p°. ⚹. v. saxi calcis. p°. ⚹. viij. postero die acu compungendũ. Adustis capitulis fit cicatrix, quæ sanguinem fundi prohibet. Sed quoties is suppressus est, ne quid periculi afferat, multa exercitatione digerenda materia est. Præterea'que & viris & fœminis, quibus menstrua non proueniunt, interdum ex brachio sanguis mittendus est. 20

Si anus, vel os vuluæ procidit, qua curatione vtendum sit.

AT si anus ipse, vel os vuluæ procidit (nam id quoq; interdum fit) considerari debet purũ ne id sit, quod prouolutũ est, an humore muccoso circũdatum. Si purũ est, in aqua desidere homo debet, aut salsa, aut cum verbenis vel malicorio incocta. Si humidum, vino austero subluendum est, illinendúmq; fece vini combusta. Vbi vtrolibet modo curatũ est, intus reponendum est, imponenda'q; plantago contrita, vel folia salicis in aceto cocta: tum linteolum, & super lana æquè deligãda, cruribus inter se deuinctis.

De vlcere fungo simili in ano. 30

FVngo quoq; simile vlcus in eadem sede nasci solet. Id si hyems est, egelida: si aliud tempus, frigida aqua fouendũ est: deide spuma æris inspergenda, supra'q; ceratum, ex myrteo factum, cui paulũ squamę, fuliginis, calcis sit adiectũ. Si id hac ratione nõ tollitur, vel medicamẽtis vehementioribus, vel ferro adurendum est.

De digitorum vlceribus.

DIgitorum autem vetera vlcera commodissimè curantur aut lycio, aut myrrha cocta, cum vtrilibet vinum adiectum est. In ijsdem recedere ab vngue caruncula cũ magno dolore cõsueuit, πτερύγιον Græci appellant. Oportet alumen melinum rotundum in aqua liquare, donec mellis crassi- 40

tudinẽ

tudinem habeat: tum quantum eius aridi fuit, tantũdem mellis infundere, & radicula miscere, donec similis croco colore fiat, eo'q; illinere. Quidam ad eũdem vsum decoquere simul malũt, cum paria pondera aluminis aridi & mellis miscuerint. Si hac ratione ea nõ exciderũt, excidenda sunt: deinde digiti fouendi aqua ex verbenis, imponendúmque supèr medicamentum ita factum, Chalcitis, malicorium, squama æris, excipiũtur fico pingui leniter cocto ex melle. Aut chartæ combustæ, auripigmenti, sulphuris ignẽ nõ experti par mod⁹ cerato miscetur, ex myrteo facto. Aut æruginis rasę. p°. ⚹. j. squamę. p°. ⚹. ij. mellis cyatho cogũtur: aut pares portiones miscẽ 10 tur, saxi calcis, chalcitidis, auripigmenti. Quicquid horũ impositum est, tegendum linteolo aqua madefacto est, tertio die digitus resoluendus est. Si quid aridi est, iterum excidendum, similisque adhibenda curatio est. Si non vincitur, purgandus scalpello, tenuibúsq; ferramentis adurendns est, & sicut reliqua vsta curandus est. At vbi scabri vngues sunt, circumaperiri debent, qua corpus contingunt: tunc super eos ex hac compositione æquè imponi sandaracę, sulphuris, singulorum. p°. ⚹. ij. nitri, auripigmenti, singulorũ. p°. ⚹. ij. resinæ liquidæ. p°. ⚹. viij. tertio'que id die resoluendũ est. Sub quo medicamento vitiosi vngues cadunt, & in eorum locum meliores nascuntur.

ARTIVM AVRELII CORNELII CELSI LIBER SEXTVS FINIT.

ARTIVM AVRELII CORNELII CELSI LIBER SEPTIMVS

DE Chirurgica, & qui in ea claruerint, & qualis esse chirurgicus de beat, & quid in hoc libro describatur.

TErtiam esse Medicinæ partem, quę manu curet, & vulgò notum & a me propositū est. Ea non quidem medicamē/ta atq; victus rationem omittit, sed manu tamē plurimū præstat. Estq; eius effectus inter omnes medicinæ partes euidentissimus. Siquidem in morbis cum multū fortuna conferat, eadémq; sæpe salutaria, sępe vana sint, potest du bitari secunda valetudo, medicinæ, an corporis beneficio contigerit. In his quoq;, in quibus medicamentis maximè vtimur, quāuis profectus euiden=tior est, tamen sanitatem & per hæc frustra quæri, & sine his reddi sępe, ma nifestū est. Sicut in oculis quoq; deprehendi potest, qui à medicis diu vexa/ti sine his interdum sanescunt. At in ea parte, quę manu curat, euidens est, omnem profectum, vt aliquid ab alijs adiuuetur, hinc tamen plurimū tra/here. Hæc aūt pars cū sit vetustissima, magis tamen ab illo parente omnis medicinæ Hippocrate, quàm à prioribus exculta est. Deinde posteaquam diducta ab alijs habere professores suos cœpit, in Aegypto quoq; increuit, Philoxeno maximè autore, qui pluribus voluminibus hanc partem dili/gentissimè comprehendit. Gorgias quoq; & Sostratus & Hieron, & Apol/lonij duo, & Hammonius Alexandrinus, multiq; alij celebres viri, singuli quędā repererūt. Ac Romę quoq; nō mediocres ꝓfessores, maximéq; nuꝑ Tryphon pater, & Euelpistus, & (vt ex scriptis eius intelligi potest) horum eruditissimus Meges, quibusdā in melius mutatis, aliquantū ei disciplinæ adiecerunt. Esse autem Chirurgicus debet adolescens, aut certè adolescen=tiæ propior, manu strēnua, stabili, nec vnquam intremiscente, eaque non minus sinistra, q̄ dextra promptus, acie oculorum acri, claraque: animo in=trepidus, immisericors, sic vt sanari velit eū, quem accipit, non vt clamore eius motꝰ, vel magis quàm res desiderat, properet, vel minus q̄ necesse est, secet: sed peride faciet omnia, ac si nullus ex vagitibus alterius affectus ori=atur. Potest autem requiri, quid huic parti propriè vendicandum sit, quia vulnerū quoq; vlcerúmq; multorum curationes, quas alibi executus sum, Chirurgi sibi vendicant. Ego eundem quidem hominem posse omnia ista præstare concipio. Atq; vbi se diuiserunt, eum laudo, qui q̄ plurimum per=cipit. Ipse autem huic parti ea reliqui, in quibus vulnus facit medicus, non accipit, & in quibus vulneribus vlceribúsve plus perfici manu, quàm me/dicamento credo: tum quicquid ad ossa pertinet, quæ deinceps exequi ag/grediar, dilatisq; in aliud volumen ossibus, in hoc cætera explicabo: præ/positisq; his, quæ in qualibet parte corporis fiunt, ad ea, quæ proprias sedes habent, transibo.

De Luxatis. Caput. I.

LVxata igitur in quacunq; parte corporis sunt, quam primum sic curari debent, vt qua dolor est, ea scalpello cutis crebrò incidatur, detergatúrq; eodem

eodē aduerso profluens sanguis. Quòd si paulò tardius subuertitur, iam'q; etiam rubor est, qua rubet corp9, si tumor quoq; accessit, quacūque is est, id optimum auxilium est. Tū supèr danda reprimētia sunt: maximéque lana succida ex aceto & oleo. Quòd si leuior is casus est, possunt etiam sine scal=pello imposita eadem mederi. Et si nihil aliud est, cinis quoque maximè ex sarmentis. Si is non est, quilibet alius ex aceto, vel etiam ex aqua coactus.

De his quæ per se intumescunt, quomodo excidenda & curanda sint. Caput. II.

VErùm hoc quidem promptum est. In his autem negocium maius est, quę per se vitio intus orto intumescunt, & ad suppurationem spectant. Ea omnia, genera abscessuū esse aliàs proposui, medica=menta'que eis idonea executus sum. Nunc superest, vt dicam in iisdem quę manu fieri debeant. Ergo priusquam indurescant, cutem incidere, & cucur bitulam accōmodare oportet, quę quicquid illuc malæ corruptæ'que mate riæ coijt, extrahat: idque iterum tertio'que rectè fit, donec omne indicium inflammationis excidat. Neque tamen fas non est, nihil cucurbitula agere. Interdum enim, sed raro, quicquid abscedit velamēto suo includitur, id an tiqui tunicam nominabāt. Meges, quia tunica omnis neruosa est, dicit non nasci sub eo vitio neruū, quo caro consumeretur, sed subiecto iam vetustio=re pure callū circundari. Quod ad curationis rationem nullo loco pertinet: quia quicquid dixi, si tunica est, idem si callus est, fieri debet. Neq; vlla res prohibet, etiam si callus est, tamen quia cingit, tunicam nominari. Tum pu re quoq; maturiore hęc interdum esse cōsueuit. Ideo'q; quod sub ea est, ex=trahi per cucurbitulam nō potest. Sed facilè id intelligitur, vbi nihil admo=ta illa mutauit. Ergo siue id incidit, siue iam durities est, in hac auxilij nihil est. Et vt aliàs scripsi, vel auertenda concurrens eò materia, vel digerenda, vel ad maturitatem perducenda est. Si priora contigerunt, nihil præterea necessarium est. Si pus maturuit, in alis quidem & in inguinibus raro secan dum est. Item vbicūq; mediocris abscessus est. Item quoties in summa cu/te, vel etiam carne vitiū est: nisi festinare curantis imbecillitas cogit. Satisq; est cataplasmatis efficere, vt per se pus aperiatur. Nam ferè sine cicatrice po test esse is locus, qui expertus ferrum non est. Si autem altius malū est, con siderari debet, neruosus ne is locus sit, an non sit. Nam si sine neruis est, can=denti ferramento aperiri debet. Cuius hæc gratia est, quòd exigua plaga di utius ad pus euocandum patet, parua'q; postea cicatrix fit. At si nerui iuxtà sunt, in his periculū est, ne vel distendantur hi, vel membrū debilitent. Ne=cessaria verò opera scalpelli est. Sed cætera etiam subcruda aperiri possunt. Inter neruos verò vltima expectanda maturitas est, quæ cutem extenuet, éique pus iūgat, quò propius reperiatur. Itémque aliam rectam plagam de=siderant in carne, quia ferè vehementer cutem extenuat, tota ea super pus

excidenda

excidenda est. Semper autem vbi scalpellus admouetur, id agendum est, vt & quàm minimæ, & quàm paucissimæ plagæ sint: cum eo tamen vt necessitati succurramus & in modo & in numero. Nam maiores sinus latius, interdũ etiam duabus aut pluribus lineis incidendi sunt. Danda' que opera, vt imus sinus exitũ habeat, ne quis humor intus subsidat, qui proxima & adhuc sana rodendo sinuet. Est etiam in rerũ natura, vt cutis latius excidẽda sit. Nam vbi post longos morbos totus corporis habitus vitiatus est, latéq; se sinus suffudit, & in eo pars cutis pallet, scire licet eã iam emortuam esse, & inutilem futuram. Ideo' que excidere commodius est, maximè si circa articulos maiores id euenit, cubantémq; ægrum fluens aluus exhausit, neque per alimẽta quicquam corpori accedit. Sed excidi ita debet, vt plaga ad similitudinem myrtei folij fiat, quò facilius sanescat. Id' que perpetuum est: Vbicunq; medicus ex quacunq; causa cutem excidit, pure effuso in alis vel inguinibus, linamento opus non est. Spongia ex vino imponenda est. In cæteris partibus, si æquè ea linamenta superuacua sunt, purgationis causa paulùm mellis infundendũ, dein glutinantia superdãda. Si illa necessaria sunt, super ea quoq; similiter dari spongia eodem modo ex vino expressa debet. Quando aũt linamentis opus sit, quando non sit, aliàs dictum est. Cætera eadem, incisa suppuratione, facienda sunt, quæ vbi per medicamenta rupta est, facienda esse proposui.

De bonis malisve signis exulceratorum. Caput. III.

Protinus autẽ quantũ curatio efficiat, quantumq; aut sperari aut timeri debeat, ex quibusdam signis intelligi potest, feréque ijsdem quæ in vulneribus exposita sunt. Nam bona signa sunt, somnum capere, facilè spirare, siti non cõfici, cibum non fastidire, si febricula fuit, ea vacare. Itémque habere pus albũ, leue, non fœdi odoris. Mala sunt, vigilia, spiritus grauitas, sitis, cibi fastidium, febris, pus nigrum, aut feculẽtum, & fœdi odoris. Item procedente curatione eruptio sanguinis: aut si antequam sinus carne impleatur oræ carnosæ fiunt, illa quoq; ipsa carne hebete nec firma, deficere tamen animã vel ipsa curatione, vel postea, pessimũ omniũ est. Quinetiã morb9 ipse siue subitò solutus est, dein suppuratio exorta est, siue effuso pure permanet, nõ iniustè terret. Est' q; inter causas timoris, si sensus ĩ vulnere rodẽtiũ nõ est. Sed vt hęc ipsa fortuna huc illúcve discernit, sic medici partiũ est, eniti ad reperiendã sanitatẽ. Ergo quoties vlcus resiluerit, eluere id: si reprimẽdus humor videbit̃, vino ex aqua pluuiatili misto vel aqua in qua lenticula cocta sit, debebit. Si purgandũ erit, mulso: rursúsque imponere eadem. Vbi iam repressus videbitur humor, vlcúsque purũ erit, producí carnẽ cõueniet, & foueri vulnus pari portione vini ac mellis, supérque imponi spongia ex vino & rosa tincta. Per quæ cum caro producatur, plus tamen (vt aliàs quoque dixi) victus ratio eò confert, id est solutis iam fe-

bribus

bribus & cibi cupiditate reddita, balneum rarum, cotidiana sed lenis gestatio, cibi potionésque corpori reficiendo. Aptéque omnia per medicamenta quoq; suppuratione rupta sequuntur: sed quia magno malo vix sine ferro mederi licet, in hunc locum reseruata sunt.

De fistulis. Caput. iiij.

ADuersus fistulas quoq;, si altius penetrant, vt ad vltimas demitti collyrium non possit, si tortuosę sunt, si multiplices, maius in manu quàm in medicamentis præsidium est: minúsque operæ est, si sub cute transuersæ ferũtur, quàm si rectę intus tendũt. Igitur si sub cute
10 trãsuersa fistula est, demitti specillum debet, supráq; id ea incidi: si flexus reperiuntur, hi quoq; simul specillo & ferro persequẽdi sunt. Idémq; faciẽdũ si plures se quasi ramuli ostendunt. Vbi ad fines fistulæ ventum est, excidendus ex toto callus est, supérq; fibulæ dandæ, & medicamentũ quo glutinetur. At si recta subtèr tendit, vbi quò maximè ferat specillo exploratũ est, excidi is sinus debet: dein fibula oris cutis inijcienda est: & æquè glutinantia medicamẽta supèr danda sunt. Aut si corruptius vlcus, quod interdum osse vitiato fit, vbi id quoq; curatũ est, pus mouẽtia. Solent aũt inter costas fistulæ subtèr exire, quod vbi incidit, eo loco costa ab vtraque parte decidenda & eximenda est, ne quid intus corruptũ relinquatur: solent vbi
20 costas transierunt, septũ id, quod trãsuersum à superioribus visceribus intestina discernit, violare. Quod intelligi & ex loco, & ex magnitudine doloris potest, & quia nonnũquam spiritus eò, cũ humore quasi bullante prorumpit, maximéque si hunc ore ille continuit. In eo medicamini locus nullus est. In cæteris verò quę circa costas sanabilia sunt, pinguia medicamenta inimica sunt: cæteris quę ad vulnera accommodantur, vti licet. Optimè tamen sicca linamenta, vel si purgandum aliquid videtur, in melle tincta imponuntur. Ventri nullum os subest, sed ibi perniciosæ admodum fistulę fiunt, adeò vt Sostratus insanabiles esse crediderit. Id non ex toto ita se habere vsus ostendit. Et quidem (quod maximè mirũ videri potest) tutior fi-
30 stula est contra iecur, & lienẽ, & ventriculũ, quàm cõtra intestina: non quo perniciosior res ibi sit, sed quo alteri periculo locũ faciat. Cuius experimento moti quidam autores parũ modũ rei cognouerũt. Nã venter sæpe etiam telo perforatur, prolapsáque intestina condũtur, & oras vulneris suturę cõprehendũt, quod quemadmodũ fiat mox indicabo. Itaque etiam vbi tenuis fistula abdomen perrũpit, excidere eam licet, suturáque oras coniũgere. Si verò ea fistula ĩtus patuit, excisa necesse est latius foramẽ relinquat, quod nisi magna vi vtique ab interiore parte sui non potest, qua quasi membrana quædã finit abdomen, quam περιτόναιον Græci vocãt. Ergo vbi aliquis ingredi ac moueri cœpit, rumpitur illa sutura, atq; intestina soluuntur. Quo fit,
40 vt pereundum homini sit. Sed nõ omnimodo res ea desperationem habet.

Ideóque

Ideó'q; tenuioribus fistulis adhibenda curatio est.

De ani fistulis.

PRopriam etiamnum animaduersionem desiderant ea, quę in ano sunt. In hac demisso specillo, ad vltimum eius caput incidi cutis debet: dein nouo foramine specillũ educi lino sequente, quod in aliam eius partem ob idipsum perforatã coniectũ sit. Ibi linum prehendẽ/dum, vinciendúmq; cum altero capite est, vt laxè cutem, quæ super fistulã est, teneat. Id'que linum esse debet crudum, & duplex tripléxve, sic tortũ vt vnitas facta sit. Interim aũt licet negocia agere, ambulare, lauari, cibum capere perinde atque sanissimo. Tantummodo id linum bis die saluo nodo ducendum est, sic vt subeat fistulam pars quæ superior fuerit. Neque com=mittendũ est, vt id linum putrescat. Sed tertio quoque die nodus resoluen/dus est, & ad caput alterũ recens linum alligandũ est: educto'que vetere, id in fistula cũ simili nodo relinquendum. Sic enim id paulatim cutem, quę su pra fistulam est, incidit: simúlque & id sanescit, quod à lino relictum est, & id quod ab eo mordetur, inciditur. Hæc ratio curationis longa, sed sine do=lore est. Qui festinat, astringere cutẽ lino debet, quò celerius secet: noctúq; penicillo tenuia quędam intus demittere, vt cutis hoc ipso extenuetur, quo extenditur. Sed hæc dolorem mouent. Adijcitur celeritati sic, vt tormento quoque, si & linum, & id quod ex penicillo est aliquo medicamẽto illinitur ex his, quibus callũ exedi posui. Poterit tamen fieri vt ad scalpelli curatio/nem etiam illò loci veniẽdum sit, si intus fistula fert, si multiplex est. Igitur in hæc genera demisso specillo duabus lineis incidenda cutis est, vt media inter eas habenula tenuis admodum eijciatur, ne protinus ora coeant, sitq; locus aliquis linamentis, quæ quàm paucissima supèr inijcienda sunt, om/nia'q; eodẽ modo facienda, qui in abscessibus positus est. Si verò ab vno ore plures sinus erunt, recta fistula scalpello erit incidenda, ab eo cæteræ quæ iam patebunt lino excipiendæ: si intus aliqua procedet, quò ferrũ tutò per=uenire non poterit, collyrium demittendum erit. Cibus autem in omnibus eiusmodi casibus siue manu siue medicamẽtis agetur, dari debet humidus, potio liberalis, diúq; aqua vbi iam caro increscit: tum demũ & balaneis ra=ris vtendũ erit, & cibis corpus implentibus.

De telis è corpore extrahendis. Caput. V.

TEla quoq; quæ illata corporibus intus hæserunt, magno negocio sępe eijciuntur. Súntq; quędam difficultates ex generibus eorum, quędam ex his sedibus in quas illa penetrarunt. Omne autem telũ extrahitur, aut ab ea parte qua venit, aut ab ea in qua tetendit. Illic viã qua redeat ipsum sibi fecit. Hic à scalpello accipit. Nam contra mucronem ca=ro inciditur. Sed si non altè telũ insedit, & in summa carne est, aut certè ma gnas venas & loca neruosa non transijt, nihil melius est, quàm qua venit id euellere.

euellere. Si verò plus est per quod telo reuertendum quàm quod perrūpendum est, iamq; venas neruosque id transit, commodius est aperire quod superest, eaq; extrahere. Nam & propius petitur, & tutius euellitur, & in maiore membro si medium mucro transijt, facilius sanescit quod peruium est, quia vtrinq; medicamēto fouetur. Sed si retrò telū recipiendum est, ampliāda scalpello plaga est, quò facilius id sequatur, quoq; minor oriatur inflammatio: quæ maior fit, si ab illo ipso telo dum redit, corpus laniatur. Itē si ex alia parte vulnus aperitur, laxius esse debet, q̄ vt telo postea transeūte amplietur. Summa autem vtraq; parte ita habenda cura est, ne neruus, ne
10 vena maior, ne arteria incidatur. Quorum vbi aliquid detectum est, excipiendum hamo retuso est, abducendumque scalpello. Vbi autem satis incisum est, telū eximendū est: tum quoq; eodem modo & eadem cura habita, ne sub eo quod eximetur, aliquid eorū lædatur, quæ tuenda esse proposui. Hęc communia sunt. Propria quædam in singulis telorum generibus subijcienda sunt, quæ protinus subijciam. Nihil tam facilè in corpus quàm sagitta conditur, eadémq; altissimè insidit. Hæc autem eueniunt & quia magna vi fertur illa, & quia ipsa in angusto est. Sæpius itaque ab altera parte q̄ ex qua venit recipienda est: præcipuéque quia ferè spiculis cingitur, quæ magis laniant si retrò q̄ si contrà trahuntur. Sed inde aperta via caro diduci
20 debet ferramento ad similitudinem facto græcæ literæ ψ. Deinde vbi apparuit, si mucroni harundo inhæret, propellenda est, donec ab altera parte apprehendi & extrahi possit. Si iam illa decidit, solúmque intus ferrum est, mucro vel digitis apprehendi vel forfice, atque ita educi debet. Neque alia ratio extrahēdi est, vbi ab ea parte qua venit, euelli magis placuit. Nam ampliato vulnere aut harundo, si inest, euellenda est, aut si ea non est, ferrū ipsum. Quòd si spicula apparuerūt, eaque breuia & tenuia sunt, forfice ibi comminui debēt, vacuūque ab his telum educi: si ea maiora valentioraque sunt, fixis scriptorijs calamis contegenda, ac ne quid lacerent, sic euellenda sunt. Et in sagittis quidem hæc obseruatio est. Latum verò telum si condi-
30 tum est, ab altera parte educi nō expedit, ne ingenti vulneri ipsi quoque ingens vulnus adijciamus. Euellendum est ergo genere quodam ferramenti, quod diocleū eraphiscum Græci vocant, quoniam autorem Dioclē habet, quem inter priscos maximosque medicos fuisse iam posui. Lamina vel ferrea vel ænea etiam ab altero capite duos vtrinque deorsum conuersos vncos habet, ab altero duplicata lateribus, leuitérque extrema in eam partem inclinata, quæ sinuata est. Insuper ibi etiam parte inclinata, quæ perforata est. Hæc iuxta telum transuersa demittitur. Deinde vbi ad imū mucronem vētum est, paulùm torquetur, vt telum foramine suo excipiat. Cū in cauo mucro est, ilico duo digiti subiecti partis alterius vncis, simul & fer
40 ramentum id extrahunt & telum. Tertium genus telorum est, quod inter-

dũ euelli debet, plumbea glans, aut lapis, aut simile aliquid, quod perrupta cute integrum intus insedit. In omnibus his latius vulnus aperiendũ, idque quod inest, ea qua venit forfice extrahẽdũ est. Accedit verò aliquid difficultatis sub omni ictu, si telum vel ossi inhæsit, vel in articulo se inter duo ossa demersit: in osse vsq; eò mouendum est, donec is locus laxetur qui mucronẽ momordit: & tum vel manu vel forfice telũ extrahendum est, quæ ratio in dentibus quoq; eijciendis est. Et vix vnquam ita telum non sequitur. Sed si morabitur, excuti quoq;, ictum aliquo ferramento, poterit. Vltimum est vbi non euellitur, terebra iuxta forare, ab eo quoq; foramine ad speciem literæ ⲯ contra telum os excidere, sic vt lineæ quæ diducuntur ad telũ spectent, eo facto id necesse est labet & facilè auferatur. Inter duo verò ossa si per ipsum articulum perruperit, circa vulnus duo mẽbra fascijs habenisve deliganda: & per has in diuersas parteis diducẽda sunt, vt neruos distẽdãt. Quib⁹ extẽtis laxius iter ossa spaciũ est, vt sine difficultate telũ recipiatur. Illud vidẽdum est, sicut in alijs locis posui, ne quis neruus, aut vena, aut arteria à telo lædatur, dũ id extrahitur, eadẽ scilicet ratione q̃ suprà posita est. At si venenato quoq; telo quis ictus est, ijsdem oĩbus si fieri potest etiã festinãtius actis adijciẽda curatio est, quæ vel epoto veneno vel à serpente ictis adhibetur. Vulneris autem ipsius extracto telo medicina nõ alia est, quàm quæ esset si corpore icto nihil inhæsisset. De qua satis alio loco dictum est.

De Ganglijs, & Meliceride, & Atheromate, & Steatomate, capitis tuberculis. Caput. VI.

Haec venire in qualibet parte corporis possunt. Reliqua certas sedes habẽt, de quib⁹ dicam, orsus à capite. In hoc multa varia'que tubercula oriuntur. γαγγλία, μελικηρίδας, & ἀθερώματα, nominant, alijs'que etiamnũ vocabulis quædam alij discernunt, quibus ego στεατώματα, quoq; adijciam. Quę quamuis & in ceruice & in alis & in lateribus oriri solent, per se tamen non posui, cum ista omnia mediocres differentias habeant: ac neq; periculo terreant, neq; diuerso genere curẽtur. Omnia autẽ ista & ex paruulo incipiũt, & diu paulatimque increscunt, & tunica sua includũtur. Quædam ex his dura ac renitentia, quædam mollia cedentia'q; sunt: quædam spacio nudantur, quædam tecta capillo suo permanent, ferèque sine dolore sunt. Quid intus habeant vt coniectura pręsagiri potest, sic ex toto cognosci, nisi cum eiecta sunt, non potest. Maximè tamen in his quæ renituntur aut lapillis quędam similia, aut cõcreti cõfertiq; pili reperiũtur. In his verò quę cedũt, aut melli simile aliquid, aut tenui pulticulæ. aut quasi rasæ cartilagini, aut carni hebeti & cruentæ, quibus aliqui colores esse consuerunt, ferèq; Ganglia renituntur. Atheromati subest quasi tenuis pulticula. Melicerìdi liquidior humor, ideo'que pressus circũfluit. Steatomati pingue quiddam, idq; latissimè patere consueuit, resoluitque totã

cutem

cutem superpositam, sic vt ea labet, cum in cæteris sit astrictior. Omnia derasa antè, si capillis conteguntur, per mediũ oportet incidere: sed steathomatis tunica quoq; secanda est, vt effundatur quicquid intus coit: quia non facilè à cute, subiecta carne, ea separaretur, in cæteris ipsa tunica inuiolata seruanda est. Protinus autem alba & intenta se ostendit. Tum scalpelli manubriolo diducenda à cute & carne est, eijciẽda'que cum eo quod intus tenet. Si quando tamen ab inferiore parte tunicę musculus inhęsit, ne is lædatur, superior pars illius decidenda, alia ibidẽ relinquenda est. Vbi tota exempta est, committendæ oræ, fibula'que his inijcienda, & supèr medicamentum
10 glutinans dandum est. Vbi vel tota tunica, vel aliquid ex ea relictũ est, pus mouentia adhibenda sunt.

De oculorum vitijs, quę scalpello & manu curantur. Caput. VII.

SEd vt hęc neq; genere vitij, neq; ratione curationis inter se multũ distant, sic in oculis, quæ manum postulant, & ipsa diuersa sunt, & aliter alitérq; curantur. Igitur in superioribus palpebris vesicæ nasci solent pingues grauésque, quæ vix attollere oculos sinunt, leuésque pituitę cursus, sed assiduos in oculis mouent. Ferè verò in pueris nascũtur. Oportet cõpresso digitis duobus oculo, atq; ita cute intenta, scalpello transuersam lineam incidere, suspensa leuiter manu, ne vesica ipsa vulneretur, &
20 vt locus ei patefactus est, ipsa prorũpat: tũ digitis eam apprehendere oportet, & euellere. Facilè autem sequitur. Dein superungi collyrio dèbet ex his aliquo, quo lippientes oculi superinunguntur, paucissimisq; diebus cicatricula inducitur. Molestius est, vbi icisa vesica est. Effundit enim humorem, neq; postea, quia tenuis admodum est, potest colligi. Si fortè id incidit, eorũ aliquid imponendum est, quæ puri mouendo sunt.

De Crithe tuberculo palpebrarum.

IN eadem palpebra super pilorum locum, tuberculum paruulum nascitur, quod à similitudine or dei à Græcis κριθὴ nominatur. Tunica quiddam quod difficulter maturescit, comprehẽsum est. Id
30 vel calido pane, vel cęra subinde calefacta foueri oportet, sic ne nimius is calor sit, sed facilè ea parte sustineatur. Hac enim ratione sæpe discutitur, interdum concoquitur. Si pus se ostendit, scalpello diuidi debet, & quicquid intus humoris est, exprimi. Eodem deide vapore postea quoq; foueri, & superinungi, donec ad sanitatem perueniat.

De Chalazijs palpebrarum.

ALia quoq; quædam in palpebris huic non dissimilia nascũtur, sed neq; vtiq; figuræ eiusdẽ, & mobilia simulatq; digito huc vel illuc impellũtur. Ideo'q; ea χαλάζια, vocant. Hęc incidi debẽt, si sub cute sunt ab exteriore parte: si sub cartilagine, ab interiore. Dein scalpelli ma-
40 nubriolo diducẽda ab ĩtegris partibus sunt. Ac si intus plaga est, inũgendũ

primò lenibus, deinde acrioribus. Si extrà, superdandum emplastrũ, quo id glutinetur.

De vngue oculorum, quod πτερύγιον à Græcis vocatur.

VNguis verò, quod πτερύγιον Græci vocant, est membranula neruosa oriens ab angulo, quæ nõnũquam ad pupillam quoque peruenit, eique officit. Sæpius à nariũ, interdũ etiam à temporũ parte nascitur. Hũc recentem non difficilè est discutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur. Si inueterauit, iã'que ei crassitudo quoque accessit, excidi debet. Post abstinentiam verò vnius diei, vel aduersus in sedili contra medicum is homo collocãdus est, vel sic auersus, vt in gremiũ eius caput resupinus effundat. Quidam si in sinistro oculo vitiũ est, aduersum: si in dextro, resupinum collocari volunt. Alteram autem palpebram à ministro diduci oportet, alteram à medico. Sed ab hoc, si ille aduersus est, inferiorem: si supinus, superiorem. Tum idem medicus hamulum acutum paulùm mucrone intus recuruato subijcere extremo vngui debet, eúmq; infigere: atq; eam quoq; palpebram tradere alteri, ipse hamulo apprehenso leuare vnguem, eúmque acu traijcere linum trahente. Dein acum ponere, lini duo capita apprehendere & per ea erecto vngue, si qua parte oculo inhęret, manubriolo scalpelli diducere, donec ad angulum veniat. Deinde, in vicem modò remittere, modò attrahere: vt sic & initium eius, & finis anguli reperiatur. Duplex enim periculum est, ne vel ex vngue aliquid relinquatur, quod exulceratũ vix vllam recipiat curationẽ: vel ex angulo quoq; carũcula abscindatur, quę si vehementius vnguis ducitur, sequitur, ideo'q; decipit: ac si abscissa est, patescit foramẽ, per quod postea semper humor descendit, ῥυάδα Gręci vocant. Verus ergo anguli finis vtiq; noscẽdus est, qui vbi satis constitit, non nimium adducto vngue scalpellus adhibendus est: deinde excidenda ea membranula, ne quid ex angulo lædatur. Eo deĩde ex melle linamentum supèr dandum est, supra'que linteolum & aut spongia, aut lana succida: proximisque diebus diducendus cotidie oculus est, ne cicatrice inter se palpebræ glutinentur. Siquidem id quoq; tertium periculum accedit, eodémque modo linamentum imponendum: ac nouissimè inungendum collyrio, quo vlcera ad cicatricem perducũtur. Sed ea curatio vere esse debet, aut certè ante hyemem. De qua re ad plura loca pertinẽte semel dixisse satis erit. Nam duo genera curationum sunt. Alia in quibus eligere tempus non licet, sed vtendum est eo, quod incidit, sicut in vulneribus, & fistulis. Alia in quibus nullus dies vrget, & expectare tutissimum & facilè est: sicut euenit in ijs quæ & tardè increscunt, & dolore non cruciant, in his ver expectandum est. Aut si quid magis pressit, melior tamen autũnus vel æstas, quàm hyems est. Atq; his ipse medius, iam fractis æstatibus nondũ ortis frigoribus. Quò magis autẽ necessaria pars erit quæ tractabitur, hòc

quoq;

quoq; maiori periculo subiecta est: & sępe quo maior plaga facienda, eò magis hæc temporis ratio seruabitur.

De Encanthide tuberculo.

Ex curatiõe verò vnguis, vt dixi, vitia nascũtur, quę ipsa alijs quoque de causis oriri solẽt. Interdum enim fit in angulo, parum vngue exciso, vel aliter tuberculum, quod palpebras parum diduci patitur, ἐγκανθὶς græcè nominatur. Excidi hamulo & circũcidi debet, hic quoq; diligenter temperata manu, ne quid ex ipso abscindatur. Tũ exiguũ linamentum respergendum est, vel cadmia, vel atramento sutorio, inq; eũ angulum diductis palpebris inserendum, supráque eodem modo deligandum: proximisque diebus similiter nutriendũ, tantum vt primis aqua egelida, vel etiam frigida foueatur.

De Ancyloblepharo oculorum vitio.

INterdum inter se palpebræ coalescũt, aperirique non potest oculo. Cui malo solet etiam illud adcedere, vt palpebrę cũ albo oculi cohærescant: scilicet cum in vtroq; fuit vlcus negligenter curatũ. Sanescẽdo enim quod diduci potuit & debuit, glutinabit, ἀγκυλοβλέφαρον sub vtroq; vitio Græci vocant. Palpebræ tantum inter se cohærentes, non difficulter diducuntur: sed interdum frustra, nam rursus glutinantur. Experiri tamen oportet, quia bene res sæpius cedit. Igitur aduersum specillum inserendum, diducendǽque eo palpebræ sunt: deinde exigua penicilla interponenda, donec exulceratio eius loci finiatur. Aut vbi albo ipsius oculi palpebra inhæsit, Heraclides Tarentinus autor est, aduerso scalpello subsecare magna cum moderatione, vt neque ex oculo, neque ex palpebra quicquam abscindatur: ac si necesse est, ex palpebra potius. Post hæc inungatur oculus medicamentis, quibus aspritudo curatur, quotidiéque palpebra vertatur: non solũ vt vlceri medicamentũ inducatur, sed etiam ne rursus inhęreat, ipsique etiam pręcipiatur, vt sæpe eam duobus digitis attollat. Ego sic restitutum esse neminem memini. Meges se quoque multa tentasse, neque vnquam profuisse (quia semper iterum oculo palpebra inhęserit) memorię prodit.

De Aegilope, fistula oculorum.

ETiamnum in ãgulo, qui naribus propior est, ex aliquo vitio quasi parua fistula aperitur, per quam pituita assiduè distillat, αἰγίλωπα, Græci vocant: idque assiduè malè habet oculũ, nonnũquam etiã exeso osse vsque ad nares penetrat, idque interdum naturam carcinomatis habet. Vbi intentæ venæ & æquatæ sunt, color pallet, cutis dura est, & leui tactu iritatur, inflãmationémque in eas partes, quæ coniunctæ sunt, euocat. Ex his eos qui quasi carcinoma habent, curare periculosum est. Nã mortem quoque ea res maturat. Eos verò quibus ad nares tendit, super-

uacuum. Neq; enim sanescũt. At quibus id in angulo est, potest adhiberi cu ratio, cũ eam non ignotũ sit esse difficilem, quantoque angulo propius id foramen est, tantò difficilior est: quoniã perangustũ est in quo versari manus possit. Recenti tamẽ re mederi facilius est. Sed hamulo summũ eius foraminis excipiendum: deinde totũ id cauum, sicut in fistulis dixi, vsque ad os excidendũ, oculoq; & cęteris iũctis partibus benè obtectis, os ferramẽto adurendum est vehementius. Quod si iam carie vexatũ est, quò crassior his squama accedat, quidam adurentia imponũt, vt atramentum sutoriũ, vel chalcitidem, vel æruginem rasam. Quod & tardius & non idem facit. Osse adusto curatio sequitur eadem, quæ in cæteris vstis. 10

De pilis palpebrarum oculum iritantibus.

PIli verò qui in palpebris sunt, duabus de causis oculum iritare cõsuerũt. Nam modò palpebrę summa cutis relaxatur, & procidit: quo fit, vt eius pili ad ipsum oculum conuertantur, quia nõ simul cartilago quoque se remisit. Modò sub ordine naturali pilorum alius ordo subcrescit, qui protinus intus ad oculũ tẽdit. Curationes hæ sunt. Si pili nati sunt, qui non debuerunt, tenuis acus ferrea ad similitudinẽ hastæ lata, in ignem conijcienda est. Deinde candens sublata palpebra, sic vt eius perniciosi pili in conspectum curantis veniant, sub ipsis pilorum radicibus ab angulo immittenda est, vt ea tertiam partẽ palpebræ transuehat. Deinde iterum tertioque vsque ad alterum angulum. Quo fit, vt omnes pilorum radices adustæ emoriantur. Tum superimponendũ medicamentũ est, quod inflammationem prohibeat, atq; vbi crustæ exciderunt, ad cicatricem perducendum. Facillimè autem id genus sanescit: quidam aiunt acu transui iuxta pilos in exteriorem partem palpebrę oportere, eamq; transmitti duplicem, capillum muliebrem ducentem: atq; vbi acus transijt, in ipsius capilli sinum, qua duplicatur, pilum esse inijciendum, & per eum in superiorem palpebræ partem attrahendum: ibique corpori adglutinandũ & imponendum medicamentum, quo foramen quoq; glutinetur: sic enim fore, vt is pilus in exteriorem partem postea spectet. Id primùm fieri non potest, nisi in pilo longiore, cũ ferè breues eo loco nascantur. Deinde si plures pili sunt, necesse est longũ tormentum cũ toties acus transuet, magnam inflammationem moueat. Nouissimẽ cum humor aliquis ibi subsit, oculo & antè per pilos, & tum per palpebræ foramina affecto, vix fieri potest, vt gluten, quo vinctus est pilus, non resoluatur. Eoque fit, vt is eò vnde vi abductus est, redeat. Ea verò curatio, quæ palpebræ laxioris ab omnibus frequentatur, nihil habet dubij. Siquidem oportet contecto oculo mediam palpebræ cutem, siue ea superior, siue inferior est, apprehendere digitis, ac leuare: tũ cõsiderare quantulo detracto, futurũ sit vt naturaliter se habeat. Siquidẽ hic quoq; duo pericula circunstant: si nimium fuerit excisum, ne contegi ocu- 40

lus

lus non possit: si parũ, ne nihil actũ sit, & frustra sectus aliquis sit. Qua deinde incidendũ videbitur per duas lineas atramẽto notandum est, sic vt de interiore q̃ pilos cõtinet, & propiore ei linea aliquid reliquatur, quod apprehẽdere acus postea possit. His constitutis scalpellus adhibendus est, & si superior palpebra est, antè: si inferior, postea propius ipsis pilis incidendum, initiúmque faciendũ in sinistro oculo, ab eo angulo qui tempori in dextro, ab eo qui naribus propior est, idque quod inter duas lineas est excidendum. Deinde oræ vulneris inter se simplici sutura committendæ, operiendúsque oculus est: & si parum palpebra descendet, laxãda vtiq;: si nimiũ, aut astringenda, aut etiam rursus tenuis habenula ab vlteriore ora excidẽda. Vbi secta est, aliæ suturæ adijciendæ, quæ suprà tres esse non debent. Pręter hæc in superiore palpebra sub pilis ipsis incidenda linea est, vt ab inferiore parte diducti pili sursum spectent. Id'que si leuis inclinatio est, etiam solum satis tuetur. Inferior palpebra eo nõ eget. His factis, spongia ex aqua frigida expressa supèr deliganda est. Postero die glutinans emplastrum inijciendum. Quarto sutura tollenda est, & collyrio quod inflammationes reprimit superinungendum.

De Lagophthalmo oculorum.

NOnnunquam aũt nimiũ sub hac curatione excisa cute, euenit vt oculus non contegatur. Id'q; interdũ etiam alia de causa fit, λαγώφθαλμον Græci appellant. In quo si nimiũ palpebræ deest, nulla id restituere curatio potest. Si exiguũ, mederi licet, paulũ infra superciliũ cutis incidenda est lunata figura, cornibus eius deorsum spectantibus. Altitudo esse plagæ vsq; ad cartilaginem debet, ipsa illa nihil læsa. Nam si ea incisa est, palpebra concidit, neq; attolli postea potest. Cute igitur tantũ diducta fit, vt paulùm in ima oculi ora descendat, hiantis scilicet super plagã, in quã linamentum inijciendũ est, quod & coniungi diductam cutem prohibeat, & in medio carunculam citet: quę vbi eum locũ impleuit, postea rectè oculus operitur.

De Ectropio.

VT superioris aũt palpebræ vitiũ est, quod parũ descendit, ideo'q; oculũ non cõtegit, sic inferioris, quod parũ sursum attollitur, sed pendet & hiat, neque potest cũ superiore cõmitti. Atque id quoq; euenit interdũ ex simili vitio curationis, interdũ etiã senectute, ἐκτρόπιον Græci vocant. Si ex mala curatione est, eadem ratio medicinę est, quę suprà posita est, plagę tantũ cornua ad maxillas, non ad oculũ conuertenda sunt. Si ex senectute est, tenui ferramento id totũ extrinsecus adurendũ est, deinde melle inungendũ: at quarto die vapore aquæ calidæ fouendũ, inungendúmque medicamentis ad cicatricem perducentibus.

De Staphylomate oculi.

HAec ferè circa oculũ in angulis palpebrisque incidere consuerũt. In ipso autem oculo nonnũquam summa attollitur tunica, siue ruptis intus membranis aliquibus, siue laxatis, & similis figura acino fit. Vnde id σαφυλωμα Græci vocant. Curatio duplex est. Altera ad ipsas radices per mediũ transuere acu duo lina ducente. Deinde alterius lini duo capita ex superiore parte, alterius ex interiore astrĩgere inter se quę paulatim secando id excidũt. Altera in summa parte eius ad lenticulæ magnitudinem excidere, deinde spodiũ aut cadmiam infricare. Vtrolibet aũt facto, album oui lana excipiendum & imponendum: posteaq; vapore aquę calidæ fouendus oculus, & lenibus medicamentis vngendus est. 10

De Clauis oculorum.

CLaui autem vocantur callosa in albo oculi tubercula, quibus nomen à figuræ similitudine est. Hos ad imam radicem perforare acu commodissimum est, infraque eam excidere, deinde lenibus medicamentis inungere.

De natura oculorum, & eorum suffusione.

SVffusionis iam aliàs feci mentionem, quia cũ recens incidit, medicamẽtis quoque sæpe discutitur. Sed vbi vetustior facta est, manus curationem desiderat, quæ inter subtilissimas haberi potest. De qua antequam dico, paucis ipsius oculi natura indicanda est. Cuius cognitio cum ad plura loca pertineat, tum vel pręcipuè ad hunc pertinet. Is igitur summas habet duas tunicas, ex quibus superior à Græcis κερατοειδὴς vocatur. Ea qua parte alba est, satis crassa pupillę loco extenuatur. Huic inferior adiũcta est, media parte, qua pupilla est, modico foramine concaua, circà tenuis, vlterioribus partibus ipsa quoque plenior, quæ ῥαγοειδὴς à Gręcis nominatur. Hæ duæ tunicæ cum interiora oculi cingant, rursus sub his coeũt, extenuatęque & in vnum coactę, per foramen quod inter ossa est ad membranam cerebri perueniunt, eique inhærescũt. Sub his aũt qua parte pupilla est, locus vacuus est. Deĩde ĩfrà rursus tenuissima tunica quã Herophilus ἀραχνοειδὴν nominauit. Ea media subsidit, eoq; cauo cõtinet quiddã, quod à vitri similitudine ὑαλοειδὲς Græci vocant. Id neq; liquidum neq; aridum est, sed quasi concretus humor, ex cuius colore pupillæ color vel niger est, vel cesius, cũ summa tota tunica alba sit. Id autem superueniens ab interiore parte membranula ĩcludit: sub his gutta humoris est, oui albo similis, à qua vidẽdi facultas proficiscitur, χρυσαλλοειδὴς à Gręcis nominatur. Igitur vel ex morbo vel ex ictu concrescit humor sub duabus tunicis, qua locum vacuum esse proposui, isque paulatim indurescens interiori potentiæ se opponit. Vitijque eius plures species sunt, quædam sanabiles, quædam quæ curationem non admittunt. Nam si exigua suffusio est, si immobilis, colorem verò habet marinæ aquæ vel ferri nitentis, & à latere sensum aliquem fulgoris relinquit, spes superest. Si magna est, si nigra pars oculi amissa naturali

20 30 40

turali figura in aliam vertit: si suffusioni color ceruleus est, aut auri similis, si labat, & hac atq; illac mouetur, vix vnquam succurritur. Ferè verò peior est, quò ex grauiore morbo, maioribúsque capitis doloribus, vel ictu vehementiore orta est. Neq; idonea curatio, si senilis ætas est, quæ sine nouo vitio tamen aciem hebetem habet. At ne puerilis quidem, sed inter hæc media ætas. Oculus quoq; curationi neq; exiguus, neque concauus satis oportunus est: atq; ipsius suffusionis quædam maturitas est. Expectandũ igitur est donec iam non fluere, sed durities quædam concreuisse videatur. Ante curationem aũt modico cibo vti, bibere aquam triduo debet, pridie ab omnibus abstinere. Post hęc in aduerso sedili collocãdus est loco lucido, lumine aduerso: sic vt contrà medicus paulò altius sedeat. A posteriore aũt parte caput eius, qui curabitur, minister contineat, & immobile id præstet. Nã leui motu eripi acies in perpetuum potest. Quinetiam ipse oculus qui curabitur, immobilior faciendus est, super alterũ lana imposita & deligata. Curari verò sinister oculus dextra manu, dexter sinistra debet. Tũ acus admouenda est, aut acuta, aut fortè non nimium tenuis, ea'q; demittenda. Sed recta est per summas duas tunicas medio loco inter nigrum oculi & angulũ tempori propiorem è regione mediæ suffusionis, sic ne qua vena lædatur. Neq; tamen timidè demittenda est, quia inani loco excipitur. Ad quæ cum ventum est, ne mediocriter quidem peritus falli potest, quia prementi nihil renititur. Vbi eò ventum est, inclinanda acus ad ipsam suffusionem est. leuitérque ibi verti & paulatim eam deducere infra regionem pupillæ debet. Vbi deinde eam trãsit, vehemẽtius imprimi, vt inferiori parte insidat. Si hęsit, curatio expleta est. Si subinde redit, eadem acu magis concidenda, & in plures parteis dissipanda est, quæ singulæ & facilius condũtur, & minus latè officiunt. Post hæc educenda acus recta est, imponendúmq; est lana molli exceptũ oui albũ, & suprà, quod inflammationem coerceat, atque ita deuinciendum. Post hæc opus est quiete, abstinentia, leniũ medicamentorũ inunctionibus: cibo, qui postero die satis maturè datur, primũ liquido ne maxillæ laborent: deĩde inflãmatione finita, tali, qualis in vulnerib9 propositus est. Quibus vt aqua quoq; diutius bibatur, necessariò accedit.

De pituita oculorum.

DE pituitę quoque tenuis cursu, qui oculos infestat, quatenus medicamentis agendum est, iam explicui. Nunc ad ea veniam, quæ curationem ex manu postulant. Animaduertimus aũt quibusdam nũquam siccescere oculos, sed semper humore tenui madere, quæ res aspritudinem continuat, ex leuibus momentis inflammationes & lippitudines excitat, totam denique vitam hominis infestat. Id'que in quibusdam nulla ope adiuuari potest, in quibusdam sanabile est. Quod primum discrimen est, nosse oportet, vt alteri succurratur, alteri manus nõ inijciatur. Ac

primùm

primùm superuacua curatio est in his, qui ab infantibus id vitium habent, quia necessariò mansurũ est vsque mortis diem. Deinde non necessariò etiã in his, quibus non multa, sed acris pituita est. Siquidem manu nihil adiuuã=tur, medicamentis, & victus ratione, quæ crassiorem pituitam reddit, ad sanitatem perueniunt. Lata etiam capita vix medicinæ patent. Tum inter/est venæ pituitam emittant, quę inter caluariam & cutẽ sunt, an quę inter membranam cerebri, & caluariam. Superiores ferè per tempora oculos ri/gant, inferiores per eas membranas, quæ ab oculis ad cerebrum tendũt. Po test autem adhiberi remedium his, quæ supra os fluũt: non potest his, quæ sub osse. Ac ne his quidẽ succurritur, quibus pituita vtrinq; descendit, quia leuata altera parte, nihilominus altera infestat. Quid sit autem, hac ratiõe cognoscit. Raso capite ea medicamẽta, quibus in lippitudine pituita suspen ditur, à supercilijs vsque ad verticẽ illini debent. Si sicci oculi esse cœperũt, apparet per eas venas, quæ sub cute sunt, irrigari. Si nihilominus madent, manifestũ est sub osse descendere. Si est humor, sed leuior, duplex vitium est. Plurimi tamen ex laborantibus reperiuntur, quos superiores venæ exer ceant, ideo' q; pluribus etiam opitulari licet. Id' que non in Gręcia tantũmo=do, sed in alijs quoque gentibus celebre est: adeò vt nulla medicinæ pars magis per nationes quoq; exposita sit. Reperti in Gręcia sunt, qui nouem li neis cutem capitis inciderent, duabus in occipitio rectis, vna super eas trãs=uersa, dein duabus super aures, vna inter eas item trãsuersa, tribus inter ver ticẽ & frontẽ rectis. Reperti sũt qui à capite rectè eas lineas ad tẽpora didu cerent, cognitisque ex motu maxillarũ musculorũ initijs, leuiter super eos cutem inciderent: inductis' que per retusos hamos oris, insererent linamen=ta, vt neq; inter se cutis antiqui fines committerentur, & in medio caro in=cresceret, quę venas ex quibus humor ad oculos transiret, astrĩgeret. Qui/dam etiam atramento duas lineas duxerunt à media aure ad mediam alte=ram aurem, deinde à naribus ad verticem. Tum vbi lineæ committebãtur, scalpello inciderunt, & pòst sanguine fuso, os ibidem adusserunt. Nihilomi nus autẽ & in temporibus, & inter frontem atq; caluariam eminẽtibus ve=nis idem candens ferrũ admouerũt. Frequẽs curatio est, venas in tempori=bus adurere: quæ ferè quidem in eiusmodi malo tument, sed tamen vt in=flẽtur magisque se ostẽdant, ceruix antè modicè deliganda est: tenuibúsq; ferramentis, & retusis, venæ adurendæ, donec in oculis pituitæ cursus con quiescat. Id enim signum est quasi excæcatorum itinerum, per quę humor ferebatur. Valentior tamen medicina est, vbi tenues conditæ' que venę, ide o' que legi non possunt. Eodem modo ceruice deligata retento' q; ab ipso spi ritu, quò magis venę prodeant, atramento notare eas contra tempora & in=ter verticem ac frontem, deinde ceruice resoluta qua notæ sunt venas inci=dere, & sanguinem mittere. Vbi satis fluxit, tenuibus ferramentis adurere,

Contra

Contra tempora quidem, timidè, ne subiecti musculi, qui maxillas tenent, sentiant: inter frõtem verò & verticem, vehementer, vt sic squama ab osse recedat. Efficacior tamen etiamnũ est Afrorũ curatio, qui verticem vsque ad os adurũt, sic vt squamam remittat. Sed nihil melius est, quàm quod in Gallia quoq; Comata fit, vbi venas in tẽporibus & in superiore capitis parte legũt. Adusta quomodo curanda sint, iam explicui. Nunc illud adijcio, neq; vt crustæ decidant, neq; vt vlcus impleatur, adustis venis esse properãdũ, ne vel sanguis erumpat, vel citò pus supprimatur: cũ per hoc siccescere eas parteis opus sit, per illud exhauriri opus nõ sit. Si quando tamen sanguis

10 eruperit, infricanda medicamenta esse, quæ sic sanguinem supprimant, ne adurant. Quemadmodũ autem venæ deligendę sint, quidque lectis his faciendũ sit, cũ venero ad crurũ varices, dicam.

De aurium morbis, qui manu, & scalpello curantur. Caput. VIII.

VErũ vt oculi multiplicem curationem etiam manus exigunt, sic in auribus admodũ pauca sunt, quæ in hac medicinæ parte tractentur. Solet tamẽ euenire vel à prima natali die protinus, vel postea facta exulceratione: deinde per cicatricem aure repleta, vt foramen in ea nullũ sit, ideo'que audiendi vsu careat. Quod vbi incidit, specillo tentan

20 dum est, altè ne id repletũ, an in summo tantum glutinatũ sit. Nam si altè est, prementi non cedit: si in summo, specillum protinus recipit. Illud attingi non oportet, ne sine effectus spe distentio oriatur neruorũ, & ex ea mortis periculum sit. Hoc facilè curatur, nam qua cauũ esse debet, vel medicamentum aliquod imponendũ est ex adurentibus, vel candente ferro aperiendum, vel etiam scalpello incidendũ. Cúmq; id patefactum, & iam vlcus purũ est, cõijcienda eò pinna est illita medicamento cicatricem inducente: circa'que idem medicamentũ dandum, vt cutis circa pinnam sanescat. quò fit, vt ea remota postea facultas audiendi sit. At vbi aures, in viro putà, perforatæ sunt & offendũt, traijcere id cauum celeriter candente acu satis est,

30 vt leniter eius orę exulcerentur: aut etiam adurente medicamẽto idem exulcerare: postea deinde imponere id quod purget: tũ quod eum locũ repleat & sic cicatricem inducat. Quòd si magnum id foramen est (sicut solet esse in his, qui maiora pondera auribus gesserũt) incidere quod supèr est ad extremum oportet: suprà deinde oras scalpello exulcerare, & postea suere, ac medicamentum, quo id glutinetur, imponere. Tertium est, si quid ibi curti est, sarcire: quę res cũ in labris quoq; & naribus fieri possit, eandem etiã rationem habeat, simul explicanda est.

Curta in auribus, labrisque ac naribus, quomodo sarciri, & curari possint. Caput. IX.

CVrta igitu͂ in his tribus, ac si qua parua paria sunt, curari possunt. Si qua maiora sunt, aut non accipiu͂t curationem, aut ita per hanc ipsam deformātur, vt minus indecora antè fuerint. Atq; in aure quidē & naribus deformitas sola timeri potest. In labris verò si nimium cōtracta sunt, vsus quoq; necessarij iactura fit, qa minus facilè & cibus assumitu͂, & sermo explicatu͂. Neq; enim creatur ibi corp9, sed ex vicino adducitur: quod in leui mutatione, & nihil eripere, & fallere oculum potest: in magna non potest. Neque senile autem corpus, neq; quod mali habitus est, neque in quo difficulter vlcera sanescunt, huic medicinæ idoneu͂ est, quia nusquam celerius cancer occupat, aut difficilius tollitur. Ratio curationis eiusmodi est. Id quod curatum est, in quadratu͂ redigere, ab interioribus eius angulis lineas transuersas incidere, quæ citeriorem partem ab vlteriore ex toto diducant: deinde ea quæ sic resoluimus, in vnu͂ adducere. Si non satis iunguntur, vltra lineas, quas antè fecimus, alias duas lunatas, & ad plagam conuersas immittere, quibus summa tantu͂ cutis diducatur. Sic enim fit, vt facilius quod adducitur, sequi possit: quod non vi cogendu͂ est, sed ita adducendum, vt ex facili subsequatur, & dimissum nō multum recedat. Interdum autem ab altera parte cutis haud omnino adducta, deformem quem reliquit locum reddit. Huiusmodi loci altera pars incidenda, altera intacta habenda est. Ergo neque ex imis auribus, neque ex medio naso imis venarum partibus, neq; ex angulis labroru͂ quicquam attrahere tentabimus. Vtrinq; autem petemus, si quid summis auribus, si quid imis, si quid aut medio naso, aut medijs naribus, aut medijs labris deerit. Quę tamen interdum iam duobus locis curata esse consueru͂t. Sed eadem ratio curandi est, si cartilago in eo quod incisum est eminet, excidenda est. Neque enim aut glutinatur, aut acu tutò traijcitur. Neq; longè tamē excidi debet, ne inter duas oras liberæ cutis, vtrinq; coitus puris fieri possit. Tum iunctę oræ inter se suendæ sunt, vtrinq; cute apprehensa: & qua priores lineę sunt, ea quoq; suturæ inijciēdæ sunt. Siccis locis, vt in naribus, illita spuma argenti satis proficit. In vlteriores verò lunatas'que plagas linamentum dandum est, vt caro increscens vulnus impleat: summa'q; cura quod ita sutu͂ est tuendu͂ esse, apparere ex eo potest, quod de cancro suprà posui. Ergo etiam tertio quoque die fouendum erit vapore aquæ calidæ, rursúsq; idem medicamētu͂ inijciendu͂, feréq; septimo die glutinatum est. Tum suturæ eximi, & vlcus ad sanitatem perduci debet.

De Polypi curatione per ferrum. Caput. X.

POlypum verò, qui in naribus nascitur, præcipuè ferro curari iam aliàs posui. Ergo etiam hu͂c ferramento acuto in modum spathæ facto resoluere ab osse oportet; adhibita diligentia, ne infrà cartilago lædatur, in qua difficilis curatio est. Vbi abscissus est, vnco ferramento extrahendus

extrahendus est. Tum implicitũ linamentũ, vel aliquid ex penicillo respergendum est medicamento, quo sanguis supprimitur, eo'q; nares leniter implendæ. Sanguine suppresso, linamento vulnus purgandũ est. Vbi purum est, eò pinna eodem modo quo in aure suprà positum est, medicamento illita, quo cicatrix inducitur, intus demittenda, donec ex toto id sanescat.

De Ozæna. Caput. XI.

ID autem vitiũ quod ὄζαινα à Græcis vocatur, si medicamentis non cederet, quemadmodũ manu curãdũ esset, apud magnos chirurgos non reperi. Credo quia res rarò ad sanitatem satis proficit, 10 cum aliquod in ipsa curatione tormentũ habeat. Apud quosdam tamẽ positum est vel sutilem fistulam, vel enodem scriptoriũ calamũ in narem esse conijciendũ, donec sursum ad os perueniat: tũ per id tenue ferramentũ candens dandũ esse ad ipsum os: deinde adustũ locum purgandũ esse ærugine & melle. Vbi purus est, lycio ad sanitatem perducendum. Vel narem incidendã esse ab ima parte ad os, vt & cõspici locus possit, & facilius candens ferramentũ admoueri. Tũ sui narem debere, & adustũ quidem vlcus eadẽ ratione curari. Suturam verò illini vel spuma argenti, vel alio glutinante.

De oris vitijs, quæ manu & ferro curantur. Caput. XII.

De Dentibus.

20 IN Ore quoq; quædam manu curantur. Vbi in primis dentes nõnunquam mouentur, modò propter radicũ imbecillitatem, modò propter gingiuarũ arescentium vitium. Oportet in vtrolibet candens ferramentũ gingiuis admouere, vt leuiter attingat, non vt insidat. Adustæ gingiuæ melle illinendæ, & mulso eluendæ sunt. Vt pura vlcera esse cœperunt, arida medicamenta infricanda sunt ex his quæ reprimunt. Si verò dens dolores mouet, eximiq; eum, quia medicamẽta nihil adiuuãt, placuit, circũradi debet, vt gingiua ab eo resoluatur. Tũ is concutiẽdus est. Ea'que facienda, donec bene moueatur. Nam dens hærens cũ summo periculo euellitur, ac nonnũquam maxilla loco mouetur. Id'q; etiam maiore 30 periculo in superioribus dentibus fit, quia potest tempora oculos've concutere. Tũ si fieri potest, manu: si minus, forfice dens excipiendus est. Ac si excesus est antè, id foramen vel linamento, vel bene accommodato plumbo replendũ est, ne sub forfice confringatur. Recta verò forfex ducenda est, ne inflexis radicibus os earũ, cui dens inhæret, parte aliqua frangatur. Neque ideo nullũ eius rei periculum est, vtique in dentibus breuibus, qui ferè longiores radices habent. Sæpe enim forfex cum dentem comprehendere non possit, aut frustra comprehendat, os gingiuę prehendit & frangit. Protinus aũt vbi plus sanguinis profluit, scire licet, aliquid ex osse fractũ esse. Ergo specillo conquirenda est testa quę recessit, & volsella protrahenda est. Si nõ 40 sequitur incidi gingiua debet, donec labans ossis testa recipiatur. Quod si

factum ſtatim non eſt, indureſcit extrinſecus maxilla, vt is hiare nõ poſſit. Sed imponendum calidum ex farina & fico cataplaſma eſt, donec ibi pus moueatur. Tũ incidi gingiua debet. Pus quoq; multũ profluens, oſſis fracti nota eſt. Itaque etiam tum id extrahi cõuenit. Nonnũquam etiam eo læſo, fiſtula fit, quæ eradi debet. Dens autẽ ſcaber, qua parte niger eſt, radendus eſt, illinendúſq; roſæ flore contrito, cui gallæ quarta pars & altera myrrhæ ſit adiecta. Continendúmque ore crebrò vinum meracum. Atq; in eo caſu velandum caput, ambulatione multa, frictione capitis, cibo non acri vten/dum eſt. At ſi ex ictu vel ex alio caſu aliqui labant dentes, auro cum his qui bene hærent vinciendi ſunt. Continenda' que ore reprimentia, vt vinum in quo malicorium decoctum, aut in quo galla candens coniecta ſit. Si quãdo etiam in pueris alter dẽs naſcitur quàm prior excidat, is qui cadere debuit circùm purgandus & euellẽdus eſt: is qui natus eſt in locum prioris cotidie digito adurgendus, donec ad iuſtam magnitudinem perueniat. Quoties/cũq; dente exempto radix relicta eſt, protinus ea quoq; ad id facta forfice, quam ῥίζαν Græci vocant, eximenda eſt. Tonſillas autem, quæ poſt inflam mationes induruerunt, ἀντιάδες autem à Græcis appellantur, cum ſub leui tunica ſint, oportet digito circumradere & euellere: ſi ne ſic quidem reſol/uuntur, hamulo excipere, & ſcalpello excidere: tũ vlcus aceto eluere, & illi=nere vulnus medicamento, quo ſanguis ſupprimatur.

De vua.

VVa ſi cum inflammatione deſcendit, doloríque eſt & ſubrubicũ=di coloris, præcidi ſine periculo non poteſt. Solet enim multũ ſan guinem effundere. Itaque melius eſt his vti, quæ aliàs propoſita ſunt. Si verò inflammatio quidem nulla eſt, nihilominus autem ea vltra iu=ſtum modum à pituita diducta eſt, & eſt tenuis, acuta, alba, præcidi debet. Itémq; ſi ima, liuida, & craſſa: ſumma, tenuis eſt. Neq; quicquam commo dius eſt, quàm volſella prehendere, ſub ea' que quod volumus excidere. Neq; enim vllum periculũ eſt, ne plus minúſve præcidatur, cum liceat tan tum infra volſellam relinquere, quantum inutile eſſe manifeſtum eſt, idq; præcidere qua longior vua eſt, quàm eſſe naturaliter debet. Poſt curationẽ eadem facienda ſunt, quæ in tonſillis proximè poſui.

De lingua.

LIngua verò quibuſdam cũ ſubiecta parte à primo natali die iũcta eſt, qui ob id ne loqui quidem poſſunt. Horũ extrema lingua vol/ſella prehendenda eſt, ſub ea' que membrana incidenda: magna cu ra habita, ne venæ quę iuxtà ſunt violentur, & profuſione ſanguinis noce/ant. Reliqua curatio vulneris in prioribus poſita eſt. Et pleriq; quidem vbi conſanuerunt, loquũtur. Ego aũt cognoui, qui ſucciſa lingua cum abunde ſuper dentes eam premeret, non tamen loquendi facultatem conſequutus eſt.

10 20 30 40

est. Adeò in medicina etiam vbi perpetuum est, quod fieri debet, non tamē perpetuum est id, quod sequi conuenit.

De abscessu sub lingua.

SVb lingua quoq; interdum aliquid abscedit, quod ferè cōsistit in tunica, dolorésque magnos mouet: quod si exiguum est, incidi semel satis est: si maius, summa cutis vsq; ad tunicam excidēda est: deinde vtrinq; oræ hamulis excipiendæ, & tunica vndiq; circundata liberanda est: magna diligentia per omnem curationem habita, ne qua maior vena incidatur.

De labris.

LAbra autem sæpe finduntur, eaq́ue res habet cum dolore etiam hanc molestiam, quòd sermo prohibetur, qui subinde eas rimas cum dolore diducendo sanguinem citat. Sed has, si in summo sunt, medicamētis curare commodius est, quæ ad vlcera oris fiunt. Si verò altius descenderūt, necessariū est tenui ferramento adurere, quod spathæ simile quasi transcurrere, non imprimi debet. Postea facienda eadem sunt, quę in auribus adustis exposita sunt.

De ceruicis vitijs, & curatione. Caput. XIII.

AT in ceruice ĩter cutē & asperā arteriā tumor ĩcrescit, βρογχοκήλην Græci vocant, quo modò caro hebes, modò humor aliquis melli aquæq́ve similis includitur, interdū etiam minutis ossibus pili immisti. Ex quibus quicquid est, quod tunica continetur, potest adurentibus medicamentis curari, quibus summa cutis cum superiecta tunica exeritur: quo facto siue humor est, profluit: siue quid densius, digitis educitur: tū vlcus sub linamentis sanescit. Sed scalpelli curatio breuior est. Medio tumore vna linea inciditur vsq; ad tunicam. Deinde vitiosus sinus ab integro corpore digito separatur, totúsque cum velamento suo eximitur. Tum aceto cui vel salem, vel nitrum aliquis adiecit, eluitur, orę́que vna sutura iungūtur, cæteraq́ue eadem quæ in alijs suturis supèr inijciuntur. Leniter deinde, ne fauces vrgeat, deligatur: si quando autem tunica eximi non potuerit, intus inspergenda adurentia, linamentisque id curandum est, cæteris pus mouentibus.

De Vmbilici vitijs Caput. XIIII.

SVnt etiam circa vmbilicū plura vitia, de quibus propter raritatē inter autores parū constat. Verisimile est autem id à quoq; prætermissum, quod ipse non cognouerat, à nullo id quod non viderat, fictum. Commune omnibus est, vmbilicum indecorè prominere. Causæ requiruntur. Meges tres has posuit. Modò intestinum eò irrumpere, modò omentum, modò humorem. Sostratus nihil de omento dixit. Duobus ijsdem adiecit, carnem ibi interdum increscere, eamq́ue modò integrā

esse, modò carcinomati similem. Gorgias ipse quoque omenti mentionem omisit. Sed eadem tria causatus, spiritum quoq; interdum eò dixit irrumpere. Hieron omnibus his quatuor positis, & omenti mentionem habuit, & eius quod simul & omentum & intestinum habuerit. Quid autem horum sit, his indicijs cognoscitur. Vbi intestinũ prolapsum est, tumor neq; durus neque mollis est, omni frigore comminuitur: non solũ sub omni calore, sed etiam retento spiritu crescit. Sonat interdũ, atq; vbi resupinatus est aliquis delapso intestino ipse desidit. Vbi verò omentũ est, cætera similia sunt, tumor mollior ab ima parte latus, extenuatus in verticem est, si quis apprehendit, elabitur. Vbi vtrũq; est, indicia quoq; mista sunt, & inter vtrũq; mollities. At caro durior est, sempérq; etiam resupinato corpore tumet, prementique non cedit, prioribus facilè cedentibus. Si vitiosa est, easdem notas habet, quas in carcinomate exposui. Humor autem si premitur, circũfluit. At spiritus pressus cedit, sed protinus redit, resupinato'que corpore tumorem in eadem figura tenet. Ex his id quod ex spiritu vitium est, medicinam nõ admittit. Caro quoque carcinomati similis cum periculo tractatur. Itaque omittẽda est. Sana excidi debet, idque vulnus linamentis curari. Humorẽ quidam vel inciso summo tumore effundunt, & vulnus ijsdem linamentis curant. In reliquis variç sententiæ sunt. Ac resupinandum quidem corpus esse res ipsa testatur, vt in vterũ siue intestinũ, siue omẽtum est, delabatur. Sinus verò vmbilici tum vacuus à quibusdam duabus regulis exceptus est, vehementérque earum capitibus deligatis, ibi emoritur. A quibusdam ad imum acu traiectatur, duo lina ducente, deinde vtriusque lini duobus capitibus diuersæ partes astringuntur. Quod in vua quoque oculi fit. Nam sic id quod supra vinculũ est, moritur. Adiecerunt quidam, vt antequam vincirent, summũ vna linea inciderent, exciderentque, quò facilius digito demisso, quod illuc irrupisset, depellerent, tum deinde vinxerũt. Sed abunde est, iubere spiritum continere, vt tumor quantus maximus esse potest, se ostendat: tum imam basim eius atramento notare, resupinato'que homine digitis tumorem eum premere, vt si quid delapsum nõ est, manu cogatur. Post hæc vmbilicum adtrahere, & qua nota atramenti est, lino vehementer astringere. Deinde partem superiorem aut medicamẽtis, aut ferro adurere, donec emoriatur, atque vt cætera vsta vlcus nutrire. Id'que non solũ vbi intestinum vel omentum vel vtrũque est, sed etiam vbi humor est, optimè proficit. Sed antè quædam visenda sunt, ne quod ex vinculo periculum sit. Nam curationi neque infans, neque aut robustus annis, aut senex aptus est, sed à septimo ferè anno ad quartumdecimum. Deĩde ei corpus idoneũ est id, quod integrum est. At quod mali habitus est, quod'que papulas, impetigines, similia'q; habet, idoneũ non est. Leuibus quoq; tumoribus facilè subuenitur. At in eorũ, qui nimis magni sunt curatione, periculũ est. Tempus

pus autem anni & autumnale, & hybernum vitādum est. Ver idoneum maximè est. Ac prima æstas non aliena est. Præter hæc abstinere pridie debet. Neq; id satis est, sed aluus quoq; ei ducenda est, quò facilius omnia quę excesserunt, intra aluum considant.

Quomodo aqua hydropicis emittatur. Caput. XV.

AQuam his qui hydropici sunt emitti oportere aliàs dixi. Nunc quemadmodum id fiat dicēdum. Quidam autem sub vmbilico ferè quatuor interpositis digitis à sinistra parte. Quidam ipso vmbilico perforato, facere consuerunt. Quidam cute primùm adusta, de
10 inde interiore abdomine inciso: quia quod per ignē diuisum est, minus celeriter coit. Ferramētum autem demittitur, magna cura habita ne qua vena incidatur. Id tale esse debet, vt ferè tertiam digiti partem latitudo mucronis impleat. Demittendum'que ita est, vt membranam quoque trāseat, qua caro ab interiore parte finitur, eò tum plumbea aut ænea fistula inijcienda est, vel recuruatis in exteriorem partem labris, vel in media circū surgente quodā nodo, ne tota intus delabi possit, huius ea pars quæ intrà paulò longior esse debet quàm quæ extra, vt vltra vlteriorem membranā procedat, per hanc effundendus humor est. Atque vbi maior pars eius euocata est, cludenda demisso linteolo fistula est, & in vulnere, si id vstum non est,
20 relinquēda. Deinde per insequentes dies circa singulas heminas emittēdū, donec nullum aquæ vestigium appareat. Quidam tamen etiam non vsta cute protinus fistulam recipiūt, & super vulnus spongiam expressam deligant. Deinde postero die rursus fistulā demittunt, quod recens vulnus paulum diductum patitur, vt si quid humoris superest emittatur. Idque bis ita fecisse contenti sunt.

De intestinorum vulneratorum curationibus. Caput. XVI.

NOnnunquam autem venter ictu aliquo perforatur, sequitur'que vt intestina euoluantur. Quod vbi incidit, protinus considerādum est, an integra ea sint, deinde an his color suus maneat. Si te-
30 nuius intestinum perforatum est, nihil profici posse iam retuli. Latius intestinum sui potest, non quòd certa fiducia sit, sed quòd dubia spes, certa desperatione sit potior. Interdum enim glutinatur. Tum si vtrumlibet intestinum liuidum aut pallidum aut nigrum est, quibus illud quoque necessariò accedit, vt sensu careat, medicina omnis inanis est. Si verò adhuc ea sui coloris sunt, cum magna festinatione succurrendum est. Momento enī alienantur, externo, & insueto spiritu circundata. Resupinādus autem homo est coxis erectioribus. Et si angustius vulnus est, quàm vt intestina commodè refundantur, incidendum est donec satis pateat. Ac si iam sicciora intestina sunt, perluenda aqua sunt, cui paulum admodum olei sit adiectū. Tū
40 minister oras vulneris leuiter diducere manibus suis, vel etiam duobus ha-

mis membranæ interiori iniectis debet, medicus priora semper itestina quæ posteriora prolapsa sunt, condere: sic vt orbium singulorum locum seruet. Repositis omnibus, leniter homo concutiẽdus est. Quo fit vt per se singula intestina in suas sedes diducantur, & inibi considant. His conditis, omẽtum quoque considerandũ est, ex quo si quid iam nigri & emortui est, forfice excidi debet. Si quid integrum est, leuiter super intestina diduci: sutura autem neque summæ cutis, neque interioris membranæ per se satis proficit, sed vtrius'que. Et quidem duobus linis vincienda est spissior, quàm alibi: quia & rumpi facilius motu ventris potest, & non æquè magnis inflammationib9 pars ea exposita est. Igitur in duabus acubus fila traijciẽda, ea'q; duabus manibus tenenda, & prius interiori membranæ sutura inijcienda est, sic vt sinistra manus in dexteriore ora, dextra in sinisteriore à principio vulneris orsa, ab interiori parte in exteriorem acum immittat. Quo fit vt ab intestinis ea pars semper acuum longè sit, quæ retusa est: semel vtra'que parte traiecta permutandæ acus inter manus sunt, vt ea sit in dextra quæ fuit in sinistra, ea veniat in sinistram, quam dextra cõtinuit. Iterũ'que eodẽ modo per oras immittendæ sunt. Atque ita tertiò & quartò, deinceps'que permutatis inter manus acubus includenda plaga. Posthæc eadem fila, eædẽmque acus ad cutem transferendæ. Similiq; ratione ei quoq; parti vtraq; sutura inijcienda, semper ab interiore parte acubus venientibus, semper inter manus traiectis. Dein glutinantia inijciẽda. Quibus aut spongiam, aut succidam lanam ex aceto impressam accedere debere manifestius est, quàm vt semper dicendum sit. Impositis his, leuiter deligari venter debet.

De interiore parte abdominis rupta, & qua ratione curanda sit.

Caput. XVII.

INterdum tamen vel ex ictu aliquo, vel retento diutius spiritu, vel sub graui fasce interior abdominis membrana superiore cute integra, rũpitur. Quod fœminis quoque ex vtero sępe euenire consueuit, fitque præcipuè circa ilia, sequitur autem cum superior caro mollis sit, vt non satis intestina cõtineat, hisque intẽta cutis indecora intumescat. Atque id quoque aliter ab alijs curatur. Quidam enim per acum duobus linis ad imam basim immissis, sic vtrinque vinciunt, quemadmodum & in vmbilico, & in vua positum est, vt quicquid supra vinculũ est emoriatur: quidam mediũ tumorem excidũt, ad similitudinem myrtacei folij, quod semper eodem modo seruandũ esse iam posui, & tum oras sutura iũgunt. Commodissimum est autem resupinato corpore, experiri manu, qua parte is tumor maximè cedat, quia necesse est ea parte rupta membrana sit, qua'que integra est, ea magis obnitatur: tum qua rupta videbitur, immittendæ scalpello duæ lineæ, vt exciso medio interior membrana vtrinque recentem plagam habeat: quia quod vetus est, sutura non coit, loco patefacto. Si

qua

qua parte membrana nõ nouã plagam ſed veterem habet, tenuis excidẽda habena eſt, quæ tantũ ora eius exulceret. Cætera, quæ ad ſuturæ reliquam curationem pertinent, ſuprà comprehenſa ſunt.

De Varicibus ventris.

PRæter hęc euenit, vt in quorundam ventribus varices ſint, quarũ quia nulla alia curatio eſt, quàm quę in cruribus eſſe conſueuit, tũ eam partem explanaturus, hanc quoque eò differo.

De teſticulorum natura, & morbis eorum. Caput. XVIII.

VEnio autem ad ea, quæ in naturalibus partibus circa teſticulos oriri ſolent: quæ quò facilius explicem, prius ipſius loci natura paucis proponenda eſt. Igitur teſticuli ſimile quiddam medullis habent. Nam ſanguinem non emittunt, & omni ſenſu carent. Dolent autem in ictibus & inflammationibus tunicæ, quibus hi continentur. Dependent verò ab inguinibus per ſingulos neruos, quos κρεμαστῆρας Græci nominant: cum quorum vtroque binæ deſcendunt & venæ & arteriæ. Hæ autem tunica conteguntur tenui, neruoſa, ſine ſanguine alba, quæ ἐρυθροειδὴς a Græcis nominatur: ſuper eam valentior tunica eſt, quæ interiori vehementer ima parte inhæret, δαρτὸν Græci vocant. Multæ deinde membranulæ venas & arterias, eos'que neruos comprehendunt. Atq; inter duas quoq; tunicas ſuperioribus partibus leues, paruulæ'que ſunt. Hactenus propria vtrique teſticulo & velamenta & auxilia ſunt. Communis deĩde vtriq; omnibus interioribus ſinus eſt, qui iam conſpicitur à nobis, ὄσχεον Græci, ſcrotũ noſtri vocant: iſque ab ima parte medijs tunicis leuiter inexus eſt, à ſuperiore tantum circũdatus eſt. Sub hoc igitur plura vitia eſſe conſuerunt, quæ modò rup tis tunicis, quas ab inguinibus incipere propoſui, modò his integris fiunt. Siquidem interdum vel ex morbo primùm inflammatur, deinde poſtea pondere abrumpitur: vel ex ictu aliquo protinus rumpitur tunica, quæ diducere ab inferioribus partibus inteſtina debuit: tum pondere eò deuoluitur aut omentum, aut etiam inteſtinum. At ibi reperta via, paulatim ab iguinibus in inferiores quoq; partes demiſſum, ſubinde neruoſas tunicas, & ob id eius rei patiẽtes diducit, ἐντεροκήλην & ἐπιπλοοκήλην Gręci vocãt, apud nos indecorũ, ſed cõmune his Hernię nomẽ eſt. Deĩde, ſi deſcendit omentum, nunquam in ſcroto tumor tollitur, ſiue inedia fuit, ſiue corpus huc illucve conuerſum, aut aliquo modo collocatũ. Itémq;, ſi retẽtus eſt ſpiritus, nõ magnopere increſcit: tactu verò inæqualis eſt, & mollis, & lubricus. At ſi inteſtinũ quoq; deſcendit, tumor is ſine inflammatione modò minuitur, modò increſcit, éſtque ferè ſine dolore: & cum cõquieſcit aliquis aut iacet, interdum ex toto deſidit, interdum ſic diuiditur, vt in ſcroto exiguæ reliquiæ maneant, At ſi clamore & ſatietate, & ſi ſub aliquo pondere is homo nixus eſt, creſcit, frigore omni contrahitur, calore diffunditur: eſt'que tum

scrotũ & rotundũ & tactu leue, idq; quod subest, lubricũ est: si pressum est, ad vnguem reuertitur, demissúmque iterum cũ quodam quasi murmure deuoluitur. Et id quidem in leuioribus malis euenit. Nonnunquam autem stercore adcepto vastius tumet, retro'que compelli non potest: adfert tum dolorem & scroto, & inguinibus, & abdomini: nonnunquam stomachus quoque affectus, primùm ruffam bilem per os reddit, deinde viridem, quibusdam etiam nigram. Integris verò membranis interdum eam partem humor distringit. Atque eius quoque species duæ sunt. Nam vel inter tunicas is increscit, vel in mẽbranis, quę ibi circa venas & arterias sunt, vbi hę grauatæ occaluerunt. Ac ne ei quidem humori, qui inter tunicas est, vna sedes est. Nam modò inter summam & mediam, modò inter mediam & imam consistit. Græci communi nomine quicquid est, ὑδροκήλην appellant: nostri, vt scilicet nullis discriminibus satis cognitis, hoc quoq; sub eodẽ nomine, quo priora habent. Signa autem quædam communia sunt, quædam propria. Communia, quibus humor deprehẽditur. Propria, quibus locis humorem subesse dicimus: si tumor est, nũquam ex toto se remittens, sed interdũ leuior, aut propter famem, aut propter febriculam, maximéq; in pueris: isque mollis est, si non nimius humor subest. At si is vehementer increuit, renititur, sic, vt vter replet⁹, & arctè astrictus. Venę quoq; in scroto inflantur, & si digito pressus cedit humor, circumfluénsque id quod non premitur, attollit, & tanquam in vitro cornúve per scrotũ apparet, isque (quãtũ in ipso est) sine dolore est. Sedes aũt eius sic deprehẽditur. Si inter summã mediam'que tunicam est, cum digitis duobus pressus, paulatim humor inter eos reuertẽs subit, scrotũ ipsius albidius est. Si ducit̃, aut nihil aut puulũ intenditur, testiculus ea parte neq; visu neq; tactu sentitur. At si sub media tunica est, intẽtum scrotum magis se attollit, adeò vt superior coles sub tumore eo delitescat. Præter hæc æquè integris tunicis ramex innascitur, κιρσοκήλην Gręci appellant, cum venæ intumescunt. Hæ quoq; intortæ conglomeratæ'que ad superiorem partem, vel ipsum scrotum implent, vel mediã tunicam vel imam. Interdũ etiam sub ima tunica circa ipsum testiculum neruúmque eius increscunt, Ex his eæ quæ in ipso scroto sunt oculis patẽt: hæ verò quæ mediæ imę've tunicæ insident, vt magis conditæ, non æquè quidẽ cernunt̃, sed tamẽ visui subiectę sunt, præter q̃ etiã quòd & tumoris aliquid est pro venarum magnitudine & modo: & id prementi magis renititur, ac per ipsos venarum toros inęquale est: & qua parte id est, testiculus magis iusto dependet. Cum verò etiam super ipsum testiculum neruũ'que eius, id malũ increuit, aliquantò longius testiculus ipse descendit, minor'q; altero fit, vtpote alimento amisso, Raro sed aliquando caro quoq; inter tunicas increscit, σαρκοκήλην Gręci vocant. Interdũ etiam ex inflammatione tumet ipse testiculus, ac febres quoque adfert: & nisi celeriter ea inflammatio conquieuit,

conquieuit, dolor ad inguina atq; ilia peruenit, partésque hæ intumescunt, neruus ex quo testiculus dependet, plenior fit, simúlque indurescit: super hæc inguen quoque nonnunquam varices implent, βουβωνοκήλην appellant.

De testiculorum curationibus communibus, & primò de incisio= ne & curatione inguinis vel scroti. Caput. XIX.

His cognitis de curatione dicendum est, in qua quædam commu/ nia omnium sunt, quædam propria singulorum. Prius de cõmu= nibus dicam. Loquar autem nunc de his quæ scalpellum deside/ rant. Nam quæ vel sanari non possint, vel aliter nutriri debeant, dicẽdum
10 erit simulac ad species singulas venero. Inciditur aũt interdum inguen, in terdum scrotum. In vtra'q; curatione homo ante triduum bibere aquam, pridie abstinere etiam à cibo debet: ipso autem die collocari supinus: deinde si inguen incidendum est, idque iam pube contegitur, antè radendum est: & tum extento scroto, vt cutis inguinis intenta sit, id incidendum sub imo ventre, qua cum abdomine tunicę inferiores committuntur. Aperiendum autem audacter est donec summa tunica, quę ipsius scroti est, ĩcidatur, per= ueniatur'que ad eam, qua media est plaga facta. Foramen deorsum versus subest. In id demittẽdus est sinistrę manus digitus index, vt diductis ĩter/ uenientibus membranulis simul laxet. Minister autem sinistra manu cõ=
20 prehenso scroto sursum versus eum debet extendere, & quàm maximè ab inguinibus abducere: primũ cum ipso testiculo, dum medicus omnes mẽ= branulas quæ super mediam tunicam sunt, si digito deducere non potest, scalpello abscindat. Deinde sine eo, vt is delapsus ipsi plagæ iungatur, digi to'q; inde promatur, & super ventrem cum duabus suis tunicis collocetur. Inde si qua viciosa sunt, circuncidenda sunt. In quibus cũ multæ venæ dis= currant, tenuiores quidem pręcidi protinus possunt. Maiores verò antè lõ= giore lino deligandæ sunt, ne periculosè sanguinem fundant. Sin media tu= nica vexata erit, aut sub ea malum increuerit, excidenda erit, sic, vt altè ad ipsum inguen præcidatur. Infrà tamen non tota demenda est. Nam quod
30 ad basim testiculi vehementer cum ima tunica connexum est, excidi sine summo periculo non potest. Itaque ibi relinquendum est. Idem in ima quo= que tunica, si læsa est, faciendum est. Sed non à summa inguinis plaga, verũ infrà paulùm ea abscidenda, ne lęsa abdominis membrana inflammationes moueat. Neque tamen nimium ex ea sursum relinquendũ est, ne postea si/ nuetur, & sedem eidem malo præstet. Purgatus itaque testiculus per ipsam plagam, cum venis & arterijs, & neruo suo leuiter demittendus est, viden= dúmque ne sanguis in scrotum descendat, néve concretus maneat. Quæ ita fient, si venis vinciẽdo medicus prospexerit, lina quibus capita earũ con tinebuntur, extra plagam dependere debebunt, quę pure orto sine vllo do=
40 lore excident. Ipsi autẽ plagæ inijciendæ duæ fibulæ sunt, & insuper medi=

camentum quo glutinentur. Solet interdum ab altera ora necessarium esse aliquid excidi, vt cicatrix maior & latior fiat. Quod vbi incidit, linamenta supèr non fulcienda, sed leuiter tantum ponenda sunt, supra'que ea quę inflammationem repellant, id est, ex aceto vel lana succcida vel spongia. Cætera eadem quæ vbi pus moueri debet, adhibenda sunt. At cum infrà inci/di oportet, resupinato homine subijcienda sub scroto sinistra manus est, deinde id vehementer apprehendendum, & incidendum. Si paruulũ est quod nocet, modicè, vt tertia pars integra ad sustinendum testiculum infrà relinquatur. Si maius est, etiã amplius, vt paulũ tantũmodo ad imum, cui testi/culus insidere possit, integrum maneat. Sed primò rectus scalpellus quàm leuissima manu teneri debet, donec scrotum ipsum diducat. Tum inclinandus mucro est, vt transuersa membrana secet, quæ inter summam medi/am'que tunicam sunt. At si vicium in proximo est, mediam tunicam attingi non oportet. Si sub illa quoque conditur, etiã illa incidenda est, sic vt ter/tia quoq;, si illa vitium tegit. Vbicũq; repertum malum est, ministrum ab inferiore parte exprimere moderatè scrotum oportet, medicum digito, manubriolo, vel scalpello diductam inferiorem partem tunica extrà collocare: deinde eam ferramento, quod ad similitudinem coruũ vocant, incidere, sic vt intrare duo digiti, index & medius possint. His deinde coniectis, excipienda reliqua pars tunicæ, & inter digitos scalpellus imittendus est: eximendúmque aut effundendum quicquid est noxium. Quamcũque autem tu/nicam quis violauit, illam quoque debet excidere, ac mediam quidem (vt suprà dixi) quàm altissimè ab inguine, imam autem paulò infrà. Cæterum antequam excidantur, hæ quoq; vinciri lino summè debent, & eius linica pita extra plagam relinquenda sunt, sicut in alijs quoque venis, quæ id requisierint. Eo facto, testiculus intus reponendus est, oræ'que scroti suturis inter se committendæ: neq; paucis, neq; parum glutinentur, & longior fiat curatio, neque multis ne inflammationem augeant. Atque hic quoque videndum est, ne quid in scroto sanguinis maneat. Tũ imponenda glutinantia sunt. Si quando autem in scrotum sanguis defluxit, aliquidve concretũ ex eo decidit, incidi subter id debet, purgato'que eo, spongia acri aceto madens circundari. Deligatur autem vulnus omne, quod ex his causis factum est. Si dolor nullus est, quinque primis diebus non est resoluendum, sed bis die tantùm aceto irrorandũ lana vel spongia. Si dolor est, tertia die resoluẽdum, & vbi fibulę sunt, hę incidendæ, vbi linamentum, id mutãdum est: rosa'que & vino madefaciẽdum id, quod imponitur. Si inflammatio increscit, adijciendum prioribus cataplasma ex lenticula & melle, vel ex malicorio, quod in austero vino coctum sit, vel ex his mistis. Si sub his inflamma/matio non cõquierit, post diem quintum multa calida aqua vulnus fouendum, donec scrotũ ipsum & extenuetur & rugosius fiat. Tum imponendũ cataplasma

cataplasma ex triticea farina, cui rhesina pinea adiecta sit. Quæ ipsa si robustus curatur, ex aceto: si tener, ex melle coquenda sunt. Neque dubium est, quodcunque initium fuit, si magna inflammatio est, quin ea, quæ pus mouent, imponenda sint. Quòd si pus in ipso scroto ortum est, paulùm id incidi debet, vt exitus detur. Linamentumque eatenus imponendum est, vt foramen tegat. Inflammatione finita, propter neruos priore cataplasmate, dein cerato vtendũ est. Hæc propriè ad eiusmodi vulnera pertinẽt. Cætera & in curatione, & in victu similia his esse debent, quæ in alio quoq; vulnerum genere præcepimus.

10 De intestini curatione. Caput.xx.

His propositis ad singulas species veniendum est, ac si cui paruulo puero intestinum descendit, ante scalpellum experienda iunctura est. Fascia eius rei causa fit, cui imo loco pila assuta est ex panniculis facta, quæ ad repellendum intestinum ipsi illi subijcitur, deinde reliqua fasciæ pars arctè circundatur: sub quo sæpe & intus compellitur intestinũ, & inter se tunicæ glutinantur. Rursus si ætas processit, multumque intestini descẽdisse ex tumore magno patet, adijciunturque dolor & vomitus, quæ ex stercore & ex cruditate eò delapso ferè accidunt, scalpellum adhiberi sine pernitie non posse manifestum est. Leuandum tantummodo ma-
20 lum, & per alias curationes extrahendum est. Sanguis mitti ex brachio debet: deinde, si vires patiuntur, imperanda tridui abstinẽtia est: si minus, certè pro vi corporis quàm longissimè. Eodem verò tempore supèr habẽdum cataplasma ex lini semine, quod antè aliquis ex mulso decoxerit. Post hæc & farina hordeacea cum rhesina inijcienda, & is demittẽdus in soliũ aquæ calidæ, cui oleum quoque adiectum sit, dandumque aliquid cibi lenis calidi. Quidam etiam aluum ducunt. Id deducere aliquid in scrotum potest, educere ex eo non potest. Per ea verò quæ suprà scripta sunt leuato malo, si quando aliàs dolor reuerterit, eadem erunt facienda. Sine dolore quoque si multa intestina prolapsa sunt, secari superuacuum est: non quo non excludi
30 à scroto possint, nisi tamẽ id inflãmatio prohibuit, sed quo repulsa inguinibus immorentur, ibique tumorem excitent: atque ita fiat mali nõ finis, sed mutatio. At in eo quem scalpello curari oportebit, simulatque ad mediam tunicã vulnus in inguine factum peruenerit, duobus hamulis ea iuxta ipsas oras apprehendi debebit, dũ eductis omnibus membranulis medicus eam liberat. Neque enim cum periculo ledітur, quæ excidenda est: cum intestinum esse nisi sub ea nõ possit. Vbi deducta autem erit, ab inguine vsque ad testiculũ incidi debebit, sic, ne his ipse lædatur: tum excidi. Ferè tamen hãc curationem puerilis ætas, & modicũ malum recipit. Si vir robustus est, maiusque id vitiũ est, extrahi testiculus non debet, sed in sua sede ꝑmanere. Id
40 hoc modo fit. Inguen eadẽ ratione vsq; ad mediã tunicã scalpello aperitur,

eaque

ea'que tunica eodem modo duobus hamis excipitur: sic vt à ministro testi=
culus eatenus contineatur, ne per vulnus exeat: tum ea tunica deorsum ver=
sus scalpello inciditur, sub ea'que index digitus sinistrę manus ad imum te=
sticulum demittitur, eū'que ad plagam cōpellit. Deide dextræ manus duo
digiti pollex atque index venam & arteriam & neruum, tunicam'q; eorū
à superiore tunica diducūt. Quod si aliquę membranulæ prohibent, scal/
pello resoluuntur, donec ante oculos tota iam tunica sit. Excisis quæ exci/
denda sunt, reposito'que testiculo ab ora quoque eius vulneris, quod in in=
guine est, demenda habenula paulo latior est, quò maior plaga sit, & plus
creare carnis possit. 10

De omenti curatione. Caput vigesimumprimum.

AT si omentum descendit, eodem quidem modo, quo suprà scri=
ptum est, aperiendum inguen, diducendæ'que tunicæ sunt. Con
siderandum autem est, maior ne is modus, an exiguus sit. Nam
quod paruulum est, super inguen in aluum vel digito, vel auerso specillo re=
pellendum est. Si plus est, sinere oportet dependere, quantum ex vtero pro=
lapsum est, idque adurentibus medicamentis illinere, donec emoriatur &
excidat. Quidam hic quoq; duo lina acu traijciūt, binisque singulorum ca
pitibus diuersas parteis astringunt. Sub quo æquè, sed tardius emoriatur.
Adijcitur tamen hic quoque celeritati, si omentum super viculum illinitur 20
medicamentis, quæ sic exedunt, ne erodant, σηπτικὰ Græci vocant. Fuerunt
etiam qui omentum forfice præciderent, quod in paruulo non est necessa/
rium. Si maius est, potest profusionem sanguinis facere. Siquidem omentū
quoque venis quibusdam etiam maioribus illigatum est. Neque verò si dis=
cusso ventre id prolapsum, forfice pręciditur, cum & emortuum sit, & ali=
ter tutius auelli nō possit, inde huc exemplum transferendum est. Vulnus
autem curari, si relictum omentum est, sutura debet. Si id amplius fuit &
extrà emortuum est, excisis oris, sic vt suprà propositum est. Si verò humor
intus est, incidēdum est, in pueris quidem inguen, nisi in his quoque liquo=
ris eius maior modus prohibet: in viris verò & vbicun'que multus humor 30
subest, scrotum. Deinde si inguen incisum est, eò protractis tunicis humor
effundi debet. Si scrotum, & sub hoc protinus vitium est, nihil aliud quàm
humor est effundendus, abscidendæ'que membranæ sunt, si quæ eum cō=
tinuerunt: deinde eluendum id ex aqua, quæ vel salem adiectum, vel nitrū
habeat: si sub media, ima've tunica, totæ hæ extra scrotum collocandæ, ex=
cidendæ'que sunt.

De ramicis curatione. Caput. XXII.

RAmex autem, si super ipsum scrotum est, adurendus est tenuibus
& acutis ferramentis, quæ ipsis venis infigātur, cū eo ne amplius
quàm has vrant: maximéque vbi inter se implicatæ glomerātur, 40
eò ferrum

eò ferrum id admouēdum est: tum supèr farina ex aqua frigida subacta in/
ijcienda est, vtendum'que eo vinculo, quod idoneum esse ani curationibus
posui. Tertio die lenticula cum melle imponenda est, post eiectis crustis vl=
cera melle purganda, rosa implenda, ad cicatricem aridis linamētis perdu=
cenda sunt. Quibus verò super mediam tunicam venæ tumēt, incidēdum
inguen est, atque tunica promouenda, ab ea'que venę digito vel manubrio=
lo scalpelli separandæ. Qua parte verò inhęrebunt, & ab superiore & ab in=
feriore parte lino vinciendæ: tum sub ipsis vinculis præcidendæ, reponen=
dúsque testiculus est. At vbi supra tertiam tunicam ramex insedit, mediā
10 excidi necesse est. Deinde, si duæ trésve venæ tument & ita pars aliqua ob=
sidetur, vt maiore vitio vacet, idem faciendum quod suprà scriptum est, vt
ab inguine & à testiculo deligatæ venæ præcidantur, is'que condatur. Sin
totum id ramex obsederit, per plagam demittēdus digitus index erit: sub/
ijciendus'que venis, sic vt paulatim protrahat æquè adducēdo, donec is te=
sticulus par alteri fiat. Tum fibulæ oris sic incidendæ, vt simul eas quoque
venas comprehēdant. Id hoc modo fit. Acus ab exteriore parte oram vul/
neris perforat. Tum non per ipsam venam, sed per membranam eius im/
mittitur, per eam'que in alteram oram compellitur. Venæ vulnerari non
debent, ne sanguinem fundant. Membrana semper inter has venas est, ac
20 neque periculum affert, & filo cōprehensas illas abunde tenet. Itaque etiā
satis est, duas fibulas esse, tum venæ quæcun'que protractæ sunt in ipsum
inguen, aduerso specillo comprehendi debent: soluendi fibulas tempus in=
flammatione finita & purgato vulnere est, vt vnà simul & oras & venas ci=
catrix deuinciat. Vbi verò inter imam tunicam & ipsum testiculum ner/
uum'que eius ramex ortus est, vna curatio est, quę totum testiculum absci=
dit. Nam neque ad generationem quicquam is cōfert, & omnibus indeco=
rè, quibusdam etiam cum dolore dependet. Sed tum quoque inguen inci=
dendum, media tunica promenda, atque excidenda est, idem in ima facien=
dum, neruus'que ex quo testiculus dependet, præcidendus. Post id venæ
30 & arterię ad inguen lino deligandæ, & infra vinculum abscindendæ sunt.

De carne quæ inter tunicas testiculorum concreuit, & de ner
uo indurato. Caput vigesimumtertium.

CAro quoque si quando inter tunicas cōcreuit, nihil dubij est qui
eximenda sit: sed id ipso scroto inciso fieri, commodius est. At si
neruus induruit, curari res neque manu neque medicamento po
test. Vrgent enim febres ardentes, & aut virides aut nigri vomi=
tus: pręter hæc ingens sitis & linguæ aspritudo, feréq; à die tertio spumās
bilis aluo cum rosione redditur. Atq; neque assumi facilè cibus, néq; cōti=
neri potest, neq; multo post extremæ ptes frigescūt, tremor orit̄ manus si/
40 ne ratione extēdūtur: deide in frōte frigidus sudor, eúmq; mors sequitur.

De Ramice inguinis. Caput. xxiiij.

Vbi verò in ipso inguine ramex est, si tumor modicus est, semel inci=di: si maior, duabus lineis debet, vt medium excidatur: deinde non extracto testiculo, sicut intestinis quoque prolapsis interdum fie=ri docui, colligēdæ venæ: vinciēdæ'que vbi tunicis ihærebunt, & sub his nodis præcidendæ sunt. Neq; quicquã noui curatio vulneris eius requirit.

Ad tegendam glandem colis, si nuda est. Caput vigesimumquintũ.

AB his ad ea transeundum est, quæ in cole ipso fiunt: in quo si glãs nuda est vúltque aliquis eam decoris causa tegere, fieri potest: sed expeditius in puero quàm in viro. In eo cui id naturale est, quàm ĩ eo, cui quarundam gentium more circuncisus est. In eo cui glans parua iu=xta'que eã cutis, spacisior verò ipse coles est, quàm in quo cõtraria his sunt. Curatio autem eorum, quibus id naturale est, eiusmodi est. Cutis circa glan dem prehenditur, & extenditur donec illam ipsam condat, ibiq; deligatur: deinde iuxta pubẽ in orbẽ tergus inciditur, donec coles nudetur: magna'q; cura cauetur ne vel vrinæ iter, vel venæ quæ ibi sunt, incidantur. Eo facto cutis ad vinculũ inclinatur, nudatúrque circa pubem velut circulus, eo'que linamenta dantur, vt caro increscat & id impleat, satisq; velamenti suprà la titudo plagæ præstat. Sed donec cicatrix sit, vinctũ esse id debet, in medio tantùm relicto exiguo vrinę itinere. At in eo qui circuncisus est, sub circulo glandis scalpello diducenda cutis ab interiore cole est. Non ita dolet, quia summo soluto, deduci deorsum vsq; ad pubem manu potest. Neq; ideo san=guis profluit. Resoluta autem cutis rursus extenditur vltra glandem. Tum multa frigida aqua fouetur, emplastrúmque circà datur, quod valẽtem in=flammationem reprimat. Proximisque diebus vt propè à fame victus est, ne fortè eam partem satietas excitet, vbi iam sine inflammatione est, deli=gari debet à pube vsque circulum. Super glãdem autem aduerso emplastro imposito induci. Sic enĩ fit, vt inferior pars glutinetur, superior ita sanescat, ne inhæreat.

Quomodo glans penis contecta aperiri possit.

COntrà si glans ita cõtecta est, vt nudari non possit, quod vitium Græci φιμωσις appellant, aperienda est. Quod hoc modo fit. Subtèr à summa ora cutis iciditur recta linea vsque ad frenũ, at=q; ita superius tergus relaxatũ cedere retrò potest. Quòd si parũ sic profectũ est, aut propter ãgustias, aut propter duritiẽ tergoris, protinus triangula forma cutis ab inferiore ꝑte excidẽda est: sic vt vertex eius ad fre=nũ, basis in tergo extremo sit. Tũ superdanda linamenta sunt, alia'q; medi=camenta, quæ ad sanitatem perducant. Necessarium autem est, donec cica trix sit conquiescere. Nam ambulatio atterendo vlcus sordidum reddit.

Infibulandi ratio.

INfibulare quoque adulescentulos interdũ valetudinis causa qui=dam consuerũt. Eius'que hęc ratio est. Cutis quæ super glandem est extenditur, notatur'que vtrinque à lateribus atramento qua perforatur, deĩde remittitur. Si super glandem notæ reuertuntur, nimis ap prehensum est, & vltrà notari debet. Si glans ab his libera est, is locus idone us fibulæ est. Tum qua notæ sunt, cutis acu filũ ducente transuitur, eius'q; fili capita inter se deligantur, cotidiéque id mouetur donec circa foramina cicatriculæ fiant. Vbi hæ confirmatæ sunt, exẽpto filo fibula additur, quæ

10 quò melior, eò leuior est. Sed hoc quidẽ sæpius inter superuacua, quàm in=ter necessaria est.

De vrinæ reddendæ difficultate & de calculo, curationibus'que eorum. Caput. XXVI.

REs verò interdum cogit emollire manu vrinam cum illa non red=ditur, aut quia senectute iter eius collapsum est, aut quia calculus, vel cõcretum aliquid ex sanguine intus se opposuit. Ac mediocris quoque inflammatio sępe eam reddi naturaliter prohibet. Id'que non in vi=ris tantummodo, sed in fœminis quoque interdum necessarium est. Ergo æneæ fistulæ fiunt, quæ vt omni corpori ampliori minoriq; sufficiant, ad

20 mares tres, ad fœminas duæ medico habendæ sunt. Ex virilibus maxima decẽ & quinq; est digitorũ: media, duodecim: minima, nouẽ. Ex muliebri=bus maior, nouem: minor, sex. Incuruas verò esse eas paulũ, sed magis viri=les oportet, leuésque admodum: ac neque nimis plenas, neq; nimis tenues. Homo tum resupinus, eo modo quo in curatione ani figuratur, super sub/sellium aut lectum collocandus est. Medicus autem à dextro latere sinistra quidem manu colem masculi continere, dextra verò fistulam demittere in iter vrinæ debet. Atq; vbi ad ceruicem vesicæ ventum est, simul cum cole fistulam inclinatam in ipsam vesicam compellere, eam'que vrina reddita recipere. Fœmina breuius vrinæ similiter & rectius iter habet, quod mam=

30 mulę simile inter imas oras super naturale positum non minus sępe auxilio eget, aliquantò minus difficultatis exigit. Nonnunquam etiam prolapsus in ipsam fistulam calculus, qui subinde ea extenuatur, nõ longè ab exitu in=hęrescit. Eum si fieri potest, oportet vellere, vel oriculario specillo vel eo fer ramento, quo in sectione calculus protrahitur. Si id fieri nõ potuit, cutis ex=trema quàm plurimum attrahenda, & condita glande lino vincienda est. Deinde à latere recta plaga coles incidendus & calculus eximendus est. Tũ cutis remittenda. Sic enim fit, vt incisum colem integra pars cutis cõtegat, & vrina naturaliter profluat.

Quæ curatio calculosis adhibeatur.

Cum vesicę verò calculiq; facta mẽtio sit, locus ipse exigere videt, vt subijciã, quę curatio calculosis, cũ aliter succurri nõ potest, adhibeat. Ad quã festinare, cũ pręceps sit, nullo modo conuenit: ac neq; in oĩ ætate, neq; omni tẽpore, neq; in oĩ vitio id experiendũ est: sed solo vere in eo corpore, quod iã nouẽ annos, nondũ quatuordecim excessit: &, si tantum mali subest, vt neque medicamentis vinci possit, neque etiam trahi posse videatur, quò minus interposito aliquo spacio interimat. Non quo nõ interdum etiam temeraria medicina proficiat, sed quo sæpius vtiq; in hoc fallat, in quo plura & genera & tempora periculi sunt. Quæ simul cum ipsa curatione proponam. Igitur vbi vltima experiri statutum est, antè aliquot diebus victu corpus præparandum est, vt modicos, vt salubres cibos, vt minimè glutinosos assumat, vt aquam bibat. Ambulandi verò inter hęc exercitatione vtatur, quò magis calculus ad vesicæ ceruicem descendat. Quod an inciderit, digitis quoque, sicut in curatione docebo, demissis cognoscitur. Vbi eius rei fides est, pridie is puer in ieiunio continendus est, & tum loco calido curatio adhibenda, quæ hoc modo ordinatur. Homo præualens & peritus in sedili alto considit, supinum' que eum & aduersum super genua sua coxis eius collocatis comprehendit, reductis' que eius cruribus, ipsum quoque iubet manibus ad suos poplites datis, eos quàm maximè possit attrahere, simul' que ipse sic eos continet. Quòd si robustius corpus eius est qui curatur, duobus sedilibus iunctis duo valẽtes insidunt, quo & sedilia & ĩteriora crura inter se deligant, ne diduci possint. Tũ is super duorũ genua eodẽ modo collocat, atq; alter prout cõsedit sinistrũ crus eius, alter dextrum, simulq; ipse poplites suos attrahit. Siue aũt vnus, siue duo cõtinẽt, sup humeros eius suis pectoribus incũbũt. Ex quibus euenit, vt inter ilia sinus super pubem sine vllis rugis sit extentus, & in angustum compulsa vesica, facilius calculus capi possit. Pręter hęc etiamnum à lateribus duo valentes obijciuntur, qui circunstantes leuari vel vnum vel duos, qui puerum continent, non sinunt. Medicus deinde diligenter vnguibus circuncisis, atque sinistra manu duos eius digitos, indicem & medium, leniter prius vnum, deinde alterum in anum eius demittit: dextræ' q; digitos super imũ abdomen leniter imponit, ne si vtrinque digiti circa calculum vehemẽter concurrerint, vesicam lædant. Neque verò festinanter in hac re, vt in pleris' que agendum est, sed ita, vt quàm maximè id tutò fiat. Nam læsa vesica neruorum distentiones cum periculo mortis excitat. Ac primùm circa ceruicem quęritur calculus. Ibi repert9 minore negocio expellitur. Et ideo dixi ne curãdum quidem, nisi cum hoc indicijs suis cognitũ est. Si verò aut ibi non fuit, aut recessit retrò, digiti ad vltimam vesicam dantur, paulatĩ' q; dextra quoque manus eius vltra translata subsequitur. Atq; vbi repertus est calculus, qui necesse est in manus ĩcidat, eò curiosius deducitur, quò minor

nor

nor leuior'que est, ne effugiat, id est, ne sæpius agitanda vesica sit. Ergo vl=
tra calculum dextra semper manus eius opponitur, sinistrę digiti deorsum
eum compellunt, donec ad ceruicem peruenitur. In quam si oblongus est,
sic compellendus est, vt pronus exeat: si planus, sic vt transuersus sit: si qua=
dratus vt duob⁹ angulis sedeat: si altera parte plenior, sic vt prius ea qua te=
nuior sit, euadat. In rotundo nihil interesse ex ipsa figura patet, nisi si leuior
altera pte est, vt ea antecedat. Cũ iã eò venit, vt incidi super vesicæ ceruicẽ
iuxta anũ cutis plaga lunata vsque ad ceruicem vesicæ debeat, cornibus ad
coxas spectãtibus paulùm, deinde ea parte qua strictior ima plaga est, etiã=
10 nũ sub cute altera transuersa plaga faciẽda est, qua ceruix aperiatur, donec
vrinæ iter pateat, sic vt plaga paulò maior, quàm calculus sit. Nam qui me=
tu fistulæ, quam illo loco ὀυρυάδα Græci vocant, parum patefaciunt, cum
maiore eòdem periculo reuoluuntur: quia calculus iter, cum vi promitur,
facit, nisi accipit. Id'que etiam pernitiosius est, si figura quoque calculi vel
aspritudo aliquid eò contulit. Ex quo & sanguinis profusio, & distẽtio ner=
uorum fieri potest. Quę si quis euasit, multò tamen patentiorem fistulam
habiturus est rupta ceruice, quàm habuisset incisa. Cum verò patefacta est
in conspectum calculus venit, in cuius corpore nullũ discrimen est. Ipse si
exiguus est, digitis ab altera parte propelli, ab altera protrahi potest. Si ma/
20 ior, iniȷciendus à superiore ei parte vncus est, eius rei caussa factus. Is est ad
extremum tenuis, in semicirculi speciẽ retusę latitudinis, ab exteriori parte
leuis qua corpori iungitur: ab interiori asper, qua calculum attingit. Is'que
longior potius esse debet. Nam breuis extrahendi vim habet. Vbi iniectus
est, in vtrũq; latus inclinandus est, vt adpareat calculus, & teneatur, quia si
apprehensus est, ille simul inclinatur. Ideo'q; eo minimo opus est, ne cũ ad/
duci vncus cœperit, calculus intus effugiat, hic in orã vulneris incidat, eãq;
conuulneret. In qua re quod periculum esset, iam suprà proposui. Vbi satis
teneri calculũ patet, eodem penẽ momento triplex motus adhibendu s est,
in vtrumq; latus, deinde extra, sic tamen, vt leniter id fiat, paulúmq; primò
30 calculùs attrahatur: quo facto, attollẽdus vncus extremus est, vti intus ma
gis maneat, facilius'q; illum producat. Quòd si aliquando à superiore par=
te calculus parum commodè comprehendetur, à latere erit apprehenden=
dus. Hæc est simplicissima curatio. Sed varietas rerum quasdam etiamnũ
animaduersiones desyderat. Sunt enim quidam non asperi tantummodo,
sed spinosi quoq; calculi, qui per se quidem delapsi in ceruicem, sine vllo pe
riculo eximuntur. In vesica verò non tutò vel hi conquiruntur, vel attra/
huntur, quoniam vbi illam conuulnerarũt, ex distentione neruorũ mortẽ
maturant: multo'que magis, si spina aliqua vesicæ inhæret, eam'que cũ du
ceretur, duplicauit. Colligitur autem eo, quòd difficilius vrina redditur, in
40 ceruice calculũ esse: eo quòd cruenta distillat, illum esse spinosum, maximé

que id sub digitis quoque experiendum est, neque adhibenda manus nisi id constitit. Ac tum quoq; leniter intus digiti obijciendi, ne violenter promo/uendo cōuulnerent, tum incidēdū. Multi hic quoq; scalpello vsi sunt. Meges (quoniam is infirmior est, potest'que in aliqua prominentia incidere, inciso'que super illa corpore, qua cauum subest, non secare, sed relinquere quod iterum incidi necesse sit) ferramentum fecit rectum, in summam partem labrosum, in imā semicirculatū acutū'q;: id receptum inter duos digitos indicem ac medium supèr pollice imposito sic deprimebat, vt simul cum carne, si quid ex calculo prominebat, īcideret, Quo cum sequebatur, vt semel quantum satis esset, aperiret. Quocunq; autem modo ceruix ea parte fracta est, leniter extrahi, quod asperum est, debet, nulla propter festinationem vi admota. 10

Signa calculorum, vel harenosorum, vel mollium.

At calculus harenosus, & antè manifestus est, quoniā & vrina quę redditur harenosa est: & in ipsa curatione, quoniam inter subie/ctos digitos neq; æquè leniter renititur, & īsuper dilatatur. Item mollis calculus & ex pluribus minutisq;, sed inter se parū astrictis compositus indicatur, in se attrahens quasdam quasi squamulas. Hos omneis leniter permutatis subinde digitorū vicibus sic oportet abducere, ne vesicā lædant: ne've intus aliquæ dissipatæ reliquiæ maneant, quæ postmodum curationi difficultatem faciant. Quicquid autem ex his in conspectum ve/nit, vel digitis vel vnco eximendū est. At si plures calculi sunt, singuli protrahi debent, sic tamen vt si quis exiguus supererit, potius relinquatur. Siquidem in vesica difficulter inuenitur, inuentúsque celeriter effugit. Ita lōga inquisitione vesica læditur, excitat'que inflammationes mortiferas: adeò vt quidam secti cū diu frustra'q; per digitos vesica esset agitata, decesserint. Quibus accedit etiam quod exiguus calculus, ad plagam vrina postea promouēte, excidit. Si quando autem is maior, non videtur nisi rupta ceruice extrahi posse, findendus est. Cuius repertor Ammonius ob id Lithotomos cognominatus est. Id hoc modo fit. Vncus inijcitur calculo, sic vt facilè eū concussum quoq; teneat, ne is retrò reuoluatur. Tū ferramentū adhibetur crassitudinis modicę, prima parte tenui, sed retusa, quod admotum calculum ex altera parte ictum findit: magna cura habita, ne aut ad ipsam vesicam per ferramentum perueniat, aut calculi fractura ne quid incidat. 20 30

De calculis fœminarum.

Hae verò curationes in fœminis quoq; similes sunt, de quibus ta/men parū propriè quędā dicēda sunt. Si quidē in his vbi paruulus calculus est, scalpellus superuacuus est, quia is vrinam in ceruicē non compellit, quæ & breuior, quàm in maribus, & laxior est. Ergo & per se sępe excidit, & si in primo, quod est angustius, inhæret, eodē tamen vnco 40

sine

sine vlla noxa educitur. At in maioribus calculis necessaria eadem curatio est. Sed virgini subijci digiti tanquã masculo, mulieri per naturalia eius debent. Tum virgini quidem sub ima sinisteriore ora. Mulieri verò inter vrinę iter & os pubis incidendum est, sic vt vtroq; loco plaga transuersa sit: neq; terreri conuenit, si plus ex muliebri corpore sanguinis profluit.

Quæ curatio calculo euulso habenda sit.

CAlculo euulso, si valens corpus est, neq; magnopere vexatum, sinere oportet sanguinem fluere, quò minor inflammatio oriatur. Atq; ingredi quoq; eum paulùm non alienũ est vt excidat, si quid
10 intus cõcreti sanguinis mansit. Quòd si per se non destitit, rursus ne vis oīs intereat, supprimi debet. Id'q; protinus in imbecillioribus ab ipsa curatione faciẽdum est. Siquidem vt distentione neruorum periclitatur aliquis, dum vesica eius agitatur, sic alter metus excipitur remotis medicaminibus, ne tãtũ sanguinis profluat vt occidat. Quod ne incidat, desidere is debet in acre acetũ, cui aliquantũ salis sit adiectum. Sub quo & sanguis ferè conquiescit, & astringitur vesica, ideo'q; minus inflammatur. Quod si parum proficit, agglutinanda cucurbitula est & inguinibus & coxis, & super pubem. Vbi iam satis vel euocatus est sanguis, vel prohibitus, resupinus collocandus est, sic vt caput humile sit, coxæ paulùm excitentur: ac super vlcus imponen=
20 dum est duplex, aut triplex linteolum, aceto madẽs. Deinde interpositis duabus horis in soliũ is aquæ calidæ resupinus demittendus est, sic vt à genibus ad vmbilicum aqua teneat, cætera vestimentis circũdata sint: manibus tantummodo pedibúsque nudatis, vt & minus digeratur, & ibi diutius maneat. Ex quo sudor multus oriri solet, qui spongia subinde facilè detergendus est, finísque eius fomenti est, donec infirmando offendat. Tum multo is oleo perũgendus, inducẽdus'que hapsus lanę mollis, tepido oleo repletus, qui pubem & coxas & inguina, & plagam ipsam contectam eodem ante se linteolo protegat: isque subinde oleo tepido madefaciendus est, vt neque frigus ad vesicam admittat, & neruos leniter molliat. Quidam cataplasmatis
30 calefacientibus vtũtur. Ea plus pondere nocent, quæ vesicam vrgendo vulnus iritant, quàm calore proficiunt. Ergo ne vinculum quidem vllũ necessarium est. Proximo die, si spiritus difficilius redditur, si vrina non excedit, si locus circa pubem maturè intumuit, scire licet in vesica sanguinem concretum remansisse. Igitur demissis eodem modo digitis, leuiter pertractanda vesica est, & discutienda, si qua coierunt. Quo fit, vt per vulnus postea procedant. Non alienũ etiam est, oriculario clystere acetum nitro mistum, per plagam in vesicam compellere. Nam sic quoque discutiũtur, si qua cruenta coierunt. Ea'que facere etiam primo die conuenit. Si timemus, ne quid intus sit, maximéque vbi ambulando id elicere imbecillitas prohibuit, cætera eadem facienda sunt: vt demittatur in solium, vt eodem modo pánicu=
40

lus, eadem lana supèr inijciatur. Sed neque sæpe, neque tandiu in aqua calida puer habendus, quàm adolescens est, infirmus quàm valens: leui, quàm grauiore inflammatione adfectus: is cuius corpus digeritur, quàm is cuius astrictum est. Inter hæc verò si somnus est, & æqualis spiritus, & madens lingua, & sitis modica, & venter imus, sed & mediocris est cum febre modica dolor, scire licet rectè procedere curationem. Atq; in his inflammatio ferè quinto vel septimo die finitur. Qua leuata, solium superuacuũ est. Supini tantũmodo vulnus aqua calida fouendum est, vt si quid vrinæ rodet, abluatur. Imponenda autem medicamenta sunt pus mouentia, & si purgandum vlcus videbitur, melle linendum. Id si rodet, rosa temperabitur. Huic curationi aptissimum videtur Enneapharmacum emplastrum. Nam & seuum habet ad pus mouendũ, & mel ad hulcus repurgandũ: medulla etiam maximéque vitulina, quod in id ne fistula relinquatur, præcipuè proficit: linamenta verò tum super hulcus non sunt necessaria, super medicamentũ ad id continendum rectè imponuntur. At vbi hulcus purgatum est, puro linamento ad cicatricem perducendum est. Quibus temporibus tamen, si felix curatio non fuit, varia circà pericula oriũtur. Quæ presagire protinus licet, si continua vigilia est, si spiritus difficultas, si lingua arida est, si sitis vehemens, si venter imus tumet, si vulnus hiat, si transfluens vrina id non rodit, si similiter ante tertium diem quædam liuida excidunt, si is aut nihil, aut tardè respondet, si vehementes dolores sunt, si post diem quintum magnæ febres vrgent, & fastidium cibi permanet, si cubare in ventrem iocundius est. Nihil tamen peius est distentione neruorum, & ante nonum diem vomitu bilis. Sed cũ inflammationis sit metus, succurri abstinẽtia, modicis & tẽpestiuis cibis, inter hæc fomẽtis (de quibus suprà scripsimus) oportet.

De Cancro qui excisa vesica nascitur, & qua curatione vti deceat.

Caput. XXVII.

PRoximus cancri metus est. His cognoscitur: si & per vulnus & per ipsum colem fluit sanies mali odoris, cun'que ea quædam à concreto sanguine non abhorrẽtia, tenues'q; carunculæ lanulis similes: præter hæc si oræ vulneris aridæ sunt, si dolent inguina, si febris nõ defuit, eaque in noctem augetur, si inordinati horrores accedunt. Cõsiderandum autem est, in quam partem cancer his tendat. Si ad colem, indurescit is locus & rubet, & tactu dolorem excitat, testiculi'que intumescunt. Si in ipsam vesicam, ani dolor sequitur, coxæ durescunt, nõ facilè crura extendi possunt. At si in alterutrum latus, oculis id expositum est, pares'que vtrin'q; easdem notas sed minores habet. Primùm autem ad rem pertinet corpus rectè iacere, vt superior pars semper eadem sit in quã vicium fertur, ita si ad colem it, supinus is collocari debet. Si ad vesicam, in ventrem: si in latus, in id quod integrius est. Deide vbi ventum fuerit ad curationem, homo

mo in aquam demittetur, in qua marrubium decoctũ sit aut cupressus aut myrtus, idémque humor clystere intus adijcietur. Tum supèr ponetur lenticula cum malicorio mixta, quæ vtraque ex vino decocta sint: vel rubus aut oleę folia eodem modo decocta, alia'que medicamenta, quę ad cohibẽdos purgandos'que cancros proposuimus: ex quibus si qua erunt arida, per scriptoriũ calamũ inspirabuntur. Vbi stare cœperit cancer, mulso vulnus eluetur. Vitabitur'que eo tempore cęratum quod ad recipiendum id malum corpus emollit, potius plumbum elotum cum vino inungetur, supèrque idem linteolo illitum imponetur. Sub quibus peruenire ad sanitatem
10 potest, cum eo tamen quòd non ignoremus orto cancro sæpe affici stomachum, cui cum vesica quoddam consortium est: éxque eo fieri vt neque retineatur cibus, neque si quis retentus est, cõcoquatur, neque corpus alatur: ideo'que ne vulnus quidem aut purgari aut ali possit, quæ necessariò mortem maturant: sed vt his succurri nullo modo potest, sic à primo tamen diu tenenda ratio curationis est. In qua quædam obseruatio ad cibum quoque potionẽ'que pertinens necessaria est. Nam cibus inter principia non nisi humid9 dari debet. Vbi vlcus purgatũ est, ex media materia olera & salsamẽta semper aliena sunt. Potione opus est non modica, nam si partim bibitur, accenditur vulnus, & vigilia vrget, & vis corporis minuitur. Si plus æquo
20 assumitur, subinde vesica impletur, eo'que irritatur: non nisi aquam autem bibendam esse manifestius est, quàm vt subinde dicendum sit. Solet verò sub eiusmodi victu venire vt aluus non reddatur. Hęc aqua ducenda est, in qua vel fœnum græcum vel malua decocta sit. Idem humor rosa mixtus in ipsum vulnus oriculario clystere agẽdus est, vbi id rodit vrina neque purgari patitur. Ferè verò primò per vulnus exit hæc, deinde eo sanescente diuiditur, & pars per colem descẽdere incipit, donec ex toto plaga claudatur: quod interdum tertio mense, interdum non ante sextum, nonnũquam exacto quoq; anno fit. Neq; desperari debet solida glutinatio vulneris, nisi vbi aut vehementer rupta ceruix est, aut ex cancro multæ magnæ'que carun-
30 culę, simul'que neruosa aliqua exciderũt. Sed vt vel nulla ibi fistula, vel exigua admodum relinquatur, summa cura prouidendum est. Ergo cum iam ad cicatricẽ vulnus tendit, extentis iacere fœminibus, & cruribus oportet, nisi tamen molles, arenosi ve calculi fuerũt. Sub his enim tardius vesica purgatur. Ideo'que diutius plagam patere necessarium est, & tum demum vbi iam nihil tale extrà fertur, ad cicatricem perduci: quòd si antequam vesica purgata est oræ se glutinarũt, dolor'que & inflammatio redierunt, vulnus digitis vel aduerso specillo diducẽdũ est, vt torquentibus exitus detur, ijs'q; effusis tum diutius pura vrina descendat. Tum demum quæ cicatricem inducãt, imponẽda sunt, extendendiq; vt suprà docui, pedes quàmmaximè
40 victi. Quòd si fistulę metus ex his causis, quas proposui, subesse videbitur,
quò

quò facilius claudatur ea, vel certè coãgustetur, in anũ quoq; danda plumbea fistula est: extentisque cruribus, fœmina talique inter se deligãda sunt, donec qualis futura est, cicatrix sit.

Si naturalia fœminarum concubitum non admittunt, quo modo curari conueniat. Caput XXVIII.

ET hoc quidem commune esse marib9 & fœminis potest. Propriè verò quædam ad fœminas pertinent, vt in primis quòd earum naturalia nonnunquam inter se glutinatis oris, concubitum non admittunt. Id'que interdum euenit protinus in vtero matris, interdum exulceratione in his partibus facta, & per malam curationem his oris sanescẽdo iunctis. Si ex vtero est, membrana ori vuluæ opposita est. Si ex vlcere, caro id repleuit. Oportet autem membranam duabus lineis inter se transuersis incidere, ad similitudinem literæ. X. magna cura habita, ne vrinæ iter violetur. Deinde vndi'que eam membranam excidere: ac si caro increuit, necessarium est recta linea patefacere: tum ab ora vel vulsella vel hamo apprehensam, tãquam habenulam excidere: & intus implicitum in lõgitudinem linamentum, λημνίσκον Græci vocant, in aceto tinctum demittere, supra'q; succidam lanam aceto madentem deligare. Tertio die soluere vlcus, & sicut alia vlcera curare. Cun'que iam ad sanitatem tendet, plumbeam fistulam medicamento cicatricem inducente illinire, eamque intus dare. Supra'que idem medicamentum inijcere, donec ad cicatricem plaga perueniat.

Qua curatione partus emortuus ex vtero excutiatur. Caput. XXIX.

VBi concipit autẽ aliqua, si iam propè maturus partus intus emortuus est, neque excidere per se potest, adhibenda curatio est, quæ numerari inter difficilimas potest. Nam & summam prudentiã moderationémque desiderat, & maximum periculum affert. Sed ante oĩa vuluę natura mirabilis cum in multis alijs, tum in hac re quoque facilè cognoscitur. Oportet autem ante omnia resupinam mulierem transuerso lecto sic collocare, vt fœminibus eius ipsius ilia comprimantur. Quo fit vt & imus venter in conspectu medici sit, & infans ad os vuluæ compellatur, quæ emortuo partu id comprimit, ex interuallo verò paulùm dehiscere. Hac occasione vsus medicus vnctæ manus indicem digitum primùm debet inserere, atque ibi continere donec iterum ad os aperiatur: rursus'q; alterum digitum demittere debebit, & per easdem occasiones alios, donec tota esse intus manus possit. Ad cuius rei facultatem multùm confert & magnitudo vuluæ, & vis neruorum eius, & corporis totius habitus, & mentis etiam robur: cum præsertim intus nõnunquam etiam duę manus dari debeant. Pertinet etiam ad rem quàm calidissimum esse imum ventrem, & extrema corporis: nequedum inflammationem cœpisse, sed recenti re protinus

tinus

tinus adhiberi medicinam: nam si corpus iam intumuit, neq; demitti manus, neque educi īfans, nisi ęgerrimè potest: sequitur'que sæpe cum vomitu & cum tremore mortifera neruorum distentio. Verum intus emortuo corpori manus iniecta protinus habitū eius sentit. Nam aut in caput, aut in pedes conuersum est, aut in transuersum iacet: ferè tamen sic, vt vel manus eius, vel pes in propinquo sit. Medici verò propositum est, vt eum manu dirigat vel in caput, vel etiam in pedes. Si fortè aliter compositus est, ac si nihil aliud est, manus vel pes apprehensus corpus rectius reddit: nam manus in caput: pes, in pedes eum conuertet. Tum si caput proximum est, demitti
10 debet vncus vndique læuis acuminis breuis, qui vel oculo, vel auri, vel ori, interdum etiam fronti rectè inijcitur: deinde attractus infantem educit, neque tamen quolibet is tēpore extrahi debet: nam si compresso vuluæ ore id tentatum est, nō emittente eo infans abrumpitur, & vnci acumen in ipsum os vuluæ delabitur, sequitur'que neruorum distentio & ingens periculum mortis. Igitur compressa vulua, conquiescere: hiante, leniter trahere oportet, & per has occasiones paulatim eum educere. Trahere autem dextra manus vncum, sinistra intus posita infātem ipsum, simul'que dirigere eum debet. Solet etiam euenire, vt is infans humore distendatur, ex'que eo profluat fœdi odoris sanies. Si quid tale est, indice digito corpus illud forandum
20 est, vt effuso humore extenuetur. Tum id leniter per ipsas manus recipiendū est, nā vncus iniectus facilè hebeti corpusculo eleuabitur. In quo quid periculi sit, suprà positum. Sed in pedes quoque conuersus infans non difficulter extrahitur, quibus apprehensis per ipsas manus commodè educitur. Si verò transuersus est, neq; dirigi potuit, vncus alæ inijciendus paulatimq; attrahendus est. Sub quo ferè ceruix replicatur, retro'que caput, ac reliquum corpus spectat. Remedio est ceruix præcisa, vt separati vtra'q; pars auferatur. Id vnco fit, qui priori similis in interiorem tantum partem per totam aciem exacuitur. Tum id agendum est vt antè caput, deinde reliqua pars auferatur: quia ferè maiore parte extracta, caput in vacuā vuluā pro-
30 labitur, extrahique sine summo periculo nō potest: si tamē id incidit, super ventrem mulieris duplici panniculo intecto, valens homo non imperitus à sinistro latere eius debet assistere, & super imum ventrem eius duas manus imponere, altera'que alteram premere. Quo fit vt illud caput ad os vuluæ compellatur. Id'que eadem ratione quæ suprà posita est, vnco extrahitur. At si pes alter iuxtà repertus est, alter retrò cum corpore est, quicquid protractum est, paulatim abscidendūest: & si clunes os vuluę vrgere cœperūt, iterum retrò repellendæ sunt, conquisitus'que pes eius adducendus. Aliæque etiamnum difficultates faciunt, vt qui solidus non exit, concisus eximi debeat. Quoties autē infans conquisitus est, tradēdus ministro est. Is eum
40 supinis manibus sustinere, medicus deīde sinistra manu leniter trahere vmbilicum

bilicum debet, ita ne abrumpat, dextra'que eum sequi vsque ad eas, quas secundas vocant, quod velamentum infantis intus fuit: hisque vltimis apprehẽsis venulas membranula'sque omneis eadem ratione manu diducere à vulua, totúmque illud extrahere, & si quid intus præterea concreti sãguinis remanet. Tum compressis in vnum fœminibus, illa conclaui collocanda est, modicum calorem sine vllo perflatu habente. Super imum ventrem eius imponẽda lana succida, in aceto & rosa tincta. Reliqua curatio talis esse debet, qualis in ĩflammationibus: & in his vulneribus, que in neruosis locis sunt, adhibeatur.

De Ani vitijs, & eorum curatione. Caput. XXX.

ANi quoque vitia vbi medicamentis non vincuntur, manus auxiliũ desiderant. Ergo, si qua scissa in eo vetustate induruerũt, iã'q; callum habent, commodissimum est ducere aluum, tum spongiã calidam admouere, vt relaxentur illa, & foras prodeant. Vbi in conspectu sunt, scalpello singula excidere, & vlcera renouare: deinde imponere linamẽtum molle, & supèr linteolum illitum melle, locum'que eum molli lana implere, & ita vincire altero die: deincépsque cęteris lenibus medicamentis vti, quæ ad recentia eadem vitia necessaria esse aliàs proposui: & vtique per primos dies sorbitionibus eum sustinere: paulatim deinde cibis adijcere aliquid, generis tamen eius, quod eodem loco præceptum est. Si quando autẽ ex inflammatione pus in his oritur, vbi primùm id apparuit, incidẽdũ est, ne anus ipse suppuret. Neq; tamen antè properandũ est: nam si crudum incisum est, inflammationis multùm adcedit, & puris aliquantò amplius cõcitatur. His quoq; vulneribus, lenibus cibis, ijsdẽ'q; medicamẽtis opus est.

De Condylomatum curatione.

AT tubercula, quæ condylomata appellantur vbi induruerũt, hac ratione curantur: aluus ante omnia ducitur, tum vulsella tuberculum apprehensum iuxta radices exciditur. Quod vbi factũ est, eadem sequuntur, quæ suprà post curationem adhibenda esse proposui. Tantũmodo si quid increscit, squama æris coercendum est. Ora etiam venarum fundentia sanguinem sic tolluntur. Vbi sanguini qui effluit, sanies adijcitur, aluus acrius ducitur, quò magis oræ promoueãtur. Eo'que fit, vt omnia vela, quasi capitula conspicua sint. Tum si capitulum exiguum est, basimq; tenuem habet, astrigendũ lino paulùm suprà est quàm vbi cũ ano committitur: imponenda spongia aqua calida est, donec id libeat. Deinde aut vngue, aut scalpello supra nodum id exulcerandũ est. Quod nisi factũ est, magni dolores subsequuntur, interdũ etiam vrinæ difficultas. Si id maius est, & basis latior, hamulo vno aut altero excipiendum est, paulum'que supra basim incidendum: neque relinquendum quicquam ex eo capitulo, neque quicquam ex ano demendum est. Quod consequitur is, qui neque nimium,

nimium, neque parum hamos ducit. Qua incisum est, acus debet immitti, infra'que eam lino id capitulum alligari: si duo tria've sunt, imum quodq; primũ curandum est. Si plura, non omnia simul, ne tempore eodem vndiq; teneræ cicatrices sint. Si sanguis profluit, excipiendus est spongia, deinde linamentum imponendum. Vngenda fœmina & inguina, & quicquid iuxta hulcus est, ceratum'que superdandum est. Farina hordeacea calida implendus is locus est: sic deligandus est. Postero die is desidere in aqua calida debet, eodémque cataplasmate foueri. Ac bis die, & ante curationem, & post eam, ceruices ac fœmina liquido cerato perungenda sunt, tepido'que is loco
10 continendus. Interpositis quinq; aut sex diebus, oriculario specillo linamẽta educenda. Si capitula simul non exciderunt, digito promouenda. Tum lenibus medicamentis, ijsdémque quæ alibi posui, hulcera ad sanitatẽ perducenda. Finito vitio, quemadmodum agendum esset, iam aliàs superius exposui.

De varicum curatione. Caput. XXXI.

AB his ad crura proximus transitus est, in quibus orti varices non difficili ratione tolluntur. Huc autem & earum venularum quæ in capite nocent, & eorum varicũ qui in ventre sunt, curationem distuli: quoniam vbique eadẽ est. Igitur vena omnis quæ noxia est, aut ad/
20 usta tabescit, aut manu exciditur. Si recta est, si quamuis transuersa, tamẽ simplex, si modica est, melius aduritur. Si curua est, & velut in orbes quosdam implicatur, plurésque inter se inuoluũtur, vtilius eximere est. Adurendi ratio hæc est. Cutis supèr inciditur, tũ patefacta vena, tenui & retuso ferramento candente modicè premitur: vitatur'que, ne plagæ ipsius oræ adurantur, quas reducere hamulis facilè est. Id interpositis ferè quaternis digitis per totum varicem fit, & tũ superimponitur medicamentũ, quo adusta sanantur. At exciditur hoc modo. Cute eadem ratione super venam incisa, hamulo oræ excipiuntur, scalpello'que vndique à corpore vena diducitur, cauetur'que ne inter hæc ipsa lędatur, eique retusus hamulus subijcitur: in=
30 terposito'que eodem ferè spacio quod suprà positum est, in eadem vena idẽ fit, quæ quò tendat, facilè hamulo extẽto cognoscitur. Vbi iam idem, quacũque varices sunt, factum est, vno loco adducta per hamulum vena præciditur: deinde qua proximus hamus est attrahitur & euellitur, ibi rursus abscinditur. Ac sic vndique varicibus crure liberato, tum plagarum orę cõmittuntur, & supèr emplastrum glutinans inijcitur.

Curatio digitorum cohærentium. Caput. xxxij.

AT si digiti vel i vtero ꝓtinus, vel ꝓpter cõmunẽ exulceratione po stea cohæserunt, scalpello diducũtur, dein separatim vterque non pingui emplastro circundatur, atque ita per se vterque sanescit. Si
40 verò fit vlcus in digito, postea'que malè inducta cicatrix curuum eum red

 dit.

dit, primùm malagma tentandũ est. Dein si id nihil prodest (quod & in veteri cicatrice, & vbi nerui lęsi sunt euenire cõsueuit) videre oportet nerui ne id vitium, an cutis sit. Si nerui est, attingi nõ debet: neq; enim sanabile est. Si cutis, tota cicatrix excidenda est, quæ ferè callosa efficit vt extendi digitum non patiatur: tum rectus sic ad nouam cicatricem perducẽdus est.

De gãgrænæ curatione. Caput trigesimumtertium

GAngrenã inter vngues alas' que aut inguina nasci, & si quãdo medicamenta vincuntur membrum præcidi oportere, alio loco mihi dictũ est. Sed id quoque cum periculo summo fit. Nam sæpe in ipso opere, vel profusione sanguinis, vel animæ defectione moriuntur. Verum hic quoque nihil interest an sitis tutum præsidium sit, quod vnicum est. Igitur inter sanam vitiatam' que partem incidẽda scalpello caro vsque ad os est: sic vt neque contra ipsum articulum id fiat, & potius ex sana parte aliquid excidatur, quàm ex ęgra relinquatur. Vbi ad os ventũ est, reducenda ab eo sana caro & circa os subsecãda est, vt ea quoq; parte aliquid os nudetur: dein id serrula pręcidẽdũ est, q̃ proximè sanæ carni etiam inhærenti: ac tum frons ossis, quam serrula exasperauit leuãda est, supra' q; inducenda cutis quæ sub eiusmodi curatione laxa esse debet, vt quàm maximè vndique os contegat. Quò cutis inducta non fuerit id linamẽtis erit contegendum, & super id spongia ex aceto deligãda. Cętera postea sic facienda, vt in vulneribus in quibus pus moueri debet, præceptũ est.

ARTIVM AVRELII CORNELII CELSI LIBER SEPTIMVS FINIT.

ARTIVM AVRELII CORNELII CELSI LIBER OCTAVVS.

De positu & figura totius humani corporis. Caput.I.

SVperest ea pars quę ad ossa pertinet, quę quò facilius accipi possit, prius positus, figuras'que eorũ indicabo. Igitur caluaria incipit ex interiore parte concaua, extrinsecus gibba, vtrinq; leuis, & qua cerebri mẽbranã contegit, & qua cute capillũ gignente contegitur. Ea'que simplex ab occipitio & tẽporibus, duplex vsq; in verticem à fronte est. Ossa'que eius ab exterioribus dura, ab interioribus quibus inter se connectuntur, molliora sunt. Inter'que ea venæ discurrunt, quas his alimentum subministrare credibile est: rarò autem caluaria solida sine suturis est. Locis tamẽ æstuosis facilius inuenitur. Et id caput firmissimum, atque à dolore tutissimum est: ex cæteris, quò suturæ pauciores sunt, eò capitis valetudo commodior est. Neque enim certus earum numerus est, sicut ne locus quidem. Ferè tamẽ duæ super aures, tempora à superiore capitis parte discernunt. Tertia ad aures per verticem tendens, occipitium à summo capite diducit. Quarta ab eodem vertice per medium caput ad frontẽ procedit, ea'que modò sub imo capillo desinit, modò frontem ipsam secans inter supercilia finitur. Ex his cæteræ quidem suturæ in vnguem committuntur. Hæ verò quæ super aures transuersæ sunt, totis oris paulatim extenuãtur, atque ita inferiora ossa superioribus leniter insidunt. Crassissimũ verò in capite os post aurem est, quia capillus vt verisimile est, ob idipsum non gignitur. Sub his quoque musculis, qui tempora connectunt, os medium in exteriorem partem inclinatum positũ est. At facies suturam habet maximam, quæ à tempore incipiens per medios oculos narésque transuersa peruenit ad alterum tempus. A qua breues duæ sub interioribus angulis deorsum spectãt. Et malæ quoque in summa parte singulas transuersas suturas habent. A medijs'que naribus aut superiorũ dentiũ gingiuis per medium palatum vna procedit, alia'que transuersa idem palatum secat. Et suturæ quidem in plurimis hæ sunt. Foramina autẽ intra caput maxima oculorũ sunt, deinde narium, tũ quæ in auribus habemus. Ex his quæ oculorũ sunt, recta simplicia'que ad cerebrum tendunt. Narium duo foramina osse medio discernuntur. Siquidem hæc primùm à supercilijs angulisque oculorum osse inchoantur, ad tertiam fere partem: deinde in cartilagine versæ quò propius ori descendunt, eò magis caruncula quoque molliũtur. Sed ea foramina quæ à summis ad imas nares simplicia sunt, ibi rursus in bina itinera diuiduntur. Alia'que ex his ad fauces peruia spiritum & reddũt & accipiũt, alia ad cerebrũ tendũt. In vltima parte in multa & tenuia foramina

dissipantur, per quæ sensus odoris nobis datur. In aure quoq; primò rectũ & simplex iter procedendo flexuosum fit, quod ipsum iuxta cerebrum in multa & tenuia foramina diducitur, per quæ facultas audiendi est: iuxta'q; ea duo paruuli quasi sinus sunt, superque eos finitur os, quod transuersum à genis tendens ab inferioribus ossibus sustinetur: iugale appellari potest ab eadem similitudine à qua id Grçci συζυγώδες appellant. Maxilla verò est molle os, ea'que vna est, cuius eadem & media & etiam ima pars mentum est, à quo vtrinque procedit ad tempora, sola'que ea mouetur. Nam malæ cum toto osse quod superiores dentes exigit, immobiles sunt. Verùm ipsius maxillç partes extremæ quasi bicornes sunt. Alter processus intrà latior, vertice ipso tenuatur, longius'que procedens sub osse iugali subit, & super id tẽporum musculis illigatur. Alter breuior & rotũdior, & in eo sinu qui iuxta foramina auris est cardinis modo fit: ibique huc & illuc se inclinans maxillæ facultatem motus præstat. Duriores osse dentes sunt, quorum pars maxillæ, pars superiori ossi malarum hæret. Ex his quaterni primi quia secãt, τομικοί à Græcis nominantur, hi deinde quatuor caninis dentibus ex omni parte cinguntur. Vltra quos vtrinque ferè maxillares quaterni sunt, præterquam in his in quibus vltimi, qui serò gigni solent, non increuerunt. Ex his priores singulis radicibus, maxillares vtique binis, quidam etiam ternis quaternisve nituntur. Fereque longior radix breuiorem dentẽ edit, rectiq; dentis recta etiam radix, curui flexa est: éxq; eadem radice in pueris nouus dens subit, qui multò sæpius priorem expellit, interdũ tamẽ suprà infra've eum se ostendit. Caput autem spina excipit. Ea cõstat ex vertebris quatuor & viginti. Septem in ceruice sunt, duodecim ad costas, reliquæ quinq; sunt proximæ costis. Hæ teretes breuésque ab vtroq; latere, processus duos exigunt. Mediæ perforatæ, qua spinæ medulla cerebro commissa descendit, circà quoq; per duos processus tenuibus cauis peruiæ, per quç à membrana cerebri similes membranulæ deducuntur. Omnésque vertebrç exceptis tribus summis à superiore parte in ipsis processibus parum desidẽtes sinus habent, ab inferiore alios deorsum versus processus exigũt. Sũma igitur protinus caput sustinet, per duos sinus receptis exiguis eius processibus. Quo fit, vt caput sursum deorsum versum tuberibus exasperetur, secũda superiori parti inferiore. Quod ad circuitum pertinet, pars summa ãgustiore orbe finitur. Itaque superior summç circundata, in latera quoque caput moueri sinit. Tertia eodem modo secundam excipit. Ex quo facilis ceruici mobilitas est. Ac ne sustinere quidem caput posset, nisi vtrinq; recti valẽtésq; nerui collum continerent, quos κεϱόγας Græci adpellant. Siquidem horum inter omnes flexus alter semper intentus vltrà prolabi superiora non patiť. Iam'que vertebra tertia tubercula quæ inferiori inserãtur, exigit. Cæteræ processibus deorsum spectãtibus, in inferiores insinuãtur, ac per sinus quos vtrinq;

vtrinq; habēt, superiores accipiūt, multisq; neruis & multa cartilagine cō/
tinent. Ac sic vno flexu modico in prōptū dato ceteris negocijs homo & re
ct9 insistit, & aliqd ad necessaria opera curuat. Infra ceruicē verò sūma co
sta cōtra humeros sita est, inde vndecī inferiores vsque ad imū pect9 pue/
niūt, hæq; primis partib9 rotūdæ & leniter quasi capitulatę, vertebrarum
trāsuersis processib9 ibi quoq; paulū insinuatis inhęrēt. Inde patescūt, & in
exteriorē partē recuruatę, paulatī in cartilaginē degenerāt. Ea'q; pte rurs9
in interiora leniter flexæ committuntur cū osse pectoris. Quod valens ac
durū à faucibus incipit, ab vtroque latere lunatū, & à præcordijs iam ipsū
10 quoque cartilagine mollitum terminatur: sub costis verò prioribus quinq;
quas ξοάς Græci nominant, breues tenuiores'que, atque ipsæ quoque pau=
latim in cartilaginem versæ, extremis abdominis partibus inhærescunt,
ima'que ex his maiore iam parte nihil nisi cartilago est. Rursus à ceruice
duo lata ossa vtrinque ad scapulas tendunt, nostri scoptula operta. ὠμο=
πλάτας Græci nominant. Ea in summis verticibus sinuata, ab his triangu=
la, paulatim'que latescentia ad spinam tendunt: & quò latiora quaque par=
te sunt, hòc hebetiora. Atque ipsa quoque in imo cartilaginosa, posteriore
parte velut innatant: quoniam nisi in summo nulli ossi inhærescunt. Ibi ve=
rò validis musculis neruis'que constricta sunt. At à summa costa paulò in/
20 terius quàm vbi ea media est, os excrescit: ibi quidem tenue, procedēs verò
quò propius lato scapularum ossi fit, eò plenius latius'que & paulatim in
exteriora curuatur: quod propius altera verticis parte modicè intumescēs,
sustinet iugulum. Id autem ipsum recuruum ac neque inter durissima ossa
numerādum, altero capite in eo quod posui, altero in exiguo sinu pectora=
lis ossis insidit, paulum'que motu brachij mouetur, & cū lato osse scapula/
rū infra caput eius neruis & cartilagini connectitur. Hinc humerus inci/
pit, extremis vtrinque capitibus tumidus, mollis, sine medulla, cartilagi=
nosus, medius teres, durus, medullosus, leniter gibbus & in priorem & in
exteriorem partem. Prior autem pars est, quæ à pectore est, posterior quæ
30 ab scapulis, interior quæ ad latus tēdit, exterior quæ ab eo recedit, quod ad
omnes articulos pertinere in vlterioribus patebit. Superius autem humeri
caput rotundius, quàm cætera ossa de quibus adhuc dixi, verticulatis sca/
pularum ossibus inseritur, ac maiore parte ex transitu neruis deligatur. At
inferius duos processus habet, inter quos quod mediū est, magis etiam ex/
tremis partibus sinuatur, Quæ res sedem brachio præstat, quod cōstat ex
ossibus duobus. Radius, quem κερκίδα Gręci adpellāt, superior breuiorq;,
& primò tenuior, rotūdo & leniter cauo capite exiguū humeri tuberculū
recipit, atq; ibi neruis & cartilagine continetur. Cubitus inferior lōgiorq;
& primò plenior insummo capite duobus quasi verticibus extantibus in si=
40 nū humeri, quem inter duos processus eius esse posui, se inserit. Primo

verò duobus radijs brachij ossa iuncta paulatim dirimuntur, rursus'que ad manum coeunt, modo crassitudinis mutato. Siquidem ibi radius plenior, cubitus admodum tenuis est. Deinde radius in caput cartilaginosum consurgens, in verticem eius sinuatur. Cubitus rotundus in extremo, parte altera paulum procedit. Ac ne sæpius dicendum sit, illud ignorari non oportet, plurima ossa in cartilaginem desinere, nullum articulum nõ sic finiri. Neque enim aut moueri posset, nisi leui īniteretur: aut cum carne neruis'q; coniũgi, nisi ea media quædam materia committeret. In manu verò prima palmæ ꝑs ex multis minutis'q; ossibus cõstat, quorũ numerus incertus est. Sed oblonga omnia & triangula structura quadam inter se connectuntur, 10 cum inuicem superior alterius angulus, alterius planities sit: eo'q; fit ex his vnius ossis paulũ in interiora concaui species. Verùm ex manu duo exigui processus in sinu radij conijciuntur. Tũ ex altera parte recta quinq; ossa ad digitos tendentia palmam explent: à quibus ipsi digiti oriuntur, qui ex ossibus ternis constant, omnium'q; eadem ratio est. Interius os in verticem sinuatur, recipit'q; exterioris exiguũ tuberculũ, neruique ea cõtinent, à quibus orti vngues indurescunt. Ideo'q; nõ ossi, sed carni magis radicibus suis inhęrent. Ac superiores quidem partes sic ordinatæ sunt. Ima verò spina in coxarũ osse desidit, quod transuersum longe'q; valentissimũ, vuluam, vesicam, rectũ ĩtestinum tuetur: id'q; ab exteriore parte gibbũ, ad spinam re/ 20 supinatũ, à lateribus, id est, in ipsis coxis sinus rotundos habet: à quibus oritur os, quod pectinem vocant, id'q; super intestina sub pube transuersũ vẽtrem format: rectius in viris, recuruatum magis in exteriora in fœminis, ne partũ prohibeat. Inde fœmina oriuntur, quorum capita rotundiora etiã quã humerorũ sunt, cum illa ex cæteris rotundissima sint. Infrà verò duos processus à priore & a posteriore parte habent. Dein dura, & medullosa, & ab exteriore parte gibba, rursus ab inferioribus quoque capitibus intumescũt. Superiora in sinus coxę, sicut humeri in ea ossa, quæ scapularum sunt, conijciuntur: tum infrà introrsus leniter tendunt, quò æqualius superiora mẽbra sustineant. Atq; in eo inferiora quoque capita media sinuantur, quò 30 facilius excipi à cruribus possint. Quæ cõmissura, osse paruo, molli, cartilaginoso tegitur, patellam vocant. Hæc supèr innatans, nec vlli ossi inhęrens, sed carne & neruis deligata, paulo'q; magis ad fœmoris os tendens, inter oẽs crurum flexus iuncturam tuetur. Ipsum autem crus est ex ossibus duobus. Etenim per omnia fœmur humero, crus verò brachio simile est: adeò vt habitus quoque & decor alterius ex altero cognoscatur, quod ab ossibus incipiens, etiam in carne respondet. Verùm alterum os ab exteriore parte suprà positum est, quod ipsum quoque suprà rectè nominatur. Id breuius, supra'que tenuius ad ipsos talos intumescit. Alterũ à priore parte positum, cui tibiæ nomen est, longius, & in superiore parte plenius, solũ cum 40

fœmoris

fœmoris inferiore capite committitur, sicut cũ humero cubitus. Atque ea quoq; ossa infrà suprà'q; cõiuncta, media, vt in brachio dehiscunt. Excipitur autem crus infra ossa ex transuerso talorum, id'q; ipsum super os calcis situm est, quod quadam parte sinuatur, quadam excessus habet, & procedẽtia ex talo recipit, & in sinum eius inseritur. Id'q; sine medulla durũ, magisq; in posteriorem partem proiectũ, teretem ibi figuram repræsentat. Cętera ossa pedis ad eorum, quę in manu sunt, similitudinem, instructa sunt. Plantæ palmis, digiti digitis, vngues vnguibus, respondent.

Ossa vitiata & corrupta quibus signis cognoscantur, & qua
10 ratione curentur. Caput. II.

OMne aũt os vbi iniuria accessit, aut vitiatur, aut finditur, aut frangitur, aut foratur, aut colliditur, aut loco mouetur. Id quod vitiatũ est, primò ferè pingue fit, deinde vel nigrũ vel cariosum. Quæ super natis grauibus vlceribus aut fistulis, hisq; vel lõga vetustate, vel etiã cancro occupatis eueniũt. Oportet aũt ante omnia os nudare vlcere exciso, & si latius eius vitium est, quàm vlcus fuit, carnem subsecare, donec ĩtegrũ os vndique pateat: tum id quod pingue est semel iterum've satis est admoto ferramento adurere, vt ex eo statu secedat, aut eradere donec iã aliquid cruoris ostendatur, quę integrioris nota est: nam necesse est aridum sit id quod
20 vitiatum est. Idem in cartilagine quoque læsa faciendum est. Siquidem ea quoque scalpello radenda est, donec integrum id sit quod relinquatur. Deinde siue os, siue cartilago rasa est, nitro bene trito respergẽdum est. Neque alia facienda sunt, vbi caries, nigritiés ve in summo osse est. Siquidem id vel paulò diutius eodem ferramento adurendum, vel radẽdum est. Qui radit hæc, audacter imprimere ferramentum debet, vt & agat aliquid, & maturius desinat. Finis est cum vel ad album os, vel ad solidum vẽtũ est. Albo finiri ex nigritie vitium, soliditate quadam ex carie manifestum est. Accedere etiam cruoris aliquid integro, suprà dictũ est. Si quando aũt altius descẽderit, vtrumlibet dubium est. In carie quidem expedita cognitio est. Specil
30 lũ tenue ĩ foramẽ demittitur, quod magis minus've intrãdo, vel in summo cariem esse, vel altius descendisse testatur. Nigrities colligi quidem potest etiam ex dolore & ex febre. Quę vbi mediocria sunt, illa altè descẽdisse nõ potest. Manifestior tamen adacta terebra fit. Nam finis vitij est, vbi scobis nigra esse desijt. Igitur si caries altè descendit, per terebram vrgẽda crebris foraminibus est, quæ altitudine vitium æquẽt. Tum in ea foramina demittenda candẽtia ferramẽta sunt, donec inde siccum os ex toto fiat. Simul enim post hæc & resoluetur ab ĩferiori osse, quodcũque vitiatũ est, & is sinus carne replebitur: & humor, aut nullus postea feretur, aut mediocris. Si autem nigrities est, aut si caries ad alteram quoq; partem ossis transit, opor-
40 tet excidi. Atq; idem in carie quoq; ad alteram partem ossis penetrante fieri

 potest.

potest. Sed quod totum vitiatum, totum eximendum est. Si iferior pars integra est, eatenus quod corruptum est, excidi debet. Item siue capitis, siue pectoris os, siue costa cariosa est, inutilis vitio est, & excidēdi necessitas est. Neq; audiendi sunt, qui osse nudato, diem tertiū expectant, vt tunc excidant. Ante inflammationem enim tutius omnia tractantur. Itaq; quantum fieri potest, eodem momento, & cutis incidenda est, & os detegendū, & omni vitio liberandum est. Longéque perniciosissimum est, quod in osse pectoris est: quia vix etiam si rectè cessit, curatio veram sanitatem reddit.

Quomodo os excidatur, & de Modiolo & Terebra, ferramentis ad id paratis. Caput. iij.

Excidit verò os duobus modis. Si paruulū est qđ læsum est, modiolo, quem χοινίκιον Græci vocāt. Si spaciosum, terebris. Vtriusq; rationem proponam. Modiolus ferramentum concauū, teres est, imis oris ferratū, per quod mediū clauus ipse quoque interiore orbe cinctus demittitur. Terebrarū autem duo genera sunt. Alterum simile ei quo fabri vtuntur. Alterū capituli longioris, quod ab acuto mucrone incipit, deinde subitò latius fit, atq; iterū ab alio principio paulò minus quàm æqualiter sursum procedit. Si viciū in angusto est, quod comprehendere modiolus possit, ille potius aptatur. Et si caries subest, medius clauus in foramen dimittitur. Si nigrities, angulo scalpri sinus exiguus fit, qui clauū recipiat, vt eo insistente circumactus modiolus delabi non possit. Deinde is habena quasi terebra conuertitur. Est' que quidam premēdi modus, vt & foretur, & circumagatur, quia si leniter imprimitur, parum proficit. Si grauiter, nō mouetur. Neq; alienum est instillare paulū rosæ, vel lactis, quo magis lubrico circumagatur. Quod ipsum tamē si copiosius est, aciem ferramenti hebetat: at vbi iam iter modiolo pressum est, medius clau9 educitur, & ille per se agitur. Deinde cum sanitas inferioris partis scobe cognita est, modiolus remouetur: at si latius vitium est, quàm vt illo cōprehendatur, terebra res agenda est. Ea foramen fit in ipso fine vitiosi ossis atq; integri, deinde alterū non ita longè, tertiúmque donec totus is locus qui excidendus est, his cauis cinctus sit: atq; ibi quoq; quatenus terebra agendū sit, scobis significat. Tūc excisorius scalper, ab altero foramine ad alterū malleolo adact9, id qđ iter vtrūq; mediū est excidit: ac sic ābit9 similis ei fit, qui in āgustiorē orbē modiolo imprimitur. Vtro modo verò id circunductū est, idem excisorius scalper in osse corrupto plan9 summā quāq; testā lędit, donec itegrū os reliquat. Vix vnquā nigrities integrū, caries ꝑ totū os prūpit, maximéq; vbi vitiata caluaria est. Id quoq; signi specillo significatur, q depressus in id foramē, quod infra solidam sedem habet, & ob id renitens aliquid inuenit & madens exit. Si peruiū inuenit, altius descendens inter os & membranam nihil oppositū inuenit, educitur' q; siccus: non quo non subsit aliqua vitiosa

sanies,

sanies, sed quoniam ibi vt in latiore sede diffusa sit, Siue autẽ nigrities, quã terebra detexit, siue caries, quam specillum ostendit, os trãsit, modioli quidem vsus ferè superuacuus est: quia latius pateat necesse est, quod iam altè processit. Terebra verò ea quam secundo loco posui, vtendũ, ea'q; ne nimis incalescat subinde in aquam frigidam demittenda est. Sed tum maiore cura agẽdũ est, cũ iam aut simplex os dimidiũ perforatũ est, aut in duplici, superius. Illud spaciũ ipsum, hoc sanguis significat. Ergo tum lẽtius ducenda habena, suspendenda'que magis sinistra manus est, & sępius attollenda, & foraminis altitudo consideranda: vt quandocunque os perrumpitur, sen 10 tiamus: neq; periclitemur, ne mucrone cerebri membrana lædatur. Ex quo graues inflammationes cũ periculo mortis oriũtur. Factis foraminibus eodem modo media sæpe, sed multò circunspectius excidenda sunt, ne fortè ãgulus scalpri eandem membranam violet, donec fiat aditus, per quã mẽbranæ custos immittatur, μηνιγγοφύλακα Græci vocant. Lamina ænea est, firma, paulũ resima, ab exteriore pte leuis, quæ demissa est, vt exterior pars eius cerebro propior sit, subinde ei subijcitur quod scalpro discutiẽdum est: ac si excipit eius angulum, vltrà transire non patitur: eo'que & audacius & tutius scalprum malleolo subĩde medicus ferit, donec excisum vndique os eadem lamina leuetur, tolliq; sine vlla noxa cerebri potest. Vbi totum os eie 20 ctum est, circumradendę leuandęque sunt orę, & si quis scobis membranę insedit, colligendũ, Vbi superiori parte sublata, inferior relicta est, non ora tantum, sed os quoque totum leuandũ est: vt sine noxa postea cutis increscat, quę aspero ossi innascens protinus non sanitatẽ, sed nouos dolores mouet. Patefacto cerebro qua ratione agẽdum sit dicam, cũ ad fracta ossa peruenero. Si basis aliqua seruata est, superimponenda sunt medicamenta non pinguia, quæ recentibus vulneribus accommodantur, supra'que imponenda lana succida oleo atque aceto madẽs. Vbi tẽpus processit, ab ipso ore caro increscit, ea'que factum manu sinum complet. Si quod etiam os adustũ est, à parte sana recedit: subitque inter integram atque emortuam partem 30 carũcula, quę quod abscessit expellat, ea'que ferè quia testa tenuis & ãgusta est, squama est, id λεπὶς à Græcis nominaᵲ. Potest etiam euenire, vt ex ictu neque findatur os, neque perfringatur, sed summum tamen collidatur, exasperetur'q;. Quod vbi incidit, radi & leuari satis est. Hæc quanuis maximè fiunt in capite, tamen cæteris quoque ossibus communia sunt: vt vbicunque idem incidet, eodem remedio sit vtendum. Atque cũ ea fracta, fissa, forata, collisa sint, quasdam proprias in singulis generibus, quasdam cõmunes in pluribus curationes requirunt. De quibus protinus dicam, initio ab eadem caluaria accepto.

De caluariæ curatione, Caput quartũ.

Igitur

IGitur vbi ea pertusa, protinus requirendũ est num bilem is homo vomuerit, num oculi eius obcæcati sint, num obmutuerit, num per nares auresve sanguis ei effluxerit, nũ conciderit, nũ sine sensu quasi dormiens iacuerit. Hæc enim non nisi osse fracto eueniunt. Atq; vbi inciderunt, scire licet necessariã, sed difficilẽ curationẽ esse. Si verò etiã torpor accessit, si mens non cõstat, si neruorũ vel resolutio vel distẽtio secuta est, verisimile est etiam cerebri membranam esse violatam, eo' que in angusto magis spes est. At si nihil horum secutũ est, potest etiam dubitari, an os fractum sit. Et protinus consyderãdum est, lapide an ligno, an ferro, an alio telo percussum sit: & hoc ipso leni an aspero, mediocri an vastiore, vehementer an leuiter. Quia quò mitior ictus fuit, eò facilius os ei restitisse credibile est. Sed nihil tamen melius est, quàm certiore id nota explorare. Ergo qua plaga est, demitti specillum oportet, neque nimis tenue, neque acutum, ne cũ in quosdam sinus naturales inciderit, opinionẽ fracti ossis frustra faciat: neq; nimis plenum, ne paruulæ rimulę fallãt. Vbi specillũ ad os venit, nihil nisi lene & lubricũ occurrit, integrum id videri potest. Si quid asperi est, vtiq; qua suturæ nõ sint, fractum os esse testatur. A suturis se deceptum esse Hippocrates memorię prodidit, more scilicet magnorũ virorum, & fidutiam magnarum rerũ habentium. Nam leuia ingenia, quia nihil habẽt, nihil sibi detrahunt. Magno ingenio, multa' que nihilominus habituro, conuenit etiam simplex veri erroris confessio: præcipuéq; in eo ministerio quod vtilitatis caussa posteris traditur, ne qui decipiantur eadẽ ratione, qua quis antè deceptus est. Sed hæc quidẽ alioquin memoria magni professoris, vti interponeremus effecit. Potest autem sutura eo nomine fallere, quæ æquè aspera est, vt aliquis hanc esse etiam si rima est existimet eo loco, quo subesse hãc verisimile est. Ergo eo nomine decipi non oportet, sed os aperire tutissimum est. Nam neque vtiq; certa sedes, vt suprà posui, suturarũ est: potest idem, & naturaliter commissum, & ictu fissum esse, iuxta' ve aliquid fissum habere. Qui aliquid etiam, vbi ictus fuerit vehemẽtior, quãuis specillo nihil inuenitur, tamen aperire commodius est. At si ne tum quidem rima manifesta est, inducendum super os atramentum scriptorium est, deinde scalpro id detrahendum. Nigritiẽ enim cõtinet, si quid fixum est. Solet etiam euenire, vt altera parte fuerit ictus, & os altera fiderit. Itaq; si grauiter aliquis percussus est, si mala indicia subsecuta sunt, neq; ea parte qua cutis discussa est, rima reperitur, non incommodum est parte altera consyderare, num quis locus mollior sit, & tumeat, eum' q; aperire. Si quidem ibi fissum os reperietur, nec tamẽ magno negocio cutis sanescit etiam si frustra desecta est. Os fractum, nisi succursum est, grauibus inflammationibus afficit, difficilius' que postea tractatur. Raró, sed aliquando tamen euenit, vt os quidem totum integrum maneat: intus verò ex ictu vena

aliqua

aliqua in cerebri membrana rupta aliquid sanguinis mittat, isque ibi con/
cretus magnos dolores moueat, oculos quibus obcæcet. Sed ferè contra id
dolor est, & eo loco cute incisa pallidum os reperitur. Ideó que id quoque
os excidendũ est. Quacunq; autem de caussa curatio hæc necessaria est, si
nondum satis cutis patefacta est, latius aperiẽda est, donec quicquid lęsum
est in conspectu sit. In quo ipso videndum est, ne quid ex ipsa membranula
quæ sub cute caluariam cingit, super os relinquatur, Siquidem hæc scalpro
terebrisve lacerata, vehemẽtes febres cum inflammationibus excitat. Itaq;
eam commodius est ex toto ab osse diduci. Plagam, si ex vulnere est, talem
10 necesse est habeamus, qualem acceperimus. Si manu facienda est, ea ferè cõ
modissima est, quæ duabus transuersis lineis literę. X. figurã accipit, vt de=
inde à singulis procedẽtibus singulis cutis subsequatur. Inter quę si sanguis
fertur, spongia subinde in aceto tincta cohibendus est, occupandúsque ob=
iectis linamentis, & caput altius excitandum. Neque id vitium vllum me=
tum, nisi inter musculos, qui tempora continent, adfert, sed ibi quoque ni=
hil tutius fit. In omni verò fisso fractó ve osse protinus antiquiores medici
ad ferramenta veniebant, quibus id exciderent. Sed multò melius est antè
emplastra experiri, quæ caluariæ caussa componuntur. Eorúmq; aliquid
oportet ex aceto mollitum, per se super fissum fractúmve os imponere: de/
20 inde super id aliquantò latius quàm vulnus est, eodem medicamento illitũ
linteolũ, & præterea succidam lanam aceto tĩctam, Tunc vulnus deligare,
& cotidie resoluere, similiterq; curare vsq; ad diem quĩtũ. A sexto die, etiã
vapore aquæ calidę per spongiã fouere, cætera ex eadẽ facere. Quòd si ca/
rũcula increscere cœperit, & febricula aut soluta erit, aut leuior, & cupidi=
tas cibi reuerterit, satísq; somni accedet, in eodem medicamento erit per/
seuerandũ. Procedente deinde tempore, emolliẽdũ id emplastrum adiecto
cerato ex rosa facto, quò facilius carnem producat: nam per se reprimendi
vim habet. Hac ratione sæpe rimæ callo quodam implentur, estq; ea ossis
velut cicatrix: & latius fracta ossa, si qua inter se non cohærebant, eodem
30 callo glutinantur: éstque aliquantò melius velamentũ cerebro, quàm caro
quę exciso osse increscit. Si verò sub prima curatione febris intenditur, bre=
uesq; somni, & iidem per somnia tumultuosi sunt, hulcus madet, neq; ali/
tur, & in ceruicibus glandulæ oriuntur, magni dolores sunt, cibique super
hæc fastidiũ increscit, tum demũ ad manũ scalprumque veniendũ est.
Duo verò sub ictu caluariæ pericula sunt, ne vel findatur, vel medium de=
sidat: si fissum est possunt oræ esse compressę, vel quia altera super alteram
excessit, vel etiam quia vehementer rursus se commiserunt. Ex quo euenit,
vt humor ad membranam quidem descendat, exitũ verò non habeat, ac sic
eam iritet, & graues inflammationes moueat. Vbi medium desedit, eandẽ
40 cerebri membranam os vrget, interdum etiam ex fractura quibusdam ve=
lut

lut aculeis pungentibus. His ita succurrendũ est, vt tamen quamminimũ ex osse dematur. Ergo si ora alteri isedit, satis est id quod eminet, plano scal pro excidere, quo sublato iam rima hiat quantũ curationi satis est. At si orę inter se comprimuntur, à latere eius interposito digiti spacio, terebra fora= men faciẽdũ est, ab eo' que scalper duabus lineis ad rimam agendus ad simi litudinem. C. literę, sicut vertex eius à foramine basis ad rimas it. Quòd si rima longius patet, ab altero foramine rursus similis sinus fieri debebit, & ita nihil latens in eo osse concauum est, abundéque exitus datur intus lędẽ= tibus. Ne si fractũ quidem os desedit, totũ excidi necesse est. Sed siue totũ perfractum est, & ab alio ex toto recessit, siue circumpositę caluariæ inhæ= ret, exigua parte ab eo quod naturaliter se habet scalpro diuidendũ est: de= ide in eo quod desedit iuxta rimam quam fecimus foramina addẽda sunt: si in angusto noxa est, duo: si latius patet, tria, septa' q; eorũ excidenda: & tũ scalper vtrinque ad rimam agẽdus, sic vt lunatũ sinũ faciat, ima' q; pars eius intus ad fracturam, cornua ad os integrũ spectent. Deinde si qua labent, & ex facili remoueri possunt, forfice ad id facta colligẽda sunt, maximéq; ea quæ acuta membranam infestant. Si id ex facili fieri non potest, subiici= enda lamina est quam custodem eius membranæ esse proposui: & super eã quicquid spinosum est, & intus eminet, excidendum est: eadẽ lamina quic= quid deorsum insedit attollendũ. Hoc genus curationis efficit, vt qua par te fracta ossa tamen inhærent, solidentur: qua parte abrup ta sunt, sine vl/ lo tormento sub medicamenti tempore excidant, spacium' que inter hęc sa tis illi magnum ad extrahendam saniem relinquatur, plus' q; in osse propu= gnaculi cerebrum habeat, quàm habiturũ fuit eo exciso. His factis, ea mẽ= brana acri aceto respergẽda est: vt siue aliquid sanguinis ex ea profluit, cohi beatur: siue intus concretus cruor remanet, discutiatur. Tum idem medi= camentum eodem modo, qui suprà positus est, mollitum, ipsi membranæ imponendum est. Cætera' que eodem modo facienda sunt, quæ ad linteolũ illitum & lanam succidam pertinent; collocandus' que is loco in tepido, & curandum cotidie vulnus, bis etiam ęstate. Quòd si membrana per inflam mationẽ intumuerit, infundenda erit rosa tepida. Si vsque eò tumebit, vt su per ossa quoque emineat, coercebit eam bene trita lẽticula, vel folia vitis cõ trita, & cum recẽti vel butyro vel adipe anserino mista: ceruixque molliri debebit liquido cerato ex irino facto. At si parum pura membrana videbi= tur, par modus eius emplastri & mellis miscendus erit, idque supèr infun/ dendum, eius' q; continendi caussa vnum aut alterum linamentum inijcien dum, & supèr linteolo cui emplastrũ illitum sit, contegendũ. Vbi plus pu= ra membrana est, eadem ratione adijciẽdum emplastro ceratũ, vt carnem producat. Quod ad abstinentiam verò & primos vlterioresque cibos poti= ones' que pertinet, eadem quæ in vulneribus præcepi seruanda sunt: eò ma= gis,

IDem casus manet eos, quorum in spina vertebræ exciderunt. Id
enim nō potest fieri, nisi ex medulla quæ per medium, & duabus
membranulis, quæ per duos à lateribus processus ferūtur, & ner
uis qui continent, ruptis. Excidunt aūt & in posteriorem partem, & in pri=
orem, & supra septum trāsuersum, & infra. Si in vtrāq; partem exciderit, à
posteriore parte vel tumor, vel sinus oritur. Si super septum id incidit, ma/
nus resoluuntur, vomitus aut distentio neruorum insequitur, spiritus diffi
culter moueť, dolor vrget, & aures obtusæ sunt. Si sub septo, fœmina resol=
uuntur, vrina supprimitur, interdum etiam sine voluntate prorumpit. Ex
10 eiusmodi casibus vt tardius quàm ex capitis, sic tamē intra triduum homo
moritur. Nam quod Hippocrates dixit, vertebra in exteriorē partem pro/
lapsa, pronū hominem collocandū esse & extendendum, tū calce aliquem
super ipsum debere consistere, id intus impellere, in his accipiendū est quæ
paulū excesserunt, non in his quæ toto loco mutatæ sunt. Nonnunquam
enim neruorum imbecillitas efficit vt quamuis non exciderit vertebra, pau
lū tamen in priorem partem promineat. Id nō iugulat, sed ab interiore par=
te non contingi quidem posse: ab exteriore si propulsum est, plerūq; iterum
redit: nisi (quod admodum rarum est) vis neruis restituta est.

De humero luxato. Caput. XV.

20 HVmerus aūt modò in alam excidit, modò in partē priorem. Si in
alā delapsus est & victus cubitus recedit ab latere, rursum iuxta
eiusdem partis aurem cū humero porrigi non potest, longius'q;
altero id brachium est. Si in priorem partem, summum quidem brachium
extenditur, minus tamen q̄ naturaliter: difficiliúsq; in priorem partem q̄ in
posteriorem cubitus porrigitur. Igitur si in alam humerus excidit & vel pu
erile adhuc est corpus, vel molle certè & imbecillibus neruis intentū est, sa=
tis est collocare id in sedili, & ex duobus ministris alteri imperare vt caput
lati scapularum ossis leniter reducat, alteri vt brachiū extendat: ipsum po/
steriore parte residētem humerum sub ala eius cogere, simúlq; & latum os,
30 & altera manu brachium eius ad latus impellere. At si vastius corpus ner/
uive robustiores sunt, necessaria est spathula lignea, & quæ crassitudinem
duorum digitorum habet, & longitudine ab ala ad digitos peruenit. In qua
summa capitulū est rotundū & leniter cauū, vt recipere particulam aliquā
ex capite humeri possit. In ea bina foramina tribus locis sunt inter se spatio
distantibus, in'q; ea lora mollia conijciuntur: ea'q; spatha fascia inuoluta,
quò minus tactu lædat, ad alam à brachio dirigitur, sic vt caput eius sum/
mæ alæ subijciatur. Deinde loris suis ad brachiū deligatur, vno loco paulū
infra humeri caput, altero paulū supra cubitū, tertio supra manum. Cui rei
protinus interualla tūc quoq; foraminum aptata sunt. Sic brachiū deliga/
40 tū sup scalæ gallinariæ gradū traijcitur, ita altè vt homo ipse cōsistere non

ff 121-126 follow 130

possit, simul'q; in alteram partem corpus demittitur, in alteram brachium intēditur. Eo'q; fit vt capite ligni caput humeri impulsum in suam sedem, modò cū sono, modò sine hoc compellatur. Multas alias esse rationes scire facilè est vno Hippocrate lecto, sed non alia magis vsu comprobata est. At si in priorem partē humerus excidit, supinus homo collocādus est, fascia'q; aut habena media ala circūdanda est, capita'q; eius post caput hominis ministro tradenda, brachiū alteri: pręcipiendū'q; vt ille habenam, hic brachiū extendat. Deinde medicus caput quidem hominis sinistra debet repellere, dextra verò cubitū cum humero attollere, & os in suam sedem compellere: faciliús'que id in hoc casu quàm in priore reuertitur. Reposito humero lana alæ subijcienda est. Si ī interiore parte os fuit, vt ei opponatur. Si in priore parte, vt tamen commodius deligetur. Tū fascia primū sub ala obuoluta caput eius debet comprehendere, deīde profectus ad alteram alam, ab ea'q; ad scapulas, rursus'que ad eiusdem humeri caput tendere. Sępius'q; ad eandem rationem circumagi, donec benè id teneat. Vinctus hac ratione humerus commodius continetur. Si adductus ad latus sit, ad id quoque fascia deligatur.

De cubiti luxati curatione. Caput. XVI.

IN cubito autem tria coire ossa, humeri, & radij, & cubiti ipsius, ex his quæ prima parte huius voluminis posita sunt itelligi potuit. Sed cubitus qui innexus humero est ab hoc excidit, radius qui adiunctus est interdū trahitur, interdū subsistit. In omnes verò quatuor partes excidere cubitus potest: sed si in priorem prolapsus est, extentū brachiū est, neq; recuruatur. Si in posteriorem, brachiū curuū est, neq; extenditur, breuius'q; altero est. Interdū febrem vomitum'q; bilis mouet. Si in exteriorem interiorem've brachiū porrectū est, sed paulū in eam partem à qua os recessit recuruatū, quicquid incidit, reponendi ratio vna est. Neq; in cubito tantū est, sed in omnibus quoq; membris longis, quæ per articulum longa testa iunguntur. Vtrunq; membrū in diuersas partes extendere, donec spaciū inter ossa liberū sit. Tum id os quod excidit, ab eā parte in quam prolapsum est, in contrariam impellere. Extēdendi tamen alia atq; alia genera sunt, prout nerui valent, aut ossa huc illuc've sederunt. Ac modò manibus solis vtendū est, modò quædam alia adhibenda. Ergo si in priorē partem cubitus prolapsus est, extendi per duas manus, interdū etiam habenis iniectis satis est. Deinde rotundū aliquid à lacerti parte ponendū est, & super id repentè cubitus ad humerū impellendus est. At in alijs casibus commodissimum est eadem ratione brachiū extendere, quæ fracto cubito suprà posita est, & tum ossa reponere. Reliqua curatio eadem est, quæ in omnibus. Celerius tantū & sæpius id resoluendū est, multo'q; magis aqua calida fouen[illegible]n, diutius ex oleo & nitro ac sale perfricandum. In cubito enim celerius

celerius, quàm in vllo alio articulo, siue extrà remansit, siue intus reuertit, callus circũdatur: is'q; si per quietem increuit, flexus illius postea prohibet.

De manu luxata. Caput decimumseptimum.

MAnus quoque in omnes quatuor partes prolabitur. Si in posteriorem partem excidit, porrigi digiti non possunt: si in priorem, non inclinantur: si in alterutrũ latus, manus in contrarium, id est aut ad pollicem aut ad minimum digitum cõuertitur. Reponi non difficilimè potest. Super durũ locum & renitentem ex altera parte intendi manus, ex altera brachiũ debet, sic vt prona sit: si in posteriorem partem os excidit, supi
10 na: si in priorem, si i interiorem exteriorémve, in latus. Vbi satis nerui diducti sunt, si in alterutrũ latus procidit manus, brachiũ in contrarium repellendum est. At his, quæ in priorem posteriorémve partem prolapsa sunt, superimponendũ durum aliquid: idq; supra prominens os manu vrgendum est, per quod vis adiecta facilius in suam sedem compellit.

De palma. Caput decimũoctauum.

IN palma quoq; ossa interdũ suis sedibus promouentur, modò in priorem partem, modò in posteriorem. In latus enim moueri paribus ossibus oppositis, non possunt. Signum id solum est quod omniũ commune est: tumor ab ea, in quam os venit: sinus ab ea à qua reces
20 sit. Sed sine intentione, digito tantummodo bene pressum os in suam sedẽ reuertitur.

De digitis. Caput decimũnonum.

AT in digitis totidem ferè casus, eadem'q; signa sunt, quę in manibus. Sed in his extendendis non æquè vi opus est: cum & articuli breuiores, & nerui minus validi sint. Super mensam tantummodo intendi debẽt, qui vel in priorem, vel in posteriorem partem exciderũt: tum iam palma compelli, atq; id quod in latus elapsum est digitis restitui.

De fœmore. Caput vigesimum.

CVm de his dixerim, de his quoque quæ in cruribus sunt videri
30 possum dixisse. Siquidem etiam in hoc casu quædam similitudo est fœmori & humero, & tibiæ, & cubito, pedi & manui. Quędã tamen separatim quoq; de his dicenda sunt. Fœmur i omnes quatuor partes promouetur, sæpissime in interiorem, deinde in exteriorem, rarò admodũ in priorẽ, aut posteriorem. Si in interiorem partem prolapsum est, crus longius altero & vastius est: extrà enim pes vltimus spectat. Si in exteriorem, breuius rarum'que fit, & intus inclinatur, calx in gressu terram nõ cõtingit, sed planta ima, meliúsque id crus superius corpus, quàm in priore casu fert, minus'que baculo eget. Si in priorẽ crus extensum est, implicarique non potest, alteri cruri ad calcem par est: sed ima planta minus in priorem
40 partem inclinatur, dolor'que in hoc casu præcipuus est, & maxime vrina

supprimitur. Vbi cum dolore inflammatio quieuit, commodè ingrediun/tur, totúsque eorum pes est. Sed & si in posteriorem extendi nõ potest crus breuius'que est, vbi constitit, calx quoque terram non contingit. Magnum autẽ fœmori periculum est, ne vel difficulter reponatur, vel repositum rursus excidat. Quidam iterum semper excidere contẽdunt, sed Hippocrates & Diocles, & Philotimus, & Nileus, & Heraclides Tarentinus, clari admodum autores, ex toto se restituisse memoriæ prodiderunt. Neque tot genera machinamẽtorum quoque ad extẽdendum in hoc casu fœmur, Hippocrates, Andreas, Nileus, Nymphodorus, Protarchus, Heraclides reperissent, si id frustra esset. Sed vt hæc falsa opinio est, sic illud verum est: Cum ibi valẽtissimi nerui, musculi'q; sint, si suum robur habent, vix admittere: si non habent, postea non continere. Tentandum igitur est, & si tenerius mẽ/brum est, *satis est habenam alteram ab inguine, alteram à genu intendi.* Si validius, melius adducent, qui easdem habenas ad valida bacula deligarint: túmq; eorum fustiũ imas partes oppositæ moræ obiecerint, superiores'que ad se vtraq; manu traxerint. Etiamnum valentius intendit membrũ super scamnum, cui ab vtraq; parte axes sunt, ad quos habenæ illę deligãtur, qui (vt in torcularibus) conuersi rumpere quoque, si quis perseuerauerit, non solũ extendere neruos & musculos possunt. Collocandus autem homo su/per id scãnum est, aut pronus, aut supinus, aut in latus: sic vt semper ea pars superior sit, in quam os prolapsum est: ea etiam inferior, à qua recessit. Neruis extentis, si in priorem os venit, rotundum aliqd super inguen ponendũ, subito'q; super id, genu adducendũ est eodem modo, eadẽ'q; de caussa, qua idem in brachio fit, protinúsque si complicari fœmur potest, int9 est. In cęteris verò casibus, vbi ossa per vim paulùm inter se recesserunt, medicus debet id quod eminet retrò cogere, minister contrà inde coxam propellere. Posito osse, nihil aliud noui curatio requirit, quàm vt diutius is in lecto detineatur: ne si motum adhuc neruis laxiorib9 fœmur fuerit, rursus erũpat.

De genu. Caput. XXI.

GEnu quoq; & in exteriorem & in interiorem & in posteriorẽ par/tem excidere notissimum est. In priorem non prolabi pleriq; scripserunt, potest'que id vero proximum esse: cum inde opposita patella, ipsa quoque caput tibiæ contineat. Meges tamen eũ cui in priorem partem excidisset, à se curatum esse memoriæ prodidit. In his casibus in/tẽdi nerui rationibus ijsdem quas in fœmore retuli, possunt. Et id quidem quod in posteriorem partem excidit, eodem modo rotundo aliquo super poplitem imposito, adducto'q; eò crure, reconditur. Cætera verò manibus simul, tum ossa in diuersas partes compelluntur.

De Talo.
Caput. XXII.

Talus

TAlus in omnes partes prolabitur. Vbi in interiorem partem excidit, ima pars pedis in exteriorem partem conuertitur. Vbi huic contrarius talus, contrarium etiam signum extat. Si in priorem partem erumpit, à posteriore latus neruus durus & insanus est, minus'que is opus est: si in posteriorem, lanx penè conditur, plaga maior fit. Reponitur autem is quoque per manus, prius in diuersa pede & crure diductis. Et in hoc quoque casu diutius in lectulo perseuerãdum est, ne is talus qui totum corpus sustinet, parum confirmatis neruis ferendo oneri cedat, rursus'que prorumpat. Calciamentis quoque humilioribus primo tempore vtẽdum,
10 ne iunctura talum ipsum lædat.

De planta. Caput vigesimumtertium.

PLantæ ossa iisdem modis quibus in manu, prodeunt, iisdem'que conduntur. Fascia tantummodo calcem quoque debet comprehendere: ne cum mediam plantam imúmque eius vinciri necesse est, liber talus in medio relictus, materiam pleniorem recipiat, ideo'que suppuret.

De Digitis. Caput vigesimũquartum.

IN digitis nihil vltrà fieri debet, quàm quod in his qui sunt in manu, positũ est. Potest tamen conditus articulus medius aut summus canaliculo aliquo contineri. Hęc facienda sunt in his casibus
20 vbi sine vulnere ossa exciderunt. Hic quoque & ingens periculum est: & eò grauius, quò maius membrum est, quo've validioribus neruis aut musculis cõtinetur. Ideo'que humeris, fœmoribus'que metus mortis est: ac si reposita ossa sunt, spes nulla est. Non repositis tamen, nonnullum periculum est. Eo'que maior in vtroque timor est, quò propius vulnus articulo est. Hippocrates nihil tutò reponi posse, præter digitos & plantas & manus, dixit: atque in his quoque diligenter esse agendũ, ne præcipitarent. Quidam brachia quoque & crura reposuerunt. Et ne cancri, distentionésque neruorum orirentur, sub quibus in eiusmodi casu fieret mors matura, sanguinem ex brachio miserũt. Verùm ne digitus quidem, in quo minimum vt malum,
30 sic etiam periculum est, reponi debet ante inflammationem, aut postea cũ iam vetus res est. Si quoque reposito osse nerui distenduntur, rursus id protinus expellendum est. Omne autem membrum, quod cũ vulnere loco motũ, neq; repositũ est, sic iacere conuenit vt maximè cubantem iuuat: tantũ ne moueatur, néve dependeat. In omniq; tali morbo magnũ ex longa fame præsidiũ est. Deinde ex curatione eadem quæ proposita est, vbi ossibus fractis vulnus accessit. Si nudum os eminet, impedimento semper futurũ est. Id quod excedit abscindendum est. Imponenda'que supèr arida linamenta sunt & medicamenta nõ pinguia, donec quæ sola esse in eiusmodi re sanitas potest, veniat. Nam & debilitas sequitur: & tenuis cicatrix inducitur, quæ
40 necesse est facilè noxæ postea pateat.

A. C. Celsi De Medicina Liber Octauus Finit.

ENCOMIVM
MEDICINAE,
docto quodam
autore.

VEreor, viri amplissimi, ne qui de Medicinæ dignitate ma
lè existiment, cum eam subinde laudibus ornari, & Enco
mijs celebrari, à nostri ordinis hominibus audiāt. Omni=
bus enim in ore est, reb9 per se parũ honestis ac pulchris,
alieno ornatu, & orationis fuco opus esse, quibus cõmen
dentur, quando nihil in se habent, quo sibi gratiã aut de/
cus parent. Sicut fœminæ inhonestæ, ac deformes, quia ipsæ pulchritudine
carent, à cerussa formæ adiumentũ petunt, quò se alijs venditent. His (si
qui sunt) nostri consilij rationem reddendam duxi, ne re aliter atque est in=
tellecta, & falsa persuasione adducti, de disciplina preclara iniquè iudicent,
aut de honestis factis, inhonestè pronũcient. Nos non prædicamus laudes
Medicinæ, vt ei gratiam & venustatem conciliemus, quando tanta eius na
tiua elegantia, & innatũ est decus, vt nullũ nõ modò lenocinium requirat,
sed etiam nec vlla arte magis exornari possit q̃ natiua, pulcherrimo fuco:
sed quò adulescentibus adhuc rerũ imperitis, eius splendorem ac maiesta=
tem ostendamus: ne ignorent, quantũ hæc ars in se boni habeat, & impru=
dentes rem singularẽ prætereant, vt est ea ætas infirmi consilij, & preceps:
neque iudicio sed libidine fertur, si ei dux quem admonentem sequatur, de=
fuerit. Verùm admodũ paucis de re amplissima dicam, quòd intelligo mi=
hi eam sermonis copiam, & benedicendi facultatem deesse, quam eius artis
virtutes deposcũt, si hominũ oculis exhibere velis. Neque eo consilio hanc
prouinciam suscepi, quòd hoc me præstiturũ cõsiderem, sed ne in pulcher/
rimam nostri Gymnasij consuetudinem peccarem, que tanti bonis viris est,
vt non dubitent difficilia & ardua, & prorsus quæ supra suas vires sunt, mo
liri, modò illam seruent. Quare dũ publicæ vtilitati inseruire conor, & piè
quidem, licet parũ feliciter, me queso benignè & patienter audite. In disci=
plinis quæ excellentibus illustriũ hominũ ingenijs inuentæ sunt, & incre/
dibili grauiũ virorũ cura & industria perfectæ & expolitæ, ea princeps ac
regina existimari sine cõtrouersia debet, que honestatis splendore, vtilitatis
magnitudine, iucunditatis illecebris reliquas omneis vincit, tum rebus hu
manis in primis necessaria est: quam esse Medicinã vt verè ita & liberè pro=
nũciare nihil veremur, que honestam rerũ naturalium scientiam, & elegan
tem humanæ naturæ cognitionem cõplectitur, ea'q; tradit quibus vel bo=
nam valetudinem tueamur & sustentemus, vel malã corrigamus ac emen
demus: ad hæc quid commodi aut incommodi quæ'q; res nobis adferant.

Quid autem bono viro, & excellentis ingenij homini honestius, quid melius, quid dignius, q̃ versari in earũ rerũ inquisitione & indagatione, quarũ scientia & splendoris, & magnificentiæ plurimũ habet, vsum verò ac fructũ immensum, maximéq; naturam rerũ omniũ parẽtem attingit? Iam'q; animum attollere humo, & sublimia petere, vt aeris naturam & cœli vim inspicias, & vigilantibus oculis in his obserues quæ cura & admiratione digna sunt, quæ'q; commodi aut detrimenti aliquid hominũ naturæ portendant: vt possis & commoditates ex omnibus decerpere, & damna cauere? Iam verò infinitis herbarũ generibus cõtemplandis te dedere, ibiq; diu morari, & propius cognoscere admirabiles illas & planè diuinas earũ virtutes atq; opes, quæ tam variæ, tam prestantes, tam'q; incredibiles sunt, vt nihil profectò in ipsa natura sit, aut dignius quod suspiciamus, aut pulchrius qđ inuestigemus, aut iucũdius qđ cognoscamus? Videť enĩ ipsi naturæ studio fuisse, rara suæ benignitatis munera, & nõ mediocrem boni vim in intimis herbarũ medullis recondere & occultare: quò bonos & alacres viros ad inquirendum acueret, & eorũ studia ac industriam liberalibus premijs remuneraret. Quemadmodum viri principes eorũ virtuti qui in certaminibus præstiterũt, exquisitos honores habere solent. Cuius rei locuples testis Hesiodus est, antiquæ fidei vates: qui deplorat homines ignorare, quantũ boni in Malua & Albuco recõditũ sit. Et Mercurius ille deorũ apparitor, Vlyssi Moly herbam commõstrans, inquit hominibus difficile esse eam inuenire, dijs aũt non item. Hæc igitur procul ab omniũ oculis in extremis rerũ latebris abstrusa peruestigare, & magnũ inde humanę societati fructũ, & sibi sapientiam colligere, est præclari & magni viri. Quid verò de gemmarum naturis & virtutibus dicam? quas viri Medici singulari ingenij acrimonia, & incredibili industria perpendentes inuenerũt, quibus tam splendida vis tam'que incomparabilis virtus inest, vt nihil sit in rebus humanis, quod cũ ijs comparari possit? Et ne longior æquo sim, reliquas naturaliũ rerũ parteis placet silentio præterire, si prius de homine, de quo tacere fas esse non puto, dixerim: quo à natura non aliud animal aut melius, aut præstantius aut diuinius conditum est. Ad quem contemplandũ Medicina (quę hòc in cognoscendo accuratior & diligentior, quò quid excellẽtius & melius) omnem ingenij vim, & animi robur conuertit, omneis eius partes perlustrat, singula membra seorsum propius intuetur, & acri iudicio examinat, singulos'que eius angulos perreptat & cognoscit, & in admirabili illa & viua corporis humani compositione omnia singulatim, veluti luculentũ & illustre nobis architecti ædificiũ perquirit, & inspicit, ibique aptè & eleganter disposita admiratur: si quæ vitiũ fecerunt, notat: totum'que hoc animal, adeò perplexũ & sinuosum, vt non iniuria Momus ei fenestras addendas censuerit, quò ea quæ itus sunt cognosci possent, lynceis oculis perspicit. Si igitur

quis, quod pulcherrimum & honestissimum est, semetipsum intus & in cu
te cognoscere cupit, veluti labyrinthũ ingressurus, Medicinam ducem, ceu
Thesei filum sequetur, si errore implicari, & à vero deduci non velit, & mi
nimo negocio rem, qua nihil cognitione splẽdidius, & inquisitione melius
& oblectatione suauius, cõsequi. De qua, quàm honorificè veteres illi, ve=
ri sancti & sapientes homines iudicarit, luce clarius est. Homerus enim va=
tes sine dubio rerũ humanarum peritissimus vnum Medicum multis alijs
hominibus præstare censuit: quod Poeta acerrimi iudicij nunquam dixis/
set, si non vidisset tantum oportere tribui tam eleganti rerum naturæ co=
gnitioni. Quid quòd Homero non tantum vetustiores, sed etiam grauio=
res viri, Medicis diuinos honores habuerunt, eosq; beneficentia & studio
in numerum deorũ sustulerunt? Quod grauiter quidem illi, & constanter
fecerunt, vt eorum ferebat religio: iudicabant enim illi hanc sapiẽtiam non
humanam, sed cœlestem esse, quæ tam arcanas rerum virtutes in ipsis na=
turę venis reconditas & abstrusas euoluere, & in lucẽ proferre posset. Neq;
hominis, sed Dei esse tanta hominibus commoda adferre. Quare meritò
apud eos in diuino honore erant, à quibus diuina beneficia percipiebant.
Eos verò qui de iure respõdebãt plurimùm admirabantur, & meritò qui=
dem: quis enim tam sanctos iustitiæ custodes non magnifaceret? sed tamẽ
nemo vllũ Iurisperitũ cœlo dignatus est: verùm ijs quorũ magna & cele/
bris iustitię & æquitatis opinio fuit, hanc prouinciam detulerunt, vt apud
inferos inter vmbras caussas cognoscerent. De Mathematicis veterũ iudi=
ciũ etiam fabulis testatum est, qui Promethea nobilem sanè Mathemati/
cum Caucaso alligarunt, ei pro honestissima disciplina tradita, solicitudinẽ
& miseriam reponentes. Neque his maior honor Philosophis habitus. Hic
nimirũ palam est, inter honestissimas disciplinas, principem locum veteres
Medicinæ dedisse: vt interim taceam Græciam, cũ omni genere disciplina
rum maximè floreret, Hippocrati eos honores habuisse, quos prius Hercu
li monstra tollenti detulerat. Ex quo Medicinæ dignitas & splendor æsti/
mari debet, cum ea regio, quæ sic viris sapientibus præstabat, sic optimarũ
rerum iudicio pollebat, Medicinam tam exquisitis honoribus exornarit, vt
dignitate eam Herculi minorum gentium Deo adæquaret. Et vt honesta=
te, ita & vtilitate & dulcedine reliquis disciplinis præstat. Quemadmo=
dum enim in Platone & Demosthene, & eiusdem monetæ bonis scripto=
ribus, non tantum magna maiestas & ingens sermonis splendor, sed etiam
pulcherrimus fructus, & insignis vtilitas. Sic etiam Medicinæ non minus
voluptatis & bonæ frugis, q̃ dignitatis inest: nisi quis putat aliquid melius
& optabilius esse bona valetudine, quæ Medicinæ beneficio cõseruatur, &
eiusdẽ opera labefactata curatur, quę ex varijs herbis succos quantiuis pre=
cij exugit in valetudinis subsidium: sicut apes ex varijs floribus materiam
colligunt,

fol 131 after 126

gis, quò periculosius hæc pars afficitur. Quinetiam cũ iam nõ solum susti
neri, sed alii his quoq; adparebunt, tamen erũt vitanda quæcunq; mandẽ-
da sunt: item fumus & quicquid excitat sternutamentũ. Spem verò certã
faciũt membrana mobilis ac sui coloris, caro increscẽs rubicũda, facilis mo
tus maxillæ atque ceruicis. Mala signa sunt, mẽbrana immobilis, nigra vel
liuida, vel aliter coloris corrupti, demẽtia, acris vomitus, neruorum vel re-
solutio vel distentio, caro liuida, maxillarum rigor atq; ceruicis. Cętera'que
quæ ad somnũ, cibi desyderiũ, febrem, puris colorem attinent: eadem quæ
in cęteris vulneribus, vel salutaria, vel mortifera sunt: vbi bene res cedit, in-
10 cipit ab ipsa mẽbrana: vel si os eo loco duplex est, inde quoq; caro ĩcrescere,
ea'q; id quod inter ossa vacuum est, replet: nõnunquam etiam super calua-
riam excrescit. Quod si incidit, inspergẽda squama ęris est, vt id reprimat,
cohibeat'q;, ea carni superdando, quę ad cicatricem perducant. Omnibúsq;
ea locis commodè inducitur, excepta frontis ea parte, quæ paulùm super id
est, quod inter supercilia est. Ibi enim vix fieri potest, vt per omnem ætatẽ
sit exulceratio, quæ linteolo medicamentum habente contegenda sit. Illa
vtiq; capite fracto seruanda sunt, vt donec iam valida cicatrix erit soluẽda,
vitentur frequens balneum, maior vini modus.

De narium fractarum curatione. Caput. V.

20 IN naribus verò & os & cartilago frãgi solet, & quidem modò ad-
uersa, modò à latere: si aduersa fracta sunt, alterum've ex his, na-
res desidũt, difficulter spiritus trahitur: si à latere os fractum est,
is locus cauus est: si cartilago, in alteram partem nares declinantur. Quic-
quid in cartilaginem incidit, excitandum leniter est, aut subiecto specillo,
aut duobus digitis vtrinq; compressis. Deinde in longitudinem implicata
linamenta, & molli pellicula cincta circũsuta'q;, intus adijcienda sunt. Aut
eodem modo compositũ aliquid ex arido penicillo. Aut grandis pinna, gũ-
mi vel fabrili glutine illita, & molli pellicula circundata, quæ desidere car-
tilaginem non sinat. Sed si aduersa ea fracta est, æqualiter vtraque naris im
30 plenda est. Si à latere, crassius esse debet ab ea parte in qua nasus iacet, ab al-
tera tenuius id quod inseritur. Extrinsecus autem circundanda habena est
mollis, media illita mixtis inter se simila & thuris fuligine: ea'q; vltra aures
ducenda, & fronti duobus capitibus agglutinanda est. Id enĩ corpori quasi
gluten inhærescit, & cum induruit nares commodẽ continet. Sin quod in-
tus inditum est lædit, sicut maximè fit vbi interior cartilago perfracta est,
excitatæ nares eadem tantummodo habena continendæ sunt. Deinde post
quatuordecim dies idipsum demẽdum est. Resoluitur autem aqua calida,
ea'q; tum is locus cotidie fouẽdus est. Sin os fractum est, id quoq; digitis in
suam sedem reponendum est: atq; vbi aduersum id ictum est, vtraque na-
40 ris implenda est: vbi à latere, ea in quam os impulsum est: imponendum'q;

ceratum, & paulò vehementius deligandum est: quia callus eo loco non ad sanitatem tantummodo, sed etiam ad tumorem increscit. A tertio die fouendum id aqua calida est, tantó que magis quãtò propius esse sanitati debet. Quòd si plura erunt fragmenta, nihilominus extrinsecus singula in suas sedes digitis erunt compellenda, imponendá q; extrinsecus eadẽ habena, & super eam ceratum, neq; vltrà fascia adhibenda est. At si quod fragmentum vndiq; resolutum cum cæteris non glutinabitur, intelligetur quidem ex humore, qui multus ex vulnere feretur, vulsella verò extrahetur. Finitisque inflammationibus imponetur aliquod medicamentum ex ijs, quę leniter reprimunt. Peius est, vbi aut ossi, aut cartilagini fractæ, cutis quoque vulnus accessit. Id admodũ rarò fit: si incidit, illa quidem nihilominus eadẽ ratione in suas sedes excitanda sunt. Cuti verò superimponendũ emplastrũ aliquod ex his, quæ recentibus vulneribus accommodata sunt: sed insuper nullo vinculo deligandum est.

De aurium fractarum curatione. Caput. VI.

IN aure quoque interdum rumpitur cartilago: quod si icidit, antequam pus oriatur, imponendum glutinans medicamentũ est. Sępe enim suppurationem prohibet & aurem confirmat. Illud & in hac, & in naribus ignorari non oportet: non quidem cartilaginem ipsam glutinari, circà tamen carnem increscere solidarique eum locum. Itaque si cum cute cartilago rupta est, cutis vtrinq; suitur. Nunc autem de ea dico, quæ cute integra frangit̃. In ea verò si iã pus natũ est, aperiẽda altera parte cutis, & ipsa cartilago contrà lunata plaga excidenda est. Deinde vtendum est medicamento leniter supprimente, quale lycium est aqua dilutum: donec sanguis fluere desinat. Tum imponẽdum linteolum cum emplastro: sic vt pingue omne vitetur, & à parte posteriore lana mollis auri subijciẽda est, quæ quod est inter hãc & caput cõpleat. Tũ ea leniter deligãda est, & à tertio die vapore, vt in naribus posui, fouẽda. Atq; in his quoq; generibus abstinentia primi temporis necessaria est, donec inflammatio finiatur.

De maxillæ fractæ curatione, déque quibusdam ad omnia ossa pertinentibus. Caput septimum.

AB his ad maxillam venturus, indicanda quædam puto communiter ad omnia ossa pertinentia, ne sæpius eadem dicenda sint. Omne igitur os, modò rectum vt lignum in longitudinem finditur, modò frangitur transuersum, interdum obliquum: atque in ipsum nõnunquam retusa habet capita, nonnũquam acuta. Quod genus pessimum est: quia neq; facilè committuntur, quæ nulli retuso innituntur, & carnem vulnerãt, interdũ neruũ quoq; aut musculũ. Quin etiã aliquãdo plura fragmenta à fragmento fiunt. Sed in alijs quidẽ ossibus ex toto sępe fragmentum à fragmento recedit, maxillæ verò semper aliqua parte etiam vexata, ossa

ossa inter se cohærent. Igitur in primis digitis duobus vtrinque prementi/bus, & ab ore, & à cute omnino ossa in suam sedem compellenda sunt. Deinde si transuersa maxilla fracta est, sub quo casu ferè dens super proximū dentem excidit, vbi ea in suam sedem collocata est, duo proximi dentes: aut si hi labant, vlteriores inter se seta deligandi sunt. Id in alio genere fracturę superuacuum est. Cætera eadem faciēda sunt. Nam linteolum duplex madens vino & oleo supèr inijciēdum cum eadem simila, & eadem thuris fuligine est. Deinde aut fascia, aut mollis habena media in longitudinem incisa vt vtrinque mētum complectatur, & inde capita eius supra caput adducta ibi deligātur. Illud quoque ad omnia ossa pertinens dictum erit, famē primùm esse necessariam: deinde die tertio humidum cibū, sublata inflammatione paulò pleniorem, eúmque qui carnem alat: per omne tempus vinū esse alienum. Deinde tertio die resolui debere: foueriq; per spongiam vapore aquæ calidę, eadémq; quæ primò fuerunt supèr dari. Idem die quinto fieri, & donec inflammatio finiatur, quę vel octauo die, vel septimo ferè resoluitur. Ea sublata, rursus ossa esse tractanda, vt si quod fragmentum loco suo non est, reponatur. Neque id esse soluendum nisi duæ partes eius temporis intra quod quæ'q; ossa conseruntur, transierint. Ferè verò intra quartumdecimum & vnum & vigesimum diem sanescūt, maxilla, malę, iugulum, latus, pectus, os scapularum, costę, spina coxarum, os tali, calx, manus, planta. Inter vigesimum & trigesimum diem, crura brachia'que. Inter septimū & vigesimum & quadragesimum, humeri & fœmina. Sed in maxilla illud quoq; adijciendum est, quòd humidus cibus diu assumendus est. Atq; etiā cum tempus processit, in lagano, similibúsq; alijs perseuerandum, donec ex toto maxillam callus firmarit. Item vtiq; primis diebus habendū silentiū.

De iuguli fracti curatione. Caput octauum.

IVgulum verò si transuersum fractum est, nonnūquā per se rursus rectè coit: & nisi mouetur, sanari sine iunctura potest. Nonnunquam verò, maximéque vbi motum est, elabitur: feréque id quod à pectore, sub id quod ab humero est, in posteriorem partem inclinatur. Cuius ea ratio est, quòd per se non mouetur, sed cum humeri motu cōsentit. Itaq; eo subsistente sub id humerus agitatur. Raro verò admodum in priorem partem iugulum inclinatur: adeò vt magni professores nunquā se vidisse memoriæ mādarint. Sed locuples tamen eius rei autor Hippocrates est. Verùm vt dissimilis vterque casus est, sic quædam dissimilia requirit. Vbi ad scapulas iugulum tendit, simul dextra manu planè propellēdus in posteriorem partem humerus est, & illud in priorem attrahendum. Vbi ad pectus conuersum est, ipsum quidem retrò dandum, humerus autem in priorem partem adducendus est. Ac si is inferior est, non id quod à pectore est deprimendum est, quia immobile est, sed humerus ipse attollendus. Si

casu superior est, id quod à pectore est, implendum lana, & humerus ad pectus deligandus est. Si acuta fragmenta sunt, incidi contrà cutis debet: ex ossibus ea, quæ carnem vulnerant, præcidenda sunt: tunc retusa ossa committenda sunt. Si quod ab aliqua parte eminet, opponendum ei triplex linteolum est in vino & oleo tinctũ. Si plura fragmenta sunt, excipienda sunt ex ferula facto canaliculo, eodémq; intus incerato, ne fascia diducatur, quę iugulo composito circundanda est, sæpius potius quàm valentius. Quod ipsum quoque in omnibus ossibus fractis perpetuum est. A dextro verò iugulo si id fractum est, ad alam sinistram, à sinistro ad dextram. Rursus'que sub ala sua fascia dari debet. Post hæc si iugulũ ad scapulas iclinatũ est, brachiũ ad latus: si in partem priorem, ad ceruicem deligãdũ est: supinus'que homo collocandus, cætera'que eadem faciẽda, quæ suprà cõprehensa sunt. Sunt verò plura ossa ferè immobilia vel dura vel cartilaginosa, quę vel frangũtur, vel forantur vel colliduntur vel finduntur, vt malę, pectus, latus, os scapularum, costæ, spina costarũ, os tali, calx, manus, planta. Horũ omniũ eadem curatio est. Si suprà vulnus est, id suis medicamentis nutriẽdum est. Quo sanescẽte rimas quoque ossis, aut si quod ferrumen est, callus implet. Si cutis integra est, & os lęsum esse ex dolore colligimus, nihil aliud, q̃ quiescendũ, imponendum'que cæratũ est, & leniter deligandũ, donec sanitate ossis dolor finiatur.

De costarum fractarum curatione. Caput. IX.

PRopriè tamen quædam de costa dicenda sunt, quia iuxta viscera est, grauioribus'que periculis is locus expositus est. Hæc quoque igitur interdum sic finditur, vt ne summum quidem os, sed interior pars eius, quæ rara est, lædatur: interdũ sic vt eam totã is casus perrumperit. Si tota fracta nõ est, nec sanguis expuitur, nec febricula sequitur, nec quicquã suppurat, nisi admodum rarò, nec dolor magnus est, tactu tamen is locus leuiter indolescit, abunde est eadem quæ suprà scripta sunt facere: & à media fascia incipere deligare, ne in alterutram partem hæc cutem inclinet. Ab vno verò & vigesimo die, quo vtique os esse debet glutinatũ, id agendum. Cibis vberioribus est vtendum, vt corpus quàm plenissimũ fiat: quò melius os vestiat, quod illo loco tenerum, adhuc iniuriæ sub tenui cute expositum est. Per omne autem tempus curationis vitandus clamor, sermo quoq;, tumultus, ira, motus vehementior corporis, fumus, puluis, & quicquid vel tussim vel sternutamentum mouet: ne spiritum quidem magnopere cõtinere expedit. At si tota costa perfracta est, casus asperior est. Nã & graues inflammationes & febris & suppuratio, & sæpe vitæ periculum sequitur, & sanguis spuitur. Ergo si vires patiũtur, ab eo brachio quod super eam costam est, sanguis mittẽdus est. Si non patiuntur, aluus tamen sine vllo acri ducẽda est, diutius'que inedia pugnandum. Panis verò ante septimũ

diem

diem non assumendus, sed vna sorbitione viuendum, imponendum'que ei loco ceratũ ex lino factum, cui cocta quoq; resina adiecta sit, aut Polyarchi malagma, aut panaces ex vino & rosa & oleo, supérque imponenda lana succida mollis, & duæ fasciæ à medijs orsæ, minime'que astrictæ. Multò verò magis omnia vitanda quæ suprà posui, adeò vt ne spiritus quidem sæpius mouendus sit. Quòd si tussis infestabit, ad id potio sumẽda erit, vel ex try/xagine, vel ex ruta, vel ex herba stychade, vel ex cumio & pipere. Grauiori=bus verò doloribus vrgentibus cataplasma imponi quoq; conueniet vel ex lolio vel ex hordeo, cui pinguis fici tertia pars sit adiecta. Et id quidem in/terdiu superiacebit. Noctu verò idem aut ceratum, aut malagma, aut pãni, quia potest cataplasma decidere. Ergo cotidie quæque resoluetur, donec iã cerato aut malagmate possimus esse contenti: & decem quidem diebus ex=tenuabitur fame corpus, ab vndecimo verò ali ĩcipit. Ideo'que etiam laxior quàm primò fascia circumligabitur, fere'q; ea curatio ad quadragesimum diem perueniet: quæ si modus erit suppurationis, plus malagma quàm ce/ratũ ad digerẽdũ proficiet. Si suppuratio vicerit neq; per quæ suprà scripta sunt, discuti potuerit, omnis mora vitanda erit, ne os infrà vitietur: sed qua parte maximè tumebit, demittendũ erit cãdens ferramentũ, donec ad pus perueniat, id'q; effundendũ. Si nusquam caput se ostendit, vbi maximè pus subit, sic ĩtelligimus. Creta cimolia totũ locũ illinimus, & siccari patiemur. Quo loco maximè humor in ea perseuerauit, ibi pus proximũ erit, ea'q; vri debebit. Si latius aliquid abscedet, duobus aut tribus locis erit perforandũ, demittendum erit linamentũ, aut aliquid ex penicillo quod summum lino sit deuinctũ, vt facilè educatur. Reliqua eadem quę in cæteris adustis, faci=enda sunt. Vbi purum erit vlcus, ali corpus debebit, ne tabes perniciosa fu=tura id malum subsequatur. Nonnũquam etiam leuius ipso osse affecto, & inter initia neglecto, non pus sed humor quidam muccis similis intus coit, mollescitque contrà cutis, in qua simili vstione vtendum est.

De spinæ curatione.

IN spina quoq; est quod propriè notemus. Nam si id quod ex ver tebra excidit, aliquo modo fractum est, locus quidem concauus fit, punctiones autem in eo sentiuntur, quia necesse est ea fragmẽ ta spinosa esse. Quo fit, vt homo in interiorem partẽ subinde nitatur. Hęc noscendæ rei caussa sunt. Medicamentis verò ijsdem opus est, quæ pluri/ma parte huius capitis exposita sunt.

De humerorum, brachiorum, fœmorũ, crurũ, digitorũ fractorum vel euulsorũ, communibus curationibus. Caput. X.

SImiles rursus ex magna parte casus curationes'que sunt humeris & fœmoribus. Cõmunia etiam quędam humeris, brachijs, fœ/moribus, cruribus, digitis. Siquidem ea minimè periculosè media

 frangũtur.

fraguntur. Quò propior fractura capiti vel superiori vel inferiori est, eò pe
ior est. Nã & maiores dolores adfert, & difficilius curatur. Ea maximè to/
lerabilis est simplex, transuersa: peior vbi fragmẽta, atque vbi obliqua. Pes=
simum, vbi eadem acuta. Nonnunquam autem fracta in his ossa in suis se/
dibus remanẽt, multò sæpius excidunt, aliud' que super aliud effertur. Id' q;
ante omnia cõsyderari debet, & sunt notę certę. Si suis sedibus mota resima
pũctionis' que sensum repræsentant tactu, inæqualia sunt. Si verò non ad/
uersa, sed obliqua iunguntur (quod fit vbi loco suo non sunt) membrũ id al
tero latere breuius est, & musculi eius tument. Ergo si hoc depressum est,
protinus id membrum oportet extendere. Nam nerui, musculi' que intenti 10
per ossa cõtrahuntur, neque in suum locũ veniunt, nisi illos per vim aliquis
intendit. Rursus, si primis diebus id omissum est, inflammatio oritur. Sub
qua & difficilè & periculosè vis neruis adhibetur. Nam distẽtio neruorum,
vel cancer sequitur, vel certum, vt diutissimè alatur, pus. Itaque si antè repo
sita ossa non sunt, postea reponenda sunt. Intendere autem digitum vel
aliud quoq; membrũ, si adhuc tenerum est, etiam vnus homo potest, cum
alteram partem dextra, alteram sinistra prendit. Valentius membrũ duo/
bus eget, qui in diuersa contendant. Si firmiores nerui sunt, vt in viris robu
stis, maximéque eorum fœminibus & cruribus euenit, habenis quoque vel
lineis fascijs vtrinque capita articulorum deliganda, & per plures in diuersa 20
ducenda sunt. Vbi paulò longius quàm naturaliter esse debet, membrum
vis fecit, tum demũ ossa manibus in suam sedem compellenda sunt, indici/
um' q; ossis repositi est, dolor sublatus. Et membrũ alteri parti æquatũ in/
uoluendũ duplicibus, triplicibus' ve pannis, & in vino & oleo tictis, quos li=
neos esse cõmodius est. Ferè verò fascijs sex opus est. Prima breuissima ad=
hibenda, quę circa fracturam ter voluta sursum versum feratur, & quasi in
cochlea serpat, satisque est eam ter hoc quoque modo circuire. Altera dimi
dio longiore, ea' que qua parte os eminet, ab ea si totum ęquale est, vndelibet
super fracturam debet incipere priori aduersa, deorsúmq; tẽdere atque ite/
rum de fractura reuersa in superiore parte vltra priorem fasciam desinere. 30
Super has inijciendũ latiore linteo caratũ est, quod eas contineat: ac si qua
parte os eminet, triplex ea pannus obijciendus, eodem vino & oleo madens.
Hæc tertia fascia comprehendẽda sunt, quarta' que, sic vt semper insequẽs
priori aduersa sit, & tertia tantum in inferiore parte, tres in superiore finiãt,
quia satius est sæpius circuire quàm adstringi. Siquidem id quod adstrictũ
est alienatur, & cancro oportunũ est: articulum autem quàm minimè vincire
opus est. Sed si iuxta hunc os fractum est, necesse est. Deligatum verò mẽ/
brum in diem tertium cõtinendum est. Ea' que iunctura talis esse debet, vt
primo die nihil offenderit, non tamen laxa visa sit, secundo laxior, tertio iã
penè resoluta. Ergo tum rursum id membrum deligandum, adijcienda' que 40

prioribus quinta fascia est, iterũ'que quinto resoluendũ est, & sexto fascijs inuoluendũ: sic vt tertia & quinta infrà, cæteræ suprà finiantur. Quotiescunque autem soluitur membrũ, calida aqua fouendum est. Sed si iuxta articulum fractura est, diu instillãdum vinũ est, exigua parte olei adiecta, eadem'que omnia faciẽda donec ab eo inflammatio soluatur, vel leuius quoq; quàm ex consuetudine id membrum fiat. Quod si septimus dies nõ dedit, certè nonus exhibet. Tum facilimè ossa tractantur. Rursus ergo si parũ cõmissa sunt, committi debent. Si qua fragmenta eminent, in suas sedes reponenda sunt. Deinde eodem modo membrum deligandum, ferulę'que supèr accommodandæ sunt, quæ fissę circumpositæ'que ossa in sua sede contineant: & in quam partem fractura inclinat, ab ea latior, valentior'que ferula imponẽda est. Eas'que omnes citra articulum esse oportet resimas, ne hunc lædant, nec vltrà astringi, quàm vt ossa contineãt: & cum spatio laxentur, tertio quoque die paulũ habenis suis coartari: ac si nulla prurigo, nullus dolor est, sic manere donec duæ partes eius temporis quod os quoq; conseruet compleantur: postea leuius aqua calida fouere, quia primò digeri materiam opus est, tum euocari. Ergo cerato quoque liquido id leniter est vngendum perfricãda'q; summa cutis est, laxius'q; id deligandum est. Tertio quoq; die soluẽdum, sic vt remota calida aqua cętera eadem fiant. Tantummodo singulæ fasciæ quoties resolutæ fuerint, subtrahantur.

De fracti humeri curatione.

Hæc communia sunt, illa propria. Si quidem humerus fractus, non sic, vt membrum aliud intenditur. Sed homo collocatur alto sedili, medicus autem humiliore aduersus. Vna fascia brachiũ amplexa ex ceruice ipsius qui læsus est, id sustineat. Altera ab altera parte super caput data, ibi accipit nodum. Tertia iuncto imo humero deorsum demittitur, ibi quoque capitibus eius inter se iunctis. Deinde ab occipitio ipsius, minister sub ea fascia quam secũdo loco posui, correpto, si dexter humerus ducẽdus est, dextro: si sinister, sinistro brachio, demissum inter fœmina eius qui curatur baculũ tenet: medicus super eam fasciam de qua tertio loco dixi, planam inijcit dextram, si sinister: sinistram, si dexter humerus sumatur: simul'q; alteram fasciam minister attollit, alteram premit medicus: quo fit, vt leniter humerus extendatur. Fascijs verò si medium aut imũ os fractũ est, breuioribus opus est: si summũ longioribus, vt ab eo sub altera quoque ala per pectus & scapulas porrigãtur. Protinus verò brachiũ cum deligatur, sic inclinandum est id quod afficit, vt ante fascias quoq; sic figurandum sit: ne postea suspensum aliter, aliter cum deligabatur, humerum inclinet. Brachio'que suspenso, ipse quoque humerus ad latus leniter deligandus est. Per quæ fit, vt minimè moueatur, ideo'que ossa sic se habẽt, vt aliquis composuit. Cum ad ferulas ventum est, extrinsecus esse earũ lon=

gissimę debent, à lacerto breuiores, sed sub ala breuissimę. Sępius'q; eæ resoluēdę sunt, vbi in vicinia cubiti humerus fractus est, ne ibi nerui rigescāt & inutile brachium efficiant. Quoties solutæ sunt, fractura manu continenda, cubitus aqua calida fouēdus, & molli cerato perfricandus: ferulę'q; vel omnino non imponendæ contra eminentia cubiti, vel aliquantò breuiores sunt.

De brachij fracti curatione.

AT si brachium fractum est, in primis cōsiderandum est, alterum os, an vtrumque comminutum sit: non quo alia in eiusmodi casu curatio admouenda, sed primū vt valentius extendatur, si vtrūq; os fractum est: quia necesse est minus neruos contrahi altero osse integro, eos'que intendente. Deinde, vt curiosius omnia in cōtinendis ossibus fiant, si neutrum alteri auxilio est. Nam vbi alterū integrum est, plus opis in eo q̄ in fascijs, ferulisque est. Deligari autem brachiū debet paulū pollice ad pectus inclinato. Siquidem is maximè brachij naturalis habitus sit, idque inuolutum mitella cōmodissimè excipitur, quæ latitudine ipsi brachio, perangustis capitibus collo inijcitur, atque ita commodè brachium ex ceruice suspensum est. Id'que paulū supra cubiti alterius regionē pendere oportet. Quòd si ex summo cubito id factum sit, glutinare id vinciendo alienū est. Fit enim brachium immobile, ac si nihil aliud q̄ dolori occursum est, idem qui fuit eius vsus est.

De crurum, fœmorum'que fractorum curatione.

IN crure ęquè ad rem pertinet, alterum saltem os integrū manere. Commune verò ei fœmorique est, quòd vbi deligatum est, in canalem conijciendum est. Is canalis & inferiori parte foramina habet, per quæ si quis humor excesserit, descendat: & à planta moram, quæ simul & sustineat eam, & delabi non patiatur: & a lateribus caua, per quæ loris datis mora quidem crus fœmur'que, vt collocatū est, detineat. Esse etiam is debet à plāta si crus fractum est, circa poplitem: si fœmur, vsque ad coxam: si iuxta superius caput fœmoris, sic vt ipsa quoque ei coxa sit. Neq; tamen ignorari oportet, si fœmur fractum est, fieri breuius, quia nunquam in antiquum statum reuertitur, summisque digitis postea cruris eius insisti, sed multa tamē fœmori debilitas est, vbi fortunę negligētia quoq; accessit.

De fracti digiti curatione.

DIgitum satis est ad vnum surculum post inflammationem deligari.

Communes curationes ad humeros, brachia, crura, fœmina, digitos'que confractos, pertinentes.

HIs propriè ad singula membra pertinentibus, rursus illa communia sunt, primis diebus fames: deide tum cū iam increscere callū oportet, liberalius alimentum, longa à vino abstinentia, fomentū

aquæ calidæ dum inflammatio est, liberale, cum ea desit, modicum. Tum etiam longior vlterioribus & liquido cærato membris, & mollis tamen vnctio. Neque protinus exercendum id membrum, sed ad antiquos vsus re/ducendum est. Grauius aliquantò est, cũ ossis fracturæ carnis quoque vul=nus accessit, maximéque si id musculi fœmoris aut humeri senserũt. Nam & inflammationes multò grauiores & promptiores cancros habent. Ac fœmur quidẽ, si ossa inter se cesserunt, ferè præcidi necesse est. Humerus verò quoq; in periculũ venit, si facilius conseruatur. Quibus periculis etiam magis id expositum, quod iuxta ipsos articulos ictum est. Curiosius igitur a/
10 gendũ est, & musculus quidem per mediam plagam transuersus præcidẽ=dus. Sanguis verò si parum fluxit, mittendus: corpus inedia extenuandum, ac reliqua quidem membra lentius intendenda, & lenius in his ossa in suam sedem reponenda sunt. His verò neque intendi neruos, neq; ossa tractari satis expedit. Ipsiq; homini permittẽdum est, vt sic ea collocata habeat, quẽ=admodum minimè lædunt. Omnibus autem his vulneribus imponendũ primò linamentum est vino madens, cui rosę paulùm admodũ adiectũ sit: cætera eadem deliganda fascijs sunt aliquantò quàm vulnus latioribus, la=xius scilicet, quàm si ea plaga non esset, quantò facilius & alienari & occupari cancro vulnus potest numero potius fasciarum id agendum est, vt laxæ
20 quoque ęquè contineãt. Quod in fœmore humeroˈque sic fiet, si ossa fortè rectè concurrerint: sin aliter se habebunt, eatenus circundari fascia debebit vt impositum medicamentum contineat. Cætera eadem quæ suprà scripsi facienda sunt, præterquam quòd neque ferulis neque canalibus, inter quæ vulnus sanescere non potest, sed pluribus tantummodo & latioribus fascijs opus est, ingerendumˈq; subinde in eas est calidum oleum & vinũ, magisq; in primo, fame vtendũ, vulnus calida aqua fouendum, frigusˈque omni ratione vitandum, & transeundum ad medicamenta, quæ puri mouẽdo sũt, maiorˈque vulneri quàm ossi cura agenda. Ergo quotidie soluendum nu=triendumˈque est. Inter quæ si quod paruulum fragmentum ossis eminet,
30 id si retusum est, in suam sedem dandum: si acutum, ante acumen eius lon=gius est præcidendum: si breuius, limãdum, & vtrinˈque scalpro limandũ: tũ ipsum recondendum est, ac si id manus facere non potest, vulsella (quali fabri vtuntur) inijcienda est rectè se habẽti capiti ab ea parte qua sima est, vt ea parte qua gibba est eminens os in suam sedem compellat. Si id maius est, membranulisˈque cinguntur, sinere oportet ea sub medicamentis resol=ui, idˈque os, vbi iam nudatum est, abscidere: quod maturius scilicet faciẽ=dum est, potestˈq; ea ratione & os coire, & vulnus sanescere. Illud suo tem/pore, hoc prout se habet. Nõnunquã etiam in magno vulnere euenit, vt fragmenta quędam velut emoriantur, neque cum cæteris coeant. Quod hic
40 quoq; ex modo fluentis humoris colligitur. Quo magis necessariũ est, sæ/

pius

pius vlcus resoluere atq; nutrire. Sequitur verò, vt id os per se post aliquot dies excidat: cum tam misera antea conditio vulneris sit, tamen id interdũ maius diutius'que facies. Sæpe enim integra cutis osse abrumpitur, protinus'que prurigo & dolor oritur. Quæ soluere (si adcidit) maturi9 oportet, & fouere aqua per æstatem frigida, per hyemẽ egelida: deinde ceratũ myrteum imponere. Interdum fractura quibusdam velut aculeis carnẽ vexat, quo à prurigine & punctionibus cognito, aperire id meli9, eos'que aculeos præcidere necesse habet. Reliqua verò curatio in vtro'que hoc casu eadem est, quæ vbi ictus protinus intulit puro iam vlcere. Cibis hic quoq; vtendũ est carnem producentibus: si breuius adhuc membrum est, & ossa loco suo non sunt, paxillus tenuis quàm leuissimi generis inter ea demitti debet, sic vt capite paulùm supra vlc9 emineat: is'que quotidie plenior adigend9 est, donec par id membrum alteri fiat. Tum paxillus remouendus, vulnus sanandum est, cicatrix inducta fouenda frigida aqua est, in qua myrt9, hedera, aliæ've similes verbenæ sint: illinendum'que medicamentum quod siccet, & magis etiam hic quiescendum, donec id membrum confirmetur. Si quando verò ossa non conferbuerunt, quæ sæpe soluta, sæpe mota sunt, in aperto deinde curatio est: possunt enim coire. Si vetustas occupauit, membrum extendendum est, vt aliquid lædatur. Ossa inter se manu diuidẽda, vt concurrendo exasperentur, & si quid pingue est, eradatur, totum'que id quasi recens fiat. Magna tamen cura habita, ne nerui musculíve lædantur. Tum vino fouendum est, in quo malicorium decoctum sit, imponendũ'q; idipsum oui albo mistum. Tertio die resoluendum, fouendum'que aqua, in qua verbenæ, de quibus suprà dixi, decoctæ sint. Quinto die idẽ faciendum, ferulæ'que circundandæ. Cętera & antè & pòst eadem facienda, quę suprà scripsi. Solent tamen interdum diuersa inter se ossa cõferuere: eo'que & breuius membrum & indecorũ fit, & si capita acutiora sunt, assiduę pũctiones sentiuntur. Ob quam caussam frangi rursus ossa & dirigi debẽt: id hoc modo fit. Calida aqua multa membrum id fouetur, & ex cerato liquido perfricatur, intenditur'que: & inter hæc medicus pertractãs ossa, vt adhuc tenero callo manibus ea diducit, compellit'que id quod eminet in suam sedem: & si parum valuit, ab ea parte, in qua os se inclinat, inuolutã lana regulam obijcit. Atq; ita deligãdo, assuescere iterum vetustæ sedi cogit. Nõnunquam autem rectè quidem ossa cœperunt, superincreuit verò nimius callus, ideo'que locus intumuit. Quod vbi incidit, diu leniter'q; id membrum perfricandum est ex oleo & sale & nitro, multũ'que aqua calida salsa fouendum, & imponendum malagma quod digerat, astrictius'que alligãdum, oleribus'que & præterea vomitu vtendum. Per quæ cum carne call9 quoque extenuatur: confert'que aliquid de sinapi, quod cum ficu in alterũ pariter membrum impositum, donec id paulum erodat, eo'que euocet materiam.

teriã. Vbi his tumor extenuatus est, rursus ad ordinẽ vitæ reuertendũ est.

De luxatis ossibus. Caput.XI.

AC de fractis quidem ossibus hactenus dictum sit. Mouentur aũt ea sedibus suis duobus modis. Nam modò quæ iuncta sunt inter se dehiscunt, vt cum latum scapularum os ab humero recedit, & in brachio radius à cubito, & in crure tibia à sura: interdum à saltu, calcis os à talo, quod raro tamen fit. Modò articuli suis sedibus excidũt. Antè de prioribus dicam. Quorum vbi aliquid incidit, protinus is locus cauus est, depressus' que digitus sinum inuenit. Deinde grauis inflammatio oritur, atq; 10 in talis præcipua. Siquidem febres quoq; & cancros, & neruorũ vel distentiones vel rigores, qui caput scapulis annectunt, mouere consueuit. Quorũ vitandorum causa facienda eadem sunt, quæ in ossibus mollibus læsis: vbi aliquid incidit, protinus his locis proposita sunt, vt dolor tumor' que per ea tollantur. Nam diducta ossa nunq rursus inter se iunguntur, & vt aliquid decoris eo loco sit nihil vsus admittitur. Maxilla verò & vertebra omnésq; articuli cum validis neruis comprehendantur, excidunt: aut vi expulsi, aut aliquo casu neruis vel ruptis vel ĩfirmatis: facilius' que in pueris & adulescẽtulis, quàm in robustioribus: hique elabuntur in priorem & in exteriorem partem, quidam omnibus modis, quidam certis. Sũt' que quædam commu 20 nia omnium signa, quædam propria sunt cuiusq;: siquidem semper ea parte tumor est, in qua os prorũpit: ea sinus, à qua recessit. Et hæc quidem in omnibus deprehenduntur, alia verò si in singulis. Quæ simulatq; de quoque dicam proponenda erunt. Sed vt excidere omnes articuli nõ possunt, sic nõ omnes reponuntur. Caput enim non vnq̃ compellitur: neq; in spina, vertebra: neque ea maxilla, quæ vtraque parte prolapsa antequam reponeretur inflammationem mouit. Rursum qui neruorum vitio prolapsi sunt, compulsi quoque in suas sedes, iterũ excidunt. At quibus in pueritia exciderũt, neq; repositi sunt, minus quàm cæteri crescunt. Omniũ' que quæ loco suo non sunt, caro ea increscit, magisque in proximo membro, q̃ in vlteriore. 30 Vt putà si humerus loco suo non est, maior in eo ipso fit, q̃ in brachio: maior in hoc, q̃ in manus acie. Tum pro sedibus & pro casibus qui inciderunt, aut maior aut minor vsus eius membri relinquitur: quo' que in eo plus vsus superest, eò minus id extenuatur. Quicquid aũt loco suo motũ est, ante inflãmationem reponendũ est. Si illa occupauit, dũ conquiescat. Tunc lacessendũ est. Vbi finita est, tentandũ est in his membris quæ id patiuntur. Multũ autem eò confert & corporis & neruorũ habitus. Nam si corpus tenue, si humidũ est, si nerui infirmi, expeditiꝰ os reponitur. Sed & primò facilius excidit, & postea minus fideliter continetur. Quæ contraria his sunt, melius continent. Sed id quod expulsum est, difficulter admittũt. Oportet au 40 tem ipsam inflammationem leuare, supèr succida lana ex aceto imposita. A

cibo, si valentioris articuli casus est, triduo, interdum etiam quinque diebus abstinere debere. Bibere aquam calidã dũ sitim finiat. Curiosius'q; hæc facere his ossibus motis, quæ validis plenisque musculis continentur: si verò etiam febris accessit, multò magis: deinde ex die quinto fouere aqua calida, remota'q; lana ceratũ imponere ex cyprino factum, nitro quoque adiecto donec omnis inflammatio finiatur. Tũc infrictionem ei membro adhibere: cibis vti bonis, vti vino modicè, iam'que ad vsus quoq; suos id membrum promouere: quia motus vt in dolore pestifer, sic aliàs saluberrimus corpori est. Hæc communia sunt, nunc de singulis dicam.

De maxillæ luxatæ curatione. Caput. XII. 10

MAxilla in priorem partem propellitur, sed modò altera parte, modò vtra'que. Si altera, in contrariam partem ipsa, mentum'que inclinatur, dentes paribus non respondent, sed sub his qui secant canini sunt. At si vtra'q;, totum mentũ in exteriorem partem promouetur, inferiores'q; dẽtes longius quàm superiores excedunt, intenti'que supèr musculi apparẽt. Primo quoque tempore homo in sedili collocandus est, sic vt minister à posteriore parte caput eius contineat: vel sic, vt iuxta parietem is sedeat, subiecto inter parietem & caput eius scorteo puluino duro: eo'q; caput per ministrum vrgeatur, quò sit immobilius. Tum medici digiti pollices linteolis vel fascijs, ne dilabantur, inuoluti in os eius conijciendi: cæteri extrinsecus admouendi sunt. Vbi vehemẽter maxilla apprehẽsa est, si vna parte procidit, cõcutiendum mentũ, & ad guttur adducendũ est. Tunc simul & caput adprehendendum, & excitato mento maxilla in suam sedem compellenda, & os eius comprimendum est, sic, vt omnia penè vno momẽto fiant. Si in vtraque parte prolapsa est, eadem omnia facienda, sed ęqualiter retrò maxilla agenda est. Reposito osse, si cum dolore oculorum & ceruicis iste casus incidit, ex brachio sanguis mittẽdus est. Cum omnibus verò quorũ ossa mota sunt primò liquidior cibus cõueniat, tum his pręcipuè: adeò vt sermo quoque frequenti motu oris per neruos lædat. 20

De capite luxato. Caput decimũtertium. 30

CAput duobus processibus in duos sinus summæ vertebræ demissis, super ceruicem cõtineri in prima parte proposui. Hi processus interdum in posteriorem partem excidunt, quo fit vt neruus sub occipitio extendatur, mentum pectori agglutinetur, neq; bibere is, neq; loqui possit, interdum sine voluntate semẽ emittat. Quibus celerrimè mors superuenit. Ponendum autem hoc esse credidi: nõ quo curatio eius rei vlla sit, sed vt res indicijs cognosceretur: & nõ putarent sibi medicum defuisse, si qui sic aliquem perdidissent.

De spina luxata.
Caput. xiiij.

Idem

colligũt, vnde mel conflent, quibus nobis à morbis circũuentis & oppres-sis opem ferant, qui nobis à fronte, tergo, lateribus, insidias tendũt: vt ne Ianus quidem ab his tutus esse queat, si non Medicina adsit, quæ ab omni parte morbos tanquam è speculo obseruet, et nos qui eos effugiamus, mo/neat, vel ab his oppressos ceu è mortis faucibus eripiat: cuius rei testis est gra uissimus ille, non dicendi modò, sed etiam intelligendi præceptor & magi-ster Cicero, inquiens: Valetudo sustentatur notitia sui corporis, & obserua tione earũ rerũ, quæ res aut prodesse soleant, aut obesse. At sola Medicina obseruat, quibus nostra natura vehemẽter oblectet, & reficiatur, quibus've grauiter lædatur: quare idem autor addit, Valetudinem sustentari ar-te eorũ, quorũ ad scientiam hæc pertinent: & tamen sunt qui hæc monen-tem non audiunt, qui tũ demum sua cõsilia, imò temeritatem cõtemnunt, cũ iam aut febri concutiuntur, aut morbo contabescunt. Veluti Atheniẽ/ses, qui de pace non nisi pullati consultabant, sicut Demades inquit. Et dis/cunt isti lari magno suo malo rectè sapere, & res verè vtiles non temerè ne-gligendas esse. Medicina verò, si vlla res alia, nobis in primis necessaria est, cuius opera incolumes & salui viuimus: sole, igne, aqua, & aere deniq; citius carebimus, quàm Medicina. Nã pręstat semel mori, & magnis miserijs de-fungi, quàm in longis morbis, quibus liberari nequeas, miserũ ducere spiri-tum, atq; infœlicem viuere vitam, à quibus multi sic premuntur, à Medi/cinę auxilio destituti, vt sibi manus adferre non dubitẽt. Quare Romani Cæsares videri possunt intellexisse, quàm salutares & necessarij essent bo/ni Medici rebus publicis, qui eis in singulos annos amplissimũ stipendium ducenta & quinquaginta sestertia pendebant, sicut Plinius autor est: cum tamen reliquarũ disciplinarũ professoribus cẽtena sestertia modò in annũ numerarint. Cuius pecunię, si rationem more nostro iniueris, cõperies Rhe toribus & Poetis tria milia aureum, & trecentos triginta quatuor nume/ratos, Medicis verò octo milia aureũ, & amplius trecẽtis in singulos annos stipendium fuisse. Næ illi probè maiestatem & operam Medicinæ perspe/ctam habuerunt, & melius & candidius de honestis rebus iudicarunt, qui tam liberalibus premijs bonos Medicos honestarunt, tanto'q; illum ordi/nem honore affecerunt. At nunc eò deuentum est, vt ex libidine, nõ ex ve-ro iudicemus: ex gratia, non ex merito tribuamus. Fiunt'q; paulatim dete/riora omnia & in peius delabuntur. Neq; desunt, quibus nunc Medicina sor det, quę olim magnis & sapientibus viris tanti fiebat. Sed quid mirum? vt enim scarabei preciosi vnguenti odore offenduntur, & sues Amaracini fra grantia, sic hi nostri scarabei & sues, præclaras & honestas res non ferunt. Sed quis istos non contemnit? nisi quis leuem & impurum seruum Caryo-nem apud Aristophanẽ audiendum putat, qui virum Medicum σκατοφάγον id est, stercoris voratorẽ vocat: cum nemini hominum obscurum sit, quòd lingua

linguaest (vt ille inquit) pars pessima serui. Neque isti veteratores, qui-
bus mala mens, malus animus est, aliter faciunt, à quibus vituperari, laudi
ducitur: prudentes viri rectè iudicant. Istos etiam contemnẽdos duco, qui
ebrij inter pocula eructãt & crepãt: Qui medicè viuit, miserrimè viuit, vi-
dentes aliquem continentiæ & frugalitatis, quàm crapulę amantiorẽ. Sed
quàm miserè istę hominũ laruæ delirant, qui existimant istũ miserè viue-
re, qui medicè viuit: næ isti ignorant, quid mederi, aut Medicina, aut Medi
cus sit: qui si intelligerent verba, iuuandi & auxiliandi vim habere, certè ali
ter iudicarent. Sed quid moramur hos? quibus nemo sanus respondendum
putat, sed Helleborum porrigendũ, vt purgato cerebro, desinant delirare.
Neque Medicorũ ordini fraudi esse debet quorundam temeritas & iscitia,
qui eius artis titulo se venditantes, multis fucũ faciunt: quibus si quis titu-
lũ detraheret, idem sanè eis accideret, quod cumano leoni, qui pelle nuda-
tus, asinus fiebat. Tales non magis Medicinæ officere debent, quàm hone-
stissimo theologorum ordini Triobolares isti Theologastri, qui ceu fœdæ
Harpyiæ, & sacra, & sanctissimũ Theologici nominis ordinem defœdant,
atq; conspurcant. Vt enim inter pulcherrimas segetes triticũ & siliginem,
zizania & loliũ sibi esse volũt locũ, ita & perditi quidam homines in hono
ratis virorũ ordinibus quoquo modo esse volũt: qui digni sunt, vt i coruos
deportentur, non quibúscum boni viri litigent. Vos quibus melior mens,
& honestior animus est, qui dignitate, splendore, & maiestate naturaliũ re-
rũ mouetur, ãplectimini Medicinã, qua nihil meli9, neq; pulchrius,
neq; maius rebus humanis diuinitus contigit: quæ & rei am
plificandæ compendiaria via est, & tantũ oblectationis
subministrat, quantum humanus animus capere
potest. Non enim hic vt in pictura inanes
vmbræ & vanæ corporũ imagines
nos oblectãt, sed res solidæ &
viuũ naturę opus: & in-
credibile, & variũ
eius decus
cum
summa vo-
luptate spectatur:
tũ facit, vt his bonis flore
amus, quibus vt abũdare felicissi
mũ, ita & carere miserrimũ est. Quare
qui beati quàm miseri esse malunt, hi putent
sibi Medicinam omnibus modis amplexandam.

FINIS.

22891

SCRIBONII LARGI DE COMPOSITIONIBVS MEDICAMENTORVM LIBER VNVS,

antehac nusquam excusus:

IOANNE RVELLIO, doctore medico castigatore.

CANDIDO LECTORI.

Nihil sanè in literatorum uotis æquè fuit, atquè rediuiuas priscorum imagines omneis, easq; quàmlibet edacis temporis iniuria delitas, posteritatis memoriæ tradere. In qua re, cũ mirè sudatũ sit, hactenus tamẽ, post alios huius calculi multos, SCRIBONIVS LARGVS (indignum) sepultus delituit. Eccũ tamen, Ruellij uiri diligentiß. opera, laboreq; reducem, ceu postliminio, habemus. Noluit enim homo sanctus hac nos diutius antiquitate ueneranda fraudari: scilicet qui hunc ipsum inter medicos eo albo habitum sciebat, quem Galenus non commendarit modò, sed περὶ κατὰ τόπους pluribus locis sequeretur. Iam quibus temporibus floruerit, ipse sibi testis est fideliß. qui etiam recepisse se ab Tyberij Cæsaris legato medicamẽtum, hoc libro fateatur.

Interim, optime lector, latino medico fruere, atque beneficij istud acceptum Ruellio feres. Nimirum qui ipse ædendum eũ curarit, plurimisq; in locis multa reposuerit, quæ ætatis superioris incuria deprauata, contabuerant. Nõnulla etiã ex Galeno, quod ex notulis deprehendas licet, reddidit.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

SIMON SILVIVS TYPOGRAPHVS
Ioanni Ruellio, doctori medico S.

QVàm pestilens fuerit barbariei contagio, Ruelli doctissime, quamq; late grassata sit in omne scriptorum genus, uel hoc unum documento est, quòd quum docti omnes pro se quisque certatim iam strennuam nauarint operam, ut bona studia reflorescerent, & elegantes autores ceu postliminio reuocarẽtur. tamẽ nõdũ id assequutus est orbis, ut hac parte nihil amplius desideremus: tã multi adhuc aut hominũ inscitia dicam, an potius negligẽtia? in tenebris & puluere alicubi iacẽt egregij scriptores: aut inuidentia, nescio qua, in bibliothecis asseruãtur: tantũ ut illic sint, nec cuiq̃ sui præbeãt usum. Quorum ut illud ueluti fatale, ita hoc indignum & miserabile mihi uidetur. Quod si omnes candido, quemadmodum tu, essent animo, Ruelli optime, & propensa in studiosos beneuolentia, næ præclarius longe cum rebus mortalium ageretur. Haberemus enim & in omni artium genere tersiores ac meliores libros, idq; in magna copia: & iam bona pars eorum, quæ non extare creduntur prodijsset in apertum. Nam quũ tibi sit bibliotheca instructissima, & omne genus libros habeas exquisitissimos, rarissimosq;: quosdam etiam nusquam impressos, omnes autem emẽdatissimos, & scholijs, & doctis annotationibus abs te uno è cultioris literaturæ proceribus passim illustratos: nihil tamen horum propriè tibi habes, sed omnibus doctis, omnibus studiosis, quin postulas uulgari in omnium cõmoda, si quid hoc genere penes te est, quod frugẽ afferre queat. Cornelius Celsus, & latinissimus & antiquissimus autor, Deus bone, ut deformatus mendis, & deprauatus, & multis in locis mancus erat. Hũc tua diligenti opera castigatissimum mihi tradidisti, formis excudendum. Scribonius item Largus hactenus delituerat, torseratq; ingenti desiderio sui medicinæ studiosos: nempe uel Galeni albo calculo magnus autor, siquidem hic illũ deprehẽditur sectatus: hunc tu quoque, quasi in lucẽ reuocatũ addidisti, quò pariter inuulgaretur, publicareturq;. Nec committere uoluisti, homo natus ad cõmunẽ omniũ utilitatẽ, ut tanto bono amplius carerẽt mortales. Nun istud est seipsum õnibus impẽdere, & CHRISTVM propius imitari? O hominẽ lõgissima uita dignum, quum tam absolutè, tamq; exactè eruditus sis, ut nihil sit præterea requirendũ: quiduis aliud etiã iure tuo profiteri poteras: (in quibus enim artibus & disciplinis, tã Græcis q̃ Latinis nõ omnino excellis?) cæterũ id tibi potissimum deligere placuit, quod pluribus & maiori esset usui. atque in eo ita promouisti, ut nulli è primo loco inter medicos cedas. Itaque citra intermissionem feliciter consulis saluti hominum: & miseros ab obrepẽtibus morbis, aut serpentibus mirè uindicas. Hoc magnũ est. sed illud maius duco, quòd occupatissimus homo id in literis præstas, quod ægrè queunt etiam doctissimi illi, quibus abunde est ocij. Etenim præstantissimos autores, & optimos libros tot uitijs quasi morbis quibusdam (quando in tota rerum uniuersitate nihil prorsus est, quod malis non sit obnoxiũ) malè affectos, imò & magna ex parte laceros mutilatosq; (quid enim non uel suis telis confodit barbaries, uel obliterat temporum iniuria?) restituis ipsos sibi, id est, pristino nitori, pristinæ integritati, atque ĩcolumitati planè reddis: ne nulla ex p̃te nõ sis uerè & egregiè medicus. Vanus sim, nisi Scribonius ipse huius fidẽ facit: cuius codicis quũ index pleraque cõtineret, quæ in ipso opere prorsum desiderabãtur, [illegible] alum non posse ad integritatem conuerti, unus tu ea sic restituisti, ut nihil reliqui [illegible] ria humana mederi posset. Quo nomine, quũ tibi omnes deuictiores in dies reddãtur, neminem tamen tibi plus q̃ me debere existimo. Non enim sat habebas, hominum beneficẽtissime, me beneuolentia haud quaquam uulgaria prosequi, & semper, uel consilio, uel re adiutare: seu quod morum, & eorum quæ sunt in animis similitudo quædã te ad id impelleret: seu quòd in Atheneo eodem uterque uersati, nempe Præsleo, ex eodem curriculo, ornamẽtis illis insigniti, ad celeberrimos artiũ honores euecti sumus. Id, inquã, tibi non sat erat, nisi & me cæteris non indiligentibus calcographis prætulisses: cui cõmitteres rem quouis precio æstimandam. Iure igitur autores tuos nostris characteribus excusos nomini tuo dico, ac nũcupo. Agens interẽ gratias pro tuo in me & omnes bonos tam pio affectu: & obsecrans ut pergas similibus in orbem beneficijs CHRISTO domino, & DEO NOSTRO gratum facere. Vale. Ex officina nostra, pridie Calendas Octobreis. M. D. XXVIII.

Caio Iulio Callisto suo S.

INter maximos quõdam habitus medicos Herophilus, Cai Iuli Calliste, fertur dixisse, medicamẽta diuinum munus esse. Et id quidem non sine ratione, vt mea fert opinio. Prorsus enim quod tactus diuinꝰ efficere potest, id præstant medicamenta, vsu, experientiáq; probata. Animaduertimus itaque sæpe inter deliberationes, contentionésque medicorum autoritate præcellentium, dũ quæreretur quidnam faciendum, aut qua ratione succurrendum esset ægro, quosdam humiles quidem, & alioquin ignotos, vsu verò peritiores, & (quod fateri pudet) longè summotos à disciplina medicinæ, ac ne adfines quidẽ eius professionis, medicamẽto efficaci dato, protinus velut præsenti numine, omni dolore, periculóque liberasse ægrum. Quamobrem spernendi sunt qui medicinam spoliare tentant vsu medicamentorum: non à medendo, sed à potentia, effectúque medicamentorum ita adpellatam. Probandi autẽ qui omni modo succurrere periclitantibus student. Ego certè aliquoties magnum scientiæ consecutus sum titulum ex vsu prosperè datorum medicamentorum, multósque ex eadem caussa non mediocrem gloriam tulisse memini. Est enim hęc pars medicinę vt maximè necessaria, ita certè antiquissima: & ob hoc primũ celebrata, atque illustrata. Siquidem verum est, antiquos herbis ac radicibus earum, corporis vitia curasse: quia etiam tunc genus mortalium inter initia non facilè se ferro committebat. Quod etiã nunc pleriq; faciunt, ne dicam omnes, & nisi magna compulsi necessitate, spéq; ipsius salutis nõ patiũtur sibi fieri, quæ sanè vix sunt toleranda. Cur ergo aliqui excludant medicinam & vsum medicamẽtorum non inuenio: nisi vt detegãt imprudẽtiam suam. Siue enim nullum experimentum eius generis remediorũ habent, meritò accusandi sunt, quòd tam negligẽtes in tam necessaria parte fuerit: siue experti quidem sunt eorum vtilitatem, denegant autem vsum, magis culpandi sunt, qui crimine inuidentiæ flagrãt: quod malum, quum omnibus animantibus inuisum esse debet, tum præcipuè medicis, ĩ quibus, nisi plenus misericordię & humanitatis animꝰ est, secundum ipsius professionis voluntatem, omnibus dijs & hominibus inuisi esse debent. Idcirco ne hostibus quidem malum medicamentũ dabit, qui sacramẽto medicinæ legitimè est obligatus: sed persequetur eos, quum res postulauerit, vt miles & ciuis bonus omnimodo. Quia medicina non fortuna, neque personis homines æstimat: verùm æqualiter omnibus implorantibus auxilia sua, succursurã se pollicetur, nullique vnquam nocituram profitetur. Hippocrates, conditor nostræ professionis, initia disciplinæ ab iureiurando tradidit, in quo sanctum est, ne prægnanti quidem medica-

mentum, quo conceptum excutitur, aut detur, aut demõstretur à quoquã medico, longè præformans animos discentium ad humanitatem. Qui enĩ nephas æstimauerit spem dubiam hominis lędere, quantò scelestius perfe=ctè iam nato nocere iudicabit? Magni ergo ęstimauit nomen decus'q; me=dicinæ conseruare, pio sancto'que animo quemque, secundum ipsius pro/positum se gerentem. Scientia enĩ sanandi, non nocẽdi, est medicina. Quæ nisi omni parte sua plenè incumbat in auxilia laborantiũ, non præstat quã pollicet̃ hominib9 misericordiã. Desinãt ergo qui prodesse adflictis aut no lũt aut nõ possũt, alios'q; deterrẽt, negãdo ęgris auxilia, quę per vi medica=mentorum frequenter exhibẽtur. Etenim quasi per gradus quosdam me dicina laborantibus succurrit. Nam primum cibis, ratione, apto'q; tempore datis tentat prodesse languentibus. Deinde, si ad hos non responderit cu=ratio, ad medicamẽtorum decurrit vim. Potentiora enim hæc & efficacio=ra, quàm cibi. Pòst vbi ne ad hæc quidẽ cedunt difficultates aduersæ vale=tudinis, tunc coacta ad sectionẽ, vel vltimò ad vstionem deuenit. At As=clepiades maximus autor medicinæ, negauit ægris danda medicamenta. Quidam enim hoc mendacio, etiam pro argumento vtuntur. Poteram ta mẽ (si verum id esset) dicere: Viderit Asclepiades quid senserit: forsan non omnino in hanc partem animum intendit. Homo fuit, parum feliciter se in hoc negocio gessit. Non deterreor persona, quum rẽ tam manifestè prodes=se videam. Nunc verò quum tam impudẽter comminiscantur de eo, quid possum vltrà dicere? nisi genere quodam parricidiũ ac sacrilegium eos cõ=mittere qui hæc dicunt? Ille enim febricitantibus, vicijs'que præcipitibus correptis, quæ ὀξῆ πάθη Gręci dicunt, negauit medicamenta danda: quia ci/bo vino'q; aptè interdum dato remediari tutius eos existimauit. Cęterũ in libro qui παρασκευαστικῶν, id est, præparationũ inscribitur, contendit vltimæ sortis esse medicum, qui non ad singula quęque vitia binas ternas've com=positiones, & expertas protinus paratas habeat. Vides ergo quàm non pla=ceat Asclepiadi vsus medicamentorum? cui nisi plura quis ad quod'q; ge/nus vitij medicamenta composita habeat, non videtur dignus professione medicinæ. Sed ista licentia nomine tantũmodo medicorum, propter quo=rundam negligentiã latius processit. Raro enĩ aliquis prius quàm se suos'q; tradat medico, diligenter de eo iudicat: quum interim nemo, ne imaginem quidem suam committat pingendam, nisi probato prius artifice per quędã experimẽta, atque ita electo: habẽt itaq; omnes pondera atque mẽsuras ex/actas, ne quid erroris in rebus non necessarijs accidat. Videlicet quia sunt quidam qui pluris omnia quàm seipsos æstimant. Itaque sublata est studẽ di cuiq; necessitas, & non solum antiquos autores, per quos consummatur professio, quidam ignorant: sed etiam comminisci falsa de his audent. Vbi enim delectus non est personarum, sed eodem numero malus bonúsq; ha=

betur,

betur, quod sine labore potest contingere, idémque dignitatis vtilitatisque præstare videtur posse, vnusquisque id magis sequitur. Sic, vt quisque volet, faciet medicinam. Quosdã enim à peruerso proposito nemo potest mouere, & sanè omnib⁹ permisit liberum arbitrium magnitudo professionis. Multos itaque animaduertimus, vnius partis sanandi sciẽtia, medici plenũ nomen consecutos: nos verò ab initio rectam viam secuti nihil prius totius artis perceptione, quę homini permittitur, iudicauimus: quia ex hac omnia commoda nos cõsecuturos existimabamus: nõ mediussidius tam ducti pecuniæ aut gloriæ cupiditate, quàm ipsius artis scientia. Magnum enim & supra hominis naturam duximus, posse aliquem tueri, & recuperare suam, & vniuscuiusque bonam valetudinem. Itaque vt cæteris partibus disciplinæ, ita huic quoque quæ per medicamenta virtutem suam exhibet, curiose institim⁹: eò magis quòd percipiebamus in dies ex vsu profectus eius, quos interdum supra fidem atq; opinionem plurimorum exhibebam⁹. Sed quid vltrà opus est probare, necessarium vsum esse medicamentorum? pręcipuè tibi, qui quia percepisti vtilitatem eorũ, idcirco à me cõpositiones quasdam petijsti: ego autem memor humanitatis tuæ, candorisque animi tui, quem omnibus quidem hominibus plenè, mihi autẽ etiam peculiariter præstas, non solùm quas desiderasti, verumetiam si quas aliàs expertas in præsenti habui, in hunc librum contuli. Cupio enim mediussidius qua possum, tuæ in me tam perseueranti beniuolentię respondere: adiutus omni tempore à te, præcipuè verò his diebus. Vt primum enim potuisti nõ es passus cessare tuæ erga me pietatis officium, tradendo scripta mea latina medicinalia Deo nostro Cęsari: quorum potestastem tibi feceram, vt ipse prior legeres, simpliciterq; indicares mihi quid sentires: plurimum enim iudicio tuo tribuo. Tu porrò cãdidissimo animo & erga me beneuolentissimo, diligentiã meam sub tanti nominis editione, non verbis, sed re probasti: periculúmq; non minus tui iudicij, quàm ego stili, propter me adisti, quo tempore diuinis manibus laudando consecrasti. Fateor itaq; libenter, vnicas me tibi gratias agere, quod & prius quàm rogareris, consummasti amicissimo adfectu vota mea, quod contigit mihi fauore plenissimo tuo, maturiorem percipere studij huius mei fructum ac voluptatem. Ignosces autem si paucæ visæ tibi fuerint compositiones, & nõ ad omnia vitia scriptæ. Sumus enim (vt scis) peregre: nec sequitur nos nisi necessarius admodum numerus libellorum. Postea tamen, si & tibi videbitur, ad singula quæque vitia plures cõpositiones colligemus. Oportet enim copiam quoq; earum selectã habere. Quoniam reuera quædam quibusdam magis, & non omnes omnibus conueniunt: propter differentiam scilicet corporum. Quarum initium à capite faciemus: summum enim & primum locum hoc obtinet: dantes operam vt simplicia primò ponamus. Interdum enim hæc efficaciora sunt, quàm

ex pluribus composita medicamenta. Erit aũt nota denarij vnius pro græca drachma : æquè enim in libra. ⚹. denarij octogintaquatuor apud nos, quot drachmæ apud Græcos incurrunt.

Primum ergo ad quæ vitia compositiones exquisitę & aptæ sint, subiecimus, & numeris notauimus, quò facilius quod quęretur inueniat. Deĩde medicamentorum, quibus compositiones cõstant, nomina & pondera vitijs subiunximus.

Ad

Ad

Altera

sculorum, neruorúmq;, ad luxum, contusum: præcipuè cũ ossa fracta sunt artuum: sine alligatura enim dimidio celerius sanat. ccix.

¶Emplastrum nigrũ Triphonis chirurgi facit ad contusa, & ad canis morsum, & furunculos. Idem rosa dilutum explet vlcera concaua. Idem vocatur Basilice. ccx.

¶Emplastrũ nigrũ Aristi chirurgi facit ad eadem, & vocatur Tetrapharmacos. ccxi.

¶Emplastrũ rubrũ Dionysi chirurgi facit ad leuia vulnera & in teneriori/bus corporibus. ccxii.

¶Alterum rubrũ emplastrum quo venatores vtuntur: facit enim ad canis, & ad omnium quadrupedum morsus, Megetis chirurgi. ccxiij.

¶Emplastrũ coloris incerti, facit ad omnia mediocria vulnera, & ad morsum omnium quadrupedum: ad contusa, incisa articulamenta, mire facit. Item cicatricem ducit, tumorem non patitur fieri, neque pus: fasciam, lanã succidam non desiderat: in balneo, aut solio non excidit. Furunculos, strumas aut discutit, aut aperit, aut persanat. ccxiiij.

¶Emplastrũ luteũ Euelpisti chirurgi facit ad tenera vlcera mediocriter læsa. ccxv.

¶Emplastrũ quod aperit, & ducit pus, vel si quid aliud subest Epispastice dicitur. ccxvj.

Emplastrum ex sale album, quod Dialon Græci vocant, facit ad omnẽ duritiem, & diutinum dolorem, & ducit sudores: eadem vlcera callosa renouat, & cogit facilius cicatricem ducere. ccxvij.

Emplastrum aliud ex sale nigrum ad eadem efficacius. ccxviij.

Emplastrum album ad combusta, & exulcerata ex frigore, quæ perniones vocantur. ccxix.

¶Emplastrũ album ad cicatricem ducendam Pacchij Antiochi, ad perniones, ad combusta, & vlcera, quæ Cacoethes Greci dicunt. Idem ex rosa dilutum facit melius omni lipara, ad omnia vitia quę in ano fiunt. ccxx.

Emplastrum ad cõbustum mirificè facit. Idẽ nigrũ, & cito persanat. ccxxj.

¶Lipara ad intertriginẽ, & exasperationem, atque tumorem ani. ccxxii.

¶Lipara rufa facit ad fissuras ani, quas Rhagodas Græci dicunt. Eadẽ ad eiusdem partis vitia, & vlcera diutina. ccxxiij.

¶Ad condylomata simplicia complura. ccxxiiii.

Ad idem composita. ccxxv.

Ad idem alia. ccxxvi.

¶Hæmorrhoidas queadmodũ medicamento curare oporteat. ccxxvii.

Non exulceratas eminentias ex qualibet corporis parte medicamento tollere. ccxxviii.

Suppurationem sine ferro aperire, & quod idem medicamentum pectoris,

FINIS.

*Ad initium epistolæ Largi uersu decimo, pro, ac ne adfines quidẽ eius professionis, legi potest, ac ne ad fores quidem eius profectos. Item uersu uicesimooctauo ubi habes, qui crimine inuidentiæ flagrant, lege. Qui crimine &c. ut sit principium sententiæ. In fine epistolæ: æquè enim in libra. *. denarij octogintaquatuor apud nos, quot drachmæ apud Græcos incurrunt. aliter sic: æquè enim in libra. *. denarij octogintaquatuor apud nos sunt, sicut drachmæ apud Græcos incurrunt.*

PONDERA

Duodecima pars assis	*Vncia.*
Sextans	*Vnciæ duæ.*
Quadrans	*Vnciæ treis.*
Triens	*Vnciæ quatuor.*
Quincunx	*Vnciæ quinque.*
Semis, quæ & selibra dicitur	*Vnciæ sex.*
Septunx	*Vnciæ septem.*
Bes	*Vnciæ octo.*
Dodrans	*Vnciæ nouem.*
Dextans	*Vnciæ decem.*
Deunx	*Vnciæ undecim.*
As	*Libra Vnciæ duodecim.*
Pondo dua	*Libre due.*
Trepondo	*Libre tres.*

Sicilicum faciunt drachme due.
Sextulas senas habet uncia.
Duella sextule due uocantur.

Sescuncia	*vncia una & semis.*
Semuncia	*vncia semis.*

Horum ponderum quedam apud ueteres inueniuntur note.

S		*Semis uel selibra.*
÷—		*quarta pars semissis.*
—	*significatur*	*octaua pars semissis.*
		duellla.
		sicilicus.
Z		*pars unciæ octaua.*

Denarius sic stellatim..decussatur.*

Victoriatus argenteus erat nummus uictoriæ nota signatus, pro quo in compositionibus à Scribonio relatis, Galenus duos obolos ponit, hoc est, scrupulum.

Sestertius & ipse argenteus nummus erat, duos asses & semißem ualens.

MENSVRAE.

Ligula cochlearis est mensura. Cyathus Plinio autore pendet per se drachmas decem. Sesquicyathus acetabulum implet. Acetabulum eidem Plinio heminæ quarta pars est. Hemina sex impletur cyathis. Dimidium sextarij hemina est. Congius senos capit sextarios, ut Amphora octo Congios. Duplex Amphora Modius est.

Eius quoque memineris, bone lector, ut ubi uolua pomorum inuenies, legas uolema: ubi ferula, fæcula. Nam Paulo Aeginete σφέκλη, seu φέκλη οἴνου τρὺξ ἐστι, id est, uini fæx est.

Ioannes Pelliſſo Condrienſis D.Lodouico Derouerio,
eccleſiæ Tremoleanæ Priori digniſſimo S.P.D.

QVi rem cunque omnium maximè expetendam, Derouerí humaniſſime, indo=
lentia metiebantur, errabant illi quidem, ſed illud tamen reſpexiſſe uiden=
tur, quod propius eſſet uero. Nam quum animi oculis omnia perluſtraue=
ris, nihil prorſum reperias, cui in hac mortali uita non illud anteferendum
ducas, quod non malè ethnicus quidam admonuit orandum: ut ſit mens ſa=
na in corpore ſano. Neque enim quicquam eſt uſquam, cuius uſus uel latius
pateat, uel plus adferat uoluptatis, magiſq; ſit neceſſarius. Neque ſatis eſt,
ſi non malus eſt animus: nempe hoc etiam requiritur, is ut bene habi=
tet. Atqui hoc ipſum non omnibus contingit, & tamen ferè in nullo ſitum non eſt, ut ualetudinem tue=
atur, dum ſit temperans, & artem adhibeat, quæ ipſam iuuet naturam. Neque uerò hic exigo, ut quis
ſe protinus faciat medicum. Nam citra hãc etiam profeſſionem, poteſt quiuis quadãtenus perdiſcere,
qui ſibi optimè conſulere poſſit: & ſtudioſus facili opera graſſatur in omne ſcriptorum genus: pro=
mouetq; multum quiſquis tum amat frui ocio literario, tum doctorum cõſuetudine gaudet ac delecta=
tur. Quæ quidem laus quum tibi, Derouerí generoſe, uelut propria ſit, nihil dubitem autor tibi eſſe,
hos de medicina libros auidè ut legas. Nam & Celſus latiniſſimus eſt, fructuſq; in eo eſt plurimus. Et
Scribonius nũc primũ inuulgatus caſtigatore Ruellio quãto uiro, Deus bone, ea præſcribit, quæ tibi
gratiſsima fore ſperem. Soles tu quidem medicamenta ad uarios morbos nonnunquam inquirere, &
noſti remedia efficaciſſima. Adeò ſtudia tua omnia in hoc comparantur, ut q̃plurimis opẽ ferre queas.
Quod officium eſt hominis uerè chriſtiani, & hac uia heroibus illis antiquis parta eſt immortalitas. Il
lud certè præſtabit Celſi lectio, ut uiuendi rationem facilius tenere, & â malis diligentius cauere li=
ceat. Quodnam autem fuerit meum in hac re conſilium, qui epiſtolam ſtamneis formis excuſam, ac nõ
potius ſola manu deſcriptam, ut ſolebam, ad te miſerim, imò uerò librum cum epiſtola: equidẽ ingenuè
fatebor, non alio hoc feci, quàm ut notiſſima eſſent magna tua in me non dico officia, ſet merita, eoq;
pacto me tibi utcunque memorẽ probarẽ. Nã planè memet ipſe tibi debeo, nedũ mea, quando tua ope
& opera â peſſima febre non ſemel recreatus ſum, quando pro mea ſalute tantũ laboris cepiſti, ut ne
plus quidem potuiſſes, etiã ſi parens meus eſſes. Suppeditabas pecunias, & quicquid penes te erat. Tũ
quaſi id tibi parũ eſſet, quod plus ſatis ĩmerenti uidebatur mihi, & lecto & cubiculo ceſſiſti, quò me=
lius ageretur mecum. Breuiter adeò me tibi obligaſti, ut nullá ſit uia, qua ſoluendo eſſe queam. Quare
quod modò poſſum, gratias tibi ſemper ago, ſet ingentes & ĩmortaleis. Hic te laudaturus alius fortaſ
ſe diceret de nobiliſſima gente, & præclariſſimis maioribus tuis, & antiquiſſimas illas imagines inſi=
gnis familiæ DEROVERIORVM lõgius repeteret: ego uerô quæ propius ad te pertinent, lu=
bẽtius cõmemoro. Nã quòd ſis nataliũ claritudine & generis ſplendore conſpicuus, tuiq; parentes clari
uirtute atque operibus fuerint: iamq; fratres ſe tui ad ſumma illa, mira quadam felicitate prouehant,
unde rebus bene geſtis nobiles inclareſcũt: Hæc tam manifeſta ſunt, q̃ quæ manifeſtiſſima. Illud igitur
in te potiſſimũ admiror, quũ educatus ſis cũ principibus uiris, inter ordines eorum, qui egregiè (quod
Terentius ait) & præter cætera ſtudent aut equos alere, aut canes ad uenandum: tamen ab iſtis nugis
rapiente alior ſum te ingenio, ſemper abhorruiſti, & quanq̃ in his te cõmodè & ſcitè geras, pruden=
terq; inſeruias ſcenæ, tamen nuſq̃ non meditaris quæ ueræ pietatis ſunt, nuſq̃ non chriſtianis inſtitu=
tionibus animũ exerces. Quo fit, ut caſtus & integer uitæ ad ſola diuina pernoſcẽda animũ inflectas,
& Chriſto Opt. Max. bene ac conſtanter famulere, non ad uulgi, ſet illius præſcriptum, exiſtimeſq; na
tũ te eſſe omniũ utilitati, laudi, uirtuti, non uoluptatibus & luxui. Quid autem de prudentia, conſtan=
tia, fide, ſancta grauitate, ſingulari modeſtia tua dicam? Sit ſumma, quòd in te uirtus ſeſe per omneis
numeros omnibus palàm oſtendit. Quòd ſi quando dabit mihi deus facultatem, ut liceat nomen tuum
poſteritati commendare, non committam ut ulli hominum in hoc officij genere cedam. Vale uirorum
optime & tuum Pelliſsonem redamare perge. D. Renato parẽti docto iuxtà ac probo ſacerdoti omnia
læta precor. Salutat te plurimum ac unicè tibi ſeſe commendat F. Michael Porretus. Pariſijs ad
Calendas Octobres. Anno M. D. XXVIII.

sig Aa follows Bb

pinnam etiam ad παρουλίδας & ἐπουλίδας, id est, vbi ex transuerso gingiua suppurauit: aut tonsillarum tumorem magnũ, vt digito pressius fricentur, vel vbi super extremum molarem increuerit gingiua.

Ad cancrum in ore. lxij.

EST & molestum interdum cũ cãcer os corripit, quod initijs neglectum, breui spacio temporis mortis caussa est. Oportet ergo, cũ primùm visum fuerit, anteq̃ latius serpat, fauces'que occupet, misy vsto quàm plurimo cum melle vti sæpius: deinde colluere aqua ole/astri decocti subinde, aut corticis mali granati. lxiij.

¶Medicamentũ andronis prodest in omni parte corporis facto cancro, recipit autẽ hæc. Mali granati corticis. ✳. p°. x. terrę mali. ✳. p°. ix. aloes. ✳. p°. iiij. myrrhę. ✳. p°. ii. gallæ. ✳. p°. viij. aluminis fissi. ✳. p°. iij. æris floris. ✳. p°. duũ. Terũtur & cribrãtur sicca curiose: deinde admiscetur passũ creticũ dum habeat spissitudinem mellis: cũ opus est vino austero sumendum medicamentum est, vitro reponitur, diluitur. Facit hoc medicamẽtum ad carbunculos, & ad ignem sacrum, & ad zonam quam Gręci ἕρπητα, dicunt.

Ad faucium vuæ'que tumorem. lxiiij.

AD faucium vuę'q; tumorem stomatice hac ferè vtuntur, quia nullam aspritudinem habet & satis efficax est, vuæ amineæ acerbæ cum primùm granũ incipiet perlucere, succi sextarios quatuor, mellis attici sextarium commisceto in vnum, atq; in ęreo vaso coquito subinde mouens, donec mellis spissitudinem habeat. lxv.

¶Altera eiusdem vtor stomatice, cũ diutius vexatę partes antedictę sunt: Aluminis fissi. ✳. p°. duũ. gallę cõtusæ. ✳. p°. duũ. omphacij aridi. ✳. p°. j. croci. ✳. p°. j. passi cretici sextarius vnus. Hoc decoquit͛ vaso fictili ad dimidias, & ita cætera diligenter trita admiscentur. Vtrũq; autem medicamentum stagneo reponendum est vaso.

Ad suppurationem faucium. lxvj.

VBi verò suppuratio fauciũ suspecta est, diutius permanente earũ tumore, & interdum febriculis non sine horrore intercurrẽtibus, oportebit gargarizare quidẽ aqua mulsa crebrius, furfuribus siligineis decocta, vel passo ad dimidias decocto benè caldo, vti ore & faucibus diutius contineatur, vel ea aqua, in qua ficus arida pinguis erit decocta: perungere autem fa uces hoc medicamento, quàm tactus sustinere poterit pusillò pressius. Mellis optimi heminã, resinę terebĩthinæ. ✳. p°. duũ. rosę cyathos duos, resinam cum rosa in duplici vaso, vti solent vnguentarij, liquefacere oportet: deĩde admiscere ei mel, & coquere donec spissũ fiat medicamẽtum. Hoc etiam, cũ eruperit suppuratio, vti oportet: expurgat enim & explet idem.

Ad anginam. lxvij.

AD anginã prodest & sanguinis detractio, cucurbitarũ admissio, cæteraq; auxilia quibus medici efficacius vtuntur. Medicamenta autem simplicia quidem hæc faciũt: laser cyrenaicum, si poterit inueniri: sin minus, syriacum aqua dilutũ, crassius per pinnam faucibus adhibitum. Item euforbium aqua dilutum. lxviij.

¶ Compositorum autem medicamentorum hæc sunt apta: Fellis taurini, salis, aceti, mellis, olei veteris, æquas partes in vnum miscere oportet, & cũ opus fuerit, pinna perfricare fauces diutius. lxix.

¶ Itẽ benefacit git frictũ. ⚹. p. duũ, pyrethri. ⚹. p. j. sagapeni victoriati pondus, melle miscentur hæc in vnum trita. lxx. 10

¶ Facit bene & hoc medicamentum: Fellis taurini. ⚹. p. ij. elaterij qui est succus cucumeris syluatici. ⚹. p. j. cachryos animati. ⚹. p. j. tritum melle admixto reponitur. Cum opus est, dilutum aqua tepida sumetur, & fauces perungentur, coguntúrq; inde q̃plurimum deuorare. Soluit enim vẽtrem, & ita vehementissimè prodest. Item hoc medicamentum vehementissimẽ prodest, multos enim à summo discrimine mortis liberauit. Benefacit hirundinum pullorum cineris pondo quadrãs, hyssopi pondo sextans, nitri. p. vncia, piperis. p. semuncia, laseris pondo semuncia: his tritis cretis, mellis attici quod satis erit admiscetur. Et hoc autem cæteris medicamentis sępius fauces, & pressius fricare oportet. Multis & hoc profuit medicamẽtũ 20 quod est sine dubio efficacius & vehementius: costi, apij, anesi, schœni, casiæ rufæ, singulorũ. ⚹. p. binum. git. ⚹. p. j. amomi victoriati. p. vnius, Zeæ, quod est semen. ⚹. p. duũ, aluminis fissi semuncia, gallæ mediæ magnitudinis, numero. v. croci. ⚹. p. duũ. crocomagmatis victoriati. p. myrrhæ victoriati. p. Aristolochiæ creticæ. ⚹. p. iiij. cinnami. ⚹. p. iij. hyrũdinum syluestrium pullorũ cineris. p. vncia, nardi spicæ victoriati pondo. Hæc omnia siue contusa, siue creta diligenter melle attico despumato comprehendãtur. Cum autẽ opus fuerit adijcietur quod satis erit eiusdem mellis. Hoc Augusta semper compositum habuit.

Ad vuæ tumorem & dolorem. lxxj. 30

VVam supprimit diu iacentem sal ammoniacũ, galla cõtusa, ęquis ponderibus. Eadem ratione aluminis fissi. ⚹. p. iiij. piperis albi ⚹. p. j. quibus in vnum mixtis cochleario, ter tacta resilit. Item herbæ cyclamini succo per cochlearium ter die tacta, ac per triduum, nõ solum resilit ac fit minima, sed etiam rarò valde molestat. Item ad vuę tumorem & tõsillarũ siccum & efficax medicamentum: gallæ tusæ. p. vncia, æris flos. p. semuncia, menarũ sine ouis quæ sunt, salsarum capita decem. Hęc comburuntur, & ita cæteris admiscentur cineribus, & postea nihilominus in vnum diutius teruntur. Oportet autem digito humido tangere medicamentum, & sic vuam ab imo rectam diutius supprimere sursũ 40

versum

versum. Item aliud efficacius ad vuam diu iacētem, cyperi siccatæ bene. p°.
quadrans, myrrhæ. ℈. S. croci siccati antè. ℈. r. sandaracæ. ✳. p°. j. aluminis
fissi. ℈. S. æris vsti. ℈. S. Hæc omnia in vnum tunduntur, cribrantur, ac
digito melle mixto medicamentum sumitur, & ita vua leuatur, ac tonsillæ
pressius fricātur per triduum, aut si voles, digito mūdo sine melle curabis.

Ad tumorem & raucitatem arteriæ & vocis abscisionem. lxxii.

AD arteriam exasperatam simplicia quidem hæc faciunt: commis
alexandrina vel tragacanthum per se sub lingua retentum, com=
positio autem hæc est. *Deest compositio.*

10 lxxiij.

AD tumorem arteriæ papaueris syluatici iam maturi, viridis tamē
adhuc, capita quàm plurima vase fictili conijciuntur, aquaq; su
perfunduntur, vt supernatet duobus tribúsve digitis. Hæc vbi
triduo macerata fuerint, eodem vase coquūtur donec demadescant, postea
exprimuntur capita, omnisque aquæ percolatæ prius diligenter mensura
capitur, ad cuius modum mellis attici quarta pars miscetur: deinde per du
plex vas coquitur, donec mellis habeat spissitudinem. Hoc medicamētum
& ad arteriæ tumorem, & ad tussim facit. lxxiiij.

¶Altera arteriace ad fluorem & raucitatem arteriæ. Item ex ea ad tussim,
20 & abscissum sonū vocis. Tragacanthi. ✳. p°. vj. commis alexādrinę. ✳. p°.
vj. myrrhæ. ✳. p°. j. thuris. ✳. p°. ij. croci. ✳. p°. j. piperis albi grana. xx. ca=
riotarum recentiū trium pulpas medias, detracta exteriore cute, interiori=
busq; venis vel vuę passę nouę & icorruptę, purgatis interioribus granis. p°
viij. cōmis & tragacāthū passo cretico vno die & vna nocte macerari opor
tet, & postero die pila & pilo mundo contundere, & cætera trita mortario
curiose admiscere. Inde dare fabę magnitudinem, globulum sub lingua te=
nere deuorantem quoad liquefactū fuerit. Hoc medicamentū, pipere de=
tracto, & ad tumorem arterię facit. Seruandū autē puxide buxea. lxxv.

¶Arteriace qua melior non est, refertur autem ab Asclepiade nostro: fa=
30 cit ad oīa superius dicta efficacius: & quicqd i arteria vitij est. Cōstat ex his
myrrhæ optimę pinguis. ✳. p°. xxiiij. tragacanthi cādidi. ✳. p°. xxviij. gly
cyrizę radicis. ✳. p°. xviij. resinę terebīthinę verę. ✳. p°. xviij. tragacanthū
sicut est cōtūdere, & per cribrū tenuibus foraminib⁹ eijcere oportet: deīde
myrrham tritam seorsum admiscere, & rursus vtraq; in vnū diu terere, atq;
ita in pilam cōijcere, & ibi cū concaluerint ictu pili terebinthinam paula=
tim miscere: donec oīm vnitas fiat. Postea glycyrizam contusam & cribra=
tam, mortarioq; nihilominus tritam sensim aspergere oportet. Vbi hęc be=
ne mixta fuerint, dū calet medicamentū, plures accedant, & pilulas faciāt
magnitudinis fabę. Fit enim durissima hæc arteriace, & hoc ipso præcedit
40 cæteras: quia lingue subiecta non facilè soluitur, & ita diutius exhibet suū

effectum. Ad suspirium. lxxvj.

AD suspiriũ faciunt bene iter simplicia quidẽ acetũ scillites, quod vocãt, cochleario ter quater've sumptũ in die. Prodest & ipsa scilla argilla circundata, & furno cocta, purgatis exterioribus putaminibus, & quod tenerrimum est eius, mellis duabus partibus attici admixtũ & tritũ bene cochleario, semel in die bis've sumptũ profuit multis. Pulmo vulpis in olla fictili ad cinerem redactus, & datus mensura cochleariorum trium, cum aquæ calidæ cyathis tribus. Item pulmo cerui eodem modo factus & datus. lxxvii.

¶ Prodest & hoc medicamentum euidenter: Aluminis fissi. p°. ⚹. vj. opij. p°. ⚹. j. aqua exigua opium diluitur, miscetur alumini antè trito, fiunt globuli ciceris amplitudinis, dantur ieiuno ante cibũ quaterni aut quini. Hoc medicamẽtũ & ad sanguinis eruptionẽ ex interioribus partibus facit, & ad veterẽ tussim, & ad phthisicos, vel alios qui purulẽta excreãt. lxxviij.

¶ Hoc quoq; medicamentum ad suspirium satis cõmodè proficit. Sulphuris viui. p°. ⚹. j. nitri. p°. ⚹. selibra, abrotani quod tribus digitis comprehendi possit. Hæc contunduntur, & teruntur curiose. Cum opus est dantur ex his cochlearia duo cum duobus cyathis aceti calidi ieiuno. lxxix.

¶ Aliud medicamentum ad suspiriũ efficax valde. Facit aũt & ad lumborũ diutinũ dolorem, & ad paralysin, & hydropicos, lyenosos. Bryoniæ, id est, albæ vitis radicis. p°. ⚹. xii. iris illyricæ. p°. ⚹. xii. ammoniaci guttę. p°. ⚹. xii. asparagi radicis. p°. ⚹. vi. scyllę bulbi crudi ex interiore parte. p°. ⚹. xij. tragacãthi. p°. ⚹. vi. mel miscetur cõtusis & tritis donec cerę mollis habeat temperaturam. Inde cum opus est, datur. p°. ⚹. i. cum aqua mulsa cyathis tribus vel quatuor.

Ad strumas & omnem duritiem in corporis quolibet loco. lxxx.

AD strumas bene facit radix cucumeris syluatici cocta ex aqua mulsa & trita, atq; ita imposita. Item ebiscum eodẽ modo factũ. Sed melius marini lepores oleo vetere necati faciunt in plumbea puxide clusi, quam diebus quadragita diligẽter alligatam oportet habere, postea ex ea, pinna oblinendæ sunt strumæ, supérque eas pellis lanata non nimium tonsa, tegendi gratia, imponenda est. Pręcipere autem oportet, ne quis hoc medicamento manus inquinet, aut inquinatas, prius q̃ lauerit, ad os referat. lxxxi.

¶ Ad strumas & ad duritias mammarum mirificè facit antequam suppurent, & post suppurationem nihilominus, hoc medicamẽtũ. Olei veteris. pondo dua, spumæ argenteæ põdo libra, gallæ syriacæ põdo triens, mannę thuris pondo vncia, galbani pondo vncia. Cum oleo coquitur spuma donec cerati spissi habeat temperamentum, deide admiscetur ei galla, & secundũ hanc manna, cũ emplastri habet spissitudinẽ, tollitur ab igne medicamẽtũ:

&

& cũ desinet feruere paulatim galbanũ miscet̃, per minutas parteis linitur
aluta cũ opus est. Hoc medicamẽtũ soluit̃ tertio quarto'ue die si nõ suppu=
rauerint strumę: sed si aptæ fuerit, hyeme alternis, æstate cotidie. lxxxii.

¶ Malagma ad strumam & omnem duritiem mirificum. Idem ad mãma=
rum muliebriũ duritiã, & ad paniculas, & ad tubera, & cætera quæ subitò
adnascuntur. Recipit hæc: Resinæ terebinthinæ pondo dua, cæræ pondo
semissem, propolis, quã quidam cærã sacram vocant, pondo sescunciã, gal
bani põdo sextãtẽ, olei veteris pondo selibrã. Hęc oĩa oleo ad ignẽ liquefa=
cere oportet, & postea miscere visci de quercu põdo quadrãtẽ, ammoniaci
guttę põdo quadrantẽ, ebisci radicis aridę pondo quadrãtẽ, cypiri radicis,
quem nos gladiolũ appellamus, pondo sextãtẽ, ferulę pondo triẽtẽ, aphro=
nitri pondo quadrãtẽ, asii lapidis floꝝ pondo quadrantẽ, opopanacis põdo
sextãtẽ. Hæc omnia ordine quo scripta sunt cribrata in cacabum conijciun
tur, opopanax oleo diluitur. Vbi temperatum est medicamentũ, manibus
subigitur, linitur cum opus est aluta.

Ad sanguinis eruptionem. lxxxiij.

AD sanguinis eruptionem, siue ex arterijs, siue à pulmone, vel pe/
ctore ea fuerit, benefacit symphyti radix, quam quidam inulam
rusticam vocant, quidã autem Alum gallicum dicũt, lota aqua
frigida, & rasa cultello eburneo vel osseo. p°. sextãtis, aut plus, id
est, quantum poterit manducare & deuorare, neque enim amara est. Opor=
tet autem eodem die acetum non gustare, quod interdum per se magnificè
solet prodesse: sed huius radicis effectũ resoluit. Item benefacit polygonij
succus cyathorũ duorum aut trium per triduum repetitus. Et plantaginis
& solani eodem modo succus prodest: & cretę samiæ. p°. ⚹. j. sumptũ ex a=
quæ frigidæ rigore detracto cyathis tribus. Prodest & herbæ quam πολιὸν
vocãt, nos vt opinor tiniariam, fasciculus, quantùm manu comprehẽdi po
test, in tribus heminis aquę decoctus, & ad tertias redactus, si quis inde cy/
athos tres dederit per triduum. lxxxiiij.

¶ Oportet autem extrà sentienti vulnus, eo loco spongiam ex aqua recen/
ti imponere, vel ex aceto acri, ac frequẽter mutare ne concalefacta noceat.
Et vetare artus constringere, quod plerique medicorum faciũt, ignorantes
quòd icitatur sanguinis eruptio musculorum compressione. Quandoqui/
dem omnis cõstrictio in vtranque partem exiget æquè subiectã materiã, si
cut vtrem si quis medium laqueo constrixerit, animaduertet in vtranque
partem excludere subiectum liquorem. Et si supèr foratus casu fuerit, inci=
tatione eiaculabitur quod in eo erit. Eadem ergo ratione cũ sanguis eruptꝰ
est, qui constringunt vi magna artus exprimentes, sanguinem venis subie/
ctum cogunt magis erumpi per vulnus. Huius rei argumentum est, si quis
super laqueũ percusserit venam in brachio quę est animalis, animaduertet

æquè incitari sanguinem ex ea parte, quàm ex inferiore loco cū percussa est vena. Et hoc per se quidem si non viderant medici, meritò essent culpandi, quòd negligentes in ancipiti casu hominum essent. Cū presertim Asclepiades etiam pluribus vsus sit argumentis in hac re: neque ei quisquam contradixit, quis enim aduersus veritatem hiscere potest? proīde magis sunt custodiendi qui pollicentur salutis custodiam vniuscuiusq; se facturos. Tā inertes autem & negligentes necessaria quidem ad conseruandam vitā humanam, quæ per aliorum laborem reperta sunt, studeāt scire. Meritò itaq; manifeste quidam iugulātur genere quodam incitata eruptione sanguinis ab eiusmodi hominū imprudentia. Et, o bone deus, hi sunt ipsi qui imputāt suam culpam medicamentis quasi nihil proficientibus. Sed ad propositum reuertemur lxxxv.

¶Faciunt enim composita medicamenta ad sanguinis eruptionem, quorū & hoc est: Acaciæ succi. p. vnciæ, ὑποκυστίδος qui est succus rosæ syluaticę, quam caninam quidam vocant. p. vncię, balaustium quod est flos mali granati quo coriarij vtuntur. p. vnciæ, opij. p. semunciæ. Balaustiū cōtunditur, siccatur, sicco mortario teritur. Cætera pridie macerata in aqua commiscentur, & diligenter pastilli finguntur. Quidam. p. ✳. i. quidam victoriati denarij dantur ad ætatem cuiusq;, ex aquæ frigidæ remissæ cyathis tribus aut duobus. Atque ille quidem pastillus benefacit ad dysentericos, id est, torminosos. lxxxvj.

¶Alter pastill⁹ ad sanguinis eruptionē mirificè faciēs. Tragacāthi. p. ✳. ix. samiæ cretę. p. ✳. vij. ceræ ponticæ. p. ✳. ix. glycyrrhisę succi (est autem radix dulcis). p. ✳. v. Symphyti succi. p. ✳. xij. Commis. p. ✳. iiij. ὑποκυστίδος succi. p. ✳. vij. thuris. p. ✳. v. aluminis liquidi. p. ✳. ij. opij. p. ✳. v. amyli. p. ✳. vj. myrrhæ. p. ✳. v. croci. p. ✳. vij. plātaginis succi. p. ✳. iii. passi meconii quod satis erit miscebitur, fiūt pastilli. Alii. p. ✳ i. alii victoriati dabuntur ex aquæ tepentis cyathis duobus & dimidio.

Ad tussim veterem, & destillationes, & suspiria & inflationes, cum dura habent præcordia, & lienosos, & phthisicos. lxxxvii.

Catapotium, id est, medicamentum quod non diluitur, sed ita vt est deuoratur ad tussim quæ cum fluore est, Croci pōdo vnciæ, myrrhę pondo sextātis, opij pondo quadrātis. Contunditur crocum, percribratur, cōtusæ myrrhæ opium admiscetur aqua exigua dilutum. Postea adiicitur crocū, & cū in vnū benè mixta sunt, fingunt pilulæ erui magnitudinis. Dant in nocte ternæ vel quaternæ. lxxxviii.

¶Catapotium alterū ad tussim aridam. Myrrhę, piperis, castorei, galbani, storacis, opii, singulorum idem ponderis. Castoreum & piper contunduntur & cribrantur. Deinde myrrhæ antè tritæ cæteris contusis æquè admiscentur.

ſcentur. Vbi omnium vnitas mortario facta eſt, melle deſpumato medica=
mentum comprehenditur: deinde formantur pilulæ viciæ magnitudinis.
Dantur ternæ vel quaternæ in noctem. lxxxix.

¶ Aliud catapotium ad tuſſim veterē, ſuſpiriū, & phthiſi tētatos, lienem,
& iecur durum habentes. Idem inflationem tollit, & purgat mulierem, ſi
qua ex partu ſubſtiterūt. Styracis. p°. ⚹. vi. myrrhæ. p°. ⚹. ii. & victoriati,
opopanacis. p°. ⚹. ii. iris illyricæ. p°. ⚹. ii. galbani. p°. ⚹. ii. reſinæ terebin=
thinę. p°. ⚹. v. alterci ſeminis. p°. ⚹. i. nitri. p°. ⚹. i. piperis albi. p°. ⚹. i. opii
p°. ⚹. i. Irim, altercum, piper contundere oportet & cribrare, nitrum mor=
10 tario terere, & cætera pilo commiſcere, & poſtea hæc eis adiicere, atq; fa=
cere catapotia magnitudinis fabæ. Inde terna vel quaterna in noctem dare
ad inflationes in ipſa diſtentione cum aquæ calidæ cyathis tribus. xc.

¶ Paſtillus ad tuſſim, deſtillationem pectoris, pulmones, ad epiphoras ocu
lorum, veſicæ dolorem qui cum fluore conſiſtit, vbi ſæpius & non ſine cru
ciatu vrinam faciunt. Item ad eos qui ſanguinem reiiciunt, aut per vrinam
reddūt, Ad deiectionem, tormina, grauedinem, cholerā, ſtomachi crebrā
nauſeam cum vomitu ſine febre. Et quicquid reprimere & ſiccare oportet
optimè compeſcit. Præterea facit ad omnis partis corporis dolorem, præ=
terea capitis. Quinetiam ſi quando aliquis hoc fuerit inunctus. Alii vitio
20 non erit dandum hoc medicamentum. Cum aūt ad omnia quæ ſuprà dixi
manifeſtè proſit, tū pręcipuè ad initia phthiſim habētes benefacit. Multos
enim eripuit ex magno periculo interdum bis terve datus hic paſtillus: re=
cipit hęc: myrrhæ troglodytis. p°. ⚹. vi. croci. p°. ⚹. v. opii. p°. ⚹. iiii. thu=
ris. p°. ⚹. v. alterci albi ſeminis. p°. ⚹. iiii. apollinaris herbę radicis corticis.
p°. ⚹. iiii. Cōtūditur hic cortex per ſe, & cribratur tenui cribro: deinde cro=
cum, poſtea altercum, myrrha, thus, quibus miſcetur opiū pridie aqua ma=
ceratū: ſubinde aquæ exiguum adijcitur donec fingi paſtilli poſſint. p°. ⚹.
victoriati. Alij tertia huius ponderis detracta, dantur in noctem ex aquæ
cyathis tribus. Somnum faciunt, dolorem ſedant, vt ſuperius dixi. Oportet
30 autem ex eo etiam catapotia facere, quidam enim facilius ea quàm potionē
ſumunt, verùm non multum intereſt. xcj.

¶ Ad eadem remiſſior quidē paſtillus, ſed non contemnendus, croci, myr=
rhæ, alterci, opij pondera paria contuſa miſcentur, deſpumato attico melle
fiunt paſtilli eiuſdem ponderis. Dantur ad ætatem eius tres in noctem, licet
& hinc catapotia facere propter eandem cauſam, ſed tunc aqua, nō mel ad/
ijcitur. xcij.

¶ Paſtillus ad tuſſim & ſanguinē reijciētes, & ſtomachum ſolutū habētes
facit, & ad deiectionem, & veſicæ dolorem. apij ſemen. p°. ⚹. vj. alterci ſe/
minis. p°. ⚹. xij. anethi. p°. ⚹. xij. opii. p°. ⚹. vi. croci. p°. ⚹. iii. roſæ folio/
40 rum arefactorum in vmbra. p°. ⚹. xii. myrrhæ. p°. ⚹. xii. Semina, & cro/

cum, & folia rosæ contunduntur, cribrantur, myrrha teritur: opiũ aqua maceratur: omnia in vnum miscentur aqua adiecta: fiunt pastilli victoriati. p°. alijs tertia parte detracta. Dantur ad stomachũ imbecillẽ habẽtes & sanguinem reijcientes ex aqua frigida cyathis duobus, cæteris ex calida totidem cyathis xciij.

¶ Pastillus ex odoribus benefacit ad omnem dolorem. Propriè autem ad tussim. Item pectoris destillationem, & oculorũ epiphoras. Facit & ad suspiriũ, & ad lateris dolorẽ, & ad phthisicos: & vesica, renibus'q; laborantes, vel sanguinẽ ad vrinã reddentes cum dolore. Casiæ, cinnami, croci, singulorũ. p°. ⚹. iij. alterci seminis, apollinaris herbæ radicis, singulorum. p°. ⚹. iiij. piperis. p°. ⚹. ij. opij. p°. ⚹. iiij. thuris. p°. ⚹. iij. nardi spicæ. p°. ⚹. ij. Vino falerno contusa & trita vtraq; vt debent, consperguntur: fiunt pastilli victoriati. p°. Et alijs parte tertia detracta. Dãtur in noctem prout vires sunt cum aquę calidæ cyathis duobus aut tribus. xciiij.

¶ Medicamentum, quod per cleariũ deuoratur, benefacit ad tussim aridã, & eos qui difficulter glutinosa excreãt, & præfocari videntur interdũ. Sed precipuè ijs qui lateris dolorem cũ febre sentiunt, quos Gręci πλευριτικοὺς vocant. Liberat enim eos ab omni periculo. Hoc medicamentum Apulei Celsi fuit, præceptoris Valentis & nostri, & nunquam vlli se viuo cõpositionem eius dedit, quòd magnam opinionem ex ea traxerat. Est autem hęc quæ cõponitur tribus rebus his. Piperis nigri electi & põderosi granis duobus, myrrhę troglodytidos. p°. ⚹. ij. mellis attici despumati libra. Piper cõtunditur diligenter & cribratur, myrrha teritur mortario curiose: & postea vtraq; in vnum miscentur: deinde mel adijcitur. Dantur coclearia quina vel sena. Pleuriticis etiam plura sæpius, & cũ interuallo dare oportet: & maximè cũ tussiunt, aut præfocari videntur, & difficulter spirant: siue nocte siue interdiu. Protinus enim excreant ea quæ obstant transitui spiritus, & tussire desinunt. xcv.

¶ Alterum medicamentũ ad tussim aridam. Nasturcij animati seminis. p°. vncia, alterci seminis. p°. vncia, opij. p°. vncia, myrrhæ. p°. vncia, croci. p°. semũcia, sulphuris viui. p°. semuncia, piperis albi. p°. quadrans. Melle colligitur medicamentum. Datur fabæ ægyptię magnitudine ex cyathis aquæ tribus in noctem. Facit autem hoc medicamẽtum ad lateris dolorem & ad stomachi iflationem, grauedinem, cœliacos qui subitò vniuersa deijciunt. Prodest & dolentibus superpositũ & circundatum denti, & si exesus est, in cauernam eius infertur. Tollit præterea horrores febrem pręcedentes: tũ, cum hęc circuitum certum habet datum ante horam, diutius corpore perfricato ex oleo calido. Prodest & illis qui sine horrore circuitibus febrium vexantur. Quamobrem ἀλεξίπυρετος hæc compositio dicitur. xcvj.

¶ Aliud ad tussim aridam, & glutinosa excreantes. Purgat etiam interane-

as

neas vomicas, suppurationes, lini seminis, vrticæ seminis, nasturcij seminis, iris illyricæ radicis æqua pondera misceri oportet, & cum melle despumato, quantum satis sit: & frequenter oportet cochleario dare.

Antidotos hyera Pacchij Antiochi ad vniuersa corporis vitia, maximè lateris, & ad podagram. xcvij.

AD lateris dolorem, siue cum febre, siue sine febre fuerit, compositio mirifica, non ignorata quidem ab antiquioribus propter effectus, sed præcipuè à Pacchio Antiocho auditore Philenidis Catinēsis vsu illustrata. Fecit enī magnos quæstus ex ea, ꝓpter crebros successus ī vitijs difficilimis. Sed ne hic quidē vlli, se viuo, cōpositionē
10 dedit. Post mortem aūt eius Tiberio Cæsari per libellum scriptum ad eum, & bibliothecis publicis posita venit in manus nostras, quam antea nullo modo extrahere potuimus. Quamuis omnia fecerimus vt sciremus quæ esset. Ipse enim clusus componebat, nec vlli suorum committebat: plura enim quàm recipit ipsemet contūdi iubebat pigmenta, fallendi suos causa. Hanc postea nos sciuimus, quæ vt sanè, & libello ipse fatetur non à se inuenta, sed vsu exactiore comprobata ad quæ vitia & cum quibus, & quemadmodum data proficeret. Etenim non ignota, ponderibus tamen antiquis, aut adiecit, aut detraxit. Et res quæ in hac compositione sunt, nō vtiq; cum
20 ueniūt ad antiquas. Interdum enim earum quædam plures etiam numero accipiunt, atq; ideo non idem præstant, cum interim hæc mirifica temperatura composita mirificos effectus habeat. xcviij

¶ Facit hoc verò medicamentum non solum ad lateris dolorem, sed etiam ad plura vitia efficaciter. Quamobrem semper habeo id compositum. Percurram autem q̄ breuissimè, ad quæ vitia, & qualiter datū prosit, vt etiam in libello eius scriptum est, & ego magna ex parte iā expertus sum. xcix.

¶ Sanat ergo morbo comitiali correptos, quos ἐπιληπτικοὺς Græci vocāt, furiosos, quos μαινομένους dicunt. Item sanat, quibus subitis tenebris obscurantur oculi cum vertigine, σκοτωματικοὺς hos Græci appellant. Nec minus
10 diutino correptos capitis dolore, quem κεφαλαργίαν appellant. Prodest data. ℞. ⚹. duum ex aquę mulsę cyathis quatuor, cū remissi fuerint. Et si frequēter quidē corripiunt, post binas ternas' ve accessiones danda erit antidotos Hyera, hoc nomē enim tribuit ei duas ꝓpter causas (vt existimo) Vnā, ne eius nomen verū dicendo, ostenderet quæ esset (Dicitur enim à quibusdam πικρὰ quia amara est: à quibusdam διὰ κολοκυνθίδος) Alteram, quò magis sub tanta specie nominis commendaret medicamentum. Sed si ex lōgo interuallo accessionibus vexabuntur, in remissione dolorum sæpius dandum erit medicamentum. Ita enim aut ex toto remedio est, aut certè minuitur cotidie impetus vitiorū & sedatur, interualla' q; maiora accipit, & hoc
40 ipso oportuniores fiunt ad veratri potionē, qua maximè hæc vitia tolluntur.

tur. Dare autem his oportet secundum purgationem (bis enim aut ter spumosa & glutinosa deijciunt) ptisanæ cremorem, olera lenia ex vrtica, & lapatho malua facta: torpedine interdũ admixta, & cũ exiguo pane, aquã q; potui. c.

¶ Facit bene hæc compositio ad suspirium, & ad vocis abscisionem, & subitas præfocationes ex qualibet causa ortas, & ad eos qui sæpius existimãtur ab incubone deludi. Vsq; eo tamen vexantur, vt interdum vitæ periculum adeant (est enim vitium non contemnendum) vtique in processa ætate. Quibus dandum erit medicamentũ, proximo die eius noctis qua correpti sunt, cum interuallum à somno fecerint, & quod satis est ambulauerint, ex aquæ hyssopum aut marrubium incoctum habentis cyathis quatuor vel quinque. ⚹. p°. j. vel vnius & victoriati, prout res postulauerit. Deinde post horas treis quatuor' ve cremor ptisanę detur. ci.

¶ Facit & hoc medicamentũ ad eos, quorũ musculi maxillares cum maximo dolore tensi sunt, adeò vt aperire os nullo modo possint τετανὸν hoc vitium Gręci dicunt. Item facit ad deprauatam faciem in vtramlibet partem, κυνικὸν σπασμὸν hoc idem appellant, genus morbi. Præcipuè verò ad pectoris, & lateris dolores prodest ex qualibet causa factos, siue latente & occulta, siue manifesta: vt ex ictu, casu, conatu aliquo supra vires, vel ponderis supra modum portatione, vel contusione quæ frequenter gladiatoribus accidere solet in luctationibus, & eorum maximè sauciatis. Nec minus arbore alta delapsis, vel scalis deuolutis, excussis à rheda vel curriculo, atq; ita tractis. Sed his, id est, manifesta ex causa vexatis, cum acethi cyathis tribus quatuor' ve dãda erit antidotos. Illis verò qui ex occulta causa laborant ex aqua mulsa proderit. Præterea neruorum tensionibus mirificè conuenit. Quamobrem facit & ad tremulos, & syderatione tentatos vtralibet, vna enim ex contractione, altera cum remissione neruorum conspicit', παράλυσις hoc vtrũq; vitium Gręci appellant. Ad quod etiam cum correpti sunt prodest ex aquæ mulsę cyathis tribus quatuor' ve datum medicamentum. ⚹. p°. j. vel vnius & victoriati, admixto pondere victoriati castorei. Prodest & ad articularem morbũ, quem ἀρθρῖτις vocãt, ad spinam, & totius lũborũ q; dolorem, ex aqua mulsa datur ad vires cuiusque. Item ad podagram benefacit, nam & in pręsentia detractione ipsa leuat, & in futurum omni molestia liberat. Dimidio enim celerius sanantur qui acceperunt medicamentũ, quàm prius solebant. cij.

¶ Quid dicam? duritias in mammis mulierum cum dolore consistenteis, quas nullum medicamentum leuat, quemadmodum ex toto imperpetuum interdum sanat, quas plærique medicorum insanabiles adfirmant, κηδκινώματα, & κακοήθεις appellantes. Poteram nominare honestas fœminas, quas aut ille, aut ego hoc medicamẽto sanauimus: nisi crederem fidem te habere

bere nobis alioquin, ipse tibi iam dixissem. ciij.

¶Illud verò supra omnium opinionem est, quod ad stomachicos euidēter conuenit, cum sit virosissimum medicamentum aduersus stomachum, ne ad lenia quidem, & simplicia medicamenta aptè dispositum. Sed videlicet in eiusmodi rebus potentior vsus ratione est, expertus enī vnusquisq; intellegit stomacho quoq; hoc medicamentum eximiè prodesse. ciiij.

¶Remediat enim eos, quibus frequenter inacescit cibus, & eos qui assiduè inflationibus vrgentur, vel dolore eius vexantur, aut assiduè nauseāt aut saliua abundant, vel inedia consumuntur, stomachúmq; ita solutum habent, vt ex eo varios liquores subinde respuant consentiente capite, vt nullum genus cibi continere possint. Item ad bilē atram generantes, quos μελαγχολικοὺς appellant benefacit. Oportet autem non continentibus cibos secūdum vomitum protinus oleo perunctis, & diutius presse fricatis dare medicamentum. ⚹. p°. j. ex aquæ cyathis tribus: deinde artus constringere, & interdū olfactarijs reficere, & cōmanducatione oliuarum contusarum, earum'q; rerum quæ stomachum constringere solent, interim subrectos recubantes: deinde cum deiecerint solutis vinculis rursus perungere, & fricare totum corpus. Atque ita varietate apta ciborum stomachum proritate, vt halica ex mulso, malorum cydoniorum succo facto, vel ex granatorum per se malorum, vel si quos magis delectat ex frigida posca: secundum quæ, apala oua proderūt, & intubi cocti vel crudi ex aceto. Itē lactucæ caules cū folijs ex posca decocti, conchula marina, purpuræ murices, pelorides, volua pomorum, sorba mala orbiculata, scādiana, pira, crustumina segnina olla reposita: item vuæ ex olla. Hæc enim & huiusmodi quæ sunt, confirmant stomachum, quibus & insequentibus diebus vti oportebit paulatim ad cōsuetudinem progredientem: donec propè omni molestia ægri liberentur. cv.

¶Est stomachi vitium quod cum siccitate & ardore eius, & inrequiebili (vt ita dicam) & īextinguibili siti consistit: ἄγονον Græci vocant, ab eo quòd exiccat omnē stomachi humorem. Scimus quosdam vrnas aquæ bibisse, neq; ideo sitim aliqua ex parte in præsentia compescuisse. Ad hoc. ⚹. p°. j. vel victoriati datum ex aquæ cyathis duobus frigidæ, ita prodest vt facilè abstinere ab aqua proximis dieb⁹ possint. Lienosis verò ex posca, & iocinerosis duritiam habentibus diutinam ex aqua mulsa satis conuenit. Nec minus hydropicis quibus datur eadem ratione. Sed his per cōplures dies oportebit ptisanæ cremorem sine vllo liquore dari. cvi.

¶Prodest cōpositio hæc & colo inflato, & cęteris intestinis. Futuras quoq; vel iam factas vomicas ijsdem partibus aut discutit, aut celerius aperit. Itē menstrua mouet mulieribus, quæ difficulter purgantur. Dandum autem erit his ex aqua medicamētum. In aqua decoquitur herba quæ artemisia dicitur, aut quam δίκταμνον appellant. Etiam ad papulas & sacrum ignem,

vel

vel quam zonam vocãt benefacit ex aqua mulsa, detracto prius sanguine, si res postulauerit: vt & in alijs omnibus superius dictis faciendũ est. Oĩa enĩ auxilia adhibẽda sunt, quę ex vsu ꝓdesse eis cõperta habemus: quia facilius adiuta antidotos adiuuabit, & effectus exhibebit. Recipit autem hæc: Stœcados, marrubij, χαμαίδρυος, quæ herba similia quercus folia habet, agarici, cucurbitulæ syluestris, quam κολοκυνθίδα, appellãt, singulorum. ⚹. p. x. opopanacis, sagapeni, petroselini, terræ mali, piperis albi, singulorũ. ⚹. põdo. v. cinnami, nardi spicæ, myrrhæ folij, croci, singulorum. ⚹. p. iiij. in vnum omnia ponderata contunduntur & cribrantur. Præterea opopanaces & sagapenum: hæc enim mortario teruntur, adiecto melle tenui, id est, q̃liquidissimo: deinde cæteris miscẽtur, quæ & ipsa recipere debent tãtum mellis, quantum satis erit ad comprehendenda, & continenda ea. Reponitur medicamentum vaso vitreo. Datur vt suprà diximus ad cuiusque vires, & est prorsus sacrum, vt autor huius nominis appellat. cvij.

¶ Si quando autem efficaciore eo voluerimus vti propter difficultatem naturalẽ vitiorum, aut diuturnitatem: vt in furiosis, aut comitiali morbo correptis, vel lumborũ perpetuum dolorem habẽtibus, podagra correptis vastius, cucurbitæ syluestris adijcimus ad superius dicta pondera. ⚹. p. xx. opopanacis atque sagapeni, singulorũ. ⚹. p. triũ. Quãobrem vtraq; parata debent esse medicamenta: vt cum opus fuerit, vsus alterutrius in promptu sit. Illud vtiq; credas interim velim mihi, dum in alijs expertus persuadeã, hoc medicamentum non solũ nõ nocere stomacho, verũ etiam reficere & confirmare eum supra omnem opinionem.

Ad stomachi dolorem & inflationem, & cætera vitia interius. cviij.

MEdicamentum quod propriè aduersus solutionem stomachi facit & fluorem eiusdem. Maximè verò cũ nihil cibi retinere possunt, sed quicquid datum est reijciunt. Mastiches chiæ candidæ pondo libra, tragacanthi albi pondo libra, apollinaris herbæ radicis vncia. Contunditur tragacanthum cum radice: postea mastiche adijcitur. Reponitur in vitreo vaso. Dantur cum opus est cochlearia tria secũdum vomitum per se factum ex aquæ frigidæ cyathis tribus.

Ad stomachi dolorem & inflationem. cix.

PAlmarum. ⚹. p. xl. anethi. ⚹. p. iiij. croci. ⚹. p. duum, git. ⚹. p. duum, & asari. ⚹. p. duũ, murti nigræ baccarum. ⚹. p. iiij. iuniperi grana numero viginti. Contũduntur seorsum omnia, & in vnũ miscentur: deinde fiunt pastilli. ⚹. p. j. alijs victoriati. Dantur ieiuno ex aquæ cyathis quatuor, aut ex cretico musto, quod est passi genus. cx.

¶ Medicamentum siccum ad stomachi inflationem, & dolorem, & inediã. Mouet vrinam: ideóque facit & ad hydropicos, & iecur durum habenteis, auriginẽ

AD CAPITIS DOLOREM. COMPOSITIO I.

AD capitis dolorem, etiam in febre, primis diebus benefacit serpylli. p°. quadrans, rosæ aridę. p°. quadrans: hęc incoquũtur duobus sextarijs aceti acerrimi, donec ad dimidias perducantur. Inde sumitur cyathus, & in duobus rosæ commiscetur, frequentérque ex eo curatur caput: vbi enim cõcaluit quod infusum est, nisi aliud recens adijciatur, nocet. ij.

¶ Item prodest eodem modo ruta per se vel cũ hederæ baccis decocta. Polygoniũ quoq; & menta multis profuit, ea ratione decocta, & infusa capiti dolẽti, sphondylion, & agni semen, & platani pilulę similiter aceto incoctę, rosæ'que folia residuo aceto commixta. iij.

¶ Cum autem pluribus diebus permanserit dolor, tum omnium supradictorum oportet vncias singulas sumere, ijs'q; admiscere lauri baccarum, castorei, nucum amararum, pulegij, sampsuci foliorum, singulorum vncias, & aceti sextarios tres decoquere ad dimidias. Eodem modo rosa admixta, non tamen frequenter, caput curare. iiij.

¶ Ad omnem capitis dolorem efficaciter prodest, crocomagmatis pondo sextans, aluminis fissi, vel gallæ. p°. vncia. Hæc terere ex aceto & rosa vicibus adiecta oportet, vsque dum mellis habeat spissitudinem: inde frõtem, & vtraque tempora oblinere. v.

¶ Ad capitis dolorem, cum inueterauerit, benefacit hæc compositio: Murrhæ. ✳. p°. j. croci. ✳. p°. ij. amigdalorum amarorum. ✳. p°. ij. rutæ viridis ✳. p°. iij. sphondylij. ✳. p°. j. panacis. ✳. p°. j. laurus baccarũ. ✳. p°. iij. serpylli. ✳. p°. ij. castorei. ✳. p°. j. Teruntur hæc omnia aceto, & fiunt pastilli: cum opus est diluũtur aceto & rosa, in mellis spissitudinem, atque ita frõs & tempora illinuntur. vj.

¶ Oportet verò permanẽte capitis dolore, materiam quoque detrahere ex eo per nares, vel os. Quæ res etiam auriculæ, vel dentibus dolentibus prodest. Nec minus quibus subitæ vertigines obuersantur, quos σκοτωματικοὺς Græci dicũt. Item comitiali morbo correptos, & caligine impeditos ex magna parte leuat. Debent autem ij omnes pridie abstinere, & superioribus diebus aquam potare. vij.

¶ Per nares ergo purgatur caput ijs rebus infusis per cornu quod rhinenchytes vocatur: Hederæ succo per se, vel betæ succo, cũ exiguo flore æris, vel cyclamini succo mixto lacte aut aqua pari mensura. viij.

¶ Bene detrahit è naribus liquorem & hæc compositio: Salis, nitri, mellis, aceti, olei veteris, singulorum. ✳. p°. binũ, cyclamini succi, σταφίδος ἀγρίας quã herbam pediculariã, quòd pediculos necat, quidam appellant, singulorum ✳. p°. j. Hæc in vnum mixta, naribus per cornũ infundũtur, vel pinna lon

giore nares interius perfricantur. Cum ſatis viſum fuerit fluxiſſe, vt repri=
matur, aqua frigida nares diutius abluere pura oportet: vel ea, in qua pridie
crocum adiectum maceratum fuerit. ix.

¶Sed ſi per os magis detrahere materiam viſum fuerit, quia non ſine tor=
mento per nares ea deduceretur, ſuadebimus pyrethri radiculā comman/
ducare, atq; ſubinde hiantem pati fluere ſaliuam: vel vuam paſſam cum pi=
peris albi granis totidem dabimus commanducandam, & expuendā: æquè
enim & hæc deducunt pituitam. Benefacit & ſinapi ex aceto tritum, & nō
excaſtratum, gargarizatum triū cyathorum menſura, admixto mellis. p°.
quadrante: detrahit enim largiter pituitam. x.

¶Prodeſt cū diu caput dolet, adtondere ad cutem, & radere, & diutius ſic=
cū ad relaxationem cutis fricare, & aqua calida fouere pura, vel laurum in=
coctam habente: quo tempore etiam ſternutamentum concitare non alie=
num erit medicamento quod ex his rebus componitur. Veratri albi, caſto/
rei, ſtruthij quod eſt radix lanaria, piperis albi, ſingulorum. ⚹. p°. j. hęc cō
tuſa tenuiter forato cribro tranſmittuntur: cum opus fuerit per pinnam,
vel calamum ſcriptorium naribus ſufflentur, vel ſpecillo tincto in aquam,
& excuſſo, tacta naribus inijciātur. Proritat ſternutamentum etiam per ſe
contuſum, & eadem ratione iniectum veratrum albū. Nigrū, ſiccū, & ari=
dum, ſternutationem ſtatim inuitat. xj.

¶Capitis dolorem quemuis veterem & intolerabilē protinus tollit, & im=
perpetuum remediat torpedo viua nigra, impoſita eo loco qui in dolore eſt,
donec deſinat dolor, & obſtupeſcat ea pars: quod cum primùm ſenſerit, re/
moueatur remedium, ne ſenſus auferatur eius partis. Plures autem paradę
ſunt eius generis torpedines, quia nōnunq̄ vix ad duas, tréſve reſpondet cu
ratio, id eſt, torpor, quod ſignum eſt remediationis.

Ad comitialem morbum. xij.

AD comitialem morbum, quem Græci ἐπιληψίαν vocant, herbam
quam ijdem πολύνευρον, nos neruałem appellamus, oportet ieiu=
num quamplurimum viridem comeſſe, à prima luna ad triceſi/
mam. Hęc eadem herba ebrio data copioſa, in crapula vinum diſcutit, mē
témq; reſtituit. xiij.

¶Itē hinulei cerui coagulū intra nouem dies exceptum, benefacit ad mor
bum comitialem. Intelligitur autem dierum numerus ex eo, quòd iacent
aures ſimul eorum primis temporibus, à nono enim die ſubriguntur. Opor
tet ergo ſumere tunc coagulū, & arefacere, quo neq; Sol, neque Luna acce=
dit, atq; inde dare pueris viciæ magnitudinis globulum, ex aquæ caldę cy=
athis duobus. Maioribus verò natu fabæ ſolidæ magnitudine, ex aquę cal
dæ cyathis tribus per dies triginta. Dentur autem aquæ puræ ſupra medi=
camentum cyathi duo, aut tres. Hoc remediū qui mōſtrauit, dixit ad rem
pertinere

pertinere, occidi hinnulum cultro quo gladiator iugulatus sit. xiiij.

¶ Constat inter plures & crocodili testiculũ. ⚹. pº. j. aut victoriati per dies triginta ex aquæ cyathis tribus sumptum multos remediasse. xv.

¶ Ad recentẽ comitialem morbum citò proficit: ad veterem tardius, tymi albi. ⚹. pº. iij. ex aceti cyathis tribus, & mellis boni põdo vncia: vt dilutum ieiunus bibat per dies quadragītaquinq;: sed cũ biberit, citatus ambulet milia passuum minimè duum. xvj.

¶ Scio Romæ quandam honestam matronam aliquot comitiali morbo liberasse hoc medicamento: eboreę scobis hemina, mellis attici pondo libra, hęc in vnũ miscentur. Postea adijcitur, si puer fuerit, qui laborat, testudinis masculæ, palumbi masculi, vtrorũq; ferorũ, id est, nuper captorũ sanguis, quantũ fluxerit dũ viua vtraq; animalia dimittantur. Sinautem puella fuerit, fœminei generis animalia sint, & eodem modo capta, sanguine effuso emittantur. Oportet aũt clauum cyprij ęris acutũ demittere in iugulũ testudinis, & palumbi venas quæ sub alis sunt, ære acuto incidere: hoc medicamentũ ligneo vase seruatum reponitur. Cũ opus fuerit, datur ex eo luna decrescente per cõtinuos dies triginta. Primũ cochlearia tria, deĩde quinq;, deinde septem, deinde nouem, summum vndecim: & rursus nouem, deĩde septem, deĩde quinq;, postea tria: & iterũ augetur, minuitúrq; numerus cochleariorũ, donec dies triginta antedicti cõsumantur. Postea oportebit scobis eboreæ heminam per duos menses consumere vitio correptũ, accipientem ex ea terna cochlearia in die, ex aquæ cyathis tribus: hoc medicamẽto qui vtitur, neq; vinũ, neq; suillam gustet. Præterea habeat in brachio verua eborea. Nã sunt & qui sanguinem ex vena sua missum bibãt, aut de caluaria defuncti terna cochlearia sumant per dies triginta. xvij.

¶ Item ex iecinore gladiatoris iugulati particulam aliquam nouies datam cõsumant. Quęq; eiusdẽ generis sunt, extra medicinæ professionẽ cadũt: ꝗuis profuisse quibusdam visa sunt. xviij.

¶ Illud tamen non oportet ignorare, sanari hoc vitiũ cũ cognitũ est, aliquibus: viros faciliꝰ mulieribus remediari: pueros, vel virgines liberari post cõplexum & deuirginationem.

Coll yria composita leuia. xix.

AD cõturbationes & epiphoras oculorum scio multa collyria, tãetsi tardè, magnos tamen effectus habere. Sed nulli collyriorũ tantũ tribuo, quantũ lycio indico vero per se: hoc enim ĩter initia, si quis hoc collyrio inungatur protinus, id est, eodem die, & dolore præsenti, & futuro tumore liberabitur. Superuacuũ est autem nunc laudes eius referre, in alijs enim expertus intelliges simplicis rei vix credendos effectus. xx.

¶ Oportet verò minimè quater, quinquiésve ex interuallo inungere, deinde

de cũ combiberit oculi ad singulas inũctiones, ea'q; q̃ poterint sustinere calidissima, spongijs expressis vaporare eos diutius, eodémq; die in balnea ducere: ita vt cũ cætero corpore caput quoq;, & facies calida ĩmergatur, & foueatur: vino'q; vti vt quisq; assuetus est. Postero die si qua vestigia epiphoræ remanserint, inũgere collyrio aliquo acriore aquato sub vespere, & rursus in balneũ deducere, & vinum dare eodem modo. Ferè enim vno die tollit epiphoram, & præcipuè incipientẽ neq; adhuc alio medicamento tactã. Sed si ea vis fuerit epiphorę vt non cedat vno die, spectare oportebit donec impetus sedetur, & ita in balneum deducere, cætera'que facere quæ præcepimus. Idem hoc medicamentum etiam suprà perunctũ tardius quidẽ, sed eosdem effectus præstat, maximè in teneris corporibus, vt mulierum, & puerorum, quorũ oculi nullius medicamẽti vim sustinent: triduo enim, aut plerũq; quadriduo tollit dolorem, adiutũ oui infusione, & aquæ calidæ vapore. xxj.

¶ Item compositorũ collyriorũ hoc maximè probo ad recẽtes epiphoras, & conturbationes oculorũ, tumorésq;, & dolores: Aloes indicæ. ✳. p°. iiij. croci. ✳. p°. ij. opij. ✳. p°. j. gũmis. ✳. p°. iiij. plãtaginis succi cyathos tres. Terere oportet per se crocũ diligenter, deinde cætera admiscere pridie macerata succi plantaginis cyatho: atq; ita reliquis duobus cyathis admixtis, cũ spissata fuerint, fingere collyria. Vtrũq; autem genus medicamenti eximiè prodesse iudico, proprietate quidem quadam: sed præcipuè quod nullam in se aspritudinem habet, vt pleraq; quibus ferè inungũtur homines. Nam quæ ex cadmia, aut ære vsto, eiusdémq; generis pigmentis componũtur, q̃uis curiose terantur, naturam suam tamen amittere non possunt. Nunq̃ enim vt succus diluũtur, sed cũ in summam subtilitatem deduci nõ possint, perseuerantia tamen terentiũ, corpora quasi puluerulenta necesse est maneant: quorũ verò partes velut cõfigũt, certè exterius pungunt foramina prima, & tuniculam oculi, atq; initijs interdum nõ tam molestam futuram concitant epiphoram. xxij.

¶ Quod nomine etiam quidem diaglauciũ dicitur, probo in initijs. Nam & hoc genere quodam ex eadem materia constat, nec vllam aspritudinem habet, quando sic componitur: croci. ✳. p°. v. sarcocollæ. ✳. p°. x. glaucei succi. ✳. p°. xx. tragacãthi. ✳. p°. v. opij. ✳. p°. v. Et hoc enim ego adijcio, & ita melius respondet, scilicet opium & in hoc, & in omni collyrio, medicamento'q;. Verùm adijcere oportet, quod ex lacte ipso syluatici papaueris capitũ fit, non ex succo foliorũ eius, vt pigmentarij institores eius rei compendij causa faciunt. Illud enim cũ magno labore exiguum conficitur, hoc sine molestia & abundanter teritur. Ante omnia crocũ aqua pluuiatili, deinde adijcitur sarcocolla, glauciũ, opiũ, tragacanthũ, prius omnia seorsum macerata non multa eius generis aqua: vt q̃ primũ, id est (si potest fieri) eadem

dem

dem die fingantur collyria: solet enim diu neglectum mortario inarescere. His vti primis diebus collyrijs, non cæteris auxilijs prout res postulat, ab= stinendo dico sanguinis detractione, meliúsque eam cæteris proficere ad/ firmo. xxiij.

¶Cum verò pluribus quis diebus vexatus fuerit epiphora cum perseueran tia tumoris, & pituita ipso calore oculorum glutinosior visa fuerit (quod fe rè sexto septimo'que die accidere solet) tũ proderunt & ea quorum genus superius improbauimus, composita ex rebus metallicis. Facilius enim iam patiuntur oculi (si modo exulcerati non fuerint) iniuriam: quorum præci=
10 puè hoc mihi placet quod à colore φαιὸν dicitur. Accipit autẽ hæc: æris vsti ✱.p°.xij. cadmiæ vstæ. ✱.p°.xij. stibij cocti. ✱.p°.xij. acaciæ chylismatis ✱.p°.vj aloes. ✱.p°.iij. opij. ✱.p°.ij. croci. ✱.p°.iij. castorei victoriati pon do, myrrhę, licij, idem scilicet põderis, commis. ✱.p°.decem & octo, aqua pluuiatili quæ sunt durata diu, terũtur donec leuissima fiant: postea cętera alio mortario singula trita admiscentur: dũ tollendum est, cõmi adijcitur. Hoc quidem etiam in initijs vtuntur, cum oui aquato liquore per se, vel cũ collyrio quod à cinereo colore σποδιακὸν appellatur. xxiiij.

¶Collyrium spodiacum à quibusdam cinereum dicitur, componitur autẽ ex his: cadmiæ, botryitidos vstę super testam donec incandescat, & vino fa
20 lerno extinctæ. ✱.p°.xl. cretæ samiæ, quam vocant astera. ✱.p°.lxxx. sti= bij cocti. ✱.p°.xx. opij. ✱.p°.x. commis Alexandrini. ✱.p°.xx. Teruntur hæc omnia aqua pluuiatili, commi vltimum adijcitur: ante hoc, cũ cætera leuia sunt facta, opium miscetur maceratum pridie aqua. Facit hoc per se etiam initiò cum tenuis abundans'que fluit lachryma, & pustulæ molestæ sunt. Aut cum prima tunica oculi exesa est, alia've exulcerata. Cum purum vlcus est, diluitur ferè oui albore, quod est tenuissimum. xxv.

¶Ad sordida vlcera oculorum, crustas'que habentia, quas ἐσχάρας vocant, item carbunculos quos ἄνθρακας dicũt, facit benè & per se mel atticũ pyxide cyprij æris conditum, & repositum mensibus duobus, nec minus: quantò
30 enim diutius remanet efficacius fit. xxvj.

¶Sed præcipuè hoc collyrium quod quidam Athenippũ, quidã diasmyr/ nes, quidam εὐώδες vocant, quia boni odoris est. Sed præcipuè hoc, quod etiam ad pustulas, papulas'q;, & suppurationes oculorum facit, & ad cicatri ces non veteres, & ad palpebrarum recẽtem, aut in corporibus tenuioribus aspritudinem. Oportet autem eo ad sordida vlcera diluto cum oui albo, id est, aquatissimo vti: deinde cum lachrymæ fluere desierit, cinereo supèr in= ungere. Itẽ ad pustulas ex ouo tritum facit. Ad papulas verò, & ad dolores cũ rubore, & distentione oculi sicca, cum lacte muliebri & ex aqua. Aut ad cicatrices recentes extenuandas, & palpebrarum aspritudinem tollendam,
40 subiecto scilicet specillo, aut inuersa palpebra, si quis eo vtatur. Cõponitur

autẽ ex his: Pompholygis lotæ. ⚹. p°. viij. æris vsti. ⚹. p°. viij. croci. ⚹. p°. iiij. myrrhę. ⚹. p°. iij. nardi. ⚹. p°. sex semis & victoriati, lapidis hęmatitis. ⚹. p°. duũ & victoriati, piperis albi grana decẽ, opij. ⚹. p°. j. aut victoriati, commis. ⚹. p°. x. teritur vino chio.

xxvij.

¶ Collyriũ Psittacinũ à colore ita dictum, facit ad epiphoras quę cum tenui & acri lachryma consistũt. Item ad vstiones & solutas cicatrices, & vastũ tumorem, quem quia à loco interdũ videtur propellere oculũ, προπτωσις vocant, cum oui albo quod est tenue. Sed præcipuè facit, cũ quasi sanguine suffusi sunt oculi, & ob id nullum nisi leuissimum collyrium patiuntur: recipit autem hæc: Croci. ⚹. p°. iiij. cadmiæ. ⚹. p°. iiij. stibis. ⚹. p°. iiij. opij. ⚹. p°. ij. commis. ⚹. p°. ij. amyli & recentis & dulcissimi. ⚹. p°. iiij. Eodem modo quæ scripta sunt in mortario debent teri ex aqua pluuiali. Amylum autem cum iam fingendum erit collyrium, adijcietur. Interdum & hoc superinungantur qui prius Athenippo curati sunt. His ferè collyrijs leuibus omnia quæ circa oculos cũ tumore & dolore fiunt, remediamus.

Collyria acria.

xxviij.

ACrioribus autem ijs ad cicatrices extenuandas, & palpebras asperas, quod quia ex quatuor rebus vt quadriga equis constat, & celeres effectus habet, ἅρμα, dicitur. Recipit aũt hæc: æris vsti. ⚹. p°. iiij. thuris arboris corticis. ⚹. p°. iiij. ammoniaci guttæ. ⚹. p°. iiij. commis. ⚹. p°. iiij. Teruntur ex aqua pluuiali.

xxix.

¶ Hoc etiam superũctum, ad puerorum epiphoras, & qui non sufferũt inunctionem facit: vt huiusmodi medicamenta, quæ περιχριστὰ vocant. Croci siculi pondo vncia, commis pondo vncia: hæc aqua teruntur, fiunt collyria.

xxx.

¶ Est & hoc medicamentum satis efficax, quo ita oportet palpebras perungere, ne quid intra oculum fluat. Recipit autem hæc: Croci siculi. ⚹. p°. iij. crocomagmatis. ⚹. p°. xij. thuris. ⚹. p°. iij. aluminis rotũdi. ⚹. p°. vj. opij. ⚹. p°. j. myrrhæ. ⚹. p°. ij. commis. ⚹. p°. iij. Vino falerno teruntur, cum leuia facta sunt, & crassitudinem habẽt mellis spissi, adijcitur passi cretici. p°. sextans: reponitur pyxide stagnea, si passum adiectum non erit, collyrium erit.

xxxj.

¶ Benefacit & hoc medicamentum, quo Augustus vsus est, & recipit hęc: Aluminis fissi. ⚹. p°. xl. thuris candidi. ⚹. p°. x. aloes. ⚹. p°. xv. croci. ⚹. p°. xv. opij. ⚹. p°. ij. gallæ. ⚹. p°. x. rosæ foliorum aridorũ. ⚹. p°. x. plantaginis succi vel seminis. ⚹. p°. x. Vino falerno teruntur, cũ leuia facta sunt, & spissitudinẽ mellis habẽt. Adijcitur passi sextarius, aut hemina, aut rursus commiscetur. Reponitur vase stagneo, vel argenteo.

xxxij.

¶ Collyrium psoricum ad caliginem, & ad aspritudinem oculorum, siccãq; perturbationem sine tumore, quã ξηροφθαλμίαν appellant. Facit hoc collyriũ

bene

benè quod psoricon dicitur. Habet autem hæc: Croci. ✱. p°. xij. psorici. ✱. p°. xxiiij. psimmithij. ✱. p°. iiij. opij idem, piperis albi idem, cōmis. ✱. p°. vj. aqua pluuiali commiscentur, teruntur. xxxiij.

¶ Stratioticum collyrium ad aspritudinem, & caliginem. Recipit aūt hęc: psimmithij. ✱. p°. vj. piperis albi. ✱. p°. j. omphacij. ✱. p°. ij. cadmię. ✱. p°. iij. opobalsami. ✱. p°. ij. opij. ✱. p°. j. commis. ✱. p°. ij. teruntur aqua pluuiali. Colluriū hoc melius superiori ad caliginem facit. xxxiiij.

¶ Stacton, quod vocant, ad eadē. Ferè aūt mulieribus prodest. Habet hæc: cadmię. ✱. p°. xij. stibis. ✱. p°. vj. piperis albi. ✱. p°. ij. mysis vsti donec puniceū fiat. ✱. p°. ij. æruginis rasæ. ✱. p°. j. & victoriati, æris floris idem, cōmis. ✱. p°. v. aqua pluuiali teritur. xxxv.

¶ Collyrium acre ad extenuandas cicatrices, & q̄uis veteres, caliginémque & aspritudinē oculorum, quod semel inunctum plurium dierum effectū pręstat. Oportet aūt eo aquato vti, diu enim tenet, ammoniaci guttæ. p°. libram, æruginis. p°. libram, commis. p°. quadrantem, pluuiali aqua teritur ærugo: postea cætera adiunguntur macerata aqua. xxxvj.

¶ Collyriū quod propriè facit ad aspritudinem palpebrarum, & callositatem. Oportet subijcere specillum, aut inuertere palpebram, ęris vsti. ✱. p°. xxiiij. ęruginis. ✱. p°. vj. croci. ✱. p°. x. myrrhę. ✱. p°. j. nardi spicæ. ✱. p°. j. casiæ rufæ fistularū victoriati. p°. piperis albi grana. xlv. commis. ✱. p°. nouem, vino chio teruntur. xxxvij.

¶ Medicamentū liquidū ad palpebrarū veterrimam aspritudinem, & excrescentem carnem, σύκωσιν quam vocant. Item callum durissimum, Hygram appellant, quia est liquidum medicamentū, carnem ex palpebris tollit sine magno dolore. Recipit hæc: Myrrhę, thuris, croci, singulorum. ✱. p°. iij. mysios. ✱. p°. iij. chalcitis. ✱. p°. vj. Hæc terūtur diligēter aceto acri: vbi leuia facta sunt, & habēt spissitudinē passi, miscetur eis mellis attici. p°. libra. Deinde in patella æris cyprij super carbones posita inferuescit, donec mellis habeat nō nimiū liquidā spissitudinē: atq; ita reponitur puxide æris cyprij. Cū opus fuerit, inuertitur palpebra: deinde hoc medicamento suffricatur curiosè ad delachrymationem, id est, vbi desierit mordere medicamen. Rursus inuertere oportet palpebram, atque ita pollice impresso membranas innatantes abducere, quæ facilè subsequuntur. Post hæc cinereo ex aqua inungendi erunt crassiore. Hoc inunctum multorum annorū callos, & aspritudines palpebrarum desperatas à quibusdam oculariorum paucis diebus tollit. xxxviij.

¶ Hygra ad suffusiones oculorū quas Grȩci ὑποχύματα dicūt, medicamentum liquidū. Fęniculi succi. ✱. p°. iij. opobalsami. ✱. p°. iij. mellis attici. ✱. p°. iij. olei veteris. ✱. p°. iij. hyænæ fellis. ✱. p°. j. euforbij. ✱. p°. j. Hoc, oleo diluitur, & ita commiscetur cęteris. Aquato vti oportebit hoc medicamē-

to: est enim acerrimum, & vndiq; humores trahit. Quamobrem non sunt inungendi qui capitis dolorem, aut grauitatem habẽt. Item ante biduum, aut triduum vt aquam bibant quos destinauerimus eo vnguere. Quãquã melius facient etiam, si perseueranter aquam potauerint: vitio enim molestissimo facilius inter initia carebunt. Non præterit me, habere te prudẽtes ocularios, quibus si nomina dixeris collyriorum in hoc libro scriptorũ, contendant forsan se quoq; habere eadem cõposita: sed si pondera, aut effectus cõparare voles, longè diuersos inuenies. Ego enim ipse eodẽ nomine multa composita, non iisdem ponderibus & rebus, interdũ habeo: sed his maximè probatis vtor. Nec vtiq; adfirmo non posse & alios eadem habere: nam & ipse ab aliis accepi, sed rarò. Scio quosdam ocularios simpliciter tradẽtes cõpositiones, méq; multum elaborasse, vt veras & incorruptas acciperem, cõscius sum mihi. Neq; illud rursus dico, nouas, & non aliquibus notas in hoc libro cõgesturum compositiones, verum etiam quasdam diuulgatas, & (vt ita dicam) publicatas: eiusmodi enim, quia efficaces sunt, etiam pluribus in notitiam veniunt.

Ad aurium dolorem. xxxix.

AD auriculæ & tumorem, & dolorem sine vlcere prodest herbæ vrceolaris, aut cucurbitæ ramentorũ succus tepens per strigilem in foramen auris dolentis infusus. Item bestiolæ multorum pedum (quæ tactæ conduplicant se in orbem pilulæ rotundissimæ similem, καροικίδιους ὄνους aut πολύποδας Græci hoc gen⁹ animaliũ vocãt) oleo domestico complures inferuefactę vase ferreo, benefaciunt. Prodest & gliris pinguis, & gallinę adeps, & medulla bubula, liquefacta, tepénsque infusa. xl.

¶Sed pręcipuè picis flos, quod πισελαίων appellant, cũ oleo communi mixtũ, ita vt tertia pars sit olei: Nam & dolores sedat, & ferè non patitur suppurationem fieri. Et si facta fuerit, eadẽ res persanat. Ad summam ego ipse diu vexatus ab aure, cum multis frustra vsus essem medicamentis, ab hoc sum persanatus, & alios complures sanaui. Florem picis autẽ appello, quod excipitur dum ea coquitur, lana superposita eius vapori: hoc etiam grauitatem odoris protinus tollit. xlj.

¶Item benefacit hoc medicamentum ad tumorem, & exulcerationem auriũ, aceti acris sextarij duo, incoquuntur mala granata, quibus coriarij vtũtur, quia semper valida sunt, nec vnquam maturescunt, ῥόας ὀξείας Græci dicũt, donec madida fiant: tũc hæc adijciũtur & admiscentur: Aluminis fissi vncia, acaciæ succi. p⁹. quadrãs. Reponitur medicamentũ ampulla vitrea. Cum opus est, ad tumorem quidem calidum per strigilem infunditur: deinde foramẽ summum lana succida tegitur. Ad vlcus autem frigidum per eiusdem generis lanam & auriscalpium inijcitur. xlij.

¶Si caro excreuerit in foramine auris, compescitur sine dolore aut ferro hoc

hoc pastillo. Aluminis fissi. p°. triẽs, æruginis. p°. triẽs, misyos vsti. p°. triẽs, rubricæ sinopidis. p°. triens, commis. p°. sextans. Teruntur priora ex aceto acri, donec quasi cum collyrium componitur leuia fiant. Vltimum commi adijcitur: & fiũt pastilli, qui ad omnia vlcera faciunt, aqua diluti, cũ aut compescenda sint, aut cicatricem debeant ducere. Sed aquatioribus oportet vti, cum cicatrix est cludẽda. Benefaciunt & ad exulceratas nares qualibet ex causa, & grauiter olentes.

Ad parotidas. xliij.

AD parotidas conuenit noctuæ cerebellum butyro mixtum: discutit enim ferè eas sine dolore & molestia. Oportet autem aqua marina feruenti, nouis spongijs demissis, & per linteum intortũ vtrisq; expressis vaporare parotidem, atq; ita oblinere hoc medicamento, supérque tegere lana sulphurata totam maxillam. xliiij.

¶Item benè discutit parotidas Iris illyrica contusa, cocta ex passo more farinæ hordiaciæ, calda bis térve imposita. xlv.

¶Discutit & hoc medicamentum parotidas, antequam suppurauerunt: Spumę argẽteæ pondo dua, cerussæ. p°. libra, salis ammoniaci. p°. libra, æris floris. p°. dodrans, aceti sextarius, olei veteris sextarij duo & dimidium. Spumam & cerussam salẽ per se & cum aceto terere oportet mortario, deinde oleo admixto traijcere in cacabum amplum, ne extrà fundatur, & efferuescat (efferuescit enim valde). Cũ hæc super ignem posita habuerint emplastri temperaturam mollis, deponere oportebit cacabũ, cum feruere desierit: paulatim aspergere æris florem, & mouere spatha medicamentũ, ne extrà fundatur: & rursus coquere, donec habeat emplastri spissitudinem stricti.

Ad sanguinis eruptionem de naribus. xlvj.

ERumpit se è naribus sanguis, qui cum abundanter fluxit, nisi celerius supprimatur, periculum adfert. Proderit ergo aqua frigida vel posca subinde aspergere totam faciem, vel spõgia refrigerare, acetum acre infundere in aurẽ, cuius è regione sanguis fluit, aut in vtranq;, si ex vtraq; sanguis emanauerit: gypso totam faciem cum frõte, & maximè nares crasse oblinere prodest: & caput frigida aqua copiose, superposito aliquo tegumẽto, perfundere, vel cucurbitam occipitio adfigere. Inijcere aũt intus narem aut nares oportebit cochleæ viuæ carnem per se, aut cũ thuris polline tritam: vel herbam quæ quia multa est & vbiq; nascitur, πολύγονον appellatur. Idẽ trita facit & λυσιμάχιον herba eodẽ genere. Proderit & spongiæ particulam pręsectam, aptè forcipe ad amplitudinem & patorem nariũ figuratam inijcere paulò pressius ex aceto per se. Interdũ aspergenda ei galla erit, vel chalcitis curiose trita, vel vtraq; in vnũ æquis ponderibus mixta, melius enim facit. xlvij.

¶Item bene supprimit & hoc medicamentum: mali corticis quo coriarij

vtuntur

vtuntur. p°. quadrans, aluminis ægyptij. p°. sextans, chalcitis. p°. vncia. Hoc tritum per succidam lanam aspersum medicamentum inijcere oportebit. Facit aũt etiam ad omnem ex qualibet corporis parte, seu vulneris sangui/nisq; eruptionem, quoniam interdum ita (vt diximus) minus curati, præ=focati videntur. Et maximè cum vtraque obturata spisse necessario sunt fo ramina narium, quia spirandi facultas eripitur, non alienum est scire qua ra tione vtrunq; præstari possit, vt neq; spiratio interpelletur, neq; remedium efficacissimũ (quod per oppilationem narium efficitur) excludatur. Opor=tet ergo sumere pinnam anseris quammaximam, vel calami scriptorij fistu lam modicè plenam: deinde aptare ad longitudinem nasi, atq; ita prçcidere vtraque parte vt perforata sit, inuoluereq; ex fasciola tenui lintea quasi in/sita explere circuitum eius, donec cũ videatur pator nariũ cuneatione qua=dam recipere posse fistulam, atq; ita vt est circũuolutam mergere aceto acri & inijcere, interdum per se, vel asperso super acetum vtro libuerit antè di/ctorum medicamẽtorum. Hoc autem remedio magis vti, cum per vtrasq; nares sanguis abundauit.

Ad vlcera in naribus. xlviij.

AD vlcera in naribus, plumbi stercus quod scoriã dicunt, ex vino, & murteo oleo vicib⁹ adiecto terere oportet, donec spissum fiat, & ita per pinnam nares obteguntur. xlix.

¶Facit & hoc medicamentum bene: Pompholygis. ⚹. p. quatuor, cerussæ ⚹. p°. duodecim, hyssopi. ⚹. p°. trium. Vino falerno & rosa vicib⁹ adiecta teritur, donec mellis habeat temperaturam.

Ad polypos. l.

AD grauem odorem narium, ὀζαῖναν Græci hoc vitium vocant: æruginis. p°. quadrantem, aut squamæ æris. p°. quadrantem, aut vtranq; rerũ ponderis sescunciæ in mellis despumati. p°. libra de/coquere oportebit, & eo vti liquido per pinnam. li.

¶Ad polypos, misy vstum, chalcitis vsta, æris flos, vstum sori, æris squa/ma tusa, cribrata, si eo medicamento per pinnam sæpius nares tactæ, eius=modi vitia attenuata, cotidie emendantur: cum sint à cerebro paribus pon deribus: sicca benefaciunt. lij.

¶Sed quia plerunq; vexantur nares grauedine, quæ tumore earũ efficitur: non alienũ est te eius quoque remedia scire. Prodest igitur quies vnius diei, & ab omni re abstinentia: perungendæ nares erunt bitumine liquido, aut mirrha stacte, vel pice liquida: postero die pastillus iste nocte super cibum dandus est, & si opus fuerit per triduum continuum eodem tempore: reci=pit autem hæc: apij seminis. p°. trientem, anesi. p°. quadrantem, alterci semi=nis, quod ὑοσκύαμον dicitur pondo trientem, opij. p°. vnciam. Fiunt pastilli ponderis victoriati: alijs parte tertia detracta dantur cum aquæ cyathis tri

bus

bus. Faciunt autem & ad oculorū epiphoras, & stomachi nauseam, & deiectiunculas, & ad omnem fluorem.

Ad dentium dolorem. liij.

AD dentium dolorem quamuis plurimi dicant forfices remedium esse, multa tamen citra hanc necessitatem scio profuisse. Itaque cum etiam exesus est aliqua ex parte, tum nō suadeo protinus tollendum: sed excidēdum scalpro medicinali qua cauatus est, quod sine vllo fit dolore: reliqua enim solida pars eius, & speciem, & vsum dentis pręstabit. Sed cū dolor vrgebit, variè sedādus est, partim collutione quorundam, partim commanducatione, nōnūquam suffitione, aut impositione aliquorum. Prodest colluere os frequenter radice herbæ quinquefoliæ incoctæ in vino. Itē herba vrceolari, & cupressi baccis aqua īcoctis. Alterci quoq; radix, aut eiusdem semen linteolo spisso inligatum, & aqua sępius inferuefactum, denti subinde adpositum. Item leuat æquè dolorem dentium portulaca, commanducata ab ea parte qua non dolebunt, vt succus traiectus contineatur pusillo diutius, & solani succus tepens benefacit gargarizatus. liiij.

¶ Suffire autem oportet ore aperto alterci semine carbonibus asperso, subinde os colluere aqua calida, interdum enim quasi vermiculi quidam eijciuntur. Leuat dolorem & bitumen suffitum. lv.

¶ Item commanducare proderit herbam rhododaphnen, & saliuā dolentibus traijcere, ac pusillo diutius continere, & ita hiantem pati saliuam decurrere. Item mentastrum, vel radicem κοτυληδόνος, quæ herba similia folia cymbalis habet, nascitúrque ferè in parietibus humidis. Pyrethri quoq; radix commanducata multorum leuauit dolorem. Nec minus alumen fissum linteolo spisso circundatum, & ita dolenti pressum diutius continere prodest. lvj.

¶ Imponere ipsi verò denti toti oportet hoc medicamentum quasi emplastrum: peucedani succi. ⁎. p°. iij. opopanacis. ⁎. p°. j. thuris. ⁎. p°. duum, vuæ passæ sine granis. ⁎. p°. j. Hæc per se contundi iubebis, deinde cætera seorsum trita commisceri in vnum. Vbi fuerit dolor, auriscalpiū lana molli inuoluitur, deinde tingitur feruentissimo oleo, atque ita denti primū, deinde proximis gingiuis superponitur bis térve, donec hebetescat ex aliqua parte dolor: post hoc, medicamento dens coperitur. Si repetierit, aut permanserit nihilominus aliquis dolor, super medicamentum auriscalpium cum lana ex oleo candenti eodem modo imponere sæpius oportebit, id est, donec dolor tollatur. lvij.

¶ Sed si quando mouentur dentes ex perfrictione, confirmandi erunt plurima gargarizatione lactis asinini, aut vini marsici ad tertias decocti, ī quo lapathi radices conijci debebunt, vt vnà decoquantur. Strigit etiam dētes

alumen

alumen, quo infectores vtũtur ex melle attico, ita vt duę partes sint mellis, tertia aluminis. Hęc misceri oportet mortario, deinde patella fictili feruefacere vt spissentur: atque ita recondere quolibet vase æreo, donec hoc medicamẽtum primò austerè, & nimis perstringere dentes, postea remissius videbitur. lviij.

¶ Item proderit motis dẽtibus hoc medicamẽtum: aceti acerrimi sextarius vnus semis, cedrię verę ne habeat picis aliquam mixturam hemina, aluminis fissi. p°. triens. Teritur alumen cum aceto, miscetur deĩde cedrię, & vnà omnia vase ęreo coquuntur, teda pingui mota donec in mellis spissitudinẽ temperati medicamentum redigatur. Hoc medicamento si quis ter in mẽse dentes fricuerit, dolorem eorum non experietur. 10

Dentifricij compositiones. lix.

DEntifricium quod splendidos facit dentes, & confirmat: Farinæ hordeaciæ sextarium conspergere oportet aceto cum melle mixto, & subigere diutius: atque ita in globulos diuidere sex, quibus dilatatis admisceri salis fossicij semunciam: deinde furno coquere, donec in carbonem redigantur, tunc terere oportebit eos globulos, & admiscere spicæ nardi quod satis videbitur. lx.

¶ Ad dolorem faciundũ hoc Octauia Augusti soror vsa est: ad dentiũ dolorem, & confirmationem benefacit radicis edulis cortex sole arefacta, & contusa, cribrata. Item vitrum candidum quod simile crystallo est diligẽter tritũ, admixta spica. Vtuntur pleriq; etiam huiusmodi dentifricio: herbam vrceolarem legunt cũ iam in semine est quamplurimam cum radice: deinde lotam vno die siccant: postridie recenti muria dura macerant: tertio die expressam olla noua componũt, subinde salis fossicij quasi tabulata interponunt: atq; ita percoquunt fornace balneariorum, donec in carbonem redigantur. Postea trita ad tertias admiscẽt spicæ nardi quod satis est. Hoc cũ eo quod candidos facit dentes, tũ etiã cõfirmat, Augustã constat vsam. Nam Messalina dei nostri Cæsaris hoc vtitur, cornorum cerui vstorum in ollam nouam ad cinerem redactorum sextario vno, mastiches chiæ pondo vncia, salis ammoniaci pondo sescuncia. 20 30

Ad fluorem gingiuarum. lxj.

SOlent gingiuæ quorundam, fluore infestari, quas prægnãtes vocant. Prosunt eis lentisci folia arida contusa, & cribrata perforato cribro: facit & cinis eiusdem lentisci foliorum ex aqua eiusdem decocti. Compositum autem hoc medicamentum prodest, quod & ad omnia vlcera quæ in ore fiunt vtile est, ἀνθηρὰ à Græcis appellatur: recipit hæc: Aluminis fissi. ⚹. p°. iiij. myrrhæ ⚹. p°. j. croci. ⚹. p°. ij. cypiri, id est, iunci radicis. ⚹. p°. ij. gallę. ⚹. p°. j. rosæ lutei floris. ⚹. p°. j. sandaracę. ⚹. p°. iij. His omnibus rebus tunsis cretis, arido medicamento vti oportet per 40

pinnam

auriginem, quam quidam regium, quidam arquatum morbũ vocant. Refertur in Musam Antoniũ. Recipit aũt hæc: Aloes. p°. assis trientẽ, croci, cinnami, nardi syriacę spicę, asari, xylobalsami, mastiches chiæ, singulorũ. ⚹. p°. vj. Tunditur, & vitro reponitur. Dantur cochlearia duo vel tria ex aquæ cyathis tribus.

Compositio .lxxij. quæ superius defuerat, hic ex Galeno septimo de compositione medicamentorum κατὰ τόπους citante Scribonium Largum sic restituta est à Io. Ruellio.

Altera Scribonij Largi, quæ quòd sub lingua teneatur ὑπογλωσσὶς appellata, facit ad abscisionem vocis: Radicis dulcis. ⚹. p°. viij. myrrhæ. ⚹. p°. xxiiij. terebinthinæ. ⚹. p°. xxxij. tragacanthæ. ⚹. p°. xxxviij. singula sicca seorsum tũdito & cernito, resina'q; in pilam coniecta excipito. Vbi in vnitatem coierũt, in formulas digerito, quæ ægyptiæ fabę magnitudinem æquent, & in vmbra siccato: cúmq; vsus poscet, vnam aut alteram sub lingua tenendam dato, vt elliquescens deuoretur. Medicamẽtũ oportet cũ res exiget, celeriter effingere, siquidem confestim exiccari solet: quapropter in promptu terere conuenit medicamenta cum in pastillos coges. *Hæc Galenus ex Scribonij Largi sententia.*

Ad cœliacos, & torminosos, & ventris diutinum dolorem. cxj.

AD cœliacos, id est, qui subitò & multa deijciunt. Item & ad aluum citatam, & interdum lenia tormina. Sorborum aridorum contusorum sextarius vnus, rhus syriaci coquuntur sextarij duo, malagranata recentia decem, item mala cydonia decem. Hæc vtraq; conijciuntur in sapam factam ex musti adhuc in dolio feruentis sextarijs triginta sex, ad duodecim sextarios decoctam, donec malorum coria percoquantur, vt sint madida. Deinde teruntur hæc fictili mortario, vt grana comminuantur, quibus deinde cydonia admiscentur, & æquè terũtur. Postea rursus & sorba arida admiscẽtur, cribrata curiose sapæ quę residua est, & omnibus in vnum bene coactis. Reponitur medicamentum in vitreo vase. Dantur aũt inde ieiunis in diem ligulæ binæ vel ternæ per se. Sin autem grauior morbus insedit, hic datur. cxij.

¶ Pastillus ad cœliacos & torminosos optimè facies: Balaustij hypocystidos pridie aqua macerati. p°. sextans, alterci seminis, cretæ samiæ, singulorũ. p°. vncia, vino myrtite adiecto, fiunt pastilli. ⚹. p°. vnius, aut victoriati. Dantur ieiuno sine febre ex vino myrtite, aut signino, cyatho vno cum duobus aquæ mixto: febricitantibus, ex aquæ cyathis tribus. Hoc etiam, incitata libidine ipsius morbi, pastillus, siue plures diluti aqua calida, vino, oleo, per clysterem immittitur, statim somnus consequitur quoties desurrexerint torminosi, qui grauiter adflicti sunt, & vtiq; prodest.

Alius pastillus ad torminosos efficacior. cxiij.

ACaciæ. ✱. p°. quatuor, croci. ✱. p°. duũ, gallę. ✱. p°. viij. hypocyſtidis. ✱. p°. iiij. lycij. ✱. p°. iiij. myrrhæ. ✱. p°. iiij. rus quo coqui vtũtur, nardi ſpicæ ſyriacæ, aloes, ſingulorũ. ✱. põdo duũ, aneſi, cominis, ſingulorum. ✱. p°. quatuor, piperis nigri. ✱. p°. duũ. Tunduntur, teruntur, cribrantur, ex ſucco cauliculorũ rubi, vel ex vino ſignino collyrij tritura. Cum fuerint hæc lenia, aut vngui nulla pateat aſpritudo, fingũtur paſtilli. ✱. p°. j. alijs põdo victoriati. Datur vnus ieiuno ante meridiem, alter in noctem ex aqua ſi febres erunt: ex vino ſignino, ſi ſincerè corpus erit. Hoc efficax eſt medicamentũ, & ſi cætera quæ debent, ſentiente eius valetudine, rectè adhibita fuerint, vtiq; ſanant. cxiiij. 10

¶Paſtillus item qui clyſterio immittitur torminoſis per anum, cũ ſordida, & ſanguinolenta eijciũt, id eſt, cum inteſtina eorum cancer occupauit, quo quaſi cauterio tunc tantummodo vti oportet, alioqui nocet. Ideóq; à quibuſdam ignorantibus eius vſus accuſatur, quaſi nocuus. Recipit aũt hæc Chartæ combuſtæ cineris. ✱. p°. trigita, calcis viuæ. ✱. p°. xxiiij. ἀρσενικοῦ: quod eſt auripigmentũ. ✱. p°. xij. ſandaracæ. ✱. p°. ſex. Hæc trita vino cõſpergũtur, in quo roſa & lẽtes prius incoquũtur, vt poſſint fieri paſtilli. ✱. p°. duũ aut vnius. Cũ opus eſt teritur vnus paſtillus, & immittitur per aquã decoctam roſam & lentem habentem, ſi febricitabunt. Sin minus, ex vino eadem incocta habente. Facit & murti faſciculus cum oleaſtri, vel oliuæ 20 ramulis, vtrorunq; modo prout res exigeret, incoctus. cxv.

¶Potio autem, id eſt paſtillus cum immiſſus fuerit, medicamentum ſic cõuenit in noctẽ. Myrrhæ. ✱. p°. duũ. Lycij.. ✱. p°. iij. thuris ✱. p°. j. opij. ✱. p°. duũ, aloes. ✱. p°. duũ, acaciæ. ✱. p°. iiij. murti, baccarũ nigrarum. ✱. p°. xvj. ouorum ex aceto coctorum vitelli duo. Hæc trita vino ſurrentino conſperguntur, & fiunt paſtilli. ✱. p°. j. Dantur febricitantibus ex aquæ cyathis quatuor, permixti ſurrentini vini cyathis duobus. cxvj.

¶Ad εἴλεον, quod vitium eſt inflatio tenuium inteſtinorum, facit bene galbani põdo victoriati, deuoratur in pilulas diuiſum duas vel tres. Mouet & ructum, & interdum deiicit ventum deorſum, atq; ita prodeſt. cxvij. 30

¶Ad idem vitium mirificè prodeſt hoc medicamentum: Facit autem ad lateris dolorem, & ad omnem partem corporis, dauci ſeminis, panacis radicis, caſtorei paria põdera, rutę ſyluaticę dimidiũ, tritis vel cõtuſis mel decoctum adiicere oportet. Inde dare. ✱. p°. i. aut victoriati, ex aquæ caldæ cyathis tribus. cxviij.

¶Facit & ad huiuſmodi per anum immiſſum fœnum græcum, id aqua benè coquere oportet, atq; inde ſumere heminam. Item in oleo domeſtico incoquere rutam q̃plurimam, & hinc caldam heminã adiicere priori aquæ, quibus vtriſq; admiſcere aphronitri triti ſeſcunciã, & ita per clyſteria caldam immittere. Hoc ego iam ſtercus per os deiicientem (quod ſi non mor- 40

tiferum

tiferum est) sanaui vnguentarii cuiusdam seruũ. Est aũt vitium εἴλεος periculosissimum, & ideo inter pręcipua refertur. Quamobrem non vtiq; cum magna fiducia ad hoc genus vitii aggredi debemus.

Ad coli dolorem etiam vetustum compositionum genera experta, quę in totum persanant. cxix.

AD coli inflationem benefacit cumini syluatici semen per se, vt est, datũ, quantũ cochlearia tria in aquæ caldę cyathis quatuor. cxx.

¶ Nam Cassij medici colice bona multis nota propter effectus, vera hęc est, vt ab eius seruo Atimeto accepi, legato Tiberij Cæsaris: quia is eã 10 solitus erat ei componere. Apij seminis põdo selibram, anesi põdo quadrãtem, castorei pondo sextantem, myrrhæ pondo quadrantem, spicæ nardi indicę pondo sextantem, opij pondo quadrantem, croci pondo sescunciam, piperis longi pondo sextantem, piperis nigri pondo sextantem semunciam, petroselini pondo sextantem, schœni pondo sescunciã. Hęc omnia contusa cribrata, melle attico decocta miscentur. Datur ex hoc medicamento, quãtum nux abellana media patet, ex aquæ cyathis tribus calidæ. In ipsis doloribus statim prodest. Item medicamentum cerati ex malabathro facit ex duabus partibus, & cerę vnius mixtum, & extrà impositum in ventrem totum. Præterea benefacit & ad stomachi inflationem, & ad suspirium, & 20 ad iocineris dolorem, tussim, destillationem. cxxj.

¶ Colice mirifica Iulij Bassi, citò leuat: deinde tollit inflationes coli & omnis partis corporis. Facit & ad stomachi imbecillitates, & ad intestinorum alioqui dolorem, quem Græci στρόφον appellant, ex aqua hyssopum, aut rutam decoctam habente. Item benefacit ad sanguinem, & ex interiore parte. Non enim patitur late fieri nec intus vulnus cõuerti: sed citò supprimit sanguinem, & vulnus cogit coire. Dandum autem his medicamentũ ex aqua, πολίον coctum habẽte, aut rutam. Prodest & torminosis, & cœliacis, datum ex aqua centunculum herbam incoctam habente, quam Græci γναφαλίδα dicunt, vel sorba, vel siliquam syriacam. Lienosis da-30 tur ex mulso vel passo aquæ mixtis. Eodem modo dandũ est & eis qui sanguinem per vrinam vel aluũ reddunt. Nec minus etiã mulieribus quę fluore sanguinolento infestantur, quod ῥόον ἐρυθρόν Græci dicunt, vel ex partu abortúve, quæ residuos vuluæ dolores habent: & in totũ quibus supprimendus est fluor, aut ex aliqua parte corporis inflatio tollenda. Recipit autem hęc: Spicæ nardi, costi, piperis albi, piperis nigri, piperis longi, myrrhę, opij, apollinaris radicis, & cinnami, asari, acori, thuris, brassicæ seminis, castorei, singulorum. ⁂. p. xij. opopanacis. ⁂. p. x, stœchadis, dauci, amij, singulorũ. ⁂. p. xviij. seselis cretici. ⁂. p. xxiiij. mel atticũ miscetur, datur nõ plus q̃. ⁂. p. aut victoriati. Cæterũ prout cuiusq; vires postulabũt, 40 dummodo infra hoc pondus ex aquæ caldæ cyathis tribus in noctem se-

cundũ cœnam. Hęc potio etiam febricitantibus tutò datur: sed cœliacis in ipso dolore prodest. Vitreo vase seruatur.

¶ Ad coli dolorem faciunt quidem mirificè quæ superius posita sunt, sed cætera medicamenta in aliis vitiis dolorem leuant in præsentia, hoc verò quod dicturus sum, supra hominis spem conditionémq; est. Ideo primo tẽpore ne fidem quidem habet, postea à nullo satis dignè laudari potest. Nam & in præsentia dolorem tollit, & in futurum remediat, ne eũ vnquã repetat. Rarò enim quis iterum, vel ad summum tertiò, hoc accepto medicamento, vexatus est. Quamobrem si quando repetierit iterum dolor, dandæ erunt per triduum & tunc potiones, eodem modo quo primæ datæ fuerint. Interdum & tertiò in dolore eodem genere potiones dabuntur: quod accidit post hanc, vtiq; in futurum quoq; remediatur, ita vt ne suspicio quidem vlla relinquatur vitiis. Si quando tamen frigus, aut multitudo cibi præcesserint, grauitatem quandam, & priorẽ eius loci sine vllo dolore sentiunt planè, vt intellegãt quasi, quanto malo caruerint. Hoc medicamento muliercula quædã Romæ ex Africa multos remediauit. Postea nos per magnam curã cõpositionẽ accepimus, id est, precio dato quod desiderauerat, & aliquot non ignotos sanauimus, quorũ nomina superuacuũ est referre. Cõstat autem medicamentũ ex his rebus: Cerui cornua sumuntur, dum tenera sunt, quasi in taleas breueis diuisa, olla fictili componuntur, operculo'q; superposito, ex argilla vndiq; circũdata, fornace vruntur, donec in cinerem candidissimum redigantur: atq; ita in vaso vitreo mundo reponuntur. Cum dolorem habet aliquis, pridie, quàm poturus est medicamentum, debet abstinere ab omni re: atq; ita postero die sumuntur ex cornib⁹ cochlearia tria cumulata, satis ampla: quibus miscẽtur piperis albi grana nouem trita, & myrrhæ exiguum, quod odorem tantummodo præstare possit. Hęc cũ in vnũ cõmixta sunt mortario diligẽter, cochlea verò africana, id est, ide adlata sumitur q̃ potest amplissima, & viua mortario cũ sua testa cõtunditur, atque vt est teritur: donec nullum vestigiũ appareat testularũ. Postea vini falerni non saccati cyathus adijcitur, & nihilominus rursus teritur. Magis enim tunc apparent residendo amplitudines, si quæ reliquæ sunt: quibus leuatis, iterum adijciuntur cyathi duo eiusdem vini, atq; ita prioribus bene admiscentur: transfunditur'q; cum his quæ sunt in mortario, calice nouo, & supra carbones imponitur, mouente aliquo cochleario liquorem, ne quid subsidat & peruratur. At vbi bene incaluerit, inijciuntur in eundem calicem quę suprà dixi cochlearia tria, & permouetur. Cum autem calore temperata & potio datur abducẽda, statim dolorem leuat. Hoc facere oportebit per insequens biduum, capientem cibi in prandio, aut alio tempore exiguum, quod facilè conficiatur, ne crudus sumat medicamentum. Postea in consuetudine victus sui, qui colo infestabatur, dimittatur.

Oportet tamen non indifferēter remediatos in futurum viuere, tametsi eni à coli dolore tuti sint, metuere nihilominus debent, ne alia parte corporis æquè adficiantur ad intemperantiam coli antequam remediati erunt.

Ad tumorem, dolorem iocineris & duritiem. cxxiij.

AD tumorem & dolorem iocineris, item ad duritiem facit bene lupi iecur primũ in aqua feruẽti dimissum, atq; ita arefactũ. Quãtum victoriatorũ pondo trium ex aquę caldæ cyathis tribus per aliquot dies dabis. cxxiiij.

¶Item benefacit ad duritiam iocineris veterē cunillæ aridæ quam satureiam quidam vocant, cõtusæ. ⚹. p°. vnius, vel victoriati, cum mulsi cyathis duobus & totidem aquæ. cxxv.

¶Proficit mirificè hæc compositio ad tumorem, & ad dolorem cum duritia iocineris & lienis. Item ad reniũ dolorem benefacit. Nam colorē corporis restituit, qui propter vitia dictarũ partium corrumpitur, pallidúsque conspicitur. Prodest hoc item medicamentum etiam ad aquæ mutationes, croci. ⚹. p°. x. nardi. ⚹. p°. duum. casiæ. ⚹. p°. duũ, costi. ⚹. p°. j. schœni. ⚹. p°. j. cinnami. ⚹. p°. j. myrrhæ stactę. ⚹. p°. j. mellis optimi. ⚹. p°. xxv. Datur quantum faba ægyptia, in musti mulsi cyathis quatuor. Vitreo vaso seruatur. cxxvj.

¶Ad iocineris duritiam veterem, hydropicos, lienosos, arquatos, & quibus opus est vrina. Item ex partu residua mulieri purgat, & vuluæ dolorem tollit sic. Anesi. ⚹. p°. viij. dauci. ⚹. p°. iij. petroselini, itē iuniperi, item silis, tragacanthi. p°. selibra, panacis. ⚹. p°. viij. iris, myrrhæ, costi, amomi, singulorum. ⚹. p°. vj. cumami. ⚹. p°. iij. casiæ. ⚹. p°. iij. smyrnij, quod est semen olusatri. ⚹. p°. viij. nardi syriaci. ⚹. p°. iiij. acori. ⚹. p°. x. balsami seminis. ⚹. p°. vj. opij. ⚹. p°. v. erui moliti sextarij bes, scyllæ coctæ pondo triens, vini chij aut lesbij quod satis erit. Pastilli fiunt. ⚹. p°. duum.

Ad auriginem. cxvij.

AD auriginem, quod vitium arquatũ quidam vocant, capreæ montanæ stercus arefactũ & tritum, adiecta mica myrrhæ, ex vini meri cyathis tribus: si febricitabunt, ex aquę totidem. Item rumicis radices tres aquæ tribus heminis incoctæ, donec sextarius relinquatur, inde cyathi quatuor per triduum dantur.

Ad lienosos veteres & nouos inpubium puerorum. cxxviij.

LIenosis benefacit tamaricum longè à mari collectũ, & arefactũ, & contusum. ⚹. p°. vnius aut victoriati, datũ ex aqua, vel ex posca. Prodest & inula arida campana eode modo contusa & cribrata, ex vini mixti cyathis quatuor. ⚹. p°. vnius data. Mirificè facit & ammoniacæ guttæ. ⚹. p°. victoriati, cũ cauliculis tribus rubi ex aceto datum per dies quinq;. Tollit enim ex toto duritiam. cxxix.

¶Potio ad lienosos, balani qua vnguentarij vtũtur. ⚹. p°. duũ, costi. ⚹. p°. vnius, capparis radicis. ⚹. p°. j. hederę nigrę baccarũ. ⚹. p°. duũ, περικλυμένου quam syluæ matrem vocamus. ⚹. p°. victoriati, galbani. ⚹. p°. viij. cardami nigri, id est, nasturcij seminis. ⚹. p°. duũ, & victoriati, piperis nigri. ⚹. p°. j. scyllæ coctę. ⚹. p°. xij. Hæc omnia colligũtur scylla, fiũt globuli. Dantur. ⚹. p°. duũ vel vnius ex melle & aceto mixtis cyathis quatuor aut tribus. Eadẽ facit ad hydropicos bene, ex aqua mulsa vrinã mouet. cxxx.

¶Lienosos sanat extrà impositus sinapis sextarius vnus detritus, adiecto sextario vno lentis aceto coctæ. Oportet aũt impositũ esse medicamẽtum, donec dolorẽ pati non possint: postea solio caldo dimittantur, vt plures eos contineant dum desinat dolor, alioquin exiliẽt: maior enim fit dolor calda tactis, postea ceratum ex rosa imponere oportebit. cxxxj.

¶Aliud eadem ratione impositum melius facit. Sinapis sextarius, git cyathi duo, nasturcij cyathi quatuor, myrobalani corticis cyathi quatuor, piperis cyathi duo, sinapi aceto acri pridie maceratum, deinde tritum, contusum cæteris miscetur: in panno inlitum medicamentum imponitur, fascia quàm longissima alligatur plurimũ in vnum commissa, quò tardius soluatur. Hoc est efficacissimum, & multorum annorum tollit duritiam. Sed post hoc si quæ reliquiæ remanserint, ammoniaco tollendæ erunt & rubo. cxxxij.

¶Inflatibus lienosis dare oportebit aquam, in qua candens ferrum dimissum, vel lac caprinum, capra tantũmodo hedera pasta. Proderit & his sinapis sicca, contusa, cerato mixta, extrà impositũ & gypsum aqua cõspersum, & acetum in quo tamaricum decoctum fuerit, vesica abditum, & ita extrà impositum.

¶Ad hydropicos. cxxxiij.

AD hydropicos, cum iam distenti sunt propter aquæ multitudinẽ (initiò enim alia via prodest) benefaciũt chamęleę, quę herba est similima oliuę, folia quinq; vel sex, etiam si arida fuerint data ex aquæ mulsæ cyathis tribus, salis cochleario adiecto: largiter enim aquam ducit. Item squamæ æris, quam λεπίδα Græci vocãt põdo victoriati, data cũ apij seminis pari pondere ex aquæ mulsę cyathis quatuor: plurimum autem aquæ deijcit. Datur & radicis succus ex vini cyathis tribus mixtis. Oportet verò secũdum purgationem spongijs nouis totũ ventrem ex aceto & sale eiusdem mensuræ diluto & inferuefacto imponere, & constringere extrà instita longa, cibosq; assæ carnis dare, cum pane azymo, fricãtem totum corpus sale, oleo, paribus mensuris, vini meraci quod satis erit dantem. cxxxiiij.

¶Benefacit ad hydropicos hæc compositio, & maximè in initijs, quorum sufflatum corpus est, ὑποσάρκα quod Græci vocant, vitis albæ radicis. ⚹. p°. 4. xx.

xx. Cocci cnidij. ✳. p°. iiij. scyllę bulbi cocti detracta exteriore parte. ✳. p° x. myrrhæ. ✳. p°. viij. cymini cyathis tribus, anesi cyathis tribus, vini falerni sextarijs duobus, passi sextario vno. Præter myrrham, omnia cōtusa, nō cribrata, macerātur passo & vino, nocte & die: postridie colatur liquor, cui myrrha trita admiscetur, à quo cyathus datus à balneo alternis diebus, singulis adiectis cyathis, donec profectus intelligatur. Oportet aūt his diebus dare eis cibos assæ carnis agrestis, aut volucrū, aut vinū austerū meraculū.

Aluum mollientia. cxxxv.

QVoniā interdū res postulat & per aluū detrahi materiā, vt diuti⁹ olippiētibus, secūdū sanguinis detractionē, scabiē, ignē sacrū, papulas habentibus, & alia eiusmodi circa cutem summā, non alienum iudicauimus, horū quoq; genus exponere. Sed prius exponemus, quæ aluum mediocriter molliunt, simplicia quæ sunt. Mollit ergo aluum herba mercurialis lenibus oleribus q̄plurima mixta; itē nitri victoriati pōdus, cum resinæ terebīthinæ auellanæ nucis magnitudine deuoratur: calices quoq; eis incrustētur, additis quinq; vel sex salis farrisq; granis, apij seminis paribus mensuris: & is qui vinū nō austerū præbiberit, quātū possit ante cibum, & inter prandium, vel cænam belle aluū mollit. Item ouilli lactis sextario si quis adijciat cnici purgati. ✳. p°. iiij. Mollit & ventrem quidem tribus heminis vini vt aloes victoriati pondo, vel idem pondus duobus tribúsve sextarijs vini, & ita totū per partes aqua mixtum bibūt. Videtur autem vinū vetustius, vētrem'q; cum eo satis mollit. Facit autem aloe per se victoriati, vel. ✳. p°. ex aquæ cyathis tribus frigidę vel calidæ perductæ. cxxxvj.

¶ Purgat ergo belle chamælea, quæ herba oliuæ folia similia habet: quorū quinq; vel sex dare oportet, trita ex aquæ mulsæ cyathis. iiij. frigidæ si adsuetus erit: si minus, calidæ, adiecto cochleario. Detrahit enim aquā largiter. Biles purgat, & filicis radix lota & rasa, atq; in minimas particulas cōcisa, quantum placet aceto aspersas condito, vt solet: ita cum pondo quadrante consumpta. cxxvvij.

Bene purgat & hæc compositio, aloes victoriati pondus, colofonię victoriati pondus, vnà teruntur, adiicitur mellis quod satis est ad colligenda ea. Datur ex aquæ calidæ vel frigidæ cyathis quatuor. Hoc medicamentum stomachum non corrumpit.

Globuli mirificè purgantes, qui vt sumuntur, ita integri deiiciuntur, nec lædunt stomachum. cxxxviii.

COlofonię. ✳. p°. viii. Bdellii. ✳. p°. duū, cōmis. ✳. p°. vnius. Hæc trita succo lactucæ colliguntur, & finguntur pilulæ fabę magnitudinis. Dantur paribus pilulis vsq; ad septē, prout vniuscuiusq;

vires patiuntur.

Globuli qui etiam cœnatis dãtur, & efficiunt manè deijci quod satis sit. cxxxix.

COlofoniæ. ⚹. p. iij. aloes. ⚹. p. iiij. tragacanthi. ⚹. p. duum. Hoc pridie aqua maceratur, postero die cæteris admiscetur: fiũt inde globuli fabæ magnitudinis, Dantur à tribus vsq; ad septẽ, prout cuiusq; vires patiuntur. Stomachum nullo modo vexant.

Ad tineas & lumbricos necandos. cxl.

AD tineas necãdas, eijciendas, per triduum allium plurimum edat, & veteratum caseum mollem, secundum hoc filicis macedonicæ contusæ, aridæ & cribratæ. ⚹. p. viij. cum melle quantum ipse voluerit cõsumat. Post horas quatuor detur ei aloes & scamonię, singulorũ victoriati pondo, ex aquæ mulsæ cyathis quatuor: cum cœperit desurgere, aqua calda supponatur. Licet & sine oleo pridie incœnato dare vtraque medicamenta. cxlj.

¶ Ad lumbricos satis commodè facit & sandonica herba quæ nũc viget, & cornũ ceruinũ limatũ lima lignaria quantum quatuor vel quinq; cochlearia ex aquę mixorũ decoctorũ cyathis tribus, pridie maceratũ: deinde tritũ & datũ, aqua exigua adiecta.

AD prolapsionem & libidinem nimiam desurgendi extremi intestini. cxlij.

TEnesmos est iritatio vltimæ partis directi intestini, in quo vltimo sæpius libet desurgere sine caussa. Proderit ad hoc quoties desurrexerit, vino austerissimo & aqua calida fouere, vel verbenis & murti, & oliuæ ramulis, factis ita, vt duæ partes murti sint. Quinetiam penicillum intinctum, & nõ nimis expressum, ex alterutro eorum ano expositum proderit habere, vel eodem modo glom⁹ staminis albi: diutius enĩ vaporem continet. Perungundus erit anus specillo lycio, patarico, vel idico. Vel hoc collyrium inijciendum, quod ad omnem deiectionem, & tormina benefacit. Acaciæ, mali granati corticis vsti, singulorũ. ⚹. p. iiij. hypocystidis, rhois quo coriarij vtuntur, opij, singulorum põdo sena, omphacij põdo quatuor & victoriati, croci. ⚹. p. iiij. vino austero colligũtur: fiunt collyria magnitudinis nucleorum pineorum.

Ad renium tumorem & exulcerationem, etiam si sanguilentã vrinam faciant. cxliij.

AD reniũ tumorem, & exulcerationem, etiam si sanguilentã vrinam faciant, rosæ aridæ foliorum, papaueris nigri seminis, nucleorum pineorum paria pondera, contunduntur seorsum, & in vnum miscẽtur: inde datur quantũ nucis iuglandis, ex passi cyathis duobus, & aquę cyathis tribus. cxliiii.

Alia

¶Alia ad renium dolorem potio, quæ etiam quasi arenam sabulosam de/
trahit. Apij seminis, petroselini, anesi, singulorum. ✱. p°. xvi. dauci semi/
nis. ✱. p°. iiij. schœni. ✱. p°. vj. croci. ✱. p°. triginta duũ, mellis quod satis
videbitur. Dantur quãtũ lupinus ex mellis ligula, & aquæ cyathis. iiij. Ad
renium tumorem & dolorem facit eadẽ, & ad iecinoris, & ad lienis tumo/
rem, ad eos qui mali coloris propter hæc sunt vitia: item aquæ mutationes:
Croci. ✱. p°. x. nardi idici. ✱. p°. duũ, casię. ✱. p°. duũ, costi. ✱. p°. j. cuma
mi. ✱. p°. vnius, myrrhæ stactes. ✱. p°. vnius, mellis optimi. ✱. p°. viginti
quinque. Dantur quantũ fabæ ægyptiæ ex mulsi cyatho, mixto aquę du=
obus, vel mulsæ aquæ cyathis tribus. cxlv.

¶Si cui autem lapis in renibus innatus fuerit, & vrinam non faciet, medi=
camentũ his rebus fieri debet: Petroselini põdo. ∸. anesi. p°. ∸. dauci semi=
nis põdo. z. git. p°. ∸. cinnami. p°. z. schœni pondo. z. croci. 9. v. apii semi=
nis. p°. 9. vj. Hęc omnia tusa, creta, melle attico despumato põdo. ij. z. colli=
guntur, & medicamentum vitro condunt. cxlvj.

¶Ad tumorem & dolorem vesicæ, & exulcerationem benefacit aqua in
qua ferrũ candens dimissum est. Hoc ego traxi ab aquis caldis quæ sunt in
Tuscia ferratæ, & mirificè remediãt vesicæ vitia. Appellantur itaq; vesica=
rię, quõdam Milonis Gracchi prætorii hominis optimi ad quinquagesimũ
lapidem reddentis. cxlvij.

¶Ad tumorẽ & dolorem vesicæ, & ad eos qui difficulter vrinam reddunt.
Alterci seminis, apii seminis, maluæ seminis, cucumeris edulis seminis
purgati, singulorum. ✱. pondo. vj. amigdalorum dulcium purgatorum,
nucleorum pineorum purgatorum, singulorum. ✱. p°. trium, opij. ✱. p°.
vnius, croci. ✱. p°. vnius & victoriati, passo contusa consperguntur. Datur
hoc medicamentũ. ✱. p°. j. ex passi cyathis duobus, & aquæ totidẽ. cxlviij.

¶Ad vesicam exulceratam, nucleorum amigdalorum victoriati pondus,
cucumeris edulis seminis purgati cyathus vnus, anesi cyathus, papaueris
nigri. ✱. p°. iiij. croci. ✱. põdo vnius, palmas cariotas. p. triginta. Has ma=
cerari oportet in passi sextarium vnum, atq; conterere, his adijcere cætera:
ex eodẽ dare nucis iuglandis magnitudinẽ, ex passi cyathis tribus. cxlix.

¶Ad sanguinem cum dolore per vrinam reddentes. Aluminis fissi, põdo
vncia, tragacanthi põdo sextans. Tragacanthũ ex alumine trito cogitur in
pastillos victoriati pondo, hinc viciæ magnitudine detractum datur ex
passi cyathis tribus.

Ad calculosos experta. cl.

AD initia vetusta' ve cõprimenda, & emendanda benefacit ad cal=
culosos herba σκολοπένδριον, quã nos calcifragam appellamus, bel
lefacit contusa. ✱. p°. j. ex aquæ cyathis tribus per dies triginta:
eodem modo ἱερα. βοτάνη, quã nos vettonicam dicimus. Item eodem genere
datur tãtum, licet aũt aqua earum decocta vti cotidie ieiunũ. ✱. p°. vnius,

cum

cum aquæ cyathis tribus. clj.

¶Multos cũ admiratione effectus audiui narrantes, Cai Iuli, nasci in lapi/dicinis bestiolas adhærentes saxis quasi verrucas, has quinq; ex aquæ cya=this tribus suffundere, & per vrinam extrahere lapides certum est. clij.

¶Ad calculosos, cucumeris seminis, dauci, anesi, apij, petroselini, myrrhæ, singulorum. ⚹. p°. triũ & victoriati, casiæ, daphnidis, cinnami, nardi, sin/gulorum. ⚹. p°. vnius, aqua colliguntur, fiunt pastilli lupini magnitudinis. Ex aqua dantur cyathis tribus per dies quadraginta. Hoc medicamentum cum componitur, pilum ligneum sit, qui contunditur, anulum ferreũ non habeat. Hãc enim superstitionẽ adiecit Ambrosius medicus Puteolanus, qui adfirmauit multos se hoc medicamento sanasse. Detrahere autẽ dixit post diem septimum fragmina quædam lapidum quasi arenam. cliij.

¶Ad calculosos, lienosos, hydropicos, vrinam detrahit, lapidẽ extenuat. Eryngij, pyrethri, saliuncæ, calcifragę, singulorũ. ⚹. p°. vigintiquinq;, ebu li, aristolochiæ, singulorũ. ⚹. p°. oxymyrsinæ quæ scopa regia vocař, succo hęc oĩa contusa ligno, colligũtur, fiunt pastilli. ⚹. p°. vnius. Dantur autem ex aceti & mellis cyathis tribus. Calculosis illecebræ quantum manus ca=pit, aut auriculæ murinæ idem, aut betonicæ tantundem: earum quælibet herba ex aquę tribus heminis ad tertias decoquitur, inde sumuntur cyathi tres, & eodem adijciuntur vini cyathi duo, & nitri victoriati pondo, atque his dilutum medicamentum datur pondo. j. per dies quadragintaquinque. In arenam soluit lapidem, & hydropicis ex mulsi mixti cyathis tribus dan dum est.

Ad lumborum dolorem diutinum, & paralysin. cliiij.

AD lumborum dolorem, cucurbitæ syluestris floccorum, aut se=minis. ⚹. p°. duum, brathys. ⚹. p°. j. salis. ⚹. p°. j. Fiunt catapotia melle decocto adiecto. Valentibus tota datur compositio, imbecil lioribus autem dimidia. Sed manè per clysterem aluus ducenda, ouorum al bis temperatum. clv.

¶Ad lumborum dolorẽ & paralyticos, cucurbitę syluestris. ⚹. p°. iiij. py/rethri. ⚹. p°. iiij. myrrhæ. ⚹. p°. duũ vel vnius. Dantur ex passi cyathis tri bus: licet hinc catapotia fieri, dum idem ponderis deuoretur. Sed & his al/uus acri clysmo manè trahenda est. clvj.

¶Ad lumborũ dolorem & paralyticos antidotos Hiera Pacchij Antiochi melius omni medicamẽto facit. Sed ad paralysin mirificè hoc acopum fa=cit, quod oportet in sole diu fricare, aut loco flamma præcalfacto. Olei sa=bini. ⚹. p°. xxv. cucumeris syluatici recentis radicis. ⚹. p°. quindeci. Hæc radix magnitudine nucis iuglandis concisa vaso fictili nouo ex oleo coqui tur, donec succum omnem remittat, & quasi arida sit: post hoc adijcitur per linteum, vel colum transmisso oleo in quo adijcitur dum calet, cæræ pòti=

cæ in frusta redactæ pondo libra, olei laurini pondo libra, olei cyprini pon=do libra, olei lilij pondo libra, olei veteris pondo dua, piperis albi contusi, & per cribrũ tenuissimum trãsmissi. ⚹. p°. as. pyrethri contusi, & per idẽ cribrũ transmissi. ⚹. p°. vnius. Hæc in vnũ miscentur, reponuntur vaso fi=ctili. Facit præterea ad lumborũ, & ad omnem dolorem corporis, & pręci=puè neruorũ. Muliebres locos durissimos mollit, cũ diu alijs medicamẽtis nihil profectum est. clvij.

¶ Ad lumborũ dolorem malagma quod propriè facit: Picis liquidæ sexta=rios duos, olei veteris sextariũ vnũ, resinæ terebinthinæ sextariũ vnũ, cę=ræ. p°. librã & triẽtẽ, magmatis põdo bessem, aphronitri põdo trientẽ. Co=quitur pix cũ oleo, donec spissa fiat, & postea adijcitur ei resina, deĩde cæra, & secundum hanc ex interuallo magma. Vbi habet emplastri figurã medi=camentum, tollitur ab igne cum tepere cœperit, & aphronitrũ aspergitur sensim, ne superfundatur quod in cacabo est.

Ad podagram. clviij.

AD podagram caldam cũ feruore, & tumore rubicũdo, quam cal=dam vocãt, benefacit primis diebus herba vrceolaris, item caseus mollis recens per se, postea herbę salis pusillũ admiscere oportet. Item facit apium viride per se & cũ polenta. Nec minus solanũ, portulaca, plantago, spongia vel rhodia, vel africana mollis ex aqua frigida, lana suc=cida ex rosa & vino. Subinde autẽ hæc omnia mutare oportet prius, quàm excalefiant. Prodest & omentũ caprinum. Item faba molita cũ suis val=uulis ex aceto cum melle diluto conspersa & imposita, ducit enim sangui=nem, & dolorem leuat. Benefaciunt & mala citria q̃ maxime cocta, ex ace=ti sextarijs tribus, donec madida fiant, quibus tritis adijcitur aluminis fissi pondo vncia, myrrhæ pondo sextans. Benefacit & aloe aceto diluta, & per pinnam pedibus inducta. Item opium lacte muliebri dilutum. Mirificè ve=rò hoc facit cataplasma, id est, superpositum medicamentum. clix.

¶ Tollit enim triduò dolorem lomẽti hemina, feniculi seminis cyathi duo, polentæ tenuis cyathi duo. Commiscentur hæc in vnũ contusa, molita, trita, deĩde conspergũtur aqua pluuia, & ita temperantur, ne durũ sit me=dicamentum, aut aquatum nimis. Impositum protinus leuat, triduò tollit dolorem. Hoc cõstat, si quis ter in mense inter denos dies vsus fuerit, in no=cte non laboraturum. clx.

¶ Ad frigidam podagrã, quæ sine tumore & rubore consistit, cataplasma: Piperis nigri moliti hemina, feniculi seminis cõtusi hemina. Coquũtur ex aqua: vtraq; vbi tẽperata sunt, adijcit̃ axũgia suilla, & dũ calet, panno spisso inducto medicamentum imponitur. Benefacit ad idem genus & lini semi=nis, & fœni græci seminis, farinæ ordeaciæ, singulorum bini sextarij, cri=brati in vnum commiscentur: inde coquere oportet quod satis erit ex aqua

&

& oleo: subinde calidum cataplasma etiam imponere. Ad hos benefacit & hybisci radix ex aqua mulsa cocta & imposita. Item sabucum cum axũgia vetere tritum & impositum. Adiectus & brassicæ cinis cum axũgia vel semen caulium. Vbi autem impetus cessauerit & in hoc, & in priore genere podagræ, calda aqua marina diu fouẽdi sunt: vel, si hæc non erit, aquæ puræ feruẽti salẽ adijcito, post epithemate vti oportet, quod ad parotidas scriptum est. Tollit enim citò reliquias per sudores, & in futurũ confirmat neruos, nec patitur facilè vitiari. clxj.

¶Scio quendã hoc quasi acopo medicum vsum in noctem, nec postea tentatum podagra, cum antè diu esset vexatus. Lanam succidam pondo libra, 10 vini veteris sextario diu lauabat: deinde expressam reijciebat: vino autem residuo adijciebat aphronitri vsti pondo sextantem, olei veteris põdo librã: reponebat in oleario fictili, vtebatur, vt superius dixi, in nocte. Multis profuit ad corpus in duplici calceo pellem caninam habere. clxij.

¶Ad vtramlibet podagram torpedinem nigram viuã, cum accesserit dolor, subijcere pedibus oportet, stantibus in littore non sicco, sed quod alluit mare, donec sentiat torpere pedem totum & tibiam vsq; ad genua. Hoc & in præsenti tollit dolorem, & in futurum remediat. Hoc Anthero Tiberij libertus supra hæreditates remediatus est.

Genera medicamentorum, & demonstrationes 20
serpentum ictus, morsúsque. clxiij.

VT sis tutus, etiã si qñ rus secesseris, ponã theriacarum cõpositiones, id est, ad serpentum morsus, atq; ictus medicamenta. Sed priusquẽ cognita habui remedia, ne cui serpentes noceant, dicam. Habere ergo incinctum oportet peucedanum, vel ceruí cum captus est, in oculi angulo, qui est ad nares versus, quæ inueniuntur sordes virosi odoris, has Siciliæ venatores diligenter colligunt, & habent in cincto propter antedictã caussam. Idem præstat & hiera botane, & trifoliũ acutũ, quod ὀξυτρίφυλλον Græci appellant, nascitur & hoc Siciliæ plurimum, nã in Italiæ regionibus nusq̃ eam vidi herbam, nisi in Lunæ portu cum Britãniam peteremus cũ 30 deo nostro Cæsare, plurimum super circundatos mõtes. Est autem folijs, & specie, & numero similis cõmuni trifolio, nisi quod huius pleniora sunt, & quasi lanuginem quandam super se habent, & in extrema parte velut aculeum eminentem. Sed huius frutex duorum pedum interdum, aut etiã amplior conspicitur, & odorem grauem emittit, quorum nihil circa patrẽse trifolium inuenitur. Sed vtrasq; superius dictas herbas, quas cum inueneris, pridie notare oportet, & circunscribere sinistra aure fruges aliquas ponẽtem, atq; postero die ante solis ortũ sinistra manu vellere, ita illigatas habere. clxiiij.

¶In Africa, aut sicubi scorpiones sunt noxij, stellionem aridum incinctũ 40

oportet

oportet habere. Theriace prima. clxv.

THeriace facit ad omnium serpentium morsus, & ictus, & afflat⁹. Mirificè eadem prodest, & ad contusiones, & ad conuulsiones interiorum partium laterisque ex qualibet caussa, & pectoris dolores: Vitis albæ radicis pondo octo, trifolij acuti seminis, quod & ipsum in extremo aculeũ habet, vel eiusdẽ radicis trepondo, panacis. p⁹. iiij. terræ mali. ✳. p⁹. v. rori marini radicis. ✳. p⁹. iiij. laseris. ✳. p⁹. iiij. gingiberis. ✳. p⁹. iiij. rutæ syluaticæ. p⁹. sex, cumini thebaici. ✳. p⁹. iij. myrrhæ. p⁹. iij. cumini ęthiopici. ✳. p⁹. v. castorei. ✳. p⁹. iij. eryngij radicis. ✳. p⁹. iij. serpylli. ✳

10 pondo. iij. erui albi seminis moliti. ✳. p⁹. xij. Chio vino cõsperguntur contusa ac trita: fiunt pastilli. ✳. p⁹. vnius, aut victoriati. Dantur ex vino mero vetere, vel ex mixto, vel aqua: quæ si non fuerint, per se commanducandus erit pastillus & deuorandus.

Theriace secunda. clxvj.

ALter pastillus ad eadem facit. Cinnami. ✳. p⁹. iiij. serpylli ✳. p⁹. iiij. staphisagria, quã herbã pediculariã quidã vacãt, ꝙ pediculos necat, à quib⁹ hoc nomẽ trahit, seminis. ✳. p⁹. iij. & victoriati, piperis albi. ✳. p⁹. vj. peucedani lactis. ✳. p⁹. viij. & victoriati, glycysidæ nigræ seminis, quam peoniam Græcorum quidam appellant. ✳. p⁹. vnius &

20 victoriati. terrę mali. ✳. p⁹. triũ, nasturcij seminis. ✳. p⁹ iiij. cachryos. ✳. p⁹. duũ & victoriati, castorei. ✳. p⁹. duum, saliuncæ. ✳. p⁹. quinque.

Hic nonnullæ desunt compositiones: Theriace tertia ad aspidem: Theriace ad uiperæ morsum propriè: Antidotos zopyri, & media pars antidoti mithridatij, quarum aliquæ hic ex Galeno secundo antidotorum restituuntur à Io. Ruellio.

Altera theriace etiam ad aspidem. clxvij.

ANtidotos altera ad aspidis morsum siue p̃sumpta, siue pòst data, gẽtianę. ✳. p⁹. iiij. trifolij. ✳. p⁹. iiii. seminis eiusdẽ. ✳. p⁹. duũ, polij. ✳. p⁹. iiij. mali terræ. ✳. p⁹. duum, peucedani radicis, galbani, singulorum. ✳. p⁹. duum, petroselini. ✳. p⁹. iiij. rutę sylua-

30 ticę. ✳. p⁹. trium, pyrethri. ✳. p⁹. vnius, herbæ pediculariæ, quam vocant σαφίδα, ἀγρίαν, tantũdem, maceris. ✳. p⁹. iii. vitis albę radicis. ✳. p⁹. duũ, piperis candidi tantũdem, ammoniacæ guttæ. ✳. p⁹. vnius & victoriati, acori. ✳. p⁹. iij. varbasci, aiugę idęæ, chamęlęę, marubii tenuis, conyzæ minoris, cumini ęthiopici, lachrymę papaueris, castorei, fęniculi seminis, agarici, casię ruffę, schœni, id est iũci odorati floris, radicis ponticę, singulorũ. ✳. p⁹. ij. dauci cretici. ✳. p⁹. j. & victoriati, opopanacis tãtundẽ, sagapeni. ✳. p⁹. ij. & victoriati, abrotoni. ✳. p⁹. j. & victoriati, styracis dictãni, singulorũ. ✳. p⁹. vni⁹ & victoriati, cinnamomi, nardi, singulorũ. ✳. p⁹. iii. myrrhæ. ✳. p⁹. iiii. thuris. ✳. p⁹. vnius, croci. ✳. p⁹. viii. anesi. ✳. p⁹. vnius, cyrenai-

40 cæ lachrymę. ✳. p⁹. vni⁹, hinuli coaguli. ✳. p⁹. iii. mellis attici, quod ad ea

excipienda satis sit: inde sumitur nucis abellanæ tuberculo. Sic præsumpta à morsu tuetur. Hæc compositio ad Antipatrũ autorem refertur. clxviii.

¶Ad viperæ morsum propriè. *Non restituta* clxix.

¶Antidotos Zopyri ad lethalia venena & omnem serpentis ictũ efficax, ratio componendi hæc est: Opobalsami. ⚹. p°. triũ, nardi indicę, myrrhę, troglitidis, iunci rotũdi floris, cinamomi, characię, costi recentis, piperis longi, hypocystidis, piperis nigri, scordii, meu cretici, cardamomi, singulorũ. ⚹. p°. iiii. thuris masculi, opobalsami, dictamni, singulorũ. ⚹. p°. vi. petroselini casiæ ruffæ, singulorũ. ⚹. p°. vii. croci coricii. ⚹. p°. viii. mellis attici quod ad ea colligẽda satis sit. Datur abellanę nucis magnitudine si febris absit ex vino, febricitãtibus ex aqua mulsa. Prodest etiam sanguinem excreantibus, cœliacis, iocinerosis, lienosis, & renũ dolore vexatis, emortuos fœtus & secundas hęrentes trahit. clxx.

¶Antidotos mithridatis recipit hęc: Meu. ⚹. p°. duum, lachrymę papaueris pondo victoriati, styracis. ⚹. p°. viii. polii, casię nigrę, seselis, bdellij, piperis albi, singulorũ. ⚹. p°. v. & victoriati, hypocystidis succi, myrrhę, thuris masculi, castorei, piperis lõgi, cyphis, malobathri foliorũ, singulorũ. ⚹. p°. vi. scordii, costi, sigulorũ. ⚹. p°. vi. & victoriati, nardi syriaci. ⚹. p°. vi. dauci cretici. ⚹. p°. vi. & victoriati, croci, cinnami, gingiberis, singulorum. ⚹. p°. vi. succi radicis dulcis, agarici, singulorũ. ⚹. p°. vii. & victoriati.

Hæc defuerant in compositione, sequentia in ponderibus & mensuris & effectibus mithridatij compositioni, quæ est apud Galenum citato loco, consentiunt.

Acori. ⚹. pondo duum, phu. ⚹. pondo vnius, sagapeni. ⚹. põdo duum, iris illyricæ. ⚹. pondo duum, balsami seminis. ⚹. pondo duum, rutæ syluaticæ. ⚹. p°. duum, gentianę. ⚹. p°. duum, anesi. ⚹. p°. triũ. thlaspis. ⚹. p°. sex & victoriati, rosæ aridæ. ⚹. p°. quatuor, mysi. ⚹. p°. quatuor, acaciæ ⚹. p°. triũ, commis. ⚹. p°. duũ, cardamomi. ⚹. p°. duũ, schœni floris. ⚹. p°. sex & victoriati, opopanacis. ⚹. pondo sex, opobalsami. ⚹. p°. sex & victoriati, galbani. ⚹. p°. sex & victoriati, resinæ terebinthinæ. ⚹. p°. sex & victoriati, rubricæ lemnię. ⚹. p°. septẽ, melle attico & vino chio conspergito, donec habeat spissitudinem mellis. Reponitur vitreo vase. Dãdum autẽ est his qui malum medicamentum sumpserunt fabæ ægyptiæ magnitudine, ex vini meri, si poterit, cyathis sex: sin min⁹, mixti meraci⁹ cyathis quatuor cotidie. Et à serpente læsis danda erit. Ex mulso autem quorum iecur durum est, aut arquati sunt, & quibus alioquin vrinam mouere studemus. Sed fabæ nostratis magnitudinis tussientibus, oculis laborantibus, latus dolentibus: cęterũ magnitudine ciceris cęliacis. Prodest enim & his viciæ magnitudo ante accessionem febriũ, tetanicis, opisthotonicis, spasmo correptis. Adiuuat enĩ eos lupini magnitudine, sed cũ aquæ cyathis trib⁹. clxxj.

Antidotus

Antidotus Apulei Celsi.

ANtidotus Apulei Celsi præceptoris, quam quotannis cõponebat, & genere quodam publicè mittebat Centuripas, vnde ortus erat, quia in Sicilia plurimi fiunt rabiosi canes. Facit enim ad horum morsum protinus quidem data per dies triginta, ita vt aquæ, id est, liquoris timore nunq̃ tentetur, qui cum accidit summo cruciatu ad mortem eos compellit, quos ob antè dictam causam ὑδροφόβους Greci appellãt. In ipsa aũt correptiõe vti oportet ea, data cũ rosę cyathis trib9 & exigua aqua. ⚹. p°. j. Hoc proficit, vt aquam postea sine tumore sumãt, & minus quidem liberati hac difficultate cruciantur. Cæterum nemo adhuc correptus hoc malo, quãtũ ego scio, expeditus est. Quanq̃ peruenit ad me opinio, esse in insula Creta barbarum quẽdam naufragio appulsum, maiorẽ natu, publicè mercedem accipientem. Quinetiam cum liquore timent, & latratus edunt, spasmo'q; vexantur: remediũ, brachio sinistro alligato efficere, vt & potionem accipiant, & liberentur vitio: quod adhuc ante antidotum Celsi inter omnes quasi insanabile constitit. clxxij.

¶Hoc ego cum quęrerem ab hospite meo legato inde misso nomine Zopyro, Gordiense medico, quid esset pro magno munere accepi. Dixit aũt hyęnæ corij particulam esse panno inligatam: quod ego adhuc nõ sum expertus, quamuis protinus magna cura hyęnã inueneri, & pellem paratam habeam: quia non incidit ex eo quisq̃, & opto quidem ne incidat: sed quia id nõ est in nostra potestate, si casu inciderit, remedium habere oportet ad tãtæ rei experimentum. Antidotus autem Celsi hæc recipit: clxxiij.

¶Nardi syriaci, croci, myrrhæ, costi, casiæ, cinnami, schœni, piperis albi, piperis longi, castorei, galbani, resinę terebinthinę, opij, singulorum. ⚹. p°. iij. alterci albi. ⚹. p°. ij. anesi. ⚹. p°. j. apij seminis, tragacãthi, singulorũ. ⚹. p°. sex, mellis attici sextariũ vnũ, vini falerni vnciam. In hoc maceratur tragacanthũ & opiũ pridie: postero die contusis cæteris, miscẽtur in melle galbanum & resina, fictili patella super carbones imposita resoluũtur: deinde arida asperguntur, & si opus est adijcitur mel: & vt cerati teneri spissitudinem habeant, & rursus patella super ignem imponitur, mouentur'q; quæ sunt in ea, spatha fraxinea. Coquitur medicamẽtũ, donec crocinum habeat colorem, vltima quæ sunt vino macerata adijciuntur, vase vitreo antidotus reponitur. Datur fabæ ægyptię magnitudine ex aqua. Facit autem etiã ad stomachi omne vitium, & precipuè quod cum fluore cõsistit. Facit & ad oculorum epiphoras, & ad tormina, & ad coli inflationem, iecinoris, pectoris dolorem, tussienteis, aduersus mala medicamẽta omnia, serpentiũ morsus vel ictus. Oportet autem locũ morsum à rabioso cane, vel à serpẽte diu tenere in exulcerationem: neque pati cicatricem ducere, vt virus illa pertrahatur. clxxiiij.

¶Extrà itaque ea sunt imponenda, quæ etiam sana corpora exulcerant, vt allium, lepidium, celidonium, batracium, sinapis, scylla, cepa cum ace=to. Optime facit & per se caprifici liber per se contritus & impositus vlceri. Item laser per se.

Compositio emplastri. clxxv.

Emplastrũ antidotũ, sed multò magis ẽplastri huius vis facit, quo Augusta propter eiusmodi cas⁹ habuit cõpositum, & multis pro/fuit. Accepimus à Triphone præceptore nostro. Iris illyricę. ✱. p°. v. castorei pontici. ✱. p°. v. caprificus lactis aridi. ✱. p°. v. canis nigri adi pis. ✱. p°. viij. eiusdem sanguinis. ✱. p°. x. resinę terebĩthinæ. ✱. p°. viij. le poris coaguli. ✱. p°. quatuor salis ammoniaci. ✱. p°. duũ, laseris syrenaici. ✱. p°. duũ, aut syriaci. ✱. p°. iiij. cęrę ponticę. ✱. p°. xxxvj. olei veteris cya=thi duo, aceti scillitis cyathi tres. Arida ex aceto teruntur, quę liquefie=ri possunt, oleo ad ignem liquefacto miscentur: mortario tritis & tempera=tis in mellis spissitudinem. Vitreo reponitur.

Antidotus Cassij. clxxvj.

Antidotus Cassij medici facit aduersus toxicum potum. Eadem, si quis venenato telo percussus est. Præterea ad omnis serpentis morsus aut ictus, Præcipuè ad canis rabiosi mors⁹ bis die sumpta ✱. p°. vnius, ex aqua mulsa. Facit ad pectoris, & lateris dolorem, & tus/sim, & omnia iterainnea flatione, alió que dolore, aut quouis correpta. Nar di spicæ syriacæ. ✱. p°. iii. costi. ✱. p°. iii. cinnami, gentianæ, casiæ, myr/rhæ, singulorum. ✱. p°. triũ, croci. ✱. p°. triũ, vuæ passæ purgatæ. ✱. p°. duum, schœni. ✱. p°. duũ, opobalsami. ✱. p°. duũ, mysis, dauci, singulorũ ✱. p°. duũ, cumini ęthiopici. ✱. p°. duũ, acori. ✱. p°. iiij. & victoriati, asari ✱. p°. vnius & victoriati, petroselini. ✱. p°. vnius & victoriati, piperis lon gi. ✱. p°. j. & victoriati, piperis albi. ✱. p°. vni⁹ & victoriati, phu põtici se=minis. ✱. p°. triũ, rapę seminis. ✱. p°. iiij. nardi folia. ✱. p°. iii. scyllæ victo=riati, ✱. p°. pondus, feniculi seminis. ✱. p°. iiij. mellis attici quod satis erit ad venenum, & ad serpentes ex vino, ad cæteros dolores interaneorum ex aqua.

Antidotus Marciani medici. clxxvij.

Antidotus Marciani medici, cui quia nihil deest, τελέα, dicitur græcè, id est, perfecta. Facit ad omnia hæc vitia, ad quæ superio res antidoti omnes. Hoc Augusto Cæsari componebatur. Cin/nami. ✱. p°. viij. amomi. ✱. p°. vj. casiæ nigræ. ✱. p°. xxv. croci. ✱. p°. xvj. schœni. ✱. p°. quinque thuris. ✱. p°. quinque piperis albi. ✱. p°. duo, myr rhæ. ✱. p°. x. piperis longi. ✱. p°. x. nardi indicæ. ✱. p°. x. S. nardi celticæ. ✱. põdo sedecim rosæ aridæ. ✱. p°. vj. costi albi. ✱. p°. duum, opobalsami. ✱. p°. iiij. laseris cireneici, victoriati pondus, vel syriaci. ✱. p°. j. stęcados ✱. p°. sex, gentianæ. ✱. p°. v. trifolii acuti radicis. ✱. p°. iiij, vel eiusdem

seminis

seminis. ⚹. p. trium, scordij. ⚹. p. x. polij. ⚹. p. v. asari. ⚹. p. duũ, acori . ⚹. p. iij. phu. ⚹. p. iij. misy. ⚹. p. duũ, dictamni. ⚹. p. duodecim, ammoniaci guttæ. ⚹. p. trium, agarici. ⚹. p. duũ semis, balsami seminis grana. p̃. viginti, petroselini. ⚹. p. vj. & victoriati, rutæ syluaticæ. ⚹. p. triũ semis, fœniculi seminis. ⚹. p. triũ semis, dauci cretici. ⚹. p. iiij. anesi. ⚹. p. duum, cumini æthiopici. ⚹. p. duũ, rapæ seminis. ⚹. p. quinq; & victoriati, napi syluatici seminis. ⚹. p. trium, anatis fœminę recentis. ⚹. p. ii. anatis masculi sanguinis aridi. ⚹. p. iii. hædi masculi sanguinis aridi ⚹. p. iij. testudinis marinæ sanguinis aridi. ⚹. p. vj. S. anseris masculi sanguinis aridi. ⚹. p. iij. mellis attici quod satis erit. Facit ad omnia. Hæc ego composita habeo. clxxviij.

¶ Quoniam antidotos, quas optimas sciuimus, posui in faciẽtibus ad omne malum vitium: aliud medicamentum etiam ex multis rebus, simplicia quoq; medicamenta, & propria remedia monstraui. Interdũ enim hæc melius aduersus quædam, quàm antidotos faciunt. Tradęmus autem singulorum malorum medicamentorùm epotorum signa, quò facilius intelligatur, quid quisque sumpserit, & qua ratione adiuuari debeat.

Ad cicutam clxxix.

Cicutam ergo potam, caligo, mẽtisq; alienatio, & artuum gelatio insequitur, vltimo'q; præfocantur qui eam sumpserunt, nihilque sentiunt. Adiuuari autẽ debent in initijs vino mero subide quàm plurimo caldo, & per se, & cum pipere, & cum styrace poto. Atqui maximè prodest lac asininum datum: si minus, vaccinũ, aut quodlibet. Oportet autem & aluum acri clustere ducere eorum, & extrà super ventrẽ imponere farinam ordeaciam, vel triticeam coctam ex vino caldam.

Ad opium. clxxx.

Opium potum, quod quidam meconiũ vocant, ab odoris grauitate ĩtelligitur, papaueris enim viridis, cuius succus est, qualitatem representat. Facit autem capitis grauitatem, gelationem & liuorem artuum, sudorésque frigidos manare. Præterea spirationem impedit, mentem soporat, sensúsq; abalienat. Adiuuari porrò debent qui biberunt, aqua cum oleo in vinum admixtis, sæpius datis, & frequenter reiectis per pinnã aut lorum vomitorium. Prodest & vini cyathus, & passi & olei cyathus eadem ratione datus. Item vinum & acetum pari mẽsura datũ ex aqua mulsa cum rosa eius mensuræ, ita vt ista subinde cogãtur reijcere. Præterea caput rosa & aceto sine intermissione curetur, eorúmque pedes adsiduè fricentur manibus siccis, aut linteo aspro inuolutis. Prodest & sinapi ex aceto tritum, circundatum pedibus cruribus'q;, & à somni tempore prohibere ne obsopiantur.

Ad altercum. clxxxj.

ALtercum, quod Græci ὑοσκύαμον vocant, qui biberunt, caput graue venisq; distentum habent, mente abalienabuntur cum quadam verborum altercatione, inde enim hoc nomen herba trahit altercum: postea sopiuntur, & omni sensu carent, liuescentibus membris eorũ. Adiuuantur autem lacte poto asinino quamplurimo, vel quolibet alio recenti per se, vel decocto. Sed ij prius aqua mulsa sæpius pota cogantur per pinnam reijcere. Opio læsi similiter curentur.

Ad gypsum. clxxxij.

GYpso poto stomachus, venterq; dolore vasto vrgetur, frigidus sudor subsequitur, oculi sanguilenti conspiciuntur, vrina alba redditur, concrescit in aliqua parte ventris quod potũ est, & tactu quasi saxum percipitur. Adiuuari autem debent qui his malis vexãtur, lixiuio è sarmẽtorũ cinere facto q̃plurimo poto. Item aqua thymum, aut origanum decoctum habente. 10

Ad spumam argenti clxxxiij.

SPuma argẽtea pota, quam Græci λιθάργυρον dicũt, ventris infert grauitatem, inflammationem, postea dolorem cũ vrinæ difficili exitu: procedente tempore, coloris quidem quasi plumbei sunt: præcipuè hęc deformitas circa faciem deprehẽditur. Suppurãt autem plurimæ partes eorum. Adiuuantur secundum reiectionem aqua mulsa acrique curatione, pipere, myrrha, apij semine, pondere pari in vnum mixtis, ex eo'que medicamento, ⚹. p. vnius dare cum vini cyathis tribus quatuor've cotidie potis. 20

Ad cerussam. cl xxxiiij.

CErussa, quã Græci ψιμμύθιον vocãt, qui biberũt facilè deprehẽdũtur, linguam enim albam habent, commissuras'que dentium albicantes. Præterea nauseant, reijciunt poto medicamento, caligant, magis magis'que vertigine quadam vrgentur. Postea spiritus via intercluditur, & præfocantur. Adiuuantur autem post vomitum ab oleo, vel ab aqua mulsa, cremore ptisanę caldo largiore accepto, sed bene vncto. Item lacte cum melle poto. Facit & malua discocta, concisa, sale & oleo pipere'que condita, & pro sorbitione data per se, vel cũ vrtica, herba'q; mercuriali. Prosunt & nucleorum persicorum interiora ex vino trita atque pota q̃plurima. Item lixiua calda ex cinere sarmentorum facta. 30

Ad coriandrum. clxxxv.

COriandrum datum apparet quidem ab odore spirationis totius'q; corporis. Redolet enim & hoc herbã vt infectum. Intellegitur autem ex gustu. Facit porrò raucitatem, & mentem mouet. Adiuuari autem debent qui biberunt ex vino mero atque plurimo, vel aqua marina, vel muria dura pota. Item ouis anserinis sorbilibus plurimum salis habentibus, vel iure gallinaceo, agnino've quàm pinguissimo, & salsissimo per se poto.

Ad leporem marinum. clxxxvj. 40

LEporis marini gustus non absimilis illotis piscibus, aut etiam pu/tentibus, qui sumpserunt autem, stomacho vesica'que adfici/untur, ita vt vrinã quidem difficulter, & cum dolore, purpureiq; coloris reddant. Stomacho item tento & dolenti sunt, auerso'que ab omni esca, præcipuè pisce. Nauseant præterea & subinde reijciunt spumosa, ĩter= dũ biliosa aut sanguilẽta, & maximè cum simulauit, aut nominauit aliquis piscem. In somnis littoris pulsi fluctus vidẽtur subinde audire. Oculi eorũ exulcerantur, genę inflantur. Coloris mali, & veluti plumbei fiunt, minuta timq; per tabem quasi phthisici consumũtur. Adiuuari autẽ debẽt hoc ma lo circunuenti lacte muliebri, vel equino, vel vaccino, aut asinino quamplu rimo cotidie per se, aut cum melle sumpto. Prodest & maluæ sorbitio benè vncta & salsa. Item prosunt malorum punicorum grana adsiduè data. Be/nefacit & pix cedria, si quis ide bina, terna've cochlearia eius sumpserit per se, vel ex passi cyathis duobus tribus've. Item benefaciunt iuniperi tritę q̃= plurimo cum passo, aut per se datę.

Ad salamandram. clxxxvij.

SAlamãdra quibus data est, ligua exasperatur, corpus inualidum fit: præter hoc torpet rigoribus quibusdam, & liuoribus quasi ma culis variatur. Adiuuari autem debent quibus impacta est melle quamplurimo per se, vel cum resina ex pinu, cuius etiam tenera folia cum herba, quam Græci χαμαιπίτυν appellant, decocta ex aqua mulsa prosunt. Item lini seminis farina ex aqua mulsa sumpta quamplurimum bene adiu uat.

Ad aconitum. clxxxviij.

ACōniti gustus est auster atque subamarus. Potum autem proti= nus facit corpus graue & displicens. Mordet autem stomachum & cor adficit, itaq; sudor euestigio insequitur, multus & frigidus, maximè circa oculos & frontem apparet. Inflantur intestina, & vẽti pluri= mum emittũt, qui biberunt, capitisq; dolorem habent cum vertigine qua= dam, assiduè quidem, sed præcipuè cum se è lectulo leuare conantur. Pro= prium est autem huius mali medicamenti protinus liuidos articulos & ar= tus facere. Sed adiuuantur facilè qui id sumpserunt, ruta q̃plurima pota cũ vino: item iure gallinę pinguis vel bubulæ. Prodest & his vinum chamępy thyn decoctam in se habens, item acetum melle mixtum in quo ferri ster cus, quod σκωρίαν Græci vocant, vstum, prius inferuescat sæpius, & ita de/tur. Item proficit abrotoni pondo sextans ex vino datum, & origani pon/do sextans eodem modo datum. Præcipuè autem adiuuabit, si quis coagu lũ leporis, hinuli, & porci in vnũ miscuerit, & dederit ex vini hemina aut cyathis tribus. ⚹. p. j. vel victoriati pondus.

Ad cantaridas. clxxxix.

CAntarides gustum & odorem similem pici è cedro factæ habent. Potæ stomachi dolorem, morsus'que excitant, præcipuè vesicę. Quamobrē qui biberunt eas, difficulter vrinam & cum sanguine reddūt, exulcerata scilicet vesica. Pręterea animo subinde linquuntur deficiunt'que. Adiuuantur autem cum sæpius reiecerūt, passo cū oleo poto vel omni lacte, sed debent plurimū eius sumere. Itē prosunt eis nuclei pini per se sumpti, vel ex aqua mulsa, aut ex passo triti & dati. Item cucumeris semen purgatū, & lini semen ex passo datum. Adiuuat bene & ius pingue agninū, vel ex bubula factum, & farina triticea pultis more cocta, plurimum anserini adipis habente. Prodest & samię cretæ ✳.p°. quatuor cum passi cyathis quatuor mixtisq; aqua datū. Item oleū irinum ex ruta tritum & potum.

Ad Buprestim. cxc

BVprestis gustus est nitri similis. Facit autem tumorē stomachiq; infinitum dolorem, & inflat totum corpus in speciem hydropici. Adiuuantur aqua ficus aridæ decoctę, & ipsa ficu plurimū sumpta. Item passo plurimum & lacte muliebri, & iure suillo pigui accepto, & nitri. ✳.p°. quatuor cum aquæ hemina dato, & cæteris quæ suprà ad cantaridas scripta sunt.

Ad dorycnion. cxcj.

DOrycnion gustū quidem habet lactis, potum verò singultus crebros facit, & vomitus frequēter concitat. Reijciunt autem ab stomacho ramēta, quæ etiam similima torminosis, subindéq; animo deficiunt. Adiuuari autem debent lęsi eo, lacte asinino, equino, bubulo, conchilijs omnibus crudis atq; decoctis.

Ad Ixiam. cxcij.

IXia, quam quidam chamęleōta vocāt, odorem habet, cum sumitur, ocymi: pota autem linguę tumorem facit. Mētem abalienat ventrem'que, & omnes naturales exitus supprimit. Adiuuantur autem læsi ab ea absinthio poto cum vino. Item castorei. ✳.p°.ij. dato ex vino cyathis quatuor, & rutæ fruticibus quinque vel sex. Facit bene & chamęlea. ✳.p°. triū ex vini cyathis tribus aqua mixtis, nec minus radix laseris ex vino data. Tragoriganum eodem modo datum.

Ad ephemeron. cxciij.

EPhemeron potum protinus quidem totum os prurire facit velut scylla tactum, postea etiam adurit quasi pipere manducato, secundum hæc quoque stomachum mordēdo exulcerat: atq; qui id biberint, primùm ab ore sanguinem expuunt, deinde ex stomacho cruorem reijciunt: postea per sellas, & iam abundantius eundem deijciunt. Adiuuabuntur autē lęsi ab eo polygonii succo quamplurimo per se poto, vel arido trito

trito pondo libræ, dato cum aqua. Pręmacerātur autem mala cydonia, aut vitis capreoli, aut myrti baccæ, aut eiusdem folia.

Ad toxicum. cxciiij.

TOxicum cuius sit gustus haud facilè quiuis dixerit. Verū cum potum est, euestigio ciet dolorem omnium interaneorū infinitum, & velut telo traiectorū, concitat'q; mentis furorē, cogitq; exulare, & palpitare lingua similiter decollatorum capitibus: nihil enim potest intelligi ex voce eorum. Adiuuantur autem qui id biberunt rosa pota, aut oleo irino, coacti'q; frequentius reijcere. Item aluo acri clysmo sæpius du/ 10 cta, postea passo, lacte, & antidoto mithridatio.

Ad pharicum. cxcv.

PHaricum & ipsum dicitur ex compluribus componi, gustúmque habere nardi. Potum autem facit spasmon, citò exanimat. Adiuuātur verò læsi ab eo saliunca, id est, nardo syluestri q̄plurima ex vino sæpius data. Item olisatri radice aut semine ex vino dato. Benefacit & hoc medicamentum: galbani puri. ✕. p°. duum, myrrhæ. ✕. p°. vnius cum passi cyathis quatuor datum. ✕. p°. vnius, & hoc etiam ad omne medicamentum facit.

Ad tauri sanguinem. cxcvj.

TAuri sanguinis potū, quamuis quis difficilè cælauerit, hūc tamen 20 vestigia cruoris relicta inter dentium commissuras produnt. Nauseant autem & præfocantur qui biberunt, cum gelatur. Sed adiu/uantur aceto calido sæpius poto & iniecto per se, vel cū nitro laseris' ve radice.

Ad lac potum. cxcvij.

LAc potum & gelatum odore spirationis (si non confitebitur qui laborat) cognoscetur: pręfocantur autem & hoc homines. Adiuuari autem debent qui ab ea laborant, menta q̄plurima sæpius sumpta. Item coagulo agnino, leporino, porcino, victoriati pōdere ex aqua bis térve dato. Prodest & laseris radix cum posca, & aluus acri clysmo ducta.

Ad fungos. cxcviij.

30 FVngis venenatis cum quis laborat, primū nauseat, nec quicquam magnopere reijcit: postea stomachum ventrisq; & præcordiorum infinitos habent dolores, manant sudores frigidi per artus, qui & ipsi gelantur celerrimè, nisi citò succurratur. Adiuuantur autem radice ea quam nos edimus, acri quamplurima per se, vel cum sale manducata, eiusq; semine: si ipsa non fuerit, poto ex vino. Item ruta ex aceto trita & pota proficit. Nec minus lixiua cineris ex sarmētis pota. Adiuuat & nitrum aceto dilutum & datum: eodémque modo æris flos datus, & mel cum aceto dilutum quamplurimum deuoratum. Oportet autem & oleo antè multo poto cogere eos reijcere quantumcunq; potuerit, & eodem caldo subinde artus 40 perunctos expressius fricare.

Ad Irudinem. cxcix.

HIrudinem, quam quidam sanguisugam vocāt, deuoratam, & adhærentem faucibus, eo'que ipso molestiam, titillationémque quandam præstantem, excutere oportebit aceto quamplurimo epoto per se, vel cum sale, aut nitro, aut lasere. Idem faciunt & niuis glebulæ quam plurimum deuoratæ.

¶ Medicamētorum malorū non nocet nominū, aut figurarum notitia, sed ponderis sciētia: hanc porrò medicus nec quęrere, nec nosse debet, nisi dijs, hominibúsq; inuisus meritò esse vult, & contra ius, fas'q; professionis egredi. Illas autē figuras dico, & noīa necesse est ei scire, vt & ipse deuitet, ne per ignorantiam aliquā sumat, & alijs idem præcipere possit: hoc enim proprium est Medicinæ, & illud execratissimi pharmacopolæ contrario oppositi virtuti eius, vt & in cæteris artibus animaduertiť: nulla enim est, quæ non habeat aduersantem sibi sua specie similitudinis malignam professionem. 10

Ad suspicionem mali medicamenti. cc.

QVoties autem suspicio mali medicamenti accepta fuerit, primùm assumere oportet quę nauseam faciūt, vel oleū per se, vel cū aqua, & reijcere: deinde ea quæ ventrem molliunt tanq̃ lac, album ius pīgue & salsum, chamęleā nō cessantē inijcere clystere. Postea remedia propria ad singula quoq; & antidotos sumere.

IMplicitas Medicinæ partes inter se & ita connexas esse constat, 20 vt nullo modo diduci sine totius professionis detrimēto possint. Ex eo intelligitur, quòd neque chirurgia sine diætetica, neque hæc sine chirurgia, id est, sine ea parte quæ medicamentorum vtilium vsum habent, perfici possunt: sed aliæ ab alijs adiuuantur, & quasi consumantur. Itaq; quamuis ex magna parte ad diæteticos pertinentes cōpositiones iam exhibuerimus, tamē quasi claudicat & vacillat hic liber, nisi eas quoque compositiones, quę ad chirurgos pertinent, posuerimus, quarū initium ex emplastris faciemus.

Emplastrum Triphonis. ccj.

EMplastrū chirurgi Triphonis subuiride quod facit cū vulnus ita 30 factum est, vt os lædatur, vel frāgatur, pręcipuè caluariæ, κεφαλική ideo à Græcis dicitur. Idem si os scabrum, aut putre vetustate vicij factū est, expurgat & educit, quantū eius alienū est. Facit præterea ad canis morsum, & ad vlcus recens molle: Squama ęris cyprij. ⚹. p°. xij. thuris. ⚹. p°. vj. ammoniacæ guttæ. ⚹. p°. vj. resinæ pituinę, id est, ex picea arbore. ⚹. p°. x. S. resinæ terebinthinæ. ⚹. p°. vj. adipis vituli. p°. quadrans, cęrę. p°. triens, olei. p°. semūcia, aceti cyathus vnus & dimidius, acetū intritū: consūmať ad oīa quę teri debeāt, dū leuia habuerit mellis spissitudinē: cęra, & vtraq; resina cum adipe purgato & oleo liquescant, & incoquātur, donec habeāt spissi cęrati tēperaturā, feruētia superfūdēť rebus quæ sunt 40 in

in mortario minutatī & pistillo subīde dū calet, & permiscebunť. Atq; ita dum desinit feruere, emplastrum manibus subigetur, & redactum in rotū=das ampliores, quas magdalidas dicunt, reponetur.

Emplastrum Megetis chirurgi. ccii.

Emplastrum Megetis chirurgi subuiride ad eadem facit, compo=nitur similiter, accipit hæc: Squamę æris cyprij. ⚹. p°. xxv. am=moniaci guttæ. ⚹. p°. vigintiquinq;, terrę mali, quod ἀρισολοχίαν Greci dicunt. ⚹. p°. viginti, iris. ⚹. p°. viginti, aluminis fissi. ⚹. p°. viginti, myrrhæ. ⚹. p°. xxij. resinæ terebinthinæ. ⚹. p°. quatuor, py/
10 tuinæ resinæ. ⚹. p°. iiii. adipis taurini. ⚹. p°. iiii. cęræ. ⚹. p°. quatuor, olei veteris sextariū vnū, aceti acris sextarios. iiij. Cōponiť hoc medicamentū cum Caniculæ sydus oritur, teritur in sole donec acetum omne consuma/tur. In quibusdam hoc emplastrū efficacius, in quibusdam superius positū. inuenitur.

Emplastrum viride Triphonis chirurgi. cciii.

Emplastrum viride Triphonis facit ad vulnera recētia, quo vtebatur etiam in gladiatoribus, coloris boni, εὔχροον ideo etiam appellabat. Recipit hæc: æris vsti pondo sextantem, aluminis rotundi pondo sextantem, salis ammoniaci pondo sextantem, thuris pollinis pondo sex=
20 tantem, ęruginis rasæ pondo trientem. Hæc teruntur ex aceto aliquot die/bus, postea cęræ pondo dua, resinę frictæ pondo dua, cum olei veteris pon do dextante, liquefacta ab igne mortario superfunduntur, & mixta mani=bus subiguntur.

Emplastrum viride Traseæ chirurgi. cciiii.

Emplastrū viride Traseæ chirurgi ad recentia vlcera minus acre, ęris vsti. ⚹. p°. duodecim, salis ammoniaci. ⚹. p°. nouem. Hæc terere aceto per aliquot dies oportet, donec viridis color appareat, postea adijcere aluminis fissi. ⚹. p°. vij. Vbi iam omnia leuia facta fuerint, & mel=lis liquidi temperaturam habuerint, cęrę pondo libra, resinæ frictę pondo
30 libra, cum olei cyathis quinq; liquefacta super ea adijciuntur, & rursus mor tario subiguntur. Refrigeratū'q; manibus subigitur ac reponitur.

Emplastrum Triphonis chirurgi viride. ccv.

Emplastrum viride Triphonis facit ad recentia vulnera, morsus ho/minum, sed præcipuè ad vetera vlcera, quæ nullo modo cicatricem ducunt, & callos eminentes circa se habent. Oportet autem tunc non linteolo, vt cætera, inlinere, sed dilatatum magis manibus in ma gnitudinem vulneris satis crassum imponere, supérque linteola carpta plu rima, deide spongiam nouam, ex verbenis murto olea'que factis. Constat ex his: æruginis. ⚹. p°. quatuor, squamæ æris. ⚹. p°. sex, thuris pollinis.
40 ⚹. p°. vj. galbani. ⚹. p°. quatuor. aluminis rotundi. ⚹. p°. iiij. resinę pytui=

næ

næ. ✳. p°. xxv. cerę. ✳. p°. xxv. olei pondo ſextante, terebinthinę pondo ſe= libra, aceti quod ſatis eſt. Componitur eodem modo quo & ſuperius ſcri/ pta viridia emplaſtra ſunt.

Emplaſtrũ viride Gliconis chirurgi. ccvj.

EMplaſtrum viride quod ſui generis, meo iudicio, ſuperat omnia, vo= catur Iſis. Accipit hæc: æris vſti, ęris cyprij, ęruginis raſę, ſalis foſſi= tij, guttæ ammoniaci, thuris maſculi, mali terræ rotundi, quę ἀρι= ϛολοχία ϛρογγύλη græcè dicitur, mali terrę ſarmentorum quibus vnguentarij vtũtur, dicitur autem ariſtolochia clematitis, aluminis rotũdi, ſingulorum pondo vnciam, myrrhæ, galbani, aloes, ſingulorũ pondo ſextantem, ceræ 10 pondo triẽtẽ, reſinę colophonię. p°. iiij. vel dua & beſſem, olei ſextariũ vnũ. Hęc enim galbano, reſina, cęra, & oleo ſuper ignẽ liquefacta, miſcẽtur mor= tario, præterea cæteris ex aceti ſextario vno. Facit hoc emplaſtrum ad dete= ctam membranam tegẽtem cerebrum: de induſtria à medicis cũ terebratu exciditur, quod lædit eam os, vel alioquin detectam, roſa dilutum & impo ſitum. Item facit ad capitis diutinum dolorem, quem κεφαλαλγίαν Græ ci appellant, dolenti loco raſo ſuperpoſitum, nec minus dies viginti. Item facit ad oculorum iminentes epiphoras, ſuperpoſitũ frontibus. Cęteras eo= dẽ modo ſanguinis eruptiones è naribus adiuuat. Et vlcerib⁹ factis eiuſdẽ partis roſa dilutum prodeſt. Nec minus angina correptis faucibus, extrà ſu 20 perpoſitum, & toto collo. Parotidas initia habẽtes diſcutit, ſuppuratas iun= git, ſi quis emiſſariũ collectionis apto loco, id eſt, infra ſinum vbi collectio eſt, fecerit, quod ὑπόχυσις Græci dicunt. Eadem ratione ſuppurationibus in mammis mulierum futuris, aut factis prodeſt, iungit omnem partem diui ſam, & fibulis arctatã. Pręcipuè cum inteſtina prolapſa & repoſita ſunt, atq; ſartum vulnus, quod à Græcis dicitur γαϛρορραφία. Lateris, ſtomachi, ven= tris, iecinoris, lienis dolorẽ ſedat. Adiuuat cœliacos, torminoſos vẽtri toto circundatum. Item veſicę tumenti prodeſt. Eodem modo lumborũ dolo= rem leuat. Ad luxatum omne & eiectum, & repoſitum articulamentũ, be= nefacit. Et ad podagram pręter quoduis aliud medicamentum ſatis conue 30 nit, & huic mirificè prodeſt. Fiſtulas roſa dilutum ſanat. Ad carbũculos & cancer imponẽdum eſt: purgat enim, nec patitur latius ſerpere: vetera vlce ra cicatricem ducere cogit. Pũctus neruorum muſculorum, qui periculo= ſiſſimi ſunt, quos νύγματα Gręci dicunt, ſine inciſione aut diuiſione ſanat cy prio oleo dilutũ. Ad neruorum vitia omnia acopo melius facit.

Eiuſdem nigrum. ccvij.

EMplaſtrum nigrum eius, Barbara dicitur, facit ad omne recẽs vul nus & contuſum, hoc pleriq; in gladiatoribus vtuntur. Picis bru/ tiæ. ✳. p°. centum, reſinę frictæ. ✳. p°. centum, bituminis iudaici. ✳. p°. centum, cerę. ✳. p°. centũ. Hęc conciſa in minima fruſtra, coquũtur 40 cum

cum olei sextario vno donec spissentur: *quibus depositis ab igne*, & desi/
nentibus nimis feruere, adijcitur spumæ argenteæ. ✳. p°. x. cerussæ. ✳. p°.
x. æruginis. ✳. p°. v. Et hęc autem cum aceti hemina terere oportet, & mi/
nutatim aspergere, ne efferuescat medicamẽtum. Vbi his adiectis & inter=
mixtis intepuerit medicamentũ, opopanax oleo dilutus exiguo. ✳. p°. duũ
adijcietur: deinde refrigeratũ manibus, & subactum medicamentũ, & in
partes diuisum, reponitur. Huic ergo emplastro, cum ita compositum est,
dum adhuc modicè calet, adijcito thuris pollinis pondo trientem: & mirũ,
quantò efficacius est, sine dolore atq; tumore conseruat vulnera, & celerius
10 sanat. Emplastrum nigrum Traseæ chirurgi. ccviij.

EMplastrum Traseæ chirurgi facit ad omnia recentia vulnera. Pro/
priè autem ad neruorum musculorum punctus, contusiones, luxa:
& in totũ, tumorem non patitur fieri: articulos incisos iungit. Idẽ
& gladiatorũ, & omniũ hominũ ad periculosa vulnera mirificè facit: sinus
veteres, & fistulas iungit: interius iniectũ primùm, & postea extrà positũ:
ceræ pondo quatuor, picis brutiæ pondo quatuor, resinæ frictæ pondo
iiij. bituminis saguntini quod est natura liquidũ. p°. iiij. cerussæ, æruginis,
chalcitidis, mysijs, aluminis fissi, aluminis rotundi, melanterias quæ cre=
ta sutoria dicitur, qua ligulæ calceolorũ denigrantur, gallæ syriacæ, singu
20 lorum pondo libra. Hæc aceto teruntur donec leuia fiant: quibus mellis ha
bentibus spissitudinem, cęra, atq; alia quæ igne liquefiũt, bituménq; super
ignem solutũ, superfunduntur his quæ sunt in mortario: postea medica/
mẽtum manibus subigitur, & reponitur vase fictili acetum habente.

Emplastrum nigrum Aristi. ccix.

EMplastrum nigrum Aristi chirurgi facit ad omne recẽs vulnus mi=
rificè, ad punctus neruorum & ad musculorum. Item ad cõtusum,
luxum, præcipuè ad ossa fracta. Sine alligatura enim interdum di=
midio celerius sanat ea, & sine dolore seruat: iungit sinum. Habet aũt hæc:
Spumæ argenteæ. ✳. p°. ducẽtoꝝ, aluminis fissi. ✳. p°. xxx. picis hispanæ
30 ✳. p°. centũ, bituminis iudaici. ✳. p°. centum, propolis. ✳. p°. triginta, ęru
ginis. ✳. p°. decem, cæræ. ✳. p°. centum, ammoniaci guttæ. ✳. p°. viginti
quatuor, terebinthinæ. ✳. p°. quiquaginta, olei veteris sextarios quatuor.
Oleo inferuescit spuma argentea trita curiose: deinde adijcitur bitumen, &
ipsum contusum & tritum. Vbi hæc cerati mollis habent temperamentũ,
pix adijciẽda est: deinde cęra & propolis, postea ammoniacũ, à quo ærugo,
vltimum alumen aspergitur. Oportet autem vbi tumor suspectus est, la=
nã succidã ex vino sine oleo superponere. Emplastrũ Triphonis. ccx.

EMplastrũ nigrũ Triphonis, Basilicon appellatur, facit ad cõtusa, &
canis morsum, & furunculos. Idem rosa dilutum explet concaua
40 vulnera. Picis brutię. ✳. p°. xl. resinę. ✳. p°. xl. galbani. ✳. p°. ij. olei

cyprei. ⚹. p°. sescuncia, cum oleo cõmuni. ⚹. p°. ix. liquefiet, & coquitur donec coeat, post hoc resina adijcitur: deinde emplastri habens temperamentum, deponitur cacabus, & tepente medicamento galbanum dilatatum, ne vno loco subsidat, adijcitur. Emplastrum Aristi chirurgi. ccxj.

EMplastrum nigrum, quod τετραφάρμακον dicitur, facit ad eadem. Recipit hæc: ceræ, picis, resinæ frictæ paria pondera, adipis taurini dimidium: vnà omnia coquuntur, donec emplastrum fiat.

Emplastrum nigrum Dionysi chirurgi. ccxij.

EMplastrum Dionysi chirurgi facit ad mediocria vulnera, & ĩ teneris corporibus puerorum. Idem iũgit belle vulnera, & sine tumore seruat. Spumæ argenteę. ⚹. p°. cxx. olei sextarios duos. Hæc super ignem mouentur, donec cerati habeant temperaturam, post hoc adijcitur aluminis. ⚹. p°. xlv. & decoquitur vsq; dum rufum medicamẽtũ fiat: post hęc adijcitur resinę colophoniæ. ⚹ p°. xlv. ceræ. ⚹. p°. xlv. vbi ẽplastri oĩa habuerit spissitudinẽ, deponitur cacabus, & tepente medicamẽto, & cũ desierit feruere, adiicitur galbanũ minutatim dilatatũ, quò facilius soluatur. ⚹. p°. quatuor. Rursum eiusdem. ccxiij.

ALterum rubrum medicamentũ, quo venatores vtuntur, facit ad canis morsum & omnium quadrupedũ. Idem & ad offensionẽ in stirpe, & cætera vulnera mediocria. Spumæ argenteæ pondo quinque semis, olei veteris pondo dua. Hæc coquantur donec coeant: deinde adijcitur æris squamæ pondo vncia, & coquitur donec colorem rufum sumat: postea adijcitur cerę pondo triens, resinæ frictæ pondo duo, ammoniaci guttæ, deposito paulisper cacabo, pondo quadrans, galbani item diuisi in minimas partes, & rursus reposito ad breue tempus, atq; iterũ reposito & non feruenti, galbani pondo sextans.

Coloris incerti. ccxiiij.

EMplastrum coloris incerti facit ad omnia mediocria vulnera, quadrupedum morsus, contusa vel incisa articulamẽta (vt fit) cum ad dẽtem peruenit pugnus. Idem ad furũculos mirè facit, & strumas, omnemq; duritiem discutit, si id quis perseueranter imponat. Item cicatricem ducit diutini vlceris, & in totum ad omnia leuia, in quotidianos vsus mirificum est: tumorem non patitur fieri neque pus. Hæret vt fascia nõ sit opus. In balineo non excidet. Hoc ipsum est quod tu desiderasti: Olei veteris pondo quinque, spumæ argenteæ pondo quinque. Hæc coquuntur donec coeant, postea adijcitur his resinæ pytuinę pondo quinque. Vbi emplastri habet temperamentum, adijcitur propolis inalienatę sincerę & bonę, qualis est attica, pondo selibra, deĩde in cacabo deposito visci de quercu lecti pondo quadrans: hoc semper habeo compositum.

Emplastrum Euelpisti chirurgi. ccxv.

Emplastrum

EMplastrum luteum Euelpisti chirurgi facit ad tenera corpora mediocriter lęsa & abrasa, quæ ἀποσύρματα, Græci dicunt. Spumę argenteæ pondo selibra, olei hemina, coquuntur dũ coeant: deinde adijciuntur cęræ pondo duo, resinæ pytuinæ pondo duo.

Emplastrum Epispasticum. ccxvj.

EMplastrum quod aperit & educit pus, vel si quid aliud subest, ἐπισπαστικὸν dicitur, cæræ põdo libra, resinæ terebinthinæ pondo libra, nitri rubri pondo libra: hoc teritur ex cinere lixiua, donec leue factum habeat mellis spissitudinem, postea supradicta cum olei cyathis sex liquefiunt ad ignẽ, quibus adijcitur thuris pollinis selibra, & ita quę in cacabo sunt, mortario superfunduntur & commiscentur. ccxvij.

¶Emplastrum albũ ex sale, δι' ἁλῶν Græci dicũt, facit ad omnem duritiem & diutinũ dolorem, & ducit sudores, idẽ vlcera vetera & callosa renouat, & facilius alijs medicamentis quæ hoc pollicentur, cogit cicatricẽ ducere. Salis marini, cerussæ, olei veteris paria pondera. Coquitur cũ oleo cerussa donec coeant, & postea sal admiscetur. ccxviij.

¶Emplastrum aliud ex sale nigrum efficacius, idem ad omnia facit, sed recipit singulorũ. p°. librã similiter, olei autẽ veteris triplex adijcitur. ccxix.

¶Emplastrum album ad combusta & perniones, cerussæ pondo libram, olei myrtei pondo libram, spumæ argenteæ. ✳. p°. xxiiij. cęræ pontice pondo libram. Cerussa & spuma argentea coquuntur cũ oleo donec coẽt: postea adijcitur cera.

Emplastrum album Pacchij Antiochi. ccxx.

EEmplastrum albũ Pacchij Antiochi, quo vti oportet cũ in mammis mulierum, alio' ve quouis loco duritia fuerit, quæ ad omne medicamentũ exasperatur, quam Græci κηκίνωμα, aut κακοήθες vocant. Facit autem ad combusta & vetera omnia, quę nõ facilè cicatricem ducũt. Itẽ ad vlcera ex frigore, vel per se facta. Pręcipuè verò ad ani vitia difficilia & vetera, rosa dilutũ: cadmiæ botryitis. ✳. p°. viij. põpholygos cyprię. ✳. p°. vij. molybdenæ lotæ. ✳. p°. v. thuris masculi. ✳. p°. iiii. cerussæ. ✳. p°. septuaginta, spumæ argenteæ quinquaginta, cęræ pontice. ✳. p°. viij. resinę terebinthinæ. ✳. p°. vij. olei murtei. ✳. p°. centũ. Quæ sunt dura terũtur ex vini veteris sextario vno, in quo die & nocte macerent. Alterci albi, iridis, sertulæ campanę, terræ mali, papaueris syluatici capitũ corticis, singulorum. ✳. p°. vj. Cum leuia facta fuerint, & mellis spissitudiuem habuerint, tunc murteũ oleum minutatim in mortario adijciatur, & cum fuerit temperaturę liparæ, medicamentum conijciatur in nouo fictili cacabo, & coquatur pruna non nimis acri, moueatur'q; sine requie ne aduratur: cũ emplastri temperaturam habuerit, resinę cera adijciatur. ccxxj.

¶Emplastrum ad combustum mirificè facit: cum multis vsus sim, nullũ

magis probo, protinus enim impositum mitigat, postea tollit dolorem, statimque infinita celeritate persanat. Spumæ argenteæ pondo selibram, adipis suilli purgati pondo selibram, cæræ ponticæ pondo selibram, ouorum assorum vitellos sex, quos terere oportet, & miscere spumæ argenteæ & tritæ, cæram cum adipe lequefacere, deinde pati coire, postea in vnum miscere.

Lipara ad intertrigines & exasperationem. ccxxij.

Lipara ad intertrigines & exasperationem, tumorem ani mirifica. Spumæ argenteæ pondo triens, cerussæ pondo triens, thuris pollinis pondo triens, aluminis fissi pondo quadrans, adipis suilli curati pondo quadrans, vini austeri veteris heminę tres, rosæ sesquilibra, olei acerbi selibra. Teruntur spuma, cerussa, alumen ex vino, deinde adijcitur thus minutum & cretum, & cum primùm hæc leuia paruerint, cum olearnentis ex vino adipem liquefactum cum rosæ pondo quadrante miscere in vnum oportet.

Lipara rufa. ccxxiij.

Lipara rufa facit ad fissuras ani diutinas, quas ῥάγαδας dicũt, eadẽ & eiusdem partis exulcerationes, & vitia diutina benefacit. Spumæ argẽteę. ✱.p°.xxxvj.cerussæ.✱.p°.vj.chalcitidis vstę.✱.p°.vj. mysios.✱.p°.vj.resinę terebinthinę.✱.p°.xij.cęræ.✱.p°.vj.olei murtei sextarios.S.ij.aquę pondo sextans. Cum aqua teruntur quę prima posita sunt & olei pondo dimidio, cum reliquo oleo cęra & terebinthina liquefacto mortario superfunduntur

Ad condylomata. ccxxiiii.

Ad cõdylomata facit bene elaterium siue cera: quod est succus cucumeris syluatici, compositus, ratione'q; in pastillos redactus, ex aceto dilutum & perũctum. Item propolis per se subacta & more emplastri imposita. ccxxv.

¶Facit bene & resinæ terebinthinę.✱.p°.vi.cęrę idem in vinũ cocta igni, quantum possunt gagatis lapidis triti recipere. Multis & iris contusa & ex vino mixta, cocta & posita velut farina ordeacea profuit. Facit & andronium medicamentum, quod initiò posuimus, ad condylomata vino dilutum bene. ccxxvi.

¶Hoc medicamentum mirificè prodest. Aluminis melini.✱.p°.centum, chalcitidis.✱.p°.quiquaginta, fęculæ.✱.p°.quinquaginta. Teritur aceto, cum opus est vino aut aceto diluitur

Ad Hęmorrhoidas. ccxxvii.

Hæmorrhoidas sic curare oportet medicamento. Perungantur cẽtaurij succo põdo duũ, hæc herba latinè fel terræ dicitur, & vbiq; in agris nascitur. Est autem tenuis multorũ ramorum in rectum surgentiũ, florem habet exiguũ purpureũ. Absynthij succi.✱.p°.duũ, alu-

minis

aluminis liquidi. ✳. p°. duum, herbæ pedicularis. ✳. p°. duum, misyis. ✳. p°. vnius, mellis quantum ad comprendẽda ea satis erit. Hoc peruncto interius ano, aut lana tincta & interius trusa, cum desederint ad sellam, & apparuerint totæ, medicamento rursus bene tangendæ sunt vndique, & pręcipuè radices earum carbasis ducunt, specilli latitudine, subinde hauriente, medico cumulãte medicamentum, & adstruẽte, imprimẽteq; donec cõbibant, totũ enĩ in ea est, vt ab omni parte saturẽtur. Est autem hoc medicamẽtum: chalcitidis vstę. ✳. p°. quatuor, ęris floris vsti. ✳. p°. quatuor, misyis vsti. ✳. p°. triũ, ęris squamę. ✳. p°. duũ, disphrygis. ✳. pondo duũ, soreos vsti. ✳. pondo duum, auripigmenti. ✳. pondo duum. Hæc omnia terunt̃, & sicca (vt dixi) hęmorrhoidib⁹ ĩprimunt̃ vndiq;, post hoc tenue, simplex, rarũ linteolũ ĩponere oportet, & sup hoc panẽ autopyron ex aqua maceratũ & tritum, rosaceo oleo adiecto. Hoc medicamẽtum sine magno labore circa septimũ diem cadere cogit hæmorrhoidas. Oportet autem bis die panem imponere, nõnũq̃ in nocte si circùm tensionem senserint aquario, die auriscalpio auerso, quam partem κυαθίσκον Græci vocant, sensim tentare, mouere abalienatam oportet, quò celerius excidãt hęmorrhoides. Hoc medicamentum omnem carnem, & omni parte corporis exulceratã, & excrescentem, & eminentem, sine magno morsu tollit. ccxxviii.

¶Si quãdo non exulceratas eminẽtias tollere sine ferro voluerimus, vt verrucas, neuos, alia've eius generis, hoc medicamento vtimur. Calcis viuæ. ✳. p°. sex, fęculę. ✳. p°. trium, vitri vsti. ✳. p°. triũ. Hæc terere oportet ex cinere lixiua, ex caprifico vel sarmentis, donec leuia passi habeant temperamentum, deinde adiicere rubricę, aut atramẽti quod possit colorare ea: deinde patella fictili coquere ad mellis spissitudinem, atque puxide nigri plũbi reponere. Melius autem recens facit, cuius vsus est talis, quod destinatũ erit tollere, id ipsum specillo oblinetur crassius, ex interuallo penicillo abstergetur, & cũ satis nigrum quasi perunctum visum fuerit, desinere oportebit imponere res, & abstergere, & panem ex aqua imponere & rosa. Hoc & strumas sanat antequam suppurent. Oportet autem, cum hoc medicamentum causam fecerit in strumis, nullum aliud medicamentum adhibere, sanę enim ita fiunt. ccxxix.

¶Cum verò aliqua pars suppurauerit, & timidus fuerit ad sectionem cui id acciderit, viscum quàm plurimum colligere oportebit: eúmque cum cinere lixiui diutius terere, & aluta inductum imponere, ita formata, & in tantum spacium circunsecta, quantum & quale volumus vlcus, id est, emissarium vomicæ fieri, & ea parte scilicet imponemus, quantum necesse erit aperire. Hoc eodem medicamento sæpe dolores diutinos pectoris, lateris, lumborum sustuli, cum ad nullũ malagma aut auxilium cedebant: exulcerata enim minima parte cuiusq; dolentis loci, humoribus postea vitium ve-

luti eijciebatur.

Ad eadem vitia. ccxxx.

MElior triphera, hoc enim nomen superius positum, medicamētum appellatur: facit ad omnia quæ ferro debēt tolli sine magno dolore. Idem hæmorrhoidas productas medicamēto, quod suprà positum est, tollit. Vuā nimis iacentem sine periculo per auriscalpium lana inuolutū perūctā, ex parte qua tollēda est, amputat. Oportebit aūt postea aqua mulsea gargarizare, & lentis atq; rosę aridę aqua decoctę. Eadē res & palpebrā pilosam remediat, si quis radices aduersus naturam pilorum natas oblinierit, donec locus earū niger fiat. Recipit hæc: æris floris. ⚹. p°. trium, calcis viuæ. ⚹. p°. sex, tapsiæ radicis. ⚹. p°. sex, ferulæ. ⚹. p°. trium, nitri. ⚹. p°. duum, auripigmenti. ⚹. p°. duum, fellis taurini. ⚹. p°. sex. Teruntur ex cinere lixiua qua culinarij vtūtur, donec habeat mellis liquidi temperamentum. Reponitur puxide nigri plumbi. Hæc puxis in ampliorem stagneam mittitur, habentē cinerem lixiuā vsq; ad operculū minoris. Oportet autem & hoc medicamētū colorare rubrica vel atramēto. Huic medicamēto si anatis sanguinis quasi duæ ligulæ adiūctę fuerint, minus mordebit. ccxxxj.

¶ Quatenus acrium & exulcerantium medicamentorum habita est mentio, ponemus qua stygmata tollūtur in dignis, & in multis. Hęc calamitas ex transuerso accidit, vt dispēsatori Sabini Calui naufragio in ergastulo deprehēso, quem Triphon multis delusum, & ne casu quidem literas cōfusas vllo medicamento habentem, liberauit, allij candidi spicæ capitis tritæ, cū cantaridibus viginti alexandrinis (sunt autem variæ & oblongæ) sulphuris viui. ⚹. p°. j. & victoriati, chalcitis. ⚹. p°. as semis, cærę pōdo triens, olei pondo triens, cærā cum tritis cæteris admiscuit & imposuit.

Intestini extremi prolapsio. ccxxxij.

INtestinum extremū quibus prolabitur & excidit, quoties prodierit, toties vino calido, vel verbenis, vel cinere lixiua lauari oportet & reponere. Prodest & pice liquida perungere & cedria. Interdum vel Andronio perungere, & sicca reponere. Facit & cinis ex sarmentis cribrata aspersa, alumen fissum tritum bene, & eodē modo aspersum, atq; intestino reposito. ccxxxiij.

¶ Ad testiculi tumorem cupressus baccę ex vino coctæ conueniunt, ex faba quasi cōcha multo cum cumino cocta. Item vua passa cum cumino cōtusa in modum malagmatis, melle quantum satis est admixto. Idem vua passa, nucleata, contusa ac mixta eiusdem mensuræ vel ponderis.

Ad veretri tumorem & dolorem. ccxxxiiij.

AD veretri tumorē lens ex aqua cocta, & trita, rosaceo oleo mixta prodest. Si maior tumor erit, mali granati corium ex aqua coctū & tritum, lenticulæ pari pondere admiscere oportet. ccxxxv.

¶ Si vlcus sordidum erit, aut cācer tētauit, aut iam occupauit, Andronios

ex

ex vino benefacit. ccxxxvj.

¶Si cicatrix ducenda. *Desideratur.* ccxxxvij.

¶Omne vlcus in omni parte corporis sordidum (id autem est cũ cãdicat, & quasi crustã perductam albã habet) purgat mel per se, iris arida cõtusa, vel cum melle. Eadẽ ratione & terrę mali, & panacis radix purgat sordida vlcera. Mirificè & hoc medicamentum purgat, & iam si cancer tentat: est autem leue, auripigmenti quod Græci ἀρσενικὸν dicũt. ✳. p. sex, æris squamæ. ✳. p. triũ, elaterij. ✳. p. j. chartæ combustæ cinis. ✳. p. iij. cum opus est cochlearia tria rosæ cyatho permiscentur, inde linteola carpta cõtingun tur, atque ita vlceri superponuntur. Hoc medicamentum citò, & sine vllo morsu expurgat sordidissima vlcera. ccxxxviij.

¶Omne purũ vlcus & cõcauũ replet Basilice rosa diluta, vt superius dixi, propè aũt hoc medicamentũ. Medullæ vitulinæ. ✳. p. iiij. adipis anserini. ✳. p. duũ, butyri. ✳. p. duũ, medullæ ceruinæ. ✳. p. duũ, cęrę. ✳. p. iiij. terebithinę. ✳. p. duũ, mellis. ✳. p. sescũcia, rosę. ✳. p. sescũcia, resina cũ rosa liquescit, cui miscentur calenti mel & cęra, cũ cęra præcalfacta in feruenti aqua contunduntur, atq; ita superioribus miscentur. ccxxxix.

¶Omne vlcus luxuriãs & crescẽs carne compescit chalcitis per se trita, vel æris flos vstus. Bene autem & propriè hoc medicamentũ facit, quo Meges vtebatur: Calcis viuæ. ✳. p. duũ, thuris. ✳. p. vnius, æris squamę. ✳. p. vnius.

Triphonis medicamentum ccxl.

TRiphon chirurgus carnem eminentem hoc medicamẽto cõpescebat, ęris floris vsti. ✳. p. vj. chalcitis vstę. ✳. p. iiii. mysis vsti. ✳. p. iiii. æris vsti. ✳. p. iiii. Hoc acre est, & quasi cauteriũ crustam altam facit: quamobrem cancer non patitur impositũ serpere, omnẽ eruptionem sanguinis veluti cauteriũ sistit. Et hoc autem, & quę diximus imminuit. Cicatricem quoq; ducit, si quis tincto, extractoq; specillo, quod ei quasi puluis adhęserit, exiguo oras vlceris tetigerit. Sed propriè cicatricẽ medicamenta hæc ducunt:

Triphonis ad cacatricem. ccxli.

EMplastrum efficax ad cicatricem ducendam: Spumæ argenteæ. ✳. p. quinquaginta, mysii vsti, chalcitis vstę, aluminis fissi, cerussę, singulorũ. ✳. p. iiii. resinæ terebinthinæ. ✳. p. xii. cęræ. ✳. p. v. Cæra & resina liquefiũt, deinde cum refrixerunt, raduntur, sicca & bene trita adiiciuntur & commiscentur.

Emplastrum diacadmias. ccxlij.

EMplasttum διὰ καδμίας Græci dicunt, quod cicatricẽ ducit, cadmiæ pondo libra, chalcitidis vstę pondo libra. Hęc teruntur ex vini falerni heminis tribus, donec liquefacta mellis habeant spissitudinem, postea fit ceratum ex cęræ pondo quatuor, resinæ fri-

ctę pondo quatuor, olei murtei. p°. quatuor. Cum refrigeratũ est raditur & miscetur his quę in mortario sunt. Sũt qui liquefacta hæc ipsa dum calent, mortario supefundunt, & ita subigunt.

Ad papulas & porriginem. ccxliij.

AD papulas in capite efferuescentes, vel qualibet parte corporis totius porriginem staphisagria trita, & nitrum decoctum tritũ pari mẽsura, in mixto oleo & vino austero, ante desudationem corporis ac postea. Item alumen liquidũ ex aceto staphide agria adiecta. Ad epiphoram verò toto corpore efferuescẽtẽ medicamẽtũ prodest.

¶ Ad ignem sacrum benefacit hoc medicamentũ, rutę viridis põdo triens, spumæ argenti pondo bes, aceti sextarius vnus, olei viridis sextarius. Cum aceti parte in spuma & ruta terũtur donec leuia fiant, postea quod superest aceti, vicibus cum oleo adiicitur.

Ad ignem sacrum. ccxliiii.

AD ignem sacrum coriandrum per se tritum benefacit, est enim res virosa: vel cum pane eodem modo & menta prodest, & cinis de filice facta, aqua conspersa, oblinita. Item cimolia creta succo solani diluta. Et per se solanum, vel cum pane prodest. ccxlv.

¶ Facit & ad hoc medicamentum bene, sulphuris viui, opij, singulorũ pondo semuncia, spumę argenteę pondo vncia passo miscentur. Item hoc satis prodest, cerussę. ⚹. p°. viii. aluminis fissi. ⚹. p°. triũ, thuris. ⚹. p°. trium, croci. ⚹. p°. duũ, sulphuris viui. ⚹. p°. duum. Teruntur hæc solani succo, cum opus est vino diluuntur. Ad zonam ccxlvj.

AD zonam, quam Gręci ζώνην dicũt, faciunt quidem vt supradicta omnia, pręcipuè cicuta viridis bene trita & ĩposita. Item hoc medicamentum, cerussæ. ⚹. p°. xxxviii. aluminis fissi. ⚹. p°. duodecim, croci. ⚹. p°. j. thuris. ⚹. p°. duũ, acaciæ. ⚹. p°. viii. dyphrygis. ⚹. p°. duũ, opii. ⚹. pondo duum. Ex aqua teritur, & cum opus est ex eadem dilutum perungetur. ccxlvii.

¶ Ad idem melius facit gallę, aluminis rotũdi, chalcitidis, cretę sutorię, singulorum. ⚹. p°. duum, mysus, corticis malorũ, acaciæ, singulorum. ⚹. p°. quatuor, calcis viuę. ⚹. p°. sedecim, Mali cortex in aceti sextario vno decoquitur donec madida fiat: deinde teritur acacia aceto eodem, macerata nocte & die admiscetur & vnà teritur. Postea cętera adiiciuntur, & fiunt pastilli: cum opus est diluuntur aqua. ccxlviii.

¶ Ad vtrunque autem genus vitii, mirificè medicamentum Andronicum facit. Ad Impetigines. ccxlix.

AD impetigines vua aminea, quæ sic dicitur, bene facit. Est autem ruberrima, & in vepribus nascitur, qua fricari oportet impetiginẽ, quoad curet & non appareat: hoc autẽ diebus fit paucis. ccl.

Ad

Ad suggillationes.

BEnefacit huius radicis recentis succus, ad suggillationes & liuores peruncτus. Scabiem tollit sulphur nigrum oleo mixtum communi, atq; in cerati spissitudinē redactum. Hoc etiam lepram, & quam Elephantiam dicunt, sanat: & omnia quæ efferuescunt per se cum inueterauerint. Ad scabiem. cclj.

AD scabiē halica ex aceto macerata, & trita, benefacit: exiguo thure adiecto. Item picis liquidę libra, cęræ pondo semis, sulphuris viui pondo sextans, aluminis fissi. ✱. p. vnius. cclij.

10 ¶ Benefacit oliuæ æthiopicæ commi, quod græcè ἐλαίας αἰθιοπικῆς δάκρυον vocant, aceto dilutum. Item salicis libri ex aceto cocti, atque ita triti & impositi tollūt scabiem. Facit & eiusdem cinis ex aceto ad scabiem. Prodest & farina ordeacea cocta ex posca, si tenerum corpus erit: vel ex aceto, si durū, per dies quatuor aut quinque: deindeceratū ex rosa, adiecta cerussa, imponere oportet donec cicatrix ducatur. ccliij.

¶ Facit bene & hæc cōpositio, Thuris masculi pondo triens, sulphuris pondo vncia, cæparum pondo sextans, rumicis erraticæ radices aceto quoque tritæ, p. ∸. Omnia terūtur: miscetur aceto quod satis erit, id est, dum mellis crassi habeat spissitudinē. Cum opus est, scabiei nitro ex aceto locus fri-

20 catur diutius & pressius, deinde hoc medicamentum superlinitur. ccliiij.

¶ Alia copositio ad idem. Scammoniæ. ✱ p. trium, myrrhę. ✱. p. vnius, æris floris. ✱. p. vnius, astulę regię, quā ἀσφόδελον Gręci dicūt, radicis. ✱. p. duū, glutinis taurini. ✱. p. duum, nitri. ✱. p. vnius & victoriati. Teruntur omnia aceto præter gluten, hoc enim pridie maceratum cæteris iam tritis miscet. Cū opus aūt est, antè nitro & aceto locus exasperatur, deinde hoc oblinitur. ¶ Vt consummetur liber malagmata & acopa adijciemus.

Genera malagmatorum ad omnem corporis valetudinem. cclv.

MAlagma ad ὀπισθότονον, id est cū ceruix reflexa est in posteriorē partem, aut rigida cum intensione oculorū & maxillarum. Facit & ad

30 κυνικὸν σπασμὸν, cum in vtramlibet partem deprauata est facies. Idē ad omnē tēsionē, & cōtractionē neruorū & ligationē, ἀγκύλην quod Gręci vocant. Itē ad dolorem omnis partis quamuis veterem: Bdellij. ✱. p. xvj, opopanacis. ✱. p. octo, galbani. ✱. p. octo, adipis vitulini. ✱. p. sedecim, piperis grana numero clx. ammoniaci guttæ. ✱. p. octo, cachryos. ✱. p. octo, iris. ✱. p. sedecim, cæræ. ✱. p. quīquagintaquinq;, terebithinę. ✱. p. quinquaginta. Arida quæ sunt contunduntur, cribrantur: succū habentia cum resina subinde admixta contunduntur, cæra in frusta concisa aqua feruenti dimittitur, & subacta manibus miscetur cæteris in pilam. Oportet autem pilum ligneum frequenter cypreo oleo perūgere. Hoc malagma

40 cypreo oleo liquefactum acopi vsum præstat. cclvj.

Malagma

¶Malagma alterum, ſtomachum, aluum, inteſtina ſoluta habentibus & cholericis prodeſt. Confirmat omnem partem & adſtringit, quæ hæc de/ſiderat: Aluminis fiſſi. ⚹. pondo ſex, rus ſyriaci. ⚹. pondo ſex, gallæ. ⚹. pondo ſex, acaciæ. ⚹. pondo ſex, cæræ. ⚹. p°. quadraginta, picis ſpanæ. ⚹. p°. quadraginta, olei melini aut roſę pondo triētem. Acacia vino exiguo macerata teritur: cætera & pix oleo alterutro mixta inferueſcūt, quibus tē peratis adijciuntur cribrata ſicca: ijs acacia miſcetur, atque in vnum omnia ſubiguntur. cclvij.

¶Malagma pectoris & lateris dolorem, & quicquid ex perfrictione eſt benè calfacit. Idem ad omnem dolorē prodeſt. Sanſuci cōtuſi ſextarius vnus, iris contuſæ ſextarij. xv. cyperi contuſi ſextarius vnus, reſinę terebinthinæ pondo bes, cæræ pondo quadrans, olei cyperi pondo ſelibra, vini aminiæi ſextarius vnus. In vino arida contuſa macerantur vna nocte & die: oleo, cęra, & reſina liqueſiunt: deinde ſuperfunduntur vino, miſcentur manibus. Hoc medicamentum efficacius eſt ſecundo. poſt dies triginta effi/cacius ꝓdeſt: initiò enim humidū valde eſt, & vix inlitū remanet. cclviii.

¶Malagma ad omnem dolorem, præcipuè iocineris. Spicæ nardi. ⚹. p°. v. celticæ, id eſt, ſaliuncę. ⚹. p°. x. iris. ⚹. p°. viij. mellilоti, quod à nobis ſer/tula campana dicitur. ⚹. p°. xxv. cyperi. ⚹. p°. viij. ammoniaci thymiamatis. ⚹. p°. viij. cardamomi. ⚹. p°. vij. croci. ⚹. p°. duū, vini falerni ſextarius vnus. In hoc omnia ſuprà ſcripta contuſa vno die & nocte macerantur, prę ter ammoniacum: hoc enim aceto diluere oportet, & quaſi cęratum facere: poſtea cæræ pondo dua bes, & reſinæ frictæ pondo quatuor, roſæ pondo libra, leuia ſunt & refrigerata, quę roſę & cæteris miſcētur. Hoc & ad prę=cordiorum tenſionem benefacit, & veſicæ dolorem. cclix.

¶Malagma ad lienoſos & ad iocineris dolorem. Ammoniaci guttæ pon/do. j. cæræ pondo. j. & ſextans. Ammoniacum ex aceto teritur, admi/xto crocomagmate quantum colorare poſſit, ammoniacum quod teritur vſque dum leuefactum mellis craſſi habeat ſpiſſitudinē: poſtea cęra lique/facta, roſa adijcitur mortario, & bene paſtillo mixta, manibus vtraq; ſubi/guntur. Facit hoc malagma ad luxum,, & ad capitis dolorem fronti ſuper=poſitum. cclx.

¶Malagma ad præcordiorum tenſionem, ventris, ſtomachi duritiem cū dolore. Idem ad iecur & lienem prodeſt. Cæræ. ⚹. p°. quinquaginta, am/moniaci guttæ. ⚹. p°. quinquaginta, iris. ⚹. p°. vigintiquinq;, panacis. ⚹. p°. viginti, aneſi. ⚹. p°. vigintiquinq;, nitri. ⚹. p°. vigintiquinq;, adipis tau=rini. ⚹. p°. vigintiquinq;, fœni græci ſeminis. ⚹. p°. vigintiquinq;, reſinæ terebinthinę. ⚹. p°. quinquaginta, aceti acris ſextarius vnus, mellis pondo triens. Mel aceto diluendum eſt, atque arida omnia his maceranda die ac nocte, cęram, terebinthinam, adipem liquefactam in vnum cęteris miſce=

re oportet,& manibus subigere. Malagma ad lienosos. cclxj.

MYrobalani. ✳.p°. quiquaginta, aphronitri. ✳.p°. triginta,cappa/ris radicis.✳.p°. viginti,cardamomi.✳.p°. vigintiquinq;, ammoniaci guttæ.✳.p°. triginta,cæræ pondo selibra,irini olei pōdo selibra. Cæra irino soluitur, quibus ammoniacum aceto dilutum miscetur, & postea arida quæ sunt commiscentur. cclxij.

¶Malagma ad omnē dolorē veterē,& qualibet causa factum,pręcipuè ad lumborū dolorem,qui antè leniter scarifiant. Recipit hęc:bdellij pōdo trientem,styracis pondo trientem, hyssopi pōdo trientem,ammoniaci pōdo trientem,piperis albi.p°. trientem,thuris.p°. trientem, baccę lauri aridę.p°. dua,terebinthinæ.p°. trientē, opopanacis.p°. trientē, adipis taurini.p°. triētem, medullæ ceruinæ pondo trientem,propolis pondo selibram,olei veteris pondo libram,cęræ pondo duo,thuris pollinis pondo libram.Oleū,cæ/ra,resina, propolis liquefiūt:deinde thuris pollinis pondo superius dictum adijcitur,& cætera minutatim, vel in vnum contusa,opopanacem oleo diluere oportet. cclxiij.

¶Malagma quod discutit strumas,parotidas,panū , quod Græci φυγεθλον vocant. Idem omnem futuram suppurationem dissipat,factam aperit. Facit & ad dolorem articulamentorum,vel cuiuslibet partis:præcipuè ad lūborum dolorem,atq; īflationē stomachi vel coli. Picis hispanæ,aphronitri. resinæ pytuinę,cęræ, laurus baccarū,singulorum.✳.p°. xxxv.adipis taurini.✳.p°.xv.ammoniaci guttæ.✳.p°.iris illyricæ.✳.p°.xv.galbani.✳.p°.xij.piperis albi.✳.p°.xv. Quæ debent liquefieri soluūtur igne & oleo, cætera contusa temperatis asperguntur: vltimo loco tepente medicamento laurus baccę miscētur. cclxiiij.

¶Malagma ad omnem dolorē corporis articulorum. Facit & ad podagrā. Idē discutit vomicas,aut aperit: pręcipuè in pectore & interaneis. Prodest & lūbo℞ doloribus.Cęrę.✳.p°.viij.āmoniaci.✳.p°.x.bdellij.✳.p°.x.iris.✳.p°.vj.galbani.✳.p°.iij.terebinthinę.✳.p°.v. Cōtundūtur ordine quo scripta sunt, pilo ligneo cyprino oleo,quod ī vino subsidit,perūcto:cęra in aquā feruentem in minimas partes concisa dimittitur,& subacta manibus in pilam conijcitur. cclxv.

¶Malagma itē ad cōtusionē lateris. Idē facit ad suspectas vomicas aut iā factas.Pręterea ad iecinoris, pręcordiorum duritiam vel dolorē benefacit. Proderit & in omni loco dolēti impositum. Cyperi,ammoniaci guttæ, cardamomi,bdelij, thuris, resinæ terebinthinæ,singulorum pondo bes: thus & bdelliū macerantur pridie vini hemina vna:cætera contunduntur,cæra .p°.libra & triēs, & olei cyprini sextarius vnus cū terebīthina liquefiūt,cæterisq; commiscentur. Quidam adijciunt myrrhæ partem, croci partem sextantem,cinnamomi partem sextantem. ccxlvj.

Malagma

¶Malagma ad luxum, contusum, canis morsum, parotidas, strumas, podagrã. Cẹræ pondo dua, resinẹ frictæ pondo dua, picis hispanæ pondo tria, ammoniaci pondo librã, thuris pollinis pondo semis, galbani pondo semis, acẹti sextarios duos. Ammoniacum tritum cum acẹto soluitur igne: deide resina, cæra pondo nouẽ adijcitur, & coquitur vsque dum spissetur: postea thus admiscetur. Vbi emplastri habuerit temperamentum, medicamentũ tepenti galbano adijcitur. cclxvij.

¶Malagma ad podagram, & omnem dolorem, & tensionem neruorum, recipit hæc: ãmoniaci guttæ pondo. j. cæræ. pondo. j. axungiæ veteris selibram, olei veteris pondo trientem, olei cedrini pondo vnciam, rosæ pondo sextantem, cyprini pondo sextantem, croci pondo sextãtem, asij lapidis põdo vnciam, myrrhæ pondo vnciam, aphronitri pondo semunciam. Patella noua liquefit axungia, cæra cum oleo vetere: quibus adijcitur ammoniacum tritum, & mouetur vsque dum soluatur: postea oleum cyprinum, rosa, & cedria in vnum miscentur, & tunc subducitur flamma, ne feruescat medicamentum: secundum quæ adijcitur crocum tritum ex aceto: deinde myrrha trita per se aspergitur: vltimũ nitrũ, & asius lapis fœnicio iducitur.

Acopi genera & compositiones. cclxviij.

ACopum ad perfrictionem, lassitudinem, tensionem neruorum. Idem hyeme non patitur perfrigescere artus: hoc Augusta vtebatur. Samsuci floris sextariũ vnũ, fœnigræci sextariũ vnum, rosmarini foliorum sextariũ vnum, vini falerni cõgium, olei veriafri sextarios quinque. Præter oleum omnia in vnum triduo macerare oportebit, quarto die oleum adijcere, & coquere in pruna non acri medicamentum, donec vinum consumatur: postea recolare per linteum duplex oleum, cui adhuc calenti cẹræ ponticæ bessem miscere. Reponitur medicamentum fictili vel stagneo vase. cclxix.

ACopum quod per vindemiam componitur, antequam mustum deferuescit, musti recentis congij quinq;, in hoc & olei veriafri pondo quinquaginta macerantur, res quẹ infrà scriptæ sunt cõtusæ, & per cribratæ grandioribus foraminibus cribri. Iris illyricæ. ⚹. pondo quadraginta, cyperi. ⚹. põdo quadraginta, fœnigrẹci. ⚹. pondo quadraginta, piperis nigri pondo quadraginta, xylobalsami. ⚹. pondo quadraginta, calami odorati quo vnguentarij vtuntur. ⚹. p°. lxxx. spathẹ qua vnguentarij vtuntur. ⚹. p°. lxxx. schœni. ⚹. p°. lxxx. saliuncæ. ⚹. p°. lxxx. casiæ nigrẹ ⚹. p°. xxiiij. cardamomi. ⚹. p°. xxviij. styracis. ⚹. p°. xxviij. costi. ⚹. põdo xxviij. myrrhẹ ãmineẹ. ⚹. p°. xxij. casiẹ daphnitidis. ⚹. p°. xxiiii. sertulẹ cãpanẹ. ⚹. p°. xiii. aspalathi. ⚹. p°. xl. Hæc cũ musto & oleo macerantur vase stagneo aut fictili per dies triginta. Oportet autem vas bene clausum & alligatum diebus his soluere, inuisere omnia: deinde rursus operire & signare

ne

ne vires euanescāt: post dies triginta cōijciūtur macerata: deīde oleū purū excipietur, quod reponitur fictili vaso: cuius oleaminis vires ad omnē cōtractionem neruorum tantę sunt, vt sit vix credibile. cclxx.

¶Acopum ad perfrictionem, lassitudinem, neruorum dolorem, grauioris odoris (superiores enī boni sunt odoris) Ammoniaci guttæ. ✳. p°. xv. galbani. ✳. p°. iiij. resinæ terebinthinæ. ✳. p°. quinquagintasex, cæræ. ✳. p°. xxviij. mellis. ✳. p°. triēs, olei veteris sextarius vnus, hyssopi pondo vncia, medullę ceruinæ pōdo vncia, opopanacis. ✳. p°. vj. Sunt qui hunc nō adijciunt. Cerā, oleum, terebinthinam liquefacere oportet, deinde cętera adij=

10 cere, nouissimum ammoniacum tritum curiose. Hoc qui perunctus erit, etiam à serpente tutus erit. cclxxj.

¶Acopum, quo ferè Augusta & Antonia vsæ sunt, facit ad perfrictiones & neruorum dolorem. Idem perunctum nō patitur perfrigescere artus, & refrigeratos calfacit. Componitur hyeme hoc modo: Sumere oportet adipis porcinę sterilis trepondo, vel anseris adipis idem pondus: deinde aqua frigida bene lauare, atque in nouo vase adijcere vini veteris congium vnū, aut sextarios tres, non nimis contusa ponderis huius. Xylocinnami pondo quadrantem, cardamomi pondo quadrantem, cyperi pondo quadrantem, schœni pondo quadrantem, rosæ aridæ foliorum pondo vnciam, sertulæ

20 campanæ coronas decem. Hęc omnia inferuescunt super carbones, deinde perfrigerata eodem cacabo reponūtur: posteró q; & tertio die cum inferuefiūt, recondūtur, quę eodem modo die rursus recalfiunt, & colātur per linteū, vel ex iunco factū deindustria colum: vinum atque adeps quę superest in nouo vaso conijcitur: deinde cum gelauerit se adeps, oportebit fundum cacabi perforare, & vinum omne emittere, atque in priorem cacabum adipem eādem conijcere, & vini eiusdem recentis eandem mensuram adijcere, résque non nimis contusas nec cribratas. Nardi syriaci spicę pondo sextantem, saliuncæ pondo sextantem, amomi pondo quadrantem, casiæ pondo quadrantem, myrrhæ pondo trientem, cumami pondo trientem, rosę ari=

30 dæ foliorum pondo sextātem. Deinde semel manè, & in nocte semel inferuefacere oportet: idem in postero die cum inferuefacta fuerint, percolanda erūt, in cacabum priorem perfusum: sed antè diligenter & spisse obturatū, atq; vbi se congelauerit adeps, extrahendum erit spissamentum, quod cum vinum omne fluxerit, quod superest adijce. Vase stagneo vno, vel pluribus, diligenter operto & adplumbato reponitur.

PERORATIO OPERIS.

Harum compositionum (si qua fides est) ipse composui plurimas, & ad ea quæ scripta sunt facienti scio paucas: sed valde paucas ab amicis, quibus æquè ac mihi credo, acceptas adieci: quas cum iu/reiurando adfirmauerunt sese ipsos expertos esse, vt benefacientes scire ad vitia quæ scripta sunt. Illud autẽ te meminisse oportet, mi Calliste, quod initiò dixi, eadem medicamẽta in iisdem vitijs interim melius, deterius' ve respondere: propter corporum va=rietatem, differentiam' que ætatum, temporum, aut locorum. Eædem enim res non dissimi liter dispositis corporibus nõ pos=sunt eosdẽ effectus exhibere. Sed adfirmo ex magna parte prosperos euentus (si quãdo opus fuerit) has cõposi=tiones ha bitu=ras.

FINIS.

VINDICIANVS COMES ARCHIA-
trorum Valentiniano Imperatori S.

CVm sæpe, sacratissime Imperator, humani generis fra/gilitas falsò de natura sua queratur, aliquando tamen potuimus redditis causis ostẽsisq; remedijs, vanas & innumeras querimonias refrenare. Nã sicut rudis guber/nator turbatum mare sulcans, incertus periculorum, dubius salutis, cuncta rimatur, ita & mortaliũ natura, quę perpetua sanitate optat frui, placita quæque desiderat. Sed quia nec mare semper potest esse tranquillum, nec vnus in diem ventis spiritus durat, nec securus nauta ratem potest scandere, cum æquor mole fluctuum tollitur: sic neq; mortales possunt semper esse validi, aut viuentes: sed pro ætatis & tẽporis varietate, diuersis morborũ agũtur incõmodis. Quæ quũ ita sint, clemẽtissime Imperator, magna laus, veterum instituta scrutari: maior verò gloria, inuenta seruare. Siquidem illi viam laboris suis virtutibus aperuerunt, nobisque iter intellegentiæ sua sapientia reliquerunt: vnde cum quidam febribus teneretur, & diu vẽtris duritia strangulatus, die duodecimo iam morti proximus videretur, adhibitis ad curam multis & magnis me/dicis, vt remedium consequeretur, hoc illis summum periclitanti præsidiũ visum est, vt per intestinum clysterio ei curatio pararetur. Cum ille imminenti periculo æstuaret, & veluti morti proximus, curationis etiam extre/ma deposceret, ego pudoris & reuerentiæ modum seruans, quem cunctis semper exhibui, prospexi ad tempus ne veluti turpis cura forti viro adplicaretur. Cum ergo vidissem febrem eius, quã de colore collegi, & siccitate viscerum fatigari eum penitus aduertissem, ilico infuso sale aquã frigidissimam obtuli eius ardori, qui cum desiderio recẽtis qua cruciabatur, totum quod ei oblatũ fuerat ebibisset, autores medicinæ magni qui id spectabãt, exclamarũt occidisti hominem: necdũ vox eorũ ab ore manauerat, è vesti/gio eũ somnus occupauit sudorque perfudit. Quibus ego pręsentibus, clementissime Imperator, tãtis sudoris eius abstersionibus laboraui, vt (si dici fas sit) Nilus ex eius corpore videretur effluere. Verùm cum ęger expergefactus recreatum se extinctis febribus, & ab infirmitate leuiorem esse sensisset, vẽtris etiã cœpit desiderio vehementer vrgeri: adlato itaque vasculo, omne alui onus quo grauabatur exposuit, ad tam dirũ fœtorem, vt omnes qui illic aderant fugarentur: dicentibus egregijs medicis quòd omnia eius interna putruissent. Post hæc à me æger ad balnea mittitur, vt lauachro eius siccitas humigetur: qui perunctus vnguentis remedialibus, cũ post balneũ vestimenta accepisset, sitire se dixit, statim eum absynthio in quo lybisticũ fuerat decoctum, progressum à balneo potaui, ne quid causationis in cor/pusculo eius maneret, quo vesica scybalis vel lapidibus per vicina loca meã-

tibus premeretur. Præcepi etiam & escam fieri de minutalibus porcinis, id est, podicylijs & ventriculo, in quem ventriculum acetum cyminatũ, modico adiecto lasere, mitti mandaui: vt omnino excocta caro etiam ossorum duritiam emolliret, vt soluta eoꝝ medulla cum iure ipso absorberetur. Nõ dubiũ est autem, optime Imperator, quòd ex indigestione externarum, crudissimarúmque crapularum, vel superfusa diuersi nimietate vini repletis, & pœne tumentibus venis, potus in visceribus amarescunt, aufertur somnus, subsequitur calor, atque occultarum febrium pestis, & quædam phrenesis pulsu cerebrum inquietat, venter durescit qui iamdudum crudus repletus fuerat, exuberantibus cibis, qui dum excoquũtur consumptis quæ humida sunt, inflammationes importunissimas faciunt, quæ a diecta calida aqua amplius necesse est excitentur. Inde ergo vẽter durescit, inflatur pulmo, splen distenditur, pennæ etiam iecoris porriguntur, quibus coangustatum & coartatum fel exprimitur, quo infuso tingitur corpus & fit lutheũ. Cum ergo peruenerit ad ea loca venarũ, in quæ pocula hausta descendũt, duo mala iũcta, id est, res acris ac dulcis citò auferunt animam. Sicuti petraꝝ humidarum sudor igni subiectus citò absorbetur ab igne: petra aũt ipsa exucta & cõcremata, spongia efficitur, vnde calx vel gypsum efficitur: ita calore febrium excoquitur vitium cruditatis, ciborum'que congestio, quibus consumptis & exhaustis, frigida sine dubio superfundenda est, ne penitus arescant. Nam nimirum æstimas, ò bone Imperator, calidã & frigidam mortalibus inclusam esse corporibus, cum singulæ res propriam habeant naturam, ignis ignem, aquam aqua desiderat: sed ad horum iungendam societatem siue temperantiam procurandã, syluaꝝ materies lignũ'q; deposcitur, quod & nutrit ac suscitat, & rapit ignem, & frigidam vertit in calidam: sed non ita in nobis est coęquandũ. Accipe igitur, serenissime Imperator, quod conueniẽs in nobis putetur exemplũ: thermarũ scilicet, ab se calidarum mixtio temperata, vbi nec ignis videtur, nec lignũ suggeritur, nisi vapor solus sponte conficitur, & aer calidus sine labore sentitur. Nonne duo vnum sunt, & diuersa atq; contraria inuicem prosunt, diuina prouidentia salubri permixtione ac temperie procurata? Num multam corporibus abluendis sanitatem præstant, competentémq; medicinam præbentes, varios languores à corporibus mortalium pellũt? Hæc cũ ita sint, nihil aliud reor mortalibus præbendum, nisi id quod cũ infirmi essent desiderauerũt, & oblatũ sibi ꝓfuisse senserũt. His ergo vtamur quibus sumus bene expti, & quoꝝ beneficio consequuti sumus optabilem sanitatem. Nam similiter quidam cum oculorum rheumate carere non posset, productus est in medium conuentum multorum spectãtium medicorum, qui cum inspectus ab his fuisset, dixerunt ei palpebras incidi debere, comburi etiam hemicraniũ, & raso capite venas secari, quod Gręci ἀρτηριοτομὸν dicunt: imponi etiam

escas,

escas, & cum iam omnibus locis debilitatũ & cauteritatum caput haberet, nihilque ei tormẽta, quæ desiderio sanitatis patienter tulerat, profuissent, deflebat omnibus infelicitatem suam. In vltimum hac ab egregijs medicis inuenta curatione, vt cum dexter oculus lachrymam funderet, vena ei dextri brachij laxaretur: quũ sinister, similiter in sinistro brachio fieret: quod cũ pati cœpisset infirmus, flens & gemẽs illud Catonis sæpe dicebat: Corporis exigua medico commite fideli. Ego autem & perito restiti. Igitur his nec venam permisi laxari, magno'q; silẽtio facto, autores nostros in mediũ protuli ac recitaui, dixiq; ad eos: si ex multifario tormentorum genere, miserandus iste vel vnam medelam fuisset adeptus, meritò vos pateretur: sed cum neq; inunctione, neq; incisione, neq; combustione inundationẽ lachrymarum reprimere potueritis, cur indoctè venas ei laxari præcepistis? cum hic iam semianimis, visionem ferri perhorrescat. Vnde reddite mihi, sapientissimi viri, hodiernæ causas curationis, cur fuerit desuper oculus incisus, cur rasum caput, cur meacula exusta venarum. Meatus inrigatio si venerit ad ea loca, in quibus habebat receptaculum collectionis suę: quo impetu exinde descendebat deorsum, recurrens rursus ad fontem cerebri, ibique coangustatus cum feruere cœperit, verendum ne perforans cutem ac pertũdens cratem capitis, generet in eo vitia aduersa, aut ne iterum per aliquã venarum erumpat ad aures, faciat'que hominem surdum totum oppilans auditũ, aut vermes in auribus generet, vel naribus polypos nutriat, aut oculis egylopia excitet, aut dentibus sit molestus, & faciat hominẽ oris fœtidi, atq; corrupti: vel (quod maximè cauendum est) ne per vuæ distillantis aut exulceratæ vitium, ipsa musice hominis corrupta, lãguescat, pulmonique & stomacho plagam inferat, lũbos'q; renésq; dissoluat: & incipiat humor noxius per inguina & coxas & crura decurrens, facere contractiones talorum atq; neruorum, paulatimque auferat gressus, toto'q; organo tabescente, videamini potius consumpsisse hominem, quàm curasse: cum verè violenta morte videatur de hac luce migrare. Nam si cæparum acritudo aliquoties nobis non manducantibus, nostris tamen oculis molesta est, aut sinapi vbi & mel mittitur, leniri penitus non potest, sed calore eius commodum cerebrum ita desudat vt oculos & nares acer humor infestet: quid putamus illi patiuntur, quibus circa oculos cura rursus aut igni adhibetur aut ferro? Quare, Imperator, fidem nostris autoribus adhibentes, nõ credamus quibuscunq; medicinis: nec vulneri vulnus superponendũ putemus: sed ægris remedium porrigendum esse credamus, vt neq; grauibus tormentis, neq; intolerabili medicinæ curatione cruciẽtur. Plura ergo de obseruatione medicinæ pietati tuæ, ac posteris tuis, digna memoria tradidi, quæ homines docti de expertis remedijs prodiderunt: quæ tua diuina serenitas oro suscipiat, & ad memoriam cæteris relinquat. Vale.

QVod natum Phœbus docuit, quod Chiron Achillem,
Quod didicere olim Podalyrius atque Machaon
A genitore suo: qui quondam versus in anguem,
Templa palatinæ subijt sublimia Romæ:
Quod Cous docuit senior, quod'que Abdera suasit,
Quod Logos aut Methodos, simpléxque Empirica pangit,
Hoc liber iste tenet, diuerso è dogmate sumptum:
Nanque salutiferas disponit pagina curas:
Isthic repperies per nomina, pérque medelas,
Descriptas species, & pondera mensurarum
Congrua: quæ sæpe accipies, moderamine certo,
Ne fallare vide, neu quæ sunt parta saluti,
Vertat in exitium non solers cura medentis:
Sume igitur medicos, pro tempore, pro'que labore,
Aetate, atque habitu, summa ratione paratus,
Gramine seu malis ægro præstare medelam,
Carmine seu potius: nanque est res certa saluti
Carmen, ab occultis ædens miracula verbis.
Quæ curis hominum, physicorum inuenta pararint,
Quot'que suis natura bonis, terræ'que marique,
Aedidit illa suis, altrix, simul atque creatrix
Fœtibus omnigenis, quos parturit: ergo salubres,
Suggerit impensas, ponto & tellure creatas:
Angue, fera, pecude, & fruge, alite, murice, pisce,
Lacte, mero, pomis, lymphis, sale, melle, & oliuo,
Succis, vnguinibus, thædis, pice, sulphure, cera,
Polline, farre, scobis, lino, scobe, vellere, cornu,
Baccis, & balanis, lignis, carbone, fauilla,
Floribus, & varijs herbis, holere, atq; metallis,
Sandice, cũ creta, psymmytho, pumice, gypso,
Cadmia, chalcitide, chalcanto, calce, camino,
Cassitero molli, lepido, cypro, atq; atramento,
Prome etiam seu tunde prius, seu contere gyro,
Quod viride Ortus habet, vel quod Carnaria siccum:
Allia serpyllúmque herbas, tymbram'q; salubrem,
Brassica'que & raphanos, ac longis intyba fibris:
Et mentam, & sinapi, coriandrum, prototomúmq;
Erucam, atq; apium, maluam, betam'q; salubrem
Rutas, & nasturtia, amara absynthia misce,

Pulegiúmq;

Pulegiúmq; potens, necnon & vile cymínum,
Palmula, nec desint Dymes, nec poma Damasci,
Quæ cum multiplici contriueris orbe terendo,
In patinis excocta dabis, aut grandibus ollis.
Verùm adoperta coques, ne fumida iura saporem
Correptum reddant, quæ mox fastidiat æger.
Adde & aromaticas species, quas mittit Eous,
Vel quę iudaicis flagrant bene condita capsis:
Thus, costum, folium, myrrham, styracen, crocomagma.
Asphaltum albúmque helleborum, nigrúmque bytumen,
Et nardum & casias, & amoma, & cinnama rara,
Balsama, peucedanum, spicam, crocum, atque bedellam,
Irim, castoreum, scillam, opium, panaceam,
Resinam, lepidum, euphorbum, git, atque pyretrum,
Zingiber & calidum, mordax piper, & laser algens,
Agaricum, asarúmque potens, aloen, aconitum,
Galbana, sandaracam, sampsucum, sporon, alumen,
Acaciam, propolen, adarchen, cicnon, acanthum,
Andrachnen, acorum, opopanaca, pompholygimque,
Cypirum, ladanum, sagapenon, & tragacanthum,
Scammoniam, cæpam, malabathron, ammoniacum:
Denique reperies isthic, quod lucis in ortu,
Indus, Arabs, Syrus, Persis, diuésq; Sabęus
Vicino sub Sole legunt, quod prębet Orontis,
Eximium ignoto mittit quod Nilus ab ortu
Decerptum folijs, ramo, cute, cortice, virga:
Quod'que ab Edymis vectum Seplasia vẽdunt,
Et quicquid confert medicis Lalagea cataplus.
Hęc quicunque leges poteris discernere tecum,
Agnoscenda magis, siue exercenda rearis,
At nostrum studium quisquis dignabere, quæso
Pręstes iudicium purum, mentémque benignam:
Sic tua perpetuo vegetentur membra vigore,
Et peragas placidam per multa decennia vitam:
Sic non incuses validam, placidam'que senectam,
Nec tibi sit medicis opus vnquam, nec tibi casus,
Aut morbus, pariant vllum quandoque dolorem.
Sed procul à curis, & sano corpore viuas,
Quot'que hic sunt versus, tot agant tua tempora Ianos.

FINIS.

ad Mœcenatem è græco translata.

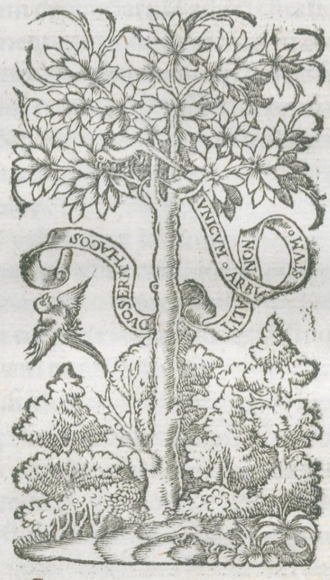
QVem roganti tibi libellum promisi, omni cura adhibita descriptum misi, ordinatissimum tuæ salutis custodẽ, quem debebis tam diligenter intueri quàm scriptus est: ad curationem corporis tui omnia explorata sunt, quæ cum rerum effectu comperi celeritérque complexus sum. Intueri ergo omnem medicinæ rationem debebis: nanq; ego diligẽti cura, licet summa breuitate, comprehendi singula curationum genera, sicut proximè in eo libello, quem Cæsari nostro coram te tradidi. Quas curationes per temetipsum æstimare poteris: sapientibus enim ratio venire in consilium adsueuit. Omne itaque corpus hominum, pecudum, alitumq; ex quatuor generibus constat, sed precipuè hominum: calido, frigido, sicco & humido. Frigido enim continentur viscera vnde spiramus: calore cõtinetur anima qua viuimus, id est, qua vita sentimus. Sicca sunt ossa quæ vires faciunt ad sustinendũ laborẽ: humidus est sanguis quo alitur vita: per ossa & viscera venę currunt, quę sanguinem regunt: sanguis animam: anima vitam sustinet: spiritus autem aeris est: ossa neruis munita virtutem corpori præstant. Sanguis cum abundat, valetudinem vitiat: ex eo nascitur sanies, quem in vulneribus sectis vidimus. Nascitur & pituita quæ nauseam facit: nascitur etiam bilis acuta & amara, quæ dicitur mater morborum: bilis enim cũ est, cõcitat calores: de pituita perfrictio nascitur, quæ facit dolorem intestinorum: tortus etiam inflationem, quæq; corpus extenuat: sanguis autem animi cibo nimiaq; potione incipit abũdare, & cruditate corrumpere, qui cum euacuatur extra cursum naturæ, infert aliqua corpori vitia, & in quamcunque partem corruptus incubuit fatigat & lædit. Nam sanguis animã quoq; vitiat, & inde os hominis incipit fœtere. Cũ est ergo integer sanguis animam sine dubio confirmat, vt possit frigus calorémq; fortius sustinere. At cum abũdat, cũ'q; calorem animi corrumpit, fit sanies: cum & bilem atram concitauerit, & calorem interdum ac frigus faciet, corporíque vniuerso languorem, animæ' que malum odorem vel anhelitum faciet. Quò facilius igitur commodis valetudinis fruamur, & incommoda vitemus, prognostica, id est, pręcurrẽtia vitia signis naturalibus cognoscamus, cognita' que emendemus, ne mortifera fiãt. Quatuor igitur disponũtur corporis partes, cuius origo in capite est, & thorace: deinde venter sequitur & vesica. Ita ergo locorum istorum sinceras notas cognoscimus: hominis sani vrina manè alba erit, ante prandium rufa, pransi rursus candida. Item ante cœnam rufea: nec ego tamen necessitatem prandendi imposui, sed magis vrinam, & tempora naturalia ostendi. Cãdida enim vrina debet esse, vbi cruditas non est manè quieto corpore: deinde motus ipse & deambulatio

deambulatio vrinã turbat, excitat'q; vesicã, ideo'q; coloratior fit. Quòd si manè mutauerit vrina colorem, ostendit subesse vitium infirmitatis, quod tamẽ proprijs iudicijs intellegimus. Cum enim à capite morbus oritur, solet capitis dolor temperare, tunc & supercilia grauantur, tempora saliunt, aures sonant, oculi lachrymant, nares repletę odorem non sentiunt. Cum ex his ergo aliquid accidit, caput purgari oportet hac ratione: hyssopi aut cunillæ bubulæ fasciculum cum aqua deferuefacies, inde aquam ore contines, sed caput calidè tractabis vt fluat pituita: quod si quis neglegit, capiet epiphoras oculorum, aut dentium, vel aurium dolorem. Interdum etiam strumæ parotidésq; nascuntur, & alia vitia quæ circa fauces, ceruicésq; oriri solent. Item distillatio aut grauedo narium erit, & interdum vlcera in capite nascuntur, aut etiam capilli defluunt. Cum autem à thorace morbus nascitur, incipit caput sudare, linguaq; fit crassior, aut os amarum, aut tunsillę dolent, oscitatio erit frequẽs sine somno & quiete, torpor membrorũ, animi dolor, prurigo corporis, brachia manusq; assiduè intremiscent, subita'que tussis arida & inquieta nascitur. Ex his ergo cũ aliquid acciderit, vitabis vitium graue si vomueris, siue ieiunus, siue post cœnam, vel in balneo: plus autem prodest, si ieiunus bilem eieceris, eam enim dicimus matrẽ morborum. Sed qui vomere nolunt, vel non possunt, quia stomacho laborant, decimoquoque die ieiunando, omni cibo se abstineant: quo facto, vitiũ grãde vitabunt. Nam frequenter vomendo, solet stomachus corrumpi: quòd si à vẽtre morbus orietur, hęc erũt signa: venter vertitur, atque turbabitur, & sentiet crebros dolores, cibus & potio amara videbũtur, genua succidẽt, lumbi grauabuntur, interscalpium contrahetur, totũq; corpus particulatĩ grauabitur, tardabuntur pedes, pigra fient crura, renes indolescent, & post hæc febriculę incurrent. His itaque cognitis, prima est abstinentię vtilitas: tum etiam medicamentis aluum purgari oportebit, vt graue corpus leuamentis adiuuetur. Quòd si morbus maior premere videbitur, adijcies alterum diem abstinentiæ, si tamen vires patientur: sin minus, q̃ leuissime sumes cibum, vt ouum sorbile tantum, aut aliquid ouo simile accipias. Hoc qui neglegũt fiunt cœliaci, torminosi, dysenterici: etiam ex eo nascũtur tertianæ & quartanæ, fiunt podagrici, chiragriciq;: morbus etiam articularis hinc accidere solet: quidam etiam fiunt amentes: quibusdam etiam sanguis erumpere è naribus solet. Oportet ergo occurri tam grauibus malis curatione prædicta. A vesica qui nascuntur morbi hæc dabunt signa: pleni videbuntur & citò saturari, quos grauabit: sequẽtur inflationes ventris, & crepitus cerebri, videbuntur oscitare, nec oscitabunt, sed tantum os diducent: sequitur totius corporis stupor, somnusq; grauis quasi marcor, fiet vrina liuida & vix erumpens: tumescent etiam veretra, inde & calculosi fient. Hęc vitia sic emendãtur: fœniculum & apium vino austero madefacito, vel etiã

earum

earum herbarũ radices cõtere, & ex vini cyathis duobus, & tatũdem aquę calidę accipe adsiduè, vel dauci semen & murtum ex aqua calida sume, vel cicer album, non arietinũ, madefactũ vino vt suprà scripsi, ebibe: vel radicem asparagi, vel eruum erraticũ, vel serpullum decoque, eiusq; aquã vino mixtam bibe. Quæ qui negligunt fiunt hydropici, sequitur hæc iocineris & renium, & vesicæ dolor: fient quoque calculosi, stranguriam sustinebũt & vẽtris tumorem. Intueri autem oportet ægri vires, quo modo possit sustinere medicinam, vt ita febri & cruditati eius adhibeatur. Fiunt ergo cataplasmata, adhibentúrq; quæ apta sint capiti, ventri, vesicæ, cruditati, frigori, calori: prout tempus exegerit. Vti autem ad hæc oportet aqua, rosa, aceto, vino, oleo, irino: linguam quoque ægri asperam melle perfricari, vel mentę folio. Reliqua diligenti medico permittenda sunt: quia iuxta morbum debet adhibere medicinam. Quoniam ostendi corporis sani & imbecilli notas per vrinam denunciari, & adieci curationum consilia, nunc & cõpositiones medicamentorum adijciam: vnum, ne nascantur corpori vitia: alterum, vt emẽdatio sanitatem reducat. Aduersus autem omneis impetus morborum, duo sunt remedia certissima. Primũ est, decimoquoque die vt te abstineas à cibo & potione: deinde postero die laueris, cibo'que firmo vtaris. Qua re & obseruatione efficies, ne quid omnino vitij corpori tuo accidat, & perpetua sanitate sis tutus. Est & potio salubris, quæ omne corporis vitium eliminat, & valetudinẽ cõfirmat. Eius potionis iam tecum ad hæc compositio est, per annos enim complures, amicissime Mœcenas, cum Cęsare nostro pariter nos morari meministi: quo tempore hæc obseruando, nunquam in vllum corporis langorem incidisti: quo tempore nec nostrum Augustum quicquam molestioris incommodi passum esse nosti. Ita enim me tecum habebis, si libellum meum legendo sępius tractaris, qui plenius tibi me absente pręstare consilium in omnibus poterit. Terenti Euelpisti in vltimo libello legis dynameis herbarum, quas vt crescentibus numeris Lunæ obserues, dum tollis & componis, curato: si ita non feceris, & ad diminutionem Lunę sustuleris, minus valebunt. Ipsum etiam mare per Lunam augeri & minui scitis: cerebra etiam hominum augẽtur crescẽte Luna. Cũ autem minuitur Luna, vnaqueq; res diminutionem sentit: quod licet recognoscas ex his quibus quotidie vteris, tamẽ & per me admonitus scies, omnibus & minui augmentum & augeri per Lunam. Quod si ita est, in herbis quoque legendis, componendísque medicamentis, vim eius, & potestatem nos obseruare debere ne dubites. Vale.

Excudebat PARISIIS *Simon Siluius Anno Domini*. M. D. XXVIII. *mense Octobri*.

NON · VNICVM · ARBV
ALIT
DVOSERITHACOS